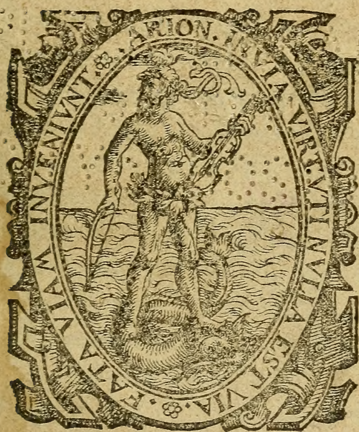
Hen: Philly

Edward Philley Liber eius

IOANNIS VVIERI DE PRAESTIGIIS DÆMONVM, ET INCANTATIONIBUS AC UENEFICIIS LIBRI SEX, AUCTI & RECOGNITI.

IOANNIS VVIERI
DE
PRAESTIGIIS
DÆMONVM, ET INCAN-
tationibus ac ueneficijs Li-
bri sex, aucti & reco-
gniti.

*Acceßit Rerum & uerborum copio-
sus INDEX.*



Cum Cæs. Maiest. gratia & pri-
uilegio.

*BASILEAE, EX OFFI-
cina Oporiniana. 1568.*


B

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO PRINcipi ac Domino, D. Gulielmo Cliuiæ, Iuliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Rauesburgi, Domino in Rauestein, &c. suo Domino Clementissimo perpetuam in Christo IESV felicitatem precatur IOANNES VVIERVS MEDICVS.

IN tam perniciosa uarietate fanaticarum & pestilentium opinionum, quibus hoc æuo miserè orbem cócutit Christianum Satan, non minimum eam momenti esse sentio, Princeps illustrissime: quam idem ille uelut perditissimum seminarium, mentibus hominum inseuit incantamentorum nomine. Et si enim multifariam in religionis nostræ controuersijs, uel ob diuersos ceremoniarum ritus, non æquè intellecta Scripturæ loca, animi distrahantur, sententiæq; uarient, faces subdente antiquo serpente: non tamen inde tam deploranda subsequitur calamitas, quàm ex semel imbibita, ipsius instinctu, persuasione de eo mali genere, quod hominibus & bestijs citra ueneni uel propinationem uel applicationem, inferre creduntur quædam dementatæ anus, quas Lamias uel sagas nuncupant. Licet enim ex prioribus quidem disceptationes hinc inde oriantur diuersæ uel pro hominum affectu, uel prout cuilibet sua satisfacie- Cótrouersię de religione.

Rom. 14. *re mens uidetur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum eæ sæpius non habebunt, ut aut animæ salutem aliquo attingant modo, aut etiam amicitias omnino turbent, uel dissuant.* Opinio de lamijs. *At quàm execrabilem à Deo alienationem, quàm coniunctam cum dæmone necessitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixosas uicinarum factiones, quas rusticorum simultates, quæ urbium dissidia, quàm frequentes insontium cædes parente tragœdo diabolo, gignat fœcundissima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepa de Lamiarum maleficij (non inquam ueneficij) prodigiosa potestate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci sint morbi, quorum causas ad Lamiarum opus non referat, peruerse in religione Christiana institutum uulgus: uix alius hominum ordo comperitur, cui uniuersum hoc impietatis negotium penitius sit notum, & iustior de hoc actionem instituendi occasio incumbat, quàm medicorum: quorum eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures reduntur, ut nihil in ijs æquè concrepet apud ægrotos, quàm mordax illa falsaq́ innocentium muliercularum de inflicto eiuscemodi malo criminatio.*

Causa scribendi. *Quam Camarinam aliquandiu non tam uirulentum expirantem fœtorem, cum paulatim sana ex Dei uerbo institutione prorsum interituram spes esset, eam denuò grauiter moueri, ut contagionis uirus iam multò longius latiusq́, cum plurimorum pernicie, procellarum spiritu horribiliter afflante, ex-*

te, ex-

te, exhalet, quàm hactenus unquam, indies magis ac magis sentio. Tanta uigilantia quamcunque obseruat occasionem ueterator ille, somnolenter huius artes permittentibus ijs, quorum intererat die noctuq; doctrinæ Euangelicæ machinis, ipsius propugnacula concutere, funditusq; euertere. Dum itaque ad grauem hanc impietatem silentio conniuent Theologi plerią; omnes: dum opinionum falsitatem in morborum causis, eorumq; impijs curationibus tolerant Medici: dum sententias ex persuasione, longa annorum serie & præscriptione non tam ratione discussa, quàm præiudicio quodam citra contradictionem usurpata, hic pronunciant Iurisconsulti: dum denique neminem audiam, qui mortalium misertus, aut totum hunc Labyrinthum nobis aperuerit, aut saltem exitiali medendo uulneri manum admouerit: operæ mihi precium facturus uidebar, si ego uelut κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, *garritu saltem alijs ueternum excuterem: & arduam hanc rem, qua nostræ religioni Christianæ summa fit contumelia, altius perscrutandi, discutiendią; qualemcunque ansam fusiori oratione & quantulacunque demonstratione subministrarem. Etsi non eram nescius, prauæ opinionis sine ratione pertinaciam, inexpiabilem esse tincturam, & quæ elui nequeat, ut scitè à Galeno nostro scribitur, his uerbis:* ἐστὶ δὲ οὐδεμία βαφὴ δευσοποιὸς οὕτως, ὡς τὸ τοῦ ἄνευ λογισμοῦ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· οὐ γάρ ἐστι μεταπεῖσαι τοὺς αὐτοῖς ἐντραφέντας.

Praua opinio, inexpiabilis tinctura.

τας. *Sic enim educatos, ad resipiscentiam aut ueritatis frugem non posse reduci arbitratur. Tam non facile est, nouam rem ad communẽ hominum mentem & assensum accommodare.*

Nec tamen hoc meum institutum quisquam calumniabitur, quasi nimis Suffenus, minusq́; tenuitatis meæ conscius, quicquam præ alijs intelligere, aut posse, mihi temerè præsumam. Quàm sit mihi curta supellex, probè noui, & me certius nemo: atque hoc scio, quod nescio. Nemini hîc præiudicatur. Accedunt quotidianæ medicationes, & profectiones aßiduæ, quæ certè ferias eiusmodi lucubrationibus sedulò donandas mihi præripiunt: ut hoc nomine superioribus uenationibus Hambachi institutis, dum tuæ Cels. atq; eiusdem illustri generosæq́; soboli ex officio inseruirem, huic potißimùm studio uacauerim.

Complures igitur alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam superare potuisse & posse etiamnum penitiore ueritatis inquisitione oratione luculentiore, & demonstratione euidentiore, magisq́; neruosa, cum ob ingenij acumen, ac doctrinæ excellentiam, tum uerò maximè propter amplioris ocij acceßionem, non modò libenter & ingenuè agnosco, sed quoq; palàm liberè profiteor. At interea ieiuno meo scripto felicia illa ingenia prouocatum iri sperare uolo, ut uel dicendo, me rectius erudiãt, qui eiusmodi collationum solet eße fructus: uel, tacendo meã hanc sententiã ab inolita religioso illo seculo opinione δὶς διὰ πασῶν dissonantem, com-

cõprobent. Hac ratione reportaſſe me ex laboribus uſuram ſatis uberem cõfidam: nec me præſtitæ pœnitebit operæ, ſi ſaniore doctrina in ueritatis cognitionẽ reuocer, aut ſaltẽ in rara paucisq́ audita opinione cõfirmer. Etenim ut naturã in profundo ueritatẽ penitùs abſtruſiſſe, rectiſſimè docuit Democritus, ita eam uigilantius inquirere, inueſtigare & rimari decet. Id ſiquidẽ cũ maiori æquitate cõiunctum eſt: quàm ſententiam, quam temerè quis amplexus ſit, pertinaciter defendere. Veritatis in profundo abſtruſa.

Argumentũ autem huius cõmentationis noſtræ partim eſt Theologicũ, quo diaboli artes & ſtudia, Sacrarũ literarũ teſtimonijs produ͂tur: & quo ijs modo tutiſſimè obuiam iri poſſit, docetur. partim etiam Philoſophicum, dum naturalib. conuincuntur rationibus uana ſatanæ ludibria, & corrupta ſagarum imaginatio: partim item Medicum, ubi ſecundum naturæ legem, morbos, eorum cauſas & ſymptomata Lamijs perperàm hactenus imputata, oriri demonſtratur. Partim id etiam Iuriſprudentiæ placita ſpectat, quum de magorum infamium, lamiarum & ueneficorum pœnis, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quàm hactenus uſurpatum eſt modo, agatur. Argument. operis. Theologicũ. Philoſophicum. Medicum. Iuridicum.

Hiſtorias autem inſerui paſſim uarias, eo potiſſimùm fine, quòd quũ tam diuerſa tamq́ multifaria ſæpenumerò in hoc ſatanæ negotio à multis referantur: ex noſtrarum narrationum collatione, ἀναλογίᾳ & qualicunq́ explicatione, citius in actionũ præſtigiarumq́ dæmoniacarum, & rerum Cur uariæ inſerantur hiſtoriæ.

multijugarum cognitionem ac iudicium perueniri posse arbitratus sim.

Ne autem hîc mei ingenij metus & professionis limites temerè præfractaq́ opinione, nimis proprio fisus cerebro, transiliisse censerer, hæc mea παράδοξα plerisque doctissimis, etiam ex tuæ Cels. familia uiris, Theologis, Legum peritis, & collegis excellentissimis, eo animo legenda excutiendaq́ proposui, ut horum censura uel starent, si ratione niterentur: uel caderent, si conuincerentur erroris: uel mutarentur, si qua aut additione aut castigatione egerent. Nec enim quicquam eodem tempore simul inchoatum ac absolutum fuit.

Malleus maleficarum. *Iam uerò si maleficarum Malleum hoc absoluisse pensum quis obiiciat, is ubi illius libri congestas à Theologis, Henrico Institoris & Iacobo Sprenger ineptias absurdas, sæpe etiam impias, legerit: & cum hoc nostro scripto affectu omni seiuncto, contulerit sententiam: profectò aliam omnino, imò contrariam me sustinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actumq́ agere, profectò lubet minimè. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigismundi Bohemiæ regis consiliarius in Dialogis de Lamiis & Pithonicis: nonnihil quoque de Strigibus scripsit Ioannes Franciscus Picus, Abbas item Spanheimensis Ioannes Tritemius quæstiones quinque Maximiliano Cæsari proposuit: nostra quoq́ lingua argumentum hoc attigerunt*

quidam

quidam Germani: quo autem iudicio, operis nostri collatione innotescet.

Cæterùm præter multas grauesq́ causas, quæ ut tuæ Celsitud. has meas qualescunque cogitationes consecrarem, me impulerunt, hæc quoque induxit potissimùm: quòd quum iam decimumtertium annum tuæ Celsitud. à medicinis sim, ac diuersas sæpenumerò in tuæ Cels. aula audierim de Lamiarum iam denuò in amplissimis ditionibus tuis renatarum, potentia & incantamentis sententias: uix à nemine tamen certiorem, meæ consonam magis, & è ueritatis fontibus erutam penitius, me unquam hîc cognouisse, atque illam quam aliquoties à tuæ Celsitud. ore his hauserim auribus, uelim nolim fateri cogor: nimirum Lamias nemini ulla uoluntate maligna, quacunque dira imprecatione, aut intuitu malicioso nocere posse: sed uitiata per occultos dæmonis cuniculos phantasia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentem sibi inducere, quæcunque mala ab ipso satana illata, uel naturali occasione ex abstruso Dei consilio prognata, abs se perpetrari. Vbi enim actionum modos ad trutinam uocatur, & earum organa indagine circumspectiore obseruantur, luce clarius mox omnium oculis patet rei ἀδυνατία & falsitas. Veneficium solummodò à φαρμακευτρίαις uel ueneficis, ueneno uel propinato uel illito, noxiè fieri in hominum & animantium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Celsitudo. Hinc fit, quòd non multorum mo- (Sententia ducis Cliuē. de Lamijs.) (Veneficium.)

à s re, pœ-

re. pœnam delusis aniculis statim seuerè infligi iubeat: sed matura deliberatione prius de ueneno dato exactè inquiri post si de ea indubitanter constet, legum præscripto satisfieri, à Deo ad hoc constituta tua Celsitud. uelit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas præclarissimas & innumeras animi ingeniiq́ dotes, quib. ita quotidie quam nactus es Spartam (κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα à tua Cels. celebrari solitum) adornas, illustrasq́, ut & tuorum & uicinorum omnium oculos in te conuertas. Nihil hîc præter institutum dicam, de non uulgari tuæ pietatis studio: cuius ut plurima, & quidem memorabilia, ita imitatione dignissima possem adducere exempla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm fauorem, uererer. Sit autem hoc unũ, quòd neq; solem exorientem unquam uideas, neq; uesperi te lecto componas, quin ardenter prius fusis ad Deum precibus, à sacra lectione te totum, & omnes tuæ Cels. commissos, ipsius patrocinio fideliter commiseris. Nihil addam de temperantia in potu quo unico nomine non modò tuis subditis omnibus numerosissimis exemplar existis admirabile: sed & tui ordinis illustrissimis, eisdemq́ potentissimis heroibus optimo præluces iure: ut ebriam tuam Cels. uidisse neminem, non minima laus sit: imò ratam esse uelis. Assueri regis legem, qua ne quis poculorum certamen urgeat, seuerè cauetur. Sed tamẽ —non sic inflectere sensus

Mores principum plus legibus ualent.

Esther 1.

Claud.

Humanos edicta ualent, quàm uita regentis.

Quo fit etiam ut nemo te præsente non solùm deierare,

ierare, uerumetiam iurare audeat. Conscius est enim unusquisque quam Celsitud. tua odio plusquam Vatiniano habeat omnes, qui assiduis suis deierationibus tremendum Dei nomen prophanare non erubescunt: qua blasphemia omnes propemodum horribiliter concrepare aulas, est quòd Christianæ religionis homines meritò doleant, lugeantqúe, plagis hinc enatis palàm uisis. Taceo continuos in quorumcunque libellorum supplicum, & aliorum scriptorum quotidie affluentium lectione, maturáque responsione labores: quo uel unico incomparabili exemplo, uerè paternum affectum erga commissum tuæ tutelæ subditorum gregem, quis non exosculetur? quibus ut nec contemptum hic Carlorum nomen, in aliorum ore innatans assiduè, unquam à tua Celsitud. obiectum fuisse, quis audiuit, ita sæpenumerò eos blandissimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam usqueadeò tuæ Celsitud. studio curæque esse norunt omnes, quàm tuam rempublicam in summa tranquillitate perpetuò conseruare: id quod cum rara, imò diuina prudentia proximis aliquot annis turbulentissimis, undequaque bellico strepitu circum maximas tuæ Celsitud. ditiones sæuiente, nec tamen eas concutiente, testatus es. Nec postremã meretur laudem, quin imò apud omnem posteritatem propagandam, quòd uelut doctorum Mecœnas, singularem facias interdum ingeniorũ delectum in ijs, quos ad exteras regiones & præclaras in quacunque facultate

Aca-

Academias tuis impenſis ablegari, ali, ſtudiorumq́; curriculum feliciter perficere uoluiſti, quò aliquando tuæ Celſ. & reipublicæ decori uſuiq́; eſſe queant: ut ea ratione inſignibus doctrina, prudentia, exiſtimatione, & rerum cognitione uſuq́; uiris, illuſtrem illum tuæ Celſ. comitatum eſſe ornatũ, ad reliqua celeberrima tuæ aulæ ornamenta, nõ immeritò referri debeat. Minus tamen id mirum uideri debet, quòd ipſe doctus, eruditos ſemper eo proſequutus ſis ſtudio, ut quibuſcunque honorarijs & ſtipendijs eos in tuam ampliſsimam pellicere accireq́; familiam, iam inde à quo princeps es, non intermiſeris. Sic prouidentia non uulgari factum eſt, quòd hîc in uenerando ordinis Senatorij conſeſſu, primo ſit dignata loco tua Celſ. uirum doctrina multijuga, nec uulgari prudentia, rerumq́; uariarum uſu & eximijs animi corporisq́; dotibus clariſsimum, D. Henricum Barzium, Olislegerum nuncupatum, Ll. Doctorem & Cancellarium Cliuenſem uigilantiſsimum, patriæq́; amantiſsimum: ſit is certè πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. At prorſus calamo hîc imperaſſe præſtat, quàm leuiter oratione ieiuna uerè heroicas tuæ Celſ. uirtutes omnem omnium laudem poſt ſe relinquentes attigiſſe: quas non aliorum relatu cognoui, ſed hiſce oculis in tua Celſ. uelut in lucidiſsimo ſpeculo quotidie contueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces uitilitigatorum inſoleſcentium dentes haud difficulter uicturum me confido: præſer-

tim

tim cùm à meis partibus in procinctu stare inuictam ueritatem non dubitem. Precor Deum opt. max. patrem Domini nostri IESV CHRISTI, *ut quod pro sua bonitate immensa in tua Celsitud. feliciter cœpit, maiore sui Spiritus accessione uberius augeat, ad nominis sui gloriam, Celsitud. tuæ salutem, & florentissimarum ditionum tuarum felicitatem.*

PRAE-

PRAEFATIO DE TOTIUS OPERIS ARGUMENTO.



EM profectò arduam, & omnino tenuitatis meæ uires exuperante aggressum me esse fateor, qui cum fraudulentis spiritibus, laruis & mundi dominis in theatrum prodire, luctarique audeam: quum tot illi habeant modos fallendi incomprehensibiles, & cuniculos, occultosque elabendi recessus, quibus ob essentiæ subtilitatem, motus celeritatem, uitæ longissimæ usum, & uoluntatis peruersitatem, longè lateq; crassitiem nostram terream eludant, ut quibuscunque eos adoriaris rationibus, defraudatum te esse palàm uideas. Quanquam uera hæc esse non inficiar: in alia tamen enutritus schola, atque ab alijs institutus præceptoribus, quàm Plato ethnicus apud superstitiosos suos Aegyptios & uates Memphiticos, uel Proclus apud suum Marcum, dæmonum clientem: ex D.
Actor.9. Pauli, uasis electi & pugilis aduersus spirituales astutias in cœlestibus inuicti consilio, manibus indubitatæ fidei firmissimis arripui doctrinam
Philip.2. Conditoris cœli & terræ, omniumque quæ in eis sunt, & uerbum Christi (in cuius nomine ho
Ephes.6. rum spirituum genua flectuntur, ipsique dicto citius fugantur) gladium quippe spiritus ancipitem, tentaturus quid cum diuini luminis radio & rationum machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum seculi huius potero, in eo potissimùm fraudium genere, quo illi hactenus tam densas hominum oculis offuderunt nebulas: ut

quò

quò se conuertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpitantes, ignorarint quàmplurimi. Id autem est ille incantamentorum labyrinthus: cuius ut, inuento qualicunque filo, explicandi commonstrarem uiam multo aliam, quàm hactenus obseruatam uidere licuit, hoc instituì Opus. Ne uerò obscuritatem gigneret orationis perpetuitas, in sex illud distribui libros: ut eius ordo tamen, quasi rectè instituta rerum œconomia, suis conuenienter cohæreret partibus. *Occasio operis.*

Cæterùm quum uniuersum id negocium sit dæmonum præstigijs ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicentur libris, intelligentiam sterneretur uia, in Primo libro, diabolus quid sit, quæ eius origo, qui primi dolosi eius conatus, perniciosiq; progressus ab Eua in rerũ primordijs, ad hæc usq; tempora, quę item ipsius potentia, quid etiam prorsus non posit: quodq; limites illi à Deo præfigantur, ultra quos ferri nequit, describitur. *ARGVM. libri Primi.*

Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostẽsurus: ad magos infames, dæmonũ operâ quascunq; præstigias oculis nostris destinato studio multifariam obijcientes, diuinationũq; uarijs laruis alios deludentes, & medicinæ sacra suis imposturis satanicis fœdè cõspurcãtes, progredior: quos etiam Tertio libro à Lamijs segrego, ut quę sexu inconstantes, fideiq; lubricæ, & ætate non satis mentis compotes, diaboli ludibrijs magis sint obnoxiæ: qui in illarum uim imaginatiuam siue uigilantibus siue dormientibus se insinuans, quascunque formas ipsis inducit, ea dexteritate con- *SECVNDI. Magi infames.* *TERTII. Lamiæ.*

concitatis in hunc dolum humoribus & ſpiritibus, ut nihil aliud illæ ſciant, aut queant fateri, quàm rerum à dæmone ex Dei abſtruſa uoluntate uel conſenſu peractarum, aut plagarum hominibus beſtijsúe inuectarum, ſiue deſignatorum flagitiorum, aut malorum pronatorum naturæ ductu, ſe effectrices eſſe: quemadmodum mentem quoque lædi, multifarijsq; imbui imaginibus, ſæpe in ijs quorum cerebrum atra bilis uel eius uapor uitiarit, ſpectamus. Nullos quoq; libros eas habere, nullos exorciſmos, characteres, aut ſimilia monſtra, uelut magi infames: nullos etiam præceptores alios, præter læſam à dæmone mentem, aut corruptam imaginationem. Vnde & à Magis illis infamibus non parum differre, omnibus erit perſpicuum. Illi namq; uiri ſunt ſæpe docti & cordati, ſed curioſi, longius etiam peregrinantes, ut artem imbibant dęmoniacam, qua ſaltem præſtigias & rerum ludibria, præter naturalem morem oſtentant: hæ uerò ut plurimùm fœminæ, eædemq; uetulæ, & mente titubantes, domiq; latentes: in quarum, uti organorum conuenientium, phantaſiam propè torpidã, uelut ſedem ſuis ſtudijs accommodatam, in melancholiæ morbo, mœrore, uel extrema deſperatione, ut ſpiritus eſt, illabitur: nec tam præſtigijs deludens, quàm quęcunq; hominum infortunia, calamitates & interitus tanta uehementia imprimens, ut qualia quantaq; ea ſint, ſe perpetraſſe, ut dixi, arbitrentur: à quibus tamen hæ fuêre alienisſimæ & prorſus inſontes. Has itidem à ueneficis, quos φαρμακοὺς Græci dicunt, ſeparo: qui ueneno uel propinato uel illito, uel eo loco ubi halitu

Venefici. φαρμακεῖς.

halitu feriat collocato, homines uel bestias lædunt. Sic plurimùm interesse inter prophanos magos, lamias & ueneficos intelligetur: de quibus tamen, uelut ijsdem, hactenus cōfusè actum, disputatum, & pronunciatum est.

Vt autem hæc innotescerent clarius, Quarto libro eos qui Lamiarum maleficio affici putantur, propono, demonstrans eos à dæmonibus exerceri, uel obsessos esse, ex occulta Dei permissione, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem. QVARTI.

Hinc iusto ordine, libro Quinto, ad eorum qui eiusmodi maleficio collisi creduntur, curationē, infinitis partibus aliam quàm hucusq; obseruata sit, me confero: ubi, quæcunq; curationes illicitæ à dæmonijs in sui regni confirmationem effictæ, per uetitas coniurationes, characteres, ligaturas, periapta uel appēsa, annulos, sigilla, imagines, & similes umbrarum furias, sacrosanctæ Scripturæ authoritate & rationum pondere conuincuntur, exploduntur q́;: ut ab ijs fæcibus, uelut expurgato Augiæ stabulo, liberatę mentes, in quacunque afflictione ad ordinata à Deo remedia posthac confugiant, puris manibus in cœlum sublatis, ac medicinæ sacra in hoc negocio incorruptius cōscientia synceriore tractentur: qui præcipuus fuit huius instituti mei laboris scopus. QVINTI.

In hac tamen graui meditatione aliquandiu supra quàm dici potest occupatus, quantumq́; (nouit ille quem nihil latet) excruciatus, quòd uetulas illas dementatas, à dæmone illusas, Lamias uulgò dictas, quæ nihil flagitij singularis commisissent (non enim loquor de ueneficis) tam atro-

citer, ſine ulla commiſeratione multis in locis in caliginoſos ſqualidoſque carceres, horrida umbrarum hoſpitia & dæmoniorum domicilia inconſideratius præcipitari, inde in carnificinam truculentius rapi, ac demùm flammis deuorandas temerè obijci uiderem: propriæque amentium anicularum confeſsioni ſtari, nec ſatis inter Lamias & ueneficas diſcerni: & Magos ſacrilegos, in lege ueteri mulctatos grauiter, iam impunius, imò cum laude apud pleroſque uerſari: non potui non inquam argumenti ratione, conſcientiæ impulſu actus, meam hac de re ſententiam qualemcunque, quatuor ijs libris adiungere: SEXTI. Sextoque libro uelut appendice declarare, quid & quibus rationibus nixus, ſentiam de punitione Magorum infamium, à CHRISTI ueritate *Actor. 13.* rempubl cum Simone & Elima auertentium, eamque ſedatam turbantium: quid item de modo puniendi Lamias à diabolo ſeductas, uelut *Hæretici.* melancholia agitatas, uix autem hæreticas: (eæ enim mente illæſa, ſed præfracta conſtant) poſtremò etiam, quid de ueneficorum ſupplicio ſtatuendum exiſtimem, ſubiunxi: ubi locum habet promulgatum ex Dei uoluntate Moſis edi- *Contra ueneficas edictum Moſis.* ctum, Grecè à Septuaginta ſenioribus redditum, & uelut explicatum in uaria illa Hebraicarum uocum ſignificatione, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε, Vene- *Exodi 22.* ficos (uel ut Hebræi habent, ueneficas) non ſinetis ſuperuiuere.

Nec ſibi hîc leges à me arrogantius præſcribi criminentur Magiſtratus, aut legum periti. hoc enim meum fuiſſe inſtitutum minimè, teſtor Deum: ſed ex commiſeratione meditationem

meam

meam solummodò alijs cordatioribus & pijs uiris, necnon ueritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconsideratius multis seculis imbibitæ affectu defendendæ studiosis, excutiendam sereno mentis oculo, summissè offero. Qui operæprecium me præstitisse agnoscent, ingenuam hanc libertatem bene interpretentur: qui secus censebunt, ignoscant bene uolenti. Interim mea qualiacunque argumenta, quibus toto hôc Opere nitor, ἄνευ πάθων conferri cupio, dum in consilium uocantur Speculator & Iohann. Andr. titulo de Sortilegijs: aut Summistæ, Hostiens. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegijs: Canon in c. 1 & 2. ubi Alb. post Iohán. And. de sortil. in antiquis: Alb. cons. 55. 1. uolum. incip. Casus talis, per Oldrad. consilio illo 210. incip. Regularis: uel etiam recentiores post gl. in c. accusatus. §. de hæretic. initijs: Alber. de Rosatis in Dictionario, super uerbo Sortilegium: siue Bonif. de Vitalin. in titul. de Sortilegijs, in tractatu Criminalium: aut Matth. de Afflict. in constitution. Neapolit. de malis & noxijs medicamentis, parte tertia: item auditor eius Grillandus, aut etiam 2. Lib Syluestri Prieratis de Strigomagis: seu Bonauent. super 3. Sent. Quibus autem firmamentis sua scripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifestius intelliget æquus Lector.

Porrò de re ipsa & materia, quoniam ad ueritatis doctrinam, & Ecclesiæ CHRISTI quietem, ac proximi utilitatem spectat, non est quòd multis agam: quum ea sit huiusmodi, ut quantumli-

libet inelegantem ſit ſortita artificem, ſatis tamẽ ipſa per ſe, omnium oculis ſeſe queat & debeat commendare: præſertim ob res non paucas in lucem magis erutas, quæ hactenus uel ut incognitæ, uel ut obſcuræ latuêre. Solitum uerò eſſe apud Græcos olim prouerbij loco, hominibus parum ſcitè in re præclara uerſantibus obijci, Proba quidem materia, ſi probum nacta fuerit artificem, non ignoro: at cuilibet liberum permitto de artificis opere ſtatuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius uel naſuti Momi, aut perſpicacis Ariſtarchi reprehenſionem, ſiue ſeueri Catonis cenſuram deprecor, ſi merear: ita nec auram popularem, aliamúe laudem magnopere uenor, bona fretus conſcientia, qua hanc aggreſſus ſum telam. Dies erit, quando unicuique à Domino laus ſua accedet: dummodò illius accreſcat gloria, & ſatanę tyrannis imminuatur, abundè ſatis erit factum meis uotis.

AD

AD AVGVSTISSIMVM TOTIVS orbis Christiani Cæsarem, Reges serenissimos, Principes & Duces illustrissimos, Comites generosos, & quoscunque ullum magistratum gerentes, tam seculares quàm ecclesiasticos, Libellus supplex.



NVICTISSIME *Imperator*, Reges *& uiri principes, quibus ordine legitimo, rationibusq; grauißimis gladium ad coercendam merito supplicio maleficorum effrenem inobedientiam: ad eos uerò qui se rectis politiæ legibus inculpatè submittunt, uigilanter defendendos, eoq; nomine tranquillitatem reipublicæ ritè constitutæ sedulò conseruandam, commendauit* Rex *regum, &* Dominus *dominantium: uobis demissa oratione hunc supplicem libellum cum omni subiectione reuerenter offero, ex cordis penetralibus orans, obsecrans & obtestans quàm humillimè, ut concedere non dedignemini in illis dæmonum præstigijs, quibus à rerum primordijs tam densas hominum oculis offudit tenebras ille primus uniuersi mali architectus: & in ijs quas senescente mundo demum idem ille ueterator mille artifex in deliris stupidisq; quibusdam mulierculis fabricatus est in Christianæ* Europæ *fœdißimam labem, hominum errorem craßißimum, cædem insontium frequentißimam, & uulnus conscientiarum magistratus haud profectò leue: concedere inquam clementer, mihi minimo obsequentißimoq; uestro clienti, tempus apud uos proponendi his sex libris meam qualemcunque sententiam.* Quæ *si supremi ordinis uestri punctum non tulerit, eam uti meritò exibilandam explodendamq;, ut quàm ocyßimè, ita & libentißimè palinodia supprimere non grauabor, rationibus argumentisq; neruosioribus conuictus. Sin uerò authoritatis uestræ calculo ea confirmabitur, operæpre-*

ctum me fecisse, in animum inducam: non minori denuò supplicans studio, ut huic sententiæ tum locus detur, semota uetustatis religione, & opinionis tot seculis imbibitæ affectu posito: si quando cùm uestri Imperij regnis, prouincijs & ditionibus se offerat occasio deliberandi, iudicandi & pronunciandi in causis illis diabolicis, & potißimùm in Lamiarum negocio hactenus tam multifarijs tricis inuoluto. Hoc modo sereniore mentis oculo huiusmodi dæmonum ludibria discretum iri, omnesq; uerè Christianos non tantam eorum esse potentiam cognituros, ut dubito minimè: sic quoque minus innoxij sanguinis, quem auidißimè sitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipse tragœdiarum author inuidet summopere, compages luxabuntur: & conscientiæ rariore pungentur aculeo: satanæ item imperium indies magis ac magis collabascet, atq; Christi regnum longius latiusq; propagabitur.

AVTHOR

AVTHOR AD Lectorem.

Omnigenas uafri præpono dæmonis artes,
Quid potis est, & quæ iurè negata sient.
Quid magus infamis monstratur, sagaq; mente
Turbata, hinc meritò quæq; uenefica erit.
Ordine succedunt uarijs cruciatibus acti
Astu dæmonij, nec renuente Deo:
Hi quibus auxilijs licitæ sanarier artis
Ritè queant, sine ui carminis, inde uides.
Post, quæ pœna Magis statuenda est, quæ Lamijs'ue,
Quæ'ue ueneficijs, ultima classis habet.

IOANNES EVVICH DOctor Medicinæ.

Dæmonis exortum, studium, uiresq;, dolosq;,
Qui uelut in media luce uidere cupis:
Qui quæ carminibus sit uis, & quanta nocendi,
Si desint sacris philtra parata modis:
Qui miserè uarijs homines cruciatibus actos
Nosse cupis, quaq; hos arte leuare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legitima sectæ,
Insonti ut parcas, constituenda siet:
Hunc lege, quem Ianus Vuierus condidit arte,
Iudicio, & magna sedulitate, librum.
Viue opus eximium, meritumq; attolle trophæum,
Victa est Circeæ turba prophana scholæ:
Viue etiam æternos, Author, fœliciter annos,
Non erit ingenij fama sepulta tui.

IOANNES BRACHELIVS LL. Licentiatus ad Lectorem.

Cùm Deus immensi spaciosa uolumina cœli
Conderet, & medio suspenderet æthere terras,
Ornaretq; polum stellis, atq; æthera nimbis:
Ille sibi pariter famulos, diuina creauit
Corpora, qui tenues ferrent sua iussa per auras,
Quiq; procul curis agerent terrestribus æuum.
Horum de numero genitor iustißimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detrusit ad undas:
Illic & manicis & dura compede uinctus,
Ad scelerum pœnas sedet, æternumq; sedebit,
Tristia commissæ persoluens crimina culpæ.
Quas tamen interea fraudes, quasq; improbus artes
Nocte dieq; struat miseris, quæ retia tendat:
Quid'ue potis, si fortè tibi cognoscere curæ est,
Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta VVIERI:
Hinc optata feres, hinc te tua uota docebis.
Insuper & magicis quæ sit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca desint:
Qua'ue ueneficijs presso medicaberis arte,
Quam'ue satis dignam pendent sub iudice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande VVIERE *labores*
Sumpseris, haud equidem sat adhuc discernere poßum.
Publica me, dicis, mouerunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraq; pectora uulgò
Suspicit, & meritos rebus persoluit honores?
Tu tamen hoc fessam nimium solabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura est tempore fama.

IN ILLVSTRISSIMI CLIVORVM MONTIVM IVLIACIQVE Ducis, &c. GVILIELMI laudem allusio.

TE quoq; CLIVORVM DVX augustissime nostro
Carmine laudatum postera fama canet.
Quo DVCE uirtuti suus est honor, aurea mundo
Quo DVCE cōspicimus secla renata, DVCE.
Quo DVCE per CLIVOS ductantibus agmina Musis,
Cernitur ACCLIVI Pieris ire uia.
Hinc tibi (CLIVOSO quem ducit ad æthera uirtus
Tramite) Cliuorum contigit esse Duci.

T. C. deditissimus cliens
Car. Vtenhouius F.

IN IOHAN. VVIERVM ILLVSTRISS. CLIVORVM *Ducis Archiatrum*,

E' CAR. VTENHOVII F. Allusionum Lib. I.

Epigramma.

Ille VIA *tota totoq;* ERRARE *uidetur*
ERRO *uagus cœlo, docte* VVIERE *mihi.*
Qui Paracelsistæ latitans sub nomine sectæ
Nomen ab ERRANDO *credidit esse tibi.*
Ni quòd ABERRANTES *recto de tramite, rectam*
(Ceu Paracelsistas) cogis inire uiam.
Nam neq; cognomen tibi DEVIVS *indidit* ERROR,
Quem neq; transuersum DEVIVS ERROR *agit.*
Non VIA *tartarei quæ fert Acherontis ad undas*
LATIOR: *Angustum dat tibi nomen* ITER.
Fit VIA VI *quæ nos supera ad conuexa polorum*
Ducit, & accliui surgit in astra VIA.
Tu modò qua ducit VITAE VIA, *perge, beatæ,*
VI'QVE *tibi cœlo sterne* VVIERE VIAM.
Sic fueris Latia VITAE'QVE VIAE'QVE CVPIDO,
Argolicaq; ΒΙΟΥ *uoce* VVIERVS ΕΡΩΣ.

ΟΥΘΕΝ, ἄτερ μουσέων καὶ χαρίτων, ὁ ΒΙΟΣ.

Basileæ 1568.

CAR. VTENHOVIVS F.
Gandauus.

AVTHORES IN HOC Opere citati.

A

Abdias Bab. episc.
Abenezra.
Accursius.
Aelianus.
Aelius Spartanus.
Aetius.
Aeneas Syluius.
Henr. Corn. Agrippa.
Aias.
Albertus de Rosat.
Albertus Mag. Teutonicus.
Alchindus Arabs.
Alciatus.
Alexander I.
Alexander ab Alexan.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Almansor.
Aloysius Cadamustus.
Amatus Lusitanus.
Ambrosius.
Andreas Masius.
Andreas Theuet Angoul. hist.
Andreas Vesalius.
Angelus Politianus.
Anselmus Parmensis.
Antiphon.
Antonius Beniuenius.
Apollonides.
Apollonius Molon.
Apollonius Tyaneus.
Appion Grammaticus.
Apuleius.
Archelaus.
Aristophanes.
Aristoteles.
Arnoldus de Villa noua.
Artemon.
Artephius.
Athanasius.
Athenæus.
Athenagoras.
Auerrhoes.
Augerius Ferrerius.
Augustinus.
Augustinus Steuchus Eugub. episc. Kisam.
Auicenna.
Azarauius.

B.

Baldus.
Bartolus.
Bartholomæus Pisanus.
Basilius Magnus.
Baßianus Landus.
Benno Cardinalis.
Berosus.
Boccatius.
Boetius.
Bonauentura.
Bonefacius de Vital.

C.
Cæſar Conſtantinus.
Iul. Cæſar Scaliger.
Hier. Cardanus.
Carolus Bouillus.
Carpocrates.
Caſpar Peucerus.
Caßianus.
Caßiodorus.
M. Cato.
Celſus.
Chryſippus.
Chryſoſtomus.
Cicchus Aſculus Florent.
Cicero.
Cyprianus.
Claudianus.
Clemens author lib. Recogn.
Beat. Clemens de Conſtant. Apoſtol.
Cleopatra.
Cœlius.
Columella.
Conſtat. Imperat.
Cornelius Nepos.
Coſtaben Luca Hebr.
D.
Damon.
Dauid Kimhi.
Decretalia.
Democritus Abderites.
Diodorus Siculus.
Dionyſius.
Dioſcorides.
Duris.
E.
Eduardus.
Empedocles.
Epiphanius.
Eurycles.
Euripides.
Euſebius.
Euſtachius.
F.
Gabr. Fallopius.
Ferdinandus Corthesius.
Ioan. Fernellius.
S. Fontaınus.
Franciſcus Morand.
Fulgentius Placiades.
C. Furius Creſin us.
G.
Galenus.
Gaudentius Merula.
Gaufridus Antiſio d.
Gellius.
Georgius Agricola.
Georgius Pictorius.
Georg. Sabinus.
Gerſon.
Geſnerus.
Gyraldus.
Gordonius.
Gotfridus Reinerius.
Gratianus.
Gregorius.

Gre-

Gregorius Naziazenus.
Grillandus.
Grugna Stryac.
Guilielmus Brabantinus hist.
Guilielmus Malmes hist.
Guilielm. Turnerus Angl.

H.

Harpocration.
Hector Boethius hist.
Helinandus.
Heliodorus.
Heimricus Instit.
Hermes.
Hermogenes.
Herodotus.
Hesiodus.
Hieronymus.
Hilarius.
Hippocrates.
Hippol. Marsil.
Homerus.
Horatius.
Hugo Cluniacensis.

I.

Iacobus de Chusa.
Iacobus D. in Leichtenburch.
Iacobus Meyerus.
Iacobus Ruffus.
Iacobus Sprenger.
Iamblichus.
Iason Pratensis.
Igmarus Remensis archiepis.
Ioann. And.
Ioann. Baptista Porta.
Ioann. Francis. Picus.
Ioan. Franc. Ponzinibius Placentinus.
Ioann. Guinterius Ander.
Ioann. Herold.
Ioann. Langius.
Ioann. Leo African.
Ioann. Nider.
Ioann. Sleidanus.
Ioann. Vasseus.
Iosephus.
Irenæus.
Isodorus.
Isogonus.
Iulianus Apostata.
Iulius Cæsar.
Iulius Obsequens.
Iustinus.
Iuuenalis.

L.

Labeo.
Lactantius.
Lælius.
Laertius.
Leui Gersonis filius.
Lilius Gregorius Gyrald.
Lysimachus.
Liuius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.
Ludouicus Cælius Rhod.

Ludo-

Ludouicus Milichius.
Ludouic. Roman. Patrit. hist.

M.

C. Manilius.
Marcellus.
Martianus.
Marsilius Ficinus.
Martinus de Arles.
Matthæus Curtius.
Matth. de Afflict.
Matthiolus.
D. Maximus.
Maximus Tyrius.
Melanchthon.
Memphodorus.
Menander.
Mercurius Trismegistus.
Mesue.
Methodius.
Moses Aegyptius.

N.

Nauclerus.
Nicolaus.
Nonius.

O.

Octauianus.
Oenomaus.
Olaus Magnus.
Oldradus.
Origenes.
Omaius.

P.

Pamphilus.
Paulus Aegineta.
Paulus Venetus.
Pausanias.
Petrus Aponensis de Ebano.
Petrus Argelas.
Petrus Bellonius.
Petr. Lombardus.
Petrus Pomponatius.
Petrus Præmonstratensis.
Pherecydes.
Philarchus.
Philo.
Philochorus.
Philostratus.
Picatrix Hispanus.
Pythagoras.
Platina.
Plato.
Plinius.
Plinius Iunior.
Plotinus.
Plutarchus.
Pontanus.
Porphyrius.
Posidonius.
Priscianus Philos.
Proclus.
Propertius.
Psellus.

Q.

Quintilianus.

R.

Rabi Moses.

Raymundus.
Reuchlinus.
Rhases.
Robertus Anglicus.
Rogerius Bachon.
Rondeletius.
Ruffinus.
Ruffus Ephesius.

S.

Saadias.
Sabellicus.
Saxo Grammaticus.
Seneca.
Serapion Ascalonites.
Q.Serenus.
Seuerus Sulpitius.
Sigebertus.
Iac.Syluius.
Syluester Prioras.
Synesius.
Socrates.
Solinus.
Sophronius.
Speculator.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T.

Tacitus.
Tatianus Assyrius.
Tertullianus.
Thebit.
Themison.
Theocritus.
Theodorus Byzant.
Theophrastus.
Theophras.Paracels.
Thomas Aquinas.
Tibullus.
Ioan.Tritemius.

V.

Valerius Maximus.
Varignana.
Varro.
Vegetius.
Vincentius.
Virgilius.
Vlpianus.
Vlricus Molitor.
Vopiscus.

X.

Xanthus.
Xenocrates.

Z.

Zonaras hist.
Zoroaster.
Zozimus.

DE DIABOLO, EIVS ORIGINE, STVDIO ET POtentia, Liber I.

De diaboli origine, quando sit creatus, quæ eius essentia, & de illius lapsu. *Caput I.*



DAEMONVM præstigias & incantamenta explicaturus, à primario eorum authore diabolo, huius artibus, studijs & potestate exordiar: ut eo cognito, illiusq; authoritate ac existimatione perspecta, euidentius de omni ipsius opere censeatur: atque cunctas eius actiones unusquisq; dilucido mentis oculo introspicere, & post hac minus impeditè penitiusq; iudicare queat.

Religionis autem Christianæ sacram amplexus doctrinam, fideique indubitatæ confessionem; quemadmodum Aristotelis Peripateticorumq; nō esse dæmones in rerum natura contendentium, placita prorsus reijcio: sic & Platonis commenticiam distinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrij, Pselli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus subscribere nequeo, qui copiosè quidem de dæmonibus; uerùm multa quæ non uidêre aut cognouêre, tanquam rei notæ historiam conscripsêrunt.

Peripat. negant dæmones.

Fabulæ de dæmonibus

Omnipotentem itaq; uniuersi architectum Deum, ante aspectabilis huius mundi opificium, incorporeum illum admirandis spirituum ordini-

Gen. 1. *Hebr. 1.*

Angeli quãdo creati. bus in ministerium pulchrè ornatum condidisse, ex historia sancta Mosis, diuinæ Maiestatis legati, *Exod. 33.* atque fidelissimi scribæ (cum quo facie ad faciem quasi cum amico loquutum esse Deum, perhibet Sacrarum literarum ueritas) firmiter credendum *Angeli quid.* est. Boni uerò hi spiritus erant omnes, quemadmodum omnia à summo bono creata: naturæ ni- *Dionys. de Diuin. nomin.* mirum intelligentes, ἀσώματοι: essentia sua diuinæ naturæ quadantenus conformi, sed finita: à quibus agnosceretur & coleretur Deus eo, quo ipse uellet & præscriberet, modo: quibus & suam uicissim bonitatem in omni æternitate communicaret. quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perspicaciam, notionesque æternæ & immotæ iusticiæ suæ illustres, tanquam radios de æterna sapientiæ suæ luce accensos indidit.

Dæmonum origo. Sed ubi quidam, ob dotes quibus condecorati erant, præstantissimas, proprio efferrentur arbi- *2 Pet. 2. Iud. epist. Iob. 4. Luc. 10.* trio, & adeò insolescerent, ut sese tandem Deo conferrent, non seruantes suam originem, relinquentes suum domicilium, ac peccantes: eos honoribus nudatos, ministrorum suorum numero exclusit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, uinculisque perpetuis sub caligine ad magni il- *Esaiæ 14.* lius diei iudicium seruauit. Huc illud Esaiæ uaticinium de superbissimi Babyloniæ regis (quem *Esaiæ 27.* Luciferum uates nuncupat) fastu & altissimo la- *Apoc. 12.* psu contorquent quàm plurimi. Hic draco ille magnus, in terram proiectus cum suis angelis, serpens antiquus, qui uocatur Diabolus & Satanas, ut Ioannes ait, tortuosus serpens Esaiæ. Hunc casum, non solùm nostri & Hebræorum Theologi docent: uerùm etiam Assyrij, Arabes, Ægyptij & Græci suis dogmatibus confirmant.

Phere-

Pherecydes dæmonum lapſum deſcribit: & Ophin, hoc eſt ſerpentem dæmoniacum, rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis exercitus caput & anteſignanum fuiſſe tradit. Eandem ruinam & Triſmegiſtus in Pimandro depingit: & uetuſtiſsimum Empedoclem, dæmones ἐρανοπετέας cœlo ruentes uocantem, eorum caſum nouiſſe; ſignificat Plutarchus in ſermone de Fœnore. *Ophin.*

Eleganter hic Auguſtinus: Quæris unde diabolus? Inde utiq;, unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in ſua obedientia perſtiterunt, ille inobediendo & ſuperbiendo lapſus eſt angelus, & factus eſt diabolus. Item de Vera religione, cap. 13. Diabolus inquantum angelus eſt, non eſt malus: ſed inquantum peruerſus, propria uoluntate. Magis enim ſeipſum quàm Deum diligendo, ſubditus ei eſſe noluit, & intumuit per ſuperbiam, & à ſumma eſſentia defecit. *Tract. in Ioan. 42.*

Hi ergo ſpiritus antea diuini, cœleſtes, puri, lucidi, nullius maliciæ conſcij, Dei ſolius nutum obſeruantes, in miniſterium emittendi propter eos qui heredes futuri eſſent ſalutis, angelicam eſſentiam non omnino perdiderunt: ſed perditiſsimè, lumine gratiæ priuati, uitiarunt, denigraruntque, ut iam aerei, mundani, obſcuri, tenebricoſi, & (uno uerbo) immundi malique dicantur & ſint: ac licet lumen intellectus naturalis etiamnum obtineant; lapſus tamen pœnam infinitis partibus duriorem, obſcurata obfuſcataque diuinæ ſapientiæ luce ſuſtinent: & grauiorem expectant, quàm ex tranſgreſsione genus humanum. Quanquam ſi hoc quoque ſupremæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum a- *Hebr. 1. Pſal. 103. & 104. Spiritus immundi & mali. Epheſ. 2. 6. 1. Corinth. 2. Zach. 13. Matth. 8. 12. Marc. 1. 3. 5. Luc. 8. 9. 11. Act. 19. Iudic. 9. Genus humanum.*

Genes. 1. nimis de suo æterno lumine Deus incenderat, retinuisset, plurima acumine mentis perspicacissimo intueretur clarius, penitius intelligeret, certiusque

Genes. 3. dijudicaret: quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu solis faciem, per densas nubes aut atras in aere nebulas conspicit.

Quare & quomodo Euam deceperit diabolus, & primùm corruperit mundum.

Cap. II.

Porrò ex hac sui exclusione, repulsa ac ignominiosa ex patrijs sedibus deturbatione, tam ingens & immedicabile erga Deum odium conceperunt hi spiritus, ut quæ eum offendere, uel eius gloriam labefactare, aut quod admiranda prouidentia fabricatus fuerat mundi opificium, deformare, uitiare & corrumpere posse uiderentur, acerrima indagine inuestigare, & studio indefesso conari cœperint. Ac primùm nobilissimá inter creaturas, clarissimo sapientiæ cœlestis lumine illustratam, absq; labe Deo fœdere consociatam, primam parentem nostram Euam adoriũtur: quam partim amissi status dolore, partim alienæ felicitatis inuidia à Deo alienare, suiq; exitij sociam reddere satagunt, deluduntque astu quàm blandissimo, ubi nullus uidebatur subesse fucus, submota mortis minarum opinione, his quippe uerbis: Nequaquã moriemini. Deinde fraudulẽter elusis & abiectis pręceptionibus à Deo impositis, Euam erigunt falsis pollicationibus in spem longè maiorum ornamentorum, excellentiorisq; potentiæ, hoc modo scilicet: Deus nouit, quòd ipso die quando comederitis ex ipsa arbore, aperientur oculi uestri, eritisque sicut dij, scientes bonum & malum. Idem profectò laqueus

Diaboli erga Deũ odium immedicabile.

Genes. 3.

laqueus, quo semetipsos statim à creatione sua & allectos, & irretitos fuisse sentiebant. Sic perfecerũt tandem, ut misera à mandato desciseret, sequereturq; consilia in suam internecionẽ contra Deum instituta atq; ordinata. Nam satan iam malus, malumq; trãgressione edoctus, & causę sui lapsus probè cõscius, quòd nimirum præscriptas sui ministerij metas fastu transilire cogitasset, in idem studium Euá pertrahere conatus est gratæ persuasionis illecebris, quòd ab esu uetito oculis Euæ & Adæ reseratis, dijs adæquarentur, scientes bonum antea solummodò cognitum, & malum nondũ notum. Nec illi, subsequuturæ ex inobedientia calamitatis pręscio, labor fuit inanis: licet illa se à serpente falsam, serò agnosceret, confiteretur q;. Violata siquidem obedientia, factus est hostis Dei homo, in pœnas illapsus transgressioni diuinitùs constitutas, cõdemnationem nempe, diaboli tyrannidem ac mortem tũ hanc, tum æternã: deniq; & exutus honoribus, dignitate & dominatu, quib. maxima cum authoritate ipsum ornarat Deus. Proinde Tatianus Assyrius cõtra Gręcos: Verbũ, inquit, ante creatos homines produxit angelos: utraq; uerò creatura, arbitrij sui libertati permissa est, &c. & paulò post: Postquá uerò homines callidiorẽ quendã, utpote prouectiorem ætate, sequuti sunt, & diuinæ legi se opponentem pro Deo habuerunt, tum uerbi potentia & huius dementiæ authorem, & obsequutos ei homines, cõmercio suo priuauit: & qui ad imaginẽ Dei factus erat homo, potentiore spiritu iam exutus, mortalis fit: angelus autẽ ille primogenitus in dęmonem mutatur: & alij phantasmata eius sequuti dæmonum exercitui deputantur, & propter arbitrij libertatem stulticiæ suæ permittuntur. Scitè admo-

Hostis Dei factus homo ex inobedientia.

Quando creati angeli, & qualis

Diabolus quid. admodum quoque Augustinus hic scribit ad Iulianum comitem: Diabolus est angelus per superbiam separatus à Deo, qui in ueritate non stetit: & doctor mendacij, quia ab ipso primùm inuentũ est mendacium. Ipse est aduersarius effectus generis nostri, inuentor mortis, superbiæ institutor, radix malicię, scelerum caput, princeps omnium uitiorum, persuasor turpium uoluptatum. Hinc ergo, cùm illum primum hominem à Deo factum, Adam *Hominum ante lapsum status.* patrem omnium nostrûm intueretur, uideretque hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatũ, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate uestitum: æmulus atque inuidus tantam beatitudinem hominem accepisse, quam ipse dum angelus esset, per superbiam agnoscitur amisisse, inuidit statim insatiabilis homicida, primumq́; parentem nostrum tantis & talibus bonis expoliauit, & nos interemit.

Hoc auspicatò primi conatus successu effrenatius insolescentes hi maligni spiritus, potissimùm recepto à Deo rursus in gratiam homine, mulcta imposita, ac promissione facta de CHRISTO, mulieris semine caput serpentis contrituro, λόγῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano, aduersus eorum uiolentiam: deinceps porrò furere, uarijsque modis ferocius insidiari occipiunt, & machinari omni arte doloq́; ea quę ad ꝓmissionis huius deprauationē, abolitionēq́; in Dei cõtumeliã, *Cain Abelem occidit.* & hominũ perniciem facerent. Sic Cainum, tertium hominem, inuidiæ facibus mox inflammant *Genes. 4.* in Abelis iusti, numero quarti, crudelem cædem, *Ioann. 8.* homicidæ ab initio: sic deinde Caini sobolem, & uniuersum generis humani figmentum paulatim ea

maliciæ

maliciæ ſcelerumq; tum magnitudine tum multitudine deprauarunt, ut Deum feciſſe hominem pœnituerit: eumque, prorſus, exceptis octo in arca conſeruatis, aquarum inundatione abſorpſerit. *Gen.6.* *Geneſ.7.*

Quid in alterius mundi initio machinatus ſit diabolus, & quando Magia infamis cœperit. Cap. III.

HIc deleto propemodum hominũ genere ob proſperas ſuas machinationes, exoptatosque ſucceſſus triumphum ſe acturos hi ſpiritus ſperabant. Qua propter ſiccata aquarum diluuie, ſtatim in alterius huius mundi renaſcentis quaſi infantia, in Nohę patris inebriati irriſionem pudendis eius denudatis, Chamum filium minorem, ut inde patris execrationem audierit, extimulant: cuius filium Miſraim, ab his ſpiritibus haud dubiè inſtitutum, magiæ infamis blaſphemiam impietatem primùm comperiſſe, atq; hinc Ægyptiorum, Babyloniorum & Perſarum duci originem, poſtea docebitur. At Nohę item ſobolem, Iouis Hammonis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aſpiratione pauló duriore pronunciát) refertur alicubi: quemadmodũ Dodonæũ ad Dodanim, Nohę nepoté, qui Epirũ, Dodonam prius uocatã, occupauit, excoluit, ſuoq; inſigniuit nomine: ut ſanctas patrũ Eccleſię ſedes in pſtibula dęmonũ, impẽdiò flagitioſa, degeneraſſe ſit ueriſimile. Horrendas uerò idololatrias confeſtim à diluuio, Noha adhuc ſuperſtite, indefeſſo dæmonum ſtudio in Eccleſiam Dei irrupiſſe, quas in ſua poſteritate non ſine ingenti animi dolore miſerum ſenem contueri & tolerare oportuit, cum prohibere non poſſet, teſtatur ſacra Hiſtoria. Inde tam

Diluuio mũdus interijt.

Execratio Chami. *Gen.9.*

Magiæ infamis inuentor.

Clem. lib. 4. Recog.

Iouis Hammonis oraculum.

Dodonæum.

Epirus Dodona.

Sodomæ & Gomorræ exitium *Gen. 19.* inauditis turpissimæ libidinis furijs, populosissimas Sodomorum & Gomorræ ciuitates exagitat illeſpirituum cœtus, ut ne decem quidem in tan- *Esaiæ 13.* to numero inuenti sint iusti: & missis à Domino *2. Petr. 2.* de cœlis sulphure & igne, subuersæ sint urbes illæ, *Epist. Iud. b.* & in cinerem redactæ, cum tota planicie, omnibus habitatoribus, simulque germine terræ. Hinc eue- *Loth ebrij incestus.* stigio Loth egressum, ebrietate & incestu cum filiabus nefario grauiter uulnerat. Non'ne & Esau *Gen. 27.* de innocētis fratris Iacobi nece inferenda, strenuè *Gen. 37.* sollicitat? Pòst & in iustum Iosephum æmulatione *Gen. 39.* fratres excitauit, propemodum fratricidas factos: illum etiam, obiecta adulterij occasione captiosa, *2 Regum 24.* tandem perdere uoluit. Non'ne etiam, quò Israe- *1. Paral. 21.* lem numeraret, Dauidem excitauit satanas? ut pestilentia inde ceciderint uirorum septuaginta millia?

Quomodo pro dijs haberi uoluerint dæmones, & præsidere regionibus: eorumq́; in hoc officio nomenclaturæ.

Cap. IIII.

EIusmodi denuò felicibus auspicijs audaciores redditi dæmones, in huius mundi princi- *Dæmones ut dij habiti.* patum exules proteruius grassati sunt: cultusque simul multifarios & oracula inde diuersa diuinis contraria effinxerunt: ac ad ea inuitarunt, pellexeruntque animas uacillantes, ita ut uniuersum propè orbem pedetentim quasi obsidione quadá subiugarint: obstreperumque diuinæ legi, contumacem, idololatriarum & contemptus eorum, quibus morem gerere decuit, ac cuiuscunque uitiositatis plenum reddiderint. Eò demum audaciç & petulantis fastus excreuit horum insolentia & ars, ut pro dijs haberi apud peritos imperitosque uolue-

rint,

rint, & præsidere regionibus, populis, insulis, mótibus, fontibus, locis, urbibus, uicis, familijs, tanquam dij proprij, tutelares & patrij: quorum nomenclaturas partim Historia sacra, partim Origenes, Tertullianus, Apuleius, Diodorus Siculus, partim alij recensent historiographi & scriptores haud ignobiles. Eorum uerò nominum explicatione, ut plurimum studia dæmonum prodi non dubium est: sic Bel, uetustũ, nihil, cõfusum sonãs, Babyloniorũ habebatur deus: Esaiæ 46. Daniel. 14.

Tertull. in Apolog. aduers. gentes cap. 23. *De dijs gentium Lilius Gregor. Gyrald.* *De cognominib. deorum. Iulianus Aurel. Less. & Germanicus libris sex Ioãnis Herold.* *Dæmones pro dijs habiti, et eorũ nomina.* *Bel.* *Beelzebub.* *Lactant. lib. 2. cap. 15. de Orig. err.* *De Priapo. hermaphrodito, Dionysio, gentium dijs, Diodor. Sic. lib. 5. cap. 1.*

Beelzebub, dominus muscę: qui omnibus retia tendens, muscam saltem, id est infirmum capit. Spurcissimum Accaronitarum idolum, qui sunt quidem in regione Iudęæ, sed impij. 4. Reg. 1. Ab hoc principem dęmoniorum Beelzebub nuncuparunt Hebræi: Matth. 12. Luc. 11. Plutonem Græci, ut Trismegistus, δαιμονάρχην dixerunt: pleriq; Latini Sumanum, quasi summum deorum manium: à gentibus Priapus appellabatur. Serapin & Proserpinam, malignorum dæmonum primarios uocat Porphyrius.

Baal, idolum aut dominans uel subijciens, aut possidens, nomen idoli à Sidonijs ad Iudęos profecti, Samariæ & Moabitarũ numinis: Martẽ Græci putãt. Num. 22. Rom. 11. Id Gedeon destruit, Iud. 6.

Beelphegor, dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus siue nuditatis, Moabitarum deus: Oseæ 9. 11. Num. 25. Deuteronom. 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deut. 3. 4. Iosue 22.

Adramelech, pallium regis, siue magnitudo uel potẽtia regis uel consilij, idolum Sepharuaim: quę fuit Assyriorum urbs: 4. Reg. 17.

Anamelech, afflictio siue responsio regis, deus Sepharuaim. Succot Benoth, tabernacula filiarũ, *4. Reg. 17.*

Babyloniorum numen.

Nergal, explorans, aut lucerna tumuli, idolum Cuthæorum, qui ex Perside erant, ac Media oriundi. Ioseph. lib. 11. cap. 2.

Asima, delictum, idolum uirorum Emath.

Nibhas, prophetans, aut potius loquens uisioně, aut fructus uisionis, deus Heueorum.

Tartac, concatenatus, Heueorum numen. 4. Reg. 17.

Nisroch, tentatio delicata, idolum adoratum à Sennacherib rege Assyriorum: 4. Reg. 19.

Chamos, quasi palpans, aut quasi recedens, uel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48. Ammonitarum, Iud. 11.

Melchom, rex uel consiliator eorũ, idolum quod colebant filij Ammon: 4. Regum 23. 1. Paralip. 20. Ierem. 49.

Dagon, frumentum, aut dolor, uel denique piscis eorum, Philistinorum idolum: Iudic. 16. 1. Machabæor. 10.

Astarte, quod à caula siue grege dici uidetur, nomen deæ Sidoniorum, à Salomone cultæ: 3. Reg. 11. 4. Reg. 23.

Sumpsisse præterea quandoque nomina hos spiritus à pessimis hominibus, aut pessimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. sicut Astaroth, Palæstinorum fuit deus, Iosepho teste: quem sustulerunt Iudæi Solomonis iussu, 1. Regum 7. Item deus à Solomone adoratus, 4. Regum 23. Et quanquam significet greges, aut etiam diuitias, faciens explorationem siue tineam legis: fuit tamen olim nomen ciuitatis Og regis Basan, in qua habitarunt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Astaroth. Lib. 6. ca. 14. antiq. Iudai.

Legun-

Leguntur & aliæ in Biblijs, horum numinū nomenclaturæ: ut Baalim, Plurali numero: 1. Regum septimo. 2. Paralipomenon. 28. Ieremiæ secundo.

Baalberith, dominus fœderis: Iud. 9.

Rempha: Actor. 7.

Remmon, id est altitudo. 4 Reg. 5.

Adonis, in Hebræo Thamuz, hoc est consumptus, seu incendium, Syrum est: Ezech. 8.

Narrat Philo, fuisse Amorrhæis septem simulachra aurea, quas uocabant Nymphas sanctas: quæ inuocatæ ostenderunt Amorrhęis per singulas horas opera eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quę fuerunt uxores septem uirorum peccatorum, qui eas consecrauerunt post diluuium, uidelicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abirion, Elath, Desuat.

Deus Vualdat: Abd. episcop. Babyl. libro 8. Hist. Apostol.

Adorabantur & uituli aurei: 3. Regum duodecimo. Militia cœli: 4. Regum 17. Regina cœli: Hieremiæ 44.

De prouinciarum dijs, Græcorum idololatria, Romanorum deorum distinctione & sacrificiorum numero, item quòd in Dei populum peruaserit idololatria.

Cap. V.

Coluerunt & reliquæ prouinciæ suos deos: Ægyptij, Osirim & Isidem: quorum filius Anubis, quòd canib. gauderet, in specie canis etiam ab ijsdem cultus est. unde Virgilius inquit: **Prouinciarum dij.**

Omnigenumq; deûm monstra & latrator Anubis.

Nam quædam, ait Strabo, animalia sunt, quę Ægyptij

gyptij uniuersi colunt, quemadmodum ex animalibus terrestrib. tria, bouem, canem, felem: ex uolatilibus accipitrem atq; ibim, ex aquatilibus duo, lepidotum piscē, & oxyrinchū. Sunt alia quę quisque seorsim colit, ut Saitæ & Thebani ouem, Latum piscem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalū Hermopolitani, cepum Babylonij qui sunt iuxta Memphim, aquilam Thebani, leonem Leontopolitani, capram & hircum Mendesij, murem araneum Athribitæ. Item alij aliud. Æthiopes, Meroen incolentes, Iouem & Bacchum: Arabes, cū Baccho Venerē, & Diasaren: Bœoti Amphiaraum, Aphri Mopsum, Scythæ Mineruam, Naucratitę Serapim, Syri Astartem, Norici Tibilænum, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Pœni Vranum, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Lampsaceni in Helesponto Priapum, in Diomedea insula, Diomedem: in cuius tēplo, mirabili obsequio aues aquam rostris adferunt, aduenas exteros infestè persequūtur & pellūt: Gręcos homines nō solùm admittūt, sed ipsis etiá adulátur, idq; dęmonū instinctu, quorū interest persuasisse deum factū esse Diomedē. Sic Delphi colūt Apollinē: & quemadmodum canit Ouidius in Fastis,

Strabo lib.16. & lib.17.

August. li. 18. de ciuitate Dei, cap.18.

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylæa colit:
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesq; Mycenæ,
Pinnigerum Fauni Mænalis ora caput.

Græcorum idololatria.

Græci ad hæc, quorum post Ægyptios uanitas, præcipua & superstitio celebratur, cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & recessibus Plutonem præfecerunt, ac horum singulis alios infinito numero adiunxerunt. Saturnum & Cybelem Ioui: item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem,

nonem, Mineruam, Venerem, Dianam Ephesiorũ deam, Actorum decimonono. Neptuno Nereum, quem ἀλκμάνα & πόρκον nominarunt, Latini Portumnum, & cohortes Nympharum. Imò singulis in natura corporibus adesse peculiare numen, ut crederetur, persuasit diabolus: eamq; opinionem, numinum illorum sese specie ostentans, auxit & confirmauit.

Nec ferè pauciores deos Romani habuerunt: inter quos numerantur ab antiquioribus pro euocandis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: deinde dij maiorum gentium, Iuno, Vesta Troianorum dea, quam profugus Æneas in Italiam transtulit: item Minerua, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo, qui ab Ennio enarrantur, & Consentes dicuntur, cum Ioue de rebus omnibus consultantes: quibus octo adiungebantur, ut coadiutores, selecti dij nuncupati, Ianus, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus: Penates, Iuno & Minerua: dij cōmunes, Mars Latio uenerandus erat, quia præsidet armis: item Bellona, Victoria: dij geniales, Terra, aqua, aer, ignis, sol & luna, quibus natali die quisque sacrum faciebat, quòd rerum gignendarum & producendarum uim obtinere existimarentur. Genij duo, Lares, quos priuatarum rerum, triuiorum uiarúmque & urbis curam agere opinio erat. Vnde appellabantur inferiores ac minorum gentium dij, & Præstites Ouidio 5. Fastorum dicti,

Quòd præstent oculis omnia tuta suis:

id est, quòd res omnes conseruent & tueantur in ędibus: pacato enim & quieto numine domum possidere putabantur.

Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominib. ob exi-

Romanorum dij.
Ioues.
Dij maiorũ gentium.
Vesta.
Consentes.
Dij selecti.
Penates.
Dij cõmunes.
Dij geniales.
Genij.
Lares.
Præstites.
Indigetes.

Dij Patrij et tutelares ob eximias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erât relati. His accedebât dij patrij & tutela- *Olaus Mag. li.3.ca.3. hist. Septent.* res, & reliqua familia Faunorũ, Syluanorũ, Satyrorum, Lemurum. Potentissimũ suum numen Thor *Idem Oenomaus & Hesiodus.* appellarunt Gothi, alterum Odhen, tertium Frigga. Varro, qui Ethnica numina singulari conquisiuit diligentia, supra triginta milia commenticiorũ *Deorum numerus.* deorum reperisse se, literarum monumentis tradidit Hinc etiam rituũ & sacrificiorum excreuit numerus, quorum sexcenta sexagintasex genera Ae- *Sacrificiorũ numerus apud Aegyptios.* gyptijs in usu fuerunt: Græcis & Romanis non multo pauciora. Et quanquam hi ab illis deorum numero & sacrificijs olim superati putantur, factã tamen temporis successu multam uicissitudinem, Romanosque superstitionis uictoria potitos esse, dolens uereor.

Prolixior uerò in recitando gentiliciorum deorum catalogo fui, ut in suis exorcismis & preculis sub barbararum & ignotarum uocum pallio sæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas usurpant li- *Dij gentium dæmonia.* berius. Deos gentium dæmonia esse, affirmat re- *Psal. 95.* gius ille uates Dauid: quæ dicuntur etiam in Sacris literis dij gentiũ, terrarũ, & dij populorũ terrę, 2. Paralip. 32. dij populorũ. 1. Paral. 16. dij terrę, Iud. 3. Idola nationũ, Sapient. 15. dij montiũ, 3. Reg. 20. dij filiorũ Seir, 2. Paral. 25. dij Damasci, 2. Paral. 28. Dij aũt alieni frequẽter nũcupãtur, quales ex ęde Domini abstulit Manasses, 2. Paral. 33. itẽ Iosias. 4. Reg. 23.

Idololatria in pop. Dei. Nec solùm abominanda hæc idololatriæ portenta inualuerunt, peruagataque sunt omnes gentes: uerùm etiam in populum Dei molimine diaboli peruaserunt, uirusq; seminarium sparserunt. *Gen. 31.* Nam deos Laban patris sui, & soceri Iacobi, fura- *Gen. 35.* batur Rachel fugiens. At Iacobus tandem domui

suæ

ſuæ, & omnibus qui ſecum erant, præcipit inquiens: Abijcite deos alienos, qui ſunt inter uos, mundamini, & immutate ueſtimenta ueſtra. Itaq; eos illi cum in auribus quę in illorum auribus erant, dederunt Iacobo, quos ſubter quercum, quæ erat iuxta Sichem, ille defodit. Vituli item ſimulachrum adorat, eique ſacrificat populus Iſrael in deſerto, dicens: Iſti ſunt dij tui ô Iſrael, qui fecerunt te aſcendere de terra Aegypti. ac tria millia uirorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à Leuitis uno die. Et Iudic. 10. filij Iſrael rurſus fecerunt malum in oculis Domini, coluerunt q; Baalim & Aſtaroth, & deos Arã & Syrię, deos Sydon & deos Moabitarũ, & deos filiorũ Ammõ, deos deniq; Palęſtinorum: deſeruerunt que Dominum, & non ſeruierunt ei. Item, particeps idolorum Effraim. Oſeæ 4. & Ezechielis 8.18. & multis alijs locis.

Exod. 32. Vituli adorantur.

De humani ſanguinis uictima, à diabolo inuenta, celebrataq; in populo Dei, apud Græcos, Romanos & alios: item de diuinatione ex mactatorum hominum uiſceribus.

Cap. VI.

SVb hoc quoq; fraudulento blaſphemiarum, ſacrificiorum & uaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus eſt mille artifex ille, in cœtu Iſraelis ſancto: ut is abiectis contumaciſsimè legibus cœleſtibus & oraculis ſanguine humano litauerit, filiosque & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in ualle Gehennon, crudelitate plus quàm ferina.

Humani ſanguinis uictima.
2. Paral. 33.
Hierem. 32.
Pſal. 106.

Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici idololatria, multa ſint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus certorũ ſacrorum Romani

Sapient.14. mani à Græcis sint mutuati: eo demum insaniæ & inhumanitatis utrosque redegit diabolus, ut ad sua ipsius iussa humano quoque sacrificarēt sanguine. Hoc enim authore, uaticinia Tiresiæ & Calchantis iubebāt mactare humanas uictimas: sanciebantq́; presentem εἰδωλομανίαν, atque prodigiosam illam de plurium deorum numero opinionem.

Tiresiæ & Calchantis uaticinia.

Tiresias pollicetur Thebanis uictoriam: sed ea lege, ut Creontis filius mactatus sit uictima pro patria.

Creontis filius uictima.

Calchas uaticinatur de Troiæ excidio, & successus spōdet: at simul Agamēnonis filiā Iphigeniā immolari iubet.

Iphigenia hostia.

Ionibus remedium desiderantibus ab oraculo Delphico, aduersus sæuissimam luem in tota uicinia horribiliter grassantem: respondet Delphicum numen, Non remittendam pestem, nisi offeratur Dianæ Triclarię Menalippus cum Comethone, quam in Dianę templo ipse stuprauerat: & nisi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantissimus iuuenis, pro Comethone puella uenustissima ad Dianę aram mactetur.

Menalippus Comethoe.

Idem in Messenijs in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedęmonijs gesserunt, consulentibus de exitu, pręcidit uictoriam: uerùm ea conditione, si uirginem incorruptam de Aepytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi quùm Aristodemus, unus ex præcipuis familię Aepytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, destinasset immolationi: alius quispiam amore puellæ adactus, quò miseram seruaret, ex se grauidam esse, & idcirco Deo litari non posse, fingit. Quo audito, pater effreni exardescens iracundia, euestigiò interemptam filiam dissecat: paulo pòst noctu secundùm quietem fœda specie sauciatæ & concisæ filiæ à sathana repræsentata, grauiter animo deiectus, ad tumulum

Aristodemus filiam et seipsum iugulat.

eius semetipsum iugulat. Androgei etiam cędes expiari scilicet non poterat, nisi Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas in Cretam Minotauro deuorandas mitterent.

Nationem esse omnium Gallorum admodum deditam religionibus, scribit Cęsar: atq; ob eam causam, qui sunt affecti grauiorib. morbis, quiq; in prælijs periculisq; uersantur, aut pro uictimis homines immolant, aut se immolaturos uouent, administrisq; ad ea sacrificia Druidibus utuntur: quod pro uita hominis nisi uita hominis reddatur, non posse deorũ immortalium numen placari arbitrantur, publicaq; eiusdẽ generis habẽt instituta sacrificia. Alij immani magnitudine simulachra habẽt, quorũ contexta uiminib. membra uiuis hominib. complent: quibus succensis, circũuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorũ qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia sint comprehensi, gratiora dijs immortalibus esse arbitrantur. Sed cùm eius generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt. Non igitur immeritò tantæ immanitatis administros & uates tam Barbaros, quos Cęsar Druidas uocatos dicit, Bardos Lucanus appellat:

Lib. 6. de bello Gall.

Druidæ Bardi.

Vos quoq; qui fortes animas belloq; peremptas,
Laudibus in longum uates demittitis æuum:
Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Tertullianus in Apologet. refert in Aphrica infantes palàm Saturno fuisse oblatos usq; ad proconsulatũ Tyberij, qui sacerdotes eius religionis in patibulis suspendebat. Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodẽ authore, à Gallis seniores Mercurio offerebantur: eiusmodi oblatio ludus erat lętus Tauricis. In ciuitate Enchadarũ, quidã Iupiter in ludis sanguine humano perfundebatur. Cũ Bellona, belli dea, paciscũtur sanguine ex lũbis effuso. In officio diuino

d nobiles

nobiles pueri cæduntur omnes, astantib. parentibus qui ut perdurent hortantur. Temixtitæ in America, idola sanguine hominum oblatorum conspersa fuisse, author est Ferdinandus Corthesius.

Olaus Mag. de gentibus Sept. lib. 3. ca. 3. 4. Gothi quoque suum maiorem deum Odhen, id est fortiorem, armis præsidentem, semper crudelissimo placauêre cultu, morte scilicet captiuorum: arbitrati, bellorum præsidem conuenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi industriam tam absolutè didicissent, ut deuictis Europæ & Asiæ potētissimis imperijs, summum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Vpsalensis deorum satrapa, deus sanguinis postea habitus, humanorū corporū hostias mactauit. Teutates & Hesus idola quondam fuêre Gallorum, quibus etiam non nisi sanguine humano sacrificabant, teste Lucani uersu:

Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates. ——

Talia certè non ab illa æterna mente, iusta, casta, misericorde, rerum tam conseruatrice quàm conditrice: sed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui ueri Dei odio, inde usque à rerum primordijs, in conscientias & corpora hominum quauis occasione immanissimè sæuierunt, & multiplici eorum cæde plurimùm delectati sunt, adeò etiam ut uoluptatem hanc, quam ex successu talium latrociniorum capiūt, risu nonnunquam inter dira sacra prodiderint. quis enim alius eius risus auctor fuisset, qui ex iugulo uirginis ac puellæ illius ortus traditur, quàm Mithridates aruspicum iussu Furijs immolabat? Accidit hoc L. Sylla, Q. Pōpeio Coss. attestante Iulio Obsequente. Hinc philosophi tradunt, dæmones nidoribus sacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunque sanguine fuso, suffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuisse. At ô miseræ deceptionis errorem,

tale nu-

tale numen colere, quod hominum morte placatur: ait Casiodorus in Epist.

Atqui ἀνθρωπομαντεία, id est, diuinatione ex mactatorum hominum uisceribus, primùm solumque diaboli instigatione usum Heliogabalum imperatorem, turpissimum & flagitiosissimum monstrum, accepimus: qui paulo post huius immanitatis plusquam beluinæ pœnas meritò dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abiectus, inter excrementa computruit. *Diuinatio ex uiscerib. mactatorum hominum.*

De diaboli uatibus, Enthusiastis, Pythijs mulieribus, & Sibyllis. Cap. VII.

VT porrò suam in hoc mundi theatro tragœdiam idoneis dein cohonestaret organis, & suis undiquaque communiret membris, enthusiastas & uatidicos ministros quoque finxit dæmon, æmulatione ueri Dei, qui per prophetas sanctos cum patribus loquutus est, ne cedere Deo uideretur scilicet, & in grauiorem hominum ruinam. *Enthusiastæ*

Adhibuit insuper eiusdem artis fœminas, uates Pythias, quæ penè apud singulas fuêre gentes, atque adeò Dei populum etiam conspurcarunt: ut Moses lege lata strictissimè cauerit, ne consulerentur, easque lapidibus obrui iusserit. Eiusmodi consultationis diras luit pœnas Saul rex. Huc pertinent pleræque famosæ Sibyllæ, à dæmone uelut conductæ, ad ipsius regni quod in genere humano instaurarat, conseruationem & confirmationẽ. ex quarum libris ad uarias insanias cõpellebantur Romani: ut apud alios plerosq; tũ apud Zozimũ uidere est, à quo multa citãtur carmina Gẽtiliũ supstitiõe plena. licet Sibyllę uel Erythreę uel Cumanę opus heroico scriptum carmine, Christi *Pythiæ uates. Leuit. 19. 20. 1. Reg. 28. Sibyllæ. Ambros. in Comment. in epistolã prior. ad Corinth.*

præconia declararit. Ex prophetarum enim uaticinijs, potissimùm Esaiæ & Dauidis, non obscurè ea colligere potuit diabolus. Mansit tamen eiusmodi uatum præcipua authoritas & obseruantia usque ad Christum, ęterni Dei filium: quo nato, prodeunteque ut legationis suæ ministerio ex Patris cœlestis uoluntate perfungeretur, cessarunt passim in orbe terrarum oracula, & quæcunque impiarum diuinationum genera: testibus Athanasio, Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho, Plinio: conticueruntque dæmones ubique, & tanquam ranę Seriphię obmutuerunt: ac desertis quibuscunque enormis suæ nequitiæ latebris, cesserunt, non quidem ultrò, uerùm compulsi, partim quidem horrendo metu omnipotentiæ uindicis CHRISTI: partim uerò condemnationis sui, quam præ foribus iam esse cernebant. Quandoquidem eò CHRISTVM missum probè norant, ut satanę opera pessundaret, demolireturque, & genus humanum in integrum restitutum uindicaret aduersus diaboli technas, rabiemque ex his Zacharię uaticinijs diuina uoce longè antea traditis: Eritque die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultrà eorum fiat mentio: & pseudoprophetam & immundum spiritum de terra auferam. Si postea tamen adhuc fuisse audita responsa quis obijciat, ea certè tam fuerunt rara, læsa, manca, & omnino inutilia, ut nulli haberi loco debeant. Pulchrè igitur & uerè Athanasius inquit: Olim dęmonia inani specie ludibrijsque rerum intricabant homines, insessis alibi fontibus, alibi fluuijs, lapidibus aut lignis, atq; ita præstigijs fatuos in furorem agebant: nunc uerò quum apparuit Dei uerbum, spectra huiusmodi & ludibria imaginum cessauerunt.

Christo nato cessarunt oracula, conticuerit dæmones.

Athanas. de Humanitate uerbi, eiusq; corporali aduentu.

Aug. de ciuitate Dei.

Euseb. lib. 7. cap. 6 & l. 5. cap. 1. 8.

Plutarch. de abol. Orac.

Plin. lib. 30. cap. 1.

Zach. 13.

De

De uno eodemq; diaboli cultu in dißitißimis regionibus, & quàm uariè in Christiana Europa *illudat.*
Cap. VIII.

TAndem & hoc non sine singulari studio & ratione machinatus est diabolus (quanquam peculiares quasdam cæremonias coluisse plerosque non diffitear) ut non solùm in longisſimè dissitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorũ Druidas, & remotisſimos Indorum Gymnosophistas, unus idẽque eius cultus obseruaretur: sed & (quod multo magis mirandum, uel potius dolendum) in Christiana nostra Europa apud diuersisſimas regiones, in cuiuscunque materiæ uel nominis idolis, non dissimili ritu honor sibi haberetur. Hanc cęcitatem apud commoda suis pręstigijs organa auxit, uoce, cantu, capitis nutu, auersione, inflexione ad latera, manuum gesticulationibus, aut alijs motibus: eoque modo indicia propitiæ uel auersantis atque abhorrentis uoluntatis edidit ex statuis: prophanauitque loca, quæ certè erant domicilia & sedes doctrinæ cœlestis, sanctisſimæ scholę patrum, & ναοὶ ἅγιοι, καὶ κατοικητήρια τοῦ θεοῦ, in quę uelut conuersa suæ impietatis & superstitionis latibula, suas blasphemias in Deum contumeliosas, & hominum generi exitiales eructare atque euomere conatus est. Imò in hac mundi senecta nutantibus technis illis manifestis, se in uero Dei templo collocat, & hominum mentib. dominatur, in lucis angelum transformatus. Hac ratione, se grauiori diuinæ maiestatis contemptu, atque hominum exitio magis ulciscitur.

In cuiuscunq; materiæ uel nominis idolis colitur diabolus.

Sap. 14.15.

In uero Dei tẽplo se collocat diabolus.
1. Cor. 3. 6.
2. Corinth. 11.

Huc pertinent ludibria quibus nostros homines etiam adegit, ut nisi sacro baptismo regenerationis lauacro ad Christi solummodo membra pertinente, & exor-

Campanarũ baptismus & exorcism.

exorcismis tantùm ubi è sua sede deturbandus est dæmon, ab illis qui eius pellendi singulare donum habẽt applicandis, campanæ & tintinnabula expientur, sanctificenturq́;, sponsoribus & testibus in sacrilegam uberioris auri expilationem undique conuocatis, res illas inanimatas mortuasq́; è turribus à diabolo ablatum iri, simplicibus persuasum sit. Quinimò foueæ & stagna ostendũtur, quæ etiam uidi, si dignus sum, quò eiusmodi non baptizatas consecratasque campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas esse, asseueranter dicunt: audiriq́; earum sonum nocturna hora duodecima in Natiuitatis Christi solennibus, uel etiã singulis quatuor anni tẽporibus, quæ uocant: & eum commori, qui audierit. Sic fit, ut à sono caueant imprudentes, nec inueniatur qui audierit: & si aliquem audire contingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatem illuderetur: interim tamen hisce religionis nostræ præstigijs illi detinentur. nec ita pridem eò loci prope Abbatiam Knechtestein ductus sum, ubi firmiter adhuc credi hoc sacrilegiũ coràm audiui: monstratur fouea, turrisque ostenditur. Propterea perquàm prudenter & piè Cæsar Maximilianus inter grauamina sedis Romanæ à Germanis non tolerãda, cãpanarum cõsecrationem recensuit in hęc uerba: Suffraganei excogitauerunt, ut solum ipsi, & nullus alius sacerdos, laicis campanas baptizarent. Credunt deinde simpliciores, ita affirmantibus suffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tempestates pellere. Quapropter innumeri plerunque adhibentur cõpatres, præcipuè uerò qui fortuna pollent: exorãtur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata est, tangunt, ac suffraganeo præcinente (quemadmodum in paruulorum baptizatione fieri solet) omnes pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminant, uesteque noua (quemadmodum & Christianis

fieri

fieri solet) cãpana induitur. Inde ad sumptuosa properatur conuiuia, quibus præcipuè compatres, ut eo largius munera offerant, adhibentur: necnon suffraganei, & eorum capellani cum multis alijs ministris regaliter pascuntur. Nec hoc satis est, sed & suffraganeo mercedem persoluere necesse est, quam illi munusculum uocare solent. Inde euenit, ut aliquando etiã in paruis uillis centũ floreni in tali absumantur & expendantur baptizatione. Quæ res non solùm superstitiosa, sed etiã Christianę religioni contraria, ac simpliciorũ seductio & mera est exactio. Verumetiã episcopi ut suffraganeo, uel uilissima obærare possint mercede, talia & adhuc absurdiora tolerant. Res igitur tam nephanda & illicita meritò aboleri debet.

Scribit itaque in hæc uerba, scitè admodum Lactãtius: Ita hominum credulitatẽ mentita diuinitate deludunt dæmones, quòd illis uerum aperire non expedit. Hi sunt, qui imagines & simulachra fingere docuerunt: qui ut & hominum mentes à cultu ueri Dei auerterent, & fictos mortuorũ regum uultus & ornatus exquisita pulchritudine statui cõsecrariq; fecerũt, & illorum sibi nomina quasi personas aliquas induerunt. Sed eos magi, & ij quos uerè maleficos uulgus appellat, quùm artes suas execrabiles exercent, ueris suis nominibus cient, illis cœlestibus quę in Sacris literis leguntur. Hi porrò incesti ac uagi spiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundãt, serunt ac miscent falsa cum ueris. Ipsi enim cœlestes multos finxerunt esse, sed ueritatem mentitis nominibus inuolutam ex oculis abstulerunt. Et paulo pòst: Illi autem qui desciuerunt à Dei ministerio, quia sunt ueritatis inimici & pręuaricatores, Dei nomen sibi, & cultũ deorũ uendicare conãtur: non quòd ullum honoré desiderent (quis enim honor perditis est?) nec ut Deo noceant, cui noceri non potest: sed ut homi-

Lib. 2. ca. 17. de Orig. err.

Magi. Malefici.

nibus, quos nituntur à cultu & noticia ueræ maiestatis auertere, ne immortalitatem adipisci posśint, quā ipsi sua nequitia perdiderunt. Offundunt itaq; tenebras, & ueritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem suum norint. & ut illiciant facilè, in tēplis se occulunt, & sacrificijs omnibus præsto adsunt. Eduntque sæpe prodigia, quibus obstupefacti homines, fidem commodent simulachris diuinitatis ac numinis. Et pòst: Itaque sibi apud homines, qui eos nesciunt, authoritatem ac timorem pariunt. Hac uersutia, & his artibus, noticiam ueri & singularis Dei apud omnes gentes inueterauerunt. Suis enim uitijs perditi sæuiunt, & grassantur ut perdant. Idcirco etiam humanas hostias excogitauerunt, ipsi hostes humani generis, ut quàm multas deuorarent animas. Plura ibidem. Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, si illorum numinum potentiam formidabant, à quibus stupra sua sæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum fœminis in concubitum accitis, canum exemplo cohærere solebant: nec ab ipsis morando diuelli poterant. Interdum utrique perticis ediuersò appensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum prębuêre. Eâ miraculi fœditate solennis ignobilibus statuis cultus accesśit: creditumque est, earum uiribus effectum, quod dæmonum erat pręstigijs adumbratum: qui statuis demolitis, Rugianorum templa & urbes destituerunt.

Obscœnū diaboli ludibrium. l. 14. de reg. Danię.

Sic dæmonem, eiusque studia depingit Tertullianus: Agnoscimus unde talia suggerantur, quis totū hoc agitet: & quomodo nunc astutia suadendi, nunc duricia sæuiendi, ad constantiam nostram deijciendá operetur. Ille scilicet spiritus dęmoniacę & angelicæ paraturæ, qui noster ob diuortiū æmulus, & ob Dei gratiam inuidus, de mentibus uestris aduersus

ca. 27. in Apologet. aduers. gentes.

nos prçliatur, occulta inspiratiõe modulatis & subornatis ad omnẽ, quã in primordio exorsi sumus, & iudicãdi peruersitatẽ, & sçuiẽdi iniquitatẽ. Nã licet subiecta sit nobis tota uis dçmonũ, & eiusmodi spiritus: ut nequã tamẽ serui, metui nõnunquã cõtumacia miscẽt & lçdere gestiũt, quos aliâs uerẽtur. odiũ enim etiam timor spirat: prçterquã & desperata cõditio eorũ ex prçdamnatione, solatiũ reputat fruendç interim malignitatis de pœnç mora: & tamẽ apprehẽsi subigũtur, & cõditioni suç succidunt: & quos de lõginquo oppugnãt, de proximo obsecrãt. Hos Augustinus describit spiritus esse nocẽdi cupidissimos, â iusticia penitùs alienos, superbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos: qui in hoc quidẽ aere habitẽt, quia de cœli superioris sublimitate deiecti, meritò irregressibilis trãsgressionis in hoc sibi cõgruo uelut carcere prçdãnati sunt. Proinde eos potissimùm infestant, quibus beatitudinem, quam ipsi amiserunt, promissam cognoscunt. Item in Sermonibus communibus: Quid prauius, quid malignius, quidúe aduersario nostro nequius? qui posuit in cœlo bellum, in paradiso fraudẽ, odium inter primos fratres, & in omni nostro opere zizania seminauit. Nam in comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignauiã, in conuersatione inuidiã, in gubernatione auariciam, in correctione iram, in præsulatu siue dominatione superbiam. In corde posuit cogitationes malas, in ore posuit loquutiones falsas, in mẽbris operationes iniquas: in uigilando mouet ad praua opera, in dormiendo ad somnia turpia. Lçtos mouet ad dissolutionẽ, tristes autẽ ad desperationem. Sed, ut breuius loquar, omnia mundi mala sunt ipsius prauitate cõmissa.

Serm. 4.

Simile quiddã apud Gregoriũ legitur lib. 29. Moralium, super illud Iob: Diuiditur æstus super terram. Itẽ apud Leonẽ pont. Ser. 8. Natiuitat.

Vnde tam admirandas res, & potißimùm uaticinari possunt dæmones.
Cap. IX.

Vnde tā admiranda possunt dæmones.

NEc mirum est uaria & infinita eius generis hos spiritus conari. quum etenim tenuis sint substantiæ, sua tenuitate, subtilitate, celeritate incredibili, sensuum acrimonia, & lumine naturæ luci-diore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & sensuum tarditatem longe lateq; præcellunt, multa Dei permissu, partim uerè, partim præstigiosè intelligunt, & possunt. Quibus accessit, teste Augustino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum uita à primo æuo protenditur, comparata insignis rerum lógè maiorum experientia, quàm hominibus ob breuitatem uitæ momentaneam potest euenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quædam, potissimùm ob Scripturæ sanctæ & uaticiniorū cognitionem, prædicunt, uel etiam probabili coniectura consequuntur: nonnunquam etiam quæ ipsi facturi sunt, prænunciant, quibus homines alliciunt, inescant, seducunt & defraudant: quo nomine illis mirabilē prudentiam, acutum ingenium & tenacem memoriā tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, istos, quùm sint dæmoniaci spiritus, & multo citius scire aliqua, & multo perfectius: non enim tarditate corporis degrauātur. Hinc addit: Et ideo quę medici longo tempore & labore plurimo assequūtur, hæc illi, tanquam spiritus, absq; mora ulla, & sine difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus etiā aliquid quàm homines, sciunt: sed hoc metuendum est, quòd ea quæ sciunt, non ad salutem, uerùm ad deceptionem proferunt animarum, ut per hæc eas cultum falsæ religionis edoceant. Hic Tertullianus sic differit: Omnis spiritus ales est, hoc angeli & dæmones, igitur momēto ubiq; sunt. Totus orbis illis locus unus est: quid ubiq; geratur, tam facilè sciunt, quàm enunciant, uelocitas diuinitas creditur, quia substātia ignoratur, Sic & authores interdū uideri uolunt eorū

De spiritu & ani. cap. 28.

Li. 4. Recog.

In Apolog. aduersus gentes, cap. 22.

Diuinationes dæmonū unde.

quę annunciant, & sunt planè malorum nõnunquam, bonorum tamen nunquá. Dispositiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus resonantibus carpunt. Ita & hinc sumentes quasdam temporum sortes, diuinitatem æmulantur, dum furantur diuinationem. In oraculis autẽ quo ingenio ambiguitates temperent in euentus, sciunt Crœsi, sciunt Pyrrhi. Sic præsciuit diabolus ex Esaię & Danielis oraculis (quorum uterq; adolescentẽ Alexandrum expressè delineat) eum ipsum Alexandrum superato Dario, potiturum Asia uniuersa, translaturũ imperium à Babylonijs ad Græcos. Propterea Delphicam uatem consulenti, & ab inuita responsum extorquenti, tandem ipsa in hæc uerba prorumpens, respondit: Inuictus eris Alexander. Postea ad Persas exercitum traducenti, prodigia offudit multa. In aditu Asiæ, simulachrum Orphei sudore maduit. Hinc Alexandro ad extremũ cum Dario confligente, aquila è sublimi supra eius uerticem sese librare, & in aduersos hostes traijcere uisa est. Ludibria haud dubiè dæmonij hęc erãt, adornata ad prodigiorũ & augurio rũ, quib. tunc fidebatur, obseruationes confirmandas. Dariũ ediuersò, ancipitib. somnijs in falsam uictoriæ spẽ erexit. Pręnouit ex Esaię prophetijs, fore ut Tyrus destruatur à Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naues maris, quia uastata est domus, unde uenire cõsueuerant. De terra Chetim reuelatũ est eis. Terrá uerò Cethim Macedoniá esse, asserũt pleriq;, & ab Homero *κηττίοι* Macedones uocatos. Quidá tamẽ per terrá Cethim, Cyprios intelligũt. Inde quũ fuso fugatoq; Dario, copias ad Tyrũ admouisset Alexáder, præmonuit quendá qui ciuib. pręnũciaret, Apollinẽ ciuitatẽ deserturũ esse: ut quũ euẽtus respõderet, idolorũ existimationẽ stabiliret. Ex ijsdem Esaię & Danielis uaticinijs præsciuit, fore ut Assyriorũ monarchia pessũ iret, & in potesta-

Daniel. 8.

Esaia 23.

Vide Ioseph. lib. 1 antiq. Iud. cap. 6.

potestatẽ redigeretur Medorum ac Persarum: & quidem à Cyro, cuius nominatim Esaias meminit. Vnde coniectatus est, Crœsum etiam de regno Lydiæ periclitaturum esse. Quare & aliquanto ante τὸν πέμπτον ἀπόγονον Gygis, quòd in Cyri tempora incidere eum prospiciebat, amissurum regnum Lydię prædixit, consultus ex oraculi Delphici sede: & postea cùm regnum adeptus esset Crœsus, ut opum suarum fiducia insolescentem, superbientem, & regnum Persicum affectantem euerteret, χρησμῷ κιβδήλῳ uictoriã in speciem ipsi annuente, ad bellum Cyro inferendũ perduxit: quo modo uictus, captus, & regno exutus, uitam in Persia finiuit. Infinita eiuscemodi in historijs obseruãtur exẽpla: sed ad posteriora, nec obscura, conuertamur.

Esaia 44.

Christum, & ad quid missus esset, prius norunt dæmones, quàm Apostoli: & quare illum tentarit diabolus.

Cap. X.

PErhibet sacræ Scriptutæ authoritas, diabolum prius CHRISTVM penitius nouisse, quàm ipsi quibuscum ille loqueretur, & familiariter degeret, Apostoli: ut etiam ante CHRISTI mortem resurrectionemque sciuerit, testatusq; fuerit inuitus, ad quid uenisset CHRISTVS: nimirum, quò cognitum faceret satanam, eiusque fraudes: illius actiones demoliretur, atq; regnum euerteret. Quapropter metu iudicij diuini æternarumque pœnarum contremiscens, & penè deficiẽs, in obsesso ante CHRISTVM procidente, magna exclamauit uoce: Ah, quid rei nobis tecum est IESV Nazarene? uenisti ad perdendum nos. Noui te qui sis, nempe sanctus ille Dei. Et increpauit illum IESVS, dicens: Obmutesce, & exi ab homine. & cùm proiecisset illum dæmon in medium, exijt ab illo, nihilque illi nocuit. Et pòst: Exibant

Marc 1.
Luc. 4.

bant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es CHRISTVS ille filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quòd sciebant ipsum esse CHRISTVM. Hic Athanasius: Dæmonis, inquit, sermonem compescebat CHRISTVS, ne simul cum ueritate, etiam suam iniquitatem promulgaret: ut nos etiam assuefaciat, ne talia curemus, etiamsi uera loqui uideatur. Illud aliàs etiam pios postea latuisse, Sacrarum literarum testimonio docetur: ut alij eum Heliam, alij Iohannem baptistam, alij Hieremiam, alij unum de prophetarũ numero esse dicerent. Petro autem pronuncianti, Tu es CHRISTVS ille filius Dei uiuentis: respondit CHRISTVS, Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Id quod Petro à patre cœlesti hic reuelatum asserit CHRISTVS, hoc ipsum & satan nouit, & palàm testatus est, nõ rogatus. Hinc ipsius ingenij acumen liquet, cuius ope res etiam abstrusissimas, nostrisq; sensibus apprimè alienas, nouisse potest.

Matth. 16. *Marc 8.* *Luca 9.* *Ioan. 6.*

Huc facit illud puellæ Pythię, de Paulo & Barnaba clamitantis testimonium: Isti homines serui Dei excelsissimi sunt, qui annunciant uobis uiam salutis. Atque id genus testimonia ab Astaroth & Berith idolis, & à dæmonio obsessis, de Bartholomæo apostolo, Thoma & alijs data legimus. Veritatem uerò hic confitentur dæmones, non ut populum ad audiendã amplectendamque eorum doctrinam permouerent: sed exhorrescentes & reformidantes ministerij Euangelici uirtutem, & sui condemnationẽ ac expulsionẽ ex obsessis: quæ hospitia si obtinuissent, statim Apostolorum ministeria seditione potuissent conturbare, aut inchoata pòst opprimere, nouis rumoribus disseminatis per Pythiam uatem, obsessos & idola, quę apud stultum uulgus magno habebãtur loco. Addatur

Actor. 16.

& il-

& illud mali spiritus responsum: Iesum noui, & Paulum scio, uos autẽ qui estis? Item: Quid rei nobis tecum est IESV fili Dei altissimi? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obsecro ne nos torqueas.

Act. 19. *Matth. 8.*

Marci 6. *Luc. 8.* *Genes. 3.* *Michea 5.* *Matth. 1.2.* *Luc. 1.2.* *Esaia 7.*

Enimuerò semen mulieris contriturum caput serpentis, prophetarum de CHRISTO nascituro etiam in Bethlehem Iudęæ uaticinia: præfinitum hinc tempus, IESVM in diuæ uirginis utero, superueniente Spiritu sancto, & uirtute Altissimi obumbrante conceptum, ex angeli Gabrielis annunciatione, admirandam eius natiuitatem, longinquum magorum ex Oriente iter, ut eum adorarent, sciuerat dæmon. Quapropter inter spem & metum, Herodis animum diris contra IESVM inflammauit facibus, ut inter infantium Bethleemiticorum bimulorum ętateque iuniorum deplorandam cladem, IESVS simul internecione absumeretur. atqui salutifero magis Dei consilio suos collabescere conatus, infringique, reipsa experitur diabolus.

A Christo uult adorari diabolus. *Matth. 4.* *Marc. 1.* *Luc. 4.* *Daniel 4.* *Ioan. 13.*

Ne quid tamen incredibili eius audaciæ & fastui incomparabili decederet, atque ut adoratione, peculiari Dei prærogatiua honoraretur, uel Christum certius tunc cognosceret, ipsum in solitudine tentat: illique in præaltum montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam ostensam se daturum, si se prostratus adorauerit, ausu plusquam sacrilego pollicetur: quum diuinam maiestatem in hominum regnis atque imperijs solam dominari, eaque cui libet tradere constet. Porrò Christum iam certò cognitum, uoluit etiam perditum: quare ut eum proderet, in cor Iudæ Simonis Iscariotæ immisit, in quem post offulam à Christo porrectam ingressus est. Tantum enim huius solertissimi artificis contra Deum & genus humanum est odium, ut quicquid machinetur, sit in Dei contemptum, & hominum

num detrimentum perniciemque, fraude & extremo dolo cautè tectum.

Multa studia diaboli, & opera breuiter comprehensa. Cap. XI.

CÆterùm ut instituti mei ratio certius citiusq; innotescat, paucis, ueluti fasciculo uno, quædã ex dæmonis actionibus & potentia colligam. Quum angelica eius essentia non interierit, sed malè propriæ uoluntatis affectu degenerarit, accreueritq; tam diutino tẽpore eximia rerum obseruatio & usus insignis: magnæ illum esse constat uirtutis, calliditatis incredibilis, sapientiæ plus quàm humanæ, perspicacitatis acutissimæ, uigilantię summę, artificij technas struendi perniciosissimas fuco speciosissimo incomparabilis, malicię infinitę, odij erga genus humanum ἀσπόνδε καὶ ἀνηκέστε: atque hoc nomine eum sæpenumero (permittente, uel saltem conniuente Deo) admirandas facere res, & se in bestias, statuas, specus, latebras, cauernas ingerere: in quercus Dodonæ Molossidis in Epiro, unde Dodonęũ oraculum frequentatum est, insinuare: apud Ægyptum ex Hercule, Apolline, Minerua, Diana, Marte Ioue, Api boue, Latona in urbe Buti, furiosis sacerdotibus Apollinis in Colophone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex uacca Memphi, ex boue Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arsinoe, ex Amphiarao uate in Attica, responsa dare, humana uoce, nutu, alioúe gestu, affictis sub inde gestibus furentium, nonnunquam ebriorum, aliàs trementium, aut ridiculè gesticulantibus: quandoque somnijs, amphibolijs interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat diabolus quò usque toleraturus sit Deus, aut permissurus, quæ intendit & struit.

Diaboli studia & potentia.

Strabo Geog. lib. 16.

Et sa-

Et sanè Deum quibusdam sagacioribus hominibus has eius technas iam olim sæpe detexisse, testis est Valerius Maximus, hisce uerbis: Nec me preterit de motu & uoce deorum immortaliũ humanis oculis auribusq; percepta, quàm ancipiti opinione æstimatio uersetur: sicut de transitu Iunonis in urbem. Captis enim Veijs à Furio Camillo, unus militum simulachrum Iunonis Monetæ fertur interrogasse, an Romam migrare uellet? Deamque respondisse, uelle se. Quamuis unus uocem audiuerat, omnes tamen sibi persuadebant, eandem se percepisse. Tradunt alij simulacrum annuisse tantùm: alij unum hoc inter milites & uulgum sparsisse. Quo factum est, ut non simulacrum, sed ipsam cœlo Iunonem petitam portare se credentes, læti in ea parte Auentini montis, in qua nunc templum eius cernimus, ut inquit Valerius, collocarent. Hic uidemus & qua arte, & quam ob causam ludat in idolis illa Dei simia.

Lib.1.cap. 8.

Liuius.

Cæterùm alia religionis opinione legitur in diuæ Irmgardis comitissæ uita, quomodo tertiò Romæ peregrinata, D. Pauli templum fuerit ingressa, inueneritque crucifixi imaginem prorsus conformem ei, quæ in templo metropolitano D. Petro sacro Coloniæ ante sacrarium uisitur. Hic prostrata orationique intenta audit uocem ex ore imaginis cruci affixe, hunc in modum: Chara & electa filia Irmgardis, te oro ut mox ubi Coloniam redieris, in D. Petri templo crucifixum in altari ante sacrarium, mihi admodum simile, salutes. Hæc posito peregrinæ pileo, gratijsque actis, se facturam recepit, si modò digna haberetur: simulque hoc simulachrum uidit à cruce detraxisse brachium dextrum, quo electæ suę sponsæ Irmgardi benedixit. Inde rursus gratijs Deo dictis propter longum illud iter nec frustra nec temerè factum, Coloniam reuersa est, & præfato loco prouoluta

luta ante crucem, sic infit: Mihi singulare, idq; haud leue mandatum Romæ à cruce & imagine in æde D. Paulo sacra, tibi mirè conformi datum est, quæ scilicet salutari te plurimum uoluit. Ad hæc euestigiò Coloniensis crux caput inclinans, inquit: Gratias ago electa mea filia. Ex hoc rumore episcopus cum selecti pompa uenerabile sacramentum in huius simulachri capite inclusit, quod repentè etiam seipsum rursus eo modo contraxit occlusitque, ut non fuisse diuulsum uideretur. Hic multa contigisse miracula, & perpetuum ea ratione in lampade fauori lumen narratur. Hæc eadem comitissa insignem pagum Suchtelen in Iuliacensi ducatu legauit D. Pantaleonis hæredibus Coloniæ, quare huic etiam in uicina sylua erectum fuit sacellum, quò religionis ergò Martis die post Paschæ solennia confluere solet ingens eorum multitudo, qui uel morbo uel alia calamitate premerentur. At quum eiusmodi prodigia nostro non uideatur seculo, nec iudicium arti medicæ permittatur, hic Theologis non illibenter cedo.

Potuit & ad Iouis Hammonis oraculum inquirendum in extimo sinu Libyæ, apud Garamantes, ultra Cyrenen, in solitudinibus uastis, torridis ac siccitate sterilibus, Cambysen Cyri & Alexandrum instigare: item Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donarijs celebratius reddere. Nouit & uaticinari ex certis indicijs uel coniecturis, siue rerum retroactarum obseruatione, ut hinc etiam cogitatus & sensa peruidisse quandoque credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, ueritatem caligine obscuret, atque etiam mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teste, etiam quæ non nouit, constanter affirmat: & quæ nouit, si semel uerè, decies illa falsò refert. Potest quoque plerisque locis in simulachris sua exercere ludibria, ut

Diabolus quomodo uaticinetur.

ad ea ex longinquis regionibus confluant imprudentes, ea uenerētur incauti, adorent, eorū opem implorent in rerū angustijs, in ualetudine aduersa, & quacūque afflictione: quo à ueri Dei cultu & inuocatiōe ad suas imposturas in interitū eos auocet. Sic Gallorum rusticis hanc fuisse consuetudinē scribit Seuerus Sulpitius, dęmonū simulachra cādido tecta uel animine, misera per agros suos circūferre demētia. Nec satanę difficile est, animarū corporis mole exutarū figurā mentiri, circa monumenta uersari, in cœmiterijs oberrare, spectris perterrefacere hæredes aut alios, ut ad illicitos cultus, uetitā religiōis ergò peregrinationē, iustorū & parentaliū præscripta forma persolutionē damnosam, imperitos, minusq; Deo fidētes cogat. Conatur itidē imbecilles fide præcipites agere, fortes uerò diuersis modis semper impugnare, si qua ratione eos agere transuersos posset: item desperantes, credulos, maleq; sanos pollicitationibus & gloria ditare, in spē feliciū successuū illectos perimere, aut tristiū euentuū metu iniecto cruciare. Nouit adhæc uarias ostentare formas, inania idola arte mira cōformare, uisus organū turbare, oculos perstringere, falsa pro ueris singulari dexteritate ne agnoscantur proponere: quæ uerè sunt, ut non appareant, uelare: & quæ reuera non existunt, ut esse appareant exhibere: se in mille species transformare, Proteumq; agere: & ut canit Poeta,

Li.1. in uita D. Martini. *Mich. Psell.* *Virg. 4. Georg.*

Tum uariæ illudunt species atq; ora ferarum.
Fiet enim subitò sus horridus, atraq; tygris,
Squammosusq; draco, & fulua ceruice leæna,
Aut acrem flammis sonitum dabit:
Omnia transformans sese in miracula rerum,
Ignemq;, horribilemq; feram, fluuiumq; liquentem.

Consueuit & hominum mentes multifarijs phantasmatum ludibrijs uitiare, uigilantes perturbare, dormientes insomnijs terrere, peregrinantes à recto itinere se-

re ſeducere, errantes atque etiam alios quandoque ridere, aliàs terrore concutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus implicare & innectere, teteriora mala plerunque boni ſpecie ſerere, & ueritatis confeſsione in ſuam illicere naſſam, grauiusque fallere. Solet quoque lac uaccarum cohibere, & ne in butyrum coaleſcat impedire: uinũ aliunde adferre, clauſtra reſerare: prӕterea ocyſsimè res uarias, uelut panni lacinias, oſſa, ferramenta, clauos, acus, aciculas, fila, eorumq; globulos, intortum capillitium, ligna, idque genus portenta in uiuorum extremas fauces, nec penitius, quò ore reijciantur, ingerere: in mortuorũ uẽtriculum & partes alias prӕſtigijs aptas, & poſt mortem ſectas ligna, cultros, & quӕcunq; uis alia, fallaciter arte doloſa inter ſecandum inſerere. Quemadmodum etiã non ſolum talia, ſed etiã partes uitales prius ex aſtantium oculis auferre ac ſummouere, quàm animaduertatur. Neq; uero per alium, neq; alia ratione in extorum nefanda obſeruatione apud ueteres olim ea procurata fuêre miracula, ut Cęſari Dictatori exta ſine corde ſint inuenta: Poſthumio uerò cõſuli, Catoni, Decemuiris, Herennio, Lucilio Lupo immolantibus in plurimis uictimis modò iecur, modò caput iecinoris defuerit. *Iulius Obſequẽs de Prodigijs.*

Similiter ex parte poſtica & uteri collo nouit, implicatos crines, arenę copiã, clauos ferreos, ligna, uitra cõfracta, ſtuppam, lapides, oſſa, & ſimilia pręſtigijs mouere; offuſcata interim oculorũ acie: inſecta aurib. furtiuè immittere, quę poſtea uel prodeat, uel euolet. Hęc à me uiſa ſunt alata, ex aurib. cuiuſdã uirginis Hẽricӕ nomine, miſerè à dęmonio exagitatӕ deſumpta. Procliue illi quoq; eſt, ulcere corpus defœdare, pudẽda meliceride uel ulcere ſanioſo inficere, euirationis perſuaſionem falſò inducere, corpora tota obſidẽre, eaque ſurſum ac deorſum diſtrahere, quando

 & quam-

& quamdiu à Deo permittitur. Illam uirginis prædi-ctæ uiolétam sublationem in arce Caldenbroce apud Geldros, Deo iuuante, aliàs intrepide reluctando impedire ualui: à morsus tamē interim inflictu, quo manus meas mirè impetebat, in horribili illa subuectione, anxiè cauendum erat. Cur enim non tam meos promouere conatus in iuuando, quàm dæmoni permittere sua studia in lędendo, potuit Deus? Assueuit pręterea uariè corpora transferre, eorumq; humores commouere, originem neruorum in cerebro turbare, quò atrocissimis rarissimisq; côuulsionis speciebus, iactu tractuq; incredibili, & quasi crepitantibus sonitu horrifico iuncturarum compagibus, in admirationem, diffidentiam, sinistram de alijs opinionem, ad mẽdacia, uetita auxilia & cędes, homines compellat. Ad hunc modum neruos & musculos pręter uoluntatem inordinatè crudeliterque conuellere potest: plerunq; τέτανον ciere, ut ceruix unà cum corpore immobilis maneat, & in neutram inflectatur partem, sed iuxtà in utranque partem intendatur: subinde ἐμπροσθότονον uel tensionem ad anteriora excitare ualet, ut caput, ceruix, reliquumq; corpus, iugularibus uenis mirum in modum circum collum distentis, cõtrahatur: quandoq; ὀπισθότονον uel tensionem ad posteriora citare tam uehementem solet, ut caput in dorsum & scapulas grauiter conuellatur, cruribus interim contractis: item diuersas horribiliũ conuulsionũ facies, multifariam & inæqualiter in membris producere: nonnullis totũ corpus, ceu articulis tormento luxatis diuulsisq; eneruare, aut palpitantiũ, trepidãtiumúe musculorũ speciẽ inferre: quibusdã os & oculos truculẽter intorquere, septũ trãsuersum in homine ita cõstringere, ut spiratio uix difficulter duci queat, arterijs interim pulsantib. leuiculũ inferẽs impedimẽtũ, sed uẽtriculũ singultib. freqũetib. cõuellens. Interim hic pręstã-

tissimos sępè medicos ludificat, q̄ eiuſcemodi morborū dira cōtuiti ſymptomata, imò larua, ad naturales ea referētes cauſas fruſtra curationē medicamētis tētāt.

At aquam etiam coniurationibus ſacratam ſe formidare impenſe, geſtibus & uoce in corporibus quę obſidione coercet regitq́;, ſimulat: quemadmodum ſe naribus extrahi, uirtute radicis incluſę anulo ex Solomonis, ut fertur, doctrina naribus admoto. Deinde multa obſeruare aſſolet, artificioſeq; imitari, ſeu uerè ſeu falſò: plurima eorū quę acta aut prodita ſunt, incredibili ſolertia raticiocinari & colligere: uaria ex notis naturalibus argutiſsimè elicere, penitiſsimeq; eruere: diuerſa in imperiorū & hominum priuatorum negocijs moliri, mira aſtutia contexere telam longam, uariam nobisq; inextricabilem, qua inopinatò inſperatoq; implicantur & irretiuntur certè plurimi: tandem homines, beſtias, aerem conturbare, prodigia meteoris ſimilia in cœlo effingere, figuras cōfligentiū exercituū exprimere, clangores tubarū, armorū ſtrepitus, ferientium ſe mutuò & ex ictibus collabentiū ſonitus, uoces eiulantium aut exultātium imitari, ſcelerate abuti natura rerū ad generis humani perniciem callidè exitioſas præſtigias phyſicis effectibus conformare, & multa in ordine cauſarum ſuo tenore progreſſuq; agentium confundere mala, quanta poteſt calliditate attrahere & urgere, in ceruices noſtras cogere & cōtorquere, bona abigere atq; excludere: quin imò ea interdum ſuadere, ſed propter mala: ſuadere quoq; mala ſub ſpecie bonorum: diſſuadere mala ut ducat ad peiora, tandem etiam cœlum terræ miſcere & inuoluere.

Ioſeph. lib. 8. antiq. Iudai. cap. 2.

Proinde in Apologetico ſcitè teſtatū reliquit Tertullianus, inquiens: Dæmonum operatio, eſt hominis euerſio. Sic ſpiritalis malicia à primordio auſpicata eſt in hominis exitium. Itaq; corporibus quidem

Aduerſus gentes. ca. 22.

& ualetudines infligunt, & aliquos casus acerbos: animæ uerò repentinos & extraordinarios per uim excessus. Suppetit illis ad utramque substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus uiribus, licet & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareant: si poma, si fruges nescio quod auræ latens uitiũ in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat: si cæca ratione tentatus aer, pestilentes haustus suos effundit. eadem igitur obscuritate contagionis, aspiratio dæmonum & angelorum mentis quoque corruptelas agit furoribus & amentijs, fœdis ac sæuis libidinibus, cum erroribus uarijs: quorum iste potissimus, quòd eos ipsos captis & circumscriptis hominum mentibus comedat, ut & sibi pabula propria nidoris & sanguinis procuret, simulachris imaginibus oblata: & quæ illi accuratior pascua est, quà hominem è cogitatu ueræ diuinitatis auertat falsis præstigijs: quas & ipsas quomodo operetur, expediam. Omnis spiritus ales est. Reliqua Tertulliani uerba suprà recitantur Cap. 8.

Mentiendo defunctorum spiritus, quibus præstigijs religiosos ludificare solet diabolus, ostenditur præscripta eorundem spirituum inquirendorum formula. Cap. XII.

VT euidentius omniũ oculis pateat, dæmonem quandoque etiam ordinis Ecclesiastici uiris illudere, atq; mortuorum sæpe animas imitari, ex Tractatu Iacobi de Chusa ordinis Carth. Theologiæ professoris, de Apparitionibus quorundam spirituum, & quomodo inquiri & agnosci debeant, si uerè aut fictè appareant, ipsius uerba fideliter hic adiungã, quum etiam mysterij loco prẽscriptũ hoc cõseruari apud eiusmodi professionis homines non ignorem.

Primò

Primò uidetur expediens fieri ieiunium trium dierum cum aliquibus missarum celebrationibus, & deuotis orationibus, scilicet septem Psalmis pœnitentialibus sæpe repetitis. Quibus peractis accersendi ac uocandi sunt quatuor aut quinque sacerdotes deuoti. Crederem hoc aptius fieri per deuotos religiosos à secularibus actionibus exoccupatos, & mẽte in Deum eleuatos, propter horrorẽ & terrorem propellendũ: qui ad locum accedant, in quo spiritus se ostendere consueuit, cum humilitate cordis, & recta intentione, cessante omni superstitiosa inquisitione: nõ tamen sine certis ceremonijs, cum in collatione omniũ sacramentorũ & in missis ecclesia utatur ceremonijs. Assumatur igitur candela in die Purificationis benedicta, accensa, aqua benedicta & signum crucis, & si placet, thuribulum cum thure: in accedendo orent septem Psalmos ac Euangelium sancti Ioannis. Ingressi autem, locum aspergant & thurificent. Non tamen dico de necessitate omnia fieri siue requiri, sed æstimo ita expedire: quia non habeo de his fundamentum necessitatis ex Scriptura, sed aliqua exempla sanctorum super his legi. Stola etiam sancta non uidetur esse inutilis. Ingressi igitur locum, flectentes genua, ut uidetur, hanc humiliter per unum eorum dicant orationem sequentem: Domine IESV Christe omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & paruulis reuelare salubria & utilia consueuisti, quique in hoc loco spiritum quendam se ostendere permisisti: humiliter obsecramus benignissimam tuam misericordiam per passionem tuam, & preciosissimi sanguinis tui pro peccatis nostris effusionem, ut digneris præcipere huic spiritui, ut sine terrore & lęsione nostra & omnium hominũ, se reuelet, significans famulis tuis, nobis uel alijs peccatoribus, quis sit, & cur uenerit, & quid desideriũ

suum existat, ut tum exinde honorari ualeas: & ipse si possibile est, consolari, & fideles tui iam subleuari, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. Post hæc ad interrogatoria ueniendum est, ut puto, sic dicendum: Obsecramus per IESVM Christum, tu spiritus ut dicas, quis sis: & si est aliquis inter nos cui uelis respondere, & ut nomines eum, aut per signũ eum significes. Est'ne ille N. aut iste N. & sic de singulis, quotquot sunt præsentes, nominãdo specialiter: quia expertum est, quòd non respondet cuilibet. Si autem aliquam uocem aut pulsum fecerit ad alicuius nominationem, illi committantur alia interrogatoria, scilicet, cuius hominis anima fuerit, & propter quid uenerit, & quid desideret? Si suffragia pro se fieri desiderat: an in missis, an in eleemosynis: aut quot missas, tres, sex, X. XX. XXX. &c. & per quos sacerdotes, religiosos uel seculares? & si ieiunia, quæ, quanta, & quot, & per quas personas? Si eleemosynas, quas & quot & quibus personis? aut in hospitalibus, aut leprosorijs, aut alijs mendicantibus & pauperibus? & quod erit signum suæ perfectę liberationis, & propter quas causas sit deputatus pœnis purgatorij? quia beatus Gregorius ponit in Dialogo multa exẽpla, in quibus animæ defunctorum per se expresserunt uiua uoce causas purgationis. Nulla tamen superflua, curiosa, inutilia, aut superstitiosa sunt ab eo inuestiganda, nisi ea per se proprio motu uoluerit reuelare. Et in diebus festiuis & tempore sobrio, puto ante prãdium, conuenientius hanc fieri inquisitionem: aut fortè si tempore noctis magis Deo placuerit, ut fieri solet. Sed si fortè nullum signum appareret illa hora, ex tũc differendũ est ad aliud tempus, donec iterũ se spiritus manifestet, relicta ibi aqua benedicta & cruce: quia Dei occulto iudicio certis horis & personis non omnibus se reuelant. Nec timendum est, quòd spiritus

ille personam talem in corpore lædat, si est bonus spiritus: hoc non est expertum, ut credo, aliquando. nam iam exempla statū merendi aut demerendi: nec peccare amplius potest, sed est in medio statu inter bonos & malos, certus de sua prædestinatione: sed adhuc in satisfactionis statu, scilicet in pœnis ad tempus, &c. Quòd si talis spiritus aliquem offenderet in corpore, iam suspectus esset, quòd non esset unus de bonis, sed de reprobis, saluo iudicio diuino.

Notandum secundum eundem doctorem: Non omnibus hominibus fortè expedit indifferenter prędictis reuelationibus & apparitionibus interesse, nisi ualde fortiter complexionatis, qui non de facili terrentur: quia per experientiam puto scire, quòd aliqui uisis istis aut locis pœnalibus, inciderunt in incurabilem infirmitatem. Oportet ergo dispositos esse tam in corporis complexione, quàm in animæ purgatione, qui de his inuestigare uolunt. Quia enim non est proportio inter animam uiuentem in corpore, & animam exutam à corpore: ideo semper terrore apparent hominibus uiuentibus: nec mirum, quia etiam sancti angeli non nisi cum terrore magno etiam uiris sanctis apparuerunt, sicut patet in plerisque locis Sacrarum scripturarum.

Secundò notandum de tempore apparitionis animarum, quo ad earum reuelationem, credo quòd hoc pendat ex diuina uoluntate, licet frequentius legamus noctis tempore tales factas, propter quietationem sensuum exteriorum, & curarum secularium cessationem, quando homo est magis capax ipsarum, ac magis dispositus. Reperiuntur etiam tempore diei se animæ reuelasse ac ostendisse. Quantum autem est ad se, ipse semper paratæ essent se ostendere propter celeriorem liberationem.

Tum facilius falluntur homines tenebrarum umbris territi, et quòd non satis dijudicent quæ audiunt & non uidēt, uel quæ uidere uidentur.

Tertiò notandum, quòd diuersis apparent modis: non quidem semper apparent in corpore, aut in effigie corporali, sicut dæmones leguntur in assumptis corporibus apparuisse, ut in uita S. Martini legitur: sed inuisibiliter, ut solum sonus, uox aut strepitus percipiatur à uiuentibus, scilicet percussio, sibilatio aut sternutatio: gemitus aut luctus aut planctus: aut plausio manuum, ut attentos reddant homines ad inquirendum & respondendum: unde creditur quòd in locis separatis ab hominibus se non ostendant, saltem ista causa liberationis scilicet, qua cessante causa, cessat & effectus, licet in locis seorsum possunt puniri.

Quia ibi nullus fallendi locus.

Quomodo & qua substantiæ commoditate tam uaria machinetur diabolus, ex Psello; interiecta historia de bestiola ex militis dormientis ore egressa, & rursus ingressa. Cap. XIII.

Psellus de dæmonibus. Marcus dæmonis cultor.

ATqui fusiorem, ea quæ diximus, aliaque similia agendi modum & rationem, Michaeli Psello explicauit quidam Marcus, dæmonij cultor eximius, in Chersoneso Græciæ contermina uitam solitariam degens: Dæmones (ait) licet sexu & propria lingua careant, corpus tamen illud aereum sibi concessum, pro arbitrio uelut nubes uento flante, in uarias formas mutant, contrahuntque atque extendunt, quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob substantiam molliorem, ductuq; facilimam: neque solum magnitudine diuersitas in eis accidit, uerùm etiam figuras coloresque uariant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrunque est natura paratum. qua enim ratione est natura facilè cedens, sic in uarias figurarum species transformatur: qua uerò aereum est, diuersos aeris instar colores subit. Sed aer quidem extrinsecus coloratur, corpus uerò

uerò dæmonis iuxta animi sui affectus species colorũ mutat, uelut & hominis: sed longè melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemque. Sic tanquam uir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris uasisq; formam se aliquando transfert.

Lubet non inelegantem hoc loco historiam aptè interponere. Refert Helinandus monachus, se audiuisse ab Ebaudo patruo suo, qui à cubiculis erat Henrico Remensi archiepiscopo, Ludouici Gallorum regis fratri: quòd Henrico archiepiscopo æstate quadam in itinere somnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore post prandium dormiret, è cuius ore uisa est ab alijs uigilantibus quædam alba bestiola mustelæ similis exijsse, atq; ad uicinum ibi riuulum procurrisse. Cumque sursum deorsum in ripa riuuli anxia cucurrisset, nec transeundi uiam inueniret, quidam ex astantibus accedens, euaginatũ gladiũ riuulo angusto ueluti pontẽ faciens, imponit. Bestiola ilicò riuulũ super gladiũ trãsgrediens, longius procurrit, & sese subduxit. Paulo pòst redire uisa, cũ iterũ notũ pontẽ quæreret, atq; eo iá sublato discurrens transire non ualeret, idẽ ille qui antea, rursum riuuli ripas imposito gladio cõiungit, atq; abscedit. Tum trãsit bestiola, & ad dormientis adhuc patulũ os rediens, uidentib. omnib. ingreditur: ac ilicò qui dormierat expergiscitur, rogatusq;, num quid in somno passus esset? respõdit, se fessum esse, & fatigatũ, tanquá ex difficili & lõgo itinere: in quo bis super põtem ferreum, flumen transiuisset. Vnde socij collegerũt, eum, quę ipsi uiderant, uerè somniasse. Mihi uerò diaboli ludibrium esse uidetur, qui ut uigilantes socios falleret, aut animam hominis corpoream esse, ideoq; interituram cum corpore, ipsis ostẽderet persuade-

Libro Chronicorum 13.

Mustelæ simĩlis bestiola uiſdetur ex militis dormiẽtis ore egredi, rursusq; ingredi.

suaderetque, idolum hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis obiecit. Reperimus, inquit etiã Plinius, inter exempla Hermotimi Clazomenij, animã relicto corpore errare solitam, uagamq; è longinquo multa annunciare, quæ nisi à præsenti nosci non possent: corpore interim semianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridæ uocabantur, remeanti animæ uelut uaginam ademerint: Aristei etiam uisam, euolãtem ex ore, in Proconneso corui effigie, magna quę sequitur fabulositate, &c. Simile quiddam de Guntiano rege legitur: neq; id mirum est. nam pręter supradicta idem etiam Marcus loco paulo antè citato deinde refert: Spiritui qui nobis inest phantastico propinquant dæmones, utpote qui & ipsi spiritus sint: uerba perturbationum & uoluptatum nobis insinuant, non emittentes quidem uocem, pulsatione quadam & sonitu, sed sermones suos absq; sonitu immittentes. At quónam pacto inquam (respondet Psellus) sine uoce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirũ (ait Marcus) si modò illud animaduertas, quemadmodũ uidelicet qui loquitur, si procul loquatur, uehementiore clamore eget: factus uerò propinquior, in audientis aurem susurrãdo subloquitur: qui si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret: sed sermo eius uoluntate conceptus, nullo penitùs sono audienti illaberetur. Et paulo pòst: Sicut aer præsente lumine colores & formas accipiens, traducit in illa quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis, rebusq; quasi specularibus: sic & dęmoniaca corpora, suscipientia ab ea quæ intus est essentia phantastica, figuras atq; colores, & quascunq; ipsi uoluerunt formas, in ipsum animalem nostrumq; spiritum transmittunt, multa nobis negocia præbent, uoluntates & consilia suggerentes, formas subindicantes, suscitantes memorias uoluptatũ, simulachra passionum

Lib. 7. ca. 52.

sionum frequenter concitantes uigilantibus atq; dormientibus: nónunquam uerò femina nobis & inguina titillantibus incitantes, insanos & iniquos amores subijciunt & subacuunt: præcipuè autem, si humores calidos humidosq; ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeam subinducentes, perturbant animas arte quadam, & sophistica fraude. Hactenus Marcus.

Tritemius adhæc nullam figuram magis quàm hominis, dæmones sibi coaptare docet. Cæterùm quádo ad hanc non inuenerint conuenientem aeris materiam, apparẽtem formam sibi eos inducere ait, prout cótrarius uel humor uel uapor effingat, & sic in forma conspiciantur plerunque leonis, lupi, suis, asini, hippocentauri, hominis cornuti, etiá caprinis pedibus, quales uarijs in locis quádoq; apparuêre: sicut de Morpheo filio Somni fabulantur poetę. Cui enim melius illud Ouidij conueniat? Excitat artificem simulatoremq; figuræ Morphea. Docebitur hoc capitibus sequentibus per exempla cùm uetera tum recentia.

Exempla uariæ formæ laruarum & actionum dæmoniacarum memorabilia.

Cap. XIIII.

MEmorabilia uariæ formę laruarum & actionũ dæmoniacarum exempla describit C. Plinius iunior, in hęc uerba, primùm de Curtio Rufo: *Lib.8.epist. ad Suram.* Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat. Inclinato die spaciabatur in porticum: offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorque: perterrito, Africam se futurorum prænunciá dixit. iturum enim Romam, honoresq; gesturum, atq; etiam cum summo imperio in eandem prouinciá reuersurum, ibique moraturum. Facta sunt omnia. Præterea accedẽti Carthaginẽ, egredientiq; nauẽ, eadem *Dæmon mulieris forma Curtio Rufo apparet.*

figura

figura in littore occurrisse narratur. Ipse certè implicitus morbo, futura præteritis, aduersa secundis augura tus, spem salutis, nullo suorum desperante, proiecit.

Sabellic. lib. 10. Exempl. cap. 3. *Dæmonis ido lo infamis domus Athenis.* Iam illud nónne & magis terribile, & non minus mirum est, quod exponam ut accepi? Erat Athenis spaciosa & capax domus, sed infamis & pestilens: per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus uinculorũ longius primò, deinde proximè reddebatur. mox apparebat senex idolo, macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus cõpedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq;, inde inhabitantibus tristes diræq; noctes per metum uigilabantur: uigiliam morbus, & crescente formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoq; quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat, longiorisque causa timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaq; illi monstro relicta: præscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulũ, auditoq; precio, quia suspecta uilitas, percũctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imò tanto magis, cõducit. Vbi cœpit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte: poscit pugillares, stylũ, lumẽ, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribẽdũ, animũ, oculos, manum intẽdit, ne uacua mẽs audita simulachra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubiq;, silentiũ noctis, deĩn de cõcuti ferrũ, uincula moueri. ille nõ tollere oculos, nõ remittere stylũ: sed obfirmare animũ, auribusq; prętẽdere. tũ crebrescere fragor, aduẽtare etiã, ac iã ut in limine, iã ut intra limẽ audiri: respicit, uidet agnoscitq; narratã sibi effigiẽ. stabat, innuebatq; digito, similis uocãti. hic cõtrà, ut paululũ expectaret, manu significat: rursusq; ceris & stylo incũbit. illa scribẽtis capiti catenis insonabat, respicit rursus idem quod prius innuentem:

Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus.

tē: nec moratus, tollit lumē, & sequitur. ibat illa lento gradu, quasi grauis uinculis: postquàm deflexit in areā domus, repētè dilapsa deserit comitē: desertus, herbas & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniuntur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus æuo terraque putrefactum, nuda & exesa reliquerat uinculis: collecta publicè sepeliuntur, domus postea reconditis manibus caruit.

Item, apud Actium M. Antonij fractis copijs, Cassius Parmēsis, qui partes eius secutus fuerat, Athenas cōfugit. Vbi cōcubia nocte, cū solicitudinib. & curis mēte sopita, in lectulo iaceret, existimauit ad se uenire hominē ingētis magnitudinis, coloris nigri, squallidum barba, & capillo demisso: interrogatūq; quisnā esset, respōdisse, κακοδαίμονα. Perterritus deinde tā tetro uisu, & nomine horrēdo seruos inclamauit: sciscitatus que est, si quē talis habitus aut intrātem cubiculū aut exeuntem uidissent? quibus affirmantibus, neminem illuc accessisse: iterum quieti & somno se dedit: atque eadem animo eius obuersata est species. Itaque fugato somno, lumen intrò ferri iussit, puerosque à se discedere uetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, paruulum admodum tēpus accessit. Facilè huius mortem poterat diabolus prænouisse, ex Cæsaris in hác rem apparatu & uerbis. Describit quoque Valerius, Iulij simulachrum, quo post mortem C. Cassio suo interfectori apparuerit.

Valer. Max. lib. 1. ca. 5. κακοδαίμων apparet Cassio Parmensi.

Li. 1. ca. 6. 9.

Dionysius Syracusanus breui antea quàm interimeretur, consedit in sua domo, cogitationibus molestis grauatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus satanici, scopis domum uerrens & expurgás. unde ille usque adeò extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdam amicos rogarit, qui cum ipso pernoctarent.

Dionysiū Syracusanū exterruit spectrum.

M. Bru-

Plutarch. in uita Cæsaris paulo aliter. M. Brutus, quũ ex Asia contra Octauianũ & Antoniũ aliquid graue moliretur, cõtigit ut in suo cubiculo apud lumen consideret, ardua meditatus & animo uolutans: interim animaduertit aliquem ad se cubiculũ ingredi. Apertis oculis circumspiciebat, num aliquis ex familia uel ministris aliquid uellet: inopinatò uidet imaginem formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agrestis. Hic Brutus multo animosior liberiorque Dionysio, sciscitabatur, Num spiritus esset, uel aliquis deorum, & quid uellet? Cui occulto murmure respondet spiritus: Diabolus sum, & spiritus malus: in Philippis denuò me uidebis. Inquit Brutus ingenuè, ut uir Romanus, & magnanimus: Imò sine metu te iterum uidebo. *Contra diabolum magnanimitas M. Bruti.* Quum autem ex famulis studiose inquireret, num ingredi aut egredi aliquẽ obseruassent? respondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infœlicem instituti sui prælij successum uerebatur: quemadmodum euenit.

Lib. 4. Hist. Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclauis horrenda forma, tanquã bono & optato omine, supernè in uertice mõtis uiso dęmone, fuisse interẽptos: quia eo mõstro ueluti diuinitùs dati ducis aduentu firmati, sumptis uictoriæ auspicijs, ex improuiso Saxones eosdẽ prorsus occiderunt. *Aug. Pol. in Mis. cap. 58.* Quũ bellũ inter se Romani Albaniq; gererẽt, & utraq; in procinctu iã staret acies, extitit repentè quidam mõstrosa specie, pelle amictus fur ua, uociferans: Iubere Ditem patrem, deamq; Proserpinam, fieri sacrum sibi, priusquam cõmitteretur prælium. *Mõstrosa specie apparet diabolus.* Quo perterrefacti uiso Romani, protinus aram sub terra ædificarunt: & statim sacrificio facto, pedum uiginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus pręterquam Romanis ignoraretur.

Iulius Obsequens. M. Claudio Marcello & Lucio Valerio Flacco Coss. Romæ multis locis species togarũ uisæ fuerunt, & appropinquantiũ oculos eludebãt. Vnde respõdebant

bant aruſpices, magiſtratuum & ſacerdotum interitũ fore Caio Lælio, Lucio Domitio Coſs. Feſulis ingẽs multitudo inter ſepulchra lugubri ueſte, pallida facie interdiu gregatim ambulare uiſa fuit, cum nil niſi ſpectra eſſent, Caio Panſa & Hircio Coſs. Cæſari unam hoſtiam immolanti, duplicia exta apparuerũt Tagen. Extiſpicinæ & aruſpicinæ auctorem Cicero tradit ex Hetruſcorũ libris, cum terra araretur, & ſulcus altius actus eſſet, repentè ex ſulco apparuiſſe pueri ſpecie, ſed ſenili prudentia: & eũ qui arabat, allocutum fuiſſe: & cum eius aſpectu obſtupefactus bubulcus exclamaſſet, populum in eum Hetruriæ locum concurriſſe, puerũ multa locutum, ſed nil niſi de nefandæ aruſpicinæ doctrina, quod omne populus excepit, & literis mandauit. Si uerum hoc ſit, quis dubitet ipſum Tagen dæmonẽ fuiſſe in forma pueri declamantem? aut ut cum Lucano loquar, conditor artis Finxerit iſta Tages.

Tages. lib. de Diuinationibus.

Alexander ab Alexandro ſcribit, quendam ſuum familiarem, non ambiguæ fidei hominem, amici funus curaſſe: & cum inde Romam reuerteretur, nocte adueniente in hoſpitium uiæ proximum diuertiſſe, & ibi ſe animo & corpore fatigatum quieti dediſſe. Cũq; ſolus degeret, & adhuc uigilaret, ait repentè amici nuper defuncti imaginem ſummo pallore & macie, ac eo fermè habitu oris, quali illum cum ægrotaret dimiſerat, ad ſe acceſsiſſe: quem quum fuiſſet intuitus, & præ timore nec animo nec mente ſatis conſtaret, quisnam eſſet interrogauit. Ille autem cum nihil reſpondiſſet, exutis ut uidebatur ueſtibus, in eodem cui ipſe incumbebat lectulo ſe collocauit, ac propè acceſſit quaſi eum amplexurus. Alter uerò cùm ferè iam metu exanimis uideretur, ad lectuli ſpondã ſeceſsit, illumq; propius accedentẽ abegit: qui ſe repulſam pati uidens, alterum toruo & minus familiari uultu aſpectat:

Li. 2. Genial. dierum ca. 9.

Spectrum mirum.

ctat: resumptisq; mox uestib. è lectulo surrexit, & cinctus calceatusq; inde abiens, nunquam postea apparuit. Quo timore familiaris ille perculsus, graui corripitur morbo, ut propemodũ interierit. Addebat his, dum in lectulo cũ illo luctaretur, se nudũ illius pedẽ usq; adeò gelidũ cõtrectasse, ut nulla glacies huic frigori potuerit cõparari. Adhęc, Gordianus amicus meus, spectatę fidei homo, mihi retulit, quũ Aretiũ cum familiari suo proficisceretur, & ab itinere, ut fit, longè aberrassent per difficilia & deuia loca, ubi nihil uiderẽt culti, sed saltẽ nemora, saltus niuei, & inaccessi obijcerẽtur oculis, & ipsa terreret solitudo: uergẽteq; ad occasum sole, labore fessi cõsedissent: tandẽ hominis uocẽ procul audiri uisum est, quã sequuti, in proximo fastigio triũ hominũ cõspiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanũ modũ, nigris & demissis tunicis, inueste lugubri funestaq;, barba capilloq; summisso, horribili facie. qui quũ uoce gestuq; ad se ipsos aduocarẽt, ac iam propè illexissent, ingẽte interim corporis mole, lõge humana maiores apparuerũt: atq; alius specie nõ absimili nudus, mirificos edidit saltus, gestusq; indecoros. Quo spectaculo consternati fugã hicępêre: uiamq; arduã & pręcipitẽ emẽsi, uix rustici demum uile hospitium, ubi diuerterent, inuenêre.

Tres uisi dæmones.

Genial. dier. lib. 4. cap. 19.

Idem Alexander eiusdẽ argumẽti historias describit lib. 4. in hęc uerba: Nup amicus meus summus, ingenio & fide singulari, rem dictu admirabilẽ sibi euenisse narrauit, eius ueritatẽ multorũ cõprobans testimonio: se uidelicet, cùm apud sibi familiarẽ & cõiunctissimũ Neapoli diuerteret, & nocte intẽpesta hominis in uia clamãtis, opẽq; implorãtis uocẽ audisset, accẽso lumine accurrisse, quid rei esset inquisitũ. ibiq; dęmonẽ & dirũ quoddã numen tetra & horribili specie cõspexisse, quod iuuenẽ uociferãtẽ & reluctãtẽ in uia infestis manib. inuadere nitebatur. At hũc ppè accedentem

De iuuene parẽtibus immorigero, & ab illis execrato, insigne exemplum.

dentẽ miser ille accurrit, ueſtẽq; & manum quàm potuit tenaciſsimè apprehẽdit: multũq; & diu fruſtra reluctatus, inuocato numinis diuini auxilio, uix tandẽ à dęmone ſe uindicat. Quũ uerò iuuenẽ animo turbatũ in domũ recepiſſet, ut ab ipſo dimitteretur, aut palliũ relinqueretur, nũquã potuit effici: tãtus enim illũ inuaſerat horror, ut mẽte euicta ſui nõ eſſet cõpos, quũ illi ꝑpetuò ob oculos uerſari uideretur illa ſpecies. Vbi tãdẽ ad ſe rediјſſet, rẽ omnẽ quo pacto habuerat, exposuit. Fuerat aũt ſceleratę uitę, contẽptor Dei & parẽtib. immoriger9: quos tũc obiurgarat, cõtumeliasq; & intolerãda ꝓbra in eos cõgeſſerat, ut ab illis cõſecratus diris execrationib. abierit. At ne cui hæc uana fictaq; appareãt, Thomas monach9, homo minimè malus, cui9 fidẽ ꝓbitatẽq; in reb. nõ paucis expert9 ſum, ſeriò mihi retulit, quũ in monaſterio & ſacris ędibus, ſitis in Lucanis mõtib. cũ plurib. altercatus fuiſſet, & poſt multa cõuicia rixasq; animo ꝑturbato ſolus ſeceſsiſſet ꝑ nemora, ſe ſpeciẽ hominis uultu tetro, aſpectu deformi ſęuoq;, nigra barba, ꝓmiſsis tunicis, obuiã habuiſſe. q rogatus, qđ ſolus ꝑ deuia oberraret loca? reſpõdit, Se equũ, quo uehi ſolet, amiſiſſe, & ſua opinione in proximos excurriſſe campos: cũq; ꝑ ſinus inuios equũ unà quęſitũ ꝑgerent, ad riuulũ in cui9 alueo gurgites latebãt formidabiles, deuenerũt. Quare monachũ calceos exuẽtẽ in faciliorẽ tranſitũ, magnopere urgebat alter, ut in ipſius cõſcenderet humeros, trãsferẽdus ab eo qui maior erat corpore. ille acquieſcẽs, collũq; amplexus alterius uada inquirẽtis, pedes ipſius nõ humana, ſed tetra & deformi ſpecie cõtuet. Qua re animaduerſa, terrore perculſus, diuinã implorat opẽ: atq; eueſtigiò dęmonẽ & ſimulachrũ illud dirum, audita inuocatione diuina, murmure querulo & turbine uſq; adeò ualido profugiſſe aſſeuerat, ut imminẽtẽ quercũ ingẽti colliſerit impetu, & infractis ra- *Monacho dæmõ apparet.*

f 2 mis

mis radicitùs euerterit: se aũt cõsternatũ & uelut exanimẽ diu iacuisse: & nisi prçuidisset, diabolũ in uortices & uoragines fluuioli prçaltas ipsum præcipitaturũ fuisse, atq; interempturum, persuasum habet.

Sed prç omnib. quç aud uerim aut uiderim, res est admiratione digna, quã receti memoria euenisse Romæ comperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ sortis & obscuris natalibus adolescens, furiosus, corruptorum morum & facinorosæ uitæ, parentem obiurgasset, conuicijsq; proscidisset, ijs agitatus furijs dçmonem inuocat, cui se deuouerat: Romamq; meditatur, ut grauius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculenta, sordida barba & capillo, uesteq; obsoleta & squalida obuiam habuit: qui comitatus, tristicię & anxietatis causam ex iuuene percunctatur. Hic, sibi quid altercationis fuisse cum patre, & scelus aliquod iam animo constituisse respondit. Cui dæmon, sibi eandem obuenisse sortem ait, pergendumq; ut suas simul ulciscantur iniurias. Cumque nocte appetente ad urbem peruenissent, in proximo diuerterunt hospitio, unaq; incubuerunt. Iuuenis uerò somno oppresi iugulo manus inijcit pestilens ille comes: quod iam infregisset, nisi alter expergefactus Deo supplicasset. Vnde furiam illam teterrimam tanta ui stridula & impetu cubiculũ dicitur exeundo collisisse, ut tigna & tectum diruerit, tegulasq; penitùs perfregerit. Hoc spectaculo perterritum, & ferè mortuum adolescentem uitiositatis & anteactę uitę pœnituit: qui alio afflatus spiritu perosus scelera, boni exempli uitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

A dæmonio exagitatus iuuenis parentib immorigerus, resipiscit.

Aliæ laruæ dæmoniacæ. Cap. XV.

FActam olim Hectoris & Achillis fuisse mentionẽ in aula imper. Maximiliani huius proaui nar-

ratur: qui ubi à quodam consiliario uehementius laudarentur tanquam uiri robore & fortitudine pręstantes, se optare eorum effigies & magnitudinē cōtueri, ait Imperator. Erat ijsdem fortè diebus in aula magus infamis, se id tutò præstare posse iactans. Quo cognito, ab Imperatore accitur, suæq; artis specimen edere iubetur. Se id quidē facturū citra læsionē respondit, si modò tātisper dum hi uiri apparerēt, sileretur. Fide taciturnitatis & præmij accepta, in circulo ingenti cū solio regio collocat Imperatorē magus, inde quædā ex libello submurmurat: protinusq; ostiū eo modo pulsat Hector, ut uniuersa cōtremisceret domus: eoq; aperto, ingreditur sua panoplia instructus, longè splēdentē in manu hastā gestās ferreā, oculisq; flammeis terribilis. Statura superabat quoscūq; grādes nostri seculi uiros. Postea simili corporis maiestate apparuit Achilles, uultu toruo Hectorem intuitus, crebroq; hastam ferream quasi Hectorem inuasurus, uibrans. Et quum delato Cæsari honore, ter hunc eundo & redeundo præterijssent, mox euanuêre. Hos insequutus est laruatus uates Dauid, corona & magnificētia regia insignitus, cytharamq; portans, atque erat huius quàm priorum duorum plausibilior uultus. Hic quoq; suo incessu ter Maximilianum in regia cathedra sedentē citra ullius honoris delationē pręterijt, indeq; disparuit. Rogatus ab Imperatore magus, cur honorē denegasset Dauid? respondit, cuncta regna à Dauidis regno uinci, & Christum æterni Dei filium ex Dauidis stemmate ortum esse.

Tibicen quidam Hammelæ ad eliciendos glires cōductus, sequenti rependit facinore ingratitudinem, cum illi ex pacto non satisfieret. Nam anno millesimo ducentesimo octuagesimo quarto, die uicesimo sexto Iunij, hunc tibicinem Omnicolorem nuncupatū ob uestis uarietatem, centum & triginta pueri Hamme-

læ nati sequuti sunt,& Caluariæ sub monte Koppen dicto perierunt. Vnus superstes relictus narrauit: En dæmonem tibicinem sanguinarium.

Platina de uitis Pontif. Benedictus 8. pontifex equo nigro post mortem uectus.

Sunt item qui referunt, episcopum quendam die in solitudine uidisse Benedictum octauum pontificem 151. post mortem equo nigro insidentem: eumq; interrogasse, quid causæ esset, cur mortuus equo nigro ueheretur? tũ Benedictũ hominẽ rogasse, ut pecunias quas occultauerat(locũ indicat)pauperib. suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarũ nomine,nihil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus: & statim episcopatu se abdicat, monasticam amplexus uitam. Legitur etiam, põtificem Benedictum 9. anno 1056. à diabolo in sylua iugulatum fuisse, uisumq; postea ab heremita horribilem hirsutumq; uelut ursum capite asinino. Rogatus metamorphoseos huius causam, respõdit: se talem apparere,qualis uixisset. Id genus similia, & alia tum uetera tum recentia terriculamentorũ ludibriorumq; diabolicorum testimonia, possem recensere multa:at quũ ea infinita multifariaq; sint,& cuiuis obuia, cognitaq;, ijs longiori enarratione immorari, superuacaneum existimo: potissimũ,quoniam multiplicem eius argumẽti historiam, commodiori occasione sequentes suppeditabunt libri. In Vitis patrum quoq;,ut D.Martini,Antonij,Eulogij,atq; aliorũ exẽpla extãt nõ pauca. Inter alia legitur, monachũ quẽdã ἀναχωρήτην, habuisse patrẽ non procul degentẽ:qui filiũ inuisurus, securim cõportabat,qua in reditu ligna domũ cõferenda cęderet:quare dęmon in angeli specie huic apparuit monacho,diabolũ in patris forma cũ securi aduẽtare,ut eũ iugulet,nunciãs,affirmansq; se ea causa præuenire admonitũ eremitã,ut is satanæ conatus pręuerteret, prius illũ occidẽs, quàm ab eo interficeretur.Itaq; ratus patrẽ accedentẽ salutantẽq; esse

Naucler. 2. generat. 35.

Seuer. Sulpit. in uita Martini lib. 1. itẽ in uita Clementis.

diabo-

diabolũ,cõfeſtim illũ interemit, & uiciſsim monachũ dæmon e ueſtigiò ſtrangulat. Fabula eſſe uidetur: ſi tamẽ uera ſit hiſtoria, diabolũ ſpiritũ non alio cõuinci oportuiſſe gladio, quàm ſpirituali, ignorauit monach⁹.

Huc apparitionũ & figmẽtorũ ſathanicorũ ingentia poſſent cõuehi plauſtra ex libro Cõformitatũ, ob conformitatẽ B. Frãciſci cũ uita Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſic inſcripto à fratre Bartolomęo Piſano, approbatoq́; à fratre Henrico ordinis fratrũ Minorũ generali miniſtro, Anno 1389. 2. Auguſti, ac impreſſo Mediolani apud templũ ſancti Satyri Año 1510, finitoq́; die 10 April.: hic Alcoranus Franciſcanorũ alicubi nũcupatur. In eo legitur, dæmonẽ per mulierẽ Rauennatẽ nomine Zanteſem, cõfeſſum fuiſſe cuidã Iacobo presbytero Bononienſi, Franciſcũ occupare Luciferi cathedrã: eundẽ quoq; Ieſu Chriſti eſſe uexilliferũ, atq; ea ratione Regi proximũ, nec ullum eccleſiaſticum ordinẽ eſſe Chriſto uiciniorẽ cœtu Frãciſcanorũ, & Franciſcũ glorioſe latus Regis regũ claudere: ſedere itẽ ſupra omnes cœli ſanctos, excepta Dei matre, S. Ioanne baptiſta, & Ioanne Euangeliſta, & Apoſtolis. Mirum eſt cognouiſſe ſatanã, Frãciſcũ in eius ſucceſsiſſe locũ, & illũ in cœlis ſeruari ordinẽ, quũ à lapſu reuocare eò gradũ nequiuerit. At id ipſum uiſione obſeruaſſe Rudolphũ epiſcopũ Erfurtẽſem, factũ eo nomine monachũ gregis Frãciſcani: duos itẽ ciues Venetos hoc uidiſſe ſcilicet, uelut & fratrẽ Pacificũ extaſi in cœlos raptũ, alibi in eodẽ ueritatis opere narratur. Legẽda itẽ antiqua aſſeuerat, monachũ expuliſſe dęmonẽ, qui de Frãciſci ſanctitate rogatus, reſpondit: nato Franciſco, mox metu tãto fuiſſe perculſum uniuerſum illud dæmonũ collegiũ, tãq; graues turbas motas, ut extremũ adeſſe diem fuerint ueriti. Quũ uerò hic ſe falſos uiderent inter ſeſe dicebant, puerum certè natum eſſe, qui Auerno grauiter turbato, horrenda ipſos clade afficeret. Quare Beelzebub princeps eueſtigiò in

Conformitatum liber.

Frãciſcus Luciferi ſucceſſor, et Chriſti uexillifer.

2. Petr. 2.

Viſionis author manifeſtus.

Rudolphus epiſc. Erfurtenſis.

omnem terram suos ablegat inuestigatum, ubi'nam locorum hic puer mundo apparuisset. Tandem intellexêre, Franciscum esse hunc, quem nimis coarctaturum Tartara, habuerunt persuasissimum. quocirca ut è medio tolleretur, infanti insidiabantur: sed frustra. Angelus enim Domini in peregrini forma uenit ad Francisci matrē, domusque famulam, præmonitum ut ob diaboli insidias singularis haberetur pueri ratio. Quare dæmones indignanter dixêre: Esto, si Franciscus tolli nequit, eius tamen ordinem persequemur, uexabimus & affligemus. Alibi adhæc in dicto uolumine scribitur, satanā ex obsessa fœmina fassum esse, cum Christus Deum patrem festinare uideret ob populi peccata ad extremam mundi punitionem finemq; , eum rogasse patrem, ut Franciscum sibi adiungeret, in portanda cruce manus auxiliatrices subministraturum. Inde in Francisco apparuêre quinq; uulnerum stigmata, à Christo illi, ut suo coadiutori & in omnibus ipsi simili impressa. Sed ne ultra clepsydram in hac narratione morer, manum de tabula.

Monachos mentiti dæmones à Georgio Sabino carmine depicti, Eleg. 3. similes item à Melanchthone eiusdem genero detecti.

Cap. XVI.

Vrbs antiqua iacet celebri contermina Rheno,
Vangionum longè non ea distat humo:
Nescio qui Nemetes hanc incoluisse feruntur,
Sunt ubi Francorum busta quaterna Ducum.
Cæsareis sedes fuit illa cohortibus olim,
Nomen ob id Graium Spira uocata tenet.
Hic humili modicis à stirpe cohortibus olim
Exiguæ quidam nauita puppis erat:
Qui calamo pisces linoq; madente solebat
Fallere, iam radios sole tegente suos.
Is dum fortè leues hamos ac retia tractat,

Non procul à ripa lubrice Rhene tua:
Ecce per obscuræ tenebrosa corpuscula noctis
Obtulit ignoti se noua forma uiri.
Atro tectus erat monachum simulante cucullo:
Vtq; solent raso uertice tonsus erat:
Nauta propinquante consueto more salutans,
Ecquid agis seræ tempore noctis? ait.
Ille sub hæc: Adsum longinquis missus ab oris
Nuncius, ipse tua me rogo lintre uehas.
Vt citò transmisso contingam flumine ripam,
Dixerat, assumptum nauita lintre tulit.
Iamq; ferè medio cursus nox atra tenebat,
Flexaq; lenta pigri plaustra Bootis erant:
Cum procul in uiridi uenientes margine ripæ,
Quinq; cuculligeros rursus adesse uidet.
Exoptatq; illis piscator, ut antè, salutem,
Quoq; uelint media pergere nocte rogat.
E' quibus unus ait: Nos magna pericula cogunt,
Obscura tutas carpere nocte uias.
Omnibus inuisi sumus, intentatq; nefandam
Sacrificis nobis turba profana necem.
At te si quis amor tangit, si cura piorum,
Transuehe nauigio corpora nostra tuo.
Vt tumidas lati superemus fluminis undas,
Ne'ue moraturis impediamur aquis:
Sic optata tuis fortuna laboribus adsit,
In tua sic multus retia piscis eat.
Annuit & remo propellens nauita cymbam,
Mox iubet adducta scandere puppe ratem.
Sed mihi quis, dixit, soluet mercede laborem?
Alter adhæc, Nullas scis quòd habemus opes.
Raraq; percipimus discordi munera uulgo,
Non tamen ingratos nos habiturus eris:
Si nos in solido rursus fortuna locabit,
Præmia pro tali digna labore feres.
Soluerat extremo piscator margine nauem,

Iamq; ferè medias illa secabat aquas:
Sidereas remouent subeuntia nubila stellas,
Præcipiti fertur puppis & icta noto:
Incipiunt nigris horrescere fluctibus undæ,
Sæuaq; tempestas imbribus orta furit.
Ipse repentino fassus pallore timorem
Nauita, Quid hæc, inquit, uult noua caussa mali?
Nulla tamen pluuiæ uenturæ signa notabam,
Sol ubi flagrantes æquore mersit equos:
Nulla lacus usquam circumuolitabat hirundo,
Vlla nec est oculis ardea uisa meis:
Tum nec Luna nigro surgebat pallida uultu,
Clarus & occiduo lumine phœbus erat,
Talia iactanti, disturbant uerba procellæ,
Impediuntq; graues ora loquentis aquæ,
Penè procellosi subuersaq; turbinis ictu
Nauis & insanis fluctibus hausta fuit:
Ardua sublatas tendens ad sidera palmas,
A superis orans nauita poscit opem.
Quid facis? è monachis ait unus, & improbe dixit,
Desine, uoce tua sollicitare Deum.
Mox graui tollens immanem pondere contum,
Nauta parum felix quo prius usus erat:
Illius hoc humeros pulsataq; terga fatigat,
Cæsus ad extremam dum fuit usq; necem,
Proditus est tandem peruersi dæmonis astus,
Detectusq; fuit fraude patente dolus:
Vana recesserunt in inanes corpora uentos,
Mansit & ingratus naue relictus odor.
Mox quoq; purgato fugerunt nubila cœlo,
Et redijt pulsis aura serena notis.
Territus hoc monstro gelidum sine sanguine corpus
Tollit, & ad ripam nauita puppe redit.
Isthic in uiridi procumbit languidus herba,
Donec ab Eois sol fuit ortus aquis.
Manè sub oceanum pulsis Hyperione stellis

Ducitur

Ducitur à puero prætereunte domum:
Omnia commemorans præsentibus æger amicis,
Clausit adhuc illo fata suprema die:
Postera quum croceis fulgens aurora quadrigis
Protulerat roseas ore nitente genas,
Accidit & similis diuerso tempore casus,
Acta sed euentu res meliore fuit.
Summa procul radijs feriente cacumina Phœbo
Carpebat solus manè uiator iter.
Qui Nemetum postquam digressus finibus esset,
Primus ubi positus distat ab urbe lapis:
Aduentare nigro tectum uelamine currum
Conspicit, hic monachis currus onustus erat:
Ordine quem iuncti septem traxêre iugales,
Quarta sed ablato defuit axe rota:
Qui manu flexas auriga tenebat habenas,
Terribili naso conspiciendus erat.
Attonitus curru stat prætereunte uiator,
Nec monachos illos, spectra sed esse uidet.
Euolat extemplò sublatus ad æthera currus,
Mistaq; cum fumo flamma sequuta fuit.
Tristis & infaustum belli mortalibus omen
Horrida per nubes arma dedêre sonum.
Ille statim rediens, quæ uiderat, indicat urbi:
Est ea res certa cognita uera fide.
Hæc igitur uobis, alius quos sustinet orbis,
Carminibus duxi significanda meis.
Expositurus eram si res interprete egeret,
Spectra quid infesti dæmonis ista uelint:
Effera Germanos agitat discordia reges,
Proq; cuculligeris impia bella parant.
Hæc ea tempestas, hic impar ordo rotarum,
Hæc & cum fumo lucida flamma fuit:
Sed Deus est nobis orandus ut arma quiescant,
Ille precaturis mitia fata dabit.

Narra-

Narrauit itē aliàs doctissimus Melanchthō, se habuisse amitam: quæ ubi mortuo marito assideret foco tristior, en domum ingrediuntur duo: quorum hic in mariti speciei, se maritū esse mulieris defunctū dicebat: alter lōgus Frácìscani monachi formá induerat. Hic maritus ad focū accedēs, mœstam salutat uxorē, eamq; sine metu esse iubet, asseritq; se uenisse, ut quędam ei mandaret: hinc longum monachum tantisper in hypocaustū secedere uult, inde sermonē exorsus, sacrificulos tandem conduci, qui missas recitent, maximopere orat, obsecrat, & obtestatur impensè: atque discessurus sibi dexteram porrigi cupit: perterrefactæ autem, exhorrescentiq;, quum se nihil damni facturū promitteret, dexterá illa dat: quę etiamsi non læderetur, tamen usqueadeò uri uidebatur, ut semper mansit nigra. Postea euocat Franciscanum, & simul ęgressi, incunctanter euanescunt.

Eiusdem pręterea relatu auditum est, Lutheri ędes accessisse monachum, fores uehemēter pulsitantem: cui quum famulus aperiret, ac sciscitaretur, quid uellet: num domi esset Lutherus, quærit monachus. Re cognita, Lutherus eum ingredi iubet, quòd nullū multo tempore uidisset monachum. Ingressus hic, habere se quosdam errores Papisticos ait, quorum nomine libenter cum ipso conferret: proposuitq; syllogismos, quibus haud difficulter à Luthero solutis, alios protulit explicatu minus faciles. Vnde offensus nonnihil Lutherus in hæc prorupit uerba: Multum mihi facessis negocij, aliud etenim quod iam agerē, erat: simulque surgens, loci à monacho propositi explicationē ostendit: atque in eiusmodi collatione, manus monachi non esse auium unguibus dissimiles animaduertens inquit: Tu'ne is es? ausculta, sententia hęc aduersus te pronunciata est, & mox locum in Genesi cō monstrat, Semen mulieris conteret caput serpentis:

inde

inde subiungit, Nec cunctos tu deglutíes. Hoc dicto uictus dæmon, indignabundus secumq; murmurans abijt eliso crepitu non exiguo, cuius suffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocaustum.

Res naturales & artificiales quandoq; iudicari dæmoniacas. Cap. XVII.

PLeraq; oculis nostris subinde obuersantur, quæ præter naturæ legem dęmonum ludibria & actiones censentur, licet ea certis de causis & rationibus haud obscuris ipsa rerum parens natura produxerit: huiusmodi est ignis ille fatuus, quem candelam ardentem etiam uocant, qui exhalatio est ad infimam aeris regionem eleuata, & ibi per antiperistasin incensa. dum enim ascendit, à frigore regionis mediæ repellitur, & quasi saliens apparet, loca decliuiora petens: unde etiam ad aquas noctu ducere sequentem uidetur: imò quádoq; non sine horrore uel ambulátes uel equitantes siue nauigantes aut præcedere aut insequi apparet, diutius in aere perdurans: tale meteoron Plinius Castorem & Pollucem nominat. *Res naturales in magno mundo.* *Ignis fatuus.*

Talis etiam existit ignis lambens animantium crines & pilos, hominum item uestes: eiusmodi nimirũ exhalatione per aerem dispersa, collisa ac inflammata dictis partibus adhærente. Atq; eiusmodi ignes non urentes & innoxij frequentius uisuntur in locis humidis, uiscosis, putridis, palustribus & fumosis, ut in coquinis, conuallibus, cœmiterijs, sub patibulis & ubicunq; multa cõputruêre cadauera, unde exurgũt fumi pingues, crassi & uiscosi, sed minus calidi, quàm ut in supremã aeris regionẽ ferantur: qui ita cõtinuè exeuntes incenduntur per collisionem, ut dixi, sicut ex duobus collisis silicibus elicitur ignis.

Stellam adhæc terræ nonnulli herbam nuncupant, quæ

quæ uulgò Lunaria dicitur, & folliculo rotundo semina includit: is noctu apertus, usqueadeò lunæ radios admittit, ut lucēs uideatur stella. Loci incolę id uidentes, tanquā spectrū maleficum fugiūt. Hac ueneficia quidam parāt, hac dęmones irritant, hac suum Mercuriū fixum stabilemq; reddunt Chymici. Lunariā Græcam nominat doctissimus Gesnerus.

Sosigenes Alexandri præceptor, tertio uolumine de Visu, rationē afferre conatus est, quamobrē aliqua collucere in tenebris uideātur: Flāmulēta, inquit, hęc quadantenus naturā ætheris & quinti elemēti participāt, ea cognatione fieri, ut admotū sibi aerē, aut perspicuū aliud corpus illuminēt. Quod aūt id maximè noctib. faciāt, rationē esse, qa tū mai9 lumē absit. Alioqui euenire interdiu, ut exiguū eorū lumē quasi exolescat & offundatur in magno. Noctu ergo cū refulgēt, aerē proximū & circūfusum leuiter sublustrāt, nō ita ut alia itē possēt uideri, sed ut sola se uēdicēt à tenebris. Atq; hoc facit exilitas portionis eius, è qua ꝓficiscitur manatq; lumē. nā & ipse quoq; ignis, quāuis splēdorē suum lati9 & diffusi9 mittat, adeò ut afferat etiā alia: tamē si remotior sit, caligāt oculi in cętera, ipse ad cōspectū sui uix sufficit. Sic multa sępe ꝓ miraculis habētur & pręter naturā rerū accidere putātur in hominib. quę tamē & naturalia sūnt, & sępe fiūt: ut ꝙ Seruio Flacco, Q. Calphurnio Coss. Rom. infans gēit9 fuerit posteriore naturę parte solid9, & alius Sergio Galba M. Scauro Coss. Nursię, q uoce tamē missa, expirauit, & Fesulis C. Perpēna, M. Perpēna Coss. ex ancilla. Nos enim in medicis nostris obseruationib. raris neq; nouū hoc esse docuim9, ut puer nascat̄ sine foramine naturę, ꝙ excremētū aut humorē aut aliud, transmittat, neq; ratione naturali, neq; remedio carere: ut nec illud quòd fœmina mutetur in marē: ꝙ infrà 4. lib. cap. 24. plurib. explicabo: licet dęmoniacum esse putent fortè multi. Huc quoq; facit Cap. 16. lib. 4.

Res naturales μὴν ϱονοσμῶ.

Quãplurima insup impitiorib. uisa miracula, manuũ expedita agilitate & industria quotidie ab histrionib. & ioculatorib. fieri uidem9, miramurq;. Narrat Põponati9, se Mãtuę & Patauij quẽdã ei9 generis hominẽ Reatiũ nũcupatũ uidisse, q incredibilia operabatur, eaq; dęmonũ arte perfici, uulgò credebãtur, quare ab hæreticæ prauitatis inquisitorib. subditus quæstionib. bona fide occultò ostẽdit fraudulẽtas esse suas actiones, merasq; manuũ agilitates, & multis secreta intelligẽtia colludẽtib. pagi. Proinde dimiss9, interimit tãdẽ à quodã, quẽ deceperat. Turca qdã passim p Italię urbes oberrãs, inter cætera mirãda, q̃ uidẽda populo exhibebat, manuũ dexteritate pacta opa, pistillũ ferreũ p̃grãdẽ pugni illisione, itẽ sola manuũ cõtorsiõe infringere uidebatur. Quidã circulatorię artis nõ imperit9, mihi aliàs fassus est, in eiusmodi miraculorũ exhibitiõe fucũ ab his ioculatorib. foueri, quòd pri9 idonea ad eiusmodi spectaculũ appararint organa: q̃ manuũ celeritate, dũ spectatorũ oculos sermone uario in se defixos seuocãt deludũtq;, multipliciter uariãt. Insignem hui9 factiõis hominũ imposturã ioculare recẽset Iuli9 Scaliger, uti & Matthiol9. In uinũ radicis cuiusdã puluerẽ cuius gustatu fauces cõuellũtur, immiscẽt: & cui fucũ facere uolũt, iubẽt ut in hoc uino intinctũ digitũ, quasi p̃gustandi causa sugat, tũ illico digitũ in uino madidũ in os inditũ, sibi mordicus non sine dolore & clamore premit inuitus. Interea perinde atq; blãditijs mœrẽtẽ cõsolatur circulator, tẽporũ carpiq; arterias alio quopiã oblinit medicamẽto: deinde nũmũ in terrã proiectũ ut tollat, hortatur. Ibi ille pnus, primũ sese neqt attollere, mox unguinis ui amẽs fact9, cõcidit: statimq; eius more q metuit ne mergatur in aqua, natat, ac uociferatur simul se fluctib. obrui. Ergo à circulatore erigitur, deinde quasi se uindicaturus, primùm malefici um obliquo & toruo uultu exprobrare, mox hominẽ aggredi

Li. de Incãt.

Miracula manuũ dexteritate circulatorib. edi uidentur.

aggredi uidetur: postremò fugientem circulatorem perſequi, donec abſterſo tandē illiti medicamēti ueneno, ad ſeſe redeat. Menti autem restitutus, quaſi qui euaſerit è mari naufragus, capillum ueſtimentaque; ueluti uela torquere, exprimereque brachia tergere, & nares emungere conſpicitur. Hæc non ſunt fabulæ. Non enim multorum deſunt teſtimonia, qui uiderunt, quiq; impoſturam ſuſpicátes, ſuis & amicorum famulis (quod Pragę contigit) hæc fieri iuſſerunt.

Funambulorum præterea ſiue ſchœnobaton greſſus æquilibres uel ęquati ad libram, aut ponderibus utrinque librati, naturæ miracula augere ſolent. Fuit talis ſuperioribus annis per omnem Italiam ſatis notus, Venetianello cognominatus, eo quòd & Venetus natus, & paruæ ſtaturæ eſſet, non ſolum in eo negocio tantæ dexteritatis & peritiæ, ut modò ſacco inſutus: liberis tamen manibus quibus æquilibrium dirigebat, modò unicuiq; pedi pelue rotundiſsima ſuppoſita, modò pilis magnitudinis oui duriſsimis ac rotundiſsimis plantæ pedum ſubligatis, funi à palatij Bononienſis turri per medium forum ad cacumen domus alligato liberrimè ingrederetur: ſed eius etiam roboris ac firmitatis, ut poſſet oſſa craſsiſsima cruráue boū in genu illiſa confringere, tres clauos ferreos craſſos, ut digitus auricularis, manibus ſudario inuolutis contorquere, ſimul ut igne maceratos, trabem longū uiginti pedes & amplius: craſſum uerò pedem unum humeris impoſitum aliquamdiu erectum ſine manuū ope geſtare, ex unaq; ſcapula in alteram traijcere. Vidit & retulit hæc mihi filius meus Theodorus iurecōſultus, omnium prædictorum oculatus cum alijs compluribus teſtis.

Venetianello.

In

In animalibus quædam artificialia quandoq; uideri dæmoniaca. Cap. XVIII.

QVid? in ipsis animalibus brutis quæ non miracula tum arte tum exercitatione sagacitas humana excitat ac edit reuera? In suburbio Memphis apud Ægyptios Beb Elloch nominato, cùm eiusmodi multa quotidie uulgò repræsententur, tum plerunque histrionum quispiam, ubi nonnihil præsultauerit, ad asinum conuersus alta uoce Sultanum magni operis ædificium meditari ait, proinde opus ei fore omnibus Alcairi (sic enim nunc Memphis uocatur) asinis ad calcem, lapides, & alia id genus deferéda. Tum asinus repentè in solum prolapsus, pedes in aerem attollit, uentrem turgefacit, atq; oculos non secus claudit, quàm si exanimis esset. Interim astantibus histrio asini casum conqueritur, obnixè rogans ut ad alium emendum sibi subsidium impertiant. Coacta uiritim qua potest pecunia: Ne existimetis, inquit, asinũ mortuum. Helluo enim paupertatis domini sui conscius, hoc de industria confingit, ut munusculis illi collatis, pabulum sibi emere queat. Deinde ad asinum cõuersus, ut e uestigiò resurgat, monet. At ille dum se non di mouet loco, frequenti fustuario cæditur. Quo nec excitato, fabulam repetit histrio, & iterum ad plebẽ inquit: Scitote Sultanum edictum tulisse, ut cras populus omnis spectandi triumphi causa ciuitatem exeat, ac omnes fœminæ uenustæ & nobiles pulcherrimis asinis inequitent, ijsq; uicissim auenam & præstantem aquam Nili præbeant. Vix hæc uerba absoluit histrio, quin asinus in pedes erectus, prosiliat fremens, ac ut lætabundus exiliens. Tum fabulam prosequens histrio: Vici, inquit, nostri Præfectus à me commodatò petijt elegantem hũc meum asinum pro deformi & uetula sua uxore. Ad hæc uerba asi-

Miracula in brutis.

Ioan. Leo in Afric. descript. lib. 8.

Asini mira docilitas.

nus ueluti dolẽs, auriculas cõplicat. & altero pede claudicãs luxatũ se fingit. Tum histrio: Tibi taq; arridẽt iuuenculę? Asinus caput inclinãs, annuere uidetur. Age igitur, hic plurimę sunt iuuẽculę, indica quę tibi prę cæteris placeat. Asinus spectatorũ coronã cõspiciens, fœminã honestiorẽ selegit, ad eam procedit, & capite contingit. Spectatores multo risu & clamore: Heus inquiunt, asini mulier. Sic & camelos ad certos modos saltare docẽt. Camelũ iuuẽculũ p semihorã in loco instar hypocausti pręparato, cui⁹ pauimẽtũ igne calefactũ sit, cõstituũt: tũ pulsante quodã foris tympano, camelus non ad sonũ, sed ob ignẽ subiectũ, quo pedib. offẽditur, modò crus unum, modò alterũ ueluti saltatores, erigit: cui exercitio p annũ uel mẽses decẽ assuetus, in publicũ deductus, audito tympano, tẽporis quo calorẽ sub pedib. sentijt reminiscẽs cõfestim saltat: ac supra idẽ pauimentũ cõsistere se existimãs, pedib. alternatim reductis saltare uidetur: atq; ex usu naturã formãs, id perpetuò obseruat. Mahomet ex disciplina pręceptoris sui Sergij monachi colũbã assuefecerat, ut in aure sua pasceretur, quã Spiritũ sanctũ impostor simulabat, & eam sibi secreta Dei cõsilia nũciare iactabat, quoties ob pabulũ ad aures aduolaret. Hoc impia plebs nõ animaduertebat, delusa scilicet à dęmone cuius intererat his fundamentis exędificari sectã infandã. Colũbã aũt illã, quę S. Athanasij p urbẽ euntis aures pręteruolabat, statim hęretici & Arriani schismatici sic accipiebãt, ac si magus esset sanctissimus Athanasius, instinctu pfectò eiusdẽ artificis, quò suspectã eius doctrinã redderet. Vt gentẽ suã uentri somnoq; deditã homo subdolus Mahometus porrò magis falleret, taurũ quendã nutriuit, q pabulũ ex solius Mahometis manib. capere cõsueuit. Huic intra cornua librũ impijssimũ à se cõscriptum, Alcorani titulo, colligauit & astãte simplici plebe altiori uoce in abdito quodã loco latentẽ, euocauit. Cumq; multa de legibus declamasset, erumpens subitò taurus, multis ab eo prostratis

Ioan. Leo African. hist. lib. 9.

Cameli saltatio.

Columba Mahomet.

Taurus Mahometcius.

ſtratis uolumẽ per mediá plebẽ in manus Mahometis deponit, ueluti cœlitùs miſſum munus. Quod nebulo reuerẽter accipiens, quędá ex ijs populo mox explanauit. Hoc cõmẽto ſe regẽ Sergiũ ꝓphetá fecit. Colũba enim literis aureis ſchedá ſic inſcriptá attulit in collo ſuo: Qui cũq; tauro iugũ imponet, rex eſto. Sergio iugũ adferẽte, Mahomet id tauro facile impoſuit, & ut rex à plebe diuino munere datus ſalutatur, ita Alcoranus ſacrũ uolumẽ eſſe creditur. Adeò hæc omnia diuina putabantur.

De diaboli machinationib. & earum fine paucæ patrũ ſententiæ, & quare eos hominib. aduerſarios conſtituerit Deus. *Cap.* XIX.

VT porrò latius dęmonũ innoteſcát ſtudia, citiusq; finiá, ad huc paucas huc ſpectantes, nec ad noſtrá inſtitutionẽ inidoneas Patrũ ſentẽtias obiter annectere placuit. Amare, docet D. Clemẽs, immũdos ſpiritus inhęrere corporib. hominũ, ut ipſorũ miniſterio cupiditates ſuas expleát: & ad ea quę ipſi deſiderát, inclinátes animę motus, ſuis eos parêre libidinib. cogát, ut efficiant ex integro uaſa dęmonũ. Et li. 4. Dęmones habere deſideriũ immergẽdi ſe corporib. hominũ, hęc cauſa eſt. Spirit⁹ ſunt, habẽtes ꝓpoſitũ cõuerſum ad malitiá: ꝑ cibos ergo & potus immoderatos ac libidinẽ, purgent homines ad peccatũ, eos tamẽ ꝙ peccádi ꝓpoſitũ gerũt: ꝙ dũ uidẽtur naturę neceſſaria uelle cõplere, nõ tenẽtes modũ ꝑ luxũ, ingrediẽdi in ſemetipſos dęmonib. faciũt locũ donec aũt naturę mẽſura ſeruatur, & modus legitimus cuſtoditur, Dei clemẽtia ingrediẽdi in homines nõ eis tribuit facultatẽ. Vbi uerò aut mẽs ad impietatẽ declinauerit, aut corpus immoderatis cibis & potib. adimplebitur, tanquá uolũtate & ꝓpoſito eorũ qui ſe ita negligũt inuitati, quaſi aduerſum eos qui à Deo poſitá legẽ ſoluerint, accipiũt poteſtatẽ. Et pòſt: Dęmones quantũ uiderint fidẽ in homine creſcere, tantũ ab eo refugiũt. Si tamẽ in aliqua infidelitatis parte reſederint, cùm tempus inuenient, cogitationes ſubijciũt cordibus hominũ: & illi neſciẽtes uñde hęc ueniát, ſuggeſtionibus dęmonũ

Lib. 2 Recog. Cur hominũ corporibus ſe immergere cupiant dæmones.

Quomodò in corpora ingrediendi locus detur dæmonibus.

August. ſuper homil. 3.

quasi animæ suæ sensibus credunt. Suggerunt ergo a-
lijs, occasione corporeę necessitatis delicias sequi:
aliorũ iracundiá excusant per abũdantiam fellis, alio
rum insaniam nigri fellis uehementia colorant, sed &
stulticiá quorundam ob phlegmatis multitudinẽ ex-
tenuant. Quod etsi ita esset, tamen hæc singula mole-
stá esse corpori non possent, nisi ex ciborum potuũq;
redundantia: qui cùm iusto amplius sumuntur, abũ-
dantia eorũ quam decoquere naturalis nõ sufficit ca-
lor, crudescit in uenenum quoddam: idq; in uisceri-
bus uenisq; omnibus sentinæ in modum redundans,
motus corporis insanos reddit, & turpes. Cyprianus
in serm.2. de Zelo & liuore: Circuit ille nos singulos,
& tanquá hostis clausos obsidens muros explorat &
tentat, an sit aliqua pars membrorũ minus stabilis &
minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Of-
fert oculis formas illices, & faciles uoluptates, ut uisu
destruat castitatẽ. Aures per canorá musicam tentat,
ut sonus dulciori auditu soluat & molliat Christiani
uigorẽ. Linguá ad conuicium prouocat, manus iniu-
rijs lacessentib. ad petulantiá cædis instigat. Vt frau
datorẽ faciat, lucra opponit iniusta: ut animá pecunia
capiat, ingerit perniciosa cõpendia: honores terrenos
ꝓmittit, ut cœlestes adimat: ostẽdit falsa, ut uera sub-
ripiat. Et quũ latẽter nõ potest fallere, exertè & aper-
tè minatur, terrorẽ turbidę persecutionis intẽtans, ad
debellandos Dei seruos inquietus semper, & semper
infestus. in pace subdolus, in persecutione uiolentus.
Idem epist.8.l.1. Vitate linguá diaboli uenenatá, qui ab
initio mũdi fallax semper & mẽdax, mẽtitur ut fallat,
bláditur ut noceat: bona promittit, ut malũ tribuat: ui
tá pollicetur, ut perimat. Lucẽt nũc quoq; uerba eius,
& uenena manifesta sunt: pacẽ pollicetur, ne perueni
ri possit ad pacẽ: salutẽ promittit, ne, cui promittit, ue
niat ad salutẽ: Ecclesiá spondet, quũ id agat, ut qui illi
credit,

credit, in totũ ab Ecclesia pereat. In tract. de Idolorũ uanitate, ubi de Romanorũ dijs & de dęmone Socratis quoq; agitur, hęc legũtur: Spirit9 insinceri & uagi, qui posteaquã terrenis uitijs immersi sunt, & à uigore cœlesti terreno contagio recesserũt, nõ desinũt perditi perdere, & deprauati errorẽ prauitatis infundere. Docet Augustinus, illos spiritus qui decipere uolũt, talia procurare cuiq;, qualib. irretitũ eũ per suspiciones & cõsensiones eius uideãt. Rectè itaq; Lactãtius: illicita, inquit, desideria immittit dęmon, ut aliena cõtaminẽt, quib. habere propria sine delicto licet. Obijcit quippe oculis irritabiles formas, suggeritq; fomẽta, & uitijs pabulũ subministrat: tũ intimis uisceribus stimulos omnes cõturbat ac cõmouet, & naturalem illũ incitat atq; inflammat ardorẽ, donec irretitũ hominẽ implicatũq; decipiat. Eadẽ sensit & prodidit Athenagoras philosophus Christianus: *ὅταν ὁ δαίμων ἀνδρὶ προσαίνῃ κακὰ, τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον* : Si quãdo dęmon cuipiã cõparet mala, mentẽ labefactat prius. Tatianus scriptũ reliquit ad Gẽtes in Apologetico: *δαίμονες εἰς πολλὴν κακίαν ἐξοκείλαντες, τὰς μεμυημένων παρ᾽ ὑμῖν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπατήκασι.* Dęmones, ait, in multum scelus ꝓlapsi, animas apud nos initiatorũ ꝑ inscitias & apparẽtias deceperũt. Proinde uoluit Deus (authore Lactãtio) qui homines ad hãc militiã genuit, expeditos in acie stare: & intẽtis acriter animis, ad inuisibilis hostis insidias uel apertos impetus uigilare: qui nos, sicut periti & exercitati duces solẽt, uarijs captat artibus, ꝓ cuiusq; natura & morib. sęquiens. Alijs enim cupiditatẽ insatiabilẽ immittit, ut opib. suis tanquã cõpedib. illigatos à uia ueritatis excutiat. Alios inflammat irę stimulis, ut ad nocendũ potius intentos à Dei contẽplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immęrgit, ut uoluptati & corpori seruientes, ad uirtutem respicere non possint. Alijs uerò inspirat

lib. 2. de doct. Christ. ca. 24.

Li. 6. de Vero cultu, ca. 4.

inuidiam, ut suis ipsi tormentis occupati, nihil aliud cogitent, nisi eorum quos oderint felicitatem. Alios inflammat ambitionibus. Ii sunt, qui ad gerendos magistratus omnem uitæ suæ operam curamq; conuertunt, ut fastos signent, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, non ut prouincias temporali gladio regant, sed ut infinita & perpetua potestate dominos se dici uelint uniuersi generis humani. Quos autem pios uidet, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Iis uerò qui sapientiam quærunt, Philosophiam in oculos impingit, ut specie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat ueritatem. Sic hominibus obstruxit aditus omnes, & obsepsit omnes uias publicis latas erroribus: quos ut discutere possemus, ipsumque authorē malorum uincere, illuminauit nos Deus, & armauit uera cœlestiq; uirtute. Et in procemio de Opificio Dei: Ille colluctator & aduersarius noster, scis quàm sit astutus, & idem sæpe uiolentus. Is hæc omnia quæ illicere possunt, pro laqueis habet: & quidem tam subtilibus, ut oculos mentis effugiant, ne posint hominis prouisione uitari. Eius cibus est ebrietas, inquit Hieronymus, luxuria, fornicatio, & uniuersa uitia. Hæc blanda sunt, & lasciua, & sensus uoluptate demulcent, statimq; ut apparuerit, ad usum sui prouocant.

In epist. ad Damasum. *Cibus diaboli.*

Lib. 2. ca. 15. de Orig. err.

Eleganter iterum Lactantius: Hi spiritus, inquit, contaminati ac perditi per omnem terram uagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaq; omnia insidijs, fraudibus, terrorib. cōplent. Adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant, ac sibi Geniorum nomen assumunt. Sic enim Latino sermone dæmonas interpretantur. Hos in suis penetralibus consecrant, hos quasi terrestres deos uenerantur, & quasi depulsores malorum, quæ ipsi faciunt & irrogant. Qui quoniam

Genij. Dæmones.

spiritus

ſpiritus ſunt tenues & incóprehenſibiles, inſinuant ſe corporibus hominum, & occultè in uiſceribus operti ualetudinem uitiant, morbos citant, ſomnijs animos terrent, mentes furoribus quatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere.

Miraculorum itaque, machinatuum, & apparitionum diaboli quis finis unquam, & uelut ex profeſſo alius, quàm erroris furoriſúe manifeſtè impij, blaſphemi, & in Deum cõtumelioſi, aut ſceleris alicuius confirmatio præceptioúe, aut approbatio uel porrectio? *Machinationum diaboli finis.*

Hunc autem, Lactantio teſte, conſtituit homini Deus aduerſarium, nequiſsimum & fallaciſsimũ ſpiritum, cum quo in hac terreſtri uita ſine ulla ſecuritatis requie dimicaret. Nam ut uictoria cõſtare ſine certamine non poteſt: ſic nec uirtus quidem ipſa ſine hoſte. Ita quoniam uirtutẽ dedit homini, ſtatuit ei econtrariò inimicum, ne uirtus torpens naturã ſuam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere peruenire. *Lib. de opif. Dei c. 19. 20.* *Quare dæmonem hominibus aduerſarium cõſtituerit Deus.*

Nomina diaboli, ipſius ſtudium prodentia, quibus nuncupatur in Sacris literis. Cap. XX.

SVa uerò nomina aptè ipſius ſtudium & fabricam prodentia, ſortitur diabolus tum alibi, tum maximè in ſacroſancta Scriptura: quæ hic recenſere lubet, ut præter nomenclaturas ſuprà recitatas copioſius, quibus Deum mentiebatur ſatan, eiusq́; ſibi honorem aſſumebat, denominationibus nunc his, qualis eſt affectu & opere, cognoſcatur plenius. ipſa ſiquidem nominum diuerſitas, diuerſa illius uitia commõſtrat, cui nomina mille, mille nocẽdi artes: ne quis prę ter ordinem, nouum hic dæmoniacorum nominum catalogum contexi arbitretur.

Behemoth. *Iob.40.* *Dæmonũ nomina, ipsorũ studia prodẽtia.* Elephas ubi in Iobo describitur, Behemoth uocatur, id est bruta, ut Græcis frequenter θηρία. Et quidem plurali numero, designatur eius uastitas. Sub allegoria uerò elephantis, satanæ potentia docetur. Behemoth (respondens Dominus è turbine, ipsi Iobo inquit) fœnum comedat ritu bouis: hoc est, paleas igne comburendas. Ecce uirtus eius existit in lumbis eius, & robur illius in umbilico uentris sui. Illecebris enim ueneræ uoluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipuè sentitur, frequenter impugnat. Ossa eius uelut fistulæ æris, & cartilago eius quasi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli ista referuntur, quoniam à malicia, quam semel amplexus est, nequit dimoueri, ære & ferro obduratior. Quem arbusta tegunt umbra sua. Hoc illud est quod in Psal. legitur de impio: Sedet in insidijs in occultis, ut interficiat pauperem, dum attrahit eum. *Psal.9.*

Leuiathan. De Leuiathan idem ferè alijs uerbis prædicatur, quod de Behemoth: & uis naturæ dæmoniacæ exprimitur, supra modum potens atq; uersuta: quæ utiq; cuncta humana subuerteret, nisi diuini aribtrij habenis coerceretur. Vide integrum Iobi caput 40 & 41. Sonat aũt Leuiathan, sibi traditus, uel appositio: qui uerbo Dei & rebus quibuscunq; addit. Esaiæ 27. Iob.3.

Asmodæus. Asmodæus, spiritus uel deus cæcitatis, destructor, dissipator, aut delicti abundantia, uel peccatum abundans, siue ignem mensurans. Tob.3.

Mammona. Mammona, uoce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut diuitiæ: Matt.6. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo seruire queant, cùm mammonæ cœperint famulari.

Diabolus. Diabolus Græcis, calumniator. Matt. 4. Iohan. 8. Apocal.12. & alibi sæpius.

Dæmon. Dæmon & Dæmonium, sciens, callidus, & multarum rerum peritus. Matth. 8. Iac. 2. ἀπὸ τοῦ δαίω, scio.

Plato quoq; in Cratylo arbitratur ex Hesiodi senten-tia, dæmones quasi δαίμονας dici, hoc est prudentes & scientes. Sic autem eos dici ob terroré, uult Euseb.

Cacodæmon, peruersè sciens. Quoscunq; uetustas deorum cultu uenerata est, omnes κακοδαίμονας fuisse, author est Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dæmon βλαβερώτατος, id est nocentissimus, in Symposio septem sapientum. *Cacodæmon.*

Satan, Hebræis aduersarius, qui obsistit atq; obturbat. Iob. 1. 2. Zachar. 3. item Satanas. Matt. 12. Marc. 1. Apocal. 12. *Satan.*

Abaddon Hebraicè, perditor, aut perdens: Græcè ἀπολλύων, Apoc. 9. *Abaddon. ἀπολλύων.*

Principatus, potestates, mundi domini, rectores tenebrarum huius seculi, spirituales astutiæ in cœlestibus, à Paulo inscribuntur hi spiritus: Eph. 6.

Legio, quia multi sunt: Marc. 5. Luc. 8.

Item Princeps cui potestas est aeris, qui est spiritus nunc agens in filijs contumacibus: Eph. 2.

Deus huius seculi, sensus incredulorum excęcans. 2. Corinth. 4.

Princeps huius mundi: Ioann. 8. 12. 14. Habens mortis imperium. Heb. 2. Qui seducit totum terrarum orbem. Apoc. 12.

Spiritus mundi. 1. Corinth. 2.

Rex super uniuersos filios superbiæ. Iob. 41.

Celsitudo quæ tollitur aduersus cognitionem Dei. 2. Corinth. 10.

Spiritus Dei, spiritus Dei malus. 1. Reg. 16. Spiritus malus. 1. Reg. 16. Act. 19.

Spiritus ad uindictam creati, qui in furore suo cófirmauerunt tormenta sua, & in tempore consummationis effundent uirtutem: & furorem eius qui fecit illos, confundent. Ecclesi. 39.

Aduersarius noster diabolus, qui ut leo rugiés ob-

ambulat, quem deuoret inquirens.1.Pet. 5.

Homicida ab initio, qui in ueritate non permansit, mendax, & pater mendacij.Ioan.8.

Author peccati.1. Ioan.3.

Spiritus qui non confitetur Christum in carne uenisse, spiritus Antichristi. 1.Iohan.4.

Spiritus Aegypti, & uertiginis, qui fecit errare Aegyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & uomens. Esaiæ 19.

Spiretus Pythius, uel diuinationis.Leuit.20.

Spiritus mendax.3. Reg.22.

Spiritus immundus Luc.11.

Spiritus impostor.1.Timoth. 4.

Spiritus dæmoniorum.Apoc. 16.

Spiritus mutus & surdus. Marc. 9.

Spiritus iræ.Iob. 4.Psal.17.

Spiritus soporis.Esaiæ 29.

Spiritus timoris.2.Timoth.1.

Angelus Domini. Psal. 34. Ita uult Hieronymus. 1. Paral.21

Angelus uel nuncius satanæ.2. Corinth. 12.

Angelus crudelis.Prouerb. 17.

Angelus abyssi. Apoc. 9. Habens iram magnam. Apoc.12.

Accusator sanctorum fratrum. Apoc.12.

Loliorum seminator. Matt.13 Marc. 4. Luc.8.

Malus.Ephes. 6.1.Iohan. 2. Malus ille.Matt. 13.

Quoniam omnium scelerum princeps est & inuentor, per excellentiam uocatur ὁ πονηρός.

Inimicus.Luc. 10.

Inuidus.Sapient. 2.

Meretrix Babylonica, bestia habens septem capita, &c. Apoc.13.14.16.17.18.

Abominatio desolationis.Matt.24.Dan. 9.

Venator: illius astus, laqueus: timor nocturnus,

sagitta uolans in die, pestis in tenebris grassans, exterminium meridianum. Psal. 90.

Volucres cœli. Matt. 13. quia semen uerbi Dei, quod in duro solo & nullo compunctionis uomere proscisso cecidit, rapiunt protinus, & absumunt.

Aspis & basiliscus illis dicitur, quos primo cõgressu superat: aspis quippe morsu, basiliscus aspectu statim perimit. Psal 90.

Leo, quia aperto marte nos inuadit ut dilaniet: Draco, quia occultè nobis insidietur, uiroso afflatu perdens. Esaiæ 13. 34. Psal. 90. Apoc. 16. 20. Viro autem iusto promittitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

Draco magnus, Apoc. 12.

Serpens, scorpio: Genes. 3. Luc. 10. Mera enim uenena, sunt quicquid diabolus suadet.

Vnde tamẽ suos liberat Saluator dicẽs: Ecce dedi uobis potestatẽ calcãdi super serpẽtes & scorpiones. *Luca 10.*

Serpens antiquus, Apoc. 12.

Serpens tortuosus, Esaiæ 27.

Ohlim, onocrotalus, ericius, ibis, coruus, struthio, onocenraurus, satyrus, lamia, miluus, ululæ uel zijm Hebraicè. Esaiæ 13. 34. Perdix, malleus, thaninim: Hieronymus in epistola ad Damasum.

Locustæ similes equis in prælium paratis, quia feroces dæmones: & super capita earum tanquam coronæ similes auro, quia superbi: facies earum uelut facies hominum, & capilli sicut capilli mulierum, qui utrique sexui insidiantur: & dentes quasi leonum, quia quos uicerint, perimũt: loricas sicut loricas ferreas habẽt, quia in malicia obduruerũt: alis perstrepũt, quia uelociter omnia permeãt: caudas scorpionũ aculeatas gerunt, quia unus eorum finis est nocendi hominibus. Et habent super se regem, angelum Abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Apoc. 9.

Greg. lib 14. Moral.

Iumentum ijs quos luxuria inflammat, auis ijs quos superbia euehit.

Diaboli mẽbra & expressæ imagines.

Plerisq; tamen hisce nominibus satanęquoq; membra nuncupari possent: uelut Ioannis sexto, Iudas diabolus à Christo nominatur. Sunt & eius figuræ imaginesque expressæ, Pharao, Antiochus, rex Babylonis, Assur & omnes impij.

Nomina dæmonum ex actionis uarietate apud Ethnicos: *distincta quoque ex officijs apud* Latinos: *dæmonum poeticorum nomenclaturæ, ternistratores, uirunculi terrei & montani, dæmones familiares, Sibyllæ albæ, atque quorundam gentilitiorum dæmonum nomina.*

Cap. XX.

De spiritibus quoque alijs Suidas in dictione ἔμπουσα.

Hecatæa.

Δείκελον.

κοβάλοι.

DIuersè, adhæc pro actionis uarietate frequenter Etnici dæmonio commutarunt nomina, ut quod uarijs formis aut spectris sub meridiem, quando inferis parentatur, calamitosis iubente Hecate obuersatur, ἔμπουσαν nominant: quamadmodum Aristophanis interpres docet. nominis ratio est: quia uno incedat pede. ut Eustathio placet: uel (ut alijs) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terriculamẽta dicuntur quoq; à Græcis Hecatæa, quòd ab Hecate immittantur.

Δείκελον etiam uocant, quòd terrorem incutiat repręsentatione uel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionysiaci, asperi & immites: sunt quos κοβάλους nuncuparunt, quasi dicas ludificatores. Qui uerò dæmon interuertere & elidere res bonas ac salutares, calamitates autem & incommoda tum inferre, tum si impenderent, maturare, atq; in capita nostra cogere, & uelut per præceps agere, omninoq; ad scelera & flagitia propellere, indeq; in discrimina uitę adducere, uel in subitum pręcipitare exitiũ putabatur, ἀλιτήριον, προστρόπαιον, παλαμναῖον, & δαίμονα κυροῦντα τὰς ἀρὰς appellarũt antiqui.

antiqui. Qui ad uitę tædium & dispēdium uigent dęmones, παρίδροι, assessores illis uocātur. Diabolicá uirtutem, cuiusmodi fuerat in Simone mago, paredrum dici, annotauit Eusebius: & sic deinceps. παρίδροι.

Ex officijs quoq; dæmones distinxêre Latini, ut hi qui regionū administrationi pręsidere cēsentur, antè recitati Penates dicantur: qui pacatius ędes posfidēt, Lares: aut si quando exterreant, domosq́; incursionibus infestent, Laruę. Qui autem nobis singulis designati sunt, genij mali: item manes, quos Gręci Heroas indigitarunt: & iracundos occursantibusq́; infestos fuisse, Menander signat. Hos Lemures Latini ueteres appellare solent, Italis Folleti dicuntur, & Empedusę. *Penates. Lare. Laruæ. Genij mali. Manes. Lemures. Folleti. Empedusæ.*

Dęmones ficticij & poetici, ut Matuta, Oceanus, Gallacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Iupiter, Iuno, memorātur à Platone in Timæo, à Marco in lib. de Vniuersitate. Ternistratores dicūtur etiá dęmones, quòd triplici calle ad animarum properent interitum: uerbo nempe, cogitatione, & opere. *Dæmones poetici. Ternistratores.*

Sunt ex Larum & Laruarum familia, qui uulgò nostrati dicūtur terrei uirūculi, iam detectis nōnihil manifestis dęmonū imposturis infrequētiores quàm olim. Horū duplex genus. Sunt enim aliqui mites, meritò Lares familiares nūcupandi, qui in domib. concubia potissimùm nocte uersantur, atq; ministrorū munia peragere, auditui apparēt, descēdere scilicet è gradibus, ostia aperire, struere ignē, haurire aquá, cibum & quęcunq; alia cuiq; domui cōsueta apparare, quū prorsus nihil faciant. Horū pleriq; rerum quoq; futurarum ex occultis indicijs pręscij, ea quæ paulo pòst comperimus perfici, antea administrare audiūtur: ut etiam breui adfore mercatores signis prænuncient, qui merces uenales sint ablaturi. Id quod aliquoties in ędib. parentū Theodori & Agnetis (quorū Deus ꝑ ineffabili sua misericordia meminerit in resurrectione iustorum) *Terrei uirunculi.*

iustorū) obseruaui puer, admodū territus, unà cū fratrib. Arnoldo & Matthia: ubi quū in tabulato ingens lupuli asseruaretur copia, si quãdo uenturi essent emptores, pręcedēti nocte per gradus deijci eo modo audiebãtur sacci, quo ueritatē subsequens ostēdebat dies. Omen id ut faustum, plausu semper excipiebatur. Quum enim de rebus suis statuunt mercatores, aliquò mercium causa profecturi, de ijs antea loquuntur, ingredique se earum nomine iter fatentur. Quod intelligens diabolus, sua his ad quos cõtendunt mercatores antè ostēdit ludibria, quám illi adueniát. Tempus siquidē suppeditat locorū distãtia. Ita & pręnouisse & pręnūciare uidetur dęmō, quę iá fieri cœpta sunt.

Tetrici familiares dæmones. Alij tetrici sunt, familiam quocunque modo uel turbantes, uel exterrentes. Hos dæmones etiam in subterranearum, ut Theologis placet, substantiarum numero habitos, in quibusdam uersari fodinis, tradit uir eruditissimus ac metallicarum rerum inuestigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aspectu terribiles, plerunque metallicis infesti atq; inimici sunt. *In lib. de animãt. subterraneis.* Talis fuit Annebergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit in specu, qui Corona rosacea appellatur: eo nomine relictus, quantumuis argento diues esset. *Annebergius dæmon.* Flatum uerò emittebat ex rictu. equi enim specie, habētis procerum collum, & truces oculos, dicitur uisus. Eiusmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo uestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis quondam feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. *Snebergius dæmon.* Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudęus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. Psellus certè, cùm sex genera dæmonum definiat numero: hoc cæteris peius esse dicit, quòd ipsi amictui

sit

ſit craſsior materia. Quidam philoſophi hos & ſimiles dæmones, qui nocentes ſunt, & natura improbi, nominãt brutos, & rationis expertes. At ſedatos illos Germanorũ alij, ut etiã Græci, Cobalos uocant: quòd hominũ ſunt imitatores. Nam quaſi lęticia geſtiẽtes ridẽt, & multa uidẽtur facere, interim nihil planè efficientes. Alij uirũculos mõtanos nominãt, ſtaturã ſignificãtes, qua plerũq; apparent: nẽpe nani, tres dodrantes longi. Videtur aũt eſſe ſeneciones, & ueſtiti more metallicorũ: id eſt, uitteto induſio, & corio circũ lumbos depẽdẽte induti. Hi damnũ nõ ſolẽt dare metallicis, ſed in puteis & cuniculis oberrãt: & quũ nihil agãt, ſe tamẽ in omni laborũ genere uidẽtur exercere, quaſi modò fodiant uenas, modò id quod effoſſũ eſt in uaſa infundãt, modò machinã uerſẽt tractoriã. Quãquã uerò interdũ glareis operarios laceſſunt, rariſsimè tamẽ eos lędũt. Nec lędũt unquã, niſi prius ipſi cachinno aut maledicto fuerint laceſsiti. Itaq; nõ admodũ ſunt abſimiles dęmonibus, tũ his q rarò hominib. apparẽt, quũ quotidie partẽ laboris domi perficiãt, & curẽt iumẽta: quib. quòd noſtri cauſa benignè faciãt, generiq; hominũ ſint, aut ſaltẽ uidẽtur eſſe amici, nomen impoſuerũt Germani (Gutelos ſiquidem appellãt:) tũ Trullis uocatis, quos ſexu tam mulieris quàm uiri emẽtito, cũ apud alias nationes, tũ maximè apud Suionas in famulatu fuiſſe ferũt. Sed dęmones mõtani potiſsimùm laborãt in his ſpecub. è quib. metalla iam effodiũtur, uel ea effodi poſſe ſpes eſt. Quocirca à laborib. nõ deterrẽtur metallici: ſed omẽ inde capiẽtes, alacriori ſunt animo, & uehemẽtius laborãt, eosq; exoptãt. Familiares quoq; referũtur dęmones priuatorũ hominũ, ſe nutũ obſeruare ſimulãtes. Tali cõſiliario fretus legitur Socrates, quẽ deũ appellauit Apuleius: de quo peculiarẽ huius uidi librum, & Sermonẽ 26. & 27. Maximi Tyrij philoſophi Platonici: unde hoc conſequutus eſt, ut nihil ſuo iuuante Deo uitæ finem

Cobali.

Viruneuli montani.

Guteli.

Dæmones montani.

Dæmones familiares.

finem ueneno coactus sit facere: quemadmodum Q. Sertorius, qui ceruam Dianæ, ut prædicabat, numine afflatam, consultricem habuit nullo suæ deæ monitu edoctus, domestica fraude perijt. Eâdem ratione Numam quoq; Romanorum regem, nympham Aegeriam coluisse, consuluisseq́;, memoriæ proditum est.

Pueri quoq; incorrupti & uiolẽter necati animam, adiuramẽtis ineffabilibus à se euocatã assistere sibi, & per eam omne quod iuberet fieri, iactabat Simon Samaræus. Erat autem familiaris illi diabolus: quem pueri animam esse prædicabat, ut diuinitatem suam mentiretur cautius.

Clem. lib. 1. Recogn.

Benedicti tertij pontificis Romani tempore, in urbe Moguntinensi dæmonium quoddam, sub cuiusdam sacrifici pallio, dum aquam lustralem spargeret, quasi familiare esset latitans, illum accusabat, quòd ea nocte cum procuratoris filia cõcubuisset: ut Sigebertus atque Vincentius tradunt.

Huic numero accensendi dæmones, qui hominibus plerisque peculiaribus tanquam familiares, morituri alicuius notas uel gemitu uel strepitu uel pulsatione in claudenda clauis theca futuri cadaueris, siue etiam in commonstrãdo pullato funeris adhuc ignoti, subsequuturi tamen comitatu, sub ipsa meridie uel aliàs ostentant.

Ludibria insuper quædam diaboli ad nostrę ætatis crepundia, ante doctrinam Euangelij, è superstitionum tenebris minus euolutam repurgatamq́;, in Germaniæ nostræ locis plurimis obseruabantur, familiaria adeò, ut publicæ lemurum (albas mulieres, & Sibyllas albas uernaculo sermone appellabamus) choreæ hoc uel illo loco, celebratæ narrarentur. Eratque hoc laruarum genus apprimè infestum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. Quod etsi olim erat frequentissimum, cum satanæ præsti-

Albæ mulieres. Sibyllæ albæ.

prestigijs nimium tribueretur, Christoq; eius supplantatori ac nostro patrono unico ignauius adhærerent animi, diabolo ludente, ridente, uarijsque, artibus, quibus ad se imperitam multitudinem illexerat, impium cultum stabiliente: tamen post puriorem feruentioremque Euangelij prędicationem mentibus hominū insonantem, id usque adeò euanuisse, est quod Deo gratias agamus summas, ut ne leuia quidem eius uestigia uideantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexisse apparet Hieronymum, ad Paulam super obitu Blesillę in epistola sic scribentē: Quid causę est, ut sæpe bimuli & trimuli, ac ubera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

Deumum nuncupatū cacodæmonē ueneratur rex emporij Indiæ celeberrimi Calechut, confisus illi factam à Deo potestatem iudicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuiq; pro benefactis uidelicet & malefactis mercedem meritam. Eius imaginē ut monstrum horrendum ingens, sedentem capite redimito diademate, Romanorū pontificum modo, scribit Ludouicus Romanus patricius regem habere in sacello suo. Hoc autē illi accedit, quod diadema ipsius ternis insignitur cornibus. Deum uerè maximum Tamerani appellant incolæ. *Deumus.* *Lib. 5. Nauigat. cap. 2.* *Tamerani.*

Agnan uocatum dæmonē nunc hac, nunc alia forma uidere Americos, ab eoq; multum infestari, tradit frater Andreas Theuet Angoulesme, in obseruationibus suis in America cap. 35 & 36. *Agnan.*

Grigri dictum dęmoniū apud eosdem in Canada & Guinea, maximè uerò in eorum syluis conspicitur. *Gigri.*

Habent etiam suos dæmoniorum sacerdotes aut uates, Pages uel Charoibes uocatos: horum aliquis postquam dies nouem ab uxoribus abstinuit, in nouo quodam tuguriolo importatis ad uictum, ut regio fert, necessarijs mundo lecto à uirgine annorum duo-

decim ſtrato, totus decumbit ſolus, ſemoto populo in uocans dæmonem quem Houioulſira nuncupant, per horæ & amplius ſpacium, adhibitis ſuis ceremonijs. Facta deinde inuocatione, dæmon tandem accedit, inſpirans quæ ſcire deſiderabat uates. Exaudítur etiam aliquoties aduenientis ſtrepitus & rugitus ab aſtante populo, qui tum acclamat: Precamur ut uera proferas, & denuncies prophetæ noſtro intus operienti. Paulo pòſt rebus intus peractis prodit uates, ac à dæmone intellecta, longê explicat.

Houioulſira.

Nomina adhæc ridicula admodum, frequenter ſibi dant dæmones rogati. Sic cùm in obſeſsis nomē alter alterius haud ita pridē Hammonæ coram paſtore inquireret, unus plumarum faſcem, uel plumifaſcē ſe nuncupari, alter planipedis ſibi nomen eſſe, tertius roſeam arborem ſe appellari reſpondit: ita qui ſceleſtus & uafer eas in Kentorpio cœnobio tragœdias tū mouebat, Elſæ familiaris, Hornuar ſe uocari dixit. Cōmēticiorum horum & futiliū nominum, quorū nullus eſt finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandus ſeduló & ardenter Deus, per filium, ut noſtros animos, natiuum ſuum templum, ab illius maligni conſpurcatione & ſordibus expiare, clementerq; conſeruare dignetur.

Vide lib. 4. cap. 11. *Plumifaſcis.* *Planipes.* *Roſearbor.* *Hornuar.* *1. Cor. 3. 5.*

Diſtinctio dæmonum ſecundum Theologos & philoſophos: item bonorum & malorum dæmonum differentia.

Cap. XXII.

SVnt etiam ex Theologorum ſchola, qui malos dæmones in nouem diſtribuunt gradus, ueluti ipſis nouem angelorum ordinibus aduerſantes: quorum primi, ψευδόθεοι, hoc eſt falſi dij dicuntur, qui aſſumpto diuinæ maieſtatis nomine, pro dijs coli uolunt, ſacrificijsque & adoratione honorari: ſicut

ψευδόθεοι.

ſatan

ſatan ille Matthæi 4. Marc. 1. Luc. 4. eos ſuprà latius recenſui. Secundum habentur loco ſpiritus mendaciorum: cuiuſmodi fuit ille, qui egreſſus eſt ſpiritus mendax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus ſeſe oraculis immiſcet, & Pythiorum uatum diuinationibus ac prædictionibus homines ludi dificat. Tertio ordine cēſentur iniquitatis uaſa, q ſpiritus ſunt inuētores malorū, omniumq; artiū prauarū: qualis apud Platonem Theutus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vaſa furoris, Eſa. 13. uaſa irę, Ieremiæ 50. uaſa mortis, Dauid Pſal. 7. Quarto loco, ultores ſcelerū. Quinto, pręſtigiatores, qui miracula imitātur, & Magis infamibus maleficisq; inſeruiūt, atq; ita populū ſeducūt. Sextæ claſsi aſsignantur aereæ poteſtates, ſe tonitruis, fulminib. & fulguribus miſcentes, corrūpentes aerem, peſtilentias & alia inducētes mala. Septimam manſionē tenent furiæ, ſeminatrices malorum, diſcordiarum, bellorum, & uaſtationum. Octauam, criminatores & exploratores. Poſtremam, tentatores & inſidiatores, qui ſingulis adeſſe hominibus creduntur, mali Genij idcirco nuncupati.

3. Reg. 22. *Ecclef. 39.* *Apoc. 13.* *Apoc. 7.* *Apoc. 9.* *Mali genij.*

Nolo hic dæmones in igneos, aereos, aqueos, terreos, ſubterraneos & lucifugos, in Iouiales, Saturnios, in orientales, occidentales, meridionales, ſeptētrionales, indiurnos, nocturnos, meridianos, in ſyluestres montanos, cāpeſtres, domeſticos, cum Pſello & reliquis Magis ſecernere: nec eorum itidem numerum & officia ſecundum duodecim ſigna zodiaci, iuxta decurios cœli, quinarios, triplicitates, elementa, planetas, & reliquam Magorū, bonos interim dęmones, prętexētium, cōmenticiam ſcenam recenſere: aut Marci cuiuſdam imbibitas ex dæmonū inſtitutione opiniones, à Pſello recitatas & creditas, enarrare inquā nolo, hic doctrinę ſacroſanctę & religionis noſtræ (ut in exordio faſſus ſum) limitib. contentus.

Dæmonum uaria apud diuerſos diſtinctio.

 Philoſo-

Dæmonum differẽtia secundum philosophos. Philosophi, qui dæmones esse crediderunt, trifariã eos diuiserunt. Alij immortales, & omnes malos esse putant, ac imbecilles, ut Psellus: qui cum esset Christianus, Christianorum sententię subscripsit. Alij mortales, aliosq; bonos, alios malos, potentes, sed qui metu mortis sibi prospicerent. Tertia Platonicorum est discretio, qui eos immortales, potentesq; ac nobis familiares, partimque bonos, partim malos esse affirmant. Omnium adhæc philosophorum is est consensus, naturles esse dæmones, quos Plato ueneficijs, incantationibus, magicæ, γοητείᾳ, sacerdotũq; artibus & oraculis præficit.

Bonorum & malorum dæmonum distinctio. Porrò clarè, & Proclo apertius, bonos à malis dæmonibus distinguit Iamblichus de mysterijs: Dij (inquiens) angeli, dæmones boni non apparent phantastico modo, sed proprio prorsus, & uero: at spiritus mali, phantastico, fallaciq;, simulant deorum præsentiam, dæmonumq; bonorum: idcirco cultorem suum iubent esse iustum, ut ipsi uideantur boni, sicut & dij. Quoniam uerò natura sunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniusta conducunt. Hi sunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia consulunt atque peragunt. Dij autẽ bonique dęmones neq; fallunt unquam, neq; conferunt ad iniqua. Est insuper malorum natura dæmonum sibimet inconstans, instabilis, secumq; dissidens, aliàs alia suadens. Superiorum uerò natura sibi constat assiduè, eundemque seruat semper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus est bonos Plato interdũ, & Porphyrius, & multi alij Platonicorum. nam Plato suam eam philosophiam ab Ægyptijs, cæterisque barbaris, Plutarcho iudice, hauserat. *Clem. lib. 4. Recog.*

Amussis autem qua interstinguuntur spiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem lib. 3. Recog. Ille qui à malo est, signa quæ facit, nulli prosunt: illa uerò

rò quæ facit bonus, hominib. proſunt. Nā dic quæſo, quæ utilitas eſt, oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, ſalire montes, uolare per aerem, & alia his ſimilia, quę dicitis feciſſe Simonem? Sed quæ à bono ſunt, ad hominum ſalutem deferuntur: ut ſunt illa quæ fecit Dominus noſter, qui fecit cęcos uidere, fecit ſurdos audire, debiles claudos erexit, languores & dæmones fugauit, mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia, quæ etiam per me fieri uidetis. Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere nequit.

A' diuo Antonio, quemadmodū perhibere D. Athanaſiū ſcribitur, hac ratione diſcernuntur. Sancti ſpiritus plauſibili & ſedato uultu apparent. Non enim cōtendunt, neq; clamant, nec uox eorum auditur, quum occulto inſtinctu gaudium & fiduciā peccatorib. infundant: Dominus ſiquidem fons & origo læticiæ cū ijs eſt. Quare tū animus noſter minimè turbidus, ſed lenis placidusq; lucis angelorū radijs illuſtratur, tum idem cœleſtiū munerū ſtudio flagrans, cupit ab hoc corporis hoſpitio & mortali domicilio exonerari, feſtinatq; cū ijs quos uidet, ad ęternū illud tabernaculum. Licet adhęc quis pro humanæ fragilitatis ſorte, primi intuitus fulgore nōnihil terreatur: tamē tanta eorū eſt gratia, ut omnē repentè tollant metū. Ita Gabriel quū Zachariæ in templo loqueretur, & angeli quādo diuinum uirginis partum paſtoribus nunciarent, ut & ij qui circa Dominicū corpus excubias agerent, ſecuris uidētiū ſe mentib. oſtendentes, ne metuerent, imperabant. Malorum uerò ſpirituum uultus truces, ſonitus horrendi, cogitatus ſordidi, plauſus geſtusque diſſolutorum iuuenum uel latronum, unde confeſtim animæ timor, & ſenſibus torpor incutitur: accedit & odium Chriſtianorum, monachorum mœror, tæ-

dium suorum, recordatio & metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo uirtutis, cordis hebetatio. Si igitur post timorem horrore concepto successerit gaudium, & ad Deum fiducia, atque ineffabilis charitas, auxilium præstò esse memineritis, quod animæ securitas, præsentis diuinæ maiestatis indiciũ sit. Sic nanque & patriarcha Abraham Deum uidens, gauisus est: & Ioannes præsentiam Mariæ sentiens, quæ in sacri uentris hospitio uniuersitatis gestaret parentem, exultauit præ gaudio in utero matris. Sin uerò iniectus timor durauerit, hostis est qui apparet, qui non modò reficere nequit, quemadmodũ Gabriel pauentem uirginem securam esse iubet: sed & pauorem duplicat, & usque ad profundam impietatis foueam, ut nimirum ipsi genua flectant, mortales, impellit. Proinde misera gentilitas edicti diuini ignara, falsò dæmones deos opinata est.

Quod diabolus non omnia, & nihil sine Dei consensu potest: & quare Deus illi multa permittit, constitutis limitibus. Cap. XXIII.

QVanquam Deum omnipotentem & misericordem suo consilio, & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidem in cuiuscunque ordinis homines exerceat, quandoque permittere, ex præcedentibus, sit palàm: non tamen indulget ei, conniuetque ad omnia: nec infinitam, nullisúe astrictam limitibus licentiam concedit: alioqui uno momento à diabolo enecti interiremus omnes: sed metas constituit, quò usque illius actiones tolerare uelit (interea tamen nos clementissimè alarum suarum umbraculo complexos custodit, fouet & patrocinatur) quibus tam angustè satanam coercuit, ut citra eius assensum, ne in bestias quidem aliquid possit, multo

Agẽdi limites diabolo cõstituuntur.

Citra Dei assensum, ne tãtillum quidẽ potest satan.

multo minus in homines. Exemplum habes Matthæi octauo: ubi porcos ingredi nequiuit, nisi singulari CHRISTI permissione. Nec unquam illi Deus in homines uel tantillum concedit, nisi ut uel probentur, si boni sunt: uel castigentur puniantur que, si peccatores. præfixis terminis, ultra quos ferri non sinitur. Vt infideles (ait Clemens) à fidelibus, & pij discernantur ab impijs, permissum est maligno uti his artibus, quibus singulorum erga uerum parentem probentur affectus. Sic Deuteronom. capite 13. permissæ tentationis explicatur causa: Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se uidisse dicat, & prædixerit signum aut portẽtum, & euenerit quod loquutus est, & dixerit tibi, Eamus, sequamurque deos alienos quos ignoras, & seruiemus eis: non audias uerba Prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat uos Dominus Deus, ut palàm fiat an diligatis eum, an non. Pulchra Gregorij est sententia: Diabolo ex se uoluntas semper mala est: sed potentia eius quam à Deo habet, nunquam. Voluntatem etenim iniquam non permittit illi Deus: sed ut rectè agat, quemadmodum ipse uult. Propterea non est iniustè timendus, qui nihil quàm quod Deus uult & permittit, potest. Terminum uerò hunc statutum esse, author Clemens existit, ut nisi quis prius fecerit dæmonum uoluntatem, dæmones in eo non habeant potestatem.

Quare diabolo aliquid in homines permittitur.
August. in Euang. Ioan. tract. 7. item serm. 241. de Tempore.
Li. 2 Recog.
Li. 2. Moral.
Li. 8. Recog.

Permittit Deus, ut præstigijs miracula quædam Mosis, adminiculo diaboli imitentur magi Ægyptij, uirgasque in dracones uideantur uertere, flumina sanguine tingere, ranas ex fluminibus euocare: ac cyniphes ex terræ puluere productos, uel muscas domus Ægyptiorum solas infestantes, uel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mentiri, minimè conceditur, ut à

Exodi 7. 8.

solo Deo ea proficisci cogerentur fateri. Annuebatur
Daniel.4. satanę, ut regem Babyloniorum Nabucadnezar in furorem actum, & ab hominum usu in solitudinem propulsum, forma miserè defœdata, durissimè affligeret & exagitaret totum septenniũ: ne autem animæ uim faceret, prohibebatur. Interea nec penitùs illum reijcit Deus, nec pœnis obrutum deserit: sed exacto septennio liberatum à furijs, regno restituit. Itidem illi
Iob.2. Deus assensit, ut in fortunas & corpus Iobi sęuiret; ne tamen animam illius læderet, mandato cauit. Concedit ut septẽ uiros Saræ uirginis uita priuaret dęmon: propter effrenem in illam affectum, cuius illi erant in-
Tobiæ 3. digni matrimonio: at in castum iuuenem Tobiam, ni-
Zach.3. hil illi licuit. Quum Iosue princeps sacerdotum (per quem IESVS significatur) coram Dei angelo consisteret, permissum est satanæ ad dextram stare, ut ei ad-
Matth.4. uersaretur. Christum adhæc tentare permittitur, sed
Luc.22. usque ad aras. Petrum expetiuit satanas, ut cribraret sicut triticum: nec illi concessum est. Nec ullo modo admittendum sentio, uel leuissimum quiddam illum posse, cui ex sacrosanctis literis uel probæ monetæ libris exemplum uel ἀναλογία non attestentur: quũ huc maximè ueteris & noui Testamenti monumenta, pro-
1.Ioan.3. phetarum concio, Christi aduentus spectent, ut diabolus, eius artes, conatus & potentia innotescant, neruus illius infringatur, opera dissoluantur, regnumque pessum eat. Quapropter si quid præter omnem fidem ad diaboli potentiam relatum audiatur, non confestim confugiendum est ad illud imperitorũ axioma, diabolũ uidelicet Deo permittẽte hæc & illa indiscri-
Quid in diaboli permissa potentia considerandum. minatim posse. Cõsiderandũ siquidẽ, quis ea in re maiestatis diuinæ à rerum primordijs fuerit ordo & modus, num hunc contraueniat quod accidisse narratur, quũ nihil promiscuè aut citra ordinẽ condiderit uniuersi ordinis causa, imò ipsus ordo. Vnicuiq; enim

rei

rei suam essentiã, formam, proprietatem, uires & munus indidit, ut quodcũq; cõditũ uel agere uel nõ agere debeat queatq; ex insito naturæ motu, & extra hãc inditã à principio potentiã, nihil id ipsum posit, neq; aliud huic quàm quod ea ratione potest, à Deo cõceditur: alioqui sibijpsi Deus aduersaretur, quod ab eo est perquàm alienum. Vt aũt clarius intelligar, exemplo quid uelim, ostendam. Si à diuina maiestate mihi permittatur, ut per aera cum auibus uolem, aut per terræ uiscera cum lumbricis serpam, uel in aquis cum piscibus degam: id certè nequirem, quia Dei ordinem ab origine constitutum, & insitam mihi à Deo naturalem potentiam contraueniret, quum me hominem, quem in terris cum hominibus uiuere oporteat, crearit. Ita ab initio uolucribus ut in aere uolent, mandatum, aquarum hospitium piscibus commissum, arboribus & plantis terræ superficies præfixa est, lumbricis & uermibus eam altius persulcandi facta est potestas:

Non uerò ut celeres pascantur in æthere cerui,
Aut freta destituant nudos in littore pisces,
Siue pererratis amborum finibus exul,
Aut Ararim Parthus bibat, aut Germania Tigrim.

Non minus spiritibus suæ potentiæ leges & limites præscripti, ultra quos ne latum quidem pilum ferri queunt, etiamsi Deus conniueret, cunctaque permitteret. Nihil autem permittit, quod in suo ordine fieri nequit. Hic Dei omnipotentiæ nihil derogatur, sed dæmonis impotentia ostenditur. Creare ne muscam quidem hic potest (hoc siquidem solius Dei munus est, qui cuiuscunque ueræ essentiæ unicus fons est & origo) nec id officij ulla sibi tribuere potest creatura, sit uel angelus uel homo. Concubitum item exercere, eoque generare nequit dæmon: desunt etenim ei organa & materia, illis animalibus so-

lum ab initio mandata, quæ carnem, sanguinem, spiritum & ossa, quibus carent dæmones, habent. Vides quantam hic ruinam facit falsissima illa cunctipotentiæ diabolicæ persuasio. Imò à me asseritur, illum nihil omnino posse extra inditam ei à rerum origine uim, quę ipsius essentiæ consona est, & ei naturalis dicitur. Ex huius potentia quicquid operari potest, Deo annuente, concedendum ei est: uerùm in eo exequendo sæpius etiam freno coercetur, ut quod possit, non efficiat. Ad uindictam quidem Dei minister est, exequutor iusticiæ eius & tortor, in eo genere quod naturali uirtute ualet, neque amplius.

Eadem ratione citra negocium conuulseris, uulgarem de Lamiarum uiribus obiectionem, has nimirum rerum miracula humanas uires superantia, diaboli adminiculo præstare. Imò nec hæ extra connatam naturæ humanæ uirtutem quicquam ualent, etiamsi millies cooperetur dæmonium: at potius ob sexum & ætatem ex corporis inidonei constitutione frigida, humida, crassa & torpida, tenuis substantiæ dæmoniacæ opus impediunt, ut si ille harum cooperationem requirat, in sui operis exequutione turbetur inhibeaturque. Multa siquidem huic ut spiritui sunt naturæ ductu possibilia uel naturalia, quæ ob humanæ essentiæ crassitiem & tarditatem, nostræ naturæ metas longè lateque uincant.

Proinde non quiduis concedere iustissimum Deum asserendum est, sed ea solum quæ naturalis ordo diuinitùs constitutus postulat: in cuius notionem si ex ordinatis rerum principijs & ratione peruenire nequiueris, in ueritatis libros mentis oculos conuerte, lucidoque radio contemplare quid hactenus diabolo concessum sit: in ijs enim uelut in ter-

sissimo

fissimo speculo, totius harmoniæ & diuinæ ordinationis idæam, euidentissimè cernis: ad quam ἀναλογίᾳ quadam facilè referri poterit, quicquid in huiusmodi meditatione tibi remoram obijcit.

Quæ diabolo sunt impoßibilia: ubi multa maleficia illi hactenus falsò attributa recensentur. Cap. XXIIII.

PORrò quemadmodum mirificas satanæ uires actionesque præstigiosas confessus sum: ita quoque machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quacunque iactet, oculos præstringat: plurima tamen illi ἀμήχανα atque impossibilia proponam, constanter negans, illum aut illius angelos uel minimum corpus posse creare, siue res ex nihilo condere, aut uerè pro suo nutu transmutare, aut ijs aliam induere formam, uirtutem, uel proprietatē. Nequit corpus in salis petrā reuera immutare, quod uxori Loth cōtigit. Nec potuit uirgas in dracones uerè cōuertere, nec aquā in sanguinē, nec gignere ranas, nec cyniphes uel pediculos ex puluere ꝓducere, nec mare seiungere ut nudis trāsiretur pedibus, nec aquā amarā reddere dulcem, neq; eam ictu è petra elicere, quæ cuncta Moses præstitit. Non itē res exiguas reddit ampliores, quod in seminib. & quibuscūq; creatis à Deo quotidie fieri uidemus. oleū quoq; in uasib. uiduę uacuis auxit Helisęus: & panib. quinq; hordeaceis piscibusq; duob. tot hominū millia cibauit Christus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec sua uirtute potest aquā in uinū trāsformare, elephātiacos mūdare, cęcis uisum, surdis auditū, claudis gressus firmitatē restituere, aut ullū morbū uerè sanare, uel steriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiā diabolus cum suis mēbris, alicui uitā dare, aut extinctos ad uitā reuocare: aut eorum animas in manu Dei existentes, &

Diabolo impoßibilia.

Genes.19.
Exod.7.8.
Vide lib. 2. cap.8.
Exod.14. 15.17.
4.Reg.4.
Ioan.6.

Sapient.3. 1.Theß.4. Iosuæ 10. Esaiæ 28. Eccl.46. Dionys. ad Polycar. tes, & in Domino obdormientes, è sua quiete turbare, uel institutum diuinitùs naturæ cursum impedire (quemadmodum Iosue Amorrhæos expugnante, & postea Ezechia conualescente, ac Domino nostro IESV in cruce pendente, reuera factum legimus) destruere aut mutare.

Nec quoq; penitùs destructa redintegrare potest: nō cœlo deducere lunā: nec quę adhuc in herba sunt, aut satas aliò traducere messes: nō honestos bonosq; homines diligere, nō improbos odisse: nō introspicere, ac integrè pernoscere sensus & cogitata hominū cōtra Platonem in Epinomide: nō duras, asperas & acutas materies, per solidas corporis partes illęsè, aut per strictiores meatus magnitudini materierū certa proportione aut dimensione secundū naturæ legē neutiquā respondentes, in ipsa corpora immittere: non ad ullum malū (in quod nocte diuq; ipse totus malus, malignaq; uoluntate quoscunq; pessimos mortales uincens, spōte propēdet, nec uitiata natura aliter potest) ullius hominis imperio uel arte, uel ex fœdere cōpelli: non se in hominum corpora pro sua uoluntate, aut ad alicuius maliciosæ & maleferiatæ anus arbitriū imprecationēue insinuare, nec eiusdē edicto è corporib. egredi: nō deniq; pręuidere prius, quomodo fata mūdi, imperiorū aut priuatarū rerū dispēsator sit Deus, quàm illa uoce diuina, promulgantur, declaranturq;. August. de Difinit. Ecclesiastic. dogmatum.

1. parte. 26. q. 5. episcopi. In Decretis est: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe immutari, aut in aliam speciem uel similitudinē transformari, quàm ab ipso omniū Creatore, pagano & infideli deterior est. Omnibus itaque publicè annunciandū est, quòd qui talia credit, & his similia, fidem perdidit. &, qui rectam fidē non habet, hic nō est eius: sed illius in quē credit, id est diaboli. Nā de Domino nostro scriptum est: Omnia per ipsum facta sunt. Scribit Psellus Platonicus & Ioan.1.

Chri-

Chriſtianus, dęmonia ſæpe hominibus diuitias polliceri, item & gloriam, uictoriam, amorem, cum tamen tradere ex ſe non poſsint: quippe quòd nullum imperium habeant. ſed uiſu tandem quædam inania ſuis cultoribus afferunt, uaria prorſus & inſtabilia, quæ tamen impij diuina eſſe ſpectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam uerè geſta, hactenus diabolo & illius mancipijs attributa ſunt, ut fraudulenta aut præſtigioſa, uel non eo quo apparuêre modo, reuera exiſtentia, collabaſcere oportet: quemadmodum luculẽtis porrò demonſtrationibus, fuſius in ſequentibus docebitur libris.

DE MAGIS INFAMIBVS. Liber Secundus.

Quibus nominibus magi infames & uenefici, in ueteri Teſtamento ſignificentur. Cap. I.



VANQVAM mota interdũ quæſtione, uel diſputatione inſtituta de Lamiarum actionibus, ſacræ mox obijciantur Scripturę teſtimonia, in quibus magi uel malefici, ſiue incantatoris aut uenefici, uel etiam præſtigatoris, ut alij interpretantur, nomen legitur, eoque denotari nuncupatas uulgò Lamias uel ſagas, mox indiſtinctius aſſeratur: comperio tamen, prodigioſos hos homines cum ſuis artibus, præſtigijs, illicitisque diuinationibus, uariè à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diuerſis etiam nominib. reddi à noſtris Latinis: nec Hebraiſmo exactè, uel Latinæ tranſlationi conſonare Græcam. Manifeſtum id erit, ſi cõtextum Hebraicum cum quacunque uerſione non oſcitanter contuleris, Rabinorumque

que & interpretum iudicia attentius obseruaueris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum fit mentio: uelut Exodi cap. 7. 9. 22. Leuit. 19. 20. Deuter. 18. Hierem. 27. Daniel. 2. 4. Reg. 21. 2. Paral. 33. Ob eiusmodi diuersitatem interpretum, & dissidia, prædictis in locis uirum undequaque doctissimum, & linguarum peritissimum D. ANDREAM MASIVM consului, qui uoces Hebraicas, rem magicam spectantes, atque hic usurpatas numero septem, his

Chasaph. explicuit uerbis. Primam, uidelicet כשף Chasaph, uideo constanter in uulgaribus Latinis Biblijs ita redditam, quasi id maleficium significet, quo à dæmone dementati homines, per malas artes pecudibus, segetibus, imò etiam ipsis hominibus nocent, aut saltem nocere se existimant: à quibus facinoribus malefici uocantur, quos lex Mosi è uita sublatos uoluit, Exodi

Mechassepha. 22. hoc decreto, מכשפה לא תחיה: hoc est, Maleficam non patieris uiuere. Nomen enim מכשפה Mechassepha, quo lex hic utitur, à כשף Chasaph deflectitur: positumq; est in Fœminino genere, ut aiunt interpretes: non quòd uiros impunes lex esse uelit, sed quia ille sexus ob genuinam simplicitatem dæmonis insidijs frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta senioribus ascribimus, decretum illud liberius reddidit, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε: hoc est, Veneficos (ut Masculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in uita. Animaduerto autem prędictũ uocabulum כשף Chasaph, & quę ab ipso deducuntur, uix usquam in prædicta tralatione Gręca aliter exponi, quàm ut ueneficium significent: hoc est, hisce Gręcis uocabulis, φαρμακὸς, φαρμακεὺς, φαρμακεία, & quæ huius sunt inflexionis. Nã & uulgò etiã creduntur illi quos uocamus maleficos, nefarias suas artes non sine medicatis quibusdam rebus exercere atque efficere: ut taceam authores tum Græcos, tum Latinos. Aben

φαρμακὸς. φαρμακεὺς.

ezra

ezra autem apud Hebræos magni nominis scriptor, dicit uocem כשף Chasaph propriè ad præstigias spectare: hoc est eas delusiones, quibus res aliter atque se habent, nostris oculis exhibentur. Quod ut ipsi concedamus, tametsi mihi sanè non uideatur facilè ex sacra Scriptura id euinci posse: tamen Danielis secundo capite ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios somnij sui interpretes adhibuisse etiam מכשפים Mechassephim: si præstigiatores uertas, non uideo quid illi ad explicādum somniū adferre sua arte potuissent, quæ tota fallax & delusoria est. Quare eius loci interpres, Leui Gersonis filius, summus in illa gente philosophus, ait, Machassephim esse eos qui artē profitentur astrorū, genios cœlo deducēdi, atq; in characteres quosdā certis horis siderūq; cursib. fabrefactos cōcinnatosq; pelliciendi, & illectos in eorū hominū quos uelint, aut commodum aut incommodū incitādi, uel ad quæuis etiam alia officia adigendi, ueluti ad præsagia significationesque rerum abditarum. Ego uerò, si meum iudicium etiam requiris, putarim illud uocabulum latè patêre, atq; ad quamuis magicam artem spectare: & in hac sententia uideo etiam esse uulgus Hebræorum. Secunda uox erat קסם Kasam. ea uidetur, etiam Hebræis autoribus, peculiariter ad futurarum rerum præsagia pertinere. Quare & in Græcis Biblijs ubique, quod sciam, significatione uerbi μαντεύεσθαι, quod uaticinari significat, redditur: ueluti Deuter. 18. Hierem. 27. & alibi: in Latinis uerò Biblijs (loquor autem semper de uulgari tralatione) interdum uertitur hariolandi, interdum diuinandi uerbo: ut in ijs locis quos iam citaui. *Kasam.* *μαντεύεσθαι.*

Tertia עונן Onen, in Latinis Biblijs aliquando obseruare somnia, ut Deuteronomij 18, & 2. Paralipom. 33. aliquando augurari, ut Hieremiæ 27. interdum etiam diuinare, ut Micheæ 5. uertitur. In Græcis uerò, *Onen.*

οἰωνίζεσθαι. uerò, nonnunquam οἰωνίζεσθαι, id est augurari, ut Hieremiæ 27. plerunque etiam ἀποφθέγγεσθαι, oracula edere, Micheæ quinto. Veteres Hebræorum dicunt id uerbum ad eos propriè pertinere, qui temporum momẽta superstitiosè obseruant, atque alia fausta rebus gerendis, alia infausta præscribunt. Quarta נחש Nahas, Deuteronom.18.& 2.Paralip.33. Latinè uertitur, obseruare auguria: Græcè uerò, ut ea quæ proximè precessit, οἰωνίζεσθαι, uox est in Biblijs frequens. Hebræi dicunt, ad eas coniecturas accõmodari propriè, quibus rerum præsentium futurarumque statum nimis curiosa & sanè delira religione conijcimus ex fortuito quopiam euentu: uelut ex dextro aut sinistro auium uolatu, aut animalis cuiuspiam occursu, uel membri nutu, tinnitu'ue aut lapsu, sternutatione itẽ, singultu, cantu, cribri motu: & quæ sunt aliæ huius generis mille superstitiones apud mulierculas in uanissimo usu. Quinta חבר Habar, Latinè incantare, Græcè ἐπάδειν traducitur. Vtuntur Hebræi ea, quando arcana quædam uerba à Magis mussantur, quibus efficacia inesse mira putatur. Quale illud est Virgilij nostri:

ἀποφθέγγεσθαι.

Nahas.

Habar.

ἐπάδειν.

ἐπῳδοὶ incãtationes.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Et ego uidi qui uerbis sisterent feras, teliq; iactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domesticũ animal quod Rattum dicimus, simulatque conspexissent, quouis loco quasi attonitum aut stupidum subsistere, nec se loco mouere compellerent (siue id uisu solo, siue incantatione effecerint) donec non ex insidijs, sed protensa manu apprehensum strangularent. Quin & Dauid eiuscemodi miracula fieri per incantationes, satis uidetur de aspide surda significare, cuius mentionem facit Psalm. 57. aut iuxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur uerbo isto חבר Habar: & simul etiã uerbo לחש Lahas, quod idem significat. Sexta uox אוב Ob, plerunq; redditur in Latina translatione

Lahas.

Ob.

latione Python, aut Pythonicus spiritus : ut Deut. 18. Esa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebrò. interdum etiam, sed ut mihi uidetur, minus propriè, magus: ut 2. Paral. 33. In Græca autem ferè semper ἐγγαστρίμυθος : nisi quòd 4. Reg. 21 & 23. interpretetur θελητὴς, & nescio an usquã alibi. Significat uerò uox אוב Ob, Hebræis utrẽ aut lagenã: unde & eos dæmonas qui obscuris uocibus, ex semotiorib. corporis humani partibus (uelu ti ex axillis, aut fœminarũ pudẽdis responsabãt, quasi ex utre aut laguncula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gẽs uocauit. Græci uerò apposita uoce appellarunt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας, eo quòd ex uẽtrib. hominũ profarentur. Quã uocẽ Græcam imitati Latinorum quidam, non ineptè uentriloquos dixêre. Accommodantur autem illa uocabula propriè ad ipsos malos spiritus : interdum tamen etiam ad ipsos homines qui illos patiuntur. Eius generis dæmoniũ nobilitauit olim apud Athenienses quendam Euryclẽ magum, ut author est Aristophanes in Vespis : ubi ait, se suppositicijs suis comœdijs multũ commodi attulisse Reipub. Atheniensiũ, quas, Euryclis imitatus oraculũ & morẽ, in aliorũ poetarũ uentres ingressus, clàm reci tãdas curarit. Ab illo Eurycle (ut doctissima cõmentaria Græca ostendunt) uates eius generis postea dicti sunt εὐρυκλεῖται, & ἐγγαστρίμυθοι, uel etiam ἐγγαστρίται. Memini etiam me legere, Delphicũ illud celebre oraculum per uatidicæ Pythiæ, diuaricatis cruribus, diductisque feminibus tripodi insidentis inguen concepto dæmonio pronunciari solere. Puellam quoque cuius in Actis Apostolorum cap. 16. fit mentio, uentriloquam fuisse, author est diuus Augustinus in eo libro quem de Doctrina Christiana composuit. Sed de hoc satis. Postrema uox Hebræa erat ידעני Iidoni, quam ab Hebræo uerbo ידע iada, quod scire atque cognoscere significat, deductam puto : quanquam

ἐγγαστρίμυθοι.
ἐγγαστρίται.
Part. 2. caus. 26. q. 3.
Ventriloqua.

non ignorem quas nugas Hebræi adferát de animali quodam terrigeno, humana forma, cui nomen Iadua fingunt, & cuius osse uaticinentur ij qui Iidonijm uocentur. Est enim illa gens nimis quàm stulta, in eiusmodi anilibus delirijs & fingendis & credendis. Vocabulum Iidoni uertitur Latinè aliquoties Diuinus, ut Deuter. 18. Leuit. 20. & fortasse alibi: nonnunquam etiá hariolus, ut Leuit 19. item 4. Reg. 23. Esaiæ 19. Grę cè uerò interdũ ἐπαοιδὸς, ut 2. Paral. 33. Leuit. 19 & 20. interdũ aũt γνωστὴς, quod illi (quá dixi) etymologiæ appositissimũ est, ut 1. Reg 28. 4. Reg. 21 & 23. Est aũt ubi uertitur, ὁ ἀπὸ τῆς γῆς φωνῶν, qui è terra clamitet: ut Esa. 8 & 19. Quod an ad oraculum è terra redditũ spectet, an uerò ad manes sepulchris exciendos, quale 1. Reg. 28. narratur factũ, nõ satis scio. Equidẽ putarim, uocabulũ hoc Iidoni, omne dæmonũ uaticinantiũ atq; respõsa dantiũ genus cõplecti: illosq; ab rerũ omniũ cognitione, quá profitétur, sic esse appellatos. eam uerò quę hanc proximè antecedit, dico אוב Ob, horũ certá speciẽ, ex uentrib. scil. aut axillis, aut alijs secretiorib. humani corporis partib. obscura uoce profantiũ significare. Cuius rei uel id argumentũ esse potest, quod in uniuersis Biblijs hæ duæ posteriores uoces, uix altera sine altera scriptę usquá habeátur: certè ultima hęc Iidoni, nusquá omnino nisi mox post illá penultimá. Atq; ita fiet, ut illarũ septẽ uocũ quas cõmemorauimus, priores quinq; ad hominũ supstitiosas uanitates, aut ueneficia etiá, quib. uel res abditas cognoscere, uel miracula efficere se posse putát, uideantur spectare: duæ uerò postremę, ad ipsa malorũ dęmonũ, aut dęmoniacorum hominũ (ut sic dicã) oracula. Hucusq; Masius.

Hartumim. Hic præcipua illa horum monstrorum uox non erat prætermittenda, nimirum Hartumim. sic eos dici ait Rabbi Leui, qui naturali modo mirabilia faciunt, aut facere censentur ab his qui eorum dexteritatem minus

minus diligenter obseruant. Aben Esdra interpretatur, qui secreta qualitatum rerum & naturæ cognoscunt. At tales non fuisse, res ipsa docet, quum naturali potentia illi produci effectus, quales Exodi 7 & 8. leguntur, nequiuissent. enimuero sic fuissent magi naturalium rerum periti, Deo grati, nihil in eius contumeliam præfractè molientes. At Hartumim in Exodo, potius magi fuêre infames: qui ut diaboli mancipia, nihil non præstigijs dæmoniacis conati sunt, ut Mosi & Aaroni legatis Dei fides derogaretur.

Nostris adhæc Germanis uno eodemque nomine Zauberer nuncupatur magus, ex professo illusor, & frequenter eruditus, saga uel Lamia ob mentis imbecillitatem & corruptam phantasiam à diabolo delusa, & uenenum studio usurpans ueneficus. Hinc euenit, ut quando sagarum fit mentio, uel ueneficorum, mox Pharaonis præstigiatores, longè à sagarum & ueneficorũ actionib. alienos opponant, æquiuoco Germanico falsi. Proinde omnes scriptores Germanicos, quoquot me hactenus in ea lingua legisse cõtigit, grauiter in hoc argumenti genere impegisse, etiãsi speciosos librorũ forib. præfixerint titulos, atq; sacræ Scripturæ testimonia produxisse uideantur, palàm testari minimè pudet: maximè quòd in aere turbando morbisq; cõciliandis nimiũ eos Lamijs tribuere, gladiũq; strictũ & fasces inflãmandos crudelissimis carnificib. sine iudicio, discretione, uel ulla cõmiserationis nota imprudentius subministrare uideã. In ea opinionũ uarietate, ne tenebras offundat nominũ cõfusio, ad hoc nostrũ institutũ uarijs de causis libuit, Magũ infamẽ à Lamia & uenefica seiungere: ut clarius, exulceratissimo hoc nostro seculo, & adhuc (in hoc negocio) tã indocto, res innotescãt (cui usui uoces seruire oportet) & hi internoscãtur de quib. mihi sermo est: atq; palàm uideatur, ubi ab aliorũ malè inolita opinione, rationis

Magũs illusor, et Lamia delusa, & ueneficus, eodẽ nomine à Germanis dicuntur.

& sacrosanctæ Scripturę basi innixus firmissimè, non temerè dissentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quædam esse communia non diffitear.

Quid magus infamis, γοητεία & θεουργία.

Cap. II.

Magus infamis.

Magi itaq; infamis nomen generalius erit, nec tam angustis constrictum cancellis: Lamiarũ uerò & ueneficarum appellatio, strictioribus circumscribetur limitibus. Magum enim nuncupo, qui à dæmone uel ab alijs, aut è libris uoluntariè edoctus, præscripta aut barbarorum, ignotorum aut cognitorum uerborum formula recitata, submurmurata, applicataúe, uel characteribus quibuscunque, aut exorcismis, dirisq; execrationibus aut ceremonijs, solennibus ritibus, aut rebus plerisque adiunctis, pro suo arbitrio, dæmonium in præstigiosum, fallax, uel alioqui ludicrum ministerium, illicitè euocare conatur, ut asciticia sese uel conspicua ostendat imagine, uel aliter prodat, ad quæsitaque uel uoce uel susurro respondeat, uel picturis, uel notis, uel quocunque alio modo: uel qui aliud opus, simili ratione præter naturæ legem, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic uarijs dicti nominibus, superstitiose modoq; uetito futura prædicunt. Ferè etiam ad hunc numerum, quanquam impropriè, ob συμπάθειαν tamen, illorum quodam merito, eos asscripsero, qui uaticinijs his superstitionē impietatem & dęmonem authorem redolentibus fisi, eorum architectos consulunt.

Magiã Aegyptiorum in auspicatam Calasiris apud Heliodorũ de Histor: Aethiopica ex Aegypto τρεφῆτης, id est magiæ antistes, duplicem facit.

Hunc magum γόητα uel ἐπῳδὸν (licet hęc uox minus generale magorum sit nomen) Græcis dictum, supra naturæ ordinem sæpe etiam aliquid moliri apparet: in formando multifariam ficto aere, in quacunq; specie ostentanda, in mortuorum spectris educēdis, in re

rum

rum abstrusarum, aut alioqui longissimè dissitarum commonstratione, uel etiam de ijs diuinatione: breuiter, miracula extra rerum naturam hic facere creditur Magorum artem omnem ac potentiam aspirationib. dæmonum constare, perhibet Lactantius: à quibus inuocati, uisus hominum pręstigijs obcęcantib. fallunt, ut non uideant ea quæ sunt, & uidere se arbitrētur ea quæ nō sunt. Sic Clemētis & fratrū oculos effascinarat Simon magus, ut patris Faustiniani uultui facies uideretur impressa Simonis: Petrū uerò deludere poterat minimè. Hoc uerè incantare, fascinare, effascinare dicitur: γοητεύειν Gręcis, ἐπᾴδειν, uel etiā βασκαίνειν (quāquā duę hæ uoces minus generales existant) qua dictione Paulus usus est: O' insensati Galatę, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε: quis uos incantauit, & oculis ueluti præstigio imposuit, ut non crederetis ueritati? De oculis delusis Paulum intellexisse, testātur sequentia. Est aūt planè præstigij genus, ut id quod sit, non uideas: tum quod non est, te uidere putes: ita uisus intuentiū præstringitur. Fascinum id, fascinationem, incantationem, maleficium uel carmen appelles licet: Magiā uoce Persica, magicen magiam infamem, magicam artem, immundorum spirituum commercijs inauspicatam: Græcè ἐπῳδὴν & ἐπαοιδὴν, quasi dicas excantatricem: uel celebriori uoce, γοητείαν, incantationibus & carminibus nefarię curiositatis arte cōpositis concinnatā, quā honestiore uocabulo etiam θεουργίαν uocare audēt, licet quodam discerniculo: quasi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent damnandos: huius uerò patronos, laudabiles. quamuis utriq; sint ritibus dæmonum fallacib. obstricti, sub angelorum nominibus. Quandoquidem & Porphyrius quandam quasi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo disputatione promittit: reditum autem ad Deū hac arte pręstari cuiquam, inficiatur omnino.

Li. 2. ca. 15. de Orig. err.
Clem. lib. 10. Recog.
Incantare.
Fascinare.
γοητεύειν.
ἐπᾴδειν.
βασκαίνειν.
Gal. 3.
Præstigium.
Fascinum.
Magia infamis.
ἐπῳδὴ.
γοητεία.
θεουργία.

nino. Quibusdá uerò cõsecrationibus theurgicis, quas τελετὰς nuncupant, idoneam fieri atq; aptá susceptioné spirituum & angelorũ ad uidendos deos (uel certius, meo quidem iudicio, dæmones colludentes) arbitratur. Hanc & Augustinus reijcit. At μαγείαν esse boni, ad bonũ aliquod, dęmonis aduocationẽ, Gręci quidá fuco illito uolũt: cuiusmodi fuerunt Tyanei Appollonij uaticinia. γοητείαν autẽ mortuos excitare: unde etiá ἀπὸ τῶν γόων, id est à luctibus deducũt, qui ad sepulchra edi noctu assueuerũt, atq; noxios dęmones in subsidiũ per mouere & excire credebãtur: & ob id illa aspergine lu• stralis aquę & tedarum igne expiabantur, ne dæmo• nes ea uel obsiderent, uel læderent. Hác artem omniũ placita legum exterminant, execranturq;. Hinc inter sacrilega Manassis regis flagitia, quibus Deum irritauit, connumeratur, quòd fuerit maleficus, magiam e• xercuerit, & Pythonem consuluerit.

τελεταί.
μαγεία quorũdam Græcorum.
Athenæus ex Clidamo, lib. 9.
4. Reg. 21.
2. Paral. 33.

Magiæ origo, & qui primi eius cultores: insuper Magici libri patribus falsò inscripti.
Cap. III.

HVius artis originem ab angelis pręuaricatorib. deducit apud Clementẽ Petrus lib. 4. Recog. referẽs, eos docuisse homines, quòd dæmones artib. quibusdá obedire mortalibus, hoc est magicis inuocationib. cogi possent: ac uelut ex fornace quadá & officina malicię, totũ mũdũ, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerint. Ita introductũ diluuium. Chá uerò superstitis Noe filius, cuidá ex filijs suis qui Mesraim appellabatur (à quo Aegyptiorũ & Babyloniorum & Persarum ducitur genus) malè compertam magicæ artis tradidit disciplinam. Hunc gentes quæ tunc erant, Zoroastrem appellauerunt: admiratæ primum magicæ artis authorem, cuius nomine etiam libri super hac plurimi habentur. Hic à dæmone,

Lactant. Eusebius.
Non multò secus Berosus scribit.

mone, quem importunius fatigabat, igne succensus cõ crematur. Huius cineres, tanquã fulminei ictus reliquias, colligentes hi qui erant primò decepti, deferunt ad Persas, ut ab eis tanquam diuinus ę cœlo lapsus ignis, perpetuis conseruaretur excubijs, atq; ut cœlestis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa sint constructa, imagines erectæ, mysteria, ceremoniæ ac sacrificia instituta, ut eo licentius peccarint homines, idola nec uidere, nec audire, nec in aliquo moueri scientes. Sic Plinius quoq; in Perside à Zoroastre (qui Persa Oromasi filius erat, quẽ aliqui filium Nohæ Chã putant) ortam magiam commemorat: fusius eius originem, quando & à quibus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Iustinus in sua Epitome hunc Zoroastrẽ, qui magicam reperit artem, Bactrianorum regẽ fuisse scribit, qui (teste Eusebio de Temporibus, & in decimo de Preparatione Euangelica) plus 800 ferè annis ante tempora Troiana fuit, quo etiam tempore Abraham & Ninus uixerunt, cùm ageretur annus ab orbe condito ter millesimus ac centesimus octogesimusquintus. Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, uel potius propagasse, ut à patre diabolo haud dubiè natam, ferunt alij. Ex Perside in Grẹciam illatam prodiderunt Græci à quodam Osthane, qui Xerxem Persarum regem bellum Græciæ inferentem comitatus, semina artis portentosæ obiter disperserat, infecto quocunque commeauerat mundo. Hunc ad rabiem, non auiditatem modò scientiæ eius, Græcorum populos egisse, certò asserit Plinius.

Li.30. cap.1.

Zamolxis Pythagoreus dicitur Strabo. ni lib. 16.

Magi.

Horum uestigia sequuti sunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabum turba, Apuscorus & Zaratus apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocenidas apud Assyrios, Abbaris item apud Hyperboreos, Charondas, Dæmogorgon (alijs Damigeron)

Cõtra Almadalem et Alchindum de effectu proiectis q; radiorũ Ioan. Fr. Picus l. 7. cap. 5 & 6. ex professo.

geron) Eudoxus, Hermippus: extiterũt & alij clariores antiſtites, ut Triſmegiſtus Mercurius, uel Hermes, qui tempore Moſis uixit apud Pharaonẽ, quẽ mare rubrum abſumpſit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, Germa Babylonicus, Porphyrius à poſteriore gẽtilitate maximè cultus, & inter Platonicos ob excellentiam philoſophus cognominatus, ſed hoſtis ille Chriſti aſophos uel miſoſophos potius appellandus, cuius præceptor Plotinus Italicæ ſcholæ Platonicæ patronus, ut Iamblichus Ægyptiacæ, & Proclus Aſiaticæ: hic habitus omniũ Platonis myſteriorum conſultiſsimus, cuius librum de Sacrificio & magia nõ minus grauiter, quàm acerbè perſtringit Ioannes Frãciſcus Picus lib. 7. cap. 5. de Prænotione ſuperſtitioſa. Hi ſimul operam dedére, ut cum ſtudio & labore inſanirent, philoſophi alioqui ſua laude digni. Amphionẽ quoq; & Orpheũ magicis artibus ualuiſſe, tradit Pauſanias. His adde Apuleium, & Artephiũ: qui in Compendio ſtudij Theologiæ affirmat, ſe peragraſſe omnes Orientis regiones exquirendæ ſapientię gratia: & ad Tantalum perueniſſe in aureo throno ſedentem, deq; cœleſtibus, de natura, de moribus docentem, qui nihilominus ab Artephio ſit doctus. Illuſtrata hęc magia eſt, & ferè abſoluta à Democrito Abderite, qui Dardani Ægyptiorum magi peritiſsimi libros de Magia conſcriptos, & in eius monumẽto abditos eruit, atq; iuſtis cõmentariorũ uoluminibus ex diſciplina Apollonicę, Captidenis & Dardani Phœnicũ explicauit. Eodẽ Dardani exẽplo duodecim libros à ſe de hoc præſtigiarũ genere concinnatos, in ſepulchro ſecum recondi uoluit Numa Pompilius, rex & põtifex Rom. Extát & de hoc artificio Hermetis libri.

Aduerſus Apollonij Tya. magica, idem li. 7. ca. 10. cõtra Porphyrium & illius lib. de reſponſis, idem lib. 7. cap. 4. Porphyrius. Plotinus. Iamblichus. Proclus. Ioan. Pic. l. 7. c. 5. de Prænotione dum.

Ad hanc præterea artem diſcendam Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato (Plinio authore) nauigarunt, exilijs potius quàm peregrinationibus ſuſce-

Li. 30. cap. 1.

ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicarunt, hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagoram, Platonemque, ob eam capeſſendam Mēphiticos uates acceſsiſſe, & penè totam Syriam, Ægyptum, Iudæam, & Chaldæorũ ſcholas perluſtraſſe, compertum eſt. Enimuero hanc apud Chaldæos, religionem etiam in ſapientiam philoſophicam cōmutantes, Aſſyrios, Perſas, Arabes, Æthiopes & Indos plus ab initio cultá fuiſſe atq; celebratá, quâm apud ullas alias gentes, cōſtat: Ægyptios adhæc, natura ſuperſtitioſos, ac in aniles fabulas & hiſtrionica commenta religionẽ uertentes, in primis ea claruiſſe, quòd potiſsimùm apud eos dæmonum uiguerit cultus: quibus nihil ſtudio maiori fuit unquá, nihil prius, quàm ut quibuſcunq; poſſent modis, à uera Dei & naturæ contemplatione abreptos, tranſuerſos homines ſuis illaquearēt uaframentis. Ita Gręci amantes & perquàm ſtudioſi nouarum & ingenioſarum inuentionũ, in Pyrronias diſputationes religionem transfuderunt: quemadmodum Romani dominationis natura cupidi, eam ad ſuos ſimiliter inflexerunt, attemperaruntq; affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utriq; dæmonum artibus manum quoq; pronius dedêre. *Aegyptij natura ſuperſtitioſi.*

At quanquá naturalem magiá pleroſq; eos coluiſſe authores obijcietur, plurimũ tamen eoſdẽ ſuperſtitionis impiæ infamisq; magiæ admiſcuiſſe cōperitur: ut naturalis illa goetiæ & theurgię illecebris confuſa, malorumq; dæmonũ impoſturis irretita, non ſatis ſecernatur. aliàs penitiſsima illa rerum naturaliũ abſtruſarum ſpeculatio & cognitio, uera nimirũ philoſophia, ſanctiorq; magia, à ſapientib. ſolenni plauſu excipienda, colendaq;, à me hic non eleuatur, cui etiá nulla ex parte quicquá derogatũ uolo. Ná quos Græci ſophos aut philoſophos, Chaldęi etiá magos uocát, ut in Daniele teſtatur D. Hieronymus: hos cōmendat ueritatis hi- *Naturalis magia quid, & eius commendatio.*

tis historia, Matth.2. momentũ enim, locumq; nati filij Dei, ex prophetijs, quas in illo regno & Babylonico Israeliticæ captiuitatis tempore sparserant, stellæ monitu agnoscunt. Quam quidẽ stellam non fortuitò illuxisse, neq; ex materia physica naturæ ductu inflammata exarsisse, uerùm diuinitùs accensam, ut Christi natiuitatẽ designaret, ipsosq; ad locũ in quo erat deduceret, intelligunt. Superiorũ uerò infamia uel hinc magis elucescet, quod in Diuinationib. Cicero scribit, in Persis augurari magos, & diuinare, cõgregariq; in phano commentandi causa, atq; inter se colloquendi. Et quod grauius multo est, in libro de Sacrificio & Magia Proclus, dum hanc naturalium sympathiam cognationemq;, & si uoles, compassionem latissimè demonstrat, etiam numinum aduocatione uti solitos magos, per huiusmodi rerum consensum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occasionem dedisse, fabricatos temerè superstitionum & falsæ credulitatis plurima genera, testatur Laertius. Ex quo artis liquet ignominia, quòd numinis appellatione prætenta, ad dæmonum inclinans uersutias, impeditissimis & ipsa erroribus obretita, minus prouidos in interitum præcipites rapiat.

Sed utinam posteriorib. Magis ea mansisset religio, quæ Magorũ Persarum erat, & Ægyptiorũ sacerdotũ, & Druidum Gallorũ: qui nefas esse arbitrabantur, ea magiæ sacra literarũ monumẽtis cõmittere, ne uulgò innotescerent. Ita tandẽ fuisset sperandũ, illud prodigiosum diaboli artificiũ, atq; generi humano exitiosum, prorsus interiturũ: quẽadmodũ & iam Theologis & Medicis quocunq; moliminis genere conandũ, ut artium hæc perniciosissima, fraudib. plena, è religionis nostræ sacris quàm longissimè exulet, & è diuinæ Medicinæ castris omnino procul exterminetur, quũ utranq; suis fucatis exorcismis, barbaricarũ uocũ pre-
culis,

culis, obscurorũ nominum recitatione, sacrosancti eloquij abusu, ligaturis, periaptis, carminibusq; ad salutis & uitæ hominum perniciem conspurcarit. sicuti apud Iudæos secretiorem diuinę legis interpretationẽ Cabala nuncupatam, identidem ab ea defœdatam uitiatáq; legimus: ut Cabalistica eiusmodi magia, Christum incomparabilia effecisse miracula, astruere non exhorrescant perfidi Iudæi. *Cabala à magia infami uitiata.*

Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus splẽdidos suspendunt hi magi, ementitis circunferũtur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diuiniorem ante cæteros fuisse asseruit uetustas) item Abrahæ, Aaronis, Danielis ob somniorũ explicationem, Solomonis (insigni coniectura ita ex Iosepho augurantur sacrilegi, indoctis auribus irrepentes) adhæc Zachariæ Babylonij, Pauli, Honorij, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cuiusdam: ut ob speciosa hæc nominum lenocinia magis arrideant, illiciantque, & citius fidem sortiantur. Verùm acrius intuenti, apertè se prodit horum furciferorum circulatorumque fallax præstigium, & nostro æuo iam pridem conficta sese profitentur ipsa uolumina. Ioseph quoque Israelis filio, ex peculiari Dei munere uaticinanti, somnia interpretanti, in fratrum ministerium à prouidentia diuina segregato, Christiq; typum gerenti, eam aspergit maculã Iustinus, illum magicas nouisse artes, easque ad Mosen & reliquos peruenisse scribens. Idem de Mose tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Ægyptium sacerdotem dixêre non ualde diligentes (teste Capnione) quidam rerum scriptores, ut Strabo Cosmographiæ libro sexto decimo. Magum item & fallacem eum appellat Posidonius, & Lysimachus, & Apollonius Molõ, & pleriq; alij, similiter Apiõ: quos mendacij, ignorantiæ & insaniæ insimulat Iosephus multis argumẽtis. Eã labẽ in primitiua Ecclesia quoq; multis

Libri magici. *Enoch.* *Lib.8. antiq. Iud. cap.2. Vide sequenti lib.4. cap.19. eam de Solomone opinionem scitè dilutam.* *Iustin. lib.16.* *Li.30. ca.1.* *Li.1. et 2. contra Apionẽ.* *Magi prophani.*

multis Christianis illeuerunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à tenebris lux, à mendacio ueritas, ab ima uanitate, summa & sincera pietas. Hos Origenes defendit.

Ex magis multi hæretici prodière. 2. Timot. 3. Simon Samarit. magus hæresium seminarium. Abdias episcop. Bab. lib. 1. certam. apostol.

Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorũ numerus in Ecclesiá irrepsit, qui sicut Iannes & Mambres restiterũt, Mosi, sic & illi Apostolicæ ueritati oblatrarunt. Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romæ sub Claudio Cęsare propter hanc rem statua donatus est, cum hac inscriptione: SIMONI SANCTO DEO. hic tandem uelut in aere uolans, à dæmonib. uectus, Petro orante, exaltatus dilabitur, misereq; interijt. Eius blasphemias prolixè recensent Clemẽs, Eusebius & Irenæus. Ex hoc Simone tanquá ex hæresium seminario, pullularũt per multas successiones, monstrosi Ophitæ, turpes Gnostici, impij Valentiniani, Cerdoniani, Marcionistæ, Montaniani, & multi alij hæretici, propter quæstus & inanis gloriæ aucupium mentientes aduersus Deum, nec quicquá utilitatis aut beneficiorũ conferentes hominibus: at decipientes, & in errorem perniciemq; præcipitátes. Huc pertinet famosissimi magi Cynopis historia, qui cum Ioanni euangelistæ, iussu Domitiani, in Pathmo exulanti, controuersia erat. Exempla quoq; leguntur apud Iosephum lib. 20. antiq. Iud. cap. 6.

Qui Magiam infamem postea coluère, & funestus quorundam interitus. Cap. IIII.

In Rogerium Bach. scribit Ioan. Franc. Picus li. 7. ca. 7. et cõtra Petrum Apon. & Albertũ

SVperiorũ magorum nugamenta insulsè sequuti sunt, Appion Grammaticus, Iulianus apostata, Artephius, Robertus Anglicus apud Heluetios miserè mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponensis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de uilla noua, Anselmus Parmensis, Picatrix Hispanus, uel author libri ad Alfonsum sub Picatricis nomine,

mine, Cicchus Asculus Florentinus, & pleriq; alij obscurioris nominis scriptores, deplorati certè ingenij homines: qui quum se magiam tradere pollicentur, non nisi aut deliramenta quædam, nulla ratione subnixa, aut superstitiones, pijs omnib. indignas congesserunt: quorũ plures etiam in hac arte florentissimos, fama mulctatos, & quàm miserrimè hoc mũdo defunctos fuisse, se partim cognouisse, partim testantib. fidelissimis hominibus audiuisse, asserit eximium illud olim Germaniæ decus Ioãnes Reuchlinus, linguarum peritissimus. Quandoq; enim eiusmodi societatis iure deuinctos, uel ancipitibus falsisúe præstigijs ad mentiendum permotos perdunt dæmones, & iudicibus uinciendos, excarnificandos, enecandosq; produnt: uel ipsi tragico aliquo tristique supplicio interemptos abripiunt. Solent eiusmodi quidem honore, tenebrarum potestates suam afficere clientelam.

li. 4. ca. 9. & lib. 7. cap. 5. & 7. de Pranot. superst. uelut & aduersus Indorum Brathmanũ & Gymnosophistarũ Aethiopũ magica, ca 9. li. 7. Li. 2. de uerbo mirif.

Zaroes & Arfaxat magos in Persidis ciuitatibus ludificantes homines, ipsa hora martyrij Simonis & Iudæ apostolorũ fulguris ictu exustos fuisse, tradit Abdias Bab. episcop. libro sexto certam. Apostol. Sic & Cynopem magorũ principẽ, Ioanne euangelista orante, fluctus absorpsisse legimus. L. Piso primo Annalium auctor est, Tullum Hostilium regem, ex Numę libris, eodem sacrificio quo Iouem cœlo deuocare conaretur, quoniam parum ritè quædam fecisset, fulmine ictum. Amphiaraus Argiuus uates & augur, cauere sibi non potuit, quin primo die quo Thebas ueniret, hiatu terræ absorberetur.

Zaroes et Arfaxat Magi fulguris ictu mortui.

Cynops magus à fluctib. absorptus.

Statius in Thebaide.

Scribit Olaus Magnus lib. 3. cap. 4. de gent. Septẽt. quòd Methotin quidam arte magica insignis, excellentem fictæ dignitatis, uel potius diuinitatis opinionem sibi assumens: simpliciũ animos præstigiosæ artis fama seductos, ad præstigiosa libamenta sibi pendenda adduxerit. Hic cùm esset summus deorum

Methotin magus occiditur.

pon-

pontifex, sacrificia ceremoniasque ita distinxit & ordinauit, ut discretus superûm cuique cultus & libatio obseruaretur, asserens deorum offensas communibus sacrificijs aut permixtis ceremonijs expiari non posse. Tandem sceleribus eius detectis, concursu populi occiditur: occisusque pestifera cadaueris sui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur; ac palo infigitur, quemadmodum uanitatis ipsius meruerant præstigiæ. Et eiusdem libri capite 18. hęc narrat: Colebatur etiam, inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude, quàm singulari superstitione, diuinitatis opinionē & cultum sibi in gente curiosa uendicans. Is siquidē parem cum Othino amplitudinem in medio deorum assecutus, adeò armorum & præstigiarum usu clarus euasit, ut ad traijcienda maria osse, quod diris carminib. obsignauisset, nauigij loco uteretur: nec segnius eo, quàm celerrimo uelorum uentorumque usu præiecta aquarum impedimenta superaret. Tandemque ut diuinitas eius ostenderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus. Præterea Oddonem, Danicum piratam maximum, tradit absque carina altum pererrasse mare, & hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euertisse: ac postremò peritiore hoste circumuentum, gurgite submersum esse, qui marinos uortices præstigiosis carminibus olim calcare consueuit.

Hollerus magus trucidatus.

Oddo magus submergitur.

Ioannes Faustus ex Kundling oppidulo oriundus, Cracouiæ magiam, ubi olim docebatur palàm, didicit, eamque paucis annis ante quadragesimum supra sesquimillesimum, cum multorum admiratione, mendacijs & fraude multifaria in diuersis Germaniæ locis exercuit. Inani iactantia & pollicitationibus

nihil

nihil non potuit. Exemplo uno artem ea conditione Lectori ostendam, ut se non imitaturum, mihi prius fidem faciat. Hic scelestus ergo captus Batoburgi in Mosæ ripa ad Geldriæ fines, barone Hermanno absente, mitius ab eius sacellano D. Ioanne Dorstenio tractabatur, quòd huic uiro bono nec callido, plurium rerum cognitionem artesque uarias polliceretur. Hinc & tamdiu uinum, quo Faustus unicè afficiebatur, prompsit ille, donec uas euacuaretur. Quod ubi Faustus intelligeret, atque Grauiam sibi abeundum esse, ut raderetur barba diceret alter, uinum is si adhuc curaret, artē denuò promittit singularem, qua citra nouaculæ usum, tolleretur barba. Conditione accepta, arsenico confricari eam citra ullam præparationis mentionem iubet: adhibitaque illinitione tanta succesit inflammatio, ut non modò pili, sed & pellis cum carne exurerentur. Cum stomacho idem ille mihi facinus hoc non semel recensuit. Alius mihi non incognitus, barba nigra, reliqua facie subobscura, & melancholiam attestante (splenеticus etenim erat) quum Faustum accederet, incunctanter hic ait: Profectò te sororium meum esse existimabam, propterea & pedes tuos mox obseruabam, num longæ & incuruæ in ijs prominerent ungulæ: ita hunc dæmoni assimilans, quem ad se ingredi arbitraretur, eundemque sororium appellare consueuit. Hic tandem in pago ducatus Vvirtenbergici inuentus fuit iuxta lectum mortuus inuersa facie, & domo præcedenti nocte media quassata, ut fertur.

Ludimoderator apud Goslarienses ex Fausti magi, uel uerius infausti mali doctrina instructus, modū quo carminibus in uitro coerceretur satan, didicit.

Vt

Vt itaque impediretur à nemine, die quodam in syluam abijt: ubi in magica execratione aberranti apparuit dæmon horrenda admodum forma, oculis flammeis, naribus ad cornu bubuli morem intortis, oblongis dentibus, aprinis non dissimilibus, genis felem referentibus, & in uniuersum terribilis. Hoc idolo terrefactus hic prosternitur, iacetque horas aliquot semimortuus. Tandem respiranti nonnihil, atque ad ciuitatis portas progredienti, quidam familiares obuij, uultus mutati, palloris que causam rogant. Hic tremens & uelut furibundus obmutuit, inde domum ducitur, ubi horrendos edere sonos, & prorsus insanire cœpit. Anno tandem exacto fari denuò incipit, & ea specie sibi dæmonem apparuisse narrat. Cœnæ uerò Dominicæ communionem ubi tum celebrasset, tertio pòst die se Deo commendans, calamitosæ huic uitæ ualedixit.

Quidam item magus in pago uix ab Ihena oppido dimidium miliare, medicinam fecit: lite que inter hunc & uicinum fabrum lignarium orta, hic alterum conuicijs acerbioribus irritauit. Post menses aliquot periculoso afficitur morbo faber, qui prius offensæ ueniam precatus, magi opem implorat. Hic dissimulata iniuria, iubet ægrotum in potione uti radice, cui à Verre nomen est (sic legitur) cum alijs uenenatis herbis. Ea bibita tam atrocibus exercetur cruciatibus indies magis ac magis auctis, ut tandem cum morte uitam commutarit. Homicidij accusatur magus à fabri coniuge & consanguineis. Causa uerò ad magistratum Ihenensem delata, uinculis ille coercetur: & quæstionibus subditus rem omnem confitetur, ac in primis quòd uindictæ studio fabrum perdidisset, subiungens artem se edoctum fuisse à uetula non procul ab Hercinia sylua degente: item dæmonem sibi semper præstò fuisse, commonefacien-

nefacientem inspirantemq; quid consilij tam absentibus quàm præsentibus præstari oporteret. Quare palo affixus, Vulcano consecratur.

Alloquutum se plurimus asseuerat Ioannes Franciscus Picus, qui uana spe futurorum delusi ab apparente sibi dæmone, per inita pacta uocato, usque adeò uexati fuerunt postremò, ut optimè secum putarint actum, ne uitam amiserint. Alium quoq; intellexit ab eiusdem socijs adhuc uiuis, à dæmone quinquaginta fermè abhinc annis uiuum ablatum, nusquam comparuisse, dum curioso cuidã & malè sano principi Troiæ oppugnationem repræsentare, quasi in scena, pollicitus esset, Achillemque & Hectorem introducere præliantes.

De Prænot. superst. lib. 4. cap. 9.

Magus uiuus à diabolo ablatus.

Comes item Matisconensis magicæ factionis, hora prandij coram multis Baronibus & militibus abreptus fuisse à dæmonibus legitur, ac ter circum ciuitatem Matisconẽsem uelocissimè uectus cunctis uidẽtibus, atque ter miserabiliter exclamasse, Succurrite ciues, succurrite: unde tota ciuitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dæmonum comes, ut fusius docet Hugo Cluniacensis.

Recẽti adhuc memoria, Anno 1530, sacerdoti in crystallo thesauros Noribergæ ostenderat dæmon: hos cum loco perfosso ante urbem quæreret sacerdos, adhibito amico spectatore, & iam in specu arcam uidisset, atq; ad eam cubantem canem atrum, ingressus sacerdos in specum, opprimitur interficiturque, ruente specu cacumine, & specum rursus complente.

Sacerdoti in crystallo thesaurus ostẽditur à dæmone, & ab eodẽ opprimitur in specu.

Saltzburgi incantator iactabat, se omnes in uicinia ad miliare serpentes posse in unam perducere foueã, & interimere: quod cum tentaret, tãdem antiquus & ingens proserpit serpens, quem quum carmine in foueam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorẽ uelut cingulum amplectitur, trahitque in foueam, &

A serpentẽ magus enecatur.

enecat. Hæc magiæ huius ſtipendia, hi ſimulatæ fructus amicitiæ, hæ ementitæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & ueſana pernicioſaq; ludibria.

Lib. 2. Sententiarũ, diſt. 7. Rectê igitur ac piê Petrus Lombardus ait: Dæmonum ſcientia & uirtute exercentur artes magicæ, quibus tamen tam poteſtas quàm ſcientia à Deo data eſt uel ad fallendum fallaces, ſicut Ægyptios: & etiam in ipſos magos data eſt, ut eorundem ſpirituum operatione uiderentur admirandi, à quibus erant damnandi: uel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno deſiderent, uel ad exercendum ſeu probandum iuſtorum patientiam. Nec putandum eſt dæmonibus, hanc rerum uiſibilium materiam ad nutũ ſeruire: ſed Deo potius, à quo hæc poteſtas datur.

De libris quibuſdam magicis. Cap. V.

PRæterea non eximios tantum uiros, ſanctos patriarchas & Dei angelos tam ſceleratorum execrandorumque dogmatum iactant authores, hi magi: uerùm etiam libros à Raziele & Raphaele, Adę & Tobiæ angelis, traditos oſtentare non erubeſcunt, ut hoc fuco ſuam pulchrè adornent Empuſam: qui tamen libri ut & ſuperiores, penitius introſpicienti pręceptorum canonem, rituum modum, uerborum conſuetudinẽ, characterum genus, barbarũ conſtructionis ordinem, indoctam phraſim, ſententiarũ uim, res inſulſas, manifeſtè ſeſe produnt, & inſcriptiones eſſe adulterinas ſuppoſiticiasq;, nec niſi meras impoſturasq; eos cõtinere, nec nõ ita pridẽ ex unius cõſpirationis uolutabro cũctos noſtra ętate ſcaturijſſe, minimeq; Chaldæorum & Hebræorum linguam uetuſtatemque reſipere: nec duplicem Ægyptiorum characterem, unum in ſacris, alterum in prophanis agnoſcere, certum eſt: ac interim à pernicioſiſsimis abomi- *Libri magici.*

nationum

nationum architectis ueræ sapientiæ ignaris fabricatos esse ex gētilitijs quibusdam obseruationibus, nostræ religionis ceremonijs, ueluti ex insidijs, ut circumueniant citius, studiò immixtis, insertisque multis ignotis nominibus & signaculis, ut stupori terrorique sint rudioribus, simplicibus & incautis.

Optimo iure his annumeretur abominabilis libellus nuper in lucem ab impio homine emissus, tributusque Henrico Cornelio Agrippæ, meo olim hospiti & præceptori honorando, circiter annos uigintiseptem iam mortuo, ut hinc falso eius manibus iam inscribi sperem, sub titulo quarti libri de Occulta philosophia, seu de cerimonijs magicis: qui insuper clauus librorū trium de occulta philosophia, omniumq; magicarum operationum iactatur. Sed

Quartus liber de occulta philosophia impius.

Cardanus li. 18. de subtil. alio titulo eius libri meminit.

Parturiunt montes, generatur ridiculus mus:

meræ sunt nugæ, & scopæ dissolutæ, ut nihil ex eo certi constituere queas, etiamsi huius uanitatis studiosissimus singula quo iubet author ordine, industriè prosequaris, inchoesque ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetæ secundum succesionem signorum per singulos gradus, atque ex singulis gradibus ab ipso planeta aspectis, facta proiectione à gradu ascendentis, ut ille proponit, & fusius nugaciusque docet. Idem dictum uolo de tabulis, per quas malorum spirituum nomina extrahuntur: & de calculatione, quam Ægyptijs literis tradidisse Trismegistus dicitur, qui etiam omnium primus extitisse fertur, qui de nominibus spirituum eliciendis tractarit. Fabrica quoque exquisita in hoc libello subsequitur de characteribus bonorum & malorum spirituum: quos tamen ita effictos esse ad deceptionem, nec ijs quicquam inesse uirium, quilibet sanæ mentis haud difficulter iudicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum

ſpirituũ familiares, & imagines inueniuntur, ſub quarum forma inuocantibus occurrere & comparere illi ſolent: item formæ familiares ſpiritibus Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunæ. Pentacula deſcribuntur quoque tanquam figura quædam ſacra, à malis euentibus nos præſeruantia, & ad malorũ dæmonum conſtrictionem, & exterminationẽ adiuuantia: malos etiam ſpiritus allicientia, nobisq; concilian tia, quæ ex characteribus, picturis, nominib. bonorũ ſpirituũ uariè cõponũtur, quib. abominabilis, imò blaſphemus ſacræ Scripturæ adhibetur abuſus. Inter reliquas preces, rogatur etiam malus ſpiritus ad cogendos homines, cuius nomen ſimiliter inſeritur: fitque hoc, ſi ad malum tendit operatio, ut ad uindictam, pœnam uel deſtructionem. Preterea ſi quis uerſiculus in Pſalmis, uel aliqua parte literarum ſacrarum, deſiderio noſtro congruus habetur, ille orationib. immiſcetur: & poſt orationem ad Deum, quandoq; oratio cõuertitur ad exequutorẽ illum, qui miniſter in præcedẽti oratione optatur, ſiue unus ſit, ſiue plures: ſiue angelus, uel ſtella, uel anima, uel ex Heroum numero aliquis.

Subſequuntur & uariæ conſecrationes rerum aliarum, tum libri, per quem malorũ dæmonũ miniſterio plurimũm quidam utuntur, cui ſpiritus inſcripti procliuem obedientiam ſacro quodam ſuo iuramẽto uouerunt. Hic poſt conſecrationẽ conſeruatur religioſè, ne extra inſtitutum aperiatur. Fumi certè & anicularum deliramenta. Idem ſentiendum de inuocatione bonorum ſpirituum ibi deſcripta, ubi poſt deliria multa, recitatur genibus flexis Pſalmus, Beati immaculati in uia, cum diuinis & angelicis nominibus: eoq; finito ſurgit actor, & incipit ab Oriente in Occidentẽ cõtinuo uortice intra conſecratũ circulũ circuire, donec uertigine correptus humi in circulo procumbat, ubi quie-

quiescens statim in extasin rapitur, in qua is se prodit qui cuncta annunciabit. Sic & oracula per insomnia redduntur, si post alia ex præscripto administrata, lectũ ingrediatur actor cogitatu illi rei inhærente, quá cognoscere desiderat, eoq; indormiat modo. Hisce somnijs haud dubiè insinuat se diabolus, quádo res imaginationi cogitationiq; tã ualidè impressæ adhuc in organis imaginationi inseruientib. hærẽt. Quæ etiá in mali spiritus inuocatione requirãtur, eadẽ religione ꝓsequitur. Vbi adhibẽtur quoq; cõsecratę res, necessariæ tam ad defensionẽ inuocãtis & sociorũ eius, quàm etiá ad uincula & constrictionẽ spirituũ: quales sunt sacræ chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladij, sceptra, uestes, ex materia & colore cõuenienti. Apponũtur & sedilia pro spiritibus, qui quoq; inuocati ad potũ & esum inuitãtur. Inde pestilẽtissimus subiungitur libellus, Heptamerõ inscriptus, siue elemẽta Magica Petri de Abano: quẽ, ut reliquos id genus omes, inter lectionis reiectæ libros, Vulcano cum primis cõsecrare decet. In eo circulus & eius cõpositio describitur, itẽ nomina horarũ & angelorũ eis pręsidẽtiũ, barbara nimis, quẽadmodũ & angelorũ quatuor anni tẽporũ nomenclaturæ: cõsecrationes quoq; & benedictiones circuli ac suffumigiorũ, exorcismus ignis cui superponũtur fumigia, uestis & pentaculũ factũ die & hora Mercurij, crescẽte luna, in charta, mẽbrana scilicet hœdi, ubi prius super illo dicta fuerit missa Spiritus sancti, & aspersa baptismatis aqua. Succedit modus operationis, exorcismus spirituũ aereorũ impius, oratio ad Deũ blasphema, in quatuor mũdi partib. recitãda in circulo, deinde uisiones & apparitiones uirtute exorcismi excitatæ, cum inuocatione horrenda exorcistæ: nomina item angelorum absurda diei Dominici, & eius coniuratio, ut & singulorum totius septimanæ dierum.

Elemẽta Magica Petri de Abano.

Vsus missæ & aquæ baptismatis.

De Ioanne Tritemio, eiusq; libro Steganographia inscripto.

Cap. VI.

HVc pertinet Steganographię opus Ioannis Tritemij abbatis Spanhemensis, cuius in hæc uerba meminit Carolus Bouillus: Ad Tritemiũ diuerti, quẽ reperi magũ, nulla philosophiæ parte insignẽ. Eius Steganographiã euolui uelitatim nullorũ capitum perlegẽs initia. uix horas duas librũ in manib. habui: abieci enim eũ illico, quòd terrere cœperãt me tantæ adiurationes, ac tã barbara atq; insolita spirituum (ne fortè dicam dæmonũ) nomina: uniuersa uerò huiusmodi nomina (quoad uidere uisus sum) ignotæ linguę sunt. Aut enim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Gręca. Latina pauca, aut fermè nulla. Innumeri autẽ sunt characteres, quib. adiurationes singulę notãtur. Quod in epistola ad Bosciũ Tritemius scribit, uerba esse plana, lucida, sine omni literarũ aut uocabulorũ trãspositione, ita ut omnes legãt & intelligãt; secretũ tamen illius qualecunq; erit, manere ignotũ: hactenus uera loquutus sit. Nã in tota huiusmodi Steganographia passim sanctissimas ac pijssimas orationes inserit, quæ ad amicũ epistolarũ loco mittantur: re autẽ uera lachrymę sunt crocoddi. Id enim mihi facere uidetur, quod D. Dionysius in epistola ad Sosipatrum de Apollophane sentit: Diuinis aduersus Deum nefariè utitur, ac per mundanam inanemque sapientiam, diuinam sapientiam euacuare molitur. Quod autem sine adiutorio spirituum omnia polliceur se facturum, rectè (ut ait Daniel) in caput suum mendacia confingit: manetque puto angelus Dei bonus, ut secet eum medium, dissoluatque fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis inijsse ac sanxisse, palàm ex ipso opere declaratur. Porrò, si ritè memini, hunc ipsum in Steganographia illa ordinem seruat;

In epist. ad Germanum Gauaium Reg. cõsiliar. *Tritemius magus.* *Steganographia Tritemij.* *Daniel. 13.* *Ordo Steganographiæ.*

seruat: in primis spirituum ipsorum nomina digerit, hinc eorum adiurationes disponit, ac singulorum characteres subscribit: postremò figuras distinguit, è quibus pro adiurationib. singulis apta spirituū nomina, quoties necessitas ingruerit, depromere atq; elicere liceat. Partitur autē in huiusmodi figuris, spiritus ipsos in quatuor, Imperatores, Duces, Comites, & Seruos: Imperatores uerò totius orbis esse tantū duodecim, quotquot & uenti à philosophis esse tradūtur. Ex his quoq; quatuor designat pręcipuos, Oriētis, Meridiei, Occidentis & Septētrionis: quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore statuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus singulis rursus Comites, maiore numero: & Seruos sub Comitibus innumeros. Hoc igitur pacto, ad artis suę effectū cōuertitur. Cùm uult dissito amico sua aperire consilia, (hęc enim uocat secreta) scribit epistolæ loco orationē quandá miræ sanctitatis & deuotionis fuco affectatá, eamq; charactere cuiuspiá duodecim Imperatorū imprimit, & ad amicum, qui (ut ait) nouerit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus: & in calce epistolæ, characterem in primis cuius nam sit Imperatoris, attendit. Si est Orientis princeps, uersus ad Orientem, literas in eam cœli plagam patentes expandit, requiritque confestim ex suis libris, quibus adiurationibus princeps ille cogatur, ut suorum quempiam subditorum ad se mittat. Elicit autem adiurationes duas, ac primam quidē super patētes adhuc literas: spectāsq; in aurorá profert. qua ritè prolata, mittit ilico Imperator ille quēdá suorum aut Ducum aut Comitum aut Seruorū, qui protinus aduolans, fit uiro eminus uisibilis, uelut nebula aut caligo in aere pendula. Vbi deinde secundæ coniurationis uerba expleuit, spiritus ille propius accedit, cominusque ad eius aures expetita amici

ſecreta propalat & nunciat. Sunt autem (quod ſentiá) adiurationes ipſæ haud continua oratio, ſed aggregatio quædam nominum ipſorum ſpirituum ad uarium quendam magicæ artis modum ordinatorum, ſuntq́; huiuſmodi nomina (ut dixi) omnia fermè ignota, uelut Arabica, &c. Memini item me in ipſius Opere ita legiſſe: Hi autem ſpiritus pernicioſiſsimi ſunt, & nequam. Odio quàm maximè habent lucem, tenebras diligunt. Forti adiuratione opus eſt, ut ad neceſſaria noſtra cogantur. Quòd ſi in his adiurandis territus, pauxillum trepidaueris, aut in explenda adiuratione (ſiue uocabuli omiſsione, ſiue ſeriei immutatione) aberraueris, te ilicò necabunt. Hos igitur tam in uindictam paratos, quis adeò erit mente captus, ut bonos clementesq́ue ſpiritus eſſe probet? Vidi in eo Opere adiurationes nonnullas, quas uocat potentes, quibus poſsit unuſquiſq́;, qui aſsiduè cupit ſpirituum uti miniſterio, alligare apud ſe ſpiritum, ac cogere ut in eius domo maneat ſemper, eiq́; in cunctis famuletur. cæterùm in ſemotiſsimo (ut ait) à turba loco is ſpiritus locandus eſt, ne temerè ad ſe ingredientes necet, &c. Satis ſuperq́ue me feciſſe uideor, ſi tibi hæc expoſui, quibus liquidius & uiri, & artis quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi pateſcant. Hactenus Bouillus: quem licet mendacij & impietatis accuſet Tritemius, ſe purgâs in Præfatione lib. Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorē: res tamen ipſa ſecus docebit, ſi quis Steganographiæ libros accuratè legerit: quorū partē ſcriptam cū figuris & ſpirituum nominib. apud Henricū Cornelium Agrippam fœlicis memoriæ, ego ipſe olim legi, atque eo inſcio exſcripſi. Studiò in argumētis famoſorum horum librorum deſcribendis longior fui, ut ijs cognitis promptius de reliquis eius farinæ blaſphemijs cenſeatur. Congeſtos eiuſmodi tenebrarum libros, ut damnabiles, improbatæ lectionis

uocat

uocat Vlpianus prorsusq; corrumpendos esse statuit. Eosdem ignibus absumi uoluit Paulus apostolus. *Act. 16.*

Hic disciplinæ & artis fons, origo & firmamenta, ac sacrilegi negocij methodus: cuius tamen ui obedire manes, cogi numina, turbari sidera, elementa seruire, eiusq; inexpugnabili potestate & cæca numinum coactorum uiolentia, stupenda supra naturam se opera perficere, sibi persuadent, iactantq; in sinu ridêtes, bis certè miseri homines: quod uani testantur exitus, & post immensa laboriosaque studia frustrati euentus. Præstigias ostentant, non miracula: quæ non Dei assistentia, sed Dei permissione ob hominum incredulitatem, & dæmonum pactione sortiuntur effectum.

Huius scholę artes iactantur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artepij, ars Paulina, ars Reuelationum, & similia impietatis monstra plura, neutiquá toleranda: quæ hoc ipso sunt magis exitialia, quo indoctis apparent diuiniora. *Magia artes quadam.*

Incantationum uarij modi.
Cap. VII.

INcantationum uerò diuersi admodum omnib. seculis extiterũt modi, quorũ unus alio crebrior, hoc uel illo tempore fuit, atque hisce uel alijs locis celebrior. Huc refer uniuersum illud præstigiarum genus & illusionum, quibus malefici hi, qui se honestiori Magorũ nomine appellari malunt, phantasmata phasmataque edunt, multa miracula fraudulenter ostentantes, plerunque Goeticis incãtamentis, coniurationibus ineptis, illicitis gentilitijs sacrificijs, imprecationibus, mentione diuinorũ nominum, recitatione uerborum sacrorum aut barbarorum, siue adhibito quocunque murmure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumq; partibus, præter rem uel superstitiosè uel dolosè admotis: interdum etiam certis suffumigijs, lumi

nibus, collirijs, περιάπτοις seu allegationibus & suspensionibus: insuper metallis, aut arte fabrefactis corporibus, simulachris, imagunculis, annulis, sigillis: characteribus hoc uel illo modo usurpatis, quibus admirandas rebus imprimi uires commentantur: item speculis, & similibus huius magicæ artis monstris organisque: quibus licet interdum aliquid uirtutis naturalis inesse potest, tamen ut plurimùm ad eorum constructionem aut usum adhibentur nefandè uel sacra Dei oracula, uoces siue sentẽtiæ, uel blasphema uocũ diabolicarũ deblateratio, à quib. uim omnem manare propagariq; in hæc media, ab ijsdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteq;: immò rem omnẽ Dei permissu, ob magi impietatẽ & astantiũ incredulitatẽ expediente, quàm elusus incantator alioqui frustra machinaretur: quod equidem ad omnes horum hominũ mirificas, naturalisq; potẽtiæ cursum & modũ exuperantes actiones, semel hic dictum responsumq; uolo. Enimuerò eò usq; horum hominũ animos sathanicæ huius professionis castrũ peruasit, ut creditũ sit, id genus imposturis dæmoniacis omnino perfici quæ requirũtur, aut naturis rerum uel nouas indui uires, uel priores adimi, infirmari aut uegetari, siue naturæ cursum mutari, fulmina cieri, tonitrua, uentos, pluuias inopinatò concitari uel sedari, serpentes feritate uirulentiaq; exui, bestias indomitas coerceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras euocari, & (ut Apuleius ait) animas agiles reuerti, pigrũq; mare colligari, & noua corpora creari. Nec portentosas eas res enumerare hic lubet, quas cum Goracesia, Callicia, Menaide, Corinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarũ nominibus, ad hoc certè aptis, si non excogitatis, ut sono terreát: & cum Democriti Chirocineta, Aglaophotide, Marmaritide, Achemenide (qua in hostiũ aciem cõiecta, trepi-

In actionibus illis magorum naturæ cursũ superantibus dæmon operatur, Dei permissu, ob magi impietatẽ, et astantiũ incredulitatem.

trepidare agmen, & terga dare, scribit Plinius) Hippo *Li.24. ca.17.*
phanade, Adamantide, similibusq; terrificis plantarũ
monstris, apud magos usurpatis, & iam singulari Dei
bonitate in hominũ utilitatẽ memoriæ excussis, penitusque abolitis, quandoque prorsus sublatas uolet
Deus. Immẽsus siquidẽ est harũ fallaciũ actionũ & rerũ numerus, quas latêre præstat: saltẽ incautos nimisque credulos pręmonuisse utile est, ne impiè attractis
diuinis nominibus, uel sacrę Scripturæ uerbis iniquè
cõtortis fallantur, seducãturq;, quẽadmodũ hactenus
factũ animaduertimus: ut hoc nomine, quo grauissimè delinquitur, se purgẽt excusentq;, quòd nimirũ nomina sacrosancta inuocẽt, uerbũq; Dei cõmisceant in
hoc opificio diabolico, ubi scelere horribili sanctissimum Dei nomen prophanatur, atq; abusu abominando Scriptura conspurcatur diuina.

Et quãquã iniquis impijsq; his rationib. dæmones
se accersere, aut ijs imperare posse, maleferiati hi homines gloriosius iactent, & ad horũ illicita murmura
nutũq; illi obedire uideãtur quasi obstricti cõpulsiq;:
interim tamẽ suos hos dominos & imperatores, sibi
magis deuinctos seruilesq; habẽt, ut quibuscũq; dæmonũ spectris, laruis aut propositis imaginũ dolis seu
ludificãtib. formis, fidẽ adhibere cogãtur: unde tamẽ
ipsis nunquã usqueadeò multũ cõmodi sperandũ, nisi
quod sibi hac ratiõe magis placeãt, aliosq; in admirationẽ pertrahãt, tãquã rerũ nõ uulgariũ, aut curiosarũ
periti. Interim ab his cogi se simulãt dęmones: quãquã
uenire optẽt, teste Porphyrio, ut suis deinde alios pręstigijs irretiãt. Sic quẽdã uidisse Ioãnes Fernelius scribit, ui uerborũ spectra uaria in speculũ deriuare, quę illic, quęcũq; imperaret, mox aut scripto aut ueris imaginib. (ut ille ait) ita dilucidè exprimerẽt, ut promptè
& facilè ab assidẽtib. omnia internoscerẽtur. Audiebantur quidẽ uerba sacra, sed obscœnis nominib. spurcè *Lib.1. de abditis rerum caus.*

conta-

contaminata. cuiusmodi sunt elementorum potestates, horrenda quædam & inaudita principū nomina, qui Orientis, Occidentis, Austri, Aquilonisque regionibus imperent. Hæc ille. Etsi uerò huiusmodi formæ & literæ appareant, à præstigiatore mendacijque parente nostris oculis obiectæ: non tamen non debēt esse præstigiosæ, mendacesq; uel mendacijs inuolutę, ut mercedem requisitam dignamque curioso hominum studio reponat liberaliter, naturæ suæ immemor nunquam.

Lib. 3. ca. 19. Histor. de gēt Septent. Incātationū modi apud Septentrionales.

Incantamentorū etiam peculiares modos apud Septentrionales obseruatos, his uerbis describit Olaus Magnus: Inter Bothnicos homines Septētrionis passim reperiebātur malefici ac magi, tanquā in proprio loco, qui per summam ludificandorum oculorum peritiam suos alienosq; uultus uarijs rerum imaginibus adumbrare nouerant, fallacibusq; formis ueros obscurare conspectus. Nec solum pugiles, uerùm etiam feminæ & teneræ uirgines pro uoto suo laruas liuido squalore terribiles, faciesq; adulterino pallore distinctas, ab aeris teneritudine mutuari cōsueuerūt: & rursus ablegato nubilæ inumbrationis uapore, prætētas ori tenebras sudis perspicuitate discutere. Tantamq; uim carminib. eorū adfuisse cōstat, ut rē remotissimè positā, & quātalibet nodorū cōsertione perplexā, è lōginquo soli sibi conspicuā ad contactū euocare posse uideretur. Talibusq; pręstigijs idipsum hoc modo demonstrāt. Scire cupientes statū amicorū aut inimicorū, longinquo terrarū spacio quingētorū uel mille miliariū inde distantiū, Lapponē seu Finnonē huius rei peritū, dato munere, lineæ scilicet uestis aut arcus, rogāt ut experiatur, ubi nā fuerint & quid agāt amici uel inimici. Quocirca cōclaue ingreditur, uno comite uxoreq; cōtentus, ranā æneā aut serpentē malleo super incudē præscriptis ictib. cōcutit, carminūq; murmure

Saxo Grammat. in initio lib. 7. Histor. Dan.

hinc

hinc inde reuoluit: continuoq; cadens in extasin rapitur, iacetq; breui tẽpore ut mortuus. Interea diligentissimè à prædicto comite, ne quoduis uiuens culex aut musca, uel aliud animal eũ contingat, custoditur. Carminũ namq; potentia spiritus eius malo dæmone ductore à longinquis signa (annulũ uel cultellũ) in testimoniũ expeditæ legationis seu cõmissionis reportat: ilicoq; resurgens, eadẽ signa cũ cæteris circũstantijs cõductori suo declarat. Idẽ cap. 18. lib. 3. de Ventis uenalibus, illud miraculũ tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negociatorib. in eorũ littoribus, contraria uentorũ tẽpestate impeditis, uentũ uenalẽ exhibere: mercedeq; oblata tres nodos magicos, non Cassioticos loro cõstrictos, eisdem reddere: eo seruato moderamine, ut ubi primum dissoluissent, uẽtos habere placidos: ubi alterũ, uehemẽtiores: at ubi tertium laxassent, ita sæuas tẽpestates se passuros, ut nec oculo extra prorã in euitandis scopulis, nec pede in naui ad uela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris uirib. potirẽtur. His addit Olaus: Insana certè sunt documenta, quæ nostra excogitauit credulitas, ut acrius torqueremur. Vtinã facesseret à mentib. hominũ tale figmentũ: quod esse falsum, & nullius momenti, etiam à maiorib. est ostensum. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac post susceptam Christianæ religionis confessionẽ, legis inhibitione, nunquã uisa est uti palàm: nec alios eã, nisi cum uitæ discrimine, docuit. Multa alia eiusmodi maleficorũ opera enarrat Olaus impudẽter satis, in eiusdẽ libri capitib. diuersis, quæ profectò nõ semper fidẽ merentur: proinde in ijs recẽsendis breuior esse uolui. Ventos tamẽ ita magis sedari, testatur Herodotus quoque lib. 7. de præfectis Xerxis: quòd ij triduana tẽpestate quadringẽtas naues amisere, donec quarto die magi incisiões faciẽdo, & ueneficijs incãtando, uentũ Thetidi &

Venti uenales.

tidi & Nereidibus sacrificando, tempestatem compescuerunt: siue eadem tempestas aliter cessarit.

Li.1.de Asino aureo. Interijciatur hic Apuleij commentum, cuius hæc sunt uerba: Athenis, proximè & ante Pœcilem porticum, isto gemino obtutu circulatorē aspexi equestrē, spatham præacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse: & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillum inuersi teli ad occipitiū per inguen subit, puer in molliciem decorus insurgit, inq; flexibus tortuosis, eneruam & exossam saltationem explicat, cum omniū qui aderamus admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhærere.

Ritus incantationū Artephij. *De uarietate li.16.cap.91.* His adde uarios incantationum ritus cultoris magicæ stulticię maximi Artephij, à Cardano enarratos: ut hinc non solùm dolosos, sed & mente captos esse eiusmodi magos, quis iurè censeat. Adhæc, à Græcorum plerisq;, literis proditum est, fuisse Pasetem quendam, inter magicæ uanitatis consectatores primę notæ, qui carminum potentia refertissimū repentè conuiuiū hospitibus discubituris præmonstrare consueuerit: idq;, cum libuit, mox euanuisse rursus, ut nihil omnino apparatum uideretur, discumbentib. omnibus fame & siti elusis. Si quid precio comparasset, id agebat, ut erogati nummi in uenditorū loculis, apparerēt, illis interim ludificatis. *Pasetes ludificator magicus.* Simile quid passum esse Menippū Lyciū machinatione sponsæ, literarū monumētis traditū inuenitur, in nuptijs ubi aurea supellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxêre, administri & coqui ac reliqua familia increpata euanuit. *Menippus Lycius delusus à sua sponsa.* Tucciam uirginem Vestalem incesti criminis ream Romæ, cum precatione certa aquam cribro hausisse, anno urbis 609, commemorat Plinius. Huius & *Aqua cribro hausta.* *Lib. 28.c.1.2.* *Valer. M. lib.8.*

Ter-

Tertullianus meminit in hæc uerba: Quid ego de cæteris ingenijs, uel etiam uiribus fallaciæ spiritalis edisseram? phantasmata Castorum (qui scilicet toties Romæ uictorias nunciarunt) & aquam cribro gestatam, & nauem cingulo promotam (à Claudia Vestali) & barbam tactu irrufatam? ut & numina lapides crederentur, & Deus uerus non crederetur. L. Domitio rure quondam reuertenti, iuuenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse traduntur, nunciaret Senatui ac populo uictoriam, de qua incertum adhuc erat, atque in fidem ueritatis adeò permulsisse malas, ut è nigro rutilum, ærique similē capillum redderēt: unde Ænobarborum cognomen. Suetonius. Habet etiam hoc hominum genus suos modos, quibus uinum uel butyrum & id genus alia, numerata prius pecunia, ex locis disſitis, satanæ opera adferri iubet. Tales aliquot insignes nostro æuo nouit Germania.

In Apologet. aduersus gentes cap. 22.

Aenobarbōrum cognomē unde.

Magos quoque ipsos, quibuscum dæmon colludit, non est mirum quandoque uel transferri subitò, uel ita apparere: quum plerosque dæmonum uexationibus obnoxios, uel eorum ludibrijs deditos, trāsuehi nonnunquam aliò sciamus. sic Pythagoram uno momento & in Thurijs & in Metapontijs fuisse, Apollonium adhæc è Smyrna celerrimè Ephesum uerbo dicto translatum esse, ferunt historiæ. Atqui meritò omnem dæmonum quauis arte comparatam necessitudinem, cunctamque harum delusionum rationem, pestiferam fraudem esse, in extremum hominum exitium introductam, in confessum uenit.

Magi & dæmoniaci trāsferuntur interdum.

Præstigiator quidam magicus Magdeburgi equulum in theatro frequenti per circulum transilientem ostentabat certa stipe: in fabulæ exitu paucā se apud mortales collegisse pecuniam questus, se in cœlum conscendere uelle ait. Hinc in sublimi eiecto fune, cō-

Præstigiator magicus in aera cum equulo cōscendere uidetur.

sequitur in altū equulus: præstigiator quasi eum cauda retenturus, quoque ascendit: cuius uxor maritum apprehendens affectatur, itidem ancilla, ut uiderētur ascensu contiguo uelut concatenati, simul aera petere. Hæc dum populus ad stuporem spectaret, cuidam ciui eo fortè declinanti, quærentique quid nam rerū ibi ageretur? responsum est, circulatorem cum equulo in aera conscendere: hic se statim uidisse eum in uico ad diuersorium abeuntem asseuerauit. Illusos itaq; se ubi animaduerterent, discesserunt.

Magorum Pharaonis actiones præstigiosæ. Cap. VIII.

CÆterùm ut omnium obtutui hæc magorū fabula & potestas, uel potius ludibria magis pateant, penitiusque cognoscantur, agite oculis non delusis contemplemur, solertique indagine inuestigemus magorum uel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: sic & illis satis fiet, qui, cùm deceptarum menteque læsarum quarundam muliercularum fit mentio, confestim ad uoluntarios Pharaonis magos confugiunt, quasi eadem utrorumq; sit professio: quam longè lateq; differre sentio.

Exodi 7.

Veritas trāsformationis in opere Mosis.

In manu Mosis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonē legati, uirga reuera in uiuum, Dei uerbo, transformatur draconem. Quo argumento se, à Deo cœli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, conditore unico (cuius quippe solius est creare, & res uerè transmutare) missum esse testatur. Quòd autē idipsum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introspiciens, non eandem quæ à Mose uerè ostensa est, metamorphosim intelliget: sed saltem draconis pręstigiosam formam, obtutibus regijs offusam apparuisse: quare etiam mendax draconis magicæ uanitatis facies, in præstigij reuelationem, à uero Mosis dracone deuorabatur: ut mendaciū à ueritate absorbetur,

Præstigiæ magorum Pharaonis.

betur, uinciturq;. Propterea, Iosepho teste, Moses inquit: Iam declarabo manifestè, non esse hæc præstigias ueritatis specie parum cautis imponentes: sed ipsissimam Dei uirtutem, argumentum omnipotentis illius uoluntatis apud incredulos futuram. & cum dicto, uirgam in terram mittit, iubens ut fiat draco: quæ mox dicto parens, Ægyptiorum uirgas, quæ draconũ specie reptabant, unam post aliam aggressa, omnes ad unam deuorauit. Enimuero si uerus extitit magorũ draco, dæmonis ope ex uirga ita transformatũ esse oportuit. ineptam autẽ prorsus esse in uiuæ bestię trãsmutationẽ uirgæ materiẽ, cuiuis liquidò cõstat: quẽadmodũ creare etiam ex nihilo, uel rem in multo dissimillimam, aut etiam contrariam pro suo arbitrio uerè transfundere essentiam, penes diabolũ est minimè. Corpoream materiá non subijci potentiæ dæmonis, quantum ad transmutationẽ ipsius ad formam, confirmat Augustinus: Non est putandũ, inquiens, istis trãsgressoribus angelis ad nutum seruire hanc rerum uisibilium materiem, sed soli Deo. Fatendum tamen, dęmones etiam celeritate incredibili, quibusdam rebus emotis, serpentes, dracones, uel quid aliud earum loco subijcere posse. Magi signa uidebantur potius facere, quàm faciebant: ait Clemens. Rectè item Iamblichus de Mysterijs: Quæ fascinati imaginamur, pręter imaginamenta, nullam habent actionis & essentię ueritatem. Eiusmodi namq; finis est magicæ artis, nõ facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec uola (quod dicitur) nec uestigium apparet.

Li.2.ca.5. antiq. Iudaic.

August. 3. Trinit.

Lib.3. Recog.

Eodem censendum modo de reliquis signis: quod nimirum Moses eleuans manum, uirga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & seruis eius, quæ tota mutata est in sanguinem: mortuisque piscibus tantus extitit fœtor fluminis, ut Ægyptij de eius aqua bi-

Aqua in sanguinem mutata.

bere nonpossent, totaq; Ægyptus sanguine redundaret. Idem suis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus pleriq; omnes Ægyptij, idololatræ & idonea satanæ organa pendebant: quorum oculis cuiuscunq; coloris aut imaginis spectrum fraudulenter offerre, Dei permissu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præuidebat fore ut induraretur) iusto Dei iudicio, maiori occallesceret duritie, meritamq; tandem ille lueret pœnam. Magorum autē fuisse præstigias facinus illud, uel hinc palàm est, quòd unicus ille Ægypti fluuius Nilus in sanguinem conuersus erat, eiusq; pisces computruerant opera Mosis serui Dei. Nec ulla præterea erat reliqua uniuersæ Ægypti aqua nō tincta: ut Ægyptij omnes undique circum flumen àquam effodere cogerentur, quam biberent. Vnde proculdubio colligendum, magos tantūmodo pauculæ aquæ antea in uase conseruatæ, uel effossę, rubicundā pręstigiose faciē ostēdisse suis carminibus uel fascino, ut Scriptura testatur. hoc est, ludificante dæmonū operatione, qui etiā agitatis ad hanc delusionē cōmodis humoribus, spiritum opticum uel uisualem quibuscunq; imaginib. imbuere queunt: quemadmodū plerisq; melancholicis usuuenire obseruamus, atq; in hypochymatis uel suffusionis oculorū initio ex humoris affluxu ad uisus organa ueluti pusillos culices obuersari intelligimus, interdum quasi lucentia quędam corpuscula, plerunq; ueluti caliginosa se oculis offerre, nonnullis tanquā lanarum filamenta & aranearum telas apparere, quibusdā circa lucernas circulos uideri: itē plerisq; regio morbo laborantibus, propter suffusam bilem omnia lutea & flauescētia sese ostendere: atq; hæc fiunt magis uel minus, hac uel illa forma, secundum humorum & spirituum uisoriorum constitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perspectum est.

Quid

Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductis, quibus terra cooperta est, Dei mandato Aarone manu uirgam in fluuios & lacus protendente? Magorum ranas solummodo fuisse eadem ratione merè imaginarias, hinc luce meridiana clarius euadit, quòd tantam ranarum colluuiem eos creare oportuisset, munus Deo omnino peculiare, nec ulli unquã creaturæ, multo minus satanæ eiusúe clientelæ concessum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & mãsit prærogatiua, qua neminem dignatus est. Preterea si ueras in terram ex aqua magi produxissent ranas, utique & reducere uniuersum hoc ranarũ genus eadẽ arte potuissent. Procliuius etenim multo fuit, uisas in natiuũ naturalemq; suum locum, fluuium nimirũ & lacus repellere, quàm in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hisce animalib. aliena, immò aduersissima, primùm eas nõ apparẽtes excire, ubi illis moriendũ est: quũ in aquis, ut designato his uiuario, liberè uictitent: aut saltẽ uitã illis adimere, quib. donasse uidebãtur, facilimũ fuisset. Vel quã sortitos credemus magos nocẽdi aut perficiẽdi potentiã, si ne ranas quidẽ lædere, aut carminibus, quib. eductæ putabantur, tantũ abigere ualuerũt? Hoc usq; adeò nequiuerunt, ut Pharao rex posito priore supercilio, coactus fuerit suos aduersarios Aaronẽ & Mosem hortari, ut Deum pro depellendis à se suoq; populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factũ est, definitoq; die ranæ sunt exterminatæ à domibus: ijsq; mortuis in cumulũ coaceruatis fœtebat regio. Sic Pharaonẽ etiã inuitũ Domino Deo incõparabili honorẽ deferre oportuit: quẽadmodũ & ipsos magos, penes quos ea potestas minimè fuit. Nã quũ Deo nõ amplius præstigias permittente, cyniphes uel pediculos, tum homines tum bestias infestantes producere, Aaronem & Mosem imitati, nequicquã tentassent: coram Pharaone cõfessi

Exod.8.

Ranæ Aegyptiæ.

Genes.1.

Creare solius Dei est.

ſunt, Digitus Dei eſt hic. quaſi dicerent: Digitus uel potentia Dei eſt, quæ uerè progignit & condit ex pul uere, uel etiā nihilo, quicquid pro ſuo arbitratu uult, & quando illi placitum eſt. Id uerò quod à nobis effiꝯtum uidiſti, ſatanæ digitus eſt, qui nihil unquā reuera procreare, ſed phantaſticam ſolum rerum imaginē doloſe oſtentare poteſt. quare nos eius clientes, miniſtrorum ipſius omnipotentis Dei ueritatem imitati ſumus præſtigijs, quibus te ac tuum populū hactenus illuſimus, Deo uero ob tuam incredulitatē & cordis duriciem conniuente. At ceſſat iam illa permiſsionis hora, ut non amplius ſatanæ ludibrijs ſuperſit locus, ſed Dei uiuentis ueritati teſtimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum iam agnoſcunt, qui ei antea ſuis impoſturis derogarunt: Dei gloriam prædicant, qui eam ſuis fucis prius obſcurarunt. Nec poſtea uiuum uſq; adeò glorificaſſent Deum, niſi antea impediti, fruſtra ſuam tentaſſent artem. Nec Deo tam iuſta puniendi cōtumaces occaſio fuiſſet reliqua, niſi prius ad præſtigias conniuiſſet: deinde impedijſſet, quo ſe ſuamq; potentiam notam faceret, oſtenderetq; illam lōgè eſſe aliam, ac ueluti ex diametro pugnantē cum ea quam Ægyptij idololatræ & magi in ueri Dei contemptum hactenus adeò uenerati eſſent.

In 2. parte. cauſ. 26. quæſtion. 5. epiſcopi. August. de Ciuit. Dei.

Non abs re hic Decretorum teſtimonium acciuero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum præſtigijs, quorum in tātum prodiêre maleficiorum artes, ut etiam Moſi in illis ſignis reſiſterent, uertētes uirgas in dracones, & aquam in ſanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quòd quædam maga Circe ſocios Vlyſsis mutauerit in beſtias: item de ſacrificio, quod Arcades de ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicunque ſumerent, in beſtiarum formas conuerterentur. Sed hæc omnia magicis præſtigijs potius fingebantur, quàm rerum ueritate complerentur. Vt ergo

ipſi

ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorũ proprietate atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui uulgò malefici ob facinorum magnitudinẽ nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus cõfidentium in Deo, &c. Hucusq; decreta.

Pythia mulier in Endor, non Samuelem, sed huius imagine diaboli spectrum excitauit.
Cap. IX.

HInc, ut ad mulierem in Endor maleficam, uel Pythonis spiritu imprægnatam, meo proposito obijciendam, confugiatur, per me licet: quum nullum hic æquè atque sacræ Scripturæ testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascendentem, solito corporis habitu & uestitu, ac futura in Dei manu adhuc posita prædicentem. Ecclesiastici quoque author tradit, ipsius Samuelis hæc acta & uaticinia fuisse, quum ait: eum dormiuisse, regi notum fecisse finem uitæ suæ, exaltauisse uocẽ suam è terra, & uaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium. *1. Reg. 28.* *Eccles. 46.*

Etsi uerò historiæ circumstantiæ, & Iesus Syrach asserere uideantur, ipsum apparuisse Samuelem: penitius tamen rem intuenti ostendam, non ipsum Samuelem, sed illius imagine diaboli spectrum, Pythiæ fœminæ libenter obsequutum, ut ludificaret, usum fuisse. *A Pythia fœmina non Samuel, sed huius imagine spectrum diaboli excitur.*

Primò disertè seueroq; edicto à mortuis quæri ueritatem uetuit diuina uox, mulcta mortis constituta: nec per eos doceri uult uiuos, nec ab ijs aliquas expectare patefactiones. Non inueniatur in te consulens mortuos: qui hoc facit, est βδέλυγμα Deo suo: hoc est, res talis, quam odit Deus, abominatur, & in æternam *A mortuis nõ quærenda ueritas.* *Leuit. 19. 20. Deut. 18. βδέλυγμα.*

abijcit dánationẽ. Proinde nos ſuo uerbo, in quo ſeſe & uoluntatẽ ſuã expreſſè declarauit, inniti firmiſsimè
Luc 16. uoluit Chriſt9, inquiens: Moſen habẽt, & prophetas.

Adhæc, animas maleficarum carminibus è deſi-
Magorũ carminibus non obediunt beatorũ animæ. gnata à Deo ſede euocari, & in corpora inhumata cõpelli, uel falſiſsimum eſt: uel ne in ſinu quidem Abrahæ, loco beatis aſsignato, tutę exiſtunt eorum animę, in Domini manu conſeruatæ. At ſatanam nihil unquam ab hac morte in ſanctorũ animas potuiſſe, nec bonos ſpiritus magicis artibus obedire: nec ſecretas ſemel à corporibus & collocatas in definitis ſedibus animas, ſi reuocentur, redire, ut Ethnicis perſuaſum erat, confeſſum eſt hactenus: ſed aſciticia ſe illarum imagine oſtentant dęmones. Quocirca non à mortuis ipſis, uerùm à dæmonibus illorum habitu ueſtitis, νεκυομάντεις reſponſa accipiebant: quæ, ſi illi integris &
νεκυομάντεια. expreſsis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομάντεια: ſin uerò tenues, nebuloſas & euanidas ſibi cir-
σκιομάντεια. cunfunderent umbras, σκιομάντεια nuncupabantur.
In Matt. homil. 29. Verè D. Chryſoſtomus ait: Non anima defuncti eſt quæ dicit, Anima talis ego ſum: ſed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, ſic confingit.

Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat: & eius corpus ſi non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuiſſe certum eſt, ut eximia illa ſpecie uiua, qua antea innotuerat, & qua ſe nunc denuò fictus hic ſiſtit Samuel, apparere nequiuerit: neque etiam deorum magnificentiam referre potuiſſe cadaueroſum corpus, quilibet nouit: quũ tamen deos è terra aſcendere, ſe cõtueri affirmaret diuinatrix, multo quiuit minus loqui & uaticinari.

Quorſum etiam Samuelis pijſsimi uatis tamdiu ſepulti corpus, pallium conſuetum eodem momẽto, ex impiæ faſcinatricis mulierculæ imperio incorruptum aſſumpſiſſet, quod in ſepulchrum ſecum non aſ-

ſumpſit,

sumpsit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem sanctissimi uiri spectrũ ostentare, facilè fuisse illi, inficias ire nolo: qui se in lucis angelũ transformat, cum primis apud impium regem, tum perditam satanæ seruulam. *2.Corinth.11.*

Deinde cum ipsa historia paulò antè testetur, Deũ contumaci & abiecto regi ipsum consulenti, responsa dare noluisse, uel per uiuentes prophetas aut sacerdotes, uel per somnia: multo minus per diuinum uatem ex morte suscitatũ, uel per angelum è cœlis missum, respondit regi, quem in furore suo omnino repudiarat, qui hoc etiam nomine motus, Pythiam diuinatricem professionis ergò, publico edicto iuxta Dei uoluntatem ex Israel exulantem, furtiuè uerò latentem, iniqua ratione consulere uoluit: quasi indignabundi animi institutum fuisset,

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Ideo non potuit non odisse & execrari hoc factum Deus, & iusto iudicio deploratam illusione dæmoniaca Saulis impietatem contra suum & ipsius præceptum, contra etiam conscientiæ testimonium designatam punire, ut in præfracti Saulis mentem satanæ fascinum meritò permiserit. Nec nouum aut inauditum hoc est: ubi quos pertinacis impietatis homines esse præuidet, præscitque, magis solet excæcare, indurare, spiritui mendacij relinquere, & in reprobam tradere mentem. Exemplo sit Pharaonis inuicta pertinacia, fides mendacibus spiritibus data, & extrema inde punitio. *Exod.7.8.9.10.11.14.*

Quòd porrò historia commemorat, Samuelem senem pallium indutũ indignè tulisse, quòd è sua quiete excitus esset, atq; eum Sauli regi loquutũ uaticinatumque fuisse: hinc non conuincitur, uerum extitisse Samuelem hoc spectrum: quod diabolo spiritui mille artifici non sit difficile quamcunque formam men-

 tiri,

tiri, quiduis fingere, simulare, & de futuris iam antea uaticinio patefactis prædicere: maximè uerò, de quibus manifesta præludia, & euentus minimè dubij indicia in foribus ferè uidebantur. Nec ignorauit satan, certissima esse quæ Sauli uaticinatus fuerat uir Dei Samuel: ideo à Samuele antea prędicta repetit, potuitq; non temerè coniecturam facere ex apparatu hostium magnifico & instructis copijs, itē ex dictis, factis & circumstantijs reliquis belli præsentis, quam sortem in eo cōflictu assequeretur Saul: potissimùm cū ipsum à Deo abiectū, nec resipiscentē, & aduersus Dei mandatū postremò Pythiam uatem diaboli mancipium consulentem, in sua haberet potestate, atq; pro suo impellere nutu, & præsentis prælij obijcerę posset exitio.

1. Paral. 10. Ideoq; Saulem mortuum testatur Scriptura in transgressione sua, qua præuaricatus erat contra Dominū; nempe contra Domini uerbum, quod non custodiuit, & quòd Pythonem consuluit interrogando, neq; requisiuit Dominum: ob hoc interfecit eum, translato regno ad Dauidem filium Isai.

Iesu Syrach authoritas. Porrò si Iesu Syrach testimonium urgeatur, quanquam (Hieronymo teste) illi ab Ecclesia non concedatur authoritas dogmata confirmandi Ecclesiastica, nec rerum earundem controuersias dirimendi: hæc tamen quoque addere libet, ne pia huius libri doctrina eleuari putetur, Iesum Syrach solummodo ex primo Samuelis libro historiam proponere: quod factum est, simplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad auitæ uirtutis æmulationē posteros inuitaret, prouocaretque: Samuelis laudes succinctè recensere: minimè differere uoluisse, uerâne an ficta fuerit Samuelis apparitio.

Illusionē fuisse Samuelis apparitionē, censent Hebræi. Inter Hebræorum Rabinos autem quanquam pauci aliter sentiant, tamen Pythonum opus esse, ferè omnes censent: & nihil aliud præter præstigias, uanita-

tem,

stem, mendacium & deceptionem. Samuelem intelligunt spiritum Pythonicum, qui induerat Samuelis speciem: item Samuelem uisum esse dicere Sauli. Mulier uidebat Samuelem, neq; tamen audiebat eum alloquentem Saulem: sicuti nec Saul uidebat Samuelẽ, hoc est, illusionem illã diabolicam, quæ uidebatur illi Samuel. Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putãt arte conficta, quæ ex certis cõiecturis sic deluserit Saulem. Kimhi contra aduersarios sic arguit: Si Deus suscitauit Samuelẽ, ut futurum euentum indicaret Sauli: cur euentũ illũ nõ magis reuelauit per somnia aut per prophetas, aut per sacerdotum oracula, quàm per maleficam mulierem? Saadias uerò, & Aias, quòd ipsa mulier, cum præter solitum morem miranda uideret, stupefacta, cœperit magna clamare uoce, hanc ueram fuisse uisionem, non quidem mulieris arte, sed Dei uirtute apparentem, falso existimarunt.

De uero Samuele non euocato à diuinatrice, Augustini sententiæ. Cap. X.

CÆterùm ut huic nostræ sententiæ roboris aliquid accrescat, audi argutissimum sanctioris Theologiæ cẽsorem Augustinum, lib. Quęstionũ ueteris & noui Testamẽti: Indignũ facinus æstimo, inquit, si secundum uerba historiæ cõmendetur assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur uir & natiuitate sanctus, & uitæ operibus iustus? aut, si non attractus est, consensit: quod utrunq; de uiro iusto credere absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iusticia: si autẽ uoluntarius, amisit meritum spirituale, quod positus in carne quæsiuerat: quod ualde absurdum est, quia hinc qui iustus recedit, permanet iustus. Porrò autem hoc est præstigium satanę, quo ut plurimos fallat, etiam in potestate se habere cõfingit. quod Apostolus inter cæ-

Quæst. 27. itẽ part. 2. caus. 26. quæst. 5. Nec mirum.

2. Corinth. 10.

tera ait: Ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis. Vt enim errorē faceret, in quo & ipſe gloriaretur, in habitu uiri iuſti & nomine ſe subornauit: ut nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes iuſtos finxit in ſua eſſe poteſtate. Sed hoc quoſdam fallit, quòd de morte Saul & filiorū eius non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo, ante diē, occaſum corporis præuidere, quum ſigna ſoleant quædá apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota uidetur. quāto magis diabolus, qué angelica maieſtate ſublimē prophetica oracula fuiſſe teſtātur, de cuius magnitudine Apoſtolus ait: An ignoratis altitudinē ſatanę? quid mirum ergo, ſi imminété propè morté potuit præuidere, cùm hoc ſit unde fallit, & ſe in Dei poteſtate uult adorari? Nā tāta hebetudine demens effectus eſt Saul, ut ad Pythoniſſam confugeret. Deprauatus enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit, quę damnauerat. Sed ſi quis propter hiſtoriá, ut ea quęuerbis expreſſa ſunt, pùtet nō prętermittēda, ne ratio hiſtoriæ inanis ſit: rectè faciet quidē, ſi tamen minimè iſtud ad ueri rapiat rationem, ſed ad uiſum & intellectum. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Hiſtoricus enim mētem Sau-
1. *Reg* 28. lis & habitum Samuelis deſcripſit, ea quæ dicta & uiſa ſunt exprimens prætermittens, ſi uera an falſa ſint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu eſſet excitatus, intellexit (inquit) hunc eſſe Samuelē. Quid intellexerit, retulit: & quia nō bene intellexit, contra Scripturā alium adorauit quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum, ut fructum fallaciæ ſuæ haberet ſatanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quaſi Deus. Si enim uerè illi Samuel apparuiſſet, non utique uir iuſtus permiſiſſet ſe adorari, qui prædicauerat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cū Abrahá in refrigerio erat, dicębat ad uirum peſtilētię,

dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatẽ fallaciꝗ suę prodidit improuidus satanas: quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, cõtra legẽ: & uirũ peccatis pressum, quũ magna distantia peccatorum & iustorum sit, quum Samuele iustissimo futurũ mẽtitus est. Verum potest uideri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cũ diabolo futurus erat. Ad eũ enim transmigrauit, quẽ adorauit. In recitandis his Augustini uerbis copiosior sum studiò: quòd haud ita pridem monachũ audierim, qui in publica concione ipsius Samuelis spiritum uerè euocatum fuisse, ex Augustino defendere conatus sit. Idem ad Simplicianum, ubi ultro citroq; quęstionẽ de excitato Samuele agitasset, tandem ait: Quanquam in hoc facto potest esse alius facilior intellectus, & expeditior exitus, non ut uerè spiritum Samuelis excitatum à requie sua credamus, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus, quarũ imagines sunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet uocare hominẽ? quandoquidem & singulorũ quorumcunq; picturá cũ aspicimus, propria quæque nomina incunctáter adhibemus: ueluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero est, ille Salustius, &c. quũ aliud nihil sint quàm pictę imagines. Et paulo pòst: Si uerò liquidò constat, nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari: non mirum est, quòd Scriptura dicit Samuelem uisum, etiamsi fortè imago Samuelis uisa apparuit, machinamento eius qui transfigurat se uelut in angelum lucis, & ministros suos uelut ministros iusticiæ. Iam uerò, si illud mouet, quomodo à maligno spiritu Sauli uera prædicta sint: potest & illud mirum uideri, quomodo

Li. 1. quæst. 3.

2. Corinth. 11.

dæmones

dæmones agnouerint Christum, quem Iudæi non agnoscebant. Cum enim uult Deus etiam per infimos & infernos spiritus aliquem uera agnoscere, temporalia duntaxat, atq; ad istam mortalitatem pertinentia: facile est, & non incongruũ, ut omnipotens & iustus, ad eorum pœnam quibus ista prædicantur, ut malum quod eis impendit, antequam ueniat prænoscendo patiátur, occulto apparatu mysteriorũ suorum, etiam spiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænuncient hominibus. Tantum autem audiunt, quantũ omnium Dominus atq; moderator uel iubet, uel sinit. Vnde etiam spiritus Pythonicus in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, & euangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias suas: & uerum quod nosse potuerint, non docendi magis quàm decipiendi fine prænunciant. Et fortè hoc est, quòd quum illa imago Samuelis, Saulem prędiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est, &c. Hactenus Augustinus.

Matth. 8. *Act. 16.*

De necromantia, quid sit, & qui ea usi fuerint. Cap. XI.

νεκρομαντεία. νεκυομαντεία.

NEκρομαντείαν uerò, & νεκυομαντείαν, eam uocãt, quæ sacrificijs solenni ritu institutis & peractis, atque diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosq; de futuris sciscitatur: ita Samuelem mulier excitauit in Endor. Hanc Æneá quoq; exercuisse traditur, quum in Italiam uenisset, occiso Miseno tubicine. Apud Lucanum quoq; Erichthonẽ maleficam Thessalam, fascinatricéq; euocasse mortuũ narratur, qui belli Pharsalici euentum Sexto Pompeio denunciat. Dicitur & Apollonius Romæ uerbis occultè pronunciatis, puellam nuptiarum die resuscitasse, cuius illum nobilem scriptorem Philostratũ testem esse miror.

Lib. 6. Erichtho malefica. *Philostr. l. 4. in Apollonij uita.*

miror. Idem gloriatur se Achillis animam ab inferis euocasse, ut corporis sui molem ostentaret, & ad interrogata de gestis in bello Troiano ipsi responderet: Non, inquit, sicut Vlysses terram effodiens, agnorum sanguine manes Achillis eduxi: sed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus sacerdotes Indorum dici iubent. Appion quoq; Grãmaticus memorię prodidit, se umbram Homeri euocasse, ut ab ea percunctaretur, cuias esset, & quibus parentibus editus. Sed eadem est ratio, & mera dæmonij ludibria, si ea uidebantur ita acta esse: ijs enim mirè erat exposita antiquitas, Dei ignara. quemadmodũ ea & ad herbarum facultates usq; adeò fuit attonita, ut ad uitam reuocari mortuos herba quapiã crediderit. Sic Xanthus historicus in primo lib. Historiarũ scripsit, occisum draconis catulum herba quapiam resuscitatum, quam magi Balim uocant: eadem Thilonem, quem draco interfecerat, uitæ restitutũ: & Iuba rex Mauritaniæ, herba itidem in Arabia hominem uitæ redditũ esse tradit. Hoc autem quum fieri nequeat, illos in lipothymiam uel animi deliquium illapsos, uel alioqui morbo propè uictos, admota illa herba uires uel excitante siue recreante, uel etiam naturæ respirantis uirtute quasi reuixisse fuisse uisos, mea est sententia.

Horat. lib. 1. Ser. Sat. 8.

Plin. lib. 25. cap. 2.

Balis.

Nec uerò ex Israelis cœtu hic solus deliquit Saul, nec etiam soli Ethnici dæmones mortuorum umbris inuolutos consuluerunt: quos, quum nescirent Deũ, minus mirum est uarias exquirendæ uoluntatis diuinæ, placandorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxisse: sed & in reliquũ Dei populum peruasit furor ille, qui etiam usque ad hoc nostrũ seculum in quibusdã malè sanis perdurauit ingenijs. Vsitatissimam etenim superiorib. annis fuisse cõsuetudinem acciendorum & interrogandorũ manium,

norunt maiores, & hac de re peculiaria & magna uolumina fuisse consarcinata, eademq; in quibusdã scholis palàm proposita, sunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem consociationem cum dæmonijs & eorum ministris execremur, ne eorum usu polluamur, & oscitantia uel securitate eorum retibus implicemur incauti.

De diuinationibus Magicis.

Cap. XII.

POrrò ritus, quibus commoueri ex imo animas, producique arbitrabantur, item uariarum diuinationum magicarum monstrosas species, prodigiososque modos, satanæ artificio in æternam hominum perniciem dolosè confictos, in historijs annotatos, & ab Ethnicis usurpatos, erudite in doctissimis suis Commentarijs, de Præcipuis diuinationum generibus, describit multijugæ lectionis uir GASPAR PEVCERVS: ubi licet plurima lectu dignissima, atque huc facientia, comperies: nos tamen alia non pauca nec obseruatione indigna sequentibus Capitibus proponemus. Et Incantatores quidem, ariolos, haruspices, augures, pythonissas, genesianos, saltores, sortilegos discernit diuus Augustinus libro de Natura dæmonum: id quod in Decretis annotatum etiam est 26. q. 3 & 4. c. igitur. Diuini autem omnes dicuntur, quum uel inita cum dæmonibus manifesta societate uaticinantur, uel superstitiosis quibusdam artibus, quę ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idẽ efficiunt. Ad species ueniamus.

Diuini.

Λεκανομαντείαν descr bit Psellus, & eam fuisse in usu apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Ægyptijs familiaris fuit. ea etiamnum hodie utuntur Turcæ, licet nonnihil diuersè. In peluim aqua repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapidesq; preciosi characteribus certis signati: & postquam consueta essent

Λεκανομαντεία.

essent prolata uerba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæstio. tum primò quidem sonitus tenuis absque uoce audiebatur, qui signum erat ingredientis dæmonis: pòst aqua inundáte, uoces exiles ex ea emergebant, quibus ad quæstioné respondebatur: at opera data exiles admodum, ne mendacij coargui posset dęmonium in his quæ non nouerat.

Γαστρομαντεία hoc à priore discrepabat, quòd non uoce, sed picturis responsa expediebat. Collocabantur uasa uitrea, rotunda, aquis conferta limpidissimis, & circũ collocabátur accensi cerei: cũq; euocatio dęmonis secreto murmure finita, & quæstio relata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier pręgnans, quę uitra studiose accurateq; intueretur, ac circumspiceret, rogaretq;, imperaret & flagitaret responsa. Ea tádem imaginibus aquæ impressis, & per uitra pelluci da renitentibus, diabolus ostendebat. γαστρομαντεία.

Κατοπτρομαντεία, ex nitidis tersisq; diuinat speculis, in quibus propositarum rerum imagines effictæ, redditæúe à diabolo fulgent. Ea usus est Didius Iulianus imperator: & pleraq; satanæ monitu præuidisse, quæ acciderunt, scribitur. κατοπτρομαντεία.

Κρυσταλλομαντεία, ex crystallis fabrefactis atque expolitis, colludente in his diabolo (in plerisque enim minuta specie aliàs materiæ alterius conditus delitescit) depictas notas atque figuras euentuum ac rerum quæsitarum, quasi uaticinans suis Magis renunciat. κρυσταλλομαντεία.

Δακτυλιομαντεία appellatur, quando ex annulis ad certos cœli positus fabrefactis, uel diabolico ritu consecratis diuinant malefici. At qui uetitis his diuinationum dæmoniacarum modis utuntur, nimis impunè inter Christiani nominis homines degunt quamplurimi. Ex simili officina nuper quidam annulum eadem religione sacratum heroi obtulit uiginti coronatis δακτυλιομαντεία.

natis uenum, eius scilicet uirtutis, ut felicem cõseque retur euentum in quocunque lusus genere, quamdiu hunc comportaret. Cuius rei ut faceret periculum, assumpto annulo lusit, & quidem fortuna annuente, benignáq;. Quo successu illectus coronatos numerat, reditq; ad consuetę negociationis exercitium & lusum, ac perdidit duplo plus quàm antea lucrifecerat. Expertus itaq; se delusum, annulum infringi permittit.

ὑδρομαντεία. ὑδρομαντεία uariè usurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusq; filo suspensus ex digito librabatur in aquam: atq; sic cõceptis uerbis postulabatur rei quęsitæ declaratio, uel confirmatio. Si quod proponebatur, uerum erat, annulus suo nutu, non impulsus, cyathum feriebat constitutis ictibus. Hanc exercuisse Numam Pompilium, & excitos in aquam deos consuluisse tradunt. Extant & alij eius modi.

ὀνυχομαντεία. ὀνυχομαντεία perficiebatur oleo & fuligine in unguem pueri alicuius impolluti illitis, soliq; obuersis. Cõfici enim ex mixtione olei, fuliginis & radiorum solarium simulachra rerum expetitarum, opinio erat: quę tamẽ formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere uiderentur.

κοσκινομαντεία. ἀξινομαντεία. Κοσκινομαντεία, & ἀξινομαντεία, ad perstringendos atque detegendos occultos scelerum authores, & res alias obscuras manifestandas, Magi utuntur. Hanc securi perficiunt rotundo palo infixa, aptataq; ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis suspectorũ nominibus. Ad cuius uerò mentionem securis uel leui impulsu se circumagit aut nutat, eum culpæ reũ peragunt. Sic apud Homerum produntur proci Penelopes, sed adhibito lapide Gagate, & prunis imposito. Illam administrant cribro forcipi imposito, & forcipe binis tantum apprehenso atq; eleuato digitis: itidéq; adiuratione facta per sex uerba, nec sibijpsis nec alijs intellecta, dies, nues, ieschet, benedoefet, donuina, enite-

enitemaus: deinde suspectorum nominibus recitatis quocunque nominato cribrum uel tremit, uel nutat, uel uolutatur, eum reum statuunt. at quàm ueré, testatur omnis dæmonum ueritas. Potuit & ille qui cribrum in forcipe sustinebat digitis, illud pro suo arbitrio commouere.

κεφαλαιονομαντεία, asini capite super prunas assato, nescio quibus perficitur ritibus, olim Germanis familiaris: κηρομαντεία, cum ceræ liquefactæ, & in aquam distillantis figuræ obseruabantur, Turcis etiamnum in usu. κεφαλαιονομαντεία. Ceromant.

ἀερομαντεία ex aeris partibus ac motu sumpta, celebratur ab Aristophane in Nubibus. ἀερομαντ.

ἀλφιτομαντεία describitur à Theocrito in Pharmaceutria: & ἀλευρομαντεία quoque, quæ in frumento farinæ commisto considerabatur. τυρομαντεία per caseum fiebat: ἰχθυομαντεία uerò per pisces, olim à Tyresia & Polydamante celebrata & usurpata. ἀλφιτομαντ. τυρομαντ. ἰχθυομαντ.

καπνομαντεία ex fumo capiebatur incensi seminis papaueris, aut sesami prunis iniecti. καπνομαντ.

βοτανομαντεία per herbas instituebatur, ueluti per saluiæ folia: συκομαντεία, per folia fici: λιβανομαντεία, per thus. βοτανομαντ. Dion.

Δαφνημαντεία per laurum. Nam ex eius crematæ strepitu futura colligebant: ex fragroso quidem secunda, testibus Porphyrio, Eustathio in Homerum, Tibullo. At laurus bona signa dedit: ex Tacito autem aduersa. Vnde Propertius: δαφνημαντ. Iliad. 7. Lib. 2. Eleg. Lib. 2. Eleg.

Et tacet extincto laurus adusta foco.

Antiphon, Philochorus, Artemon, Serapion Ascalonites, & ex recentioribus Fulgentius Placiades affirmant, qui lauri frondes sub puluinari capiti suppositas habuerit, uera hunc somnia noctu uisurum. Hinc Claudianus inquit, Parrhas. in Claud. li. 2. de rapt. Proserp. Cælius Rodig. lib. 5.

—Venturi præscia laurus.

Quapropter & Apollini deo fatidico sacra fuit, & hinc Laurus Apollinea, Delphica, Fatidica dicta.

τεφραμάντ. τεφραμαντεία cum cineri digito bacillóue res de qua diuinandum est, inscribitur: isque sub dio exponitur. quæ enim remanent literæ, non dissipatæ uentis aut confusæ cinere, ordine suo docere de re quæsita putantur.

De Sortilegijs. Cap. XIII.

Κληρομαντεία, Sortilegium. Quod genus duabus de causis hic explicare libet. Primò, quòd non exoleuerit adhuc, ut superiora diuinationum genera, sed & à uulgo & à prudentioribus etiamnum quandoque obseruetur, heu nimis impiè. Secundò, quòd uideam à nullo sortilegiorum species diligenter inuestigatas, ac distinctè traditas. Sortilegi. Isidorus autem Sortilegos esse scribit, Li. 4. Etym. & 6. q. 1. qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas Sanctorum seu Apostolorum uocant sortes, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Superstitionis genus, cui dæmon occultè sæpe colludit. Hinc sortes uariæ, puncta figuræ iactatæ, taxillorum iactus, plumbeæ figuræ in aqua proiectæ, in apertum librum repens oculorum intuitus, occursus alicuius sententiæ ex improuiso, Sortes. & alia uæsana indicia, quæ uno sortium nomine comprehenduntur, diuersas species κληρομαντείας faciunt: ἀστραγαλομ. ut ἀστραγαλομαντείαν, quæ per talorum iactus fit, & ex numero oblato sumitur, cum de re numerata ueluti de numero maritorum, uxorum, liberorum, uillarum, & aliarum rerum quæ-

quæritur: aut cum numerus iactus comparatur elogio. Libri en in eiusmodi elogiorum sunt omnibus de rebus & negocijs: ex quibus cuilibet assignatus est suus & situs taxillorum, & numerus quomodocunque cadentium. Qui cui elogio respondere deprehenduntur, id uaticinium ac responsum ad quæstionem propositam esse demonstrant. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excusos, Galli plerunque animi causa habent. Orta prorsus fuit hæc diuinationis superstitio à Pythagoreis, ut & ἀρυθμαντεία elementis illi literarum certos tribuebant numeros, numeris uim occulti futurique præsagam.

ὀνομαντεία sumitur ex cuiuscunque quærentis nomine, per elementa scilicet eius, eorumque figuras. Huic quidem persimilis est ἀλεκτρυομαντεία, sed ridiculo mirabilique modo & inuento exercetur. Locus enim circumscriptus in circulum, distribuitur per partes uigintiquatuor æquales: in quarum unaquaque, litera Alphabeti scribitur, & unicuique literæ granum frumenti imponitur. Inde gallus ad hoc enutritus dimittitur: & obseruantur eæ literæ, quarum ille grana depascit. Valens Imperator cum mirè perplexus ac anxius esset de Successoris sui nomine, gallus uatidicus & Alectriomanticus depauit grana imposita his literis Θ. Ε. Ο. Δ. quibus Theodosius significabatur. Vide quomodo colludat huic impiæ persuasioni dæmon: ὀρνιτεύαν similem Histrionum Memphiticorum recenset Ioannes Leo, qui exiguas auiculas capsulæ in abaci formam constructæ annexas ostentant, quæ rostro sortium chartulas tam dextri quàm sinistri ominis extrahunt. Qui sortem suam scire cupit,

ὀνομαντ. *ἀλεκτρυομ.* *ὀρνιτ.* *Li. 8. de scrip. Afric.*

obulum auiculæ obijcit: quem roſtro excipiens, in capſulam defert: deinde progrediens, reſponſi chartulam eodem roſtro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad ſuperſtitionem animis inculcandam, facilè colligitur ex dicto Leone, qui peius quàm in chartula ſorte accepta conſcriptum erat, accidiſſe ſibi poſtea conqueritur.

στιχειομαντ. Iam ad στιχειομαντέαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex ſententiæ uerſusque ad quæſtionem facientis occurſu ſumitur modò ad numerum iactarum alearum, modò ſine eo. Et quoniam poemata pro uaticinijs, ut poetæ pro uatibus habebantur, in ijs potiſsimum exercebatur. Hinc & in publicis cauſis Sibyllina carmina ita obſeruabantur, & inter priuatos Græcos Homerica, Latinos uerò Virgiliana. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud apud Homerum,

9. Iliados. ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

Prædicebat Æſchini ſe poſt triduum moriturum. Alexandro Seuero obuenit hic Virgilij uerſus,

Æneid. 6. *Tu regere imperio populos Romani memento.*

Poſt annos aliquot Imperium adeptus fuit Romanum Brutus, exquirens ſucceſſum prœlij Pharſalici, in hunc Patrocli uerſum incidit,

Valer. l. 1. c. 5. Iliad. 16.

ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ καὶ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός.

Claudio imperatori obuenit,

Æneid. l. 6. *Tertia dum Latio regnantem uiderit æſtas.*

Nec ultra biennium imperauit. Eidem inquirenti de fratre occurrit uerſus, qui & Gordiano iuniori poſt, ex ſexto Æneid.

Oſtendunt terris hunc tantum fata. —

Decem & ſeptem diebus à ſuſcepto imperio interfectus fuit: Opilius Macrinus num ad Imperium peruenturus eſſet ſcire deſiderans, in hos incidit Homeri uerſus,

ὦ γέρον,

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί, Iliad. 8.
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

Sanè senex ad imperium peruenit, nec diutius quatuordecim mensibus id retinuit, occisus ab Heliogabalo. Adriano imperatori dubitanti de animo ac amore Traiani erga se, sortes hæ Virgilianæ obuenêre ex sexto Æneid.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuo,
Sacra ferens? nosco crines, incanaq; menta
Regis Romani. —

Pòst adoptatus à Traiano, succesit ei in imperio Romano. Claudius secundus Aureliani imperatoris prædecessor, inquirens de posteritate sua, incidit in illud primi Æneidos libri:

His ego nec metas rerum nec tempora pono.

Genus eius per longam posteritatē stetit. Et hæc ferè sunt & sortium & sortilegiorū genera: quæ nō solum à sortibus ex urna capiendis, aut aliunde legēdis ita dicta mihi uidentur, sed etiam à lectione. Nam & uersus sorte oblati legebantur, ut suprà demonstrauimus: & sortes etiam fuisse acceptas pro syngraphis, aut scriptura Oraculorum, responsorumûe, constat ex Delphicis sortibus. Valerius Maximus Lib. 1. cap. 6. scribit, legatos ad Delphicum oraculum missos ob exundationem lacus Albani, retulisse sortibus præcipi, ut aquam eius lacus emissam, per agros diffunderent. Et hinc sortilegos dictos existimarem, qui sortes istas ex charta uel membrana uel cortice legissent. Horatius in arte Poet.

— *Et diuina futuri*
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

In his autem omnibus speciebus dæmonem suas artes, suasque præstigias non omittere: sed ferè semper adhibere, uel inde constare potest, quòd & impijs ritibus fiant, & non nisi ad credulitatem im-

piam hominibus inculcandam, idolomaniam stabi-biliendam, & crudelitatem exercendam:

Ouid 13 Metamorph.

— Duræq; iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.

De γαστριμαντέα & Pythonicis.

Cap. XIIII.

QVanquam suprà de Pythonicis nonnihil attigimus, quia tamen ibi nihil explicare uoluimus aliud quàm nomina tantum, quibus Sacræ literæ magos appellant infames: hic Pythij uox accuratius nonnihil explicanda prius ob frequentem eius usum erit, quàm longius progrediar. Apollinem uerò Pythium quidam dicunt ob nocentissimum draconem πύθωνα, in infantia eius iaculis interemptum: unde spiritus ille, quo afflati futura prædicebant, Pytho uocari cœptus est. Alijs Pythium oraculum ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, id est, à sciscitádo sortitum nomen putatur, quod de futuris occultisq; & ignotis consulebatur. Ab oraculo autem oppidum, cui alioquin Delphorum nomen erat, πύθος: & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo uenerabantur, ac præsidere loco fingebant, Pythij nomen adeptus est. Mulierem quæ cum halitu dæmonē excipiebat, atque ipsius incitatione Græcè uaticinabatur, Pythiam ob eandem causam, & πρόμαντιν uocabant. Chrysostomus de Pythia uel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur hæc Pythia fuisse fœmina, quæ super tripode diuaricatis cruribus malignū spiritum inferius immissum, partesq; genitales è quibus loqueretur subeuntem excipiens, furore repleretur, & crinibus sparsis spumansque ore debaccharetur, funderetque insana oracula. Methodius Hieronymi testimonio, aduersus Origenem ilbrum condidit περὶ πυθωνίσσης, ut ait Sophronius. Nam tertio περὶ ἀρχῶν Origenes dæmonem Pythonicum quosdam à tenella æta-

Pytho unde, & Pythium oraculum.

Pausanias in Phocicis.
Strabo lib. 9.
Pythia mulier.
πρόμαντις.

la ætate poſsidere ſcribit. Diuinando etiam magnũ præſtabat quæſtum ſuis dominis puella illa in Actis Apoſtolorum, Pythonis ſpiritum habens. Videntur quoque hæ uates ſe prius aqua Cephiſi fluuij præterlabentis Delphos proluiſſe: quò fit ut Lucanus dicat, Fatidica Cephiſus aqua, uel potius ex ea potaſſe, ut qui ex Gallo Phrygiæ flumine bibebant, ſtatim furebant. Vnde Galli ſacerdotes Cybeles dicebantur, de quibus idem Poeta ſic: *Act. 16.*

— Crinemq; rorantes,
Sanguinei populis ulularunt triſtia Galli.

Semetipſos enim caſtrabant, & inter ſacrificandũ furioſorum inſtar erant. Nunc porrò ipſum diuinationis genus quod γαστριμαντεία uocatur, conſiderabimus. Licet autem diuinatio ſit ſpiritus in humano corpore concluſi, ratione tamen loci partisque ex qua profertur, diuerſa eſt. In στερνομαντεία enim ſpiritus incluſi pectori, cuius os στέρνον nominatur, uel ſuggerebant, uel uinctis compreſsisque linguis obſeſſorum, ipſi per os efferebant requiſita præſcitaq; uaticinia. At γαστριμαντεία, uel γαστριμυθεία uaticinia profert ex uentre ſpiritibus turgido. Quare qui hoc diuinationis genere obſidentur, Ventriloquos ab Auguſtino: ab Ariſtophane ἐγγαστριμύθους appellari diximus, nec aliter prolata fuiſſe uaticinia tum Pythonicorum, quorum in Sacris literis fit mentio, tum Pythiarum apud Delphos: licet alioquin ratione ſexus diſcrimen aliquot ſit, id quod nondũ animaduerſum uideo. In mulierib. enim ſonus horũ uaticiniorũ ex genitalib. partib. edebatur & audiebatur. Nec enim alia uia ex Pythijs Delphicis dæmon pronunciare ſolitus fuit, quàm diductis feminibus per inguen modo, quo dixi. Quin & Tertullianus, auctor grauiſsimus affirmat ſe uentriloquas uidiſſe fœminas, è quarũ pudẽdis uocula quędã dũ ſedebãt, excitabatur, reſpõdebatq; ſciſcitãtibus.

Margin: γαστριμαντ. — στερνομαντ. — γαστριμυθ. — *Lib. 2. cap. 1.* — *4. Reg. 23.* — *Act. 16.* — ἐγγαστρίται, *mulieres quomodo uaticinentur.*

li.8. Antiq. lect.cap.10.

Denique Cælius Ludouicus, patrum nostrorum memoria fœminam se uentriloquam crebrò uidisse Rhodigij. Italiæ urbe & patria sua, scribit: ex cuius pudendis uocem immundi spiritus per tenuem quidem, sed tamen prorsus intelligibilem sæpe audierit de rebus præteritis, aut præsentibus mirificam: at de futuris plerunque incertam, sæpe etiam uanam & mendacem. At in uiris hi spiritus impuri tanta turpitudine uaticiniorum suorum uoces & sonum edere non possunt: sed per honestiorem corporis partem, os scilicet eloqui coguntur, ut suprà dictum est de Euricle ab Aristophane celebrato: cuius Vespas cum anno Christi M. D. L X. Parisijs Hadrianus Turnebus (tum Græcarum literarum post Philosophiæ & Eloquentiæ regius professor) interpretaretur, audientibus meis filijs Theodoro iam iurisconsulto, & Henrico medico, palàm gestabatur olim se Lutetiæ uidisse persimilem illi Aristophanis Euricli hominem astutũ, Petrum Brabantiũ: qui quoties uolebat, toties ex ima parte corporis, ore quidẽ aperto, sed labijs immotis loquebatur, & hac siue arte siue exercitatione, siue dæmonis impostura multis passim imponebat. Nam cum Lutetiæ uirginem quãdã formosam, sed patre orbatam, deperiret, nec matrẽ superstitem inducere posset ut eam sibi desponderet: tandẽ cũ ultrò citroq; hac de re colloquuntur, uocẽ edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarũ grauitate cõqueri uidebatur, quas ob uxoris diffidẽtiam in purgatorio perpeteretur, quòd eò filiã à Brabãtio toties expetitam, optimo uiro denegaret. Quibus illa questubus exterrita, uiriq; miserta, petitioni nebulonis assensit: quẽ tamen non tam filiã, quàm dotẽ ei à patre in testamento constitutã ambijsse, satis apparuit. Sex enim mensib. pòst, ubi puellæ bona decoxisset, uxore socruq; relicta, Lugdunum aufugit. Ibi

ἐγγαστρίμυθοι uiri quomodo uaticinentur.

Conficta mortui de Purgatorio querela.

Ibi mercatorem quendam ac trapezitam prædiuitem obijsse intellexerat. Qui cũ haberetur iniustissimus, eo quòd omnia per fas ac nefas in uita corrasisset, filiũ Cornutũ, eius unicum hæredem, in porticu pone cœmiterium obambulantem, adit: & eò se missum innuit, ut quid opus facto esset doceret. Cęterùm dũ ei de patris anima potius, ac fama, quàm morte cogitãdum esse dicit, uox inopinatò inter loquendum patrẽ referẽs exauditur: quã cũ Brabantius ex uentre daret, se tamẽ expauescere mirũ in modum simulabat. Monebatur autem hac uoce filius, quẽ in statum pater iniusticia sua decidisset: & quantis purgatorij cruciatibus tũ sui, tum ipsius causa exagitaretur, eo quòd iniquorũ eum bonorum hęredẽ reliquisset: quãq; nullo modo liberari posset, nisi iusta à nato expiatione facta, & debitis in eos eleemosynis collatis, qui maximè tum tẽporis egebãt: eos autẽ esse Christianos à Turcis captos, proinde uiro qui cũ loqueretur crederet: hũc ad redimẽdos eos Constãtinopolim à pijs hominib. ablegatum, eiusq; rei ergô diuinitùs ad eum missum. Cornutus, homo minimè malus, etsi his auditis dolum haud animaduerteret: quia tamen durũ uidebatur istud de pecunia uerbũ, se deliberaturum respondit, & Brabantiũ eò loci postridie redire iubet. Interea anxius, de loco subdubitabat, in quo uocem exaudierat, quòd umbrosus esset, ac opacus, & hominum insidijs Echoq; aptus. Quare postero die eum in alium apertum, planum, nullisq; uepribus aut umbris impeditũ locum deducit. Vbi nihilominus eadem inter loquendũ repetebatur cantilena: hoc etiã addito, ut Brabantio statim sex Frãcorũ millib. numeratis, tres in singulos dies Missas redimeret pro salute patris: alioquin nullam apud inferos fore redemptionem. Vnde filius conscientia ac religione obstrictus, licet ægrè, totidẽ tamen Brabantij fidei cõmisit, omni legitimo accepti

Alius eiusdẽ dolus.

solutiq; testimonio neglecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in posterum quieuit, nec filiũ amplius interpellauit. Verùm miser Cornutus dimisso Brabantio, cum solito lætior esset, idq; reliqui mẽsarij satis admirari nõ possent, mox ut sciscitantib. causam aperuit, adeò statim irrisus fuit à cunctis, quòd & nũmis & cerebro emunctus & expurgatus esset, ut præ mœrore post aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendam ex eo rei ueritatem insecutus fuerit.

De γυρομαντεία & circulatoribus. Cap. XV.

Muhazzimin. Reperitur Fessæ in Africa circulatorum, magorũq; genus, quod Muhazzimin uocant. Hi omnium promptissimè dęmonia dicuntur eijcere, *γυρομαντ.* Et quia illorũ uaticinio nõnunquã succedit euentus, dici nõ potest quàm ea res eorũ existimationẽ augeat: quẽ eijcere nequeũt, aereũ esse spiritũ asserunt. Modus autẽ adiurãdi dæmonis hic ferè est. Primò characteres circulosq; nonnullos in foculo aut alio quouis loco depingunt: deinde signa quædam in dæmoniaci manibus ac fronte describunt, illumq; miris modis fumigant: postea carmen componunt, ex dęmone sciscitantur, quà & quomodo huc intrauerit, quis sit, quod illi nomen: tandem ut exeat, præcipiunt.

Zairagia. Sunt & alterius generis, qui regula quadam Caballistica (Zairagia appellant) operantur. Hæc autem multis continetur scriptis. Naturalis siquidem scientia putatur: neque alios Fessæ reperias, qui maiori cum fide magisque indubitanter ad interrogata respondeant. Verùm hęc ars difficillima est. Qui enim huic operã dare uult, nõ minorem Astrologiæ, quàm Cabalisticæ cognitionem habeat necesse est. Ioannes *Lib. 3.* Leo Africanus testatur in descriptione Africæ, se uidisse quendã eiuş artis peritum in unius figurę descri-

ptione

ptione integrum consumpsisse diem,& figuras in hũc ferè componi modum.Primò circulos multos in maiori circulo ducunt: in primo crucẽ formant,in cuius extremitatibus quatuor mundi plagas appingunt,Orientem,Occidentẽ,Austrũ & Aquilonẽ: in cẽtro ubi lineę concurrunt, utrũq; notant polũ: extra primum circulũ, quatuor depingunt elementa:deinde circulũ in quatuor secát partes, & sequentẽ circulũ in totidẽ: post hęc quálibet partẽ in alias septẽ secát,quarũ quálibet characterib.maiusculis Arabicis insigniũt, adeò ut quodlibet elemẽtũ uigintiocto habeat characteres. In sequẽti circulo septẽ Planetas notát,in alio duodecim zodiaci signa, in sequenti duodecim mensuũ Latina nomina, in alio uiginti octo lunę domicilia: in alio 365 anni dies depingunt, extra hunc uerò quatuor uentos cardinales annotant. Deinde unam tantum rei propositę literá sumũt,atq; per omnia ante enumerata multiplicant, productumq; characteris numerũ quodámodo diuidunt, atq; pro characteris ratione loco aliquo collocát,utq; elemẽtũ illud exigere uidetur, in quo reperitur character siue figura. His omnib.ita peractis,figurá animaduertunt,quæ cũ numero iá producto conuenire uidetur:cũ quo eodem modo procedunt,ueluti cum priore progresio,donec uigintiocto characteres habeant,ex quib.uná dictionẽ colligunt: ex dictione uerò oratio cõflatur, quæ ad rem ipsam in quæstionẽ uocatá respondet. Ea porrò oratio semper in carmẽ prioris speciei cadit,quod Arabes Ethauil appellát,cõponiturq; ex octo stipitib. & chordis duodecim iuxta Arabicę linguę metricá. Carmẽ igitur ex ijs characterib.compositũ,uerum atq; indubitatũ rei propositę prębet respõsum (ut credũt) primò quid quęratur,deinde rei quęsitę sentẽtiá. Hi autẽ rarò errare dicũtur,ꝙ Cabalisticá admirádá reddit.Et quãquá naturalis habeatur,nihil tamẽ se uidisse affirmat Ioan. Leo, quod

γυρομαντ.

Ethauil.

quod non præter naturam potius sit: & ita scribit porrò. Memini me quondã in loco aperto collegij regis Abulunã (quod Fessę uisitur) in area leuigato marmore strata insignem uidisse figuræ descriptionẽ. Areæ quodlibet latus quinquaginta erat ulnarũ: huius duæ tertiæ partes ijs occupabãtur, quæ ad figurã pertinebant: tres uerò descriptionẽ faciebãt, quorũ quilibet suũ tantũ curabat locũ, durauitq; ea descriptio per integrũ diem. Huiusmodi quoq; aliã Tuneti à quodã artis peritissimo descriptã uidi: cuius pater duo uolumina cõmentationũ in eius artis Canones cõscripserat, quos qui exactè sciũt, summo habẽtur ab omnib. precio. Ego solum tres, Tuneti unũ, Fessæ uerò duos uidere potui. duas quoq; in eius artis regulas, Explicationes, & Cõmentariũ Margiani cuiusdã, eius parẽtis quẽ olim Tuneti uidi, & aliud ab Ibnu Caldim historiographo cõscriptũ. Artis regulæ cum Cõmentarijs possunt quinquaginta aureis haberi Tuneti. Breuiter, Fessæ tria in uniuersum sunt fatidicorũ & diuinorũ genera: primi, ut diximus Geomanticis uel Gyromanticis utũtur figuris. Alij aquã catino uitreo infusam olei guttula admixta, lucidam & transparentem reddunt, in qua tanquam in speculo dæmones confertim se uidere affirmant, qui exercitum numerosum repræsentant: quorũ nonnulli in itinere sunt, alij riuum transmittunt, alij terrestre prælium gerunt: quos quietos interrogãt, dæmonibus nutu manuum uel oculorũ indicio respondentibus. ô temeraria credulitas. Vitreum uas pueris interdũ uix octauũ egressis annum in manũ dant, à quib. num hunc uel illum dæmonẽ uiderint, interrogant. Permulti eò dementię rediguntur, ut in his nugis magnã pecuniæ uim profundant. Tertiũ genus est mulierũ ueneficarũ, quæ se cũ dęmonib. habere familiaritatẽ affirmant: dęmones autem aut rubros, aut albos, aut nigros appellant.

Libri de his artibus.

Fessæ tria diuinorum genera.

Hodie

Hodie adhuc in cœmiterio uel foro publico Constantinopoli diuinandi artem profitentur, uictũ hinc quæritantes, Turcæ uiri & mulieres, cum primis Ægyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, uel eiectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro nescio quid legentes submurmurãtesq; uaticinantur: uel ceram cum oleo confundentes, donec refrixerit expectant, ex apparentib. deinde characterib. diuinant: nõnunquam ex aqua, speculo, uitro, & id genus similib. organis presagiunt, haud dubiè ab impietatis & τῆς ἀπιστίας magistro ita instructi, ut eos lõga annorum serie quasi ab uberib. maternis uirulentũ eiusmodi lac exuxisse, minimè hæsitem. Sic de quodã diuino, Diophanes nomine, refert Apuleius: Corinthi nunc apud nos passim Chaldæus quidam hospes, miris totam ciuitatem responsis turbulentat, & arcana fatorum stipibus emerendis edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialẽ affirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet, qui negociatori cõmodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs opportunus. mihi deniq; prouentum huius peregrinationis inquirenti, multa respondit, & oppidò mira, & satis uaria. Sed hæc omnia falsa esse, testatur Sibylla Erythræa, ἐπεὶ πλάνη πάντα τάδ᾽ ἐστὶν, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες ὀδύρονται καθ᾽ ἦμαρ.

Turcarũ magica diuinatio.

Li. 2. de Aureo asino.

Lact. lib. 2. de Orig. err. cap. 17.

Magicorum uatum oraculis non esse credendum, nec eos esse adeundos.
Cap. XVI.

AT omnes hi prædictionum modi ἀνυπεύθυνοι dicti, qui nullas in natura causas habent, seuerissimè in Lege diuina prohibentur, ubi diuersis appellantur uocibus: ut semper apud omnes gentes diuinationum imposturæ fuerunt uariæ. Mirandum uerò magnoperè, eò usque prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parére, compelli, ligarique

riq; spiritũ natura nobilissimũ, malicia autẽ ob rebellionẽ nequissimũ, propria uirtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate penè nõ imparis quandoq;, arbitrẽtur: quasi se homini pręter naturã dedere uoluerit is, qui Deo creatori natura inuitãte subijci recusarit. Qui ergo naturę fœdus uiolarit, hic ne in usum nostrũ unquã seruabit pactionẽ? Adde, mendacẽ mendacijq; parentẽ, quæcũq; uera ad falsitatem, & quęcunq; bona ad maliciam intorquere. Quis nisi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura ueritate percunctetur, quã uel nullo modo sciat, quia eius naturę est minimè nota, uel desuper non reuelata: aut si sciat, malicioso astũ mẽdacijs inuoluat. quòd si purè eã quãdoq; proferat, uel coactus id facit: uel si spõte atq; libẽter, malo tamẽ animo, pessimoq; fine proposito, ut scilicet perniciosius offendat in posterũ, & ueritate qualicunq; quę in reb. agendis parũ emolumenti allatura sit, prolata, demũ sub alia (quæ nisi integrê pernoscatur, sit graue incommodum uel exitium paritura) atrocius lædat, & mendacium ipsum ceu uenenatam escam & exitialẽ hamũ cautius tegat Tartareus ille piscator. Stultus itaque ille, qui hunc cõsultum abit: at stultior multo, qui inde redit, nisi resipiscat. Interim non inficior, cùm ille rerũ naturas cognoscat, multa ex causis naturalib. eũ prius scire, quàm ab humano intellectu percipiantur: & tãto exactius, quãto eius ingeniũ est sublimius: ea autẽ ignaris uelut fur prænunciat, præsertim quorũ in actu uiderit initia: ut uaticinari & occulta rerum prenouisse credatur. Copiosè, doctè. & piè in hanc rẽ, contra magicas prænotiones, disputat libris nouem de Prænot. maximè uerò lib. 7, Ioannes Franciscus Picus, philosophus insignis. Chrysost. in euangelium Ioannis, Homil 18. Prædictio, inquit, futurorum immortalis Dei duntaxat opus est. Quòd si aliquando dæmones aliquid prędixerunt, stultum & incautum uulgus

gus deceperunt. eorum namque uaticinia passim falsa deprehenduntur. Nonnihil in hanc rem quoq; dictum est lib.1.cap.9.

Quare Phauorinus apud Gell. deterrere uolens & depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam alijs id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, & persuadere eos nullo pacto adeundos esse consulendosq́;, huiusmodi argumẽtis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura dicũt, aut prospera. Si dicunt prospera, & fallunt, miser fies, frustra expectando: si aduersa dicunt, & mentiuntur, miser fies, frustra timendo. Si uera respondent, eaque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si fœlicia promittunt, eaq; euentura sunt, tum planè duo erunt incommoda: & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorauerit. nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus. *Lib.14.cap 1.*

Proinde exquisitiorem artium harum diabolicarum enumerationem permitto illis, qui eas didicerunt, ac magistri doctorisq; sui consilio, ductu & opera, exercere perpetuò suo aliorumq́ue exitio audent, quos in nefariorum suorum scelerum communionem perditissimè adducunt. Dolendum autem hanc pestem immaniter in totum Christianum orbem proserpere, grassariq; nimis: maximè ubi uox Euangelij obscurius sonat, & nescio quibus gentilitijs, & dæmoniaco astu non dubiè in hominum deceptionem excogitatis superstitionum ritib. diuini cultus ueritas conspurcari uidetur.

De quorundam sacrificorum & monachorum magica diuinatione, medicationeq; falsissima. Cap. XVII.

SVum adhuc locum in familia turgidorũ Pythio spiritu, hic inueniunt, Magorum albo inscribẽdi meritò, nec ulla ratione pręter mittẽdi, pleriq; sacrifici & monachi, ut indoctissimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditissimæque impietatis homines (uiris pijs, quos unicè ueneror, nihil detractum hic uolo) qui medicinæ sacræ, quam ne primis quidẽ labris eos gustasse constat, cognitionem mentientes, facile cuiuis uulgari (Consulares, uel alicuius doctrinæ, iudicij, existimationisúe uiros nominare pudet) de morbo sciscitanti, consiliumque quærenti, è maleficio uel incantatione esse morbum progenitum, ore mendaci respondere, persuaderéque non uerentur: ac Pythij hi uates sæpenumero incantatricem uel sagam notoria sua arte per indicia, si dijs placet, indigitare nefariè audent: honestæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebrò inurentes, à quo illa nunquam, uel eius soboles, ne in multam quidem posteritatem, sanari poterit. Enimuerò non rerum suarum sategisse se arbitrantur, quòd morbum mendaciter commententur: nisi etiam insontes calumnijs opprimant, odiaque plus quàm Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus concitent, litibus integras uicinias personare faciant, amicitias diuellant, sanguinis necessitudine constrictum unionis uinculum dissoluãt, ad pugnas promoueant, carceres procurent, cædes tandem uariè architectentur: aut eorũ qui insontem denotatam huius maleficij ficti effectricem uel uindicare, uel illi patrocinari student: aut etiã huius fœminæ ab alijs cæsæ, siue à magistratu malè instituto punitæ. Horum uiuum si me testem dixero, men-

Sacrifici quidam inepti, maleficij morbũ mentiuntur, & eius reas statuunt insontes.

so, mentiar minimè, etiamsi indignatione rumpantur ilia Codro, aut eius sectæ assectis. Ita hos ecclesiasticos scilicet uiros, eximia sui instituti mancipia, religionis potissimum pallio, strenuam sibi nauare operam & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pecuniæ aucupium, aut falsæ existimationis cupidine prurientes, hoc modo suas aliorumque animas dęmonibus prostituunt & deuouent: medicinam artium ut uetustissimam, ita & utilissimam, maximeque necessariam, eiusmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad uitæ & salutis perniciem defœdantes.

Medicina artium uetustissima.

Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanicè (Latinè etenim ob inscitiam non potuit) typis effuso scribit, mulieri cuidam uentrem in eam extumuisse molem, ut uterum gerere censeretur: & quùm ante Bacchanalia se partum edituram speraret, eoq; frustraretur, hanc ad ipsius opem confugisse: qui propinato pharmaco se expulisse duos nucleorum cerasorum iam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorũ cantharos (quartas uulgus dictitat, sex libris mensura propemodum ęquiualentes) addito iuramento asserit. Mendacij uerò impudentia hinc cognoscitur, quòd nusquam in alia cauitate huic excretioni idonea, quàm intestinorũ sinu contineri potuerint nuclei. si autem nouem circiter menses, à cerasorũ postremò natorum tempore in illis impacti, tumorem tantum excitarint iam egerminantes: qua uia quæso interea temporis per intestina arctissimè nucleorum mole infarcta, distentaq;, naturalib. patuit excremẽtis? Mirum quòd eidem cõmento non assuerit fœminã hanc medicamenti oblati operatione, eadẽ opera nucleorũ germen emittentiũ aceruo agrum cõseuisse: uel nisi eos expulisset, potuisse actis loco benè stercorato (cũ uenia id mihi dicere ob

Commentum cuiusdam pastoris.

rei insulsitatem liceat) radicibus, post paucos menses læta gignere protrudereq; in apertum aerem cerasa.

Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinam publico feci stipendio, in uirginum arctius occlusarum cœnobio, uni ualetudinis nonnihil afflictæ, maleficium esse quo exerceretur, persuasit: nec id nisi missæ sacrificio super puellæ uentrem celebrato, tolli posse, addit. quo permisso, peractoque, eam primùm maleficio cœpisse exagitari, quum leuiter antea naturali afficeretur malo, postea sæpenumero monasterij gubernatrix (quam Matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate ueneranda expostulauit. Suos interim, qui ipsum ob religionis fortassis nomen admirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum scriptor, etiam officio pastor: cuius, quanquam mihi intus & in cute noti, nomini parcit calamus, ob conscientiam, quæ modestiam imperat, aliorumque uitia tegi uult. Quare & alios similium maleficiorum reos, eiusdem ordinis homines penitius mihi cognitos, prudens prætereo. qui nisi resipiscant, quod ex animo illis optarim, timendum ne de ijs dixerit Isaias: Percussimus fœdus cum morte, & „ cum inferno fecimus pactum.

Maleficiũ pastoris cuiusdã sacrilegum.

Isaiæ 27.

Huc referendus sacer ille magus, qui à dæmonijs edoctus, & ex tenebrarum officina proserpens, tragicæ comœdiæ actum nuper exhibuit ad hunc modum. Qui Hambachi suam præstat operam in cuniculis insidiandis Petrus, ubi haud ita pridem anno 1563. in principio Augusti, equum suspenso ceruici cymbalo, pascuis mandasset unde exilierat: ille ratus equum furto abductum, adijt sacrificum Pythium Gerardum nomine, uicarium in Blatsum, diœcesis Coloniensis: qui consulto prius suo ueritatis magistro, furem cum equo Rhenum Bonnæ traiecisse, ac in diuersorio proximo uenditurum asseruit. Ipse respon-

responsioni fide apposita, incũctanter insequitur, rogatque in Rheni traiectu, num talis equus ibi esset transuectus: quod factum esse intelligit, commonstraturque equi ductus ab uno loco in alium. Tandem post dies aliquot continuo itinere peruenit Hacckenbergum in comitatu Senensi, ubi uirum offendit armatum, qui ipsius uidebatur insidere equo. hunc adortus, de equo sibi restituendo, quem suum esse asseuerabat, agit, meditaturque qua parte non satis munita hunc confodere posset, si fortè ad pugnam ueniretur: in quem solum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & sanguinarius homicida ab initio. Post multam altercationem actor hic contrectat equi testiculos, quos suo equo exemptos sciebat, color alioqui & forma omnino respondebant. Ita hic culpam deprecatus, rem omnem ordine recenset, domumque redit. In itinere autem intellexit, mox post eius abitionem equum inuentum fuisse mortuum, altero pede posteriore casu traiecto per funem collo alligatum, unde solui nequiuerat: quæ mortis causa extitit. Sic innotuit huius execrandi uatis & sacrifici ueritas, digno certè flagello puniendo. Alter autem sumptus & iacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc grauiter adhuc malefico sacerdoti coram me minitabatur.

In maleficium, & diuos, inscitiam suam & errores referunt indocti medici & chirurgi. Cap. XVIII.

NEc interim aliorum quoque ineptorum hominum, medicinæ cognitionem impudenter dolosèque iactantium, unicum esse asylum inficias eo, ut quum morbi essentiam, multoque magis eius curationem, ignorent, coganturque ex imperitia uelut cæci de coloribus iudicare, maleficium

mox esse affirment: hoc uelamine suam tegentes in artis sacræ operibus inscitiam, elabentesque non secus quàm indocta illa chirurgorum turba, confestim ad diuos, uelut Quirinum, Antonium, uel qualemcunque alium refert gangrænam uel sphacelum uel phagedænam, aut ulcera alia maligna siue curatu contumacia: quæ tamen ab initio non usque adeò fuerunt praua, quàm paulatim illorum, solum ex quibusdam unguentorum formulis incerta periculosaque ἐμπειρίᾳ medicantium ignorantia, in eiusmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius iustè in eos instituendam actionem, hoc maleficij nominis prætextu cautè declinare student hi uerè malefici. Cuiusmodi existunt quoque noui illi homines, qui nuper ignis chymici fumo insolescẽtes, ex cuiusdam *Theophrastus Paracelsus.* Theophrasti Paracelsi, hominis profectò maledicentissimi schola proserpsere: peculiaria arrogantiæ, φιλαυτίας, & inanis gloriæ mancipia: qui uoce Stentorea, pollicitationibus & sesquipedalibus uerbis nihil non possunt, in hoc pulchrè suum imitati magistratum: ex cuius libro Paragrammon inscripto, primùm memoriæ commendarunt uoces non sani hominis spurcissimas, quibus medicam artem ueterem & sacrosanctá insectantur, calumniantur, reijciunt, pedibusque conterere satagunt, noua ementiti principia cum uocibus nouis: quæ nec ipsi quidem intelligunt, nec rationibus defendent, contenti uerborum inutilium, quibus sua Paracelsus oppleuit scripta, congerie & aceruo. Hic se medicinæ monarcham, ueræque artis inuentorem iactat: talem illum quoque habent, colunt & uenerantur eius sectatores. Hactenus itaque latuit illa artium utilissima, & cumprimis in conseruando genere humano, si quid aliud, necessaria. Nihil hic est quòd singulorum à Deo creatorum uires à rerum primordijs cognouerit Adamus; nihil item quòd *Genes. 2.* à me-

à medicis corpus patris aromatibus condiri uoluerit Iosephus, nihil quoque quòd pro medicis leges promulgarit ex Dei iussu Moses: uanum similiter elogiũ Iesu Syrach, quo medicos propter necessitatem ab Altissimo conditos, honore debito affici uoluit: ineptũ adhæc, quòd similitudinem ab eo quod in rerum natura non existebat, sumpserit Christus, docens, medico non opus esse bene habenti, sed ægroto. Lucam quoque medicum, & quidem dilectum, appellasse ac salutasse D. Paulum, testatur ueritatis liber. Hi certè ueterem coluêre medicinam rationi innixam, usuque ac ratione confirmatam, quam etiamnũ nos usurpamus. Nihil hic de uenturo in extremis diebus medicinæ Monarcha & inuentore, Paracelso Theophrasto. Neque hic chymiam haud leuem medicinæ partem eleuo, quam magnifacio, uti & omnes mecũ ueteres: eamq; nunc mirè exornari, est quod arti nostrę gratuler: at eius potentia contra quoscunq; morbos extrahi oleum, pulueres & sales confici ex sulphure, uitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis: nec tam eximijs dotibus herbas illas uarias multiplicesq;, uisu, odore, gustu & tactu cognitas, quas inde experientię testimonio contra morbos tam felici hucusq; usurpauimus successu, ab initio fuisse ornatas, nondum in animum inducere queo.

Genes.50. *Exod.21.* *Matth.9.* *Coloss.4.*

Vt uerò institutum prosequar, huius scholæ antesignanus, & fictæ nobilitatis oberro, cuius nomen propalatione indignum est, intra menses tres ad nobilem accitus, in terra Iuliacensi ischiade aliquandiu crudeliter excruciatum, cui ex præpostera curatione in tumorem attolli cœperat femur sinistrum, intra mẽsem huic bonæ ualetudinis restitutionem addixit: grauiter in eum inuectus medicum, qui sub iuncturis cauterium antea impressisset, quod tamen ab hoc Paracelsista denuò contra omnem rationẽ tempore & lo-

co inconuenientissimo inustum est. Hic primum exhibito aliquot diebus puluere sudorifero, imbecillitatem corporis totius ægroto acciuit. Elapsis diebus circiter tredecim, quum in deterius cuncta uergere animaduerteret æger, inquit: Quid si iam primum numerare mensis dies auspicemur? respondit alter, non: quandoquidem Coloniæ oleum in igne adhuc foueo, quo femori illito, prodibit etiam si in eo lateat dæmonium. Hinc oleum applicat, & alternis ferè dieb. cochlear propinat uini sublimati in puluerem purgantem aliquandiu infusi: cui suum quoque miscuerat calcinatũ, ut ille uocat. ita factũ est, ut quartanã febrẽ simplicẽ, duplicem & triplicẽ ęgroto cõcitauerit breui. En huius artis potentiã: Probatum est. Interim in horrendum tumorem excrescebat femur illud, nulla imminutione facta ex ardenti uino toties purgante: dextrum interea femur contabescebat ex diutini ulceris fluxione, quod sponte proruperat. Cruciatus præterea intolerabiles lenibat quandoque, uigiliasque perpetuas horis pauculis infringebat exhibitione pilularum ad formam stercoris muris apparatarum, unde & Stercus muris Paracelsi nuncupatur: has cum uino Maluatico propinabat etiam in ipsa febre, quas multa cordis angustia consequebatur. Hoc opiatum stercus ex Ducatorum ueterum auro purissimo ui chymica extractum prædicabat: & quum hac ratione ægrotus ei ducatos Hispanicos & Roseos nobiles, quos uocant, in ampliorem eius stercoris confectionem numerasset: reuersus ille ex dicta hospitij sui urbe, aurum illud non satis purum fuisse asserit, ut aliud adhuc accederet, ab hoc artifice alterius caloris naturalis quàm chymici potentia decoquendum: id tamen quod impurius iudicabatur, ad nobilem non redibat. Hypericonis adhæc, fuga dæmonis nuncupatæ, floribus sacculo insutis,

insutis, capitique subditis: item corallo ceruici appen so, circumligatoque supra utrumque carpum, malecia arcere clàm conabatur. Vltra menses duos in curatione hac Paracelsistica perseueratum est. Simulatque igitur extrema imminere uideret, hic non medicus, sed monarchæ Paracelsi sectator primarius, domum reuertitur, allaturus ex fumo chymico potentiora: rediturum autem se post biduum triduumue, pollicetur. Proinde quibus ueheretur equis, mittit æger: morbum prætexit curator, & paucis diebus pòst, ad ægrotum hunc nobilem, nuncium ablegat cum literis fidele eius sodalitium, quibus Paracelsistæ morbum depingit: quod nimirum uoratis tribus uel quatuor granis pulueris, ab uno uomitu cum multa angustia postea euomuisset corium, carbones uarios, arenam lapideam, setas porcinas in crucium figuram compositas, & id genus mon stra plura: & quod aliud nullum ipse pharmacum admitteret, quàm quod in cistula apud nobilem relicta conseruaretur, eamq; se desiderare. nec Paracelsistam secus credere subiungebatur, quàm Lamiam, quæ ipsum hoc infecisset maleficio, ipsius quoq; probata sępe medicamenta impedijsse, ne suum sortirentur effectum. calamitoso adhæc morbo per incantamenta nobilem hunc mutilasse. eas penes me habeo literas: nam in extrema illa desperatione, nę nostram ægroto afflictissimo denegaremus operam, rogabar unà cum docto exercitatoque illustrissimi nostri Principis chirurgo M. Cosma Slotena. Temerè autem huic nihil polliceri uoluimus: solùm uerò iam decem diebus admoliti manum, cataplasmatibus anodynis suppurantibusque cruciatuum intolerabilium lenimen induximus, ac pus promouimus eo studio, ut ex femore ante dies quinq; secto, pus album perfectissimum paulatim effluere siuerimus: & iam ultra
 libras

libras eius decem fermè in olla reseruatas effluxisse non mentior. Accessit etiam nonnihil mutationis in quartanarum triade: non enim ea malorum hydra omnino superari potest, hoc potissimum anni tempore hyberno in corpore usqueadeò corrupto, labefactatis uisceribus, & prostratis ex dolorum immẽsitate uiribus, qui mẽses aliquot continuò eum decubitu supino affixêre lecto. Quare licet ægrotum hunc iri consumptum nos iudicemus, à Deo tamen alij sperant gratiam & auxilium.

En inscitiæ pallium, carmina, incantamentum & maleficium. Naturales enim morbos pati nobilem ægrotum, experimur nimis. Nec pharmaca Paracelsistæ alio fuisse læsa maleficio, quàm malefico igne chymico, & rei ignorantia, testatur ipse effectus. Pulueris enim sudorifici uncia media quotidie bis sumpta, sudorẽ extorsit copiosum: uini sublimati cum cathartico puluere prius confusi cochlear, aluum turbauit, mouitque: stercus muris narcoticum ex opio nimirum apparatum, stuporem somnumque induxit: cauterij actualis ulceratum stigma, cum eschara, adhuc apparet: quorsum itaq; hæc à suo opere carminib. præpedita fuêre? Si insuper uera est epistolæ missæ narratio, Paracelsistarum oculos fuligine chymico obductos, facile suis quisquilijs perstringere ualuit indefessus ille ab initio impostor: figmentum uerò fuisse in eum finem adornatum, ne palàm fieret fucus & inscitia, censent cordatiores: quũ etiam intelligant, ex purissimo auro & lapidibus preciosis ui ignis dissolutis, eorũ medicamenta non cõfici, id quod tamen impudenter satis iactant, ut milliũ exactione liberiori ægrotorum cistas exonerent: interim nihil minus quàm aurũ uel gemmæ, medicamentis inest: & quidem rectè, quum nihil ad rem nostram sæpe faciant: sed uenena, aut uenenata ut plurimùm

ægrotis ingerunt, & si quæ salutaria per se noscuntur, ijs tale empyreuma ab ignis uehementia sæpenumero imprimitur: ut pro benignis reddantur uenenosa, urentia & caustica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulueres apparari, quibus summa inest tenuitas & uirtus admirabilis, non sum nescius. His nihil derogari, quinimò debitã attribui laudem uolo. Mihi solum controuersia est cum ijs, qui sub huius artis prætextu & ignorantia maleficiũ commentantur, falsoq; ęgrotis eius rei fidẽ imprimunt. Memoriæ fermè exciderat, eundem nostrum Paracelsistam magnifico L L. Doctori, uenerãdo seni, in maligna tibię exulceratiõe cõsuluisse, ut hydropiper aquę Rheni, in fluminis aduersi medio exhaustæ immersum, parti affectæ applicaret, & paulo pòst aliud similiter imponeret, atq; dies aliquot in ea curandi methodo persisteret, ablatasque herbas inter regulas lapideas curuas seponeret, uigilãti inspectione obseruans, nũ eæ putrescerent, contabescerentúe: quemadmodum enim illæ sicarentur, eodem modo & tibiæ ulcus siccitatẽ sortiretur. Quatuordecim diebus mutationem ulceris fore, ægroto pollicebatur: qui mensem integrum perseuerauit, sed frustra. Magica certè medicatio, hoc medicorum genere digna.

Ad diuos, morsus canis rabidi curationem, & epilepsiam, referunt inepti medici.
Cap. XIX.

HOc item albo dignabor eos, qui canis rabidi morsus curationem apud D. Hubertum Ardennatem, ex præscripto emendicandam impiè censent: & qui epilepsiam D. Ioanni, Cornelio, Valentino, aut Egidio consecrant. Næ hos eorum qui ad diuinos aut Pythiam familiam confugiunt, pœnam non immeritò subituros timendũ est. Non *Diuis non est asscribenda morborum curatio.*

inconuenienter hic adducam obiter, sententiam ex senioris Hippocratis, uel alterius memorabilis uiri (ut uult Galenus) libello de Morbo sacro aut Comitiali, quem Epilepsiam Grçci dicunt: in quo, quum prius, diuini nihil amplius huic inesse malo quàm alijs morbis, demonstrasset, sic inquit: Qui primi hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi fuisse uidẽtur, quales etiã nunc sunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui se uehementer pios esse simulant, & amplius quid scire. Hi itaq; consilij ac mentis inopiæ obuelantes ac prætexentes diuinitatẽ, quum nihil haberent quod exhibitũ prodesset, ut ne manifesta fieret ipsorũ ignorãtia, sacram hanc esse affectionẽ pronunciarũt: & rationib. idoneis collectis, curationẽ cõstituerũt sibijpsis securam, expiamenta offerentes, & incantamenta, & à balneis abstinere iubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominũ ægrotorũ esum, &c. Deinde pallium nigrum nõ esse habendũ præcepêre: niger enim color mortalis est. neq; pedẽ supra pedẽ habendũ esse, neq; manũ supra manũ: hæc enim omnia curationis impedimenta esse. Omnia aũt hæc diuinitatis gratia apponũt, uelut amplius quid scientes, & alios prætextus proferẽtes, quò si sanus æger euadat, ipsis gloria & dexteritas asscribatur: sin moriatur, in tuto positæ sint ipsorũ excusationes: habeantq; prætextũ, quòd ipsi non sint in causa, sed dij. Neq; enim medicamentũ aliquod edendũ aut bibendũ exhibuerũt, ut ipsi in causa esse uideri possint. Et paulo pòst: Talia itaq; dicẽtes & excogitantes, amplius quid se scire simulãt, & homines decipiunt, proponẽtes his lustrationes ac purificãtes, quũ uerba ipsorũ magna ex parte se ad Deũ & dæmoniũ extẽdant. Atqui mihi sanè nõ de pietate uerba facere uidẽtur, uelut ipsi putant, sed potius de impietate: & quòd Dei non sunt, pietasq; ac diuinitas ipsorũ impia est ac

Contra uersutos medicos, et sacrilegos magos, eximia Hippocratis sententia.

est ac scelesta, uelut ego docebo. Si enim & lunã abolere, & solẽ obscurare, tẽpestatemq; & serenitatẽ facere, pluuias item ac siccitates, & mare sterile, itemq; terrã, & alia huiuscemodi omnia, se scire profitentur, siue ex sacrorũ mysterijs, siue ex alia quadam professione aut meditatione hanc potentiã iactent: qui talia studio habent, impij sanè mihi esse uidẽtur, & deos non esse putare: neq; si sint, aliquid posse, neque ullum aliquod extremũ etiam malum prohibere. Quod quum faciant, quomodo non ipsis infesti sint? Si enim homo incantamentis ac sacrificijs utens, & lunam abolebit, & solem obscurabit, & tempestatem ac serenitatem faciet: non utique ego horum aliquid diuinum esse putauerim, sed humanum, si diuinitatis potentia ab humana uoluntate superatur, & in seruitutem redacta est. Fortassis autem hæc non hoc se modo habent: sed homines uictus indigi, multa & omnigena moliuntur & euariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in singulis affectionis speciebus causam Deo ascribentes. Non enim semel, sed sæpius eorundem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imitentur, & si balatum edant & frendant, & si dextris partibus conuellantur, Matrem deorum causam esse aiunt. Si uerò acutiorem & concitatiorem sonum emittant, equo assimilant, & Neptunum authorem esse dicunt. Sed si aliquid stercoris etiam emittant, quod sæpe quibusdam contingit, præ morbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem & densiorem uocem edant, uelut auiculæ, Apollo Nomius, id est pastor: si uerò spumam ex ore remittant, ac pedibus calcitrent, Mars causam habet. Quicunque porrò pauores noctu ingruunt, timoresque ac deliria, & exultationes è lecto, terroresque ac fugæ foràs, Hecates insidias esse dicunt, & heroum insultus, expiamentisque utuntur ac incantamentis,

Qui se potestatẽ habere aeris iactant, impij sunt.

Posteri nimis religiosi, idolorum nomina cum nostræ religionis diuis commutarũt, quib. uarias illas epilepsiæ species dedicauerunt.

mentis, & scelestissimum ac impijssimum (meo sanè iudicio) faciunt numen. Expiant enim morbo correptos sanguine, itemque alijs sceleribus inquinatos aut iniustos, aut ab hominib. intoxicatos, aut qui scelestum aliquod facinus perpetrarunt: quos contraria his facere oportebat, sacrificare nimirum ac precari, & ad templa progressos dijs supplicare. Nunc uerò horum quidē nihil faciunt: uerùm expiant, & alia expiamenta terra occultant, alia in mare proijciunt, alia ad montes deferunt, ubi nemo attingat, neq; conculcet. Oportebat autem ea ad templa deferre, ac Deo contribuere, siquidem Deus est author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, sordissimum scilicet à purissimo. Verùm etiamsi contingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti, cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quàm inquinari. Deus itaque est qui maxima ac sceleratissima peccata purgat & purificat, & liberatio nostra existit: ipsique terminos templorū ac delubrorum dijs designamus, ut nullus qui non purus sit, eos transcendat: & ingressi respergimur, non uelut qui inquinemur, sed si quod etiam prius scelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem sic se res habere mihi uidetur. Hic uerò morbus nulla re diuinior reliquis mihi apparet: sed naturam habet quam etiam alij morbi, & causam unde singuli gignuntur. Naturam autem & causam ab eodem Deo fieri, à quo etiam alia omnia. Hactenus Hippocrates: cuius argumenta, ut nostro instituto non inutilia, fusius commemorare uisum est.

Christiana Hippocratis sententia.

Magicas artes esse uanas comperit Nero, *easq; & earum sectatores damnauit Moses. Cap.* XX.

Lib. 30. ca. 2.

AT cum Plinio & Mosis edicto, telam enarrandis breuiter fallacium magorū operibus contextam absoluo. Tradit ille, ætate sua principē Nero-

Neronem uanas falsissimasque comperisse artes magicas. Quippe, inquit, non citharæ tragicique cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi uitijs: primumque imperare dijs concupiuit, nec quicquam generosius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Adhæc, non opes illi defuêre, non uires, non discendi ingenium, aliaque non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tridates uenerat, magos secum adduxerat, magicis etiam cœnis eum † initiauerat: non tamen, quum regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere ualuit. Proinde persuasum fuit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam ueritatis umbras: sed in ijs ueneficas pollere artes, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulo curiosior, quòd nullum certæ ueritatis signum argumentumúe perspexisset, eas sustulit. Eò etenim earum uanitas proserpserat, ut sapientibus etiam ethnicis odio essent, & execrabiles. Interdicuntur quoque & damnantur earum affectatores seuerissimo Dei mandato in Leuitico, tum etiam Deuteronomio: Non inueniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, diuinans diuinationem, obseruans dies, non diuinans ex sortibus, non incantans aut exercens præstigias diabolicas: non cõsulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio est Domino omnis faciens hæc. Quod hi tolerarentur, audirenturque, Esaias uaticinatur casum & interitum Babylonis, cui & in primis exitio fuit huius teterrimæ artis studium, quum ad ultimum à Cyro rege sub Persarum imperium redigeretur. Ita clamat diuinus uates: Venient tibi duo hæc subitò in die uno, sterilitas & uiduitas, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duriciem incantatorum tuorum,

Magicas artes uanas esse comperit Nero.

† aliàs innitauerat.

Leuit. 19. 20.

Deuter. 18.

Esaiæ 47.

rum, uehementem. Et subijcit: Sta cum incantatorib. tuis, & cum multitudine maleficiorũ tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi. Meritò itaq; apud priscos semper in quæstione fuit, incantamenta ualerent'ne aliquid, quum meræ sint præstigiæ.

DE LAMIIS. LIBER III.

Quid Lamia sit. Cap. I.

Lamiæ cur dictæ, indicat Duris Libycorum lib. 2. Fast. 6.



VNC ad Lamiæ historiam me confero, uulgò strigæ, à strige aue nocturna & infausta, quam pulchrè depingit Ouidius:

Sunt auidæ uolucres, non quæ Phinæia mensis
Guttura fraudabant, sed genus inde trahunt:
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte uolant, puerosq; petunt nutricis egentes,
Et uitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia uiscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis huius
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt,
Næniaq; in uolucres falsa figurat anus.

Sagam quoque nuncupant, à satagendo. hanc igitur appello, quæ ob fœdus præstigiosum aut imaginarium cum dæmone initum, propria ex suo delectu uoluntate, uel maligno dęmonis instinctu impulsuûe, illiusque ope, qualiacunque mala uel cogitatione uel imprecatione, uel re ludicra atque ad institutum opus inepta designare putatur: uelut aerem insolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnosa grandinis insoliti multitudine ferire, tempestates excitare, segetem in agro lætam aliò transferre aut depo-

de populari, morbos præter naturam hominibus bestijsq; ciere & mederi, paucis horis longiſsimè euagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, ſuccubũ agere, homines in beſtias commutare, & mille monſtroſa rerum ludibria oſtentare. Ad cuius longiorem deſcriptionem facient quorundam poetarũ (licet peculiare illud noſtrarum Lamiarũ genus, quod ob opinionẽ maleficij hominib. & brutis in exitium eo quo audietur modo illati, noſtro ſeculo cõburitur, eos nõ nouiſſe exiſtimem) uerſus, ex peruerſæ opinionis officina deprompti. ut Virgilij libro quarto Æneidos, ubi Dido ad Annam ſororem ait:

Hinc mihi Maßilæ gentis monſtrata ſacerdos,
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas uelit, aſt alijs duras immittere curas,
Siſtere aquam fluuijs, & flumina uertere retrò,
Nocturnosq; ciet manes: mugire uidebis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

Et in Damone, ſeu Pharmaceutria, Ecl. 8.

Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyßis. Item:
Picus equûm domitor, quem capta cupidine coniunx,
Aurea percuſſum uirga, uerſamq; uenenis
Fecit auem Circe, ſparſitq; coloribus alas.

Omnipotentiam quoque Circes maleficæ prædicat Homerus. Item:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quibus non apud Ouidium gloriatur malefica?

Cum uolui, ripis ipſis mirantibus, amnes
In fontes rediêre ſuos: concuſſaq; ſiſto,
Stantia concutio cantu freta. nubila pello,
Nubilaq; induco: uentos abigoq;, uocoq;.
Vipereas rumpo uerbis & carmine fauces:
Viuaq; ſaxa, ſua conuulſaq; robora terra,
Et ſyluas moueo: iubeoq; tremiſcere montes,
Et mugire ſolum, manesq; exire ſepulchris,
Te quoq; Luna traho. —

Item

Item de Medea legitur:

Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ flumina concita sistunt.

Et paulo pòst:

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit. Et de eadem:

Et miserum tenues in iecur urget acus. Item:

Carmine læsa Ceres sterilem uanescit in herbam,
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt. Horatius:

Quæ sidera excantata uoce Thessala,
Lunamq; cœlo diripit.

Et Tibullus de fascinatrice:

Hanc ego de cœlo ducentem sidera uidi,
Fluminis ac rapidi carmine uertit iter.
Hæc cantu finditq; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido deuorat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit lumina cœlo:
Cum lubet, æstiuo conuocat orbe niues.

Lib. 6. de Bello ciuili. Item de incantationis ui copiosè scribit Lucanus:

Mens hausti nulla sanie polluta ueneni,
Incantata perit. Paulo pòst:

Cessauere uices rerum, dilataq; longo
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Et paulo antè:

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere ignes. Item:

Gens inuisa dijs, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali: qui sidera mundi,
Iuraq; fixarum possunt peruertere rerum.
Nam nunc stare polos, & flumina mittere norunt,

Aethera sub terras adigunt, montesq; reuellunt.

C. Manilius Astronomices suæ lib. 1.

— Linguis dixêre uolucrum,
Consultare fibras, & rumpere uocibus angues,
Sollicitare umbras, imumq; Acheronta mouere,
In noctemq; dies, in lucem uertere noctes,
Omnia conando docilis solertia uincit.

Apud Maronem adhæc sacra inferis Magica se facturam simulans Dido, est

Vnum exuta pedem uinclis in ueste recincta:

uidelicet è ritu & consuetudine nocturnorum sacrorum & maleficiorum: ut & apud Ouidium,

Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

Apud Horatium tamen malefica succincta est, 1. Serm. Sat. 8.5.

Vidi egomet nigra succinctam uadere palla
Canidiam. —

Sine calceis tamen & capillo passo,

— *Pedibus,* inquit, *nudis passoq; capillo.*

Quòd autem Horatius addit,

— Scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam:

eò facit, quòd maleficæ solebant in scrobe sacra facere dijs inferis: ut apud Ouidium,

Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit. —

Quod quidem & ab Homero in Odyssea cantatur. Nec est de nihilo à Marone dictum,

Falcibus & messæ ad limam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ. —

Quandoquidem & æri uim medicatam inesse credebatur, uti ahenis potius falcibus à malefica secarentur herbæ, quàm ferreis. Et ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores maleficijs censebatur, quòd

o lunam

lunam maleficijs præesse existimaretur, & herbas sua quadam spuma & saliua inficere. Lucanus:

Donec suppositas propior despumet in herbas.

Vbi uerò Lucanus agit de maga illa Thessala manes euocante, maleficij materiem affingit:

Huc, quicquid fœtu genuit natura sinistro,
Miscetur: non spuma canum, quibus unda timori est:
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In medijs echineis aquis, oculiq; draconum:

& reliqua. Huc faciunt Grugnæ Stryacis Carossæ Macaronicorum libri 5. Carmen mirè festiuum est, ridiculumque, Italicis dictionibus singulari lepôre & artificio ubiq; immixtis.

Quanquam poetarum assertio, uel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curiosioribus satisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuisset, minimè prætermissura erat, à Iasone uincta, cum clamaret:

— Si possem, sanior essem:
Sed trahit inuitam noua uis. —

Maleficijs Medeæ præponderabat Iasonis forma. Adhæc Circe maga formosissima, quæ quicquid uellet, posse repellere, allicere, ligare, impedire, euocare credebatur, suum nequiuit remorari Vlyssem: magisque sine arte Vlyssi deuincta est, quàm Vlyssem cum omnibus suis artibus uel uinxerit, uel deluserit. Sic de Vlysse cecinit Ouidius: *Lib. 1. de. Remed. amoru.*

Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet uiuo sulphure uictus amor.
Quid te Phasiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?

Quid

Quid tibi profuerint Circe Perseidos herbæ,
Cum tibi Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in inuito pectore sedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.
Diceris his etiam, cum iam discedere uellet,
Dulychium uerbis detinuisse ducem:
Non ego, quod primùm (memini) sperare solebam,
Iam precor, ut coniunx tu meus esse uelis:
Et tamen ut coniunx essem tua, digna uidebar:
Quòd dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro, spacium pro munere posco:
Quid minus optari per mea uota potest?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis postmodò uentus erit.
Quæ tibi causa fugæ? non hic noua Troia resurgit,
Non aliquis socios rursus ad arma uocat.
Hic amor & pax est, in qua malè uulneror una,
Totaq; sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur, nauem soluebat Vlysses,
Irrita cum uelis uerba tulêre noti.
Ardet, & assuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen est illis attenuatus amor.
Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
De me ueneficijs carminibusq; fidem.

Porrò quòd Vergilius in Damone dicat,
Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam:
Atq; apud Horatium glorietur Canidia,
Polo deripere Lunam uocibus possum meis:
Et saga apud Ouidium iactet,
Te quoq; Luna traho: hoc scitè ab Hippocrate diluitur. Si enim, inquit, homo carminibus Lunam dedu- *Libel. de Epileps.*

cere cœlo posset, tũ certè Deus & mens diuina, astrorum conditor & rector, hominũ potestati, magorũq; incantamẽtis (quod dicere nefas est) esset obnoxius. Sed hanc fouet eiusmodi opinio causam. Aganice, ut Plutarchus refert, Hegetoris Thessali filia, siderum in plenilunijs defectus perita, ac temporis gnara quo luna obiectu terræ umbra obnubilaretur, quũ hæc mulierculis credulis præsaga futuri prędiceret, præcantatione lunam subducere cœlo credebatur. Tamen Pirithoum primum à cœlo detraxisse lunam, fingi à poetis, non ignoro. Hæc Propertius ita ridet:

De præcept. connub.

Luna unde dicatur cœlo deduci.

Lib. 1.

At uos, deductæ quibus est fallacia lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis:
En agedum dominæ mentem conuertite nostræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim uobis, & sidera & amnes
Posse Cyrenæis ducere carminibus.

Quorundam poematum huius argumenti explicationem, etiam circa Libri sequentis finem comperies.

Cap. 22.

At apud hæc poetarum commenta locum merentur infinitæ historiæ, fabulis fabulosiores, XI libris Metamorph. siue lusus asini conscriptæ à L. Apuleio Madaurẽsi, philosopho Platonico. Ex ijs accipe duas, ut cum his conferantur, fidemq; parem sortiantur illa, quæ frequenter adhuc nostro hoc æuo à malè credulo ac dementato uulgo tanquã uera narrantur, licet sint mendacia mera, quibus etiam facilè ab alijs datur fides. Cauponam reginam hoc modo describit: Saga est, & diuinipotens, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos infirmare, sidera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quòd in alium temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem: quòd ea bestia captiuitati metuens, se ab insequen-

Lib. 1. de Asino aureo, Apuleij fabulæ.

quentibus repræcisione genitaliũ liberat: ut illi quoque simile, quòd Venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque uicinum, atque ob id æmulũ, deformauit in ranam: & nunc senex ille dolium innatans uini sui, aduentores pristinos in fece submissus, officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem, quòd aduersus eam loquutus esset, in arietẽ deformauit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui uxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in sarcinam imprægnationis obsepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorũ onere misella illa, uelut elephantem paritura, distenditur. Et lib. 2. de Pamphile Miloni nuptui tradita hęc scribit: Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quæ surculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnẽ istam lucem mundi sideralis, imis tartari & in uetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquam conspexit speciosæ formæ iuuenem, uetustate eius sumitur, & ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & uiles fastidiens, in saxa & in pecua, & quoduis animal punctò reformat. Alios uerò prorsus extinguit. Longioris moræ in ijs recensendis me pudet, quare figmentorũ enarrationem obsignabo cum his Apuleij uerbis lib. 1. Næ istud mendacium tam uerum est, quàm si quis uelit dicere, magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, Solem inhiberi, Lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri.

Lamiarum professionis modus ineptus, nec cohærens. Cap. II.

ATqui ut omnia satanæ instituta minimè cohærent, uariaque & mendacia comperiuntur: ita & professionis modus ineptus mancusq; est, *Professionis Lamiarũ modus ineptus, nec cohærens.*

 ac di-

ac diuerſe à quolibet eius factionis reo, quæſtionibus q; ſubiecto narratur. Exẽpla ſunt obuia in Malleo maleficarũ, libro ſic inſcripto, ubi legitur: Modus profitẽdi duplex eſt. unus ſolẽnis, per ſimile, ad uotũ ſolẽne: alius priuatus, qui ſeorſum dęmoni quacunq; hora fieri poteſt. Solennis inter eos fit, ubi Lamiæ in certã cõcionẽ ſtatuto die ueniunt, & dæmonẽ in aſſumpta effigie hominis uident: qui quũ de ſeruãda ſibi fide admonuerit, ſucceſſumq; in reb. mundanis proſperũ & uitę longitudinẽ promiſerit, quę præſentes ſunt, nouitiã ſuſcipiendã ipſi commendant. Et dæmon ſi in abnegãda fide, cultu Chriſtianiſmi, & extẽſa muliere (ſic enim beatiſsimã uirginem Mariam nuncupant) & in ſacramẽtis nunquã uenerandis inuenerit nouitiã ſeu diſcipulũ procliuẽ, tunc dæmon manũ extendit: ac uiceuerſa diſcipulus ſeu nouitia ſtipulata manu, illa ſeruaturũ ſe pollicetur. hinc dæmon ſubiungit, ea nõ ſufficere: ſed omagiũ deinde petit, continẽs, ut anima & corpore ſe in æternum illi dedat, & pro uiribus alios quoſcunq; utriuſq; ſexus illi adiungere uelit. Addit deniq;, ut certa unguenta ex oſsibus & membris puerorũ, & præcipuè renatorũ fonte baptiſmatis, ſibi conficiat, per quæ omnia ſua inſtituta ipſius adminiculo explere poterit. Hunc modũ nos inquiſitores (ſcribũt Mallei maleficarũ authores) cognouimus in oppido Briſiaco Baſilienſis diœceſios, plenè à ſaga iuuencula informati. Deinde poſt legitur: Pręfato inquiſitore mihi referente intellexi, in ducatu Lauſanenſi quoſdam magos coxiſſe & comediſſe proprios infantes. Modus autem diſcendi talem artem fuit, ut dixit: quòd magi in certam ueniant concionem, & opere eorum ueriſimiliter dæmonẽ in aſciticia hominis ſpecie conſpiciant, cui diſcipulus neceſſariò dat fidem de abnegando Chriſtianiſmo, de euchariſtia nunquam adoranda, & de calcandoſuper crucem, quando latẽter poſſet.

Prima ſecundæ partis q. 1 cap. 2. 3.

Nõ manum, ſed eius formã extendit, cum ſpiritus carnem & oſſa nõ habeat, fallax itaque eſt ſtipulatio, nec ullius momenti.

ſet. Fuit inſuper fama communis, Petro iudice in Boltingen narrante, quòd in terra Bernenſium tredecim infantes à Lamijs eſſent deuorati: quamobrem etiam in tales parricidas ſatis duriter exarſerat publica iuſticia. Alius poſtea iuuenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primò Dominico die, antequam aqua benedicta conſecratur, diſcipulũ futurum cum magiſtris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagiũ præſtat magiſterulo, id eſt paruo magiſtro: ita enim dæmonẽ, nec aliter, uocant. Sequitur poſtremò: De utre bibit, ut audies: quo facto, ſtatim intrinſecus ſentit ſe imagines noſtræ artis cõcipere, & principalib. ritibus huius ſectæ imbui, confirmariq;. Quũ autẽ modum quo infantes comederent, à ſaga capta inquireret Petrus: hęc reſpondit, illum talem eſſe. Infantib. nondum baptizatis inſidiamur, uel etiã baptizatis, præſertim quando crucis ſigno & orationibus nõ muniũtur. Hos in cunabulis, uel ad parentũ latera iacentes, ceremonijs noſtris occidimus: quos, poſtquam putantur oppreſsi eſſe, uel aliunde mortui, ex ſepulchro clàm ſuffuramur, & in olla decoquimus, donec euulſis oſsibus, uelut cera ferè potabilis efficitur. De ſolidiore materia unguentum facimus, noſtris uoluntatibus, artibus & tranſuectionibus commodum: de liquidiore uerò humore, utrẽ implemus: ex quo quicunque biberit, additis ceremonijs paucis, eueſtigiò noſtræ artis conſcius redditur, & magiſter. Hæc ille.

Vnguentum terribile.

Potus tartareus.

Profeßio Lamiarum diluitur, oſtenditurq; fœdus eſſe præſtigioſum, ſtultum, & nullius ponderis. Cap. III.

QVàm hæc nõ cohæreant, ſint abſona indignaque quibus fides uel leuiter adiungatur. quilibet, dũmodò nõ omnino ſit mẽtis inops, facilè

iudicabit. Fœdus aũt esse præstigiosum, phantasmate aut imaginatione, uel phantastico præstringentis spiritus corpore fallaciter apparente: uel neruis opticis seu uisorijs indita subdolè, quá satan uult, specie, commotis huc humorib. & spiritibus idoneis: uel sibilo, susurro aut murmure in organis auditus, uitiatę formis imagini respõdẽte, spirit9 maligni arte excito cõflatũ stabilitũq;, ac inde nullius esse ponderis, facilè cognoscitur: potissimùm si diuersa cõtrahentiũ essentia, contractus forma, modus, & circũstantiæ, perspicaci mentis acie inspiciantur, atq; rationis fideiq; nostræ æquilibrio exactius pensiculentur. Sic plerasque omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas suas esse, malesana quoq; fatetur, ex corrupta à pręstigiatore uirtute imaginatiua, non Lamiæ, sed ipsius satanę existere, palàm fit: cui minimè opus est alterius adminiculo in sua potentia ostendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius uoluntate aut imperio cogitur quàm Dei, & huius ministrorum bonorum: malis non coactus, sed sponte & quidẽ libenter obsequitur maliciosus ille ueterator, secus licet fingat, simuletque, teste Porphyrio, ut suis præstigijs non magis irretiat. Non autem strictè colligari pactũ imaginariũ, doloq; malo mendaciter ab altera parte initũ necesse est, quũ à pręstringẽte spiritu apud stupentẽ, nec mentis compotẽ satis hominem, aliter fieri nõ potest. Præterea dolosa hæc stipulatio, maximè in perniciosum finẽ conficta, sine testibus aut uadibus contra Dei uoluntatem, si tantũ habebit momenti, ut nulla queat rescindi ratione: at necessariò eius uirtute alter alterius uoluntatem sequi, illiusque præcepto morem gerere compellatur: quur pactum illud prius in baptismo ex peculiari Dei uoluntate & mandato, solennibus uerbis uerè sancitum, & quidem interpositis fideiussoribus, tanquam prærogatiua non pręponderabit? At-

qui,

qui, fidem Christianam hic abnegasse anum miseram, obijcies. Et nos, quotquot aliam salutis uiam quærimus, quàm Christum IESVM, eius præcepta obseruantes, uestigijsque insistentes, uiua in ipsum fide per dilectionem operante, fidem abijcimus, reipsa testati mente sana, quod illa uel ætate stupida, uel sexu inconstans, uel impotentia mentis lubrica, uel animi morbo desperans, aut imaginariè aut maligni arte delusa fecisse putatur. Aures Pauli uerbis, quibus fidem Christianam uerè abnegantes scitè depingit, paulisper accommoda: Illud scito, inquit, quòd in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, uoluptatum amantes potius quàm amantes Dei: habentes formam pietatis, sed qui uim eius abnegarint. Et istos auersare: ex his enim sunt qui subeũt in familias, & captiuas ducũt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscẽtijs uarijs, semper discẽtes, nec unquã ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quẽadmodum autem Iannes & Mambres resistebant Mosi, ita & hi resistunt ueritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius. Siquidẽ amentia eorum euidẽs e it omnib. quemadmodũ & illorum fuit. Hæc Paulus. Ad chrisma in fœderis contractu exemptũ, ut fertur, si confugias, licet uel unico uerbo hic satis facere possem: id tamẽ ne plus facessat negocij, tutius erit respõdere: Si qua uis sit chrismatis eã non in extrema illinitione magis consistere, quàm in extrema aquę superfusione in sacramẽto Baptismi, qui fide intercedẽte sanctificatur, atq; ita cõfirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa ablua-

Fidem Christianam abnegantes.

Gal. 5.

2. Timoth. 3.
1. Timoth. 4.

Pietatis uim qui abnegarunt, circa fidem reprobi.

Exod. 7.

Chrismatis uim, si qua est, non posse externa exemptione tolli.

tur, imò tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impresso permanet baptismi essentia: etiãsi eius uirtutem homo quandoque lapsu abneget, tamẽ si resurgat, à peccatis ad uitæ emendationem pœnitudine conuersus, eadem stabit baptismi semel administrati energia. Ratio chrismatis erasi erit eadem apud resipiscentem, si ita uoles: alioqui uel uulnere syncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoq; interire sequeretur: quanquam etiam non uerè synciput in fœdere collidi crediderim, sed imaginariè: quemadmodum reliqua multa hic contingere animaduertimus, quò credulum hoc malesanorum hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus iam inde implicitum usque adeò, seruumque credat, quasi omnis resipiscentiæ uia deinceps sit præclusa, quò hac ratione tandem extrema cogitet, moliaturque: quamuis non magis huic, imò multo minus, ut uitiata phantasia deluso, quàm quibusuis alijs grauiter peccantibus, conuersionis locus erit præcisus. Petrus siquidem, antea breui à Christo præmonitus, contra conscientiæ testimonium ter Christum, addito etiam iuramento, negat; atqui agnito errore, lachrymisque fusis, in gratiam recipitur.

Matth. 26. Marc. 14. Luca 22. Ioan. 18.

Fœderis uani demonstratio reliqua.
Cap. IIII.

Ceremonijs nõ posse occidi pueros.

ADhæc, quòd ullis ceremonijs pueros occidere quis posit, falsissimum est, meraq; satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Item quòd illos ex sepulchris clàm effodiant, nihil esse nisi diabolicam persuasionẽ ex imaginatiua ui corrupta, aut alto somno uitiata, palàm constabit, si monumẽta inspiciantur, unde eos extractos esse narrant: ibi etenim reconditi adhuc inuenientur. Nec hęsitare uolo, eodem modo in

do in mentem illis inductam esse infantis decoctionẽ in olla confectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis. Tam enim id existit inhumanum, tetricum, crudele, & creditu difficile, ut si uel meis intuerer hoc oculis, citius huius horribilis spectaculi fascino eos mihi præstrictos crediderim, quàm nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum uerè apparatum esse fatear. Sed esto, quòd ex Stygia palude proserpant eius unguenti artifices horrificæ striges, quæ omnem humani sensus imaginem prorsus exuerint: cedo tamẽ, unde illi unguento ea uirtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum uoluntatum, execrabilium artium, & transuectionum incredibilium particeps? uel si eo sedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus, per aera feratur: quemadmodum sagę persuasum habent, & liber ille testatur? Non libet hic anxiè de mortuæ, putideq; & uirulentæ huius carnis decoctæ temperamento & uiribus disceptare. siquidem in rerũ natura eam ita paratã non inueniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conseruatæ præparatione, potatione & uirtute dictum uolo. Interim negandũ non est, miseras has mulierculas ita formis uirtuti phantasticæ impressis, à dæmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita uerè fierent, scire: uti ferè omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ saltẽ uidẽtur: & propterea quęstionib. adactæ, flãmisq; propinquæ, sua apertè cõfitentur flagitia, per somnũ uel simulachrũ illis solũmodo cognita. Idipsum cõfirmatur in Decretis, ad hunc modũ: Quædã mulierculæ inseruientes satanæ, dæmonũ illusionibus seductæ, credunt se alia nefanda quoque agere, puta paruulos à lacte matris auellere, assare & comedere: domi per caminos seu fenestras intrare, & habitantes uarijs modis inquietare: quæ omnia & consimilia

Infantes mortuos ex sepulchris effodi, delusoriũ est.

Potus ille Stygius imaginarius, ut & unguentum.

In secũda parte, caus. 26. q. 5. Episcopi.

solum

solum phantasticè accidunt eis. Cum ea uerò, quæ fossula facta, & lotio infuso uel aqua, digitoque moto se tempestatẽ ciere arbitratur, colludit dæmon aerem turbans, ut illam sibi addictam in officio contineat.

Huius ergo ex utre potionis tartareæ, sed imaginariæ in fœdere usus, ipsum quoque præstigiosum esse, præter multam eius diuersitatem apertius demonstrat: lubetq; hic cum Horatio dicere,

1. Carm. ode 36. 2. *Ne quodcunq; uolet, poscat sibi fabula credi,*
Neu pransæ lamiæ uiuum puerum extrahat aluo.

Pacti item uanitatem, id quoque docet, quòd eo initio ceremonias quasdam contra Ecclesiæ statuta cogantur obseruare: quemadmodum diebus Dominicis ieiunare, aut sextis ferijs (ut aiunt) carnibus uesci, aut crimina in confessione celare, uel tempore eleuationis in terram spuere, uel sub Missæ actione uerba proferre inutilia, uel aliquid simile designare: ita Mallei referunt fabricatores. Hæc qualia & quanta sint delicta, quilibet pius, tenuiter modo Sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quum dies Dominicus sit audiendo Dei uerbo, orationibus & diuino cultui cum primis consecratus, his nemo fructuosius uacarit, quàm qui mentem à cibi nebulis serenam conseruarit. Est (inquit Christus) aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & ieiunijs eijcitur. Sobrios hinc nos esse iubet Petrus, & uigilantes ad orandum, quia aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Item Paulus docet suos Corinthios: Ne fraudetis uos inuicem, nisi si quid ex consensu pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. Ita ieiunium & oratio ferè coniunguntur, & quidem ordine optimo: ut quod apud Tertullianum legitur, ieiunare die Dominico nefas existimari, non immeritò mirer.

Die dominico utiliter ieiunari. *Matth. 17.* *1. Petr. 4. 5.* *1. Corinth. 7.*

Quòd

Quòd uerò carnibus uesci, urgente necessitate (si modò absit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano uetitis, alij defendunt ex his Christi uerbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: sed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloss. 2. Ne quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbathorum, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi. Et pòst: Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris: quæ omnia ipso pereunt abusu, iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidē speciem habent sapientiæ per superstitionem ac humilitatem animi, & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoque scribit: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus desciscēt quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumendū cum gratiarumactione fidelibus, & ijs qui cognouerunt ueritatem: quòd quicquid creauit Deus, bonum sit, & nihil reijciendum, si cum gratiarumactione sumatur. Sanctificatur enim per sermonem Dei, ac precationem. De his si cōmonefeceris fratres, bonus eris minister IESV Christi, enutritus in sermonibus fidei, bonæq; doctrinæ, quam usque secutus es. Cæterùm prophanas & aniles fabulas reijce. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini siquidem est terra, & plenitudo eius.

Carnibus uesci diebus à pōt. Rom. uetitis quando liceat.

Matth. 15.

1. Timoth. 4.

1. Corinth. 10.

Psal. 23.

Adhæc,

Celare crimina in confessione. Adhæc, quòd ex pacto certa celare crimina in confessione cogantur: quis amabò singula distinctè enarrabit peccata, quum plerunque omnes nostri cogitatus, uerba & actiones sint peccatorum labe conspurcata? aut quo'nam diuinæ uoluntatis testimonio, exacta illa nostrorum scelerum enarratione opus esse conuincetur? Quo ordine ea recensuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce? *Lucæ 18. & 23.*

In terrā spuere tempore eleuationis. *Verba inutilia sub Missa proferre.* *Crucem calcare secretò.* *Ante lustralis aquæ consecrationē templum ingredi die Dominico.* Tam quoque graue est delictum, in terram tempore eleuationis spuere, quàm sputum in ore continere: & æqualem pœnam merentur uerba inutilia tam sine Missa, quàm sub eius actione prolata. Huc adducatur, commissum in calcanda secretò cruce flagitium: item, quòd die Dominico ante lustralis aquæ consecrationem templum ingrediantur: & mille alia anicularum deliramenta, eò huc adducta à dæmone, ut sub religionis prætextu superstitionem impietatemq; inueheret & stabiliret.

Li.1. de doct. Christ. & legitur 26. q.2. illud quod est. Hic præstigiosi fœderis neruum palàm cernit quilibet pius. Rectissimè ergo Augustinus ait: Omnes artes huiusmodi uel nugatoriȩ, uel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ, penitùs sunt repudiandæ.

Euchetæ & Gnostici. Superioribus nugamentis ex Psello accensere libet de Euchetis & Gnosticis, qui nefanda sacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto concipiant pectore. Conueniunt die quo passus est Saluator, uesperè statutū in locum, unà cum puellis sibi notis: & post quædam sacra extinctis luminibus, mistim congrediuntur siue cum sorore, siue cū filia, siue cum qualibet. Nono rursus mense reuertuntur, puellasq; accersunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perq; totū corpus pueros circūcidunt, & circūfuso sanguine phialas implent,

implent, corpora cremant, cinerem cum ſanguine miſcent. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum ſua inter ſe, tum aliorum clàm quorumcunque poſſunt. Exiſtimant enim hoc ſacrificij & alimenti genere, tanquam maximè profano, characterem diuinum nobis impreſſum, ac dæmonia procul arcentem, penitùs aboleri, itaq; dæmonia liberius ingredi. Gnoſticis (ut Irenæus atteſtatur, uir & Chriſtianus & eruditus) prębuit in cunabula Carpocrates. His enim pręſtigias Simonis magi, non ut ille clàm, ſed publicè ac palàm tradebat: & uelut pro ſummis ac optimis ſtudijs laudem confeſſam & publicam de nefarijs actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publica perorabat, de amatorijs duntaxat ſomnijsque immiſsis, ac dæmonijs paredris, alijsque ſimilibus fraudibus. *Carpocrates magiam ſcelestam publicè docuit.*

Qui homines dæmonum illuſionibus artibusq; magis ſunt expoſiti. Cap. V.

HIc porrò id hominum genus potiſsimum impetitur, quod tali eſt temperamento, uel à cauſis externis, ut à dæmonis ſpectro appetitum, uel illius ſuggeſtione tentatum, ſeu uti organum illius uoluntati non ineptum, ex fucata inductione facile præſtet. Huiuſmodi ſunt melancholici, & ob iacturam uel qualemcunque aliam cauſam triſtes, teſte Chryſoſtomo, cuius hæc uerba ſunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum eſt mœroris magnitudo: quia dæmon quoſcunque ſuperat, per mœrorẽ ſuperat. Sunt item Deo diffidentes, impij, illicitè curioſi, peruerſè in religione Chriſtiana inſtituti, inuidi, malicioſi, uetulæ uix mentis compotes, ſimilesque lubricæ fidei (qui enim facilè credit, facilè & recedit) uel inſignis maliciæ mulierculæ. His ut inſtrumẽtis congruis inſidiatur quibuſcunq; poteſt modis, ſuo

Apta ſatanæ organa.

Li. 3. de Prouidentia ad Stagiriũ monachum.

Ob mœrorem multos ſuperat dæmon.

Clemens li. 2. Recog.

Auguſt. lib. 2. de doctrina Chriſt. ca. 24.

suo tempore & loco: singulos, ut cuiusque animi studia & affectus ex certis indicijs cognouerit, peculiari aliqua ratione adoritur, insectatur, illicit, uel assumpta plausibili forma, uel cogitatione imaginationeq; uariè agitata & corrupta, donec tandem ipsius proposito consentiant, se ipsius persuasioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipsi obtemperantes, uera omnia esse quæ suggerit rati, formas in imaginatiua uirtute uel phantastica ab eo ingestas reuera substantialiter (ut sic dicam) existere confidentes sanctissimè: nec aliter queunt, quum illorum mentem ex primo assensu imaginibus inanibus uitiarit, consopitis uel concitatis in hoc opus corporis humoribus & spiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata species aliquas inducat, perinde ac si extrinsecus eæ occurrerent uerè, non solùm dormientibus, uerùm & uigilantibus: atque hoc modo aliqua extrinsecus uel existere uel fieri putentur, quæ tamen reuera nec sunt, nec fiunt, nec sæpe in rerum natura existunt. Ea est horum immundorum spirituum subtilitas incomprehensibilis propè, & fraus infatigabilis, sensus hominum eludens. Sic & ueterum Ægyptiorum sensus obsedisse dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus. *Li. 5. Recog.*

De sexus feminei credulitate ac fragilitate.

Cap. VI.

Sexus feminei credulitas.

PLurimùm uerò huc sexum femineum, nimirum temperamenti ratione lubricum, credulum, maliciosum, impotentis animi, & ob eius affectus quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autem effœtas, stupidas, menteque titubantes uetulas inducit subdolus ille ueterator. Quo nomine Euam conuenientius suæ persuasioni organum, non Adam, in rerum primordijs, quum duo solùm existerent *Genes. 3. 1. Tim ... 3.*

rent homines, aggressus est: quam leui etiam disputationis uelitatione uicit.

Hinc D. Petrus non iniuria mulieres uocat infirmius uasculum. *1. cap. 3.* Et Chrysostomus (si is est) in 2. parte Homiliarum in Matthæum: *Homil. 33. in princ.* Sexus, ait, mulierũ incautus & mollis est: incautus, quia nõ omnia quæ uidet aut audit, cũ sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facilè flectitur, uel de malo ad bonum, uel de bono ad malum. Idem in epistolam ad Corinth. 2. Homil. 23. dicit, mulierum proprium esse decipi. D. Hieronymus, aut (ut uidetur) alius, in regula monacharum ad Eustochium, cap. 16. Debilis est nimium sexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, si suo relinquatur arbitrio. Scitissimè item: Mulierum genus, inquit Eleazarus apud Aristeam, suorum affectuũ sequax, atq; in lapsum procliue, propter imprudentiá, & eius naturam imbecillem. Quintilianus imbecillam rem esse ait fœminam. *Declamat. 338.* Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. lib. nono Rer. mem. cap. 1. Caius item pro Lucilla, apud Stobæum serm. 17. εὐάγωγον γάρ ἐστιν, εἰς πίστιν, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀτυχεῖν προσῇ. quibus significatur, mulierem ad credendum facilem esse, præsertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum esse matrem. Mulieres facilè decipi, & desperare citius quàm uiros, tradit Aristot. in princ. lib. 9. de Histor. animaliũ, & Albertus in initio lib. 8. de Animal. cuius bonam partem ex nono Aristotelis mutuatus est.

Hinc non ineptè mulier (ut Varro interpretatur, & repetit ipse Lactantius, & D. Augustinus, si is est, sermone de tempore 243) à mollicie dicta esse uidetur, immutata & detracta litera, quasi mollier. Quod & scribit Gratianus in §. Sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto θηλύτεραι uocantur, *Lib. 8. Iliad.* tanquam molles. Ad animum molliciem hanc trahit

Gratianus: uti etiã facit Glos. in cap.1. de claud. despō. Fragiles adhæc esse mulieres, imbecilles, infirmas, & proinde deceptu faciles, testimonio sunt leges, quæ ea ratione statuerunt multa, ut scribitur in l. si mulier. C. ad Velleianum. & in l. si pater. C. de Sponsal. & in l. prima. §. penult. C. de rei uxor. act. & in l. ult. C. de Donation. ante nuptias. & in l. sicut, ibi: Sexus fragilitas. C. de Præscript. 30 uel 40 annor. & in l. asiduis, post princ. C. Qui potior. in pign. habean. & in l. quisquis. §. ad filias. C. ad legem Iul. maiest. & in §. 1. ad fin. Instit. Qui alien. licet. & in capitul. ex parte abbatissæ, extrà, de Priuileg. & in capitul. Adam. 33. q. 5. & 24. quæst. quinta. Item l. 2. §. uerba, in fin. in illis uerbis, Infirmitas mulierum. & l. regula, statim post prin. D. de Iur. & fa. igno. & l. cuius bonis. D. de Cu. fur. & l. deferre, in prin. D. de Iure fisci. & l. 1. §. accusationem, ibi: Propter sexus infirmitatem. D. ad S. C. Turpil. & l. 1. ibi, fœmineæ infirmitatis. C. Quan. mulier. tut. offi. fung. pot. & l. quisquis, nuper allegata. & l. nullus. C. de Iur. fis. l. 10. & l. nullus solius. C. de Decur. eod. l. §. & his cõsequens, uersic. unde uolumus. in Auth. de æqual. dot. & tex. in d. §. uerba, ibi, propter sexus imbecillitatẽ. & in l. Imperialis, in princ. C. de Nupt. & in §. 1. post medium, in Auth. ut immobi. ante nupt. dona. in illis uerbis, Mulier quippe mariti seductionib. facile decepta, &c. & annotauit Lucas Penna in l. ult. col. 3. C. de Priuil. schol. lib. 12. Hinc secũdum ueterum Græcorũ instituta, prouidè admodũ ex lege tutores & curatores mulierib. dari solitos legimus, siue quorũ arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat, ut retulit Harpocration. Martianus autẽ scribit, Mineruam natam esse sine matre, quoniam in fœminis prudentia non est. Illius leguntur uersus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt sine matris fœdere natam,
Prouida consilia quòd nescit curia matrum.

Quare

Quare Plato ſatis inciuiliter dubitare uidetur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum.

De melancholicorum deprauata imaginatione. Cap. VII.

Porrò ne imaginatiuæ uirtutis inſtrumenta in his mulierculis hoc modo uitiari, & oculorum aciem perſtringi, ut antè oſtendi, uſq; adeò abſurdũ uideatur: animaduerte melancholicorũ cogitatus, uoces, uiſa & actiones: ac quàm omnes ſenſus ex humore melancholico cerebrum occupante, mentemq; immutante, in his ſæpe deprauentur intelliges, ut alij ſe eſſe bruta animalia credant, ipſorumque uoces & geſtus imitentur. Nonnulli ſe uaſa fictilia factos eſſe putant: ob id occurrentibus, ne collidãtur, cedunt: alij mortem timent, quam ſibi tamen conſciſcunt interdum. Plerique ſe criminis reos imaginãtur, ut pauidi quemcunque uiderint ad ſe ingredientem exhorreſcant, ueriti ne manibus ipſis iniectis captiui abducantur, & ad tribunalia ſupplicio afficiendi pertrahãtur. Quidã ſenex nobilis, quãdoq; è ſede exiliens ſubitò, ab hoſtib. ſe impeti credebat: quos arreptos, retrò ſe in furnũ cõfertim, ſua quidẽ opinione, intrudebat. Alius metuebat, ne Atlas, uniuerſum terrarũ orbẽ ſuſtinẽs ſuis humeris, defatigaretur, & onus excuteret laſſus, cuius intolerabili ruina omnes opprimerentur. Qui ſe totius mundi monarcham & imperatorem eſſe, ac ad ſe ſolùm id ſpectare nomen crederet, noui melancholicum Italum: alioqui bene habitum, eloquentem, nec alio morbo læſum. Vidi, qui cibum & potum pertinaciter auerſaretur, condemnationem imaginatus. Sunt quos tam miſerè exercet plena ſcrupulis conſcientia, qui nodos in leui ſcirpo quæritantes, culpã imaginantur ubi nulla eſt: & di-

Melancholicorum corrũpta imaginatio.

uinæ misericordiæ diffidentes, se orco destinatos, lamentatione sedulò nocte diuq; deplorant. Noui, qui se fratrem multis inde miliaribus degentẽ uidere diceret: item qui suis auribus semper obstrepere (masculorũ concubitor) quẽcunq; obuiũ, etiam cõiunctissimũ quereretur: atque hoc nomine ad me is scribebat disertè, nũ quid consilij à me adhiberi ualeret: quũ in auditus organo uitiũ esse alij existimarẽt. Mens autẽ huic sacrifico erat læsa: quemadmodũ & illi, qui pollicebatur se Gabrielem aut Michaelem coacturum, ut ad se uenirent, & illos de rebus magnis interrogatos responsum daturos. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret: respondebat, Se non posse, nisi præparato prius corpore multis ieiunijs & orationibus, nec nisi pro rebus reipublicæ Christianæ. Edidit hic librum de Phyala summi pontificis, & eius partibus.

Scio quoq;, ubi sulphur & picem redolere aliquem occlamaret melãcholię uitiũ patiens, & cibum oblatũ piper resipere iudicaret: quæ quàm alienissima esse à rei ueritate, cognoscebàtur. Partes itẽ pudibundas inflãmatione putoreq; ita uitiatas asserebat, ut gangrænã suborituram pertimisceret, his interim locis ab omni uitio immunibus. Infinita alia huc coaceruari possent exempla, ubi sensus omnes multifariam uitiatos cernas, ex unico illo humore, uel fuliginoso atræ bilis uapore, mentis sedem inficiente, unde phantastica illa procreari monstra constat. Imaginatricem quoq; interdum totam ex alijs humoribus corrumpi, exoluiq;, docet Galenus de Sympt. differentijs, quemadmodũ in catalepsi: plerunque autem uitiari, ut in delirio: est cum deficit atq; debilitatur, quod in lethargo contingit. Quare idem non licebit diabolo, tanquam spiritui ut Deo conniuente, in sensuum organa sese insinuet, & humores sibi commodos uel uapores commoue-

at,

at, uel aerem idoneum conferat ad organa: maximè delectu habito ex temperamento, ætate, sexu, uel alia causa externa aut interna apta: unde nouæ species in imaginatiua ui conceptæ, plerunque etiam spiritui uisorio per neruum opticum communicentur, quò se uidisse uel designasse, mortis etiam periculo affirmare audeant, quę nunquā uel uisa, uel in rerū natura extiterūt? Leuia eius rei argumēta in hypochymate oculorum uitio apparent. Meritò igitur Thomas frequenter allegat illud Augustini in libro 83. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus.

De phantasia, & quomodo uitiatur. *Cap.* VIII.

DE phantasia sic scribit Iamblichus: Phantasia omnib. animę uiribus est adnata, omnesq; figurat atq; effingit similitudines specierū, & apparitiones, uisaq; seu impressiones uiriū aliarū transmittit in alias: quæ quidem à sensu micant, in opinionem excitat: quæ uerò ab intellectu, secundo loco offert opinioni, sed in se ipsa ab omnib. imagines suscipit. Hęc utiq; omnes actiones animę fingit & exprimit, atq; externas accōmodat intimis. Hic Marsilius Ficinus Platonicus, in explicatione Prisciani philosophi Lydi, interpretantis librū Theophrasti de phantasia & intellectu, capite 2. ait: Imaginatio actiones rationis effingit sub rerum sensibilium conditione, ac potest ultra sensuum actus latius phantasmata promere. Superat sensum: quia enim nullo mouente, imagines edit, imaginatio est tanquam Proteus uel chamæleon. Idem libro 13. capite 1. de Theologia Platonica: Phantasiam, inquit, quatuor sequuntur effectus: appetitus, uoluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando uehementissimi *Phantasia.*

simi sunt, subitò corpus proprium omnino, nunquam alienũ afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito, subita spirituum uibratione per neruos, quib. matrix cerebro coniũcta est, imprimit imprægnatæ imaginatio? ut si imaginetur malum granatũ, illius secũ notas proferat fœtus: si leporem, infans editur labello supremo bifido ac dissecto. Vehemẽs siquidẽ cogitatio, dũ rerum species uehementer mouet, atq; identidem uersat, formá quam cõtinua imaginatione reuoluit, fœtui imprimit. Spiritus enim interni atq; humorum affluẽtia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quum amaram potionem alicui offerri contueantur pleriq;, in ore mox amarorem sentiunt, quem haud dubiè uehementem mouere imaginationem credẽdum est. Quibusdam eiusmodi cogitatione aluus cietur: nõnullis, quod mirabile est, ex alicuiꝰ rei aspectu, uel etiá auditu (quod mihi usuuenit) stupescere uel horrere uidentur dẽtes. Theodorus Byzantinus in ea est sentẽtia, uiros fortes rarò uel nũquá spectra uidere: quòd ipsi ob innatá constantiam hæc minimè imaginentur. Ná solet timor, præ omnibus alijs affectibus, firmas in nobis gignere imagines: pòst amor. Scythæ, apud quos homines occidere sacrificium est, cùm fortes natura sint ac institutis, neque mortuos neq; lemures uidẽt: sic nec latrones. eiusmodi autem simulachra frequentius obuia sunt pueris, mulieribus, uæcordibus, molli bus atq; ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, assidua formidine uanisque insomnijs quatiuntur.

Imaginationis uis.

Imagines fortes gignunt timor & amor.

Spectra nõ uident fortes.

Aristoteles libro de Motibus animalium secundũ communem commentationem, cap. 6. Alterant autem, ait, phantasiæ & sensus, meditationes. Phantasia uerò & intelligentia habent rerum uirtutem: aliquo enim modo species intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut tristis, talis existit, qualis quidem &

rerum unaquæque. Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum. Adde item, quòd abſentibus ſenſibilibus, phantaſmata remanent, & imaginationes, teſte Ariſtot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarum ſenſibilium remanentium in uirtute phantaſtica, cum humorib. in quibus ſunt ut in ſubiecto, apparēt aliqua quę non ſunt. Sic in libro de Somno & uigilia idem inquit: Deſcendente plurimo ſanguine ad principiū ſenſitiuum, ſimul deſcendunt formæ in imaginatione cōceptæ. Eſt enim imaginatio theſaurus quidā formarū per ſenſum acceptarum. Qua ratione poſſunt dæmones humores & ſpiritus mouere interiorum exteriorumq; ſenſuum, atq; ita ad organa ſpecies aliquas inducere, quaſi extrinſecus dormientibus nobis & uigilantibus uerè occurrerent res ipſæ.

Tradit præterea Ariſtoteles de Somnio, imagines quæ apparēt in ſomnijs ferri ad caput, & ſenſuū organa, ſicut nubiū eleuātur imagines, & diuerſę animaliū facies reprę́ſentātur in uapore aqueo uel terreo, qui à terra p ſolis calorē ad aeris mediū effertur: ſic & ſomniorū imagines figuras capiūt diuerſas, halitus eleuatos cōſequentes, unde uapor cholericus calidus & ſiccus flāmā mouere uidetur: qui aūt ſurgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quādo ad guſtus organū fluit, cognoſcitur, ſomniaq; aquā ſpectātia gignit: ſed ex uapore melancholico nigro apparet quiddā horribile, & quaſi dęmonū imago: proinde huic uelut materię ſuis ludibrijs conuenientiſsimæ, diabolus ſe non illibenter inſinuat. Quod autem ex cholera aduſta, quæ melancholia eſt accidētalis, aſcendit, ſentitur ut mordax, uulnerās, acre, fellea amaritudine imbutum. ſic etiam quod ex ſanguine puro euaporat, pulchrum apparet, & delectabile: cuiuſmodi eſt roſarum aut florum aſpectus, choreæ, muſica, & quæcunque uoluptaria cum uanitate coniuncta, Et ad hunc modum fit

 illuſio,

illusio, ut pro qualitate imaginum, per somnum ex humorum halitu firmius inuectarum, res ita uisæ credantur esse ueræ.

Dæmones uerò nacti à Deo potestatem species eiusmodi formandi, & eas in animales spiritus imprimendi, talibus formis ostendunt personas modò lætas, edendo, bibendo, saltando, canendo, Venerem exercendo: modò tristes, quæ nihil non mali fabricent uel patiantur: modò humanas, modò bestiales, modò opprimentes, modò uolantes, & animæ sensus ijs infigitur tanquam rebus ipsis. Hinc fit, quòd homini aliquando uideatur, se esse asinum sacco coopertum, plerunque aquilam uolantem, nonnunquam cum Diana & eius nymphis uel etiam alio muliercularum cœtu de loco ad locum transferri, ducere choreas, lõgius peregrinari, & quibuscunque alijs interesse delicijs. Ideoque talia ijs frequenter in somnijs & nocte cõtingunt, interdiu non item, nisi melancholicis quibusdam & insanis: qui idem uigiles patiũtur, quod alij in somnis. Somnorinas eiusmodi imagines appellat Varro, teste Nonio.

Somnorinæ imagines.

Nec mirum uideri debet, dæmonem potentia sua naturali id ualere, cum etiam homo insomnis & sanæ mentis pro suo arbitrio, quas uelit in suis organis proponere producereque formas, atque in ijs imaginatione conquiescere, posit facilè: quemadmodũ ij omnes qui rerum expetitarum & absentium desiderio languent, experiuntur. Potest autem diabolus id facilius in consentaneis ipsius fuco instrumentis, puta fœminis, aut animi morbo saucijs: quos eiusmodi simulachris, quibus delectari uidentur, illudit, effascinatque. Et sicut in ebrijs, phreneticis & melancholicis usus rationis uitiatur, humorum & uaporum causa: non minus diabolus, qui spiritus est, eos concitare, suisque illusionibus accommodare, & ra-

& rationem corrumpere Deo conniuente poteſt, ut formæ rerum non exiſtentium, tanquam res ipſæ apprehendantur, cogitatus uinciant, obuerſentur defendanturque. Hinc Thomas etiam docet, diabolum efficere poſſe, quòd imaginationi formæ aliquæ præſententur imaginariè. *p.p. 2.q.70 ar. 2.*

Adhæc, intellectum humanum poſſe iuuari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoſcatur cuiuſdam illuminationis ratione, teſtatur Dionyſius. Quum enim intelligere cenſeatur quiddã pati, poteſt illa ſpeciem quandam in intellectũ imprimere, unde intelligẽdi actus elicitur. Diabolũ autẽ idipſum poſſe uirtute ſua naturali, quæ non eſt imminuta, perſuadendo, non illuminãdo, quemlibet fateri oportet: quo uerò quis illuſtratur magis, eo in ueri cognitione accreſcit uberius, magiſque prouidè ſibi ab impoſturis præcauet, quas ſolas ſuis perſuaſionibus meditatur dæmonium.

Quomodo phantaſiam hominum corrumpat, & uaticinari uideatur diabolus, ſententiæ Auguſtini. Cap. IX.

VT autem ſupradictis pondus accedat, Auguſtinum latius hic differentem adducere placuit: qui dæmones eiuſmodi multa poſſe docet, duabus rebus ueluti quadam prærogatiua, ſenſus nimirũ acrimonia, & motus celeritate: ſicq; hominũ ſenſibus uel ingerere, uel prænunciare, quæ ipſi dæmones facturi ſunt, nec ita ab hominibus præ terreni ſenſus tarditate dignoſcãtur, diſcernãturúe. Accipiunt enim, ait ille, poteſtatem, & morbos immittere, & ipſum aerem uitiando morbidum reddere, & peruerſis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta ſuadere, de quorum moribus certi ſunt, quòd ſint eis talia ſuadentibus cõſenſuri. Suadent autẽ miris & inuiſibi- *Lib. de Diui nat. dæmonũ, cap. 3 & 5. itẽ li. de Spiritu & anima, cap. 28.*

libus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporū, corpora hominum non ſentientium penetrando, ſeq; cogitationibus eorum per quædam imaginaria uiſa miſcendo, ſiue uigilantium ſiue dormientium. Aliquando uerò non quæ ipſi faciunt, ſed quæ naturalib. ſignis futura prænoſcunt, quæ ſigna in hominum ſenſus uenire non poſſunt, antè prædicunt, &c. Et pòſt: Quid autem mirum, ſi quemadmodū medicus in corporis humani uel turbata uel modificata tēperie, ſeu bonas ſeu malas præuidet ualetudines: ſic dæmon, in aeris affectione atq; ordinatiōe ſibi notas, nobis ignotas præuidet tēpeſtates? Aliquādo & hominū diſpoſitiones, non ſolùm uoce prolatas: uerùm etiam cogitatione cōceptas, cū ſigna quædā ex animo exprimūtur in corpore, tota facilitate perdiſcūt, atq; hinc etiā multa futura prȩnūciant, alijs uidelicet mira, qui iſta diſpoſita nō nouerunt. Sicut enim apparet cōcitatior animi motus in uultu, ut ab hominib. quoq; aliquid forinſecus agnoſcatur, quod interim ſecus agitur: ita nō debet eſſe incredibile, ſi etiam leuiores cogitationes dát aliqua ſigna per corpus, quæ obtuſo ſenſu hominum cognoſci nō poſſunt, acuto aūt dȩmonū poſſunt. Adhȩc lib. 3. de Trinitate docet, facile eſſe ſpiritib. nequiſſimis, per aera corpora facere multa, quȩ mirētur animæ terrenis corporibus aggrauatæ etiā melioris affectus. Si enim corpora ipſa terrena nōnullis artibus & exercitationib. modificata, in ſpectaculis theatricis tāta miracula hominib. exhibent, ut hi qui nunquā uiderūt, talia narrata uix credāt: quid magnū eſt diabolo & angelis eius, de corporeis elemētis per aera corpora facere, quæ caro miretur: aut etiā occultis inſpirationib. ad illudēdos humanos ſenſus, phantaſmata imaginū machinari, quib. uigilātes dormientesúe decipiat, uel furentes exagitet? Quare ad Simplicianum ſcribit: Fallacia ſatanæ, atq; imaginum ſimulandarum

Cap. 12.

Lib. 2. quæſtion. 3.

callida

callida operatio, decipiendis humanis ſenſibus multiformis inuigilat. Fallit autem ſtudio fallendi, & inuida uoluntate, qua hominum errore lætatur. Sed ne apud cultores ſuos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus ſuis ſignorumque ſuorum coniectoribus culpa tribuatur, quando uel deceptus fuerit, uel mentitus. Vitiatá quoq; phantaſiá pulchrè depingit libro de Cura pro mortuis agēda, his uerbis: Similia ſunt ſomnijs nōnulla uiſa uigilantiū, qui turbatos habent ſenſus: ſicut phrenetici, uel quocunq; furentes modo. Nam & ipſi loquūtur ſecū quaſi uerè præſentibus loquantur, & tam abſentibus quàm præſentibus, quorum imagines cernunt ſiue uirorum ſiue mortuorum. Sed quemadmodū hi qui uiuunt, ab eis ſe uideri, & cū eis ſe loqui neſciunt (neq; enim reuera ipſi adſunt, aut ipſi ſermocinantur, ſed turbati ſenſibus homines talia uiſa imaginari patiuntur) eodē modo & hi qui ex hac uita migrarūt, ſic affectis hominibus uidentur quaſi præſentes, cum ſint abſentes: & utrū eos aliquis imaginariè uideat, omnino neſcientes. Huic rei ſimile eſt etiam illud, cum homines altius quàm ſi dormirent, ſubtrahuntur corporis ſenſibus, & occupantur talibus uiſis. Ex his enim apparent imagines uiuorum atque mortuorum: ſed cum fuerint ſenſibus redditi, quoſcunque mortuos uidiſſe ſe dixerint, uerè cum eis fuiſſe creduntur: nec attendunt qui hæc audiunt, ſimiliter ab eis abſentium atque neſcientium quorundam etiam imagines uiſas eſſe uirorum.

L. de Diuin. dæmonū c. 6.

Cap. 12.

Huc facit, quod lib. de † Spiritu & anima tradit Auguſtinus, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Vnde quædam mulierculæ poſt ſatanam conuerſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profi-

† Cap. 28. 26. q 5. epiſcopi ex cōcilio.

Lamiarū noſtrarum confeſſionem phātaſticam eſſe, ex Auguſt. & Decret. conſtat.

profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierum multitudine equitare, uel earum iusſionibus obtemperare. Quapropter ſacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falſa omnino: & non à diuino, ſed maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Ipſe namque ſatanas, qui transfigurat ſe in angelum lucis, quum mentẽ cuiuſq; mulierculæ cæperit, & hanc ſibi per infidelitatẽ ſubiugarit, ilicò transformat ſe in angelum lucis, in diuerſarumque formarum ſpecies & ſimilitudines: & mentem quam captiuá tenet, in ſomnis deludens, per deuia quæque deducit. Et quoniam ſolus hoc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, ſed in corpore euenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis uiſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam uigilando uiderat? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cùm Ezechiel & alij prophetæ, Ioannes etiam euangeliſta & Paulus in ſpiritu, non in corpore uiſiones uiderint. Hinc Syneſius de Somnijs rectè inquit: Anima fàſcinata materiæ donis, perinde afficitur atque illi, qui cum liberi ſint, ad certum tempus mercede conducuntur ad opus, ubi ancillæ cuiuſdam pulchritudine capti, moras trahere uolunt, ipſius amatæ domino ſeruire conſtituentes.

2. Corinth. 12.

Ezechiel. 3.
2. Corinth. 12.

De phantaſtica transformatione hominum in beſtias. Cap. X.

DE phantaſticæ porrò mutationis hominum in beſtias opinione, recentior eſt memoria noſtrorum ferè temporum, quàm ut inter obliterata poſsit neſciri. Refert enim Guilielmus Malmeſberienſis monachus, in ſua hiſtoria, tempore Petri Damia-

Vide l. 4. c. 22. et l. 6. c. 12. huius Operis. Vincent. in Spec. natur. li. 3. ca. 109.

Damiani fuiſſe duas uetulas in uia publica qua Romá itur, quales Auguſtinus appellat ſtabularias, id eſt tráſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam ſtabulum propriè hoſpitium uenale & publicum dicitur) quæ in uno commorantes tugurio, una quoq; arte malefica imbutæ, hoſpitem quandoq; ſolum aduenientem, in equum uel ſuem uel aſinum mutabant, & certo precio mercatoribus diuendebant. Quodam die iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus uictũ exigentem, hoſpitio exceperunt, & in aſinum uerterunt, multum eo lucrifacientes, qui geſtuum miraculo diſtineret tranſeuntes: nam ad anus mandatũ nutumq; quocunq; modo mouebatur. Nõ enim illi intellectus perierat, ſed loquela. Ingentẽ inde quæſtum fecerant uetulæ. Quo cognito, uicinus carè aſinum redimit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, ut cuſtodiretur ne in aquã deſcenderet. Seruatus diu ab aqua, & tandẽ incautiorẽ nactus cuſtodiá, in lacũ proximũ ſe cõiecit: & ibi ſe aliquandiu uolutans, propriæ reſtituitur formæ. Cũq; ab eodẽ obuius ſciſcitaretur eius cuſtos, num aſinũ uidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. famulus ad herum retulit: herus ad Apoſtolicũ Leonẽ, uirũ eo ſeculo ſanctiſsimũ. Cõuictæ anus idẽ fatentur: dubitantẽ Papã cõformauit Petrus Damianus, uir eruditiſsimus, prolato exemplo de Simone mago, qui ſuam Fauſtiniano imaginẽ impreſſerat. At hæ & ſimiles nugæ eandem ſortiantur fidem, quam Apuleij & Luciani metamorphoſis meretur. Ex Vincentio hic adde: Pudicam fœminam, in quam amore ueſano exarſerat Ægyptius quidam, à malefico in equam uerſam, & à D. Machario Ægyptio heremita reſtitutam.

Stabulum.

Mutati in aſinum iuuenis figmentũ.

Lib. 18. Hiſt.

Si qui uerò obuagari in Liuonia & locis finitimis uideantur lupi noxij, quos Lamias putant. Germanis *vueruuolff* dictos: ij certè uel ueri ſunt lupi, in eiuſmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum

Vueruuolff.

uagis

uagis erroribus & actionibus, delirorum λυκανθρώπων, phantasię organa imbuit, uitiatq́;, ut ij se esse excursionum erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur, fateanturq́; : quod quidem diabolo non esse difficile, ex descripto λυκανθρωπίας morbo cuilibet constat, dum humores & spiritus in hæc ludibria idoneos commouet, potissimùm quibus atrę bilis nebulæ cerebrum uitiare solent, cuiusmodi existit fatuum monstrosumq́; id genus hominũ : uel certè dæmones censendi sunt eiuscemodi lupi, qui eam assumpsere formam, ut malè credulum hoc hominum genus magis irretirent suis uaframentis, insontes grauarent, & sanguinis innocentis reum redderent magistratum. Interea ij qui se in lupos credunt transformatos, alto immersi somno, diaboli studio, alicubi iacere cõperiuntur, quorum somnia ijs confundit imaginibus, quas hominum oculis præstigiose in pueris uel insectandis uel uorandis, siue armento lædendo, aut longè lateque hinc inde uagando obijcit ueterator ille: ut certè non leuiter mirari oporteat, inueniri uiros cordatos, qui delusorum horum hominum confessioni tanquam ueraci innixi, mortis sententiam contra eos pronunciare non grauentur. Sed uno ab illis uerbo mihi responderi uelim, utrum uerè in lupos transmutari homines credant, nec ne. Nec condere, nec uerè transmutare creaturas diabolum posse, satis superque demonstratum est libro 3 & 5. ubi ex professo penitissimè excutitur hoc argumentum. Iam ualeant hæ nugæ. Nullum hic locum habet, quod de fœminis in mares uersis abstruso naturæ miraculo, Plinius, Sabellicus, Pontanus, & plerique alij scriptores non obscuri, qui libro sequenti adducuntur, tradunt: quum hic solum de phantasticis dæmonum illusionibus agatur.

Li. 4. cap. 22.

Sabell. lib. 9. cap. 8. de Ostentis.

Quomo-

Quomodo & quare à dæmonio dementententur Lamiæ, ut credant fateanturq; se fecisse, quæ prorsus non potuêre. Cap. XI.

CÆterùm uetulæ illæ, de quibus hic instituta est oratio, non absurdè ἐκστατικοῖς assimilari possent: qui uelut rapti extra sese, sensuq; omni & motu priuati, iacent exanimis similes, & post ceu ex profundissimo expergefacti somno, aut à morte ad uitã reuocati, redeunt ad sese, & miras fabulas, miraq; cõmenta narrant. at in has cogitationes se ingerens dæmon, earũ seriẽ texit, hancq; uariat mira arte & scitè, repetitis prçteritis, annexis præsentibus, & aspersis etiã quibusdam admonitionib. de futuris, ne in suspicionẽ aniliũ fabularũ, aut temerè cogitatarũ ineptiarũ ueniant: inducta etiam persuasione, ut coràm spectasse quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia usurpat ministeria, ut sui prorsus non sint compotes: sed uelut κατακλωθέντες, ea agitent mente, in eaque intueantur, quæ dæmon obijcit: ex sese nihil faciant, nisi quantum aliquando permittitur, & id quidem ut plurimum est ridiculum. *ἐκστατικοί.*

At homines, Augustino teste, malarum rerum cupidi, occulto quodam iudicio diuino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis uoluntatum suarum, illudẽtib. atq; decipiẽtib. eos præuaricatorib. angelis, quibus ista pars mundi infima secũdum pulcherrimũ ordinem rerum diuinæ prouidentię lege subiecta est. Idipsum docent Decreta his uerbis: His portentis per diabolorũ fallaciã illuditur curiositas humana, quãdo id impudẽter appetũt scire, quod nulla ratiõe cõpetit eis inuestigare. Hæc potestas immundis spiritib. ideo datur, ut perniciosos sibi aptent, hoc est prauos homines seducant: illos scilicet, qui spernũt ueritatem, & credunt mendacio, iuxta Pauli sententiam: Sanam doctri-

Dæmonis ludibrijs qui magis expositi.

In secũda parte, caus. 26. q. 5 Episcopi.

2. Tim. 4.

doctrinam non ferent, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus: & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur, onerati peccatis: ducentur uarijs desiderijs, semper discentes, nunquam ad scientiæ ueritatẽ per- uenientes. Hos Paulus uocat filios contumaces, in quibus agit spiritus ille cui potestas est aeris, eludens subtilitate & dolo inimitabili hæc sua instrumenta, in ipsius inductiones propendentia: nimirum has mentis acie læsas, effascinatas, maleque feriatas mulierculas: quas ita dementat, ut quicquid illarum phantasiæ suggerit, aut quodcunque etiam malum ab ipso, uel etiam hominibus, Dei abstrusa permissione perpetratum est, aut quæcunque ludibria præstigijs conspicienda illis ostendit, eius malesuadi suggestione à se designata (licet phantasmate uel insomnijs solummodo nota) perperam credant his miseræ, quæstionibus subiectæ confiteantur, à propria confessione mortis sententiam audiant, dirisque tandem flammis deuoueantur. Sic in ipsius uerba iuratis, animi & corporis oculorum aciem perstringit cacodæmon, sic sibi addictos demeretur, hoc deuotę illi mentis autoramentum. Hinc pulchrè Augustinus: Maligni (inquit) spiritus, quos isti deos putant, etiam flagitia quę non admiserint, de se dici uolunt: dum tamen humanas mentes his opinionibus uelut retibus inducant, & ad prædestinatum supplicium secum trahant.

2. Timoth. 3. *Ephes. 2.* *Lib. 2. de Ciuit. Dei, c. 10.*

Delusionũ eiusmodi modus, & quid in ijs dæmon ualeat, & quid item nequeat, non inscitè describitur in eo libro cui Fortalitium fidei inscriptio est, ubi ita legitur: Decima differentia dæmonũ est, eorum qui decipiunt quasdam uetulas, quæ Xurguminæ siue Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, esse quosdam homines apostatas in fide, hæreticos & falsos, qui seipsos uoluntariè offerunt diabolo: qui & eos recipit, tradit-

Li. 5. de Bello dæmonum.

traditque artes inanes, quibus uidentur ducenta euagari miliaria, & quatuor aut quinque horarum spacio redire: item destruere creaturas, sugentes eorum sanguinem, atque alia perficere maleficia pro suo nutu ex dæmonis uoluntate. At à satana miserè decipiuntur, illuduntúrque non solum hæ, sed & qui eis fidem accommodant. Veritas autem rei sic habet. Quando pessima hæc figmenta usurpare statuerint malæ mulieres, se uerbis & unctionibus consecrant dæmoni, qui eis ad opus suum utitur, & cuiuslibet earũ phantasiam regit, ducitque per loca ab ipsis desiderata: corpora uero earum sine sensu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli sint conspicua. Et cum in earum phantasijs impleta esse, quæ uoluerunt, obseruarit, umbra sublata, proprijs motibus illas permittit. A loco autem non fuerunt amotę, sed phantasiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformauit. Ad illum enim errorẽ tollendũ, quòd corpore trãsferuntur, emanauit illud c. episcopi, quod ex distinctione ac recitatione eius ita probat Ioan. Francisc. Ponziuibius I. V. doctor: quia postquã fecit mentionẽ, quòd illæ mulieres testarentur se inequitare bestijs noctu, multaque terrarũ spacia peragrare: dicatq; plurimos hac opinione deceptos, existimantes aliquid numinis ac diuinitatis esse extra unũ Deũ: mandat, ut patet in uers. quapropter, ea omnia reputari falsa, & non à diuino spiritu, sed à maligno talia phantasmata mentib. hominũ irrogari. Et reddens rationẽ in uers. siquidẽ: quia ipse Satan trãsfigurat se in angelũ lucis. cũ mentẽ cuiusq; mulieris ceperit, & eam per infidelitatẽ sibi subiugauerit, ilico se trãsformat in diuersarũ species personarũ, atq; similitudines: & mentẽ quam captiuam tenet, in somnijs deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostẽdens, per quæque deuia deducit. Subiungit postea, quòd hoc solus

Phantasiam Lamiarum quomodo regit dæmon.

Explicatio primi canonis ex Concilio Aquir. 2. part. caus. 26. q. 5.

Volum. 10. Tract. de Lamijs. nu. 49.

2. Corinth. 11.

Lamias in spiritu equitare.

spiritus patitur: & quòd infidelis hoc non in animo,
sed in corpore euenire opinatur. Et adducit exêplum
Eccles. 49. de Ezechiele propheta, qui uisiones Domini in spiri-
2. Corinth. 12. tu, non in corpore uidit: & quòd Paulus non audet di
cere, se raptum in corpore. Ergo constat, quod uenit
ad determinandum, non solum talia fieri à spiritu ma-
ligno, non diuino: sed etiá ea & illis similia fieri in spi-
ritu, non in corpore. Et propterea sequitur, quòd etiá
in casu nostro, licet uideantur hæ personæ dicere, se
portari à dæmonibus sub hircorum forma, & similiter
dicant se credere dominam in cathedra sedentem, esse
dæmonem transfiguratum: quòd tamen debet dici,
hæc & alia quæ se facere confitentur, phantasticè & in
spiritu sibi obuenire. Hæc Ponziuibij conclusio:
Tract. de sortileg. q. 7. num. 6. qualis etiam est Grillandi, eam exemplo probantis,
quòd in agro Sabino accidisse commemorabimus
infrà.

An & quomodo & quando corpora per aerem deferre diabolus poßit. Cap. XII.

Diabolus simia Dei. NEc mirum est hoc dæmonis studium, quo mi-
seras animas ludificari, deridere ac torquere
conatur, uolens imitari atque æmulari, uelut
simia, quæcunque Dei opera, per angelos bonos ex-
pleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma ca-
Daniel. 14. pitis ex Iudæa in Babylonem reuerà breui momento
translatum legimus, & postquam suis Danielem pla-
centis refecisset, in eundem locum restitutum. Nec
An spiritus poßint corpora trásferre. uerò phantasticè tantum in hominum mentibus eum
hæc efficere, sicut dictum ac probatum est: sed etiam
uerè corpora surripere, ac per aera ferre, tum ipsius &
angelorum naturalis facultas ac δύναμις, tum usus &
experientia testatur: ac primò quidem, quod Domi-
Matth 4. num nostrum IESVM CHRISTVM in pinna
templi

templi constituisse legitur. Omnia enim tentationis illius opera corporaliter ac sensibus corporeis fuisse peracta, & diabolum ei tum in humana specie apparuisse, est multorum Theologorum unanimis sententia. Verùm in hoc discrepant, an Christus à dæmone fuerit delatus, & raptus: an uerò deductus saltem, ut ipse pedibus eò conscenderit. Sed quoniam diabolicis hoc persuasionibus fieri oportuit, ut Christus eum sequeretur: secunda opinione reiecta, primam maior Doctorum pars amplectitur. Dicit enim Euangelista, Statuit: non, adduxit, quemadmodum paulo antè, quòd adduxisset eum in sanctam ciuitatem. Proinde asseritur, quo ad Christum, eum corpore fuisse translatum à Satana. Rectè autem argumentatur Thomas, quòd data posibilitate in uno, per consequens datur in omnibus alijs qui sunt eiusdem ponderis & magnitudinis. Christus ergo cum per omnia nobis fuerit conformis, excepto peccato: hominibus idem euenire posse dæmonis insultu, quid obstat? Proinde dæmones nihil agere, nihil efficere, nisi quod κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, ac naturæ suæ proprietatem sit, posse, iam antè Libro primo demonstratum fuit. Quicquid igitur agunt, non nisi uolente quidem ac permittēte Deo faciūt, sed sua tamē quadā naturæ facultate: ut in habitu & potētia sæpe maiora posint, quàm ipso actu, quē nos plerūq; spectamus: nec ex eo reliquas eorū artes naturales expēdimus, quas præstare nō aliā ob causam nequeūt, quàm quòd nō permittātur. Etenim angelicę naturę ac spiritib. nō est cōtrariū, ut corpora quò Deus permittit deferāt. Satan aūt spiritus adhuc est: nec ex lapsu spiritualē eius essentiā interijsse, iā in principio ostēdimus. Atqui angelus p aerē detulit Abacuc: angelus Philippū ex itinere rapuit, ut inuentus sit in Azoto: cur idē ergo dæmonem præstare non posse dicemus, si Deus permittat? ut

Thomas in 4. cap. Matth. uers. diabolus autem.

Diabolus Christum corporaliter trasuexit.

Thomas d. gl. Albert. Magn. ibid Bonauent. 2. sent. lib. 2. dist. 7.

Dæmones, homines per aerem uehere posse. Tract. qq. 1. part. q. 5. titul. de mirac. & tit. de dæmon q. 16. art. 10. in fin.

Heb. 2.

Rom. 9. 1.

Cap. 21.

Aug. lib. 3. de Trin.

Dan. 14.

Act. 8.

Quomodo dæmon corpora transportet.

omnes sentiunt Doctores & Canonistæ. Quæritur tamen haud temerè, corpore'ne assumpto, an sine corpore per se, corpus è loco naturali sursum (quod est contra motus corporei naturam) euehere posśint dęmones? Et Thomas quidem eos corpora putat assumere, ut naturaliter ac uerè, sicut nostrûm aliquis, hominē transportent: idq; duplici ratione motuum ostendere nititur. Ego uerò respondeo, primùm hoc ipsos eodē facere modo quo angeli: & cum diuo Augustino, An uerò, si hoc angeli faciunt, ut quælibet animalia terrestria rapiant unde libet, cōstituantq; ubi libet: aut eos sine labore non posse, aut onera sentire, credendū est? Quomodo omnia primogenita Aegypti, tantamq; hominū multitudinē unica nocte potuit angelus occidere, ut non præ lasśitudine destiterit? Secundò respondeo ac quæro, quî corpus illud assumptū, quod hominē baiulat ac portat, sine alio itē corpore per aerē feratur? Naturale enim sit oportet. At sic in infinitū quæremus. Quare nō est quòd dicatur, aut angelis aut dæmonib. corpora assumēda ad delationē alicuius circūscripti. Tertiò, quotidiana experiētia testatur, eos corporib. ad hanc rē nec egere, nec uti: quod ego uidi, & impediui Dei auxilio, sicut Libro primo narraui. Sūt alia multa exēpla, quib. & homines à dęmonib. è loco in locum, per iusta tamen spacia, deferri ostenditur, & id ne assumpta quidem humana forma. Neq; hinc absurdi quid consequitur, dæmonem scilicet hac ratione multa contra magistratum ac principes, adeoq; rerum omnium ordinem effecturum: ueluti captiuos è carceribus eripere, deliberationes ac arcana principum per homines ipsos manifestare, & eos qui in aliorum sunt potestate ac ditione, quocūq; iure, suis restituere: quemadmodum dicitur, quo tempore Francisci primi regis Galliæ filij detinebantur obsides in Hispania, magū in Galliam euocatū è Germania fuisse, qui

Tit. de dæmo q. 16. art. 10. prima parte Tract. qq.

Lib. de ciuit. 13. cap 18.

Sine corpore an dæmō corpora ferat.

cap. 11.

Non semper diabolum corpora per aerē ferre posse.

qui tanta credebatur præditus poteſtate, ut poſſet regios pueros per aera reducere, theſauroſq; inueſtigare & transferre.

Boccatius etiam refert fabellam de nobili Lombardo, qui in uniuerſali expeditione Hieroſolymitana, ſe meritum ingens exiſtimans obtenturum, militiæ nomen dederat, ad occupandam terram Sanctam: diſcedensq; coniugi ſuæ partem annuli ſignatorij reliquerat, cũ hoc pacto, ut ſi intra triennium ab ea die nõ rediret, uxori liberum foret, arra hac & ſymbolo neglecto, alteri marito nubere. At ille cum in Iudæa militaret, captus, ac in Aegyptum abductus, Sultano, (quẽ jam olim in Europa peregrinantem, attamen ignotũ, hoſpitio receperat pater eius) propter parentis hoſpitalitatem, uiriq́ue prudentiam ac dignitatem, mox adeò placuit, ut probatis diutina familiaritate eius moribus, tandem eum poſt ſe ſecundum omnibus rebus ſuis præfecerit. Interea cedente die, ac uertente triennio, poſtremum in extremam incidit triſticiam. Cuius ubi cauſam Sultanus expiſcatus fuerat, magum aduocauit, qui illum in lectulo precioſo conſopitum, & magna auri gemmarumq́ue ui onuſtum, poſtrema trium annorum nocte Papiam in ſummum templum deferendum curauit. Vbi æditūus eum mane conſpiciens, refugit: ac interea dum alijs de ſpectro narraret Aegyptio, obuiam eum habuit ad ædes uxoris properantem. Quòd niſi tum rediſſet ea domum, ab alio ſponſo ueſperi ducta fuiſſet. At illud de Galliç Delphinibus non ſucceſsiſſe quæſtores ærarij tum Caroli V. quàm Franciſci primi norunt, & Helionoræ nuptiæ ſatis indicant. Hoc aũt Boccatij figmentũ eſt: ut & illud, quod ita referã, ut tradũt Galli, de S. Nicolao de Varẽguille, quod duobus leucis diſtat à Nanceo: ſimile illi quod in Legẽda S. Antonij de Hermogene legitur. In ergaſtulo detẽtus Lotharingus quidã Cõſtantinopoli,

Decameron.

Falſum, arte magica homines deferri per aerem.

Libello de præcipuis Galliæ ciuitatibus & ſanctuarijs.

Ingens robur. ij, tá robuſtus erat, ut Turcę ueriti ne catenas ac uincula diſrumperet, torquem eius collo ferreum applicarent, quinq; digitorum craſsitudine latum, ac tres craſſum, ferreis catenis innexum. Huic cum in memoriam rediret ſanctus patriæ ſuæ Nicolaus, eum comprecatus ut intercederet pro ſe apud Deum, ita conſopitur. Poſtero mane cum pagi æditúus templum reſeraret, captiuum hunc in uinculis dormientem ad fores offendit: ille uerò è ſomno excitatus, in fano S. Nicolai, quem inuocarat pridie, ſe eſſe agnouit. Re peruulgata, populus accurrit: & poſt aliquot Alleluia decantata à ſacrificis, quatuor accerſiri iubet fabros ferrarios, qui uinculis eum exonerarent. Quæ cum nulla uiderentur humana ui poſſe diſſolui, ecce in conſpectu omnium torques diſsilijt, & ueluti Cerbero,

Tum ſtridor ferri, tractæq; catenæ.

Quando corpori deferat dæmon, & an lamiarum. *Lib. 1. cap. 21.* Sed hæc & eiuſmodi conficta ſunt: & ut accidant, minimè uerēdũ eſt. Neq; enim iuſtiſsimus optimusque Deus omnia permittit, omnia concedit Satanæ, quæ uel is uellet, uel ſuæ naturæ ſubtilitate poſſet: ſed ea demùm, quæ decreuit ipſe non ad ſuperſtitionem ſtabiliendam, ſed tum ſaltem, cum aut nos ad frugē reuocare uult, aut impios punire. *Lib. 3. ca. 17.* Videbimus hoc in caupone, qui propter furtum ac periurium eueſtigiò ſublatus à dæmone, nunquam poſtea uiſus fuit. Quare nec in lamias noſtras, quibus ætas decrepita, fantaſia corrupta, & mens læſa, pœnæ ſatis ſunt, dæmonib. hæc uiolenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dæmoni colludit.

Qui ſine corpore aſſumpto, corpus per aerē ferre poſſit dæmon. Cæterùm quomodo ſine corporibus ſpiritus hi corpora per aerem geſtent, etſi nos tam exactè nequeamus intelligere, quàm poſſumus noſtri motus tarditatem ac rationem: tamen haud admodum mirabimur, ſi conſideremus quàm facile anima noſtra car-

cerē suū & corpus hoc moueat, ut currat, saltet, ascendat: Spiritus enim & liberior & leuior est substantia, ducens originē suam ex ipso lumine, quod aut supra omnia est elementa, aut ex summo certè elementorū: tum uerò, si quæ uentorum sæpe ui contingunt recolamus: ueluti, uaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephias enim & Typho non nisi repentini sunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illisu ipso repercussus correpta secum in cœlum refert, sorbetque in excelsum. Ideo lapidibus pluit sæpe, quòd uento sint rapti, & coctis lateribus. Romæ in Auentino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ fanum, saxum nigrum rotundum pendet ab uno aræ latere, quo monachi dicunt diabolum petijsse S. Dominicum, Deo supplicantem: non se tamen læsisse, adeò tremebant ei manus & brachia. Eiusmodi saxea moles etiam Coloniæ in templo metropolitano uisitur, qua per eius fastigium iniecta, trium regum (ut fertur) corpora ibi in summo honore cōseruata atterere perdereq; scilicet uoluit diabolus: at ne ea læderentur, retrorsum salijsse, perhibetur eadem fide, qua prius illud asseritur. Atq; supradictus ille mihi uidetur esse modus, quo illum res quasque corporeas sursum deorsum agere posse existimo, non tamen sine Dei arbitrio ac nutu.

Li. 1. cap. 1. supra.

Ecnephias Typho.

Plinius lib. 2. ca. 38. 54.

Corpus non nisi per iusta spacia ferri, nec eodem tempore diuersis in locis existere potest. Cap. XIII.

ATqui mutare essentiam creaturæ, aut efficere ut unum corpus per aliud sine unius uel amborum iniuria transeat, aut maius corpus penetret per spaciū improportionatū, ut ita dicā, loco, uidelicet quòd per foramina domorum exigua ingre-

Locale loco suo conuenire debet.

Matth.19. diantur tales fœminæ : hæc per dæmones non ma-
Marc.10. gis fieri possunt, quàm ut camelus transeat per fora-
Luc.18. men acus. Habetur hoc à CHRISTO ipso pro ἀδυνά-
Corporum penetratio. τα. Corpus enim, & quicquid loco circumscribitur, hoc est, ut ita loquar, omne τοπικὸν ac locatum, debet esse suo loco proportionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda esset: quod contra naturam &
Aristotel. 8. Physic. omne physicũ principium est. Nam quòd ipse CHRISTVS clausis ianuis ad discipulos intrauit, id nihil aliud sonat, quàm quod indicant præcedentia: Cum
Ioan.20. clausæ essent ianuæ præ metu discipulorum, Christus uenit ad eos. Non autem, quòd non reseratæ uel apertæ fuerint. Cur enim non cederent præsentiæ corporis Christi, & eius aperirentur clauderẽturq; uirtute? Ita ueteres omnes sensere. Nã ingressus, corporis sui ueritatẽ ostẽdit & Thomæ, cui manus suas & latus: &
Luc. 24. reliquis, quibus pedes porrigẽs ait: Palpate & uidete, quia spiritus carnẽ & ossa nõ habet. Nihil igitur istorũ quę diximus, efficere poterit dęmon: multo minus, ut
Corpus unum duobus in locis non est. unũ corpus uno momẽto diuersis in locis existat. Cũ enim omnia in mensura, numero & pondere disposue-
Sapient. 11. rit Deus, singula suũ habent & pondus, & mensuram,
Vnus Deus ubiq;. Quæst. ad Oros. q. 41. Aug. August. de Spir. & anima, cap.18. L. filiusfam. §. secũdum. de leg. 1. Aristot 8. Phys. & numerũ. Quod ἄτοπον, ἄμετρον & ἀσχημάτιστον, sine tẽpore & loco mouetur, infinitũ est: id uerò non nisi unum est. Reliqua ergo, ueluti spiritus & corpus, & tempore mouentur, & loco. Spiritus etiam substantię sunt, quę à loco circũscribuntur: sicut & anima nostra in loco est, quia alicubi præsens est: & localis, quia quòd alicubi præsens est totũ, alibi non est. Dicunt Iureconsulti: Qui ubiq; est, nullo in loco esse censetur. At non inest animæ linea, superficies, punctũ, sicut corpori: finita tamen est. Vbiq; uerò infinitũ est. Finiti aũt ad infinitũ nulla est proportio. Quod si anima tam est circũscripta, ut cum alicubi est tota, non posit esse alibi: quanto magis terrena corpora? Diuus Augustinus

etiam

etiam de Christo post resurrectionem ita sensit, ut dicat: Quomodo discipulorum, cum esset in terra, contrectatus est manibus: sic eorum, ascendens in cœlũ, deductus aspectibus: & ita uenturus est, hoc est in eadem carnis forma & substantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit: secundũ hanc formam non est putandus ubique diffusus. Corpus enim non est, nisi quod per loci spacium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, uel mouetur, ut maiore sui parte maiorem locum occupet, & breuiore breuiorem, minusque sit in parte quàm in toto. His proculdubio de causis beatus Germanus existimauit fieri non posse, ut mulieres nocte simul in caupona essent, & mariti lateribus accubarent. Legitur enim in eius Vita, quòd cum nocte quadam in diuersorio mensa iterum à cœna sterneretur, admirans inquisierit ab hospitibus, cui cœna pararetur? eique responsum sit, bonis illis uiris ac fœminis quæ nocte uagantur. Itaque sanctus uigilare statuit, & ecce multitudinem ad mensam, uirorum ac mulierum uenientem: quibus ille mandans ne abirent, tota familia excitata quæsiuit, num quem ex ijs cognoscerent? His omnes uicinos ac uicinas esse dicentibus, singulorum ædibus perscrutatis, omnes in suis lectulis decumbentes inuenit. Itaque statim omnes adiurauit: qui se dæmones esse confessi sunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclaui cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod suprà Capite septimo huius secundi Libri, de præstigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aera conscendere uiso, recensuimus.

Epist.146.ad Consentium.

ad Dardan. epist.17. lib.1. cap.2. de orig. animæ, ad Hieron.

Quid corpus.

In uita S. Germani.

Lamias non esse domi simul & alibi.

In S. Petri Vita.

Lamias non inuehere eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse: nec locum mereri in historijs, sed inter fabulas, quæ hac de re leguntur, exemplis ostenditur. Cap. XIIII.

Lib. 11. Hist. Scotor. lib. 15. ca. 80. de Variet. rerum.

Historia mira de Duffo rege maleficio læso, si uera esset.

ADmirabilem huius argumēti historiam ex He-
ctore Boethio historiographo proponam, ab
Hieronymo Cardano tamē refutatam: ut hinc
de reliquis eiusmodi enarrationibus eodem censea-
tur modo. ea ita habet: Duffus rex incidit in mor-
bum, non tam grauem, quàm cunctis uel eruditis me-
dicis (Scotorum tunc uiuendi modi, corporeæq; cō-
stitutionis, quos nondum peregrini inuaserant mor-
bi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidē sine ul-
lo signo bilis, pituitæ, alteriusúe peccātis humoris re-
dundantiæ, uel ab humano tēperamento lapsus, Duf-
fum sensim afflixit. Noctu enim sub perpetua uigilia
decumbens, in sudorē immēsum soluebatur: interdiu
uix dolore, quo nocte laborauerat, leuatus, quieti se
dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto simil-
limum. Hærebat cutis rigida, uenas, neruos, & qua for
ma ac situ constituta essent ossa humana, spectantibus
ostendens. Suauis ac uniformis spirituū à corde mo-
tus: quod tactu cordialis uenæ, arteriæ deprehendere
uitale humidū nihil tēperie excessisse, demonstrauit.
Viuidus illi color, auriū oculorūq; uigor integer ade-
rat, & tēperatus: frequentior cibi potusq; appetitus.
Hæc sanitatis signa in languente, multoq; dolore affli
cto, cùm medici admirarētur, & quæ suarū erāt partiū
egissent, nihilq; inuenissent quo superfluus noxiusq;
sudor coerceretur, aut quod somnum prouocaret, sed
rex in horas magis magisq; sudore & cōtinua uigilia
angeretur: uersi ad patiētis cōsolationē (nā eorū sen-
tētia, huic soli locus supererat) precati sunt ut benè de
salute speraret, nec sibi deesset; fore ut externorū me-
dicami-

dicaminum medicorũq;, quos ipsi ocyus accirẽt, ope, quòd peregrinus & parum eis cognitus esset morbus, aduentante uere, soleq; (uitæ in animátib. assertore) ad nos redeunte, sanitatẽ cõsequeretur. Obortus est sub id tẽpus incerto authore rumor popularib. susurris, regẽ ueneficarũ mulierũ arte dęmoniaca, & nõ naturali morbo tabescentẽ, per tam longa tẽpora corpore & uirib. cõfici: easdẽq; apud Forres Morauiæ oppidum, magicá & sortilegá artẽ in regis perniciẽ exercere. Horũ fama ilico ut ad regis aures puenit, ne auctus rumor, re propalata, fascinatrices ut suppliciũ euaderent, in fugam ageret: mittũtur in Morauiá, qui an uera essent quæ ferebátur, perquirerẽt. Missi nuncij, itineris causam dissimulabant, & ueluti ineundæ pacis gratia inter Duffum regem & coniuratos Morauos, Forres adiêre: noctuq; in arcẽ admissi (steterat ea adhuc in regis fide) ob quam uenerant causam, Donenualdo arcis præfecto, ut impe-ratum eis erat, exponunt, eiusque fidem & auxilium ad negocium conficiendum implorant. Milites qui in arcis erant præsidio, tenuit nonnhil huiusmodi rei suspicio. Nam ex prostituta quadam (erat huic mater sortilega & incantatrix) dum blandiusculè eam tractaret amator, de regiæ ualetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus sortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, posteaquam nonnihil audiuerat, sodalibus indicauit, & illi Donenualdo, Donenualdus autem regijs legatis: meretricemque tempestiuam tanti facinoris nunciam (erat ea tum fortè in arce) Donenualdus ad se accitam, quæstionibus quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri coegerat, mittit intempesta nocte milites ad rem omnem explorandam. Hi in sortilegarum ædes

Rumoris huius autor esse potuit satan. Quorsum hæc aliquis nouisset, nisi dæmõ locum designasset, ubi dẽmẽtatas anus ad fictiũ eiusmodi opus permouisse se sciuerat.

Sparso dæmonis opera eo rumore, de Duffi ualetudine apud Forres initiata à Lamijs, mulierculas dementatas dein in eiusmodi ludibriorum apparatũ excitare potuit, ut Duffum & subditos in incredulitate confirmaret, cædem feminarũ procuraret, nouasq; in Morauos faces mendacijs incenderet: si uera sit historia, quod minimè credo.

ædes foribus ui reclusis irrumpentes, sagarum unam cereum simulachrum ad regis Duffi imaginẽ dæmoniaca arte (ut credere par erat) confectum, ligneo affixum ueru ante ignem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorem quendam fundentem sensim supra statuam inuenerunt. Prehensæ itaq; ocius sagæ, coniectæque in uincula, & tractæ simul cum simulachro in arcem, rogatæque ad quid sub noctẽ carmina recitantes, effigiem regis igni exponerent? responderunt, dum simulachrũ igni adhibitum torreretur, Duffum regem in sudorem solui: carminibus uerò recitatis, perpetua teneri uigilia, & ad liquescentem ceram macie confici: consumptam autem ceram, regis mortem continuò subsequuturam, ita se malos dæmones docuisse: ad facinusque exequendum, * mercede à Morauorum primoribus conductas fuisse. Perciti ira astantes ad anus uerba, confracto simulachro, ut sagas scelus graui luentes supplicio, flamma consumeret, extemplò curarunt. Ferunt, sub tempus quo hæc in Forressensi arce sunt acta, regem languore leuatum, & nocte absque sudore quieuisse: postridieque redeuntibus uiribus, quæ erãt humanæ facultatis, promptè egisse, perinde ac si nulla aduersa ualetudine antea fuisset detentus. uerùm † utut res se habuit, Duffus recrescentibus uiribus sanitati breui restitutus est.

Quomodo simulachrũ cereum liquefactũ potuit ad regis imaginem confectum esse cognosci? Vnde in seiunctissimo interuallo, uis tostionis, liquoris infusi, simulachri & carminum recitatorum, in Duffum resultare potuit? Quomodo item rex in sudorem solui potuit, & macie confici liquescente cera, quum cera igni admota facile & breui tempore defluat, regem autem longo tempore morbo hoc contabuisse narretur? Quomodo etiam ex cõsumpta cera mors subsequi? Ob præfractiores, in figmentum hæc annoto.

Delusus itidẽ fuit magister Ioannes Legereti præsidens Sabaudus, qui se magicas cõponere imagines potuisse confessus est, quibus Philippum Sabaudiæ ducem læderet.

** Huc spectabat illa sathanæ uox, ut nouis facibus regem & Morauos inflãmaret, præterquam quòd illæ mente delusæ, morti ob falsam persuasionẽ obijcerentur: si uerum est quod scribitur.*

† Hic historiogra-

Post huius historiæ, atque eius argumenti aliarum enarrationem, in hunc scribit modum * Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorũ commenta quicquam ueri subsit.

ſit. nam maxima eorum partem fabuloſam eſſe, atque confictam, uel ipſi qui hæc conſtantiſsimè aſtruunt, negare non audent. Quæ igitur Boethius refert, condendæ hiſtoriæ haud iucundæ non ignauus author, alliciendi lectores cauſa conſcripſit: ut quos Scythica facta moresque, tum regionis deſcriptio non delectarent, fabulæ ſaltem tædium minuerent. Neque id uitioſum hiſtorico: ſed ubi hiſtoria per ſe ſterilis eſt, licet eam iocis ac fabulis exornare. Quamobrem & iure ab his T. Liuius abſtinuit: & Herodotus iuſtè damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum uerò maximè accedit, quòd hæc Boethius ſcripta inuenit, & factum ipſum extra hiſtoriam eſt. In ipſa autem hiſtoria enarranda, utpote moribus gentis, bellis, prælijs, numero cæſorum, aut nominibus eorũ qui prælijs interfuerunt, quiúe ſtrenuè ſe geſſerunt, familiarum initijs, cauſis bellorum, temporum ratione, geſtis ac ſerie principum, quibus tanquam membris hiſtoria conſtat, fuit diligentiſsimus. Quinetiam in his quæ ad hiſtoriam pertinent, nihil tam exiguum fuit (talia autem ſunt, regionis & urbium ſitus, magnitudo, oppida, inſulæ, nemora, montes, plantarum noua genera, animalia quadrupeda, aues, ſerpentes, piſces, ſoli fœcunditas, uentorum uiciſsitudines, cœli clementia, ſtagna, paludes, diſtantiæ, cæteraque omnia quæ rara ſunt, intelligendæ hiſtoriæ accommodata) quod neglexerit, omiſeritúe, aut ſecus quàm eſſet enarrauerit. In talibus uerò exiſtimauit ornandam hiſtoriam, ſeu quòd uera eſſe crederet, alioquin ſacris philoſophię haud initiatus. Quę autem Berna & Pinnetus (quorum pòſt, ubi de Incubo agitur, meminimus) & noſter ille ruſticus, uitrum capillos clauosque euomens, & ſonum confracti uitri in uentre, & horarum ictus in corde ſentiens, aut uidere,

phum hæſitare uides, an ſagarum opera, uel quomodocunq; factum ſit, ut Duffus conualuerit.

* *De uariet. rerum lib. 15. cap. 8.*

Superioris historia de Duffo refutatio.

Historia huius ruſtici lib. 3. cap. 7. deſcribitur.

dere, aut audire sibi persuadebát, partim uera, partim falsa esse reor. nam uerè aliquid uidere, diuq; in uisione perseuerare, ni aliquid sit quod uideatur, absurdũ est. Vident tamen quædam, tum audiunt: atq; causam horũ in atram bilem reijcere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aere & mœrore, timoreq; paupertatis, partim à cœli constitutionibus, partim ex consuetudine aliorum delirantium contingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harũ ualliũ octodecim mẽses cõmorari cogeretur. Vbi redisset ad me, multa de his incredibilia, quãuis philosophiæ haud ignarus, enarrabat. admonui hõminẽ ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi uellet, & uitæ periculũ subire. Immiscuit itaq; se negocijs arduis: cõmutata q; uictus ratione, dum aliorũ consuetudine fruitur, ad se redijt. Seminis quoq; ac menstrui sanguinis retentio, plurib. causa est huius morbi, aut ortus, aut incrementi. In uniuersum, tribus maximè hæc deceptio cõstat: atræ bilis imaginibus, constantia ipsorũ qui hac labe correpti sunt, ac fraude iudicũ. Nam olim permissum erat, ut jdem accusarẽt, condẽnarẽtq;, ad quos dãnatorũ bona redibát. Vnde ne hos miseros adeò iniustè damnare uiderentur, multa fabulæ addebant. Cæterùm in illorũ examine, cõfessionibusq; nihil nõ inane aut falsum, aut inconstans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptã religionẽ. Quædam enim Christum abnegabant, aliæ sacrificiũ ipsum inter uestes cõsuebát, cõspuebát aliæ imagines diuorũ, atq; alia similia ꝑpetrabát. Sublata primùm in hos miseros ac insanos potestas fuit à sapiẽtissimo senatu Veneto: cũ animaduerteret eò progressam illorũ luporũ rapacitatẽ, ut omnino insontes dãnarent spe prædæ: neq; contemptor diuini cultus quærebatur, sed diuitiarũ possessor. Inter hæc exorta est Lutheranorum secta: cumq; in hac, quòd per urbes propagaretur, non iam

Dominicani.

Opes aliorũ, non religionẽ quærunt iniqui iudices et inquisitores.

miseri,

miseri, sed opulenti deprehenderentur, omissa priorũ cura, ad hos conuersi sunt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia uel stulticiæ uel auariciæ plena esse comperias. Hi ergo (ut ad propositum redeam) quandoq; sibi uidere quædam persuadebant, atque audire: postmodũ rem ipsam ex propria leuitate augebãt mẽdacijs, tum uerò mutuis colloquijs (ut dici solet) è culice elephas exoriebatur. Nam & plerisq; hominibus quandoq; aliqua insolita uidentur, audiunturque: sed ea contemnentes, sanoq; iudicio abigentes negligũt. Hucusq; Cardanus: qui interdum contigisse quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum uoluerint hæ mulierculæ, naturali causa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito à maleficio prognatum esse credebatur, quoniã morbi natura & tempus conueniebant. Sic anui dementatæ falsa suggestione phantasiam uitiat naturalis morbi, illiusq; exitus conscius dæmon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum uerò censores à rerum naturalium cognitione essent alieni, minusq; in literis Sacris exercitati, in historias (quicquid id est) ex sua opinione retulerunt: quod paulatim auctum exornatumque, materiem uberem huic stulticiæ præbuit.

Præterquam quòd huiuscemodi narrationes à compluribus in historias relata sunt, qui tum ob imperitiam rerum, tum per nimiam credulitatem quicquid aut uulgo iactatur, aut ab alijs traditur, non solum fieri posse, sed etiam reuera contigisse sibi persuadent ex superiorum temporum exemplis: quæ cum fabularum sint inuolucro tecta, fidem historiæ sibi uendicant apud illos. Sic illa de Duffo mendacia uidentur, & originem & auctoritatem sumpsisse, à poetarum narrationibus de Meleagri Oenei regis Ætoliæ filij interitu,

stipite

ſtipite fatali combuſto. Cum enim grandis aper Ætoliam deuaſtaret, Meleager ad eum occidendum conuocauit proceres. Ex quibus Atalanta uirgo cum aprum prima uulneraſſet, Meleager eius amore captus poſtquam aprum occidiſſet, ei caput apri dono dedit. Quod ægreferentes duo Meleagri auunculi, caput uirgini uolebát auferre: ſed Meleager illos occidit. Tum Althęa ſoror occiſorum, & mater Meleagri, ut necem fratrum uindicaret, fatalem ſtipitem igni imponens, Meleagrum pariter exuſsit. Nam Meleagro recens nato, Althæa mater uidit Parcas igni ſtipitem imponere dicentes: O' puer tam diu uiues, quamdiu hic ſtipes. Althęa ergo Parcis abeuntibus mox ſtipitem igni ſubtraxit, & diligenter cuſtodiuit. Iam uerò erga fratres pia, ſed erga filium impia, illum ſtipitem rurſus igni impoſuit: quo combuſto, Meleager etiam exuſtus eſt.

Ouid. lib. 8. Metamorph.

Stipes fatalis.

In Annalium Flandricorum lib. 16. ſcribit Iacobus Meyerus: 1 Legi aliquid horrendum contigiſſe Atrebati anno quinquageſimonono ſupra milleſimum quadringenteſimum, complures ſcilicet fuiſſe inhumaniter igne crematos, qui nocte occultas coitiones habuêre cum diabolo, unde 2 magnam accepêre pecuniam. Viri primarij mulieresque complures indicijs crematorum deprehenſi, 3 quidam capti & ſæuiſſimis tormentis admoti: 4 alij pecuniæ ui redempti: 5 nonnulli ſolum uerterunt: 6 quidam uerò in pœnis adeò cõſtantes fuêre, ut nihil cõfiterentur. 7 Fuiſſe referuntur quidam ex iudicibus adeò deteſtabiles, ut quoſdam ſibi inimicos indicari curauerint tanquam conſcios, reis in tormentis ad hoc coactis. 8 Addunt in nocturnis illis conuentibus ex omni ordine ſtatuque mortalium uiros mulieresque interfuiſſe, & eos ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adoraſſe, cuius tamen nunquam uidebant faciẽ, in

in illius uerba mandataque iurasse: 9 conuiuio ab illo parato largiter epulatos, 10 inde extincto omni lumine quemq; cum sibi proximè oblata promiscuè concubuisse: sine ope diabolica in sua unde exierant, loca restitutos.

1 Hæc lecta & scripta, ut in hoc negocio diabolico multa alia, ex errore uel confessionis uel iudicum uel uulgi.

2 Pecuniam diabolus polliceri uel falsa ingesta opinione, uel apparenter solet, eaq; pollicitatione suos ditare: sed non exoluere, imò eiusmodi ludibrijs ludificari.

3 Vides iudicum imperitiam, iniquitatem, sæuitiam & tormenta non ferenda.

4 Quòd iudicum auariciam pecunia satiare maluerint, quàm in innocentia excarnificari, & ad cōfessionem enormibus torturis compelli.

5 Vt euitarent sanguinarias truculentissimorū iudicum carnificumque manus, licet fœminæ innocentes reuera existerent.

6 Distracti cruciatibus fuêre, qui in innocentia cōstantes fuêre.

7 Inde liquet, quæ flagitia in carceribus sæpe extorqueãtur, potissimū in hoc negocio obscuro & dæmoniaco, atq; à iudicib. priuatæ ultionis, rerūq; alienarū studio nimis cupidis, quinimò insatiabilib. harpyis.

8 Quod ex omni ordine statuq; mortaliū, &c. scribat, meras fuisse præstigias, nil nisi ludibria, uitiatam phantasiam, mentem læsam, imò somnia mera, quilibet alicuius indicij, haud obscurè intelliget.

9 Somnorinū cōuiuiū, id quod hora matutina quū surgerēt, & more solito pòst esurirēt facilè senserūt.

10 Vbi nullū erat lumē, extingui minimè potuit; pinde somniū est merū, uti & cōgressus ille pmiscuus, quū è suo lecto nō fuissēt moti, quare & sine negocio, & dæ-

& dæmonis ope reuera ſuis ſtationibus, quas non reliquerant, reſtituebantur, nihilq; uerius in tota ea narratione exiſtit. Hoc modo ſi reliquæ eiuſmodi hiſtoriæ excutiantur, detegetur mendaciorum pallium.

Stulta Lamiarum phantaſia, & hiſtoriarum eius argumenti falſitas, ex Ioannis Grammatici hiſtoria Danica demonſtratur. Subiungitur & aliud lepidum phantaſticæ mulieris exemplum. Cap. XV.

STulticia hæc phantaſtica ut omniũ oculis euidẽtiſsimè pateat, ex Ioãne Grãmatico aſſcribã bona fide hiſtoriã, ab eo ut uerã inter reliqua intextam: quã tamẽ merè mendacẽ, aut mẽdacijs egregiè excultã (quod eqdẽ cũ docti alioqui uiri uenia dictũ cupio) facilè is iudicabit, qui ad rationis trutinã reuocarit, nũ grato, imò uirulẽto epuli guſtu, rationis atq; eloquẽtię ſummũ munus, ac manuũ feliciter cõferendarum donum conſequi quis poſsit. Ita ſcribit lib. 5. Hiſtoriæ Danicæ: Erant Ericus & Rollerus Regneri pugilis filij, patre eodem ſati, diuerſaque editi matre. Matrem quippe Rolleri, eandemq; Erici nouercam, Cracam uocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoſcendi cauſa, quę domi interim dum abfuiſſent, eſſent acta. Is ut maternum fumare tugurium uidit, foris accedens, paruulũq; foramen furtiua luminis applicatione traijciens, introſpecta æde, animaduertit matrẽ in furni cacabo coctilia pulmẽta uerſantẽ. Suſpexit præterea tres colubras ſupernè tenui reſte depẽſas, ex quarũ ore profluа tabes guttatim humorem epulo miniſtrabat: duæ quippe colore piceæ erant, tertia ſquamis albida uidebatur, reliquis modicò eminentius penſa. hæc nexũ in cauda geſtabat, quũ cæteræ immiſſo uẽtri funiculo tenerentur. Ille rem maleficio cõſentaneã ratus, ſilentio quod uiderat preſsit, ne matrẽ ueneficij ream aſtruere putaretur. Ignorabat enim inno-

Craca ſaga.

innocuam anguium extitiſſe naturam, neſcius quantum uigoris illo epulo pararetur. Superuenientes deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aſpexêre caſam, ingreſsi diſcubitum petiuêre. Quibus ad menſam ſitis, Craca priuigno filioque unà cibum capturis, catillum diſcoloris dapis admouit. Pars quippe picea, ſed croceis guttis interlita, pars albida uidebatur: quippe pro uaria ſerpentum ſpecie, geminus pultem color infecerat. Cuius quum ſolam uterq; particulam delibaſſet, Ericus non ex colorũ habitu, ſed interni uigoris effectu epulas æſtimans, nigrantẽ dapis partem, ſed ſucco potiore confectam, catino quàm celerrimè uerſo ad ſe tranſtulit: albidamque ſibi admotam prius Rollero applicãs, cœnam felicius geſsit. Et ne mutationis induſtria notaretur, Taliter (inquit) ęſtuante freto puppim in proram referri ſolitam. Nec tenue uiri ingeniũ fuit, induſtrij operis diſsimulationẽ à nauigij cõſuetudine mutuãtis. Ericus itaq; fauſta iã dape refectus, interna ipſius opera ad ſummũ humanę ſapiẽtiæ pondus euaſit. Quippe epuli uigor ſuprà quàm credi poterat, omniũ illi ſcientiarũ copiã ingenerauit, ita ut etiã ferinarũ pecudaliumq; uocũ interpretationẽ calleret. Neq; enim ſolũ humanarũ rerum peritiſsimus erat, uerùm etiã ſenſuales brutorũ ſonos ad certarũ affectionũ intelligẽtiã referebat. Pręterea tam comis atq; ornati eloquij erat, ut quicquid diſſerere cuperet, continuò prouerbiorũ lepôre poliret. At ubi ſuperueniens Craca concham tranſpoſitã, partemq; pultis potiorem ab Erico comeſam cognouit, fortunã filio præparatã, priuigno ceſsiſſe condoluit. Cui mox gemebunda ſupplicare cœpit, ne unquam ſua fratrem ope deficeret, quem ipſius mater tot nouæ felicitatis opibus cumulaſſet: quippe ſapido unius epuli guſtu, rationis atq; eloquentiæ ſummam, necnon gerendorum proſperè conflictuum gratiam

assequutus uidebatur. Adiecit quoque, Rollerum propemodum consilij capacem, futurumq; ut destinati sibi obsonij prorsus expers non esset. Monuit quoque, si suprema necessitatis uiolentia postularet, nominis sui nuncupatione remedium celerius esse quærendum: affirmans, se diuina partim uirtute subnixam, & quasi consortem cœlitum, insitam numinis gestare potentiam. Ericus se ad astandum fratri, naturá pertrahi dixit: probrosum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria molestabat incuria, quàm fortuna filium grauaret aduersa. Artificem enim ingenio suo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo. Quòd nulla creatura, multo minus uirulenta anguium tabes extillaticia, gignat rationis & eloquentiæ summum donum, aut prosperitatem in bellis donet, sed peculiaria illa Dei esse munera, tam est manifestum, ut bonarum horarum malè impensarum meritò insimulari debeam, si huic conuellendæ historiæ diutius immorer. Præterea si confectum hoc uenenosum epulum ab Erico uoratum illis pollebat uiribus, quare in Rolleri filij usum non denuò adornabatur cautius, maximè cum insitam illam numinis potentiam secum gestaret Craca? nisi mendaces huius condimenti uirtutes semel alicui edenti consecratas, cum benedictione qua Isaac filium suum Iacobum confertim extremò bearit, cōferendas, ridiculè quis urgeat. Mirandum interim summopere, tam manifesta mendacia à præclaris illis ingenijs inter res uerè gestas describi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti uel auditi: sic tutior earum foret lectio.

At fabularum pertæsus, factum uerum subnectam, non illepidum, nec à nostro instituto planè alienum, effœtæ cuiusdam mulieris phantasticæ. Phantasticos enim quandoque à communi sensu deuios appellat uulgus:

Phantastici.

uulgus: & phantasiam, intellectus uel rationis, uel cogitationis deprauationem. Ea misera in Vualdsafsia conficiebat pharmaca, & uaticinabatur circa annum 1555. Quamobrem ab earum ditionum administro ad quæstionem uocata, uolens interrogata deludere, amentiam aliorum exprobrabat, qui eam sectarentur. Cùm uerò tormentorũ minis grauius premeretur, se inquit ex eorum esse numero, qui uagabundi Germanis dicuntur spiritus, & quotannis quater corpus quasi exanime relinqui, spiritu interea longius euagante ad solennes cœtus, conuiuia & choreas, quibus quoque interesset Cæsar: atque sibi codicillorum à Cæsarea maiestate donatorum authoritate, licere medicari, futura prædicere, necnon spiritu euolante eos celebrare conuentus. Iussa eos ostendere, protulit literas Latinas sacræ initiationis N. sacellani Cæsareæ maiestatis, nunc episcopi, in expeditione uersus Saxoniam Egeræ perditas: item agyrtæ cuiusdam schedas addidit, quibus ille sua unguenta, & execandi calculi artem, idque genus reliqua prędicabat. His testimonijs subnixa male feriata, ac à dæmone proculdubiò delusa (si ex animo hæc dixerit) anus, nihil nõ sibi licere in propinandis pharmacis & diuinationibus confidebat. Sed ut desisteret resipisceretque admonita, exilio puniebatur. Interim tamen sibi restitui codicillos maximopere cupiuit, sine quibus nullum fœlicem successum ex arte cõsueta sperari posse, persuasum fortafsis habuit. Corpus autem eius tanquam exanime uisum esse quum alij asserent, illi ignem admoueri, si denuò ita spectaretur, prudẽter antea admonuerat Vualdsafsiæ olim administrator Dominus HENRICVS VVESIVS, LL. Doctor consultifsimus, qui hæc mihi ordine retulit. Legerat is fortafsis in libro Conformitatum, de fratre Rodicofano apud focum dormiente, cuius ma-

Phantasia. Historia uera. *Fol. 64.*

nui dæmon ignitum carbonem admouerat: quem alter mox experrectus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, nisi euanuisset.

Aerem nullo modo à Lamijs turbari posse: & quomodo in hanc potentiæ suæ persuasionem à diabolo inducantur. item fruges non excantari. Cap. XVI.

In aere concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ.

SIngulari insuper ratione in aere concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui simulatque ex elementorum motu, & naturæ cursu, citius faciliusque quàm homines, mutationem aeris & tempestates fore præuidet: uel alicui infligendam ex abstrusa Dei uolũtate plagam, cuius ipsum spectat exequutio, intelligit: tunc harum muliercularum mentes agitat, uarijsque imbuit imaginibus, & suggestione multiplici, quasi ob inuidiam in proximum, uel ob uindictam aduersus inimicum sint aerem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & prouocaturæ grandines. Itaque eas instruit, ut quandoque silices post tergum, occidentem uersus proijciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aerem conijciant: plerunque scopam in aqua intingant, cœlumque uersus spargant: uel fossula facta, & lotio infuso uel aqua digitum moueant: subinde in olla porcorum pilos buliant, nonnunquam trabes uel ligna in ripa transuerse collocent, & alia id genus deliramenta efficiant; atque ut arctius eas satan illaqueet, diem & horam sibi dictis rationibus notas præfigit. Quum uerò successum hæ uident, nimirum quascunque desideratas in aere turbationes, magis confirmantur; quasi euentus hic subsequatur ipsarum operationem, qua ne aquæ quidem stillam elicere possent. Nec sanæ mentis hominem opinari decet, futili uesanarum muliercularum actioni obedire elementa,

menta, & ad harum nutum inſtitutam à Deo naturalium rerum ſeriem impediri uel inuerti: quod haud dubiè cõtingeret, ſi harum arbitrio tempeſtates, pluuię, grandines & fulmina inſeruirent, ut quandocunque & quomodo hæ iubeant, ea inſequantur: ſic quoque diuina potentia ab humana uoluntate ſuperaretur tanquam in ſeruitutem redacta, ut pulchrè docet Hippocrates. Recta itaque erit ſententia hæc Senecæ: Rudis adhæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cãtibus, & repelli: quorũ nihil poſſe fieri tam eſt palàm, ut huius rei cauſa nullius philoſophi ſchola ſit intranda. Si autem maligna imprecatione, aut certa uerborum obmurmuratione, ſe aliquid non uulgare perpetrare poſſe, in animum induxerint, cum Socrate dixerim, incantationes eſſe uerba animas decipiẽtia humanas, aut ſecundum interpretationem, aut ſecundum timoris incuſsionem, aut ſecundum deſperationem: quæ ſanè ne pili quidem facienda ſentio, quum nullum effectum reuera naturaliter producere queant, nec ob id etiam ſanitatem in morbum cõmutare, quanquam ijs ſe poſſe falsò arbitrentur uetulę. at eiuſcemodi morbi à diabolo, conniuente Deo, ob horum hominũ incredulitatẽ, maleq; conceptam de ſagarum potentia opinionẽ, ſæpenumero accerſentur, infliguntúrq;. Idem dictum uolo de frugibus, quę nullo modo incantationũ uerbis aut imprecationib. lędi poſſunt, ſed à dæmone quidem, Deo concedente, uel ueneficijs: multo minus eæ queũt aliò traduci, aliá licet opinionẽ ex poetarũ uberib. hauſerint ueteres, ad nos quoq; deriuatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex:

In libel. de Epilepſ.

Incãtationũ uerba nihil poſſe.

Agrum non poſſe à Lamijs excantari, nec lædi, ſed à dæmone uel ueneficis.

QVI FRVGES EXCANTASSET, POENAS DATO: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO: NE INCANTANTO, NE AGRVM DEFRVGANTO.

Sub tit. de Iniurijs, alijsq; delictis. l. 9. al. tit. 11.

Plin. lib. 18. cap. 6

Vera autem carmina & ueneficia quib. segetes pelliciuntur, atq; in agrum transferantur, docet C. Furius Cresinus: qui è seruitute liberatus, cum in paruuo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplissimis uicinitas, in inuidia erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac uestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, uomeres ponderosos, boues saturos. postea dixit: Maleficia mea Quirites hæc sunt: nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, uigiliasq; & sudores. omnium sententijs absolutus itaq; est.

Meritò igitur summopere admirari, grauiterque ex animo dolere cogor, annis superioribus apud ea Imperij, eique cõtigua loca, ubi clarius sonare Euangelij uox creditur, ob uitiatá tempestate uineam, disiectam quę adhuc in herba erat messem, non ad Dei uel probantis uel punientis manum, mentis oculos conuertisse magistratus: sed ea neglecta, ad deliras lubricæque mentis mulierculas numero plures respexisse, easque in squalidos carceres, dæmonum hospitia & diram carnificinam pertraxisse, ubi in excitatæ tempestatis & inuectæ iacturæ confessionem adactæ, Vulcano solenniter consecratæ sunt. Mente aũt delusas fuisse à diabolo, qui earum phantasiam ludibrijs præstigijsq; corrupit, ut se fecisse quæ nõ potuêre, confessæ sint (quemadmodũ solent obsessi, melancholici, incubo pressi, Lycaones, cynanthropi, dementati, fatui & pueri) dubium est minimè. Non enim mulieris malitiosæ, aut alterius maligni hominis uoluntati & potẽtiæ aerem uel elementa, ut pro il

lorum

lorum imperio noceát, ſubieciſſe iuſtũ & multæ miſe rationis Deum, ſatis demõſtratum eſt. Si diabolo poteſtas eſt aeris, hic Dei ſolius permiſsionem deſiderat expectatq́; , nocendi ſemper cupidiſsimus: ut hoc nomine abſurdum errorem eſſe, ingenuè dicá, ſi quis mulieris uetulæ, amentis & maleficæ imperio ſubijci diabolum credat. Hæc quidẽ ita illi ſubiacet, ut cogitatione, ſermone & actu, illius ſæpe uoluntati morẽ gerat: uerùm ipſe profectò huius nutui pro ſua libidine obſequi poteſt minimè, etiamſi uterq; idem expetat, cũ Dei ſolius ſemper, & quandoq; fideliũ eius miniſtrorum imperio obedire compellatur. In reb. corrumpendis aeris conturbati uim, uel quocunq; modo, unius Dei nutum & conſenſum præſtolatur ſpiritus procellarũ, ubi ſuos uel explorare uel caſtigare inſtituit Deus: cuius miniſtri ueri, in Chriſti nomine, dæmonium ſubinde pellere poterunt. Proinde hos qui ueritatis luce ac radijs ſibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere ſentẽtiam & magiſtratũ & plebeios: & quum ſedulò grauiq; ſermone ab idololatriæ flagitio auditores reuocare conentur, hanc quoque eius nefandiſsimam ſpeciem explicare oportuit, qua lamijs attribuitur id, quod ſolummodo ad Maieſtatem diuinam pertinet, tempeſtates nimirum pro ſuo arbitrio ciere, & grandinem prolicere: item quando in rebus afflictis eò uſque deijcietur animus, ut ſuperſtitem adhuc eſſe Deum, qui opem ferre queat, uix credatur. *Epheſ.2.*

Si quæ fatentur dementatæ anus, præſtare ualerent, uix in generis humani ſuſtentationem frumenta ſupereſſent: immò nihil in rerum natura incorruptũ permaneret, nec quidem ipſe homo conſiſteret: proinde etiam non tanto opus eſſet apparatu in bellis, ubi nihil non inſtrumentorum & materierum peſtilentiſsimarum cum grauiſsimis ſumptibus effingi-

tur, quo hostis in perniciem cogi, ager funditùs corrumpi, segetes prorsus dissipari, uites radicitùs euelli, aquæ penitus uitiari queant: solum hic eiusmodi uetula, quam Lamiam dicunt, uoto & opinione celerius, unico nutu non modò hæc efficiet, uerùm etiam copias ita affliget, urbesq; & regiones cõquassabit, ut se felices fore sint speraturi aduersarij, si in deditionẽ permittantur. Quid hic opus sumptuosis tormentis? quid pulueris illius diabolici mole? quid globorum & sphærularũ aceruis? Quid mixto in funestiorẽ pniciẽ lardo, uel quacunq; alia peste? quid igne in exurendis oppidis, arcib. & pagis? quid numerosa illa mancipiorũ sathanæ caterua? quid equitum cataphractorũ turba? Vnica hæc nostra Empusa, sola Lamia, omnipotẽtiam hic suã ostendet, quæ etiã in Turcam erit ablegãda, ut à subsidij in perpetuum Christianismi hostem colligendi onere Germania semel subleuetur, liberetúrque. In media profectò luce cæcutijsse uidemur, qui amplam hanc occasionem tam stupidè neglexerimus. Sed dæmonis ope sublimia hæc operari nostras sagas, nec illius auxiliũ à Christianis admittendũ esse, respõdebitur. Hic uicissim mihi explicari uelim, cuius ope dissidia seminentur, propagentúrque inter Christianos: cuius instinctu & adminiculo hos adeò temerè, frequenter ob rẽ nihili, fastu uel insolẽtia turgidos bella mouere, urbes pacificas euertere, regiones uastare florentissimas, sanguinem innocentem quàm possunt affluentissimè cum multa tyrannide effundere contingat: ubi uiolentię, stupri, adulterij, rapinæ, latrocinij, & nefandissimorum quorumcunq; scelerũ tam in amicos, quàm in eos quos hostes uocant, quinimò dæmoniacæ colluuiei & flagitiorum sathanicorum frequentissima schola & asylum securissimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Si exitiosis id genus monstris quibuscumque & diaboli

boli organis in bellis locus eſt, quare ille denegabitur noſtris Lamijs: quæ non uulgari ratione, ſecundum horum hominum opinionem, omnia perdere, cœlum terræ miſcere, & hoſtem in ordinem redigere poterunt, etiam citra ſanguinis effuſionem, ſi ita uoles: uel cum grauiſsimis eius cruciatibus, pro ſuo arbitrio & libidine, citra ullam hæſitationem, & ſine ſumptibus? Eam de Lamiarum potentia perſuaſionem ad nos à mendacibus poetis deriuatam, in multorum etiam piorum animis tam tenaces adhuc egiſſe radices, ex animo frequenter lugeo: at durum illud flagellum peccata noſtra mereri certum eſt. Quanquá uerò, dæmonis inſtinctu dicta facinora perpetrare homines, obijcietur: & uice uerſa, diabolum ex prauorum hominum ſuggeſtione & uoluntate quoque operari: hic reſpondeo, ea non conſequi neceſſariò: & oportere diſtingui rerũ ſubſtantias, unde actiones producuntur. Alia enim eſt proprietas dæmonis, Dei ſpiritus miniſtratorij: alia terreſtris hominis. Ille quidem ut ſpiritus, in hominem ſe inſinuare, eumq; agitare poteſt, unde dæmoniacus, uel à dæmone obſeſſus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem ſpiritum ſe uicisſim ingerere homo terreſtris, ut inde ſimiliter nomen mutuetur, opereturq́;.

Graſſante crudeli bello inter reges Danię & Suecię Anno 1563. ex caſtris Danicis ſcriptum eſt, Sueciæ regem inter ſuas copias circumducere quatuor uetulas Lamias, quæ carmine omnem Dano præpedirent uictoriam, ut nullum poſſet hoſti facere damnum: & ſi qui à Sueciæ rege cingerentur obſidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuiſſet data fides, poſtea tamen unam ex his Lamijs captam fuiſſe à milite generoſi Comitis à Schuuartzenburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, ſcri-

pto

pto addebatur: deinde circa uias in puteis & locis aquosis limosisque inuenta fuisse extracta longè fila, quibus ligneæ cruces multæ alijque characteres appendebant.

Leuit. 20. *Deut. 18.* Si uera est historia, grauiter utrinque delictum est, contra manifestum Dei mandatum: à Suecis, quòd uetitam opem accierint: à Danis uerò, quòd sibi à magicis illis præstigijs & dæmonum ludibrijs timuerint. Enimuerò amentes illæ anus reuera nihil hic potuêre, quanquam secus fortaßsis erant persuasæ à mendaciorum architecto. Cæterùm permittit sæpenumero Deus iusto suo iudicio, eos qui dißsidia uolunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationem pertimescere, exhorrescereq;.

Ob tempestatem porrò illam, cuius suprà memini, minimè silentio erat sepeliendum, quòd quum ea in illis grassaretur oris, eodem tempore uarium procellosarum earum nubium exortum defixis oculis se uidisse, & attentius obseruasse in diuersis, etiam longè dißsitis prouincijs, nimirum ducatu Vuirtembergensi, Franconia, Bauaria, Saltzburgo, Vienna, mihi asseruerit uir nobilitate, prudentia multijuga lectione & uario rerum usu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cunctationē ijsdem diebus per eas festinàtißsimè peruolabat ditiones ad Cæsarem, tractū tempestatis & damni illati ubiq; singulari considerās studio: nec animaduertisse quicquā, quod ad Lamiarum opus potuerit contorqueri, ait. Cum stupenda se adhæc admiratione excepisse affirmauit, quòd in reditu ex hospitis relatu in itinere cognouerit, quasdam fœminas apprehensas, carceribusque traditas esse, ob accitam tempestatem damnosam, maximè apud eos quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & delusarū sagarū ludibrijs censere decuit, quàm facere uulgus solet, propter peculiare & indefessum Theolo-

Theologiæ purioris studium, cui se hi mancipasse creduntur: unde non obscurè licuit elicere dilucidos eiusmodi plagarum authores & causas. Exemplum in Iobo minimè dubium proponitur. Punitionis quoque similis minæ euidentissimæ in Prophetis leguntur, aduersus eos, quibus ad diuinæ uocis monitionem aures obduruêre. ut Aggæi 2: Percussi uos uento urente & aurigine, atque omnium manuum uestrarum opera, & non fuit qui ad me cõuerteretur. Et cap. 1. Ponite corda uestra super uias uestras, dicit Dominus, Seminastis multum, & collegistis parum, &c. Et infrà: Respexistis ad amplius, & factum est minus: & intulistis in domum, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum, &c. Item Iohelis 1. Dissipata sunt horrea, disiectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, &c. Leuit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis desuper ferreum, & terram æneá, & consumetur incassum labor uester, &c. Si autem in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum. His & Iohelis 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo. & dicit: Ecce ego mittam uobis frumẽtum, uinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Ecclesiast. 39. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. Initium necessariæ rei uitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, sal, lac & panis similagineus, & mel & botrus uuæ, & oleum & uestimentum. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impijs & peccatoribus in mala conuertentur. Sunt spiritus qui ad uindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. Et in tempore consummationis effundent uirtutem, & furorẽ eius qui fecit illos confundent. Ignis,

gran-

grando fames & mors, omnia hęc ad uindictam creata sunt.

Ex animo itaque præmonitos uolo eos, qui in prędicto errore etiamnum conquiescunt, nec in aere turbando Dei manum citra hominum cooperationem agnoscere uolunt, inuectaque inde damna hominum arbitrio imputant, ut resipiscant adhuc. ad quam uocem si eorum ut præfractorum occalluerit animus, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos prouolutũ iri præsagio, unde nullum educere poterit Thesei filum, sed solius miserentis Dei filius: tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hostis ut iuratissimus, ita & sanguinis innoxij cædiumque impiarum sitientissimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palàm hæc proponet euentus: quod Deus pro ineffabili sua bonitate clementer dignetur auertere. Falsus enim malo audiri uates: sed me uestigia terrent. Exempla noui complura: quid iam alij cum magno suo malo & reipublicæ detrimento experiantur, ipsi certiores erunt testes. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitiumque, mille artifici non erit difficile, potissimum apud quos ex uoto succedere institutum uidet, ubi nimirum ob peculiare suum ex Dei assensu factum, in uitam insontem porrò sæuiri animaduertit: tum neruum consequutus, alia similia, uel etiam tetriora molitur, quibus in sua nassa arctius constringit, atque ex Charybdi in Scyllam propellit, quos suis strophis pronas offerre aures comperit. Hic sanè sæpius conniuet Deus meritò, ob inuictam eorum incredulitatem, qui, licet aliter Sacrarum literarum lectione, maximè ex Iobo, instituti, non tam Dei iusti manum uel probantem uel castigantem agnoscunt in segetum, uinearum & pecorum perditione, quàm singularem eius misericordis

cordis benedictionem & gratiam in annonæ affluentia amplectuntur.

Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ ſuperioris prouincias illa tempeſtas calamitoſa afflixiſſet, me quoque pro rerum mearum ſorte haud leuem paſſum iacturam ex grandinis, uel potius glaciei procella, in ditione Raueſteinenſi, non procul à Grauia. Ea ſegetes feliciter meſſas, & in agro per faſces quaternos cõiunctim ad exiccãdum, ut apud nos moris eſt, diſpoſitas, ita diſiecit ac excuſsit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuò ſatum dixiſſes: unde nec eum conſerere in proximum annum, ſed terram aratro ſolum euertere uoluit uillicus, ut quæ abundè nimis frumento ſaturata, & fœnori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque ſimul ex arboribus quaſi ſecuri ſectos, per arua ſparſim diſiectos fuiſſe ex eius glaciei uiolentia uidi. Recto autem ductu, ne ſparſo, hic flauit ſpiritus, ut ferè nihil aut parum infortunij utrinque ſenſerint proximi agri. Atqui Virgilio ethnico, circa meſſem non tam miraculoſa fuit uiſa eiuſmodi turbatio aeris, Geor. I.

Sæpe ego, cum flauis meſſorem induceret aruis
Agricola, & fragili iam ſtringeret hordea culmo,
Omnia uentorum concurrere prælia uidi,
Quæ grauidam latè ſegetem ab radicibus imis
Sublime expulſam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems culmumq; leuem, ſtipulasq; uolantes.
Sæpe etiam immenſum cœlo uenit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti ſata læta boumq; labores
Diluit, implentur foſſæ, & caua flumina creſcunt
Cum ſonitu, feruetq; fretis ſpirantibus æquor.
Ipſe pater media nimborum in nocte coruſca

Fulmi-

Fulmina molitur dextrâ, quo maxima motu
Terra tremit, fugêre feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis strauit pauor. ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Deijcit, ingeminant Austri & densissimus imber,
Nunc nemora ingenti uento, nunc littora plangunt.

Hæc profectò syncerè & singulari animi studio sibi proposita meminerint, qui ad se admonitionem pertinere candidam arbitrabuntur. Si uerò plerisque indolis morosæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter uel seriò insolescere lubeat, ijs quidem per me licet, dummodo aduersus conscientiæ & ueritatis testimonium non laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Christianæ quies utilitasq; requiratur.

Ansam uerò huius incredulitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fiducia in Deum uiua minus confirmati: qui multifariam hoc etiam tempore secũdum eorum incredulitatem uexantur à satana, ut alias lac ademptum, aliàs fœtum, aliàs segetes, aliàs armentum etiam interemptum à Lamijs putét: & uniuersam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in uera fide, sed ad meras anicularum uoluntates referant. Adijciam doctissimi uiri IVLII SCALIGERI uerba ad Cardanum: Ais, ad maleficij efficaciam conferre malefici constantiam. Putasti cuiuspiã affectum agere in alium, quàm in eum cuius affectus est? Neq; uerum est, ab homine homini noceri posse uerbis. Nam quis illa eum uerba docuit? Non homo alius. Nam quis illum? Non cœlestis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorẽ fascini? Ergo malus dæmon: non ut hominem faceret potentiorem, sed ut ipsum deciperet credulitate, atque socium haberet tum impietatis, tum æterni exitij. Ipse igitur agit dæmon: stultus ille ac uecors, putat suis sese uocibus agere.

Li. 16. de Sub til. exer. 349.

Porrò

Porrò à contrario quis fortè obijciet, pluuiã cieri posse carminibus in perniciem à maleficis: quum ex iure scripto constet, aliquas in salutem pluuiam prouocare. nam lex 4. C. de mathemat. & mal. Constantini est, qua admittit eos qui precibus, carminib. aut medicamentis pluuiam impetrare ualent, aut aliquid quod ad hominũ salutẽ spectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis est, mea opinione, ut si quis istis artibus ad utilitatẽ hominũ utatur, permissæ sint; ut scribit Iosephus de Solomone libro 8. cap. 2. quæ alioqui uetitæ per se sunt, & maximè si in alicuius perniciem conuertantur. Hic paucis, cũ bona uenia, respondeo: Christianũ Imperatorem credidisse aliquã in his esse uim, haud secus atq; multi alij, & quidẽ pleriq; ἄθεοι ac poetæ. Ex quo cõsequitur, magnã hunc ea in re iniuriam Deo fecisse, qui non pijs uotis & culpæ deprecationibus supplicandũ, sed contestationib. impijs ac adiurationib. cogi Deum posse, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabatur: quin & amplã diabolo aperuisse fenestrã, quũ uero Deo relicto, per Satanæ aut ministros aut ministeria quid se consequuturũ consideret.

De naturalibus pharmacis somniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, *de earum item unguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mentemq; impensè turbantibus.*

Cap. XVI.

INterdum Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus ubi se inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magistro institutæ Lamiæ, per fornacem mox se euolaturas, ac per aerem longè latèque euagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamẽ per insomnia ipsis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione som- *Naturalibus usæ pharmacis quandoq; deluduntur à satana Lamiæ.*

niferi omnino unguenti, in profundissimum lethargicumque somnum dilabuntur insciæ. Hæc ne somnia uideantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarũ causarum indagator Ioannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, siue de miraculis rerum naturaliũ, scribit: Adeò dira, inquiens, cupido hominũ mentes inuasit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coaceruatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimùm admiscent, naturali tamen ui euenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo uase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum nouissimumque subsidet. inde condunt, continuoque inseruiunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. Vel aliter sic: Sium, acorum uulgare, penthaphyllon, uespertilionis sanguinem, solanum somniferũ, & oleum (& si diuersa cõmiscent, ab ijs parum dissidebunt) simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubescant, & reuocetur calor, rarumq; fiat quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperianturque pori, adipem adiungunt, uel oleum ipsius uicem subiens, ut succorũ uis intrò descendat, & fiat potior uegetiorq; id esse in causa non dubiũ reor. Sic non illuni nocte per aera deferri uidentur ad conuiuia, sonos, tripudia, & formosorũ iuuenũ cõcubitus, quos maximè exoptãt: tãta est imaginationis uis, impressionũ habitus, ut ferè cerebri pars ea quę memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumq; ualde sint ipsæ ad credendũ naturę pronitate faciles, sic impressiones capessunt, ut spiritus immutentur, nil noctu diuq; aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cùm nõ uescantur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus.

Cap. 26.

Lamiarum unguenta.

bus. Dum hæc pensiculatius perquirendo operam nauarem (ancipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus uetula quędam (quas à strigis auis nocturnæ similitudine Striges uocant, quæq; puerulorum sanguinē è cunis absorbent) spontè pollicita breuis mihi tēporis spacio allaturam responsa: iubet omnes foras egredi, qui mecū acciti erāt testes: spolijsq; nudata, tota se unguento quodam ualde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorū ui succorū cecidit, profundoq; occubuit somno. fores ipsi patefacimus, multū uapulat: tantaq; uis soporis fuit, ut sensum eriperet. Ad locum foras redimus, iam medelæ uires fatiscunt, flaccescuntque. A' somno seuocata, multa incipit fari deliria, se maria montesque transmeasse, falsa depromens responsa. Negamus, instat: liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Hactenus Ioannes Baptista.

Striges. Historia memorabilis.

Lamiarū quoq; unguentū propemodū simile tradit Hieronymus Cardanus, post cuius inunctionem mirabilia uideri apparet. Nā & de his quæ non sunt, & tamen uidentur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorum, ut dicunt, succeisq; apij, aconiti, pentaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc uident. Spectare autem uidentur theatra, uiridaria, cœnas, ornatus, uestes, formosos iuuenes, reges, magistratus, imò res omnes quibus delectantur, quibus etiam se frui arbitrantur. cernunt item dæmones, coruos, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt uiolentorum insomniorum causæ. Hinc etiam illas apio uictitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, phaselisque, somnos turbulentos cientibus: sic magis per somnum ferri uidentur in diuersas regiones, atque ibi multifariam affici, prout uniuscuiusq; fuerit temperies, unguento adiuuante: Cui non absimile ad inducendū profundū longumq;

De Subtil. li. 18. de mirabilibus.

Somniferum admodum oleum. somnum, adiungam hic oleum. Rec. semin. lolij, hyosciami, cicutæ, papaueris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. iiij. baccarum solani somnifici part 1. ex his omnibus fiat oleum secundum artis legem, & pro qualibet uncia istius olei misceatur scrup. 1. opij Thebaici. Hinc sumatur scrup. 1. uel 1. s. & duorum dierum subsequetur somnus. Liquorem conciliantẽ mirificè somnum, ad guttam unam aut alteram exhibitũ, imò guttas liquoris, somni tot quot illæ fuêre, horas introducentes, lubens hic adderẽ: sed præstat nõ publicari. *Simplicia sensus turbãtia & auferẽtia.* Eiusmodi quædam simplicia, puta lolium, faba inuersa, opiũ, hyosciamus, cicuta, papaueris species, solanum furiosum somnificũ, mandragora, nymphea, atq; id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inueniuntur, quibus intellectus uel aufertur uel turbatur: ut qui ijs utatur, loquendo, audiendo & respondẽdo amens uideatur, uel in somnum altissimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum usum, & aquas, uina, pulueres, trociscos, olea, aliasque formas hinc conficiendi modum, silentio inuoluere malui, ne ijs abutendi ansam alicui subministrasse uidear. Perpetuò iuuandi, & non lædendi, animum donauit omnis boni author benignissimus.

Adijciam hic tamen ob cautionem historias duas non inutiles, de horum soporiferorum uiribus. Mulier quædam ad rem attentior, optimeq; nota, sed quę suum iam obijt diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter excreto (dourt nos uocamus) molito pinsitoque, admista secalis farina, panem apparari & coqui, ut eos minoribus sumptibus aleret. quo quum essent pasti, in quãdam leuem inciderunt amentiam: & cum essent aliquandiu rotati uertigine, lassi ad unum omnes in profundum longumque inciderunt somnum, ut pro *Amentia et somnus grauis ex lolij usu.*

labore,

labore, quem uetulæ præstare oportuisset, ipsi continuò stertentes: donec ea tandem post alterum aut tertium diem errore animaduerso, uictus rationem mutaret.

Adhæc clarissimus eruditione, multijugaque rerum obseruatione & usu medicus, D. Renerus Solenander, collega in eodem apud illustrissimũ nostrum Principem ministerio coniunctissimus, quum Louanij anno quadragesimonono sub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, uidit puerum Seruatij Sasseni bibliopolæ mirandis symptomatibus correptum, ex esu fortè unius baccæ solani maioris (herbam bella donna Itali uocant) quam casu imprudens propter ætatem, ignarusq; rerum, ex horto D. Gemmæ Phrysij uicini sui (qui tum eam plantam prægnantẽ cum aliquot alijs exoticis herbis alebat) legerat, deuoraratque, cerasium uel uuam forsitan existere arbitratus. Puer primùm cœpit furiose agere, nec ullum parentem interstinguere, animo & corpore languere: uocatus D. Brachelius ad consilium & curationem, tam subita symptomata grauia miratur: statimque concepta suspicione assumpti alicuius ueneni maniaci, sciscitatur ubi nam puer fuerit, quid egerit: eum in D. Gemmæ horto lusisse narrant, uisumq; uersari circa dictam plantam, eiusque decerpere baccas. Sed priusquam hoc innotuisset, incidit puer in somnum profundum, ut excitari nequiret, is durat ad horas uigintiquatuor. tum puer sponte euigilat, agnoscens primùm patrem, deinde alios, sed stupidior: at paucis tum ex arte adhibitis remedijs, probè restitutus est.

Solanum maius herba bella donna.

Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonensi prouincia oriundo accidit, mirum magis est, eo quòd & risu simul & deploratione dignum uideatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam

Dormientis testes exectio

abductus, dynastæ cuidam donabatur, & (ut opinor) Bellerbeco, qui cis Bosphorum Thracium per Macedoniam prefectus militum dicitur. Ab hoc ille non asperè cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter eo quòd gyneceo destinatus esset ob formam ac ætatem. Itaque tandem quodam die cibi ac potionis tum uarietate, tum copia fuit effectum, ut in somnum triduanum incideret. Quo finito, quum experrectus mingere uellet, exectos sibi testes animaduertit. tum demum attonitus cognouit, quàm diu dormisset, & cur tā lautè semper ac affluenter tractaretur, atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Redijt tandem ad suos, & hanc attulit causam cur nuptijs facilè carere posset. Albertus autem Magnus in Ægypto nasci lapidem tradit, & Dioscorides, qui Memphites nuncupatur, à Memphi: quo contrito, & cum aqua uinoque epoto, stupor omnium sensuum inducatur, ut nullum omnino dolorem sentias. Vnde refertur à Iurisconsultis, ubi de quæstionibus agunt, ac tormentis.

Gemma stupore inducēs.
In Lapidario
Diosc. lib. 5. cap. 115.
Plin. lib. 37. cap. 7.
Paris de put. tract. de Syndic. c. tortura. lo. 2.

De opio, heiran luc, gelotophyllide, solano furioso, theangelide, & potu dementante laicum apud Bernates. Cap. XVII.

HIc obiter, ob raritatem, & rei quasi miraculum, non erat prætermittendum, opij esum Turcis, & multo magis Persis, tam esse familiarem, ut nihil propè familiarius: quòd eo uorato se ualidiores esse, minusque belli pericula timere, persuasum habeant: quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius se quibuscunque naufragiorum & discriminum fluctibus obijcere, obseruamus. Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio uniuersa spoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papauere albo leuiter uulnerato, postquam

Opij frequēs apud Turcas & Persas usus.
Vide etiam Dioscor. lib. 4. cap. 60.

quam capita protruserit: unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concrescentes. Eius semine apud Turcas non minus terra conseritur, quàm in his ditionibus tritico, præsertim Acharę, Caracharæ, Spartadæ, Emetetindæ, & in alijs uicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Ciliciæ. Vix Turcam inuenias, qui opium non redimat: etiamsi unius aspri numisma tis ualorem tantum possideat, eius dimidietatē opio impendet, secum id tam toga quàm bello collaturus. Quidam eius esui assuetus, semel drachmam mediam innoxiè uorabat: postridie uerò drachmā integram idem ille deglutijt citra ullum aliud incommodum, quàm quòd uelut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueuerat, eo sumpto, nihil incōmodi sensit, quàm in uētriculi orificio calefactionē, leuem cerebri turbationē, & somnū inquietiorem. Tritum Turcis in obijciēda calumnia prouerbiū est, Opium comedisti: ac si alterius prouinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarū ualde, gustu calidum, ut os inflāmet, ad modum pilorum leoninorum colore fuluum, odore molestū & graue. In extremo refrigerādi gradu id designari, cum insigniter amaricet, inflammetque, mirum est. Masschlach uulgares Turcæ nuncupant, Aphion peritiores. In usu quoq; habent puluerem illis dictum Heiran luc: cuius circiter coclear quicunque sumpserit, nihil loquitur, at continuò ridet, admiranda se uidere ratus: atque hinc suos instituit gestus, ut ingentem omnibus spectatoribus risum moueat: qui ubi ad mentem redierit, se his uel illis fuisse locis, & mira uidisse rerū spectacula, asserit. Rogati illi, puluerem cannabinum esse plerique responderunt: qui, quanquam ex Galeni doctrina, largius paulò sumptus caput feriat, uaporem sursum ob multam calefactionem mittens: citius tamen ex gelotophyllide parari suspicarer,

Li.3.cap.15. Obseruationum.

Masschlach.

Aphion.

Heiran luc.

Lib.1. de aliment.

Gelotophyl.

ſi Turcis fuerit cognita ea planta, in Bactris & circa Boryſthenem prouenies: quæ ſi cum uino & myrrha bibatur, uarias dicunt obſeruari ſpecies: ridendique finem non fieri, niſi potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere & melle additis. uel eũ ex ſolano manico uel furioſo cõfici, quis opinetur nõ abſurdè: cuius radicē ad drachmæ unius pondus ex uino potam, excitare ſpecies uanas, imaginesq; non iniucundas, docet Dioſcorides: ſed duplicatum eum modum, ad tres uſque dies mentis alienationem afferre, addit. Non omnino abſimile huic eſt, quod de theangelide, in Libano Syriæ naſci ſolita, traditur, ea uidelicet deuorata præſagire homines. At mea quidem opinione, ea uorata dementari illi potuerunt: ut ipſe diabolus ſe in illos, ut iam apparata organa, inſinuans, futura uel ambiguè uel mendaciter ſuo more prædixerit.

Solani furioſi radix imagines uanas inducit.

Li. 4. cap. 69.

Theangelis.

Potamãtim itidẽ ad Indũ fluuiũ inueniri narratur, eaq; pota lymphari homines, obſeruãtib. miraculis.

Similis cuiuſdam potionis ueneficio laicum dementabant, uelutque ſtupidum reddebant quatuor ordinis prædicatorum monachi Bernades, anno nono ſupra ſeſquimilleſimum, ut aquam cauſticam ſiue ardentem abſque ſenſu tolerarit, qua Chriſti quatuor uulnera pedibus, manibus & corpori ſe imprimere ſimularat laruata Maria, adornatus ſcilicet in hanc tragœdiam monachus, qui antea clauum quoque per alteram illius manum tranſegerat, nihilque non in D. uirginis ſpecie perſuaſerat laico, ut eius ſimplicitate & amentia abuteretur, cum tribus ſuis fratribus religioſis figmenti conſcijs, ad ſui inſtituti confirmationem: quo nomine potionatus ille, altari quoque in D. Virginis ſacello imponebatur, ubi uelut catalepſi correptus, in turbæ confluentis conſpectu immobilis ad ſtuporem uſque genibus flexis perdu-

Bernatiũ monachorũ tragœdia uenefica.

In Chron. Germ. Seb. Fr.

Potus etiam dementantis & ſoporiferi paſſie meminit Paulus Iouet. de Rer. or. lib. 1. cap. 27.

perdurauit: dum interea temporis Doct. Stephanus, fabulæ huius actor, per canalem in Christi & D. Virginis simulachris proximis mutuum colloquium mentitur. Fraude tandem detecta, artificium confessi sunt monachi quæstionibus subiecti, exustiq; eiusdem anni die postremo Maij. Historia sanè lectu dignissima, ut hinc in reliquarũ eiuscemodi imposturarũ, ad animarum exitiũ olim ab id genus hominibus constructarum cognitionẽ promptius perueniatur. Similibus fortassis in suis corporibus quandoque utuntur nostræ Lamiæ.

De incubi dæmoniaci illusione, & incubo morbo naturali. Cap. XVIII.

HInc iam incuborũ succuborumq; laruas aggrediamur, quid in his ueritatis foueatur, studiose & latius inuestigantes: ut nõ modò è uulgariũ, sed & prudentiũ animis, semel hoc falsæ persuasionis simulachrum excutiatur. Quum itaque huius hæresis maleficio & præstigijs delusæ dementatæque anus, à dæmone se comprimi, incubosque pati arbitrentur, hanc commixtionem, ut reliqua propemodum omnia, merè esse ex læsa mente imaginariam, uel solum qualicunque affirictu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec uerè congressum fieri, rationibus demonstrabitur euidentissimis: ubi prius cõmonuero, nostris medicis morbum quendam dici Incubum, ab incubando, quòd pondus quoddã nobis dormientibus incumbere, & super nos consistere putamus, respirationẽ opprimens, & ob id uocẽ impediens: ita ut si uelimus clamare, nõ possimus, cum somnijs horrendis & imaginationib. plurimis nos ab alijs inuadi existimãtes. Fit ferè noctu, & à somni initio: & quęcunq; epileptici interdiu uigilesq; patiuntur, hæc noctu & in somno ephialtici. Plinius modò suppressiones, modò noctis ludibria, modò Faunorũ in quiete ludi-

Congressus dæmonis cũ muliere imaginarius.

Incubus.

te ludibria nominauit. Arabes, inquit Auicenna, albedilon & alcratum, Auerroes elgadum, Azarauius alcaibum, nostri uulgò grauedinē dicūt, quasi pondus equitando (sic loquūtur) nos opprimeret: sic nostrates quoq; dicunt sua lingua, Die mar rydet vns. Epilepsiam esse quidā sentiunt diminutā, quæ fit in somnijs, de qua Aristoteles intellexit lib. de Somno & uigilia: ἐφιάλτης Græcis nuncupatur, id est insultor, quasi aliquis insiliat, uim inferens, & eum cōprimens, ut nō possit moueri, donec liberetur ab inuasore. πνιγαλίων à suffocando Themisoni dicitur. quę signa ab imminuto calore proueniunt: & quum spiritus animales existentes in cerebro, ob uapores ascendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut uirtus opprimatur, & uideatur aliquid graue sibi inferri, quod tamen reuerà non sit. Contingit autē potissimùm resupino corpore iacente: plerunq; ore uentriculi aut pituita crassa lentaq;, aut ciborū concoctu difficilium copia oppresso. Quū uerò sagæ sint ob sexum & ętatē utplurimùm pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ, cur nō supinè cubantes, huiusmodi morbo erunt obnoxiæ? atque accedente illo sensu communi, ab immundi spiritus assidua suggestione uitiato, putabunt fatebunturque uerè se passas esse, quod solum uel per somnum uel imaginatione intensa innotuit? Conuenientem hic ex Iasone Pratensi historiam, de ocioso quodam sacrifico asscribendam duxi. ita narrat. Nuperrimè sacrificus quidam me cōuenit. Domine, inquit, nisi succurras misero & afflicto, actū est, & prorsus perij: tabes me habet. Viden' quàm sim emaciatus, quàm exanguis? uix tenui pelle contegor. succulentus esse soleo, speciosulus, & bene habitus: nunc fœdum spectrum uideor, hominisque inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepidè, & ualde admiraberis.

ἐφιάλτης.

πνιγαλίων.

Incubus olim quoq; dæmon putabatur. Aetius libro 6. cap. 12 ex Posidonio. Nostrates appellant Germanicè, Die mar ryden, quasi dicas modium uel pōdus superequitare.

De cerebri morb. ca. 26.

Incubū passus sacrificus.

ris. Sub quamlibet fermè noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota,& pectori meo illabitur, ipsa uiolenter comprimit,atque coarctat animæ meæ uias, ut ægrè respirare queam. Quin clamitare cupienti,uocis iter præcludit, ut quanquam prę pauore nitor attollere,minimè queam.Nec manus ad propulsandam iniuriam, nec pedes ad capessendam fugam expedire ualeo. Vinctum me & affixum tenet. Heus, inquam subridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum est phantasma,merum ludibrium. Nec plura moratus:Phantasma (inquit) ludibrium (inquit) profectò non est: ita me Deus amet,quæ hisce oculis conspicatus sum, & quæ hisce manibus exercui, enarro. Equidem uigilans, mentisque compos, eam uideo coràm, & inuadentem accipio,conorque obluctari : sed præ languore, metu,angustia & impacta ui,nihil efficio. Hac de re horsum uorsum amés cursitaui, unumquélibet percunctans, posset'ne succurrere miserabiliter pereunti.Minoritá cõsului, qué callidũ ueteratoré dicũt, ab hoc præsentaneá opé sperabá : sed spe mea frustratus sum planè, nullá is saluté attulit : tantũ monebat, Deum optimũ maximũ,qué iam pridé precib. fatigaram, strenuè orandum , ut dignaretur infestam uexationem auertere. Adij uetulam quandam,pro fama populari, sagam atq; uersutam. Hæc aiebat, qui sub crepusculum diei statim ab excreto lotio matulá obturarem dextra caligula, & fore ut eo ipso die malefica me inuiseret. Id etsi uanum uidebatur, nec parum me ab experimento absterreret religio, uictus tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tentaui. Et per Iouem, accidit uaticinium. Veniens in domum meam, uesicæ cruciatum querebatur : nec potui ab illa aut preculis supplex, aut contentione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica

commea-

commearet: ſed implacabilis ueterem morem aſſeruat, ſemelque conſtituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc uix quiui ulla ratione ab inſania reuocare: ſed à ſecundo tertioúe congreſſu hilarior factus, morbum agnoſcere cœpit, & ſanationis ſpem fiduciamque concipere. Iam ad congreſſum imaginarium.

Hymenis membranæ, qua omnes muniuntur uirgines, ratione commonſtrari certiſſimè, dæmonum cum mulieribus concubitum eſſe uanum, mereq; imaginarium.

Cap. XIX.

Concubitus dæmoniaci uanitas.

PRimùm huius congreſſus uanitas, fucusque, apertiſsimis atque adeò oculatis teſtimonijs, ac argumẽto irrefutabili cõuincentur, ſi uirgo hoc deprauatę imaginationis faſcino agitata, ludibriaque eiuſmodi perpeſſa, quæ à dęmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos religioſam, ex propria peractæ cum dæmone huius ſpurciciei cõfeſsione flammis adiudicatam ſcio) ab obſtetrice perita, uel alia non indocta femina inſpiciatur, contrecteturque: eam enim adhuc uirginitatis zona, hymene nimirum munitam eſſe (ſi alioqui à uiri concubitu fuerit libera) comperietur. Ea ſiquidem omnes uirgines ab initio dotatas, obuinctasque à conditore Deo fuiſſe, contra multorum ſecus contendentium ſententiam oſtendere uolui: primumque generale Moſis ex Dei uoluntate conſilium, de indicijs uirginitatis indubitatè cognoſcendis, ſi de uirgine matrimonio tradita, in læſę antea pudicitiæ ſuſpicionem maritus uenerit, proponam, explicaboque. id tale eſt: Si duxerit uir uxorem, acceſſeritque ad eam, & odiſſe eam cœperit, quæſieritque diuortij occaſiones, nomen peſsimum ei obijciens, & dixerit: Vxorem hanc

Virgo religioſa apud Hollandos ob incubum præcipuè exuſta.

Hymene dotatæ ſunt omnes uirgines.

Deuter. 22.

duxi,

duxi, & ingressus ad eam, non inueni uirginem, uel uirginitatis signa: tollent eam pater & mater eius, & proferent signa uirginitatis puellę ad seniores ciuitatis, qui sunt in porta, dicetque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomẽ pessimum, ut dicat, Non inueni tuam filiam uirginẽ. & ecce hæc sunt signa uirginitatis filiæ meæ. Expandent uestimentum coram senioribus ciuitatis, apprehendentque senes urbis illius uirum, &c. Quod si uerum est uerbum illud, & signa uirginitatis in puella non fuerint inuenta, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruentque eam ciues illius ciuitatis lapidibus, ut moriatur. Ad huius loci explicationem, & ut medicis in omnibus puellis hymena non agnoscentibus satisfiat, ac meum interim prosequar institutum, breuiter de eo quædam prius dicam, obiter deinde non pœnitenda quæ ad hanc rem facient adiecturus.

Ac licet hæc de hymene uirginitatis propugnaculo improbetur disputatio plerisque Galliæ Anatomicis, puto, Syluio Fernelio, Vassæo, Rondeletio, Carolo Stephano: nonnullis tamen alijs placet, uiris in dissectionis artificio exercitatissimis: in quorum numero principem facilè locum obtinet Andreas Vesalius in humani corporis exquisita dissectione incõparabilis, qui in priori editione suæ fabricæ humani corporis, hymenis quidem ex Arabibus leuiter meminit: in altera tamen absolutiore membranam hanc uirginibus peculiarem agnoscit atque depingit, sed carneam esse & mollem dicit, longaque sectione instar rimæ cuiusdam peruiam: quapropter insignis illius medici & chirurgi Gabrielis Fallopij descriptionem magis exquisitam ex Amatomicis obseruationibus hic apponere uolui. Aliud, inquit, etiam notandũ in hoc sinu mulierum est, quòd Anatomici aliquot re- *Lib. 3. cap. 9.* *Li. 5. cap. 15.*

periun-

periuntur illos deridentes, qui hymen ibi collocant: uerùm mea ſententia non ſunt ita deridendi, quoniam reuerà tu uidere poteris in uirginibus membranam quandam nerueam, non autem carneam, quæ immediatè poſt οὔρηθραν (ita enim Græci uocant canalem per quem mingunt fœminæ, uel rectius collum ipſius ueſicæ) adeſt, & claudit ſinum per tranſuerſum. Attamen non eſt integra hæc membrana, ſed in medio perforata, ut minimus digitus manus ſuo apice in adultis facilè ingredi poſsit: hocq; uirginale clauſtrum eſt, ac per foramen illius facillimè egrediuntur menſes. Hoc noluit Soranus eſſe membraneum, ſed potius ipſius ſinus muliebris anguſtias, factas ex quibuſdam rugis collectis, quæ à uaſis ex utero illuc prodeuntibus contrahuntur: cumque hæ rugæ extenduntur in ſtupratis uirginibus, atque dum uaſa dicta diſrumpuntur, dolorem pariunt, & ſanguinem ueluti mactata eſſet uictima effundunt. Pace tamen ego tanti uiri dixerim, quòd mihi potius uidetur membrana non admodum craſſa, atque in medio annuli modo perforata, quæ poſtea lacerata in ſtupro, ac præter modum diſtenta, dolorem incutit: & tandem, ueluti in uiris fit, dum laceratur glandis frenum, euaneſcit. Hæc ille, ad ſententiam Carpi & ueterum quorundam Anatomicorum ſtabiliendam.

Lib.3.fen.21. tract.1.cap.1. Hymen. Ad hunc modum de eo ſcribit Auicenna: Ante uiolationem puellę uirginis, ſunt in collo matricis panniculi contexti ex uenis & ligamentis ſubtilibus ualde, ortis ex omni parte eius: quos perrũpit mas, & effluit quicquid in eis eſt ſanguinis. Item Almanſor: Os uirginis conſtrictum eſt, & rugoſum. & in rugis colli uirgulares uenæ texuntur, ſubtiles: quæ quando corrumpitur uirgo, rumpuntur, & prædictæ dilatantur rugæ. Inſuper huius ita meminit doctiſsimus medicus

dicus Ioannes Guinterius: Vteri ceruicem, digitis in eam insertis, secabis ad os usque, si uenerem experta fuerit mulier: alioqui digitos haud ita facilè, propter hymenæi impedimentum, inseras. Nam ceruix membranosa, ex musculis ipsius textura conniuet. Quæ ut disrumpatur, prima coitio acerrima est. Propterea Celsus in sectione calculi fœminarum, uult uirgini digitos subiici tanquam masculo (hoc est, per anum, ob hymenis scilicet interpositum, & pudendum contractius) mulieri per naturalia. Intra muliebre pudendum, siue in uteri ceruicis medio, eugion est (ait Alexander Benedictus, & Cælius) siue hymen, integritatis uel uirginitatis argumentum. Ea uerò neruosa intelligitur exilitas, uenulis dispersa tenuibus, quam primus conuellat congressus. *Lib. 1. Instit. Anat.* *Lib. 7. ca. 26.* *Lib. 2. ca. 24. Anat.* *Lib. 2. antiq. lect. cap. 55.*

In uirgineis itaque locellis, uel κολπῶ γυναικείω inhæret latetque hæc tunica castitatis conseruatrix, qua primo insultu disrupta, uenarum uteri orificia hic intexta, desinentiaque, sanguinem fundunt, menstruum uulgò licet impropriè appellatum. Vnde nuptis uirginibus, prima concubitus nocte, ex huius membranæ uiolenter ruptæ uenulis sanguis promanat: cuius lituris, ut uirginitatis uel uirginalium notis, testibusque, tincta quibus teguntur uel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspicacibus, coniugesque uiolatæ antea pudoris zonæ falsò insimulantibus maritis expandi ostendique iubet Moses. Hoc quoque munimentum cognouit author carminis uulgò triti: *Virginitatis signa.* *Mosis locus explicatur.*

Est magnum crimen, perrumpere uirginis hymen.

Apud Hispanos quoque admodum uulgare est sponsis, eas solutæ uirginitatis lituras sanguineas in linteo à primo concubitu obseruare. Apud hos etiam filias pro uirginibus aliquoties diuendere solent quædam lucri cupidæ nimis matres, hyme-

hymena inuiolatum, eiusque rupti manantem sanguinem alia materie ficta imitatæ.

Adhæc, præterquam quòd in uirgine quadam certissimê etiam tegumentum illud solidissimum deprehenderim, idipsum quoque à pudicissimis, mihique familiaribus matronis, quæ in seipsis hoc pudicitiæ munimentum prima admissione obseruarunt, pudica collatione resciui: hæ, omnes uirgines eo donatas esse, ex fœminis alijs, quibuscum familiariter & occultè hac de re contulissent, se intellexisse, uno quoque asseruerunt ore. Membrana interim alias crassiore, firmioreque: quasdam tenuiore fragilioreque hic obseptas esse, minimè dubium est: plerisque etiam lasciuo quopiam attritu eam diuelli, lacerariúe, aut putrescere quoque ex humorum affluxu, & ex morbo perrumpi constat. Exemplo id testatum facile fecerim: uerùm non est nostri instituti, inutilem huius argumenti contexere telam. Satis sit indicasse, imò apertas ostendisse rationes, quibus succuborum incuborúmque falsitas detegitur: item Mosis locum nonnihil explicuisse: & medicis negantibus membranam hanc in omnibus uirginibus, ansam subministrasse, eá oculatius obseruandi: cuius quidem uitiatæ prius nomine, uxorem secretò arguisse olim maritum non immeritò memini.

Hymen membrana aliàs crassior, aliàs ualidior, ut sectione opus sit, aliàs fragilior.

Si quis iam exiguo illo hymenis foramine illusus, diabolum ut multiformē, Venereæ rei ludibria posse cum uirgine exercere urgeat: huic responsum uolo, ut me doceat, quomodo eo uirginitatis munimento inuiolato, posset ex eiusmodi congressus partu progignere uterus materierum usque adeò grandium, durarum, inęqualium, asperarum, acutarumque monstra, qualia Magdalenā quandam Constantiæ captam ex tali concubitu peperisse, paulo pòst ostendetur. Enimuerò si à portentosarum harum rerum procreatione

Cap. 47.

tione

tione puella, à partium uteri peritis introſpiceretur, contrectareturque, ut artis eſt, fraudem illuſione primùm phantaſiæ in Veneris opere ingeſta factam: deinde ut imaginarius ille congreſſus iudicaretur uerus, dolores partus à ſpiritu cleri, atque rerum abſurdarum inſenſilium mortuorum congeriem uelut illius coitionis fœtum oſtentari à mille artifice, euidenter conſtaret.

De uirginitate perpetua diuæ Mariæ historia memorabilis. Cap. XX.

AD ualidiorem argumenti propoſiti aſſertionẽ, hiſtoriam cunctis ſeculis memorabilem hic, ex Suida breuibus contractam, aſcribere uiſum eſt non inutile. Ea ita habet: Quo tempore Iuſtinianus imperium obtinebat, erat quidam inter Iudæos princeps, Theodoſius nomine. Hic cum familiariter admodum uteretur argentario Chriſtiano, cui nomen erat Philippo, qui ipſum crebrò ad amplexandam Chriſtianam religionem hortabatur: tandem ingenuè faſſus eſt, ſe nihil dubitare, quin IESVS, quem nos Chriſtum colimus, is ſit, quem ſacri uates mundi Seruatorem prædixerunt: uerùm ſe animum inducere non poſſe, ut abdicatis, quibus nunc apud ſuam gentem fungitur honoribus, nomẽ ſuum IESV Chriſto det. Vt autem ita de IESV Chriſto crederet, ſe non ſolùm ſacrorum uatum oraculis perſuaſum eſſe: ſed myſterio quodam, quod apud Iudęos in arcaniſsimis ſcriptum adſeruatur, cõpertũ habere; idq; huiuſmodi eſſe. Mos erat olim apud gentẽ Iudaicam, quo tẽpore ædes ſacra in Hieroſolymis extabat, uiginti duos perpetuò ſacerdotes (quot ſcilicet linguæ Hebraicæ elemẽta & ueteris Teſtamenti libri numerantur) habere: & quoties de eo numero unus aliquis mortẽ oppeteret, mox aliũ in defuncti locũ al-

Inexplicabili ne nominis IESV.

Historia de Christi diuinitate & Maria semper uirgine memoranda omnibus seculis: maximè contra Iudæos.

legere: allectumque in codicem, qui ad eam rem in ęde seruabatur, cùm illius ipsius, tum parentis utriusque expresso nomine, referre: notatis etiam tum defuncti, tum suffecti diebus. Cum itaque, quo tempore IESVS Christus in Iudæa uersabatur, necdum tamẽ sese prodere, ueramq; fidem propalàm docere cœpisset, mortuus esset, quidam ex dicto sacerdotum numero: nec, post multa ac uaria suffragia, quispiam satis idoneus esset repertus, qui in illius locum asscriberetur: tãdem propositus est IESVS, Ioseph fabri (ut aiebant) filius, tanquã homo ætate quidem iuuenis, cæterùm & uita & moribus & doctrina in primis cõmendatus. atq; hoc suffragio ab omnib. demũ approbato, uisum est matrem eius in cõsessum arcessere (pater enim obierat) cognoscendorũ nominum gratia, quæ in codicem, ut dictum est, describẽda essent. Illa igitur accita, & de filio eiusq; patre sedulò interrogata, respondit: se matrẽ quidem IESV esse, atq; ipsum peperisse: nã eius rei testes sibi esse eas mulieres, quæ, cũ páreret, præstò fuissent. patrẽ uerò nullũ illi in terris esse: quod ex me (inquit) quib. uultis discite argumentis. Dũ enim uirgo in Galilæa agerẽ, angelus Dei in domũ, in qua uersabar, ingressus, non quidem dormienti, sed uigilanti mihi nunciabat, futurũ ut è Spiritu sancto párerẽ filium, iubebatq; nomẽ illi IESVS indere. Itaq; uirgo cum essem, per eam uisionẽ concepi: peperiq; IESVM, permanens uirgo in hunc usq; diem. His auditis, sacerdotes iubebãt adesse fidas obstetrices, easq; summa cura explorare, an etiãnum uirgo esset Maria. Illæ uerò cognita ueritate ex ipsa re, affirmabant eam uirginem esse. Aduenerunt quoq; & illæ mulieres, quæ fortè fortuna adfuerant parienti, conspexerantque edentem infantem, quæ & ipsæ attestabantur filium eius esse IESVM. Quibus rebus attoniti sacerdotes, denuò rogabant Mariam, ut li-

Maria post partum, & mortuum Iosephũ uirgo.

berè

berè profiteretur, quibus esset editus ille parentibus, quo ea ipsa parentum nomina possent in sacerdotum album referre. Ibi rursus Maria: Ego, inquit, reuerà eum peperi: uerùm nullius conscia patris in terra, audiui ab angelo filium Dei esse. Filius est igitur meus, & Dei. Sacerdotes ergo cum hæc intellexissent, in allato codice scripserunt hæc uerba: Eo die mortuus est sacerdos ille, illis natus parẽtibus: cooptatusq; est pro illo sacerdos cõmuni omnium nostrûm suffragio IESVS, filius Dei uiui, & Mariæ uirginis. Porrò hic codex è tẽpli & urbis excidio à primatibus inter Iudæos uiris magno studio ereptus est, asseruaturq; in Tyberiade, &c. Tandem subijcit author, se hæc ab ijs audiuisse, qui è Philippi argentarij ore intellexerant.

In sacerdotum ordinem cooptatus fuit Iesus.

Quædam adhuc ad præcedens argumentum facientia, obseruatuq; apud medicos dignißima.
Cap. XXI.

QVæ autem rara memoratuque digna in plerisque puellis à me sunt obseruata, ob argumenti communionem hic obiter adhuc subiungere uisum est: ut etiam alijs idem passis uitium, si quando postulet necessitas, promptius succurri queat, obserueturque eo modo clausas uirgines facilè similiter confessuras se eiusmodi dæmoniacum concubitum passas esse, si fortè talibus præstigijs eas aliquando amasius hic impetierit, atque manifestius intelligatur huius Venerei actus ludibrium.

Priori circiter octodecim annos natæ, in ciuitate Grauiensi, chara mihi patria, ualida membranula in uteri ostio sanguinis saburra distendebatur, tumebatque cum ingẽti dolore: quam quum ex litura à uiuo colore aliena, uno in loco putrere iudicarem, uellicans leuiter, aperire frustra nitebar; ea tamen po-

ftea perrupta fponte , copiofus profundebatur fanguis, unde paulatim conualuit.

Ad alteram puellam extremè Craneburgi decumbentem , matronæ uicinæ cum obftetrice accurrentes, eam geftare uterum uno ore , fœtus patrem quoque denominantes, occlamabant: (illa licet interpofito etiam iuramento contradicente, ac fe uirum nunquam admififfe, liberius affirmante) ufqueadeò huic uterus , potifsimùm in dextro uentris inferioris latere protuberabat. Ad hanc quoque uocatus, re apud mulieres & obftetricem defperata , eius fcilicet partùs doloribus intolerabilibus in tertiam feptimanam nocte diuque perdurantibus , cum aliqua urinæ fuppresfsione, uigilijs continuis, & appetitus deiectione, partem affectam fecundum artis legem & poftulantem necefsitatem tracto. ubi tam ualidè obfirmatum membrana illud pudendi os comperi, ut ne fubtilifsimi etiam fpecilli cufpidem ufquam , præterquam in oris ueficæ extremitate huic annexa, admiferit (quẽadmodum in fuperiore quoque contigit) tametfi diligenti indagine circumquaque tentaretur. Re autem penitius introfpecta , penficulataque , quum puellam hanc annum agentem uigefimumprimum, forma uenufta , florida uiuidaque , conftitutionis prorfus fanguineæ , antea expurgationes menftruas nunquam fenfiffe , præter leue paucarum ftillarum indicium , quatuor antè annis matre defuncta , intellige- rem : earum partium uenarum orificia magis hic introrfum referata, confertim in ea ætate, temperamento , uitæ ocio (fatricula etenim erat) & anni uerno tempore, efferuefcẽtem profudiffe fanguinem , apud me coniectura collegi. Itaque anhelitum puellæ fupinæ comprimere iubeo, retractis diductisque cruribus , quo magis tenax pellicula reniteretur : atque ueftigio impreffo in eius medio à perinæo uerfus ue-

ficæ collum, & iusto utrinq; relicto interstitio, chirurgum, ob casus illi inauditi raritatem tremebundum, ut rasorium mei nominis naufragio imprimeret adhortor: ac reiterata ob neruosam crassitiem bis sectione, supra octo sanguinis atri libras paulatim profluxisse, testabuntur plures matronæ. In eo decubitu eá ad tertium permanere diem propter hæmorrhagiam iubeo, licet se mox ab incisione maximopere leuatá sentiret, de nulla debilitate ob largissimam sanguinis táto tépore extra uenas in ijs partib. retenti effluxionem, conquesta. Elotis inde huius eluuiei reliquijs, aqua hordei cum melle rosaceo syringe iniecta, post tertium diem suæ restituebatur libertati, ualetudiné pedetentim cósequuta inculpatá, ut uicesimosecúdo die post incisionem legitimè cœperint fluere menses, suum deinde seruantes naturæ tenorem.

Similé casum recenset Antonius Beniuenius his uerbis: Incidit in manus nostras puella quædam iam matura uiro, iam plenis nubilis annis, cui naturalia ipsa clauderentur. Quæ cum ego huiusmodi malum curaturus inspicio, membranulam quandam uideo, quæ ipsius uuluæ ori opponeretur. Quare duabus lineis inter sese transuersis eam incîdo, statimque tanta ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, ut grande lumen, quod tunc minister admouerat, extinxerit. Menses enim præteriti intus tenebantur, qui & dolores etiam singulis mensibus excitarent. Tum reliquum curæ ex aliorum ulcerum more prosequutus, haud multis pòst diebus puellam ipsam sanam, & coniugio aptam relinquo: Hæc ille. *De abditis Sanat. causis cap. 28.*

Alias duas iam nuptui collocatas, ab obstetrice perita sectas etiam noui. Proxima adhæc hyeme, quú puellę octo circiter mẽses natæ urina impeditius flueret, nisuq; membranula promineret, uteri orificio filiolá carere suspicata mater indocta, eam mihi offert

inspiciendam: ego aciculæ capitello membrana hac circumscripta, & uesicæ colli extremitate ostensa, matrem rectius institui: & quid ad eliciendū liberius lotiū faceret, edocui. Huc facit Aristotelis sententia, qui inter conceptionis impedimenta & monstrosarū naturarū procreationē, morbum istum cōnumerat hac uerborum serie: Iam fœminis nōnullis os uteri compressum, concorporatūq; ab ineunte ætate ad tēpus usq; menstruorū perseuerauit: mox urgentibus menstruis doloreq; infestāte alijs sponte disruptū est, alijs dissectum à medicis: nonnullæ interierunt, quum aut per uim disrumperetur, aut disrumpi non posset.

Li. 4. cap. 4. de Genera. animal.

Atqui membranulas eiusmodi circa pudendi osculum quandoque adnasci, asserit Auicennas, uitium id clausuram nuncupans: quod Alraticam appellat Albucas, inter Arabes non aspernandus chirurgus. hoc malo affectæ, Græcis ἀτρήται, hoc est, imperforatæ dicuntur. Eius quoque meminit Corn. Celsus. Fusiorem de hoc uitio, eiusque curatione explicationem, in nostris Obseruationibus medicis raris leges. Phimosis adhæc est compactio in ore aut collo uteri, ab ulcere præcedente orta, teste Aetio. Sed hęc præter institutum.

Lib. 3. fen. 21. tract. 4. ca. 1. Clausura. Alratica. Lib. 2. ca. 72. Imperforatæ. Aetius libro 16. cap. 98. Lib. 7. ca. 28. Aetius libro 16. cap. 97. Paul. Aegi. lib. 6. cap. 72.

Quòd filij Dei ad filias hominum ingreßi sint, locus hic Mosis explicatur: quo magis congressus diabolici uanitas elucescit.

Cap. XXII.

SI quis iam præfractior, ad illam Mosis sententiā mihi obtrudendam confugiat, Quòd filij Dei ad filias hominum ingresi sunt, atque hę genuerint potentes & celebres uiros: & hinc cum multis alioqui doctis uiris inferre studeat, dæmones posse mulierum concubitu frui, atque generare: huic Augustini Steuchi Eugubini, episcopi Kisami, uerba hæc, quibus

Gen. 6.

quibus errorem hunc solidè refellit, opponam: Illud, inquit, reijciendum, separandumq; à natura dæmonũ uera, & penè inter fabulosos dæmones censendum, quod non modò è nostris quidam, sed etiá prophanæ philosophiæ professores pleriq; sibi persuaserũt, de filijs illis Dei, qui dicuntur apud Mosem filias hominũ uidisse, accensosq; in earũ cupiditate, ex eis filios genuisse: qui quum dicantur Hebraicè Nephilim, ab Hebræis nescio quibus, & nostris, quinetiá externè philosophis, dæmones crediti sunt, qui partem diuinam atque humanam mistam habuerint. fueruntq; multi, filios illos Dei angelos suspicati: è quibus, cum multis Hebręis, Iosephus in sua de Antiquit. Iudaic. historia: quem tamẽ Zonaras historicus excusat, quasi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorũ uitam æmulantes. Fuerunt & alij in ea opinione, ut Lactantius: uideturq; antiquissmus error è libris Mosis non rectè intellectis haustus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocraten, Platonem, Chrysippum, superiores Theologos sequentes credidisse, dæmones fuisse hominibus quidem robustiores, uiribusq; longè præcellentes, diuinitatem (inquit) habentes neq; syncerá neq; purá, sed cũ animæ natura & sensu corporeo coniunctam, uoluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras philosophus Christianus, Iustinus item idem philosophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate uocabuli ducti: arbitratiq;, filios Dei, angelos, purosq; deos, genitos ex eis: alij dæmones, alij heroas uocantes, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, amore illo quo illi filij Dei in feminas exarsissent, filiosque eximiæ uirtutis & audaciæ genuissent, quod in Cratylo etiá retulit Plato. & Athenagoras in legatiõe scribit: Similis quoq; cõditio fuit angelorũ. Etenim cùm omnes essẽt liberę uolũtatis, alij in ea qua creati à Deo fuissẽt, cõditione permanserunt:

Li. 6. cap. 32. de Perenni philosoph.

Genes. 6.

Nephilim.

Lib. 1. cap. 3.

Lib. 2. cap. 15. Instit. diuin.

Heroes unde dicti.

alij naturam suam & conditionem uiolauerunt. Is ergo dæmon materiæ, & formarum quæ sunt in ea, Imperator extitit, & cæteri qui ex his circa primum æthera uersantur. Scitis autem nihil absq; testimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne uicti, & in concupiscentiam prolapsi: is autem neglector, & prauus circa rerum sibi creditarum curam est inuentus. Ex his uerò qui in uirgines exarserunt, nati sunt hi qui Gigantes sunt appellati. Itaq; angeli lapsi de cœlo, circa aerem & terram, prohibiti deinceps cœlum repetere, uersantur: animi quoque Gigantum circum mundum. hæc ille. Tertullianus quoque eadem sensit. Quæ quidam doctiores melioresque Theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nunquam dixissent: non Hieronymus, non Augustinus, non Gregorius Nazanzenus, non prudentissimus Chrysostomus. Nec difficile est erroris fontem agnoscere: nec durum probare, solitas Sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumq; colentes. Vt de Israele: Ex Ægypto uocaui filium meum. Et in Exodo: Filius meus Israel. In Psalmo quoq; clara existit differentia, cùm homines sunt filij Dei, & cùm nō sunt: Ego dixi, dij estis, & filij Excelsi omnes: uos autem sicut homines moriemini. Ecce eosdem filios Dei & homines appellat: sed filios Dei, q̃a creati ab illo, factiq; uelut dij, futuriq;, si Deū coluerint: homines autē, q̃a in terrenā fragilitatē dilapsi, regis cœlestis imagine denigrata. Tales erāt illi eluuiōis tēpore filij Dei, bona progenies ex Seth, quæ cōmista cū filiab. hominū, scil. corruptissimis feminis, quę sicut uxor Adā, deincepsq; fermè oēs sic maritos suos corruperunt: unde corruptiores filij nati, origo mali, sanguinis pij cū impio cōmistio: propterea nati bellicosi, superbi, cōtumeliosi. Hęc sunt ueriora, à natura nō abhorrētia: cū illa nō absint à fabulis Poetarū.

Filij Dei qui. *Oseæ 11.* *Numer. 24.* *Matth. 2.* *Psal. 81.* *Filij Dei.*

Nec

Nec naturâ fieri poteſt, nec aſſentitur philoſophia, ſpiritus corpore nudatos, amore fœminarum capi, aut ex eis generare potuiſſe. Habet enim fontem ſuum, & inferiores ortus, cupiditates: ſi deſit cauſa, deſit effectus. Vbi non ſunt mēbra genitalia, non eſt amor coeundi. Vbi non eſt cibus & potus, non eſt ſperma. Vbi non fuit quærenda ſucceſsio & propagatio, non adhibuit natura cupiditatem generandi. Sicut ſpiritus nudi ſitire aut eſurire nō poſſunt, ſic ueneris libidine nequeūt inflammari. Abſurdum quoque, duo eſſe genera dæmonum: tum ipſos angelos lapſos in concupiſcentiam, tum animas Gigantum. Fuerunt enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi ſunt dæmones: nec caſus eorum fuit, quòd exarſerint in amorem. Erunt igitur fabuloſi dæmones, tam quos libido rapuiſſet, quàm generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Aeneas, Hercules, ex hominibus & dijs nati, apud Poetas. Hæc Auguſtinus Steuchus: à cuius ſententia rationibus ac ueritate comprobata, quamuis Lactantius ἐν ὑποθέσει diſcrepet, in uniuerſali tamen de gēti ium dijs θέσει non diſcedit. Sic enim argumentatur: Quid eſt autem tam remotum à Deo, quàm id opus quod ipſe ad propagandam ſobolem mortalibus tribuit, & quod ſine ſubſtantia corporali nullum poteſt eſſe? Dij ergo ſi ſunt immortales & æterni, quid opus eſt altero ſexu? nimirum ut generētur. Ipſa progenie quid opus eſt? cum ſucceſsione non egeant, qui futuri ſunt ſemper. Poterat hic argumentum Lucretij addere, quod ego ualidiſsimum exiſtimo:

Spiritus carnem & oſſa non habet.

Luc 24

Lib. 1. de inſtit. relig. cap. 8.

Deos ac dæmones nō coire.

Lib. 1.

— Si numina naſci
Credimus, haud quenquam fas eſt cœpiſſe deorum.

Sequitur apud Lactantium: Vt habeat uel miniſtros, uel in quos ipſe poſsit dominari. Quid igitur opus eſt ſexu fœmineo, quum Deus, qui eſt omnipotens, ut uocatur, ſine uſu & opera fœminæ poſ-

ſit filios procreare? Nam ſi quibuſdam minutis animalibus id præſtitit, ut ſibi è folijs natos, è ſuauibus herbis ore legant: cur exiſtimet aliquis, ipſum Deum, niſi ex permiſtione ſexus alterius, non poſſe generare? Illos igitur quos imperiti & inſipientes tanquam deos & nuncupant & adorant, nemo eſt tam inconſideratus, qui non intelligat fuiſſe mortales.

Semideos, ut alios mortales, fuiſſe natos: nec hominum, nec perfectum animal abſq; coitu & ſemine maris ac fœminæ, naſci aut concipi.

Cap. XXIII.

Nephilim. Iſsim. Semidei quales crediti. Senones.

EX ſuperioribus apparet, quàm abſurda ſit ac prorſus indigna Chriſtiano, Fulgentij ſententia, qui quos Scriptura Nephilim, & Hebræorum theologia Iſsim appellat, eos & Heroas, & Semideos, & deos Senones dictos ait: aut quia ob meriti paupertatem cœlo digni non cenſeantur, nec terreni tamen putentur propter gratiæ uenerationem, cuiuſmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia diuinis uirtutibus, & in humanum genus beneficijs in hac uita præcellentes, poſt exutum hunc mortalem hominem in deorum beatorum choros tranſlati ſunt, ijſdem quibus olim in hac uita beneficijs ac uirtutibus, mortalibus perpetuò prouidentes: aut quia arcano ſuperûm ſemine procreati ſunt, quos ex deorũ ſiue dæmonũ cõmixtione cũ hominibus genitos putant, ideoq; mediã quandã naturã ſortitos, ut qui nec angeli, nec homines ſint. Etenim nõ apud Chriſtianos, ſed apud Ethnicos numina quædã tantũ, ſunt terreſtria, quædã cœleſtia tantũ, quædam media, quæ Apuleius animalia ingenio rationabilia, & animo paſsiua, corpore aerea, tempore æterna dicit. Antiquitas autem Medioxumus appellauit,

Medioxumi dij.

quòd

quòd uelut interceſſores Deos minores, hominum autem natura maiores eſſe, & diuina quædam munera nobis tanquam μεσῖται conferre uiderentur: ut Æſculapius, Pollux, Caſtor, Liber, Quirinus, Atlas, & alij, quos Auguſtinus Steuchus nominauit. Herculem] Seruius communem Deum utriuſque naturæ dicit, medium inter diuinitatem & humanitatem. Ex Ioue enim & Alcmena natus fingitur, quæ uxor erat Amphitryonis. Hinc cum per Herculem iuratur, Mediusfidius iurari ſolet, quaſi medius filius. Vt autem ex homine Deum naſci, nec diuinitatis nec humanitatis patitur ratio, ſiue ex fœmina & uiro ſimul, ſiue ex uirgine tantum, quemadmodum Sibylla Erythræa dicit,

Hercules. *Aeneid. 8.* *Alcmena.* *Deus ex homine non poteſt naſci.* *Feſtus uerb. Med.* *Mediusfidius.*

—οὐ δυνατ' ἀνδρὸς
ἐκ μηρῶν, μήτρας τε, θεὸς τετυπωμένος εἶναι:

Sic etiam neque homo, neque perfectum animal, niſi ex maris ac fœminæ congreſſu, uel concipi uel naſci poteſt. Repugnaret enim hoc non ſolum ipſi ueritati, ac ſacroſanctæ religioni noſtræ, uerùm etiam uniuerſæ rerum naturæ. Nam profectò in hominibus, cæteriſque animantibus diuerſitas ſexus & coitio & generatio nullam habent aliam rationem, niſi ut omnia genera uiuentium, quando ſunt conditione mortalitatis obitura, mutua poſsint ſucceſsione ſeruari. Quod ſi abſque coitu ſexus utriuſque, uel quo alio modo fieri poſſet, iniquiſsimas atque ridiculas tuliſſet Plato leges, qui cœlibatum è ſua repub. non ſolum exterminauit: ſed ijs etiam qui non nuberent, mulctas pœnaſque conſtituit. Atque hæc eſt unica naturalis nuptiarum & ratio & cauſa, quam Iureconſulti prudenter inſpiciũt. Ariſtoteles quidem & Theophraſtus animalia bifariam generari rectè dixêre, alia ſcilicet ex coitu, alia ex terra & putredine. At illa perfecta ſunt, hæc autem imperfecta, de quibus hic non

Nullum animal niſi ex utroq; ſexu. *Dial. de Rep. 10.* *L. 1. ff. ſolut. matr. Inſtit. in Nou. de nupt.* *Animalia perfecta & imperfecta.*

Genes. 1. non loquimur. Etenim Deus in principio perfecta omnia condidit, & hominem quidem & reliqua in speciem suam, hoc est masculũ & fœmellam, nullo genere excepto, nec aquatili, nec uolatili, nec terrestri. Nam in uniuersali κατακλυσμῷ mundi, licet ipse postea sua uirtute denuò quælibet creare potuisset, Nohæ tamen ita mandat; Ex omni iumento mundo tolles septem & septem, masculum & fœmellam eius: de iumento uerò immundo duo, masculum & fœmellam eius. De uolucre quoque cœli septem & septem, masculum & fœmellam, ad uiuificandum semen super faciem uniuersæ terræ.

August. lib. 21. Sentētiarum, Sent. 7.

Genes. 7.

Animalia nulla ex se concipere.

Quare Æneas Syluius fabulosum esse putat, anseres in Scotia uicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus nasci, uti tradit Saxo Grammaticus: licet Guilielmus Turnerus Anglus scribat, hoc anserũ genus Berniclam dictum (cuius uel nidũ uel ouum nemo uidit) sine parētum opera gigni sponte, quum scilicet ad certum tēpus malus nauis in mari computruit aut tabulæ aut antennæ abiegnæ, inde in principio uelut fungos erũpere, in quib. tēporis progressu manifestæ auiũ figuræ cernerētur: deinde pluma uestitæ, postremò uiuæ & uolantes: atq; id asseri, præter commune omnium gentium littoralium, Angliæ, Hyberniæ & Scotiæ testimonium, à Gyraldo, qui multo fœlicius quàm pro suo tēpore Hyberniæ historiá conscripserit. At idem ille non satis tutum esse uulgò fidem astrui, & Gyraldo ob rei raritatem non credendum subiungit: quare is ipse qui Anglus natione, & medicus professione erat, Theologum Anglum consuluit, qui uerum esse quod de huius auis prodigiosa generatione dicitur, affirmauit: uerùm in rerum naturalium cognitione potius docto medico ipsi Turnero, quàm Theologo fidem præstandam existimarem. Huc pertinet quod de uolucre Ephimero tradit

dit Ariſtoteles libro 5. de Hiſtor. animal. Hyppanis fluuius apud Cymerium Boſphorum ſub ſolſtitio, defert ueluti folliculos acinis maiores, è quibus quadrupedes uolucres erumpunt, quod genus animalis in poſtmeridianum uſque diei tempus uiuit & uolat: mox deſcendente ſole macreſcit & languet: deinde occidente, moritur, uita non ultra unum diem protracta: unde Ephemerum, id eſt diarium appellatum eſt. At prodigioſæ hæ narrationes non ſemper fidem merentur, quemadmodum nec id quod Ouidius tradit, Channem piſcem ex ſeipſa concipere: & quod Archelaus de leporibus, utramque uim ſingulis ineſſe ac ſine mare æquè gignere: quodque Ariſtoteles & Alexandri milites ſunt mentiti, generationem murium lambendo conſtare, non coitu. Hyænam quoque parere ſine mare, uulgus credit, Ariſtoteles negat. Idem de uulturum fœmellis traditum eſt. Superat autem omnia hæc mendacia, quod dicit, in Luſitania circa Vlyxipponē oppidum, & Tagum amnem, equas Fauonio flante obuerſas, animalem concipere ſpiritum, indeque partum fieri, & gigni pernicißimum ita, ſed triennium uitæ non excedere:

Plin. lib. 32. cap. 7. lib. 8. cap. 55. li. 10. cap. 65.

Plin. lib. 8. cap. 30.

Origenes in prim. cont. Fauſtum.

Plin. lib. 8. cap. 42.

Ore omnes uerſæ in Zephyrum ſtant rupibus altis,
Exceptantq; leues auras, & ſæpe ſine ullis
Coniugijs uento grauidæ. —

Virg. 3. Geor.

Atque hæc de animalibus brutis. Quæ ſi ratio ipſa reſpuit, ac ſacra Scriptura refellit, quanto minus in homine concedenda? Concideret enim ſummum noſtræ fidei fundamentum, abſtruſißimumque incarnationis Chriſti myſterium: & quod ſupra naturam operante Spiritu Dei fuit effectum, id natura ſibi uendicaret. Sola enim Maria uirgo, & ante partum & poſt partum, Chriſtum hominē & Deum ſine

Nemo præter Chriſtum ex uirgine natus ſine uiri ſemine.

Eſaiæ 7.

Cap.34. August cōt. iud.cap.9. sine uiro & concepit & peperit, ut suprà demonstratum est: nec ulli unquam hoc aut tributum fuit, aut tribuetur mulieri: ne fortè potentia & uoluntas diuina prætendatur, cum hæc mendacia passim tradi uidemus: ueluti Platonem ex uirgine, Apollinis phan- *Plato.* tasmate oppressa natum: & Gothicas, quas Alrunas *Alrunæ.* uocant, & specie & ingenio spectabiles fœminas, olim Filuniri siue Idanthresi Gothorum regis castra egressas, ac per Asiaticæ Scythiæ solitudines oberrantes, à Faunis & dæmonibus compressas, ac inde procreatos Hunnos fuisse. *Hunni.* Se amore captos esse mentiuntur dæmones, ut amentes uicissim fœminas in officio arctius constringant, ardenter animarum perditionem depereuntes. Quod autem non ex mare, sed ex semetipsis concipiunt mulieres, ea est caro infor- mis, inanima, quas molas nos uocamus. *Molæ mulierum.* Ideo non animatur, quia non est ex duobus. Falsissimè igitur Simon magus ex uirgine se natū iactabat, ut Deū mentiretur: *Plin li.7.ca. 15. & lib.10. cap.64.* falsissimè Merlinus, dæmonis & uirginis filius habitus, ut infrà dicemus: falsissimè Seruius Tullus Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes semidei, de quibus diximus. Nam & ipsi mortales fuerunt, & patres eorum uiri, & matres fœminæ. *Plin. lib.37. cap.37.*

Commentum de Martini Lutheri ortu dæmoniaco. Cap. XXIIII.

IN æstate anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum, Episcopus in celeberrimo famosi oppidi collegio, ad eleuandam Martini Lutheri doctrinam, in concione publica hanc de eius ortu enarrauit historiam, quam certè lepidam atque hoc loco dignam negligi minimè oportuit, ut uidentes uideant, & intelligentes intelligant. Diabolus in formâ mercatoris & artificis gemmarij Vuitenbergá uenit, ubi apud ciuem hospitio excipi cupit, quòd merces suas precio-

preciosos cõmunibus hospitijs credere minus audeset; pro beneficio interim iustam pollicitus remunerationem. Cæterùm ubi hospitis filiá in amplexus muneribus, blanditijs, alijsq; uoluptatis irritamentis pellexisset, eius tandem concubitu fretus, breui euanuit, nec postea apparuit usquam. Puellæ indies magis ac magis uterus intumuit, quæ enixura tam horrenda raraque edebat indicia, ut fœtum non legitimè conceptum esse, argumentis minimè obscuris præsumeretur. Puer adolescens tantũ pauco tempore in scholis promouit, ut suos coætaneos & cõmilitones facilè uinceret, uitæ tamen ratione simulata. Inde ex patris instinctu factus monachus, uim religiosæ uirgini (quemadmodum ab eruditis uiris, ijsdemque non paucis fertur) intulit abiecta cuculla. Romam uerò profectus, ut conditionem sortiretur feliciorem, nec ex animo res cederet, incidissetque in sanctiss. patris Papæ & Cardinalium inclementiam, consilio inito cum suo patre, ut ob denegatas preces se ulcisceretur: ab eo consulitur (quòd imperitam plebem seductu facilem intelligeret) ut commentariolo orationem explicaret Dominicam, quam cunctos simul Christianos nouisse oportet, ut ea ratione sui instituti uoto potiretur. Explicationem autem hanc tanto artificio & fastu contexuit, ut non modò uulgaribus, sed & eruditis plerisque, donec fucum animaduerterent, commendaretur. Tragicus hic Vrsus plebeiorum hominum erga se studia uidens, longius indies grassari cœpit calamo tam contra Romanæ sedis indulgentias, quâm argumento alio, donec redargueretur, pudefieret & conuinceretur: nimisque longum foret enarrare singula, sapienti sat dictum. A' doctis omnibus hic Vrsus nuncupatur. Nomen eius, quem digito commonstramus, plus satis intelligitur. Indignum etenim uti & ille,

ille,ut in uerbi Domini cathedra nuncupetur. In sum ma, fons est & origo uniuersæ hæreseos, in cuius extirpationem Concilium hoc sanctum tam diu incœptum, & agitatum: nunc tandem cum utilitate non exigua absolutum esse, meritò acceptum Deo ferimus.

Historia catholica de statu religionis nostri temporis Gallicè conscripta, authore S. Fontaino theologiæ doctore, tradit quoque probabilem esse opinionem, literarum monumentis propagatam: Margaritam uidelicet Lutheri matrem ex diaboli coitu concepisse, qui aliquoties antè cum ea fuisset congressus, quàm Ioanni Luder matrimonij fœdere iungeretur.

Lutheri profectò doctrinam alijs ueritatis machinis impugnare & conuellere oporteret, non eiusmodi figmentis, alioqui uulgus intelligeret. Siquidem crassum nimis hoc commentum est de tali dæmonis concubitu, quum ex descripta eius uita omnibus cōstet, natum fuisse anno 1483. die 10 Nouembris, nocte post horam undecimam, Islebiæ sub imperio Comitū Mansfeldensium ex patre minimè obscuro Ioanne Luthero, uiro Patricio, & huius pudica coniuge Margarita matre: atq; Martini nomen ei impositum, quòd dies proximus, quo per baptismum Ecclesiæ initiaretur infans, Martino sacer esset.

Cur ex dijs ac uirginibus homines nasci confictum sit, & qua ratione spiritus ac dij cum mulieribus coeant, historijs aliquot docetur.

Cap. XXV.

Cur sine uiri coitu, multi nati fingantur.

Conficta autem & excogitata fuerunt illa ab hominibus & antiquitùs, & nostro seculo, uel per adulationem, ad principū ac potentū familias illustrandas ac euehendas: uel per pudorem, ad obscuritatem generis aut natalium turpitudinem tegen-

gendam: per timorem, ad stupra mulierum aut adulteria cælanda: uel per artem, ad libidinem quorundam explēdam, qui plerunq; sunt aut iuuenes, aut ociosi sacerdotes, & forma & uarietate mulierum templa frequentantium capti. Iouem hoc pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum. Et Chærea consimilem iam olim lusisse se lusum ait, Deum sese in hominem cōuertisse, atq; per alienas tegulas uenisse clanculum per impluuium, fucum factū mulieri. At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem? *Imber aureus Iouis.* *Terent. in Hecyra.*

Patebit hoc optimè ex hac elegantissima Iosephi historia. Circa Christi tempora etiam Romę, in sacris Isidis, summa turpitudo deprehensa est. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum quàm natalium claritate illustris, adhæc opulenta & formosa, ut quæ esset in ipso ætatis flore, sed in primis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, uiro tali coniuge dignissimo. Huius amore captus est Decius Mundus, iuuenis non obscurus in equestri ordine. & quia maior erat fœmina quàm quæ corrumpi posset muneribus, eo magis accendebatur amantis insania, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. Ac ne sic quidem ualens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decreuit morbum simul & uitam finire inedia. Hoc eius propositum non fefellit Iden, libertam Mundi paternam, uarijs instructam, sed non probatis artibus: quæ indignè ferens obstinationem iuuenis, blanda oratione conuentum animare conata est, spem ei faciens, effecturam se ut potiatur Paulinę complexibus. Cumq; ille preces eius libenter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantum drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato iuuene, & accepta quantam petierat pecunia, nouam doli uiam ingressa est, ui- *Ioseph. antiq. Iud. lib. 18. cap. 4.* *Paulinæ probitas.* *D. Mundi amoris impotentia.* *Amoris uis, ac precium.* *Falsæ religionis usus.*

Sacerdotes Isidis lenones.

dens Paulinam non capi pecunijs. Sciens porrò, eam uehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam cōminiscitur. Conuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficacissimum est, ostentato pręmio, in pręsens XXV millibus, & alteris totidem post nauatam operam, indicat eis amorem iuuenis, rogans ut omnibus modis adniterentur eum reddere uoti compotem. Illi auri cupidine tacti, benignè sunt polliciti: quorum natu maximus properè se ad Paulinam contulit: & admissus impetratoq; absq; arbitris colloquio, uenire se ait missum ab Anubide, capto ipsius forma, & iubēte ut ad se ueniat. Illa libenti animo accepit nuncium: moxq; iactabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoq; indicat, cōdictam sibi cœnam & cubile Anubidis. Id eo facilius concessum est, quòd cognita & probata esset uiro coniugis pudicitia. Itaq; in templum proficiscitur, & post cœnam instante somni tempore inclusa per sacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit, totamque eam noctem obsecuta est iuueni, Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte, priusquam sacerdotes doli conscij surgerent, Paulina mane ad maritum reuersa, congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoq; magnificis uerbis exaggerat. Illis nec credere libebat, rei naturam considerantibus: nec mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ fortefortunâ obuius: O' factum bene Paulina, inquit, quòd & ducenta illa millia mihi seruasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ uoluntati gessisti. Nihil enim mea refert, quòd Mundum contempsisti, quandoquidem prætextu Anubidis optata uoluntate expletus sum. atque his dictis abijt. At mulier tum primò deprehenso flagi-

Iuuenis pro Deo coit.

ſo flagitio, ueſtem ſibi lacerat: & re tota ad maritum delata, obſecrat ne tam inſigne ludibrium impunitũ ſinat. maritus porrò Imperatori totum ſignificat. Tiberius, poſtquam accuratiſsima inquiſitione didicit omnia, ſacrificos illos impoſtores in crucem egit: unaq; Iden, inuentricem huius ſceleris, cuius pręcipua opera fuit in corrumpenda mulieris pudicitia: dirutoq; tẽplo, ſtatuã Iſidis iuſsit mergi in Tiberim. Mundum autẽ mitiore pœna exilij caſtigaſſe cõtentus eſt, crimen eius in Cupidinis impotentiam referens. Euſebius non minus notabile refert Saturni adulteriũ. Sacerdos Saturni, Tyrannus nomine, quaſi ex reſpõſo numinis, adorantib. in templo nobilib. quibuſq; & primarijs uiris, quorũ ſibi matronæ ad libidinem placuiſſent, dicebat, Saturnũ præcepiſſe, ut uxor ſua pernoctaret in tẽplo. Tum is qui audierat, gaudens quòd uxor ſua dignatione numinis uocaretur, exornatam cõptius, inſuper & donarijs onuſtam, ne uacua ſcilicet repudiaretur, coniugem mittebat ad templum, in conſpectu omnium cõcluſa intrinſecus matrona. Tyrãnus clauſis ianuis, & traditis clauibus, diſcedebat. Deinde facto ſilentio per occultos meatus & ſubterraneos aditus, intra ipſum Saturni ſimulacrũ patulis irrepebat cauernis. Erat aũt ſimulacrum illud à tergo exeſum, & parieti diligẽter annexũ. Ardentibusq; intra ædem luminibus, intentæ ſupplicantique mulieri uocem ſubitò per ſimulacrum æris concaui proferebat, ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam ſe tanti numinis putaret alloquio. Poſteaquam uerò quæ libitum fuerat, uel ad conſternationem maiorẽ, uel ad libidinis incitamentum diſſeruiſſet numẽ impurũ, arte quadã linteolis obductis, repentè lumina extinguebantur uniuerſa. Tum deſcendens, obſtupefactæ & conſternatæ mulierculæ adulterij fucũ prophanis cõmentationibus inferebat.

Lenocinij pœna.

Eccl. hiſt. lib. 11. cap. 25.

Deorũ libidines per ſacerdotes exercentur.

Fucus ſacerdotum in adulterijs.

bat. Hæc cum per omnes miſerorum matronas multo iam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruiſſe facinus, & attentius deſignantem cognouiſſe uocem Tyranni, ac domum regreſſam uiro de fraude ſceleris indicaſſe. Ille de iniuria coniugis, immò potius ſua, ardentius inflammatus, inſcriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo confiĉto atque confeſſo, cæcisque fraudibus reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruaſerat domos, adulteris matribus, inceſtis patribus, liberis ſpurijs deprehenſis. Hinc exiſtimare poſſumus, ac dignoſcere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compreſſa: cuiuſmodi multa Valerius Max. & alij hiſtorici referunt. Fuit hæc fraus ſemper uſitata ſacrificis, ut hac de cauſa ſimulacra deorum, ipſosq́; deos & comedere, & bibere, & coire fingerent. Nota eſt hiſtoria apud Danielem, de ſacerdotibus Bel ſeptuaginta, qui cum ea quæ Belo proponerentur, tam conſtanter eum ipſum cõſumere affirmarent, ut ſanĉtum Dei prophetam in diſcrimen uitæ adducerẽt, oſtium fani regem obſignare patientes: eos tamen ſub menſa occultum aditum habuiſſe, ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinasq́; euacuandas ueniſſe, ex ueſtigijs ſumma prudẽtia deprehendit, regiq́; demonſtrauit. Quæ ſagacitas quàm noſtris etiã tẽporibus utilis, atq; adeò neceſſaria eſſet, Aureliana Necromantia docet, & Chriſti diuæq́; uirginis apud Bernates colloquium monachorum arte confiĉtum, de quo ſuprà diĉtum eſt.

Sacerdotes ſemper pro Deo ſuo comedunt & coeunt.

Daniel. 14.

Vide lib. 5. cap. 23. infrà.

Lib. 2. ca. 35.

De mutua maleficarum commixtione. Cap. XXVI.

QVia ſuperiori Capite ſatis deteximus illos deos, qui formoſiſsimas quaſque matronas ſub religionis ſpecie complexus ſuos ſibi depo-

poſcebant olim : uideamus iam quinam ſint dæmones, à quibus maleficę ſubagitari ſe uulgò iactant. Quod etſi poſſem exemplis noſtri temporis, noſtrarumque partium etiam in uirginibus ſanctiſsimæ noſtra opinione pudicitię demonſtrare: tamen quòd odioſa ſint, ijs prætermiſsis, unum ab exteris ſumemus, quo nihil eſſe poteſt ad uanitatem falſitatemq; dæmoniaci coitus probandam accommodatius, nihil illuſtrius. Ioannes Leo Africanus teſtatur, in Africa Feſſæ maleficas eſſe, quæ uideri uolunt habere ſummam cum dæmonibus familiaritatem: dæmones autem uel rubros uel albos uel nigros appellant; atque ubi alicuius fatum eloqui uolunt, certis odoribus ſemetipſas ſuffiunt, & affirmant eum tum ſe recipere dæmonem, quem accerſerunt: inde mutata uoce dæmonem in ſe loqui fingunt. Tum qui rei alicuius explorandæ gratia uenerunt, eam magna cum reuerentia ſciſcitantur ex illis, & tandem numerato dæmoni precio diſcedunt. Verùm qui ſanioris ſunt iudicij, mulieres has Sahacat, quod Latinis Fricatrices ſonat, rectè appellant, quòd damnando more ſoleant Venerem inter ſe exercere. Dicerem honeſtius, ſi poſſem. Si quando formoſæ mulieres eas adeant, maleficæ earum amore non ſecus atque adoleſcentes puellarum accenduntur, & in dæmonis ſpecie rogant, ut concubitum pro mercede patiantur. Ita fit, ut dum ſe dæmoniorum dictis paruiſſe putant, rem cum maleficis habuerint. Neque deſunt quæ eius rei uoluptate allectæ, maleficarum conſortium ambiant, & morbum fingentes, unam earum ad ſe uocent, uel miſerum eò mittant maritum: quæ re intellecta, mulierem à dæmone quodam uexatam affirmat, eamque ob cauſam nullo modo liberari poſſe, niſi ſe illarum adiunxerit numero. His uerbis miſer ille tandem uictus

Li.3. deſcript. Afric.

Sahacat.

non modò permittit id, sed & maleficarum ordini sumptuosum parat conuiuium: quo absoluto ad tympanorum strepitum mirum in modum saltare solent, deindè uxorem dijs uentisque committere. Reperiuntur tamen, qui uel minimo negocio fustibus hunc dæmonem eijciunt. Alij dæmonio se obsessos fingentes, non alio modo maleficas illas decipiunt, quàm quo illorum uxores sunt deceptæ. Sic ars eluditur arte. At uide quanta interim misero diabolo fiat iniuria tam facto quàm dicto, dum & id illi criminis imponunt, quod non committit: & eam uoluptatem ipsæ sentiunt solæ, cuius illum participem esse prædicant.

De uanitate seminis per succubum & incubum translati. Cap. XXVII.

PEculiare uerò dæmonis prius cum uiro, deinde cum muliere congressus figmentum commentantur nimis impudenter, ac argumentantur absurdè admodũ plerique Theologi (ut Mallei maleficarũ architecti, Henricus Institoris & Iacobus Sprenger ordinis Prædicatorum, sacræ paginæ doctores & hæreticæ pestis inquisitores, eiusdẽ item ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles theologiæ professor, ac huius farinæ alij) eundem scilicet dæmonem uiri scelerati prius succubum, effici mulieri deinde incubum: semenque uiro antea ademptum, mulieris inde sinui in ipso actu instillari, atque hinc fœtum concipi, progignique: quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, sed eius cuius erat sperma: itaque affirmare communiter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte. tit. de miraculis. q. 8. uers. ad primum. In Augustino uerò, quem citat, nihil eiusmodi reperi. Proinde dum ad choreas translatæ sunt uxores, satanam alium dæmonem in forma succubi marito substernere, qui adeò bene se accom-

De eodem dæmone succubo & incubo absurdum quorundã Theologorum argumentum. Volum. 10. tract. de sortil. 7. quæst. num. 13.

modet coire uolenti, ut etiam callidissimum quenq; falleret: ut ait Thomas d. titul. q. 5. Næ id ridiculum nimis uidetur, quàm quod multis debeat confutari argumentis. Hoc solummodo dicam: illam seminis ex sanguine & spiritu temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præcipuè translatione corrumpi & interire: propterea quòd spiritus ac calor ille cordis totiusq; corporis nec adsit, nec quantitate & qualitate iusta sit in eo tēperatus. quamuis eam temperiem à dæmone cōseruari posse nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri posset, quàm fœcunda monstrorū mater tam longo tempore extitisset humanum genus, semine ex feris uel bestijs permutato, translatoq; ab incubo dæmone, & mulieris sinui infuso? En horribilem consequentiá. Hinc uides, quàm omninò non sit credendum Alberti scholiastæ, qui quasi per somnum sic scribit: Si semen emissum ad terram poneretur ad matricem, possibile esset quod conciperet: & sæpius contingere, quòd in balneo, ubi uir sperma emittit, muliere præsente, ipsa tanquam in coitu concipiat, quia matrix est maximè attractiua, & semen adhuc uigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci posse, idque experientia comprobatum esse. Nam si semen super saluiam effunderet felis, atque saluiam hanc aliquis comederet, tum ex illo semine generarentur in uiri uentre feles, per uomitum expellendi. Absurdiora hæc sunt, & mendaciora, quàm ut longiori refutatione indigeant. Idem sit responsum feminæ habitanti in uicinia Auerrois, qui scribit eá iureiurádo confirmasse, quòd infantē cōceperit semine profuso à lasciuiēte mastupratore, & in balneo attracto: & ancillę reginæ Tanaquilis Ocrisiæ, quæ Tar

Lib. de Format. hom. ca. 1. de Gener. embry.

Liu. li. 1. Pli. lib. 36. ca. 37.

Ser. Tullus Laris F.

quinio Prisco regnante, iactabat sibi repentè in foco comparuisse genitale è cinere masculini sexus, seque insidentem ibi consurrexisse grauidam, & ita Seruium Tullum natum, qui regno succesſit. Eiusdem profectò uanitatis illud Plinij de Perdicibus. Neque in animali alio par opus libidinis. Si contra mares steterint feminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem execta lingua per id tempus æstuant, concipiuntque superuolantium afflatu, sæpe uoce tantum audita masculi.

Plin. lib. 10. cap. 33.

Falsa de perdicibus

De Syluanis, Faunis, & Satyris.
Cap. XXVIII.

Lib 15. de Ciuit. Dei, cap. 23.

Li. 1. quæstionū super Genesim, quæst. 3.

NEc dubium est, alios mihi Augustinum hic de incubis dæmonibus obiecturos, ita scribētem: Quoniam creberrima fama est, multique se expertos, uel ab eis qui experti essent (de quorum fide dubitandum non est) audisse confirmant, Syluanos & Faunos, quos uulgò Incubos uocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam dæmones, quos Galli Dusios nuncupant, hanc asiduè immundiciam & tentare & efficere, plures talesque asseuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur: non hic temerè aliquid audeo diffinire, utrum aliqui spiritus, elemento aereo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, sensu corporis tactuque sentitur) posſint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo possunt, sentientibus feminis misceantur. Hæc parum aut nihil facere cōtra nos, intelliget is, qui cū nostris rationib. suprà adductis, exactius singula discusserit, expenderitq;. Quæ insuper rumore acceperit ille, duntaxat recēset, nec certi aliquid statuere audet. & si demus, spiritus aliquos elemento aereo corporatos esse: minimè tamē hinc sequetur, ab aereo corpore, cū eo quod cōtempe-

tẽperata quatuor elementorũ permixtione consistit, naturalem, uel similẽ ei qui inter paria terrena magis contemperatione imbuta contingit corpora, exerceri congressum. Aerem tales spiritus adferunt, aerem agitant, aerem uerberant. In eiusmodi actu præter alia requiritur caro & sanguis, quibus spiritus carent. Reliqua itaq; erunt ludibria à dæmone obiecta, confirmataq; uitiosa mulieris dementatæ phantasia. Quare præponderet hic ratio, & ueritatis robur.

De Satyris illis salacibus, qui etiam obtruduntur, & eandem cum Syluanis & Faunis rationem habent, an ueri fuerint dæmones, quid in Atticis scripserit Pausanias, breuiter adijciam. Equidem (ait) de Satyris quinam sint, ut aliquid certius quàm ab alijs traditum sit cognoscerem, singula ex multis sum percũctatus. Euphemus Cartandem, uir non ignobilis, hęc mihi recensuit: se, cùm in Italiã nauigaret, uentorũ impetu in extremas Oceani oras delatũ: ibi multas esse insulas desertas, quæ ab hominibus agrestibus incoluntur: ad illas insulas appellere nautas noluisse, quoniam antea in eas appulsi, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: sed tunc etiam præter eorũ uoluntatem tempestate eò adactos, insulas à nautis Satyrides appellari: incolas ruffos esse, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primùm hospites sensissent, euestigiò nulla edita uoce ad nauim cucurrisse: ac mulieribus quæ in naui erant, manus iniecisse. nautas uerò pauefactos, mulierem barbaram in insulam exposuisse: in quam satyri irruentes, non tantum ea quæ naturâ uiris exposita est partem, sed aliam quamlibet petulantissimè appetiuisse. *Satyrides insulæ. Satyri.*

De satyro quoque animali hæc scribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Thessaliam & Macedoniam ad mare descendit, mille & ducentis nauibus ex Dyrrachio Brundusium transmissurus. Pro- *Satyrus. Lib. 3. Ennead. 6.*

xima est Dyrrachio Apollonia, & circa hác Nymphe-ùm. Sacer ibi locus uirēti colle ac pratis, quę fontes multifariá irrigant. Hic, sub id tépus quo Sylla eò cum exercitu uenerat, Satyrum, animal humano ore, atq; ea forma qua pingitur, somno pressum, atq; ita captū, locorū accolæ ad Syllam uinctum perduxerunt. Ibi haud una uoce interrogatus, quis esset, multisq; uariarum linguarum peritis ad hoc ipsum adhibitis, tantum uociferatus dicitur: uoxq; aspera ex eo profecta, inter balatū & hinnitū media. Sylla religione tactus, datis comitibus qui eum in solitudinem deducerent, missum fieri imperauit. Animalia etiam fuisse quæ Satyri dicerentur, scribit Hieronymus in uita Pauli primi heremitæ: eosque locutos esse, & rationis officia peregisse. Refert quoque, Satyrum quempiam Antonium quondam allocutum fuisse, & gentilium errorem in se colendis animalibus damnasse. affirmatque unum uiuum olim productum in publicum, & mox ad Constantinum principem destinatum. His addit tamē diabolo facillimū esse Satyri imaginē & nomen assumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis, & Tityris, quos (inquit) dæmonas quosdam deorumq; ministros Citretas nuncupant.

Incubi illusionem infestare quandoq; probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congressus dæmoniaci. Cap. XXIX.

Tract. de Superstit.

Illusio incubi alijs quoque mulierib. probis accidit.

NEc locum (inquit Martinus de Arles theologus) apud maleficas, sed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illusio. Nam ex sacerdotis cuiusdam relatu accepi, hoc tempore ipsi in confessione reuelatum fuisse à quadam proba muliere nupta, cui sæpe in somnis uidebatur, se reuerà super iumenta equitare per campos cum alijs: atque ita euagando super aquam, coire hominem cum ea, & intensam in actu se persentire uoluptatem: & hoc

sæpe

ſæpe ei accidiſſe phantaſticè, illuſione dæmonis, manifeſtum eſt. Vnde Auguſtinus ſuper Geneſ. Illa enim quæ accidiſſe ut quidam recordarentur, in quorundam animalium corporibus aut falſa facta narrarentur, aut illuſionibus dæmonum, hoc in eorum animis factum eſt. Si enim contigit, ut quis in ſomnis fallaci memoria recordaretur, ſe aliquid fuiſſe quod nō fuit, aut feciſſe quod nō egit: quid mirū eſt, ſi quodā iuſto Dei occultoq; iudicio ſinantur dęmones in cordibus hominum tale aliquid poſſe? Hæc ille.

Deluſorij adulterij exemplum his accedat, apprimè ridiculum. Mercatoris cuiuſdam uxor circiter ſex uel ſeptem miliaria à Vuittemberga, Sleſiam uerſus, abſente negociationis cauſa marito, peculiarem ſolet admittere concubinum. Contigit itaque marito peregrè agente, amaſium noctu redire: & poſt curatam cuticulam, uenereamque peractam uelitationem, ut uidebatur, hora matutina ſpecie picæ aſſumpta momentò, concubinum inſidere promptuario, ac concubinæ his uerbis ualedicere: Hic tuus fuit amaſius: dictoque citius euanuiſſe, nec redijſſe unquam. Quanquam Vuittembergæ ab eccleſiaſte id acceperit inſignis doctrinæ uir IOANNES LITHODIVS, medicus excellentiſsimus, ac collega mihi ſingulari neceſsitudine coniunctus: mihi tamen nugæ ſunt. Nullo ergo modo, ait Caſsianus, credendum eſt, ſpirituales naturas cum feminis carnaliter coire poſſe. Nam ſi hoc aliquando poſſet fieri, quomodo nunc uel nunquam uel rarò uideremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus abſque uirili ſemine naſci: cum præſertim conſtet, eas libidinum ſordibus delectari admodum, quas proculdubiò in ſemetipſas potius quàm cum hominib. exercere mallent, ſi illud ullo modo effici poſſet? Nec item immeritò doctiſsimo philoſopho & medico Iulio Scali-

Adulterini congreſſus illuſio diabolica.

Ioannes Lithodius medicus.

In collat. patrum.

Lib. 16. de Subtilitat.

Card. Exer. 355.
Lib. de Mysterijs.

Scaligero libet cum ſtomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Pſellus effutijt. Quare cum Iamblicho concludamus: Quæ faſcinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis & eſſentiæ ueritatem.

Commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes hiſtorias omnes eſſe fabuloſas. Cap. XXX.

Incubum dæmonem approbantes hiſtoriæ omnes fabuloſæ.

HInc conſtat, cunctas quorumcunque hiſtoricorum enarrationes, commixtionis eiuſmodi phantaſticæ & diabolicę figmentum comprobantes, ut fabuloſas, ab omni ueritate excidiſſe, optimoque iure peſſum ire: & uel ab alijs primùm fuiſſe chartis illitas, uel ex aliorum relatu à facile credulis deinde falſo tranſſcriptas, & ad poſteritatem traductas: quarum aliquas, ne ſilentio eas ſepelijſſe ſtudio uidear, hoc loco dignabor. Hanc deſcribit fabulam Boethius hiſtoricus. In Marreá regione, uti ex ijs qui fœdiſsimam rem conſpexerant accepimus, puella natalibus altis, forma conſpicua, complurium nobilium auerſata connubium, in infandam cum cacodæmone incidit conſuetudinem: quæ cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorem: adoleſcentem mira pulchritudine frequentius ſecum noctu, interdiu nonnunquam conueniſſe, unde ueniſſet, quoue inde abijſſet, neſcire ſe reſpondit. Parentes etſi filiæ parũ crederent, accuratius rem aduertentes, conſilio quis eſſet, qui puellæ expugnaſſet pudicitiam, explorandi, cognito tertio pòſt die indice ancilla, ſtupratorem adeſſe, reſeratis foribus, accenſoque tædarum ingenti numero, cubiculum ingreſsi, horrẽdum monſtrum, figura ſupra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrêre ocyus complures ad fœdum acciti ſpectaculum. Inter eos

Lib. 8. hiſtor. Scot.

ſacer-

ſacerdos probatæ uitæ, nec ſacræ diſciplinæ ignarus, cæteris aut trepidè abeuntibus, aut pauore illiſis terræ, quum Ioannis Euangelij initium recitare orſus, ad eum locum, Verbum caro factum eſt, perduxiſſet, malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectum ſecum aſportans, omni ſupellectili incenſa abijt. Fœmina periculo ſeruata, poſt triduum enixa eſt monſtrum undequaq; fœdum aſpectu, quale nuſquam antea (ut ferunt) inter noſtrates uiſum: quod obſtetrices ne in familiæ dedecus ſeruaretur, extructa ingenti pyra, citiſsimè exuſſerunt. Huic ſimile admodum eſt, quod de Venerea Pſyches uelitatione, cum formoſo deo Cupidine, qui alijs uenenatus ſerpens, & ſæuiſsima beſtia dicebatur, ſcribit Apuleius: quare etiam eandem ueritatis opinionem iure meretur.

Pſyches uelitatio uenerea cũ Cupidine. Li. 5. de Aſin. aur.

Eiuſdem fidei hiſtoriam quoq; aliam recitat idem Boethius. Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum, milleſimum & quadringenteſimum, nauigantibus è Phorthea æſtuario negociationis cauſa in Flandriam, tanta uentorum oborta eſt uis, ut uelis, malo, armamentisque ruptis, & naui fœdè inter tumentes undas iactata, certiſsimam mortem cuncti expectarent. Nauicularius tantam tamque inſolitam aeris inclementiam eo tempore demiratus (ſuberat enim ſolſtitium æſtiuum) quum id non ſideri, ſed malorum dæmonum, qui hominibus ſemper ſunt infeſti, inſidijs magnis tribueret clamoribus: reddita eſt uox ex ima naui mulieris ſe miſerè incuſantis, quòd incubo humana ſub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuiſſet conſuetudinem, iam tum fuiſſet commixta, & ab eo ſubacta: mari ergo celerius ſe tradendam, ut ipſa pereunte, quę tanti mali imminentis cauſam præſtitiſſet, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lachrymantem fœminam,

Lib. 8. hiſt. Scot.

Si uerum hoc ſit, potuit illa incubũ in ſomno pati imaginarium: & ut cautius omnes illude-

nam, iubente nauiculario, sacerdos, eius atq; cæterorum saluti consulendi causa, crimen iam palàm fatentem, horrentem scelus uehementer alto pectore suspirijs indicibus, pœnitentemq; facti, piè est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret numinis fauorē adesse, crimina lachrymis ac animi pœnitudine deleri: tantam miserentis Dei clementiā esse erga mortales, ut altius uel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nōnunquā ad maiorē longè quàm unquam antea habuissent gratiam, recipiat. Media pij sacerdotis adhortatione, quū multis suspirijs afflicta mulier admissum facinus deploraret, cunctis uisa est atra nubes è nauis sentina prosilijsse, ingentiq; sono, flamma, fumo atq; fœtore sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cœlū, pacatūq; mare, & negociatores cum naui cunctis suis rebus saluis in optatum portum abiêre.

tentur, eam pòst à dæmone fuisse excitatam nubeculam, cum sono & fœtore certum est. Hoc item dæmoni studio fuit, ut illa innocens in mare præcipitaretur.

De Merlino, cygno nauiculam aurea trahente catena, cygnea turri Cliuensi, phantastica coniuge, & reliquis sathanici concubitus exemplis. Cap. XXXI.

IDem Boethius, constantem fuisse famam inquit, Merlinum ex incubi & nobilis Britannici sanguinis fœminæ concubitu genitum esse. Hinc quilibet palàm uidet, quantum hisce miraculis apud historiographos fidei debeatur. Vt autem rerum mendacium collatione clarius eluceat ueritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis commenta de Merlino, uelut de Cygno quoq;, illinere ex Vincentio non pigebit. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto quid ad sui tuitionē facere deberet, iussisse acciri artifices, qui turrim fortissimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus absorberet, suasum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cuius sanguine lapides & cemētum conspergerentur, quasi eo modo stabile redderetur

Lib. 21. Hist. cap. 30.

retur

fetur cementum. Inuentus igitur adolescens Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex spiritu in hominis specie conceptū esse fatetur. Merlinus hic multa obscura reuelauit, & futura prædixit. Aperuit enim, sub fundamento esse lacū: sub lacu duos latêre dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter uerò albus Saxonum designaret: & uter eorum in conflictu alterum superaret, uaticinatus est: atque Aurelium Ambrosium, deuicto Hengisto, & combusto Vortigerno, regnaturum. Ex Rachele item matre adhuc uirgine se natum fuisse iactabat mendaciter Simon magus, ut Deum se mentiretur.

Merlini historia uel fabula.

Clem. lib. 2. Recog.

Ex Helinando insuper Vincentius hæc refert: In Coloniensi diœcesi famosum & immane palatium Rheni fluminis supereminet, Iuuamen nūcupatū: ubi pluribus olim cōgregatis principibus, inopinatò aduenit nauicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles nouus & incognitus omnib. exilijt, cygnusq; nauē reduxit. Postea uxorem duxit miles, liberosq; procreauit. Tandē in eodē palatio residens, & cygnū inspiciens aduentantē cum eadem nauicula & catena, statim in nauē se recepit, nec uisus est amplius: progenies autē eius in hunc usque diem persistit. Hoc exemplo, spirituū quoq; fieri cū feminis congressum, defenditur: & ex eo figmento in arce Cliuensi (ubi & altissima turris uetusta conspicitur, Cygnea nūcupata, in cuius fastigio cygni simulachrū uoluitur) antiquissimis tapetis intexto, originis illustrissimorum ducum Cliuensium uetustatem deducunt: quemadmodum potentissimorum regnorum & clarissimarum familiarum initia eiusmodi adornari lenocinijs solent, ut diuini aliquid ijs inesse, citius persuaderetur. At commentum ipsum arguit uera ortus huius illustrissimæ domus historia.

Li 3. ca. 27.

Iuuamen.

Cygnus nauiculam argentea trahens catena.

Cygnea turris Cliuensis.

Obscura clariss. familiarum initia.

Ex

Ex Gaufrido Antisiodoro eiusdem fidei miraculum, lib. 3. idem ille Vincentius scribit, narrans decanum quendam sacerdotum, cum sorore ducis Burgundiæ, regi Siciliæ Rogerio desponsata, aliquandiu in eo regno inhabitasse, qui se rem ibi comperisse admirabilem certissimè affirmaret: iuuenem uidelicet quendam strenuum, & natandi peritum, circa noctis crepusculum lucente luna in mari balneasse, & mulierem post se natantem crinibus apprehendisse, tanquam ex socijs aliquẽ qui eum mergere uellet. Quàm alloquens, ne uerbũ quidem extorquere potuit: quare opertam pallio, domum duxit, & tandem in uxorem solenniter accepit. Increpatus aliquando à socio, quòd phantasma amplexus fuisset, expauescens, gladio extracto coniugi minitabatur, se filium quem ex ea susceperat interfecturum, nisi ipsa loqueretur, suamque fateretur originem. Quæ, Væ (inquit) misero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum mansissem: ac in rem tuam esset, si iniunctũ mihi silentium permisisses. Nunc autem me posthac non uidebis: & euestigiò euanuit. Puer autem adoleuit, & marinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eisdem fluctibus occurrentem rapuit phantastica illa mulier. Vlricus Molitor LL. Doctor, puerum hunc dæmonem fuisse in pueri forma apparentem, & matrem succubam, dęmonium scilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre delusa dæmonis artificio suppositicium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas malè nimis seculo illo cæco impenderunt pleriq;, chartulisque posteritati commendarunt.

Cap. 26.

In tract. de Lamijs & Pythonicis.

De dæmone item succuba, gratissimæ omnium formæ adolescentem infestante, memorabilem quoque ex Boethio historiam comperies libro huius Operis quinto. Hieronymus adhæc in Vitis patrum narrat,

Cap. 28.

narrat, monachum quendam à dæmone in mulieris uenustissimæ forma, ad obscœnos inuitatum fuisse amplexus: qui sua inclinans membra, effectus est sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Atque ubi iam carnalem conaretur inire amplexum, illa teterrimæ uocis ululatum emittens, umbra, ut erat, tenuis & phantasma inter manus amplectentis elabitur, ipsumque miserum cum fœdissima irrisione deserit.

Magdalenam ciuis cuiusdam famulam, scribit Iacobus Ruffus, nostra memoria Constantiæ fuisse cōpressam à dæmonio, eiq; tandem per pœnitentiā ualedixisse ex institutione ministrorum ecclesiæ: ac postea tātos in utero sensisse cruciatus, ut in singulas ferè horas infantem se crederet enixuram: inde clauos ferreos, ligna, uitra cōfracta, crines, stuppam, lapides, ossa, ferrū, & huiusmodi innumera, ex matrice excreuisse. Mea autem est sententia, Magdalenæ phantasiā fuisse à diabolo illusam: deinde ab eodem excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea cōgressum fuisse crederetur, quod tamen falsum erat. Vt deinde cōceptam augeret opinionem, subiecit subdolè res illas prodigiosas, quas in matrice non fuisse (quemadmodum ea etiam quæ ore reijciuntur, in imo corpore nō fuêre) nō est quòd hic pluribus cōprobē: quū eadē sit ratio. Nam quū omne semen suū simile procreet, quomodo ex semine in ea coitione fuso, tales potuerunt generari materies? Sed absurdiora sunt hæc, quàm ut fusiorem requirant cōfutationē: sequēti quoq; Libro abundè id docebitur. Enimuero si in utero hæsissent, proculdubio hic non modò læsus, sed insigniter dilaceratus fuisset, quum essent materies duræ, asperæ, inæquales, acutæ, & quidem copiosæ. Si quoque illa fuisset inspecta, hymen certissimè apparuisset inuiolatum.

Lib. 5. cap. 8. de Conceptu hominis.

X Delus

Delusionis ueneree diaboli historiæ, & causa longioris tractationis huius argumenti. Cap. XXXII.

DElusionis huius & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adijciam, ex illustri philosopho Francisco Mirandula. Agnoui (inquit) uirum nomine Benedictum Bernam, ætatis annorum septuagintaquinque, eundemque sacerdotem ex his quos presbyteros uocant, qui annis plus quàm quadraginta cum dæmone familiari sub forma feminæ illi associato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeò ut astantes qui nihil uidebant, eũ pro fatuo haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quasi mulier esset. Alium quoque Pinnetum (ait) nomine noui, qui ad octoginta & amplius annos peruenerat, cum dæmone alio, qui muliebri forma ei uidebatur, uocabatque eum Florinę nomine, plus quadraginta annis uenereas uoluptates exercuisse. Sed is, dum hæc scriberem, uiuebat: alter pœnas iam dederat, cõfessus arcana se in sacrificio non protulisse, cõsecratum uerò munus mulierculis ad ueneficia præbuisse, pueris sanguinem exuxisse, atq; alia eiusmodi grauia scelera: tormentorũ tamen ui, ne iocum fuisse credas. Atq; hæc aliaq; plura (ait Cardanus, post eorum recitationem) si uellem adijcere, absurda, uiroq; tam graui profectò indigna sunt, ac uana, & ab omni ratione aliena. Primũq; ex ipsius exemplis illum confutare licet. nam iuuenculæ illæ uel uera uidebantur corpora, cum non essent: quod non solùm sensibus & naturali rationi repugnat, sed etiam Seruatoris authoritati. Si enim nõ solùm uisus, sed etiã tactus hoc modo decipi potest, Christi dictum nihil concludit aduersus Thomam. Sin autem corpus fictum illis uidebatur: quod atrocius poterat esse tormentũ, quàm uelut

Hermelina dæmon, amasia sacerdotis. Pinneti amasia, Florina dæmon.

De Varietat. lib. 15. ca. 80.

uelut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens ſtupet, ubi talia cogitat. Sed uir alioqui nó imprudens, & nimium quorundá Platonicorum figmentis addictus, monachorũ mendacia, uulgi famam, muliercularum nænias fabellasq; aureo aſino dignas, ſanctis philoſophiæ ſermonibus immiſcuit. Eo igitur factum eſt, ut delectare potius Lectores, atq; allicere, quàm ſeriò tractare quicquam uiſus ſit. Sed & beatus Auguſtinus à tá abſurdis narrationib. ſi abſtinuiſſet, licet forſan pauciores habiturus lectores, grauioris tamẽ uiri opinionẽ aſſequutus fuiſſet apud eruditos. Sed ea fuit ſeculi labes, ut plurimi, uelut nunc de regno, ſic grandiorib. mendacijs decertarent: quæ ille uir ſanctus pro ueris accipiẽs, ac quaſi æmulatione gentiliũ figmentorũ, libris ſuis inſeruit. itaq; illi tantũ fidei habeo, quantũ ſe oculis uidiſſe teſtatus eſt: in alijs, minimè. Iam enim conſtat unicuiq;, maiorẽ talium narrationũ partem fabuloſam eſſe. Sed unde tanta incremẽta tá abſurdis deliramentis, iá penè dictũ eſt. Auaricia ipſorũ quib. inquiſitio taliũ, iusq; eas puniẽdi permiſſum eſt: uanitas ac ſtulticia delinquentiũ, nouitatis deſideriũ, & ignorantia cauſarũ euentuũq; naturaliũ. Hęc Cardanus. Meo tamẽ iudicio ſacerdos & Pinnetus à diabolo illuſi fuerũt, qui mentẽ utriuſq; ita uitiarit, in illorũ phantaſiá illapſus, quá imagine mulieris imbuit perpetuá: quá illi ualde delectati, facilius induci potuêre.

Riſu ſanè excipiendum, quod in hanc rem quidá, me præſente, coram potentiſsimo, eodemque prudentiſsimo principe narrabat: famulum ſcilicet diluculo nuper rus conceſsiſſe, ut equos maturè domum è campis reduceret: atque in agro quandam eiuſdem pagi feminam maleficij inſimulatá inueniſſe, ſupino decubitu proſtratam, cui incubuiſſet dæmon. Ad hęc, quæ'nam fuiſſet dæmonij forma, ſciſcitabatur

princeps.Reſpondit alter: Canis nigri. Hic ludibria eiuſmodi, præſtigias & uulgi opinionem falſè irridens princeps: Ignorabam diabolum cani nigro ſimilem eſſe, ait. alio profectò mentis acumine, quàm uulgares cenſere ſolent. Nec dubito, mulierem illam tunc tẽporis etiamnum in lecto decubuiſſe: & idolum hoc ruſtico à ſatana fuiſſe obiectum ad ſiniſtræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

Cauſa longioris tractationis de ludibrioſo diaboli concubitu. Vberior equidem fui ſtudiò, in fœdiſsimo ludibrioſæ huius commixtionis negocio, ut cum omnis illa ſagarum turba ſe ea uitiari confiteatur, & unaquæque ſuum certo indigitet nomine procum, ſi huic congreſſui nihil ineſſe ueritatis obtinuero, promptius uniuerſa illa phantaſmatum dæmoniacorum machina collabatur, ueritas eluceſcat clarius, diaboli regnũ eat peſſum altius, & unio in populo Chriſtiano citius renaſcatur, inuiolatiusq; conſeruetur.

De mulieris dæmoniacæ partu Lamiæ imputato, hiſtoria admirabilis. Cap. XXXIII.

OB argumenti communionem, hiſtoriam certè ut raram, ita & admirandam de commenticio partu à dæmone adornato, hic ſubiungam, ut inde ſimilia diaboli ludibria penitius innoteſcant, ueritasq; eluceat apertius. *Antonius Sucquetus.* Antonius Sucquetus, eques auratus, per totam Flandriam notiſsimus, & in aula Brabantica celebris Concilij ibi priuati conſiliarius, præter tres filios legitimos ſuperſtites, unum reliquit nothum, qui Brugis duxerat uxorem. hæc paulò poſt nuptiales faces, à malo genio cœpit uexari miſerè, ita ut ubicunque locorum eſſet, etiam corona honeſtarum matronarum cincta, è cœtu eriperetur, perque cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac ſæpenumero conijceretur modò in hunc angulum,

ſum, modò in alterum, etiam reluctantibus, omniq́ue ui illam retinere conantibus qui huic aderant: id tamen accidit ſine magna admodum læſione corporis. Perſuaſum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice illi inuidente maritum, cuius amore deuincta tenebatur: erat enim iuuenis forma non ineleganti. Verùm dum uarijs multisq́; modis ita à maligno agitatur ſpiritu, cœpit geſtare uterum: at nihilo minus aut leuius uexabatur. Tandem aduenit tempus quo illi partus anguſtiæ obreperent, & una tantum adeſſet: qua ablegata ut obſtetricem acciret, & alias quæ in hoc officij genere operam præſtare poſſent, uiſa huic intrare pellex illa, de qua modò facta eſt mentio, quæ ei obſtetricis officium præbuit. uerùm puerpera præ anguſtia in mentis concidit deliquium: ubi uerò ad ſe redijt, liberatam ſe ſenſit ab onere. at puer nuſquam apparebat, mirantibus id omnibus ſupra modum. accidit autem poſtridie, ut dum è ſomno puerpera expergiſceretur, reperiret infantem iuxta ſe in lecto, faſcijs inuolutum: cui & ubera ſemel atq; iterum præbuit. Atqui non ita multo pòſt, rurſus illa dormiente, à latere infans abripitur, nec poſtea inuentus eſt. Aiebant neſcio quas ſchedas cum magicis notis in oſtij ſera repertas. Hæc mihi retulit ſororius, uir profectò ut nobilitate, doctrina & pietate clariſsimus, ſic & fide digniſsimus, qui Antonio affinitate iunctus, ea à puerperæ marito, illius fratre, ac cõiuge fratris, alijsq́; qui non raró adfuerant, audiuit.

Cæterùm ne in hoc actu tam artificioſè inſtructo uelut attonitus, κωφὸν πρόσωπον agere uidear, ſuccinctè quid hic ſentiam, adijcere uolui. Quòd matrona hæc à dæmonio obſeſſa, maleficium ſe à pellice inſonte pati crederet, accreuit uexatio primùm ex abſtruſa Dei uoluntate permiſſa, machinatusq́ue fuit diabolus grauiora imprægnationis ludibria, uterum illius

 ſpiritu

ſpiritu expandens, ut in falſa maleficij credulitate ipſam aliosque arctius poſtea, opinione fœtus à pellice obſtetricante ſurrepti deuinciret, & quaſi ream pellicem carnifici offerret, impietatis, ſententiæ iniuſtæ, ſanguinisque innocentis ſitientiſsimus. Propterea eos tandem partus dolores mouere cœpit eo tempore opportuno, quo una ſolùm adeſſet fœmina: ut ea ablegata, liberius apertiusque in forma pellicis, à cuius tanquam maleficæ conſpectu matrona hæc exhorruit, obſtetricis munia obire uidereter. Poſt lipothymiam itaque, uel animi defectum à ſatana (ut dolus non animaduerteretur, ignoraretúrque non procreatum fuiſſe infantem) fraudulenter excitatum, à ſuo opere quo antea uentrem inflauit dæmon, deſtitit, conciditque tumor. Quum uerò puerum natum eſſe, ſed à pellice ablatum crederetur, poſtridie in alto ſomno uel infantis reportati faſcijs inuoluti, & à matre lactati ſimulachrum ſuaue exhibuit mille artifex ille: aut uigili nonnihilque ex aſsidua dæmonis illuſione ac agitatiòne adhuc ſtupenti, imaginarium ſiue ſurreptum alicubi tantillo tempore puerum obtulit, qui & eiuſdem opera momento euanuit. Fabula in eum finem à diabolo fuit inſtituta, ut incredulitatis impiæq; opinionis fluctibus obijceret matronam, eiuſdemque ancipitis fidei conſortes: & ut de pellicis corio luderetur, & cautè in ſententiam ſanguinariam, eamque iniquam induceretur magiſtratus. Tanta arte uariam peſtilentemq; nouit contexere telam ſubdolus ille textor.

Lamias ſolum doctorem habere uitiatam phantaſiam, ridiculas eſſe res quibus lædere creduntur.

Cap. XXXIIII.

CÆterùm ut tandem hunc fabulæ actum finire occipiam, quemadmodum hæ Lamiæ nec longiori peregrinatione, labore aut ſtudio, corru-

ptæ mentis doctrinam cum Magis sceleratis conquirunt: ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua professione instituantur, promoueantúrue; nullas etiam præscriptas coniurationum formulas, quas sequuntur: nullum adhæc annulo incarceratū, aut crystalli soliditate obseptum dæmonem, in suum ministerium, uelut pleriq; Magi, circumferunt: corruptam uarijs imaginibus ab immundo spiritu ingestis, phantasiam solummodo doctorem uenerantur & colunt: cui ut plurimùm propensius confisæ, miserè decipiuntur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem præter uulgarem morem quicquam peculiare ob indolis crassitiem & spirituum inhabilitatem possunt, quod tamen dæmoni ob tenuitatem subtilitatemque erit facilimum. Et si sustinuero, nusquam dictarū nobis Lamiarum mentionem in uniuersis fieri Biblijs sacris: non fortasis facilè conuincar. Neque etiam delusorum horum monstrorum sanationem restitutionemq; prætermisisset Dei filius in terris, si eo tempore dira hęc sæuijsset pestis.

Lamiarū doctor, corrupta phantasia.

Quòd uerò hę maleficium, aut, si mauis, ueneficiū etiam sine contactu inferre posse credantur, cum aliquo eius excremento cui nocere debet maleficium (cuiusmodi est urina, stercus, sanguis, capillorum & unguium pręsegmina) atq; hęc generaliter includi membris canis, similibus aliquo modo his quorum in homine sunt partes aut excrementa, claudiq; osse mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia quidem in uestibulo, alia in uijs crucis formam habentibus, alia in torrentibus: cum bona uenia mei olim heri & pręceptoris uenerandi Agrippę (qui ex hisce nugis librum consarcinauit) hęc merè inania esse, adeoque ridicula, cum Cardano liberè assero, atque satanæ instinctu in usum uocari: quasi aliquid hic possent res prorsus inefficaces, friuolæq;, quò à se designa-

Ridiculæ res, quib. sine cōtactu se lædere posse existimant nefanæ fœminæ.

Agrippa herus & præceptor Vuieri.
Lib. 13. de Subtil.

x 4 tum

tum id quod apparet malum, à dæmone cõstructum, uel aliàs Dei occulta uoluntate, aut naturæ uitio natum, credant non ſanæ fœminæ: potiſsimùm quum eas noua imbui uirtute, ex inepta uel blaſphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falſa perſuaſione opinentur. Sic nuper Hammonæ iudex quidam Heſſus, narrabat ſe quæſiuiſſe è quadam celebri & famoſa ſaga, quam tum uinculis coercebat, poſtea autem Vulcano cõſecratam, qua ratione quis Lamiarum maleficia euitare poſſet? Quiſq;, reſpondit illa ſeriò, detrita & uetuſtate multoque uſu conſumpta calceamenta cuſtodiat: quaſi uerò eorum opera inferri maleficia ualeant. Cui mens ita ſtupet, ut has non ſentiat nugas?

Res uiles aut pharmata in locis ſemotis ſepulta non poſſe nocere.

Quòd etiam res uiles, aut noxia pharmaca alicubi recondita, ex interuallo tranſcenſa aut prætterita, noxam inducere, uel ex diſiunctiſsimo etiam ſpacio, ceu neruo emiſſa excuſſaq; uiolenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiam inſignes & docti uiri, non mihi ſit ueriſimile. Si enim ingenita ueneni uirtute eiuſmodi infertur uirulentia, eam quoſcunq; uel tranſcendentes, uel prætereuntes ferire neceſſe eſt, quum delectus ſit expers materia uenenoſa. Secus autem experientia & res ipſa docet. Sin uerò quibus malè uolunt illæ uetulæ, ſolummodo læduntur: non ueneni halitu cõtinget noxa, ſed maleficij ratione. Id porrò nihil eatenus poſſe, iam demonſtraui: quum tamen nocumentum hinc ſubſequi uideatur, reliquum eſt ut ab ipſo ſatana, ex Dei aſſenſu, ob hominis lędendi incredulitatẽ, uel etiá ut hic probetur cũ Iobo, idipſum excitetur. Ille eſt qui excęcat, mutilatq;. Interim huic anui, quæ materiá uenenoſam uel qualẽcunq; aliá ſepelijt, id, ut dixi, quod ab ipſo perpetratũ eſt, uel aliàs contigit, ita in mentem firmiter ſuggerit, perſuadetq; dæmon, ut à ſe factum eſſe illa credat, aſſeratq;.

Atqui

Atqui ea diaboli ludibria ut plurimùm uim ſuam ſortiuntur ex impia hominum credulitate, qua in eiuſmodi potentiam dæmonis cõſentiunt. Enimuerò ſi ſerpens ſub oſtij limine repoſitus fœcunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: cur in illis regionibus ubi ſerpentũ numerus domos peruagatur, non omnes ſterileſcunt feminæ? Si quoq; olla in fundo putei arcis recõdita, ad cõgreſſum reddere potuit impotentem quendam Comitem: cur nõ omnes ex communi puteo aquam uſurpantes elanguere? At organa generationi deſtinata præpedijt dæmon (id quod uariè ratione naturali poteſt) donec ollam ex inſtitutione mulieris dæmoniacæ concremaſſet malè credulus Comes, tum deſtitit ille dæmon libenter: quò in falſam de uetula opinionẽ Comitem reliquosq́ue pertraheret. Sic quoq; in felium (ſi uera ſit hiſtoria) ſpecie in operarium inſilire potuit dæmon, atque eodem tempore in operarij forma uerberare matronas, ut inſontes tanquá maleficij reæ, hinc tandem cum iudicum periculo & animarũ pernicie, ad ſuppliciũ raperentur. Nec ſcopa aquæ intincta à muliere, & in aere ſparſa, pluuiá accit: ſed dæmon, ut ſuprà dixi, ex præcognita aeris conſtitutione colludens, ut illam his ludibrijs dementatam, in officio arctius detineat. Eadem ratione ſunt reliquæ eius artes, doloſæq́ue actiones, & inſtituta in Malleo atq; alibi ſparſim enarrata, exactius diſcutienda.

Primæ 2. partis, q. 1. ca. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ubi uaria in hanc rem leguntur exempla. multa item ſuperſtitioſa & impia per totũ ſparſa librũ.

Diaboli deluſiones quomodo inueſtigandæ.

Pluuiam non poteſt excitare Lamia.

Quæ connata ſunt, non debent ad poteſtatem Lamiarum referri. Cap. XXXV.

SI quædam fortè in Africa ſunt uoce & lingua effaſcinantium familię (ut tradunt Iſigonus, Memphodorus, & Solinus) quę ſi impenſius pulchras caſu laudauerint arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu cultuq́ue

Quæ occultè quibuſdã connata ſunt, nõ debẽt ad poteſtatẽ Lamiarũ delectu habitã referri.

opimos, emoriantur repentè: ijs ingenitam hanc esse proprietatem oportet, cuius causam postea addit Plinius.. Hinc apud Italos, Hetruscos potissimùm, multis seculis inolitum, adhuc perdurat hodie prouerbium, ut si quando hominem impensius laudantem aliquem audiant, statim obijciant, Di gratia non gli diate mal d' ochio:hoc est,precor ne oculi malum ei concilies,uel ne uisu lædas. Si item eiusdem generis fortè existunt in Triballis & Illyrijs, ut Isigonus adijcit, interimantque quos diutius intueantur,iratis potissimùm oculis,in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum sentiant puberes: aut si quoque inueniantur fortassis eiusdem sortis fœminæ in Scythia, quæ uocantur Bythiæ,teste Apollonide: uel in Ponto genus Thibiorum,sicut & multi alij eiusdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdem posse mergi, ne ueste quidem degrauatos: siue quoque haud dissimile ijs genus pharmacum in Æthiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat:horum causam priuatim reddit Plinius, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis uenena genuisse,ne quid usquam mali existeret, quod in homine non esset. Atqui hæc rara,& quasi miraculo priuatis quibusdam irrogata,ingenitaq́; (quẽadmodum & quibusdã contigit animalibus) nullum hic habent locum: quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cum dæmone initi uirtute acquisita, quæ hic agitatur quæstio. Idem de Psyllis & Marsis (quos â Circes filio ortos ferunt) è uulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictum uolo.

Lib.7.cap.2.

De Fascino, per oculos. Plutarchus,

Huc accenseantur effascinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Philarchus

larchus narrant, non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis etiam, qui solido concretioriq; constant corpore, pestilentes esse, & intuitu soloq; halitu in tabem resoluere, morbosq; perimẽtes accire non solum his qui continuò adsunt, uerùm & hospitibus, & ab earum cõmercio alienissimi sunt. Adijciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aspectu suo in peius commutasse leguntur. Peregrina hic quoque erit, naturalis rubentium & lipporum oculorum contagio. Nec enim ullum reperiri in humani corporis fabrica organum, quod tanta spirituũ copia scateat, & ex quo eorum fulgor usqueadeò emicet, ut de oculi pupilla, certum est. Quin Augustus Cæsar tã lucidos traditur habuisse oculos, ut in quos paulo attentius eos defixisset, hos uelut ad solis fulgorem oculis conniuere cogeret. Author quoq; Suetonius est, Tiberium Cæsarem expergefactum, etiam in tenebris, ut felem, uidisse. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albaniæ nomen est, incolas in puericia canescere, & noctu acutius quàm interdiu cernere, fulgore scilicet teneram uisus aciem obtundente. Nec est quòd hic confugiatur ad Plutarchi ἀποῤῥοίας, id est uaporum defluxus, eorumque potentiam, qua ignis instar proxima quæque depascant, dispergantque. Nec ingenita naphtæ uis, uaporem & scintillas alliciendi: aut natiua proprietas occulta charadrij auiculæ, galguli Latinis dicti, regio morbo laborantibus primùm conspectæ, croceos bilis uapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea sunt: at de quibus hic rei uersatur cardo, ea delectu & uoluntate habere creduntur.

Symp. 5. Gellius li. 9. c. 4.

Lib. 9. cap. 4.

Charadrij uirtus.

Heliodor. in hist. Aethip. l. 3. Plutarch. Sympos. 5. 12. ca. 7. Suidas in diction. χαράδριος. Aeliã. li. 17. cap. 13.

Galgulus.

Qui

Qui propriè dicendi uenefici, & memorabilia ueneficiorum exempla.

Cap. XXXVI.

ATqui iam ad Veneficos, uel, si liceret, Veneni-ficos progrediamur, quos Græci φαρμακεῖς, itē φαρμακευτὰς, & φαρμακευτρίας fœminas, perniciosissimæ artis (quam Magiam ueneficam, si uoles, appellare licitum est) conscias, dicunt. Hos pharmacis uel uenenis ex quacunq; materie, siue ex metallorū, siue ex stirpium, siue ex animantiū uel excrementorū genere, uel ex corporibus mixtis, propinatis, illitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriāt, periculosos ciere morbos quū atrocissimis symptomatibus: alios in corporis extenuationē uiriumq; imbecillitatē inducere, quibusdam iuncturarum compages dissoluere, uarieq; cruciatibus excarnificare, nonnullos diuturna torquere ægritudine: plerisque præcipitāter, quasi uitæ filo mox rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus uitam præscindere constat.

Enneadis 4. lib. 4. Horrenda sunt quæ de Veneficis scribit Antonius Sabellicus in hæc uerba: Infamis inde annus sequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (siue Potito, ut alij scripserunt) consulibus, quum multi ex *Veneficia horrenda.* primoribus patrū simili morbo & euentu mortui essent: ancilla quædā ad Q. Fabium Maximū Ædilē Curulē uenit, causamq; eius cladis proditurā se professa est, si fides sibi daretur, quòd id indicium apud dominos haud futurū esset sibi noxæ. Fabius re ad Cōsules delata, à Consulibus ad Senatum, fide, consensu ordinis, indici data, patefactum est muliebri fraude eam cladem accidere: multas esse quæ in uirorum perniciem coquerent uenena: ac si secum eant, fore ut multæ ueneficio occupatæ deprehenderentur. Missi, qui ancillam sequerentur: hi quasdam medicamenta co-

quentes, apud alias recondita inueniunt. Quibus in forum delatis, uigintíque numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehensum, publicè accersitis, & in his Cornelia & Seruilia patriciæ gentis: quæ quum salubria esse contenderent, à confutante indice bibere iussæ, spacio ad colloquendum sumpto, inter se loquutæ, id haurire statuunt: medicamento in conspectu populi epoto, ad unam interiêre. Inde ad centum septuaginta eiusdem sceleris conuictæ, capitali sunt supplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eam diem in nullam de ueneficio unquam fuerat inquisitum, prodigij est loco habita: uelut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigisset. *Valer. Max. lib. 2. cap. 26.*

Veneficium quoque fuit, quod Casali, in urbe Salassiæ regionis Italiæ contigit. Circiter annum Domini millesimũ quingentesimũ trigesimum sextum, coniurauerunt uiri ac feminæ, quadraginta ferè numero, inter quos & carnifex erat: ut quum pestis antea sæuijsset, & iam cœpisset mitescere, unguentũ conficerent, quo illitis portarum uectibus, inficerentur qui uectes tractarent: apparârant & puluerẽ, quẽ uestibus clàm inspergentes, noxã inferebãt. Latuit aliquandiu dolus, sublatíq; multi, à cõiunctis sanguine uel affinitate: data etiã ueneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergò. Sed quũ cuiusdã Neci nomine fratrẽ atq; unicũ filiũ enecassent, uixq; alij quàm domini ipsi domuũ, aut filij perirent. simulq; animaduertissent Androginam se in domos insinuare, atque eos maximè interire, quorum ædes ingrederetur: deprehensa coniuratione, omnes exquisitissimis tormentis interempti sunt. Fassi etiam quòd in celebri cuiusdam Diui pompa subsellijs perunctis, uniuersos trucidare ciues decreuissent: paratasq; in hũc usum fuisse supra uiginti ollas. Idem postea Geneuæ tentarunt

non-

nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiã Mediolani uectes inunxisse cõstat: sed quæstionibus subiecti, quum nihil cõfiterentur, nec quisquã obijsset, dimisſi sunt. Basſianus Landus scribit, Patauij monachum quendam cum alijs plerisq; identidẽ conspirasse, qui pestis tempore infecta linteamina in domos occultè conijciebant, ut in multos deriuaretur cõtagio: sumptum quoq; ab his est supplicium.

In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem ædibus commorabatur matri uiduæ: alter uerò iunior, spe consequendæ hæreditatis uniuersæ, totam familiam è medio tollere statuit, coniecto in uini dolium arsenico. Ex cuius usu cum grauibus torquerentur symptomatibus, conuocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Ioannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus: qui in ueneni suspicionem mox uenerunt, quòd ijsdem cruciatibus uicinos quoque exagitari, qui fortè domum ingresſi, uinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio uas infringitur, uinoque effuso inuenitur arsenicum. Hinc curationem aggresſi medici, omnes restituerunt, excepta matre, uetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit ueneficus, atque ita ueneficij author innotuit. Facinus hoc contigit anno millesimo quingentesimo tricesimooctauo, in Augusto.

Socrui adhæc gener quidam ueneficus cantharides, extractæ casſiæ m xtas, obtulit Bononiæ. Quam uesicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinẽ largum ex uesica excreuerit, felici successu curauit D. Helidæus Paduanus Foroliuiensis, clarisſimus & in artis operibus exercitatisſimus medicus: quẽadmodũ recensuit D. IOANNES ECHTIVS, medicus Colon ensis ornatisſimus, illius olim discipulus,

Helidæus Paduanus Foroliuiensis medicus.

pulus, qui tunc temporis ipsum sectabatur, & superiori quoque curationi interfuit. Huic quoque narrarat D. Gisbertus Horstius, medicus experientissimus: Romæ quendam hydropicum diu decubuisse, cuius uxor tandem sumptuum pertæsa, ueneno illum tollere decreuerat: quare bufonis in olla usti puluerē ægroto propinat, unde ille copiosum reddit lotium: hinc denuò eundem puluerem exhibet, ut citius illi ærumnosam, sumptuosamq; uitā cum prçcipite commutaret morte. qui multo uberiore exonerata per uesicam saburra aquea conualuit, præter coniugis expectationem. nam bufo etiam discissus, & renibus impositus, hydropicorū aquas per meatum urinarium expellit. Eandem ipse Gisbertus aliàs sensit calamitatem ab ijs, à quibus minimè decuit.

Quàm sanè hic locum suum meretur illud Nasonis 1. Metamorph.

—Non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoq; gratia rara est.
Imminet exitio uir coniugis, illa mariti,
Lucida terribiles miscent aconita nouercæ,
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Venefica item erat Ioanna puella, quæ anno millesimo quingentesimo quinquagesimoquarto, in Nouembri, nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Vuell, optimè de ea meritæ, bis clandestinè arsenicum propinauit. Ego ad morbi, ex prioris ueneni assumptione, curationem accersitus, post alia feliciter administrata ius caponis simplex ab ægrota sorberi uolui. Cui denuò, ut è medio (uellem nollem) tolleretur domina, arsenicum largius infuderat Ioanna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autem non satis iuri immixto, gustu & uisu maximè, ob eius copiam, ab ægrota & me deprehensum est uenenum. Necdū enim in animos antea irrepserat oblati arseni-

Venenum propinatū Annæ à Virmōt. dominæ in Vuell.

arſenici ſuſpicio, ſed uenenatũ aliquid piſis ab ea cõmeſtis adhæſiſſe opinabamur. Inde, num deſtinatum gliribus perimendis puluerem alicubi occluſiſſet ægrota, ſciſcitabar: qui cũ altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit ſucceſſus. Hoc etenim modo innotuit, uenenum dominæ denuò exhibitũ: ſed primum à me & puero, ueneficij adornati tum adhuc ignaris, guſtatum in iuſculo. Concitato autẽ utrinque mox uomitu, & ijs quæ ueneni uim infringerent oblatis, additoq; antidoto, nullę ueneni manſerunt reliquiæ. Veneficium confeſſa puella, morti adiudicabatur: aliorum tamẽ interceſsione ob ætatem iuuenilẽ, qua uix decimumquintũ attigeret annum, uitæ beneficio rurſus donata, carceri perpetuo mancipabatur. unde poſt menſes paucos effractis cancellis, eam liberarunt milites. Vt quilibet hoc doctus exemplo, prouidè magis ſuis conſuleret rebus, flagitium hoc quàm breuiſsimè commemorare libuit.

Vidi & uetulam, quæ ob zelotypiam arſenicũ marito inſonti cum oluſculo propinarat, unde hic cum acerbiſsimis interijt cruciamentis: illa autem undis publico immergebatur ſupplicio.

Nuper improbam uxorem marito aliquot uicibus argentum uiuum dediſſe deuorandum, eumque id ſine ullo nocumẽto per aluum egeſsiſſe, narrat Georgius Agricola: mulierem uerò in maleficio manifeſto deprehenſam, pœnas legibus dediſſe. *Lib. 8. de Natura foßil.*

Exactis item his annis, quum mulier uenefica Tremoniæ aliàs exhibuiſſet marito argentum uiuum, ut eum perderet, nec ex uoto negocium ſucceſsiſſet: tandem die quodam feſto cum campanis pulſaretur ſolenniter ſignum abſoluti Miſſæ ſacrificij, illa præcurrit ad ædes Dorpiorum, mercatorum ibi celebrium, ubi ab emente maiorem ſolito argenti uiui quantitatem quæſiuit mercatoris famulus, in quem finem id

com-

comparares? respondet, se in medicamento quodam ad enecádos rattos & mures eo uti. Cùm primùm domum uenit, omne illud argentū infudit holusculo cōciso coctoq;, quod marito apponebat: is animaduertens nondum dissolutum nec satis permixtum Mercurium, assumpto olere in forum excurrit ad Consules, qui tum (ut apud eos moris est) post celebratam Missam ante curiam moras trahebant, fortè, ut fit, de republica conferentes: ueneficij accusat uxorem, ostendens pharmacum edulio mixtum. Quo autem mortis genere comprehensa illa perierit, non satis noui.

Memoranda historia de Venefico famulo carnificis, huiusq; malefica coniuge, quæ trium uirorum capita palàm ferire uoluit.
Cap. XXXVII.

HOc catalogo dignabor mulierem famosam Mechteldim nomine, malicia non inferiorem quacunque uenefica, ob raritatem inauditam facinoris, in Septembri proximo anni sexagesimisecundi supra millesimum quingentesimum, recenter instituti ad hunc modum, in oppido circa Mosam ad Brabantiæ limites sito, Grauia nuncupato, loco mihi natalicio. Vt ex quinque captiuis tres eodem die supplicio ob sua flagitia afficerentur: accitur ex proxima ciuitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperans eos ex magistratus decreto suspendendos, subsequitur: mutatam autem sententiam, capitaque esse ferienda ubi intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Steinhusium conquestus est, quam ante annum contraxisset ex ueneno ipsi clam propinato à suo famulo, ut in heri sui ministerium posset surrogari: quæ solet esse in dignitatibus & præclaris officijs inuidia. ne uerò diutius procrastinaretur suppliciū, se statim

Femina triū uirorum uoluit detruncare capita.

Venenum carnifici à famulo propinatū.

missurum ad coniugem pollicetur, quæ suum collegam Arnhemia uocaret, in sententię latæ exequutionem. cum eo enim se contraxisse de opera mutua, & communi lucro, asseuerabat: quemadmodum plerunque fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Consensit præfectus, mittiturque Neomagium ad tortoris uxorem, ut euestigiò accerseretur Arnhemia publicus eiusdem officij administer. Illa lucri cupida, aliud statuit animo, mariti scilicet defectum suis supplere uiribus: quare gladium eiusmodi postremo actui tragico destinatum, pro marito à consule impetrat, cultrorũq; fabro dextrorsum exacuẽdum mox defert: ipsa etenim sinistra erat. Inde hora uespertina sibi capillitium clam secari iubet, & summo mane uestes uiri induta, præter thoracẽ studio relictum, ut in laxiore indusio minus obseruarentur mammæ: deinde imposito capiti pileo plumis ornato, latoq; illo gladio accincta, incunctanter Grauiam properat. Quam satrapa uidens imberbẽ, Arnhemiensemq; ratus esse lictorẽ, rogabat num in ea iuuenili ætate triũ simul truncare capita auderet? Hoc sibi cõmitti debere, nec iã primùm in illud se proditurãm theatrũ, quũ eandem sæpius experta esset aleam: respondit, arripitq; restes quibus captiuos uinciret. Ita illis tandẽ productis, ut mox gladio feriendas submitterẽt ceruices: secretò Steinhusius præfectus admonetur à cõiuge & fratre, lictorẽ uideri fœminã. Hic cum uniuerso comitatu ad stuporem usq; consternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quẽ exacto iuramento ad ueritatis confesſionẽ adegerat, reos ad custodiã reduci iubet: & nisi clàm hoc feminei sexus monstrũ opera satrapæ se subduxisset, ne uel ab hominum turba in aquas proximas detruderetur, uel alioqui ab alijs oppidi maliciosis fœminis trucidaretur colis, uerendum erat. Reuersa autem Neomagium, risu apud

ſu apud multos celebratur, uelut tanto facinore nobilitata: maritoq; mortuo, eam duxit uxorem carnifex Arnhemienſis, defuncti apud Neomagos ſucceſſor: ſic ut plurimùm, ob functionum cõmunem uſum inter collegas matrimonia contrahi celebrariq; ſolẽt, ne in alienas familias transferantur nobilia eiuſmodi officia, nec degeneret ſoboles.

De philtris, hippomanes, & reliquis amatorijs quiſquilijs. Cap. XXXVIII.

HVc quoq; pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Græcis φίλτρον nuncupatum, ſenſus uitians, ijsq; uarias ſpecies & amores concitans furioſos. Eius meminit Iuuenalis: *Philtrum.*

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala uendit *Satyr. 6.*
Philtra, quibus ualeant mentem uexare mariti.

Huc referantur quoq; Lælij uerſus in Apologiâ 1. ab Apuleio adducti:

Philtra omnia undiq; eruunt,
Antiphates illud quæritur,
Trochiſculi, ungues, teniæ,
Radiculæ, herbæ, ſurculi,
Aureæ ilices, bichorditæ,
Hinnientium dulcedines.

In hoc itaq; ueneficij genere locum habet hippomanes, caruncula haud parum famoſa, caricæ magnitudine, ſpecie orbiculatum, latiuſculum, colore nigro, quæ in fronte naſcentis pulli equini apparet, quam edito ſtatim partu mater lambendo abſtergendoq; deuorat: & ſi præripiatur, animum à fœtu penitùs auerſum habet, nec eum ad ubera admittit. ob hoc maximam eſſe uim eius ad amorem cõcitandum ferunt, quando in puluerem uerſa, cum amátis ſanguine propinatur in poculis. hinc equis innaſci amoris ueneficium, ait Plinius. Eius mentionẽ fecere Ariſtoteles, Solinus, Columella, & cæteri. item Virgilius: *Hippomanes.* *Ariſtot. de Natur. an. li. 6. ca. 18. & 22. Lib. 8. ca. 42. Colum. lib. 6. cap. 27.*

4. Aeneid. *— Crines effusa sacerdos,*
Ter centum tonat ore deos, Herebumq́;, Chaosq́;,
Tergeminamq́; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ:
Sparserat & latices simulatos fontis Auerni,
Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.
Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor. Dicunt & eodem nomine uirus illud lentum, quod ex equarum libidinis œstro stimulatarum pudendis defluit. à Virgilio ita describitur:

3. Georg. *Hinc demum hippomanes uero quod nomine dicunt*
Pastores, lentum distillat ab inguine uirus:
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ,
Miscentes herbas, & non innoxia uerba.

Li. 2. Ele. 4. Et apud Tibullum:

Et quod, ubi indomitis gregibus uenus afflat amores,
Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Propertius lib. 4. in lenam quandam:

Consuli it striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Et Ouid. lib. 1. Elegia 8. aduersus aliam lenam:

Seu bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid ualeat uirus amantis equæ.

Nouit Iuuenalis quoque: *Hippomanes, carmenq́; loquor, coctumq́; uenenum Priuigno datum.*

Nomen ueneno inditum ἱππόμανές, quòd effreni equinæ cupidini similes hominibus amoris accendat faces. Hinc, Pausania & Æliano authoribus, tantam in eo nouit uim Olympiæ Phormis Arcas, quòd illo æri mixto & effuso equam posuerit, abscissa cauda: huic hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, ut ea falsitate tantopere ad huius conspectum furijs excitari oportuerit equos: quos tamen ita alliciebat, tantaq́; agitabat insania, ut disruptis frenis in ipsam uiolen-

lentius, quàm in uiuam, insilirent equam. Neq; quod ungulæ inhærentes æreæ statuæ, lubrico eliderentur lapsu, idcirco cessabat appetitio, imò ardentius multo in his antè ore adhinniebant: neq; prius ab æneo potuêre depelli simulachro, quàm flagris & equisonum uiolentia abstraherentur. Est & hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἵππων, id est plāta siue herba, qua gustata equi in furias aguntur: unde & nomen.

Inter amatoria adhæc uenena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, eiusque uirga, remora pisciculus, felis cerebrum, & lacertę, stellio cui stincus nomen: item os de rana uiridi, in formicarum aceruo exesa: sinistri etenim ossis contactu amorem, dextri uerò dissidium excitari tradunt. uel ut alij referunt, à formicis obesa ranæ ossa conijce in aquam, quorum aliqua aquæ innatant, quædam subsident: hæc ligata in albo sindone, & suspensa, amorem conciliant, illis contacto homini odium paritur. Aliud experimentum simile ex hirundinum pullis: Accipiuntur ij unius fœturæ aut nidi, qui in olla conditi, in terra sepeliuntur, ut suffocati fame pereant. pòst ex effossis qui hiante rostro mortui inueniūtur, amori: qui occluso, concitando seruiunt odio. Vtero hyænæ sinistro lacerto quoque religato, si quis mulierem inspiciat, usui hic esse etiam perhibetur. Componuntur ea quoque interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen ut illicita meritò mentem potius turbant, mutantque, quàm ad amandum cogant: sic menstrui mulierum, præsertim biliosarum & rixosarum, potus, adeò bibentes effascinat, inficitque, ut lunaticos & amentes efficiat. Habentur & alia philtra, à mortuorum uestibus, candelis, acubus, & ijs uniuersim quæ funerum gratia parantur, sumpta. quæ eo libentius, quòd nugarum plus quàm ueritatis habeant,

Amatoria uenena.
Plin. lib. 8. cap. 22.

nomine: quemadmodum natiua illa uenena, nimisq; efficacia silentio hic sepelire malui, doctioribus medicis ex sexto Dioscoridis de materia medica, & reliquis item Grecorum & Arabum, tum etiam quorundam recentiorum libris, atque usu quotidiano nimis cognita.

Quòd amatoria pocula, hippomanes, & quæcunque id genus alia, citius furorem inducant, quàm amorem concilient. Cap. XXXIX.

PORrò philtra, hippomanes, & quæcunque id genus alia, in amore uerè conciliando parum aut nihil ualere, sed furorem citius concitare, multorum non ignobilium uirorum est sententia. Ouidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tanget amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili subsecat arte manus.
Nec uos graminibus, nec misto credite succo,
Nec tentate nocens uirus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda supina suos.

Idem 2 de Arte amandi:

Fallitur, Aemonias si quis decurrit ad artes,
Datq; quod à teneri fronte reuellit equi.
Non facient ut uiuat amor Medeides herbæ,
Mistaq; cum magicis mersa uenena sonis.

Id postea exemplis Medeæ & Circes comprobat:

Phasias Aesonidem, Circe tenuisset Vlyssem,
Si modò seruari carmine posset amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, uimq; furoris habent.

Lucretius amatorio poculo interemptus.

Hinc Eusebius Cæsariensis scribit, Lucretium poetam amatorio poculo in tãtum furorem uersum, ut se

ut se tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrantur, uxorem illius huiusmodi obtulisse poculum, & eam Lucillam uocatam, ex Hieronymi testimonio in Rufinum, cuius hæc sunt uerba: Liuia uirũ suum interfecit, quem nimis odit: Lucilla suũ, quem nimis amauit. illa sponte miscuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinauit pro amoris poculo. De illo quoque extat illud Politiani in Nutric. *Liuia & Lucilla uenefica.*

Hic qui philtra bibit, nimioq; insanus amore,
Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnem.

Tradiderunt item literarum monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullum imperatorem amatorio quoq; poculo à Callisthene propinato, primùm mente læsum fuisse, deinde interemptum. Meminit & Plinius libro 25. cap. 3. circa finem. Narrat quoque Iosephus & Suetonius, C. Caligulam à Cæsonia uxore potionatum, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem uerterit. Quod commemorans Satyricus poeta, id poculum ex hippomanes apparatum fuisse ait: *Callisthenes ueneficus.* *L. Lucullus Imperator amatorio poculo interemptus.* *Li. 11. antiq. Iudaic.* *C. Caligula potionatus ab uxore.*

—— Si non
Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. Sed de hippomanes quod creditur, asserit quoque Aristoteles libro 8. de Natur. animal. capite 24. figmenta esse muliercularum & professorum carminis incantatorij. Scribit adhæc 2. Mag. moral. mulierem quandam uiro cuipiam poculum porrexisse amatorium, ex quo is subitò decidit mortuus. Mortem etiam sępe accelerare eiusmodi philtra, tradit Hippol. Marsil. in d. l. eiusdem. §. adiectio. D. de sica. ubi est & tex. loquens de amatorio ueneno, sicuti & de amatorio poculo, in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœnis. *Cæsonia uenefica.*

Et quanquam Constantinus Imperatorum Chri-

itianorum primus, arte magica conciliari amorem sensisse uideatur, in l. ab eo edita. C. de malefi. l. eorũ. in illis uerbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflexisse deteguntur: & Accursius in authent. quo. opor. epi. & clari. §. hoc autem. in uerb. propter quædam. & Alberic. in rubr. de hæret. colum. 3. tamen D. Epiphanius Palæstinus Eleutheropolites lib. 1. aduersus hæreses, tomo 2. in 30. sect. tradit uanissimas esse eiusmodi amatorias incantationes, quibus scilicet fœminarũ castitas impetitur, ubi nomen Christi & signaculum crucis contrà opponitur: quod non contemnenda historia confirmat. Quin & illa Siciliæ constitutio, cuius initium est, Pocula amatoria, friuolum reputat & fabulosum, posse huiusmodi pocula amorem extorquere. Historiam de uirgine Deo dicata, atq; magica arte à iuuene ad amorem sollicitata, à D. Hieronymo conscriptá in uita D. Hilariónis, lege lib. 5. c. 12. ubi paucis meá uidebis adiectá sententiã.

Amatoriæ incãtationes uanissimæ.

Nouimus, inquit Henricus Institoris & Iacobus Sprenger theologiæ doctores, uetulam tres ordine abbates, ut publica omnium fratrum in eo monasterio etiam in hodiernum diem est opinio, non solum philtris incantasse: sed & interemisse, & quartum iam simili modo dementasse. Nec eam pudet fateri palàm, se fecisse & facere, eosq; à suo amore desistere nequiuisse, quod tantũ de ipsius stercoribus cõmedissent: simulq; quantitatẽ extenso brachio cõmonstrat. Fatemur aũt, quia nobis non erat in eá inquirẽdi ulciscendiq; facta potestas, illã adhuc superstitẽ esse. Hæc illi. Stercora uerò fuisse spurciciẽ uenereá, quá, uelut cœno immersi, toties erant experti in exercitata lasciuienteq; uetula meretricula monachi, ut ab eius illecebris inescati, quasi fascino uel certius maleficio detenti, desistere & ad mentem redire nequiuerint, mea profectò est sententia: hoc amatorium poculum, hęc brachij

In Mall. malef. part. 1. quæst. 7. Tres ordine abbates amatorio poculo interempti.

brachij instar uorata uetuli scorti stercora. iudiciũq; esto penes eiusdem conditionis uiros, qui etiamnum quotidie simili maleficio illecti, in eadẽ palæstra strenuos exantlare labores satagunt.

Virgilius quoq; circa finem Pharmaceutriæ, testatur magica carmina nihil huc facere, cum scribit:

—His ego Daphnim
Aggrediar, nihil ille Deos, nil carmina curat.

Vbi Seruius id etiam annotauit.

Propertius item libro secundo, Eleg. 1. huius est sententiæ, cum inquit:

Seu mihi sint tangenda nouercæ pocula Phædræ,
Pocula priuigno non nocitura suo.

Nã loquitur de poculis amatorijs, quib. Phædra Hippolytum priuignum in amorem illicere tentauit. at nihil ea profuẽre. Rectè itaq; admonet Ouidius secundo de Arte aman. hoc artis magicæ genus cauendum esse:

Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis esto.

Et lib. 1. de Remed. amoris:

Viderit, Aemoniæ si quis mala pabula terræ,
Et magicas artes posse iuuare putat.

Non inconuenientem huic loco historiam subiungere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum rex puellam quandam plebeiam: facileq́, utriusque fortuna longè dissimilis, eam regi obsequentem fecerat. Quod cum resciisset Olympias eius uxor, id ægrè admodum tulit, præsertim quod ferebatur ea puella amatorijs philtris sibi Philippum conciliasse. Ideóque irata, iussit clàm domo extractam ad se puellam duci, eo quidem animo, ut carcere aliquo clausam, aut in longinquas regiones trans mare religatam, malè haberet. Productam uerò ante se cum speciosam, uenustam, ingeniosam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem uidisset, χαιρέτωσαν, εἶπεν ὀλυμπιὰς,

In præcep. connubial. cap. 24.

αἱ διαβολαί, σὺ γὰρ ἐν σαυτῇ φάρμακα ἔχεις: Valeant, inquit Olympias, calumniæ: tu enim in teipsa ueneficiorum uim habes. nec iam puellæ amplius, aut marito suo irata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegum cap. 65. ἔνεστ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος, τούτῳ κατακρατεῖν ἀνδρὸς εἴωθεν γυνή. Ineſt uerum philtrum, benigni mores, Quo uincere uirum solet mulier. Et profectò hæc sunt uera amoris ueneficia. Nam si quæ coniuges philtris alijs & amatorijs poculis utuntur, eas abominamur ac fastidimus. Quemadmodum & Plutarchus asserit in eo libello, quem de Tuenda ualetudine scripsit: ut non dissimili ratione consequens sit, uxores contrà uiros, qui hasce res usurpãt, detestari. Et ut idem Plutarchus scribit in Admonitionibus connubialibus, sicut piscatio quæ fit medicamentis, citò quidem & facilè piscem capit, sed eum labefactat, & mensæ minimè idoneum reddit: sic qui amatorijs artibus carminibusque coniuges uoluptatis causa subigere conantur, cum attonitis dementibusque & labefactatis uitam agunt. Neque enim Circem (ut subdit) ab ea pótionati quicquam iuuerunt, nec ipsa ulla in ré illis abutebatur, cum suum asinorumque formam accepissent: Vlyssem uerò mente præditum, & prudenter cum ipsa uersantem, incredibili amore prosequuta est. Hæc ille. Explosis itaque philtris & magicis uanitatibus, amorem uxorum mutuo in eas amore, in alias uerò fœminas castimonia & quibuscunque alijs honestis pijsque studijs comparare nitamur. Sic lex connubialis decimaquarta doctissimi clarissimiq; iurisconsulti Andreæ Tiraquelli manebit inuiolata:

Philtra uera. *De Legibus connubial.*

Carminibus, poculis, alijsque id genus philtris magicis, quibus creditur amor conciliari, uir & uxor penitus abstinento:

Sed mutuo inter se affectu, alijsque honestis rationibus

nibus amorem prouocanto, conseruanto, augento.

Quod multa sit philtri & magici furoris communio, nec argumentum ingratum, hic me paulo fuisse prolixiorem, agnosco libenter.

Animantia quomodo lædant uenefici. Cap. XL.

ANimantia adhæc, pharmacis pabulo iniectis, aut alicubi sparsis ut degustentur, uel halitu attrahantur, lædunt perimuntque uenẽfici. Idem uel affrictu uel applicatione præstari posse, ut minimè negotita meminisse oportet, quosdam studiò, lupi stercus clàm in præsepibus condere, quod olfactu animaduertentia pecora, uoracemque hostem uerita, ob quandam antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmissimè credant ignari, apud ueneficij huius artifices consilium inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum uel equorum præsepi suspensam, eos ab esu exterrere. Metu etenim ob odorem perculsi, obliuiscuntur cibi esurientes: quemadmodum hominibus quoq; in magnis timoribus usuuenire experimur. *Veneficia perimunt animantia.*

In ducatu Vuirtenbergico non procul à Tubinga, carnifex ueneficij non ignarus, anno millesimo quingentesimo sexagesimoquarto in pecoribus suæ artis specimen edidit. Enimuero quum ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atq; alia quæ hinc usui esse possent, hic boues, oues & porcos in pascua ex more deductos, ueneno clàm perimit, ut inde frequẽti nimis pelliũ numero, seui itẽ & pinguedinis infinitis ferè talẽtis Augustæ Vindelicorũ & Argẽtinæ uenum expositis distractisq;, diues breui euaserit. Proinde & suspicione oborta, ueneficij accusatur, quæstionibusq; ipsi familiarib. subditus, rem uniuersam cõfitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis distra-

ctus

ctus in principio Augusti. Huc ij quoque pertinent, qui pugiunculis iumentum certis locis confodiunt, retracta prius seorsum cute: ut ubi ea relapsa uulnus impressum tegitur, latêret dolus, atque ea ratione mortuum perijsse maleficio, iudicaretur. Varium itaque est Veneficij genus, quo pecus interit: estque diuersitati industriè attendendum, ne rei loco pendat supplicium insons.

Fusius naturalia prosequi uenena, non est nostri instituti: cum huc solum spectet orationis filum, ut actiones & morbi præter naturæ legem percellentes detegantur.

DE IIS QVI LAMIARVM maleficio affecti putantur. Liber IIII.

Qui maleficio affecti dicuntur, & quorum ita læsorum sacra meminêre Biblia, & quotquot uulgò Lamiarum maleficio cruciari existimantur, omnes à diabolo uel exerceri, uel obsessos esse. Cap. I.

Maleficio effecti qui.



MALEFICIO affecti dicuntur, qui uarijs & insolitis plerunque modis, præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercentur, siue homines sunt, siue bestiæ: quum ille ea aliàs uel subit, uel etiam non intrò subit sed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, uel hisce uenas ductusq; naturales obstruit, uel instrumentorum structuram luxat, uel spiritus cerebri turbat, multifarijsque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in ijs hominibus uirtus animalis se exerat potentius quàm in sanis: siue uenenata materia, siue halitu intus aut foris

foris conſpurcat, defœdatq́;, ac id genus reliqua, quibus ex cauſis morbi progignuntur innumeri, graues & admirandi. Nec interim hominum ſubſtantia & facultates ab huius ſubtilis artificioſiq́; hoſtis maleficio immunes liberæq́; permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Iobo cernimus, cuius, diaboli ſtudio, primùm quinquaginta boum iuga & 500 aſinæ abripiuntur, pueriq́; cæduntur: ſecundò, ouium ſeptem millia cum pueris igne cœlitùs demiſſo conſumuntur: tertiò, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: quartò, domus, ob procellas impetuoſiſsimas à ſatana excitatas, ab imis ſedib. conuulſæ ruina opprimitur omnis ſoboles. Vbi nec harũ calamitatum aceruo Iobum à Dei cultu tranſuerſum agere poſſet, quin adhuc nomen Domini ille cõſtanter glorificaret: demum, conſentiente Deo, eum ulcere peſsimo à planta pedis uſq; ad uerticem percutit, deformatq́; tam fœdè direq́; ſatanas, ut ille in ſterquilinio ſedens miſerabiliter, ſaniẽ teſta abraderet, adeò atroci excruciatus dolore, quò etiã mortẽ illi precaretur coniunx, nec ab amicis eum uiſitantib. agnoſceretur. Quid aliud de eo, quàm ipſum maleficio affectũ fuiſſe, & incantatũ in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic interceſsit dæmonis cooperaria malefica, quæ peruerſa Lamiæ maleuolẽtia, quod execrabile ueneficæ pharmacũ? Quibuſcũq; malis rebus perficiẽdis ſatis per ſe potẽs eſt, & uolũtate prõptiſsimus diabolus, ſi diuinæ maieſtatis tãtũmodo accedat pmiſsio: cuius nutui morẽ gerere, uelit nolit, cogitur. *Iob. 1.* *Iob maleficio affectus.* *Iob. 1.*

Nabuchadonezarem regem Babyloniorum furore percitũ, & in deſerta ab hominũ conſuetudine pulſum, fœno ueſcentem more bouis, figura uitiata, capillis eius in aquilarũ ſimilitudinem creſcentibus, & unguibus eius quaſi auium, mente adhæc turbata, acerbiſsimè exagitat totum ſeptennium diabolus. *Maleficio læſus Nabuchadonezar, Dan. 4.*

Satanæ

Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. Satanę maleficio multis cruciabatur tẽporib. dęmoniacus in regiõe Gadarenorũ: è monumẽtis, suo quippe domicilio egressus, nudus, ac supra modũ sæuus, adeò ut per illã uiã trãsire posset nemo: neq; enim catenis eũ ligare poterat quisquã, ꝓpterea quòd cũ sępe *Matth 8.* cõpedib. cõstringeretur, & catenis uinciretur, ijs ab il *Marc.5.* lo discerptis, cõminutisq;, à dæmonio in deserto age- *Luc.8.* batur. Vociferabatur aũt: Quid rei nobis tecũ est IESV fili Dei? Venisti huc ad cruciãdũ nos ante tẽpus. Dęmones uerò rogabãt, ne imparet ut in abyssũ abirẽt, sed eos in porcorũ procul in mõte pascẽtiũ gregẽ demigrare ꝑmitteret. Christo hic annuẽte, egressi in porcorũ gregẽ abièrũt, eumq; præcipitẽ impetu egerũt in mare, ut suffocatus interierit. Hic & porci fermè bis mille dęmonũ maleficio agitati, in suã ruũt ꝑniciẽ.

Marc.1. Non'ne ille quẽ spiritus immũdus discerpẽs, proijciensq; in mediũ: qui & Christi iussu exijt, nihilq; no- *Lucæ 4.* cũit, inter maleficio correptos suum sortietur locum?

Matth.17. Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritum habe *Marc.9.* bat mutum, quo ubi agitaretur, lacerabatur spumãs, *Lucæ 9.* ac dentibus stridẽs atq; arescens: quẽ frequẽter etiam *Maleficio læsus lunaticus.* in ignẽ coniecit spiritus, & in aquas ut eum perderet: neq; à Christi discipulis, ob eorum incredulitatẽ, expelli potuit: puerũ uerò tandẽ ad Christũ accedentẽ, continuò discerpebat, ut in terrã prolapsus uolueretur spumans: usq; adeò à spiritu exeunte Christi iussu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta, à Iesu erigeretur.

Lucæ 13. Nõ'ne paria cũ nostris, qui maleficiũ pati credũtur, sensit mulier quæ infirmitatis spiritũ habuit, à satana alligata octo & decẽ annis, atq; ita cõtracta, ut omnino caput erigere non posset, uinculo isto à Christo sabbati die soluta?

Quis nisi animi planè pręfracti, inficias ire audebit, si hi quos recẽsui, nũc tẽporis spectarẽtur, uno sanè ore acclamarẽt pleriq; omnes, hos peruersę alicuius ue

tulæ artificio ita præter naturá uariè exagitatos esse, miserè demẽtatos, cótractos, lácinatos, distractosq́; ? Atqui cuius arte, dira hac calamitate illos opprimi te statur Scriptura? Dæmonis. Cuius cooperatione, aut imperio? Nullius, sed tátũmodo ꝓpriȩ dȩmonũ uolũ tatis malicia, & Dei ꝑmissióe ex arcano ipsius cósilio, ut illi uel probarẽtur, uel castigarẽtur, emẽdarẽturúe. Nec usquá in uasto ueteris & noui Testaméti uolumi ne exẽplũ, ubi in affligẽdis corporib. alicuius Lamiæ operá usurparit, aut etiá reqsierit satá, cóperies: nihil illic tamẽ prȩtermissũ esse, qđ huius potẽtiá, actióes fraudesq́; ostẽdere queat, fatẽdũ est. Neq; etiá alcui' opera indiget ueterator ille, abundè suo marte potés ludificare homines, eorũ mẽtis & oculorũ aciẽ ꝑstrin gere, morbis prȩter naturá cruciare, ulcerib. ferire, aerẽ multifariá turbare. Per se maleficia opari diabolũ, in Malleo legit, nec in his indigere mulieris maliciosȩ cósensu. sed & sagȩ ꝑditionẽ quȩrit: unde & ipsam cooperari aliquo modo cogit. Permissu tátum illi opus est, teste Gregorio, cui uolũtas semper mala. Interim tamen à se designari eiusmodi flagitia, aliosq́; seuerè torqueri, & in reb. externis fœlicẽ impediri successũ, & quȩcunq; alia diaboli miracula perfici, habent persuasissimum, confitenturq́; delusæ quædam aniculæ. *Secunda 2. Partis quæst. 2. cap. 7.*

Eas iá dixi, diuersis de causis, à dȩmone ita obsidione uallatas, earũ mentẽ tá grauiter fascino læsam, cerebrũ cogitatuũ imaginationũq́; organũ tá raris fraudulẽtisq́; phátasmatib. & formis ob incredulitatẽ implicitũ, cófirmatũq́; (quemadmodũ in grauibus somnis, atq; etiá melancholicis usuuenire quotidie, ostendi) ut aliud nesciant, torturisq́; subiectȩ fateantur sua esse facinora, quæ ipsarũ saltẽ sunt phantasia, reuera autem satanæ, Deo huc conniuente: sic aliquẽ crebrò à se læsorũ recẽsent numerũ, quorũ alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc uel illo modo à se excarnificatos, falsa opinióe dicũt: quo nomine nó tam

male-

Qui dæmoniaci, maleficio correpti creduntur.

maleficæ, quàm maleficio affectæ effascinatæque appellari merentur. Quotquot uerò tam crudeliter & multifariam, quibuscunque etiam conuulsionum generibus, morbis prodigiosis, uomitu & deiectione, præter naturam torqueri, hunc uel alium imitari sonum, uocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accusare homines, uti atrocis spectaculi architectos, obseruamus: cunctos à dæmone maligno mendacique citra alterius cooperationem agi, uexarique (nisi quandoque uenenum uel propinatum uel applicatum accessisse intelligatur) ingenuè fateor, atque adeò sanctissimè astruo.

De rebus monstrosis ore reiectis, quas non fuisse in corpore, multis ostenditur argumentis. Cap. II.

Materies, quæ ore reÿciuntur, non omnes fuisse in corpore.

HVc spectat rerum monstrosarum per os reiectio, qua præstigiator ille quorundam sensus ita præstringit, ut eas ex corporis meditullio eductas esse, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ ut plurimùm, item claui ferrei iustæ interdum magnitudinis; eorumque fragmenta, fibulæ ferreæ & æreæ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoque colligatæ, uel panno insertæ, fili inuolucra. Hæc à me uisa sunt. Nónunquam & ossa euomuntur, subligacula, atque reliqua id genus longè absurdiora monstra: sæpius magnitudine œsophagi etiam, quoad fieri posit, in homine uiuo tensi distractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior patet meatus. quo uel unico irrefutabili argumento facilè conuicero, ea dæmonis subtilitate uelocitateque imperceptibili, ori ingesta, nostris adhæc oculis uel celeritate eius uictis, uel fascino delusis, uel interiecto corpore aereo aut aliter motis eò intus uel foris uel

utrinq;

utrinque humoribus aut ſpiritu caligantibus. Sic nos fallaci ſuo machinamento multiformiter exercet ille mille artifex.

Quum Neomagij quidam arroganter in Paſchæ ferijs deglutiret ouum gallinaceum integrum, quod naturalem œſophagi expanſionem ſuperaret, illud in eo coarctatum, reſidere nequiuit, unde quoque cõpreſſa arteria mox ſuffocabatur.

Si porrò inſtes, urgeasq́;, ea nõn ex ore ſolum, ſed penitiùs è corpore reiecta eſſe: dic quęſo, quo loco antea in corpore hęſerint aut delituerint, cum nullus ſit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œſophago, præter arteriam aſperam, cuius caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Eius orificium, dum reſpiramus, dilatatur: cum deuoramus, cõprimitur ut plurimùm, nonnunquã exactè, ob quod ligamentis membranoſis neruoſisq́; coartatur. Ea arteria ſolummodo ſpiritum purum & impurum, recrementitiumúe efflatu inſpiratuq́; tranſmittit: aut humidum quiddam, puta ſanguinem, pituitam, ſaniem, aut pus tuſsi expectoratũ: nihilq́; grauius hanc, niſi cum uitæ naufragio, etiamſi exigua admodũ materies dura hac caſu aberret, tolerare, manifeſtũ eſt. Enimuerò quàm graues laterum dolores, cum ſiccã quadã tuſsicula triẽnio cũ mortis periculo prius excitarit, quàm ex pectore tuſsi propelleretur auellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Beniuenius. Recitat quoque Alexander Trallianus exemplum de quodam, qui longo tempore tuſsi uexatus, non potuit, ne ualde tuſsiret, liberari, quouſque calculum expuiſſet leuem, durum & renitentem: & niſi conſilio uſus fuiſſet, illum ſimiliter ijs qui tabe laborarunt, moriturum cenſebat. Idipſum cuidam ciui Duiſburgenſi acci-diſſe memini. Habet adhuc meus collega lapillũ fabæ magnitudine, anno 1553 à ſe exemptum in hoſpitali

Arteria aſpera.

Larynx.

Lapillus tuſsi reiectus.

De abdit. morbor. & ſanat. cauſis cap. 24.

Lib. 4. cap. 16.

z Piſano,

Pisano, ex sinistris pulmonibus cuiusdam adolescentis phthisi demortui: qui iam diu tussi uexatus, ꝓpe annos tres incœperat tabe marcescere, qua tandẽ interijt. Lapillus est inæqualis, asper, non admodũ grauis, pallescens, atq; oualis. Hac itaq; ratione strictius hoc uas, durũ cartilaginosumq; ab illa multa, ampla, solida, uarieq; conformata substantia liberũ esse constat. Hinc per οἰσοφάγον, cibo potuiq; destinatá uiá, atq; alterũ oris interiorẽ meatum, è uentriculo illa rerũ miracula uomitari, si imis corporis partibus antea inhæserint, necessariò sequetur. Eum aũt omnino neruosũm existere, & cũ primis eius orificiũ, ideoq; exactissimo tactus sensu præditũ esse, ac leui flatu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri uel acido grauiter pungi, sæuissimaq; cieri mala, norũt medici. Plerosq; enim ex flatibus in uentriculo generatis, ex pituitosis, aut alioqui uitiosis humoribus, aut ex cibis in uapores ab imbecilli calore resolutis, grauissimis uideas torqueri dolorib. alios ex coaceruatis crudis succis, uel etiam uitiosis aut acribus in uentriculi ore, in syncopem aut præceps animi deliquium concidere. Quosdam etiam ex alimentorum prauitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita salsa acri, excruciat cholera morbus: in quo uomitibus & deiectionibus tanto plerunque impetu biliosa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoq; exhaustis spiritibus, uires affatim prosternantur, sitiant ægrotantes, ac sudent, tremor cordis syncopeque succedant, interdum & mors acerbissima. His exactiore lance pensiculatis, collataque grauissimorum morborum, symptomatumque exitialium causa materiali, cùm ingentis durissimæ atque adeò acutissimæ materiei, uelut ferreę, æreæ, ligneæ, osseæ pręstigiosa uomitione, tum etiam expul-

Oesophagus.

Orificiũ uentriculi neruosum, & ualde sensile.

Ventriculi dolores.

Cholera morbus.

expulsione rei lineæ laneæque, uentriculo & eius sensili apprimè orificio ita noxiæ, ut suffocationem plerunque quis uereatur, si in faucium partes exquisiti admodum sensus uel pilus impegerit, nedum acicula aut acus (quas etiam cum periculosa uitæ lucta uel dispendio ignoranter subinde deglutiri cernimus) uno profectò consensu, adeoque ore uno, ob rationis ueritatisque robur, hic asserendum atque proclamandum erit, dictam rerum ore egestarum congeriem, à præstigiatore subtili celerique dæmonio in os & fauces imas, nec ultra impelli, penitiusque impingi, quasi strangulationem minitantem: acie oculorum nostrorum interim elusa, uel spiritu optico turbato, uel eius radijs obscuratis, ne prodantur præstigiæ. Sic simpliciores exiguæque fidei homines expeditius in suam illicit nassam ueterator. Aliqui uerò affecti ita, ab alijs insontibus, & se magis fortè pijs, ipsique Christo fidelioribus, eiusmodi sibi irrogatam iniuriam, malumque inflictum, mendaci satanæ suggestione, imò ipsius facticia uoce ebuccinant, id quod meis coràm accepi auribus.

Adde quòd sæpenumero nihil doloris in stomacho, ante acutæ, pungentis, radentisque huius substantiæ rudioris expuitionem uiolentam senserint: quum fieri nequeat, quin in ea huiusmodi rerum copia, unà transuersè acta, facile alicubi inhæreat, quæ suos pariat continuos postea cruciatus: quemadmodum de muliere quadam, quæ acum ęneam deglutierat, tradit Beniuenius: unde primùm nihil sensit incommodi, inde cœpit eam circa uentriculum urgere dolor satis acutus: quo dum indies magis magisq; affligeretur, plures cõsuluit medicos, nihil de acu uorata, quę memorię penitùs exciderat, referẽs. Varię fuerũt hinc inde sentẽtię. alij enim ab acriore humore, alij à uen- *De abditis morb. causis cap. 20.* *Ex acu deglutita, noxa.*

à uento inter ſtomachi tunicas recluſo, cęteri uerò ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque annis iam decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miſerrimam illa trahebat uitam: donec acus perforato uentriculo ſe prodidit, prodijtq́;. Se acum & uidiſſe, & mulierem curaſſe, addit Beniuenius.

Quid ego in huiuſmodi caſu haud ita pridem uiderim, obſeruauerim, fecerimq́;, paucis ſubiungam in illorum gratiam, qui me operæ precium præſtitiſſe iudicabunt. Mulier quædam honeſta, nomine Heluuicha, infantem curatura Duſeldorpij in Martió anni ſexageſimiquarti ſupra ſeſquimilleſimũ, aciculas ore retentas duas, uná magná, alterá minoré: fortè quum pueri caſum uereretur, deglutijt: hærebantq́; eæ aliquot horis palmá latá ſub larynge cũ dolore pungente & multis anguſtijs. Ad quá tandem accerſitus, ut nihil cibi aut potus prius offerretur, quá incuruo forcipe ſubtili, quẽ ſine mora adferri iubebá, tentaſſem: nũ retrahi poſſent, mandaui. Vixdum digreſſus erá, quin ſorbitiuncula ꝓpinaretur, qua in gulę partes inferiores paululum ſupra uentriculi orificiũ illæ deprimuntur. Vbi nouo cruciatu exorto, doloreq́; pungitiuo, reuocatus, iuſsi cereuiſiam cũ butyro & pane ſecalino, noſtratibus cõſueto, craſsiusq́; inciſo, exhiberi ſatis copioſè, atq; eá decubitu erecto dormire: nox etenim erat. Sic aciculas ad uentriculi ſinum impelli potuiſſe arbitratus ſum, easque infixas uomitu has partes contrahente, altiusq́; eo niſu impingente, reddi tutò per fauces nequiuiſſe. Hoc modo hora tertia matutina panis illius pondere ad uentriculũ depreſſę ſunt. Inde eam ſecundo die alui iuſculis pinguibus, cereuiſiaq́; butyrata. Decubitus tum imperabatur in dextram, uentre libero, puluinaribus ſuppoſitis femori & brachio, ut minus impeditè ex uentriculo per pilorum ad inteſtina deſcenderent acus. Ante ueſperam

quum ſurgeret, eam corpus uelut in æquilibrio conſeruare, nec hinc inde inflectere uolui, ne inæquali motu alicubi in inteſtinorum anfractu figerentur aciculæ: ſed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderatè inambularet conſului, quò cum excrementis conuenientius in inteſtina magna ſiderent acus.

Deinde ut fæces quas primùm exoneraret, ſtudioſè in uaſe conſeruarentur, admonui. Quibus poſtero mane redditis, diſſolutisque in aqua, apparuerunt aciculæ: altera uerò longa nonnihil erat incuruata. Ac licet ab his iam ſecura eſſet, tamen grauiter adhuc paucos dies ægrotare uidebatur, uel ex concepto metu, uel alia de cauſa: ſed breui conualuit. Iam ad inſtitutum.

Ad cuius aſſertionem quoque facit, quòd tametſi mox uel paulò longius à cibo ſubſequatur uomitus hic ludibrioſus, nihil tamen cibi uel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inſpectione obſeruatum eſt. Adhæc eueſtigiò ab eiuſmodi dura, acuta, multiformiq; re expulſa, qua omnino uentriculum & œſophagum lancinari, radiq;, ſi profundius quàm ex oris cauo reijceretur, oportuit, innoxiè quaſi in ijs locis illæſi comedunt. Hoc à me non ſemel circiter annum quadrageſimũ octauum ſupra milleſimum, quingenteſimũ, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum ſtipendio publico medicabar, uiſum eſt: quò hominum hiſce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plauſtra, quorum uentriculum (in quo eas res portẽtoſas ſupradictas reſediſſe neceſſe eſt, ſi ex imis corporis partibus, quod omnium propè erat iudicium, expellebantur) quum ante & poſt uomitionem ſumma diligentia uigilantiq; ſtudio in multorum conſpectu contrectarẽ, ualideq; ſurſum ac deorſum pugno, palma & digitis uario torquerẽ modo, ut ſi quid gran

dioris, asperæ, acutæq; materiæ illo cōtineretur sinu, non amplius posset latêre, sed renisu in duriorem ultrò citroq; impellentē manus meæ, hinc étiam suam læsionem sensuræ, contrectationem se detegeret; uel nausea, ob non leuem certè eiusmodi palpitationem, uiolenter concita reijceretur: nihil prosus tamen animaduersum est unquam eo momento euomi, nec ullam à contentis putatis iniuriam sensit uentriculus. Quod omnino fieri nequiuisset, si altius quàm ex sinuoso oris hiatu prosilijsset, obiecta oculis nostris ex ore materia.

Historia memorabilis de puella dæmoniaca, quæ à Lamijs cruciari dicebatur, ubi de crucis signo nonnihil agitur.

Cap. III.

Historia admirabilis de puella dæmoniaca.

PVella uerò sedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita, contrectataque, post alicuius moræ intercapedinem facie obseruabatur à patre, & altero, qui his eius moribus assueuerant, uomiturire: cuius os cum mox uigilanter & defixis oculis intueri studerem, eodem inspectionis momento instratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniam uideo: in quam digitis incunctanter iniectis, appendices prodigiosarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quò eas in uentriculo antea non latitasse ostenderem (id quod paulo antè ibidem latius persuadere conatus fueram) emulgere uolui. Frequenter enim priùs sic propulsam fuisse uariè congestam simul materiem, narrabat parens: ostensis quoque ueritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque conuolutæ adhærebant, item clauorum ferreorum uetustorum fragmentis. Ad quod meis obiectum dixi oculis, attriti panni nigri laciniosum rudimentū, uix sputo irri-

to irrigatũ erat hora etiã tertia pomeridiana, post solitum quoq; prandiũ: quo tẽpore illud crudo cibo uel chylo oblitũ esse oportuit, si reddidisset uentriculus. Vt aũt aliquã opinionẽ, qua ex stomacho id proiectũ esse induceremur, relinqueret satanas: Quàm amarũ hoc est, inquit mox post ablationẽ puella, uoce à natura prorsus aliena, puerili & sublallante, à dæmone haud dubiè elisa, teste Augustino: qui eius lingua diabolum uti affirmat, cuius corpus intrauerit. *Lib Quæstionũ, quæst. 31.*

Atrox uerò paulo antè spectaculũ, mereq; tragicũ, aliquádiu durás in hac puella ediderat tortor ille, quo puellæ os, ut prorsus obmutiret, arctissimè cõstringi, manus atrociter cõuelli, oculos toruè intorqueri, corpus deniq; totũ horrẽdo certè cruciatu exagitari cõtuebamur: nec citra crucis consignationẽ, manus aut os aperiri posse, asserebat pater cum suo comite: à me autẽ, qualicũq; in Deũ fiducia cõtra dolosam diaboli hypocrisin, absq; illius signi impressione tandẽ diducẽbatur, restituebãturq;. Nõ quod cruci quicquã derogatum uelim: sermo enim crucis potentia Dei est, ijs qui salutem consequuntur: hæc autem non in signo, sed in CHRISTI crucifixi imitatione consistit, ut nimirũ ipsius uestigijs insistentes, nos ipsos abnegemus, & crucẽ nostram tollamus quotidie, & sequamur illum. Iudæi signũ quærunt: sed Paulus prædicat Christum cruci affixũ. Per hunc nos corroborantem omnia possumus. In huius nomine expulerunt dæmonia Apostoli. Non crucis signum timet diabolus, sed ipsam crucem, uel cruciatum aut punitionem. Proinde Christo oblatrat: Venisti ad cruciandum nos ante tempus. Et si quid picturis aut statuarijs credendum est, nusquam cruci Christi latronum cruces affingi uidemus, quarum sinistræ non terribilis insideat dæmõ. Nec interim ignoro, Arabes philosophos crucem cœlestiũ fortitudinẽ dicere, quòd eorũ forti-

1. Corinth. 1. *Sermo crucis, potẽtia Dei. 1. Pet. 2. Matth. 16. Marc. 8. Lucæ 9. 1. Corinth. 1. Philip. 4. Nõ crucis signum, sed ipsam crucem timet dæmõ. Matth. 8.*

tudo per rectitudinem angulorum & radiorum resultaret: & stellæ maximè fortes essent, quando in figura cœli quatuor obtinerent cardines. Rufinus quoque in Sacra historia narrat, crucem ab Ægyptijs sacerdotibus inter Sacras literas relatam, cuius uis portendebat salutis spem hominibus, credentibus CHRISTO Saluatori nostro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebrò signaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inueniat. Et ad Eustochium, de Custodia uirginitatis: Ad omnem (inquit) actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat: Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad limina & cubialia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum huiusmodi disciplinarum, si legem expostulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prætenditur: auctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei obseruatrix. Crucis etiam signo dolos dæmonum propelli, docet Athanasius. Factum quoque per Marcellum episcopum Apameiæ, crucis signaculum in aqua cum fide aspergenda, ad dæmonis ex Iouis templo comburendo expulsionem, qui aquæ uirtutem non tulit, commemorat historia Ecclesiastica Tripart. Signum iure sugillet nemo: sed eius abusus omnino accusandus est, maximè si qui crucifixo & uiuæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad incœptam historiam redeamus.

De Corona militis.

De Humanitat uerbi. De hac re quædam in uita D. Iustina.

Lib. 9. ca. 34.

Vbi deinde curationem, mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis uocis sono, sibi nihil rei uelle mecum esse, & me astutum esse, atque, En quàm callidos habet oculos, respondit. Percunctante præterea me, num huius calamitatis au-

thorem cognoſceret : eadem laſciuiente pueriliter uoce reſpondens, honeſtam (meo quidem iudicio) matronam eodem tempore in cuſtodia detentam ob incantationis peractæ ſuſpicionem inſimulat: quæ tamen poſtea manumiſſa, domum auehebatur liberè, unà cum matre & duabus alijs mulierculis, propter maleficij crimen illis falſo intentatum, iam integrum menſem captis. Illud quoque hic ſilentio minimè prætereundum cenſui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus uel clauos ore nunquam reieciſſe, quàm quum à dolore qualicunque, ob incredulitatem (quòd à cauſſa naturali ex abſtruſa Dei uoluntate dolor ortus, minus agnoſceretur, ſed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur conſilia) prius Amersfortum, proximum illius habitationi oppidum, ad ſacrificum uel templi cuſtodem (ni fallar memoria) itum eſſet, qui aquam (conſecratam opinabantur) numiſmatis Snapphani precio diuendebat, qua propinata prodigioſus hic ciebatur uomitus. Ad hæc ſiquidem ludibria maximè Deus conniuere ſolet frequenter, ubi ab ipſo & naturalibus medijs, in hominum uſum diuinitùs ordinatis, contra manifeſtum Dei mandatum, fide Chriſtiana poſtpoſita ad ſatanam curritur, uel eius angelos: quales hi cenſentur, qui huiuſmodi aquam uel ex baptiſterio ſublatam, uel aliter impiè luſtratam, aut cereæ paſchalis thus, aut eiuſdem religionis nomine ſacratas res alias, auſu uetito nefarioque, in conceptæ de maleficio opinionis iniquæ, diaboli inſtinctu, confirmationem, lubricæ fidei hominibus offerunt.

Vnde diabolo illudēdi neruus accreſcit.

Deut. 18. *Leuit.*19.20.

Ob historiæ superioris connexum, obiter huius puellæ, & reliquorum secuta sanatio post benedictionis formulam recitatam à fœminis eo nomine captis, coniungitur. Cap. IIII.

PORrò fœminis, quarum paulo antè memini, incarceratis, ac in concilium productis, cum à Senatu Cæsareo imperaretur, ut hominibus plurifariam excruciatis, ob maleficij suspicionem formula benedicerent præscripta, nimirum, Benedico tibi in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, in tuis bonis, sanguine & armento: eæq; imperata facerent, euestigiò sanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam sui tormenti genitricem suspicaretur, uel dæmonis aut eius ministri accusatoris Pythij, custodia quoq; coerciti suggestione putaret. Ne Lectorem interrupta historię series remoretur, turbetq;, ea hic paucis prosequar, quæ alioqui ad sequentis Libri argumentum pertinent. Hic sanciebatur illo omnium ore tritus canon: Quæ ligauit, eandem quoque soluere necesse est. Quæ uerò huius sententiæ sit absurditas, hoc colliges modo: Si Lamia est, suam habere cũ cacodæmone cõmunionẽ & fœdus, eiusq; ope alios uariè crudelibus colligare torturis (quæ uulgi est opinio) eosdẽ quoq; pro suo arbitrio, ab eo suo & satanæ opere, cruciatib. scilicet, soluere, ipsius dęmonis ope, qua antea ligauerat, existimatur. Serua autem est & mancipiũ illius, cui se pacto & stipulatione obstrinxisse creditur: ut hanc sanè nihil diuinis posse uerbis peculiariter efficere, certius fidas. quibus recitatis si aliquid uirium erit donandum, per fideles Ecclesiæ ministros, piæque monetæ homines ea pronunciata, citius suum ex Dei nutu sortientur effectum: quàm per eas quę Dei societati ex professo renunciasse, bellumque uelut hostes indixisse iudicantur.

Formula benedictiõis uulgò in maleficij curatione usurpata.

Quæ ligauit, eandẽ non soluere necessariò.

Quini-

Quinimò quicquid diabolus ligat, id Christus, eius Apostoli ac ministri soluerunt, imò ipsum à suo opere deturbarunt. Peculiare hoc Christi fuit ministerium, cuius nomine apparuit. Nec etiam ob qualemcunque incredulitatem, satanæ uexationem inhibere, ipsumque fugare potuerunt discipuli: quod grauiter illis à Christo exprobratur. Quid ergo in eiusmodi dæmonum uexatione & obsidio ualebunt Lamiæ, Beelzebub (ut creditur) obstrictæ? Nostri Canones, ratio & usus docent, Contrariorum esse medicinam. Christus cum â dæmonio uexatum cæcum & mutum sanasset, atque à scribis & pharisæis, Beelzebub principis dæmoniorum præsidio dæmones expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo potest satanas satanam eijcere? Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit, non potest stare regnum illud: & si domus contra seipsa diuisam fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexerit aduersus semetipsum, ac diuisus est, non potest stare, sed finem habet. Qui nō est mecū, cōtra me est: & qui nō cōgregat mecum, spargit. Nec etiam ab impio suam gloriam, quæ in sanandis in ipsius nomine hominibus elucet, uelle prædicari Deum, his diuinus uates docet uerbis. Impio autē dicit Deus, Quare tu enarras iusticias meas, & assumis testamentū meū per os tuū? Quū odio habeas disciplinā, & uerba mea post te abijcias. Os tuū addixisti malo, & lingua tua dolū concinnat. Hinc palàm est, eiusmodi curatione, eas incantationis aut maleficij reas esse non posse conuinci, & canonē eneruē existere. Eleganter dixit Origenes: Magi nesciunt benedicere, quia dęmones nesciūt benefacere. Quòd autē sanētur, non alia profectò fit ratione, quàm, quū hæc corpora Dei permissu, ob incredulitatē exercuerit diabolus, in hac ut afflictos, & astantes, & quibus inusitatum id malum innotuit, tum demum magistratum,

Matth.12.
Marc.3.
Lucæ 11.
In nomine dæmonis nihil boni fit.

Ab impio suā non uult Deus prædicari gloriam.
Psal. 49.

tum, confirmaret, non coactè, sed ultrò ac suapte spõte cedit: licet se compelli simulet, quò magis fallat, illaqueetque: atque indubitatius eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis uerba recitãtes, quanquam innocentes, esse tamen sagas: & alios fide uacillantes, spirantesque, uindictam suis technis irretiat: ac sententiæ inconsideratæ reum magistratum, in carnificinam insontium feminarum, & punitionem, uoracesque flammas inuitet. ita enim suarum rerũ pro uiribus satagit, ut ab initio in ueritate nõ stetit: quicquid loquitur & agit, mendacium est, uel falsitatis fermento consperſum: quum optima agere & loqui uidetur, homicidia struit, & mendacia architectatur, ut animas illaqueet & perdat, homicida ab initio. Destitit itaque in his ægrotis à læsione, quam ipse intulit.

De materie uaria ac dura, Pauli Grillandi sententia. Cap. V.

Tractatuum uolumine 10. de Sortilegis.

HVc quum faciat singulare D. Pauli Grillandi, iurisconsulti clarissimi, iudicium, id asscribendum duxi. Aliàs uidi (ait) sæpenumero, quòd maleficio infecti, ubi liberationis remedium usurparunt, frequenter ex ore euomerẽt, uel per secessum exonerarent acus, capillos, ferramenta, clauos, plumas, sulphur, lapides, & res demum tales, quas maleficio læsum uorare potuisse, erat imposibile: non solùm integras, sed nec fractas, nec minutè in frusta concisas. Vnde quid mirandum uidetur. Sed dic, ut quidam censuerunt, satanam ad maiorem hominum deceptioné facere dictas apparere species extraneas in resolutione facturæ, ut res miranda magis uideatur: quandoquidem inspiciuntur & considerantur ea esse talis naturæ, formæ & qualitatis, ut imposibile fuerit talia potuisse ingredi in corpus maleficio læsi

pe

per aliquam partem naturaliter: ſed in rei ueritate non ſunt ſpecies naturales. Et quòd uerum ſit, hinc apparet, quia illa eijciuntur per uomitum uel ſeceſſum: atque ita inter materias illas liquidas apparent à principio, cum primùm è corpore emittuntur. at ſi ſeruaueris illas materies biduum aut triduum, aut dies quinque, quemadmodum ego aliàs ſtudioſè ſeruari feci, uidebis omnia ea liquefacta penitùs, & ipſarum formas perijſſe totas. Quòd ſi naturalia eſſent, profectò in ſua priori ſiue primæua forma remanerent, nec poſſent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maximè ferrum & lapides, propter eorum naturalem duritiem: ut manifeſtum eſt omnibus. Quidam alij dixerunt, dæmones, ut res miranda uideatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad uomitum, uel ad uentris opus, uelocisſimè & inuiſibiliter afferre ibi ſpecies illas ſiue materias, de quibus ſuprà, ueras & naturales, quas aliunde acceptas eò attulerant. Sed nota, licet dæmon potentia ſua naturali hoc quidem poſſet, & tam dextro modo illas inſerere in uomitu & ſtercore maleficio agitati, ut nullus hominum aduerteret: prior tamen opinio magis mihi placet, eſſe ſcilicet apparentes ſpecies ſub illis formis non naturales. & quòd hoc uerũ ſit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant ſub illa forma, ſed breui tempore in illos reſoluuntur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequenter uidi, & manibus proprijs contrectaui, quæ à principio (ut dixi) apparebant ueræ & naturales, & retinebant in ſe neſcio quid duri: tamen breui tempore, ut dictum eſt, reſoluebantur & peribant. Hæc Grillandus. Acuum quoque, oſsium, capillorum, & id genus reliquorum reiectionem per os, technas eſſe, ſentit Cardanus.

Dura materies uomitu eiecta liqueſcit.

Hæc mea eſt ſententia, quã magis eſſe probabilẽ, multis demonſtro argumentis, nec ita quiuis humor in tantã poteſt cõcreſcere duritiem.

Lib. 15. de Variet. cap. 80.

Hiſto-

Historiæ dæmoniacorum, qui à Lamijs affligi credebantur.

Cap. VI.

De Abditis morb. causis cap.8.

Maleficio læsa mulier clauos & acus uomit.

ACcidisse suis temporibus nouum & admirandum morbi genus, tradit Antonius Beniuenius. Mulier sextum decimum agens annum, ab ima uentris parte dolore exorto côuellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumescebat ilicò totus uenter, adeò ut uterum crederes gestasse octo menses: & uoce exhausta, ubi per totum cubile hinc inde reiectans sese, & plantas interdũ ceruici cônectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthuc ipsum identidem factitabat, quoad paulatim ad se reuersa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitùs ignorabat. Nos uerò eiusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malũ ex matricis suffocatiõe, & uaporib. malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrum ferientibus, prouenire. Sed quùm medicamẽtis nihil promoueretur, ea ferocior facta, ac toruis oculis circumspiciens, tandem prorupit in uomitum, quo longiores & recuruos clauos, æneasq; acus, unà cum cera & capillis côglomeratis reiecit: & nouissimè ex ientaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutijssent fauces. Cumq; idipsum sæpius etiam uidente me factitasset, teneri eá arbitratus sum spiritu malo: qui dũ hæc ageret, spectantiũ oculos perstringeret. Quare ecclesiasticis medicis cõmendata, manifestiorib. deinde signis & argumẽtis rẽ cõprobauit. Ni & nos eá uaticinantẽ audiuimus, & ea prætterea agentem uidimus, quæ omnem morbi uim supergressa, humanũ etiá captũ excederẽt. Hucusq; Beniuenius. Hęc omnia certè in corpore nõ fuêre, sed diaboli oculos spectatorũ effascinátis, ne huius materiæ in os impulsio animaduerteretur, pręstigijs & celeritate

in os solũ illata sunt, & tanquã uomitu mox eiecta. Id œsophagi huic materiei imparis angustia, illæsus post uomitum uentriculus, & ante uomitum (ut suprà dictum est) uentriculi robur testantur: quæ profectò minimè erant expectanda ex acie, & durissimæ substantiæ inæqualitate. Si ea eructauit uẽtriculus, quãdo usq; adeò insensibiliter ingesta sunt, aut unde tam innoxiè reuomuntur, potissimùm ore uentriculi ita sensili, ut uel pauco humore acri extremè affligatur?

Meinero Clatsio, nobili in arce Bontenbrouch, sita in ducatu Iuliacensi, famulus erat Guilielmus nomine. hic ante annos quatuordecim à dæmonio exagitatus, primùm habebatur ægrotus, sibiq; ex diaboli instinctu confessionariũ expetiuit pastorem in Gerad Bartholomæum Panen, qui suam in curando maleficio locare solet operam: quare etiam in dæmoniacæ fabulæ scenam requisitus, non omnino κωφὸν πρόσωπον agere potuit. Huc dæmoniaco cũ ad faciei etiã liuorẽ, intumesceret guttur, eumq; suffocatum iri timeretur, ad orationem confugit Iudith Clatsij coniunx, pia matrona, cum reliqua familia. inde præter reliquas quisquilias ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis subligaculum, silices, eorumque fragmenta, filorum sphærulæ, puellarum capillitium, acus, lacinia panni subditicij ex pueri ueste, pauonis penna, quam ante octiduum ex pauonis cauda Guilielmus adhuc sanus euulserat. Rogatus mali huius causam: respondit, circa Camphusium obuiam se habuisse ignotam † mulierem, quæ in faciem illi inspirasset: atq; hinc quicquid id esset calamitatis, inuectum esse. Restitutus uerò, negauit hoc ita accidisse: sed à dæmone inductum se fuisse, ut hęc diceret, confessus est. addiditque, eas prodigiosas materies non in suo fuisse corpore: sed cum una spectaretur, alteram continuò à diabolo faucibus fuisse ingestam. Aliàs nummosos sibi loculos

† Hic fortè mulier agebat falso maleficij suspecta, cui ijs technis notam hanc grauius inurere conatus est diabolus, ut manibus iniectis illa ad supplicium raperetur.

culos à dæmone donatos esse lætabatur, eosque in lecti stramine repositos esse. Quæsiti uerò, inanes sunt inuenti. Non absimile est quod in Francisci uita legitur, cum is eiusque socius turgidos inuenirent loculos, Franciscus uerò dæmonis præstigias, tentationesque animaduerteret, eosque propterea auersaretur, pecuniam exemptam pauperibus dari uoluit eius comes: eoque loculos consensu Francisci arripiēte, in manibus serpens apparuit, mox euanescens. Postea uisum est, musculum animalculum ex ore Guilielmi excurrere: quare euestigiò sub lectū se deiecit, questus musculum fuga sibi excidisse: quem lectum repetens, se reperisse narrauit. Sæpius inde uim sibi inferre uelle uidebatur, fugamque aliquoties adornare: quapropter quum semel in porcino sterquilinio inuentus, extractusq; arctiori coerceretur custodia, tam firmiter eius occludebantur oculi, ut nulla ui horum cilia possent diduci, distrahiúe. Accedens tādem maxima natu filia Clatsij Geertrudis, iam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum uisus restitutionem exoraret. Vt autem pro ipso puella oraret, eandem ille rogat. Quæ Deum implorans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius ad hæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effutientem, uel alios audiret: à quo semel mortuo, quemadmodum frequenter in publicis audiuisset concionibus, nequiret iuuari. Cum etiam hic aliàs ancillam culinariam impudentius attrectaret, atque suo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaque uoce respondit, se non Guilielmum, sed Beelzebub nominari. Putas'ne ergo nos te ueri turas? ait hera. Cui enim nos fidimus, te infinitis superat modis. Quapropter Clatsius zelo impulsus, undecimum Lucæ caput (ubi eiecti uirtute Christi dæmonis muti, & Beelzebub principis dæmonio-

Fol. 24.

In illius uitā non est diabolo permissa potestas.

Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudē. Psal. 8.

moniorum fit mentio) præsente familia, attentè legit, ac in Christi nomine sathaná cedere iussit. Tandem energumenus hic uelut in animi deliquium lapsus, sedatè tota nocte iacuit ad horam usque matutinam: qua recreatus iusculo, ad parentes auehebatur sanus prius, actis hero heræque gratijs, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob passam iacturam. In itinere autem loco plano euertebantur bigæ, nihilque postea dæmoniacæ uexationis sensit unquã. Duxit interim uxorem, prolemque sustulit, & adhuc superest, ac uescitur aura ætherea.

Eiusdem argumenti historiæ.

Cap. VII.

QVæstoris filius Morsæ aduersa nonnihil afflictus ualetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenum corbem in porcorum pasturam attulisset: quod hæc gratias agens, ipsius pressisset humerum. Vnde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo deiecto, peius habere. Hinc trica fœminei capillitij nigri & cinerei sicca, citra alterius materiæ admixtionem, excerni uisa est. Tandem admiranda magis, puta setas porcorum, pelli etiamnum inhærẽtes, ita siccas aluo deponebat, ut papyro conseruarentur, interdum similia cum excrementis deijcebat. His ludibrijs circiter medium fatigabatur annum: quæ, dein pedetentim, ut cœperunt, euanuêre. Nec dubium est, ea ob parentum & adolescentis incredulitatem fuisse permissa: quòd quum hic secundum naturæ ordinem nonnihil morbo grauari conspiceretur, eum non in naturæ uitium, aut Dei uoluntatem, sed in mulierculæ impressionẽ retulerunt. Eam itaque delusionem diabolo, quibus explicatum est modis permisit Deus, donec fortasis resipuêre.

Noui item cuiusdã uiri consularis coniugẽ, cuius

Arena per aluum mulieris reddita. *Deut.18.* *Leuit.19.20.*

aluus sæpenumero arenam reddere uidebatur, diabolo colludente, conniuenteque Deo: quòd ægrota ad illicita maleficorum diuinorumque auxilia confugisset, contra diuinæ Maiestatis edictum, impias horum hominum actiones comprobans. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, si imperata faceret, audebam. Morbum siquidem, quo afficiebatur, ex naturali causa ortum esse iudicabam: at arenæ deiectione, quòd incredula ad uetitum declinasset consilium, eam à satana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc usuuenire uidemus, ut quum à naturali quis infirmetur causa, Deique (qui naturalium rerum usum docuit, atque eum nos affectare & inquirere uoluit) potentiæ diffisus, uoluntatique im morigerus, ad dæmonij clientelam consulturus quũ Saule accurrat uoluntariè, in reprobum tradatur sensum, ludicrisq; maligni obijciatur illudendus.

De Variet. rerum lib.15.

Commemorat Cardanus, probum quendam rusticum & amicum, qui facilius decipi poterat, quàm decipere, sic ipsi narrasse, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus sæpius uitrum, clauos, & capillos euomuisset: & quanquam demum restitutus fuisset, tamen in eum diem quo hæc referret, sentire se in uentre asseuerabat maximam uitri confracti congeriem, sonumque non leuem, quasi quis saccum uitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum uexaretur: tum uerò singulis octodecim noctibus septima hora, etiamsi horarum numerum non obseruaret, totidem ictus anni octodecim, quibus iam sanatus fuerat, in corde maxima cum molestia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibrijs ob simplicitatem apto, non uidet

Rusticus horarū ictus in corde sentiēs.

dæmonis actus, præstigias & uexationes priores & posteriores.

De pue-

De pueris dæmoniacis. Cap. VIII.

AMſterdamo, quod Hollandiæ emporium eſt maritimum, eiuſmodi hiſtoria ſcripta eſt amplißimo uiro D. Hadriano Nicolai, apud Geldros Cancellario: decimooctauo Martij anni ſexageſimi-ſexti ſupra ſeſquimilleſimum, elapſis octo aut decem ſeptimanis cœperunt in hac ciuitate horrendo modo torqueri pueri circiter triginta, ueluti mania aut furore ſubito correpti, & in terram proſtrati, cum intermißione tamen, durabatque hic cruciatus horam integram uel dimidiam. Inde ſurgentes, nullius prorſus meminêre tormenti aut rerum tum actarum, uerùm ſe ſolummodo dormijſſe putabant. Conſulti ibi medici ob morbum creditum naturalem, nihil effecêre. Poſtea ob maleficij ſuſpicionem, ad eiuſdem curatores itum eſt, qui ſuis deprecationibus uarijsque alijs eius amoliendi rationibus tantundem promouere. Tandem quòd à dæmonio obſideri crederentur, ab exorciſtis non paucis rogatum eſt conſilium, quòd ignoranter multa ingenij captum & ætatem ſuperantia effarentur pueri. Illi primum ſuo more legerunt, coniurarunt, & reliquam ſuam armaturam aduerſus dæmonum inſultum uſurparunt, uerùm nullo ſucceſſu. Dum lectiones adhiberentur, acus plurimas uomitu reiecêre pueri, aciculas quoq;, digitalia, panni lacinias, ollarum fruſta, uitra, crines & id genus alia: nulla autem hinc ſubſequuta eſt integra curatio. Recurrit etenim hoc malum aliquoties, exhorreſcentibus interim ijs qui aſtant ob rei incredibile ſpectaculum. Aliorum relatu uera hæc eſſe ſcio. Hic paucis meam ſubijcere ſententiam placuit, nimirum quòd ad legitima non confugeretur conſilia, Deum permiſiſſe diabolo perſtringere aſtantium oculos huiuſcemodi materiebus ore proiectis, quæ in corpore neutiquam

fuêre, nec per arctas puerorum fauces, nec angustum œsophagi meatum aut intrò ferri aut foris propelli à dæmone potuêre: qui tamen horrendum hoc spectaculum oculis omnium obiecit in tam celebri loco, ut maleficij aut incãtationis nõ modò suspicionẽ uel inueheret uel augeret, sed magis mulieres insontes eius reas statueret, propterea ignis holocausto postea absumendas, ne innoxij sanguinis fusio negligeretur: atque ut maleficij credulitas impia altiores in animis mortalium radices ageret, & rumor hic ex loci celebritate longius latiusque disseminaretur. Sic non temerè, sed cum multo fœnore sibi huiuscemodi tragœdiæ finem aliquam decernit ueterator ille. Permittit uerò Deus frequenter tale crucis exercitium, ut probetur fidei nostræ firmitas: interim ne insontibus pueris nocumentum aliquod à dæmone accederet, sedulò cauit. Cæterùm genuinam mali eiuscemodi fugãdi rationẽ circiter Quinti libri finẽ cõperies.

De quodam, cui uiuo excectus clauus, & post mortem cultri, lignum, ferramenta.

Cap. IX.

CÆterùm illud quod à Christi natiuitate, anno millesimo quingentesimo tricesimonono, in quodam Eistettensis episcopatus pago Fugenstal, accidisse perhibet multijugæ lectionis uir IOANNES LANGIVS, illustrissimorum Principum Platinorum Rheni medicus doctissimus, omnem superaret fidem, nisi oculati spectatæ fidei testes adhuc superessent. In hoc pago Vlricus Neusesser agricola, cum crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, subitò clauum ferreum sub illæsa cute manu apprehendit, quem chirurgus illic balneator nouacula exciderat: nec tamen cessarunt dolores, sed indies magis incrudescebant. Quapropter cũ nec aliud doloris remediũ fore miser, quàm

Lib. 1. Epist. 38.

Clauus ferreus sub illæsa cute latens & excisus.

quàm mortem,ſuſpicaretur,arrepto cultello,ſibi guttur abſcidit. Itaq; dum tertio die ad ſepulchrum mortuus efferretur,aderant tum Eucharius Roſenbader ex Vueiſſemburg,Noricorum oppido, ac Ioannes ab Ettenſtet balneator,qui aſtante magna hominum frequentia,demortui agricolæ uentriculum inciderunt, in quo lignum teres & oblongum,quatuor ex chalybe cultros, partim acutos,partim inſtar ſerræ dentatos,ac duo ferramenta aſpera repererunt,quorum ſingula ſpithami longitudinem excedebant: aderat & capillorum inſtar globi inuolucrum. Sed quid potiſsimùm hic admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in uentriculi cauitate cõtineri potuerint: an qua arte ſint ingeſta? Certè non alia,quàm dæmonis aſtu, & dolo.Hæc Langius.

Lignum & cultri in uentriculo inuenti.

Vlrico etiamnum ſuperſtite non ea in uentriculo hæſiſſe,ut nec clauum ſub illęſa cute in carne ante ſectionem uerè impactum fuiſſe,auſim dicere. Enimuerò cum illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu,uel flatuum copia,huiuſmodi poterat proueniſſé dolor,qualé in iliaco & colico affectu experimur: & conſtanti opinione ſiniſtra de maleficio iam fortaſsis ægrotus,uel aſtantes,uel utrique ducerentur,dæmonis,uel illius clientelæ,magis ueriti uoluntatem malignam,permiſſasq; uires, quàm Dei patrocinio & incomparabili potentiæ fiſi : diabolo traditi ſunt illudendi,ut in carnis, antea nonnihil duræ & tenſæ uel à materia,uel flatu,uel dæmonis aſtu ita apparentis,ſectione clauum, & in aperiendo ſtomacho reliqua hæc rerum monſtra ingeſſerit,præſtrictis ſecantium oculis, quo id in cuius finem hanc inſtituerat tragœdiam,nempe incredulitatem,ſtabiliret: ubi ſcilicet in rebus aduerſis,Deo relicto,eiusque medijs ex gratia donatis ab eo qui languoribus noſtris uerè mederi poteſt,pſidi,ſatanã nimiũ in corpus hominis,

Dei ſcilicet creaturæ, ad ipſius ſimilitudinem formatæ, poſſe concedimus, extra eius poteſtatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certam meatuũ per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illæſè & inſenſibiliter penitius ingerenda, impellendaúe: cum tamen œſophagum & fauces uel quamcunque aliam partem latius diducere & extendere nequeat dæmon, quocunque ſuo artificio, quàm ex prima creatione ferant: quemadmodum aliàs fuſius oſtendi. Si uerò clauum ferreum ante ſectionem in parte latuiſſe affecta urgeas, quando tam inſenſibiliter cedo impreſſus fuit, citra cutis uel carnis læſionem? quur etiam execto clauo cruciatum, ut putabatur, excitante, non deſijt in altero hypochondrio dolor? ſublata enim cauſa tollitur effectus, qui canon phyſicis eſt celebratiſsimus: & quæ poſt mortem ſectione in uentriculo inuenta fuêre, ea inter ſecandum, citra controuerſiam, à dæmone erant inuecta. At diſsidij ſeminarium hoc modo à diabolo ſpargitur, ubi eo nomine alios maleficij irrogati reos confeſtim incuſamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos eſſe credere malumus, quanquã inſontes reuerà exiſtant.

Religioſæ uirgines dæmoniacæ, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur.

Cap. X.

Dæmoniacarum uirginum Vuerteti occluſarum hiſtoria horrenda.

ADmirabilis & horrifica fuit uexatio quarundam monialium, occluſarum Vverteti in comitatu Hornenſi, exercitarũ à dæmonijs. Initia autem eiuſmodi dediſſe pauperculã feminam narrant, quæ in quadrageſima ſalis libras tres (quartam uulgus noſtras uocat) mutuò à uirginib. acceperat, fereque duplum circa Paſchæ ſolennitatem reſtituit, Hinc in dormitorio inueniebãtur ſphærulæ candidæ

uelut

uelut incrustata saccaro semina, at gustu salsæ, quæ tamen non edebantur: nec quomodo peruenissent eò, sciebatur. Postea eodem in loco obseruabatur incessus rei ingemiscentis, uelut hominis ægroti: audiebatur item quandoque uox, plerasque uirgines ut surgerent, & ad ignem secum accederent, se ægrotam esse, commonefaciens: ubi porrò surrexissent, morbidam sororem inuisuræ, nihil inueniebant. Si quando etiã hæ in arrepta matula meiere tentarẽt, ea uiolenter erepta, lotio conspurcabãt lectum. Aliquoties pedibus è lecto ad passus aliquot subtrahebantur, atque adeò sub plantis titillabantur, ut præ nimio risu morituras se uererentur. Quibusdã carnis particulæ euellebantur: plerisque in aduersam partem prorsus intorquebantur tibiæ, brachia & facies. Quædam sic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos nihil præter raparum ius citra panem sorpsissent: attamen atri liquoris, uelut atramẽti scriptorij multa uomitu reijciebatur copia: quæ tã ferebatur amara & acris, ut etiã pelliculã ex ore abraderet: nec ullũ effingi poterat conditum, quo afficerentur. Aliquæ supra hominis caput euehebãtur, & uicissim deijciebãtur. Cũ ægrotas tũc sedatas lætasq;, recreaturi circiter tredecim numero amici simul monasteriũ aliàs ingrederẽtur, illę è mẽsa deorsum citra uocẽ & intellectũ dilabebãtur, nõnullę inuersis tibijs & brachijs tãquã mortuæ iacebãt. Vna in altũ sustollebatur, & quanquã manib. iniectis obluctarẽtur assistẽtes, tamẽ supra eorũ caput abripiebatur: eoq; denuò præcipitabatur modo, ut haberetur mortua. Postea ad se tanquã è somno rediens, è nosodochio in monasteriũ progreditur illæsa. Nonnullæ incedebant tibiarum extremitatibus innixæ, uelut ἄποδες, citra pedum usum, qui uidebantur trahi tanquã ligamentis nimium laxatis, in sacculo penduli. Arbores quoque conscendebant ut feles, ab ijsque

proſerpebant, nulla corporis immutatione. Contigit item, ut cœnobij præfectæ (quam matrem uocant) in eius ambitu colloquenti cum generoſa & inſignis pietatis domina Margareta comitiſſa Burenſi (cuius in iuſtorum reſurrectione meminerit miſericordiarum pater) ex fœmore erueretur caro: illaq; præ dolore exclamans, in lecto deponebatur. Vulnus autem partim liuebat, partim nigricabat: ſed curabatur. Accidit quoque, cum duæ ex hoc læſarum numero uirgines ſimul conſiderent ridentes & exhilaratæ, mutuoque colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi incluſa à matrona, quam in oppido commorantem nominabant: collatione uerò clâm obſeruata à tertia uirgine ſana, corbis ab hac, & præfecta cum duabus aut tribus uirginibus inquiritur, aperiturque, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata mulier, tanquam maleficij rea in carceres conijcitur, cum ſeptem deinde alijs, inter quas ſenior numerabatur matrona: cui uicini & pauperes teſtimonium, eam fuiſſe uſque adeò miſericordem & in egenos profuſam, ut ipſa etiam indiguerit, perhibebant. Hæc eadem quæſtionibus à tortore ſubiecta, nullis unquam tormentis ad ſceleris confeſsionem adigi potuit. Tandem ubi ex more uictum offerret Burchgrauius, ſe infirmiorem eſſe quâm ut cibum admitteret, ait; at ſe potum ſolummodo deſiderare, quo à Burchgrauio mox ſubminiſtrato, ipſius ueſtem illa apprehendens, eiuſque innixa femori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic uiſa ſunt: durauitque ea carnificina ad annos tres manifeſta, quam poſtea celarunt.

Margareta comitiſſa Burenſis pia.

Eas uerò uirgines ſatanam obſediſſe, dubitandum minimè: qui ludificandi occaſionem ſibi commodè porrectam ratus ex ſale à muliercula reddito, credulis uirginibus maleficij opinionem inijcere, & inſonti femi-

ti feminæ inſanabile inurere cauterium ſtuduit. quapropter formam ſparſit granorum quaſi ſaccharo obductorum, ut ad eorum guſtationem pellicerentur uirgines: ſalſedinem autem indidit, ut ſuſpicionem de ea quæ ſalem reſtituerat, citius ingereret. Nec defuit euentus. Conceſsit porrò Deus eam diuexandi poteſtatem, uel ut tentarentur uirgines, uel caſtigarentur, uel ob earum incredulitatem. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quòd non ad Dei uoluntatem, ſed in feminas cruciatuum cauſas retulerunt. Hinc quoque ſathanicum illud duarum uirginum concilium ab aſtuto fuit inſtitutum diabolo, qui mendaces earum rexit uoces, ut innocenti matronæ maleficij ſtigma imprimeretur, carcereſque tormenta & cædes promouerentur. Si quoque felis fuerit uera, eam dæmonium hauddubiè eò inuexit: atqui ut dæmonem aſſumpto felis ſimulachro, fuiſſe credam, potius inducor. Vides etiam conſtitutos illi præciſe lædendi limites, ut ex alta illa euectione & præcipiti deiectione, etiamſi una mortua uideretur, nihil tamen læſionis ſenſerit: ſed uelut è ſomno experrecta, abierit.

Brigittæ ſacræ uirgines dæmoniacæ.

Non abſimile fuit, quod uirginibus Brigittæ ſtrictis legibus inauguratis, in cœnobio non procul à Xanctis diſsito olim uſuuenit, quæ miris quoque modis diuexabantur, plerunque exilientes, nonnunquam balatum uoceſque elidentes horrendas: urgebantur interdum ex deſignatis in templo ſedibus, ubi & capitis uelamen quandoque abripiebatur: fauces his etiam, ne cibum admitterent, nonnunquam præcludebantur. Perſtitit uaria & dira ea calamitas in pleriſque ad decennium. Tragœdiæ cauſa imputabatur uirgini, iuuenis amore aliquando ſauciæ, quem ea affinitate non dignarentur huius puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore poſitæ, dæmon ac-

cita iuuenis illius effigie, se obijcit, eam in uotum illud monasticum cogens: quæ dicto audiens, se cancellis constringi patitur. Inclusa, uelut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit spectaculum: quod quidem malum uelut contagio in multas proserpsit uirgines: quæ ob propriam illius confessionem, ipsam uniuersæ eiusmodi miseriæ genitricem fuisse, certò crediderunt. Ex ea deinde capta, alioq; euecta, prolem bis sustulit carceris custos: ac tandem manumissam, à maleficij opinione inculpatam uixisse arbitror. Delusio fuit merè diabolica, qua illa decepta, se ea fecisse confiteretur, quæ peculiaria ipsius satanæ erant opera. At in quem finem ea fuerint à Deo permissa, sequenti intelligetur Libro: ubi omnibus imitanda harum uirginum proponetur curatio.

Ex eo obsessa loquebatur diabolus: sic opus diaboli, suum esse confitebatur.

Moniales in Hessi monte Neomagij, dæmonium aliquot annos infestasse audio, quod dormitorium noctu uelut cum turbine ingressum, testudine citharaque tam uidebatur ludere suauiter, ut ad choreas temerè induci potuissent uirgines: inde canis instar in unius N. lectum insiliebat, in quam muti peccati, quod uocant, cadebat suspicio. Similia multa & longè grauiora in eodem accidêre cœnobio, uiuente patre Paulo: quæ ut ab illis celantur, ita à me aperiri minimè decuit. Noui aliud item non ignobile collegium in Coloniensis prouinciæ limitibus, ubi ante annos octo dæmon canis specie interdiu procurrens, conscendensque sub interiori religiosarum uirginum indumento, spurcæ uelitationis indicia exteriore uestium motu ostendere uidebatur.

Moniales Neomagij à diabolo infestatæ.

Vexatio

Vexatio diabolica in monasterio Kentorpio, relata ad Lamias. Cap. XI.

HVc pertinent nobilium aliarumque uirginum in cœnobio Kentorpio prope ueterem Marcam, in Marchiæ comitatu iuxta Hammonem inclusarum, monstrosæ omnifariæque conuulsiones, à dæmonibus excitatæ, discriptæque Libro primo, Capite undecimo. Fœdissimum uerò illæ halitum ore spirabant in ipso, & paulo post ipsum paroxysmum: qui aliàs semel interdiu, aliquando sæpius inuadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In accessione mali quædam conuulsæ, intelligentes erant, audiebant, astantes etiam internoscere se pleræque postea affirmabant. Nam in accessione propter spiritualiū partium & linguæ conuulsiones, loqui minus poterant. Istæ non æquè crudeliter torquebantur, neq; uno modo, sed aliæ alijs mitius. Sed hoc commune propè omnibus erat, ut cùm ex ijs una agitaretur, cęteræ quoque in seiunctis etiam cubiculis correptæ, solum tumultuantis strepitū audientes, simili miserrimo modo uexarentur.

Vt porrò calamitatis huius origo & incrementum, dehinc tragicus fabulæ actus extremus, quem solum in durissimo hoc spectaculo affectauit ueteratorius ille homicida, innotescant, cautiusque aliàs maliciosis diaboli conatibus in raris illis horrendisq; uexationibus obuiam eatur, quæ ex ore unius senioris & cordatæ uirginis, huic cœtui consecratæ, & omnium primùm tam duriter afflictæ, exceperim diligenti inquisitione, paucis bona fide narrabo. Hæc Anna Lemgou dicta, quum primum ex sinistro doleret hypochondrio, epilepsiaque correpta putaretur, ad monasterium Nonhertic in primis religionis ergò ablegabatur, ubi ex D. Cornelij caluaria bibit:

unde eam melius habuiſſe, falſò dicebatur à moniali-
libus.

Poſtea ubi hæc grauius cœpiſſet exagitari, aliæq; item puellæ, ad ariolum itum eſt: is opinionem ingeſſit de Elſa Kamenſi coctrice, cunctas nimirum maleficio ab ea læſas eſſe. Hinc neruum ſortitus diabolus, non ſolum eas multifarijs conuulſionum generibus torquere incipit, ſed incitare quoque ut ſe mutuò & alios morderent, cęderentque, ſubueherentur item & deijcerentur citra noxam, ſicut plumæ ſibi uiſæ, unde etiam non ſuæ poteſtatis ſe eſſe ſentirent. Si autem à percuſsione uel quacunque alia uiolentia inhiberentur, cor afficiebatur grauiter: at ſuæ libertati relictæ, etiamſi ſeipſas lædere, concutere aut mordere uiderentur, nihil inde ſentiebant mali: at in proprium ſæuire corpus, neceſſarium eſſe imaginabantur. Si quando Anna in paroxyſmo loqueretur, fiebat id quaſi altero inſpirante & expirante: ipſa interim ſeipſam dum loqueretur intelligebat, ſed finito ſermone penitus menti exciderant prolata uerba: uerùm ſi ea ab alijs illi repeterentur, tum quidem ſe dixiſſe meminerat, ſed pudore ſuffuſa tacuiſſe maluiſſet. Quandocunque etiam orationi ſe dederet, eam cum attentione proſequi, aut mouere huc linguam minimè ualuit, à maligno turbata. At ſi preculas ſuas horarias, quas uocant, ſine mente obmurmuraret, tantum abeſt ut tum prępediretur, quòd etiam inde leuius habere recrearique uideretur. Nequiuit inſuper ulli rei uel bonæ uel malæ ſeriò attendere, tanquam mente ſtupida, ſine ſenſu, diſcretione & iudicio. Si etiam pius aliquis ſuoq; Deo ex animo deuotus, eam alloqueretur, tum quaſi à diabolo puniri uidebatur. Si quando autem huic loquerentur aliæ fœminæ de rebus ſuis ludicris, mirè ijs afficiebatur, leuabaturque. Hæc deinde quum exorciſaretur, incredibilem ſan-
guinis

guinis copiam uidebatur fundere per os, unde nihil mali tunc temporis ſenſit. Omnibus uerò illis uirginibus ita à dæmonio affectis, is erat cum dolore inæqualiter ſerpente ſenſus ſub pedum plantis, quaſi aqua illas calida combuſsiſſet. Quanquam etiam uariè torquerentur, cunctis tamen æquè uigebat appetitus & nutritio. Ex iunioribus mentis impotibus frequenter & multum loquebatur dæmon: quibus ſe etiam forma nigra obijciebat in ſpecie felis nigræ, uel Elſæ Kamenſis, aut eius matris uel fratris, ut ab ijs omnes tam crudeliter exerceri, crederetur perperam. Vbi poſtremò Anna firmiter animo conſtituiſſet, non redire in monaſterium, unde parentum ductu ceſſerat, ſed ſuo Deo extra illud ſaniori iudicio piè inſeruire, deſijt calamitas: ſi uerò ſolummodo à collegij præfecta ad eam epiſtola mitteretur, toto horrebat corpore, quaſi relapſura. Poſtea autem uiro nupſit, citra nullum eiuſmodi noxæ ſenſum.

Affirmabat adhæc, Elſam Kamenſem eodem morbo, uelut epileptico, quo aliæ, excruciatam fuiſſe, loquutam ſimiliter ſine ſenſu: quapropter eam ſibijpſi hoc malum conſciuiſſe, ne alijs maleficium inuexiſſe putaretur, dicebát moniales. Hinc omnes à dęmonib. afflictę, ſua tormenta nec Dei uoluntati ſubijciebant, nec diabolo imputabant: ſed ad Elſæ Kamenſis, in cœnobio coctricis, maleficas artes uno ore & conſenſu ex arioli indicio referebant: quæ quidem capta, tragicum hoc ſpectaculum à ſe editum fuiſſe fatebatur primùm, uenenata mixtione: moritura autem, nihil unquam uirulenti à ſe alicui propinatum fuiſſe: ſed quicquid eſſet mali, ſe mente & mala imprecatione effeciſſe confeſſa eſt. Num uerò hoc ita fieri potuerit, paulo pòſt explicabitur. *Vide lib. 6. cap. 10.*

Ab eius & matris exuſtione tanquam ſuæ poteſtatis iam neruum adeptus ſatanas, oppidi proximi ciui-

bus

Dæmoniaci ciues Hammonenses.

bus non paucis uario cruciamentorum genere insultat: è quorum numero quinque, ubi ecclesiastes Carolus Gallus in suum acciuisset cubiculum, ex Sacris literis eos aduersus satanæ ludibria instructurus, muniturusq;: atque hi Decem præcepta, Symbolum Apostolorum, & orationem Dominicam recitassent, hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoq; ludicrũ nimis indicat, primo Libro inter ficticia dæmonũ nomina expressum. atq; unus ecclesiasten irridẽs, in hęc erumpit uerba: Quid nunc facturi sumus? expellere nos conatur pastor? Respõdit alter: Se uelle in hirco nigro equitare, ad quandã mulierem non ita seiunctè habitantem, quam etiam nominabat, se gratum illi fore hospitem iactans: ut maleficæ artis nomine redderet illam suspectiorem. Identidem se facturum alter quoq; narrabat, ac eodẽ uectore profecturũ ad aliã feminã, nomine designatã in eundẽ finẽ: ac uterq; sedi insidens tanquã fatuus, cõtinuò uocis indicijs ad dictas equitando uidebatur ferri mulierculas, quũ interim ne à loco quidem dimouerentur. Tertius adhæc quasi in globum cõuolutus, contractusq;, ad clausum cubiculi abripiebatur ostium, per quod inopinatò apertum, è gradibus decidit illæsus. In pago Houel appellata, circa Hammonem, multi quoq; inde uidebãtur energumeni. Nec procul hinc in alia ciuitate similiter diris torqueri modis à dæmone interea cœperũt oppidani: quare aliquæ fuerunt uinculis traditæ mulieres, at plures accusatę, quemadmodum in negocio eiusmodi diabolico fieri assolet.

Cap. 19.

Ita lac ductile & filatum siccum, ex Comitatu Marcensi, ad Cancellariam Cliuensem, ex accusatione cuiusdam ineptæ mulieris allatum est, quæ lacti eam fuisse redditam formam incantamentis à uicina sua asseuerauit: quum ignitum titionem ollæ in qua lac coquebatur subditum, hæc abstulisset, quo domi ignem foue-

foueret. Rei autem ueritas ſic eluceſcet. In lacte tres ſunt ſubſtantiæ, butyrum, caſeus, & ſerum. Si iam lac uetuſtate nonnihil ſubaceſcere incipiat, quod æſtate citius, hyeme tardius euenire ſolet, & tum coquatur: mox diſſolutus caſeus cum butyro coit, concreſcitque, ut ad ductilis lini modum etiam longiſsimè filamento tenaci deduci extendique poſsit: ac ſi circum diſtēſa ligna circumuoluatur, ad tantam peruenit ſiccitatem, ut fragile reddatur, atque in puluerem redigi facilè queat.

De uirginibus in monaſterio Nazareth Coloniæ à dæmone exagitatis, & alibi. *Cap.* XII.

HAud diſsimilia Coloniæ paſſæ ſunt uirgines religioſæ in Nazareth monaſterio occluſę: quibus hoc tamen acceſsit, quòd licet annis aliquot antea uariè & multifariam à diabolo uexarentur, torquerentur, conuellerenturq́;: tamen anno ſexageſimoquarto ſupra ſeſquimilleſimum, præter aliud ſpectaculum horribili modo frequenter editum, proſternebantur ſæpenumero deorſum, infima corporis parte ſuccuſſata ad eum modum, qui ueneri ſolet aſſcribi, oculis interim clauſis: qui poſtea cum pudore aperiebantur, quum uelut à multo labore reſpirarent. Anſam autem huic malo dederat quædam Gertrudis, anno ætatis ſuæ decimoquarto monaſterio incluſa, quæ ludibria hæc ſæpius diſſoluto cachinno patiebatur in lecto, licet amaſiū ſingulis noctibus ferè congredientē ſtola conſecrata abigere conaretur: quā uelitationē quū altera uirgo in ſecundo decūbens lecto (hoc nomine adiūcta ſocię, ut tutior eſſet ab amaſij inſultu) audire uideretur, tota exhorruit, ac tādē quoq; diaboli hoſpitium facta miris conuulſionū generibus diſtrahebatur. in paroxyſmo quandoq; cęcutiebat: ac

Virgines religioſæ in collegio Nazareth Coloniæ à diabolo uexatæ.

licet

licet mente appareret constare, uaria tamen inconstanter nimis, & quæ desperationem spectarent, proferebat. Itidem & aliæ multæ. Ita pestis hæc uelut contagio proserpsit, maximè quum primùm ad legitima non confugeretur consilia. Dictam uerò amasiam suo proco horrendas scripsisse literas, postea inuentas, in inquisitione à me in eodem collegio facta, Anno 1565. 25 Maij, præsentibus nobilitate & prudentia clarissimo uiro, Domino CONSTANTINO à Lyskerken, consule dignissimo, D. IOANNE Altenano, decano olim Cliuen. D. IOANNE Echtio, medicinarum doctore ornatissimo, & filio meo HENRICO philosophiæ & medicinarum doctore, cognoui: eas autem ab illa ut energumena, nec mentis compote fuisse exaratas, non est quòd ullus dubitet.

Constātinus à Lyskerkē.

Dum hanc carnificinam adhuc exerceret diabolus, harum uirginum quædam peste correptæ, interea dum ea laborarent, nihil diabolicæ uexationis sensere, ex Dei solius benignitate singulari, qui torquendi in hoc seculo limites præfigit satanæ, ultra quos ferri nequit.

Porrò calamitatis initia subministrasse uidentur iuuenes lasciui, qui per coniunctum sphæristerium contracta amicitia cum una aut altera, clàm in monasterium conscenderunt, libidinemque explerunt. Quibus postea exclusis quum re ipsa amplius frui eæ nequirent, eius imagine mentem uitiauit, taliumque motionum ignominiosam spurcitiem, astantium oculis obiecit Mille artifex. At quo conuenienti Christianoque consilio huic tragœdiæ obuiam iri possit, peculiaribus literis eò missis fusè explicui.

Puella à dæmone uexata.

Huic albo accenseatur uirgo sacra Iudith nomine, quam haud ita pridem Busciducis in collegio iuxta ædem D. Ioanni Baptistæ dicatam, uidi crudelissi-

delißsimis intorqueri à satana conuulsionibus: eiusq; fauces ne cibum admitterent, comprimi: linguam itē inhiberi quandoq;, ne proloqui posset: uoces interim reddi & ridiculas & horrendas audiui.

Accedat & cognita mihi puella, uirgini nobili in cœnobio famulans, cui fidem dederat rusticus, qui deinde ad aliam animum adiecit. Qua recognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataq; medium circiter miliare à monasterio, in eximij iuuenis forma obuiū habet dęmonem, qui se familiari colloquio in eius insinuans amiciciam, omnia rustici amati secreta huic detegit, cunctosq; cum altera puella habitos sermones enarrat, ut ad restim illam illiceret, cogeretque: & cū ad angustū peruenissent ponticulū, ille assumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impeditè transiret, eam iuuit: inuitauitq; tandē, ut ad notū comitaretur locū. Quonā eò sequerer (respōdit illa) ubi paludosæ tantūmodo sunt aquæ? Hinc ipse euanuit, illaq; perterrita in animi incidit deliquiū: quare iussu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobiū reducebatur. ubi uelut mente turbata, multifariā sensu distrahebatur, querebaturq; se etiamnū miserè ab illo dæmone uexari, ipsumq; aliquando per fenestrā uel aliò uelle eam abripere. Nulla certè alia huius maleficij extitit causa, quàm meditabundus animi mœror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendique occasionem præproperè arripuit satanas at puella rustico eodem postea marito fretā, bellè ualuit.

Admirabilis historia de puella, cuius è latere culter exectus fuit. Cap. XIII.

HIc minimè pręter missum oportuit, id quod accidit in pago Leuensteet, sub Duce Brunsuic. ubi sorori cōmorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annū agēs uicesimū: quę Anno millesimo quingentesimo sexagesimosecundo,

B alte-

altero die Iulij, nimirum diuę Virginis uisitationi sacro, sororis calceos abstersura, eius cultrum (duo autem erant in uagina coniuncti eiusdem formæ, capulis æreis incisis ornati) extrahit, seque in humiliorem sedem demittit, propterea quòd uiribus diuturna febri consumptis imbecillior adhuc esset. Præter opinionem domum ingreditur uetula, num puellam febris etiamnum fatigaret rogans, & quomodo sese ex morbo haberet? Responsum illi ut fuit à puella, rursum extra ædes nullo uerbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in sinu deponit: qui quum postea studiosè ab illa quæreretur, nec repertus esset, metu perculsa, dum singula uestigando diligenter & sollicitè perlustrat, horribili specie canem nigrum sub mensa uentri incubantem animaduertit: eo abacto sperabat fore, ut amissus culter detectus, ad pristinum dominum rediret. Vnde indignabundus ille, cum fremitu dentes ostentauit, simulq; se cũ saltu trans ostium in fugam coniecit. Mox puellæ uidebatur à capite uersus dorsum defluere quiddam tanquam humoris frigidi, cui etiam accedit animi deliquium, perduratque ea uelut mortua sine sensu ad diem tertium: quo tandem nonnihil respirare, cibo & potu refici cœpit. Summo autẽ studio rogata, qui'nam hoc malum inuasisset? respondet, se certo certius scire, cultrum illum, è sororis uagina à se extractum, in sui corporis latere sinistro defixum hærere: eo enim in loco se dolorem persentiscere. Cui licet contradicerent parentes & alij, quòd eá melancholia agitari, uel diuturni morbi, ieiunij, aut alterius rei molestę fortuito casu obuię ratione nonnihil delirare arbitrarentur: perstitit tamen usq; adeò in suis querelis, lachrymis assiduis & insomnijs, ut mente caperetur, nec cibũ diebus duobus sæpenumero admitteret, quanquam blandè inuitaretur, uel seriò minisq; urgeretur. Sua tamen habuit

plerumq;

plerumq; interualla & intermissiones, ut etiam quietè decumberet. licet non tam diu, ob dolorem continuum, à quo ita exercebatur, ut totam incuruatã baculo inniti oportuerit. Auxit & hoc eius animi dolorem, solatiumq; minuit, quòd quũ illa in corpore cultrum defigi certissimè crederet, alij tam constanter contrauenirent, proponerentq; ἀδυνατεῖαν, & phantasiam corruptam esse iudicarent, præsertim quum nullum quidem uestigium indiciumúe appareret, præter quotidianos eius luctus, qui iam circiter tres perdurarant menses. Hinc prominere occipit in sinistro latere supra lienem intra infimas duas costas spurias uomica, oui ferè gallinacei magnitudine, & lunæ instar: cuius incremento aut decessu, uel intumuit, uel resedit. Tum inquit illa: Hactenus fidẽ mihi denegastis, quòd in meo corpore hæreat cultellus: at ubi uisitationis Mariæ solennitas denuò apparuerit, eũ in corpore figi, manifestissimè intelligetis, uidebitisq;. Sic tricesimo Iunij erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil sese remiserit, & indẽ cuspis uelut cultri apparuerit: quam puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgum ducis Henrici ex arce Vuolffenbüttel eo nomine accersunt. Hic quarto Iulij accedens, parochũ rogat, ut prius puellã alloqueretur, solaretur, Dei uerbo institueret, atq; ipsius responso uigilanter attenderet, quòd eam à dæmonio quandoq; exagitari plerisq; omnibus uideretur: & simul cum responso illa subiungit, se libenter curationis huius modum admissuram, etiamsi sciret sibi moriendum esse. Tum eodem die, Dominico scilicet, cultelli cuspidem sub costis prominere uidens chirurgus, eũ cũ suis instrumẽtis attrahit, q alteri conformis erat. uerũ circa ferri acuti medietatẽ nõnihil absumptus erat. Chirurgi opera hîc ulcus coaluit. Sic habet historia germanicè de hoc ꝓdigioso opere euulgata.

Puellà dæmoniaca.

Cultellus extrahitur.

Admirandi huius spectaculi explicatio.
Cap. XIIII.

QVum admirabile hoc spectaculum citra ullas diaboli præstigias uerè editũ fuisse, nec ullas admittere glossas aut explicationẽ, clamet una uoce quilibet, meam hîc simplici interpretatione sententiá interponere nó grauabor: cultrumq; nó fuisse in corpore, sed dæmonis præstigias & ludibria omniũ oculis fuisse offusa, puellamq; à dęmonio fuisse obsessam, quoad fieri potest, breuiter ostendere cum Dei beneficio, ad eius gloriá, ac dæmonis eiusq; sequacis turbæ delusæ contemptum, adnitar: quanquá uoce Stentorea multos occlamaturos minimè ignorem.

Dæmonis adminicula in hoc actu præstigioso. Primùm obseruari debuit, simplicẽ puellam longa exercitá fuisse febre, quá ex eius diuturnitate, quartaná fuisse colligo, natá ex grauissimi aterrimiq; humoris melancholici, qui in corpore putruit, copia: qui sępenumero etiá lienẽ obstruit, in eoq; tumorẽ, duritiẽ & apostema gignit, eaq; occasione talem sobolẽ quartana febris etiá nó raró post se relinquit. *Sexus.* Hoc iacto fundamento, nimirũ sexu fœmineo, *Aetas.* ætate iuuenili, & diuturni *Morbus longus.* morbi tædio, reliquũ suũ opus uigilanti indefessoq; studio superstruit & fabricatur dæmon. In hisce enim facilius multo, quàm in uiris, ætate matura & bona ualetudine fidem cõsequitur. *Humor melãcholicus diabolo cõuenientissimus.* Hic in opificij subsidium, humorẽ suis actionibus cõuenientissimũ, quippe melancholicũ, à quo puellæ cerebrũ & corpus tantùm abest ut expurgata forent, quò etiá eo summè adhuc grauarentur, assumpsit. Enimuero, quáto affectu in hunc ut succũ ἀναλογικῶς sibi suisq; actionibus peculiarẽ se immergere solet, eiusq; adminiculo admirabilia inducere phantasmata & imaginationes raras, superiori libro ea demonstratione ostendi, ut repetitione minimè opus esse iudicem. *Cap. 24*

Solitudo. Vt porrò institutũ tragœdiæ actũ ꝓsequeretur dæmon,

mon,solitudinis ansam arripuit,exorsus manè semotis alijs,qui fortasſis fide uiua eius conatus impedijssent:primũq; uetulę faciẽ induit,quę de puellę ualetudine sciscitaretur,ut quũ eam postea cultri in corpore sepulti opinione demẽtasset,in suspicionẽ procliuius ipsa induceretur de lamia, quæ carmine id effecisset. Hoc etenim in primis sanguinario ueteratori studio est,ut lites moueat, cædesq; struat,maximè insontiũ, & falsam pſuasionẽ aduersus uerũ Dei cultũ inducat imprimatq;. Vt quoq; alti⁹ animo postea infigeretur, cultrũ ex sinu in latus à uetula lamia (cui cũ diabolo cõmunio est) translatũ esse,in canis nigerrimi formã apparuit,quẽ menti nonnihil restituta dęmonẽ fuisse sentiret. Hinc in obsesſionis initio eã aggressus dæmon,sensum uelut catarrhi, uel humoris frigidi à capite ad tergũ destillãtis inducit,ut post redditã mẽtẽ,eo momẽto cultrũ hoc frigoris sensu in corpus sibi inuectũ esse crederet.Inde mox ingressus,sensuũ organa ita turbauit, ut ad tertiũ diẽ uelut mortua haberetur : interea tã ualida pſuasione de cultro in latere defixo imbutã phantasiã cõfirmat,ut secus in animũ inducere illa nequiuerit,quàm ita uerè rẽ gestã esse.Antea enim norat ueteratorius ille medicus,ex diuturna febre reliquias maligni succi ea in parte collectas esse, quæ putredini erãt obnoxiæ, & ulcus excitaturæ:uel quas ille,ut spiritus, ad putrefactionẽ ꝓmouere, eoq; protrudere : uel quod etiam humorem frigidum ad huiusmodi collectionem aptum, à capite accersere quiuerit. Talem abscessum inter abdominis musculos sinistros ex destillatione post longam febrem genitum, uidi in Electore Coloniensi archiepiscopo, D.Antonio,fœlicis memoriæ,cuius in iustorũ resurrectione ex gratia meminerit misericordiarũ pater unicus.Cæterũ ulcus in eũ finẽ fabricatus est in loco & humore cõuenienti,ut cultri cuspidẽ eo aperto osten-

Vetulæ idolũ.

Canis nigerrimi species.

Antonius archiepiscopus Coloniensis.

ſtendere,& exectionis occaſionē ſubminiſtrare uide-
retur. Sic obiecta cuſpidis forma,uel uera cultri allati
cuſpide, interim reliqua eius parte craſſo aere tecta,
puellæ, parentū aſtantiū & chirurgi oculos pſtrinxit:
quod facile uel aeris uel infecti ſpiritus uiſorij admi-
niculo poteſt. Hac ratiōe cultellū ex ſterquilinijs ali-
cubi ubi rubiginē cōtraxit,eductū,ſupra ulcus depo-
ſuit ſathā:ibiq; cuſpidē oſtēdit,reliquā cultelli portio
nē prǽſtigijs uelat. hunc nōnihil à diabolo retentū,ut
trahi uideretur,chirurgus inſtrumētis attrahit:ſed nō
è corpore,ubi hǽſit neutiquā, uerū ex eius ſuperficie.
ibi enim adumbratus delituit,tātillo tēpore dū cuſpis
cōſpicitur,& chirurgus trahit,antea minimè. Nec mi-
rum id uideri oportuit, quū à circulatorib. & agyrtis
quotidie talia fieri cernas, cū uel per maxillas,uel per
brachia, citra ſanguinis effuſionē & pugiones & gra-
phia traijciunt: uel cum ſeram ori labijsque affigunt,
uel globulum in os inijciunt, & ſtercus educunt: ſic
mille alia rerum miracula oculis obijciunt,quibus ta-
men nihil ineſt præter fucum & dolum.

Culter in corpore nō fuit.

Si nondum tibi ſatisfactum hac interpretatione
putabis, & cultrum è corpore eductum eſſe conten-
das,cedò, quî & per quos meatus iniectus hic fuit?
immiſſum enim prius oportuit,quod alicunde extra-
hitur. A' capite dorſum uerſus,& ad latus inferi à dæ-
mone citra manifeſtam læſionem , quemadmodum
humorē ſtillare per poros obſeruamus , nequaquam
potuit. Per os non aliò,quàm ad gulam, ſtomachum,
inteſtina & anum apta materia deferri poteſt, mini-
mè uerò culter : quem licet quoque per os inuectum
eſſe concederem , non tamen ad eam lateris partem
perferri potuit, niſi diſſecto prius à latere uentriculo,
peritoneoque, cum grauiſsimo uitæ naufragio. Ab
ano uiciſsim non alius patet meatus,quàm ad inteſti-
norum inuolucra, ſtomachum, gulam, fauces & os.

Hic

Hic denuò uia huic cultello circumquaque prçcluditur. Si per carnem exteriorẽ insertum esse uoles, ubi dolor, effusus sanguis, uulnus, uel leuissimum eius uestigium, aut cicatrix? Hic autem à uersutissimo spiritu id neglectum fuit, quòd cuspidem sursum in uulneris ore ostenderit, quũ potius capuli formã certiori cautela exhibere oportuerit, si cuspide deorsum insertus fuisset culter: quæ in corpore non nisi cum lethali multarũ partiũ incisione inuerti potuit: nisi primò ab infima uentris parte sursum innoxiè protensum esse, stultè dixeris, quum eo loco nihil unquã doloris senserit: eas uerè interiores partes omnino fuisse illæsas, docet breuis curatio abscessus, quã impedire noluit: prorsusq; à suo opere, obsessione, afflictione, diuexatione & cruciatu destitit diabolus, quòd institutç suç tragœdiæ finem iam se consequutũ uideret: quũ nimirũ in eã sentẽtiã omnes perduxisset, ut cultrũ ex latere excisum esse certò crederẽt. Sic diabolo maior tribuebatur potẽtia quàm debuit, puersa de Lamiarũ uirtute opinio accreuit, ac in Dei patrocinio, Christiq; potestate minus fiduciæ collocatum est: maximè in illis ditionibus, ubi ex præstigiarũ diabolicarum indicijs per fas & nephas carnificinç exerceri non desinunt.

Si fortè obijciatur, ferrũ ita in carne fuisse exesum: respõdeo, dæmonẽ cultrũ è puellæ sinu exẽptũ, in terrã uel in liquorẽ salsum inseruisse, aut alibi ea dexteritate reposuisse, ut in medio ferrũ exederetur toto anno, quo absoluto fabulç catastrophẽ addere statuerat. Cõsideretur quoq; locus ferri exesus, qui digitos ferè duos latos à cuspide distat, & tanta quoque exesionis deorsum est magnitudo: quũ uerò cuspide in carne, ac ulceris maligna putredine hæserit, quî fit quòd cuspis ab acri pure illçsa, & reliqua pars ferri, quç in uentris uacuo hæserit, fuerit erosa? Vel si uoles, ferrũ cum parte absumpta in carne defixum fuisse: respondeo, id fieri nequiuisse, nisi secũdum longitudinẽ deorsum

cultellus in musculis hæsisset. quod si factum defendas, ego uicissim hac ratione nego, quòd manu situs ille potuisset extrinsecus contrectari, quinimò uisu dijudicari. Adhæc ferrum totũ carni insertũ simul & ferè æqualiter ab acri humore arrodi debuit. Quum uerò in medio saltem acies exesa fuerit, alibi quàm in corpore exesioné fuisse factam sequitur; & diaboli illusione, operationeq; translatũ cultrũ, & in sterquilinium, aut alium liquorem salsum, aut acrem, aut putrẽ immissum eò usq;, ut materia rodens aciei medietatem solummodo attigerit. Haud dubiè cautius hũc fucum instituisset, si has eius actiones ea solertia excussum iri præuidisset.

Quòd insuper in rei uerè gestæ assertionem obtrudatur, eam baculo innixam perquàm curua inclinatione ingredi oportuisse: hinc quilibet rerum naturalium peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore non hæsisse, qui ex qualicunq; inclinatione uel deorsum uel antrorsum, uel uersus utrumq; latus graues cruciatus excitasset, uulnerassetq́; : nec alia corporis constitutione, quàm erecta, habuisset mitius puella.

Si adhuc urgeas historiæ ueritatem, quæso ubinam toto anno illa cultri longitudo delitescere, aut firmiter hærere ualuit? si in sinistri lateris musculis: hoc tactui & oculis apparuisset. nec in liene recondi tanto




tanto tempore, tamque innoxiè potuit, multo minus extra musculos introrsum in uentris cauitate: sic enim in imas partes concidisset, cum multo uitæ discrimine. Hæc siquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

Cæterùm puellam à dæmonio obsessam fuisse, non est quòd ullus ambigat: quemadmodũ pleriq; etiam peritiores corâm attestati sunt. argumento esse debent multa eius uerba & actiones: quòd sæpius mente caperetur, cibum & potum ad dies aliquot reijceret: amici cum ea blandè, seriò, & minis agerent, nec tamen promouerent: quòd ipsa itidem uaticinaretur, prædiceretque tribus mensibus, palàm fore in uisitationis Mariæ festo, cultellum in corpore figi. Quis certum hunc diem norat, indicaratúe? naturali profectò ratione ab ea imperita stupidaque præsciri poterat minimè. Has ergo uoces haud dubiè ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abscessum perruptum iri iudicarat, & commodam eam amplexus ansam, suas simul præstigias obijcere statuerat. Erupit autem sanies tricesimo Iunij, quo cuspidem prius ostendit præstigiator: inde uisitationis feriæ agebantur secundo Iulij, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta sua ratiocinatione fallitur quoque mendax sæpe uates.

In diei prædicti certitudine fallitur diabolus.

*



Ridiculus modus res duras in corpus ingerendi. Cap. XV.

PORrò modum quendam ineptum, futilemque, quo eiusmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamijs ingerũtur, describit Doctor quidã in libello Germanico, qui Iacobi domini Liberi in Lichtẽberg nomine, prædicatur, circũferturq;. Hunc itẽ approbasse Ludouicũ Milichiũ, uirũ alioqui piũ & eruditũ, in lib. Germanico, Magicus dæmon inscripto, miror. Ab his asseritur, corporis poros à diabolo extẽdi, per eosq; inseri stramẽ, setas porcinas, assulas, corium, presegmina, fila, pisciũ & fruticũ spinas, & quascũq; materies acutas. deinde poros occludi, ut quandocunq; uolet architectus, recõditæ res rursus extrahi queant. Subiũgit doctor has similitudines: Quemadmodũ, ubi quis sub aqua lapidẽ recondit, nec eo ibi relicto manuq; retracta, quomodo eò deuenerit lapis, scitur: sic quoq; naturali ratiõe uaginæ poros absque læsione penetrat, ferrũq; liquefacit fulminis radius. Nõ dissimili modo in hisce delusiõib. fit, quę magis noxia stigmata, uulneraq; inferũt. Hęc eius uerba.

Rationes has admodum esse ieiunas, quilibet rerũ naturaliũ cognitione leuiter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidẽ poros illos natura ex prima creatione strictissimos, à dæmone eò usq; distrahi innoxiè posse, ut stramina, coria uel cultros transmitterẽt: deinde conciderent, emitterentq; suo tẽpore ad Satanæ arbitriũ libidinẽq;, conseruatã tot diebus uel mensibus substãtiam, prorsus ἀδύνατον esse, nec ullo modo fieri posse affirmo. Pori enim corporis à conditore tã angustè ab initio constricti sunt, ut præter tenuissimũ liquorẽ, uelut sudorem uel uaporem, crassius aut solidius nihil transmittant: quemadmodum etiam in duris crassisq; lapidibus, maximè coctilibus, & lignis obseruamus: quorum pori quidem liquorem trans-

mittunt,

mittunt, at nihil durum aut solidum sine incisione, fractioneúe. Talia quidem phantasia facilè imaginatur, at in actum non item deducuntur. Similitudo de lapide in aquam manu demisso, profectò multũ absona existit: ridiculũq; est, conferre hominis corpus solidum, compactumq;, cum humida, tenui & fluitante aqua, omniũ capaci, quæ naues, & quodcunq; uoles, natura admittit. Sic nec igneus ille subtilissimus radius uaginæ poros peruadens, quicquam habet similitudinis cum crassa & dura re, quam in corpus humanũ per poros illæsè intrudi cõtendit doctor ille. Nisi demonstrationis uanitate quilibet palàm cerneret, in confutando prolixiorẽ me ostenderem: probationes uerò non dissimiles sparsim in eo libro sunt obuiæ.

Similitudo absona.

In corporibus reperiuntur quædam naturaliter, quæ ad maleficia quandoq; referuntur. Cap. XVI.

INterim naturali etiam ratione in steatomatum & atheromatum, aliorumque apostematum finibus, carne exesa, ex uiscosis & putridis humoribus ac fibris calore coquente exiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, urceolorum testis, lignis, carbonibus, capillis & amurcę similes nasci, incãtationibus ab imperitis asscriptas, scimus ex Galeno & Cornelio Celso. Curauit aliàs D. Solenander in Lucensium Burgo matronã prouectioris ętatis, uxorem Hieronymi Luchesini patricij Lucensis, ab abscessu, quem diu sustinuerat supra clauiculam sinistram: ex eo aliquot dies aperto extraxit, pręter crassioris puris multã copiam, quiddam tenax ac lentum, quod cum non facile posset diuelli, eluebatur diligenter: elotum tam simile erat hapso lini madentis, ut uix persuaderetur ægrotæ & astãtib. excrementũ esse toto genere præter naturã ex uiscida materia, calore & mali diuturnitate cõcretum;

Varia apostematum contenta, apud Galenum li. 2. ad Glauc. & li. 14. met. & Celsum li. 5. cap. 6.

tum: omnes siquidem maleficium esse arbitrari penitus maluissent.

Tophi in iuncturis. Nonne in morbo articulari plerisque à pituita cruda, resiccata, crasso terrestrique humore indissolubiliter impacto, resolutis partibus tenuioribus, tophos, Græcis πώρους, uelut calcem, in iuncturis enasci uidemus: quam etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? *Anton. Beniuenius de abdit. Morb. caus. ca. 3. 18. 24. 94.* Qui post longam frequentemque tussim ex thorace uiolenter calculum expectorarunt, suprà recensuimus. In panniculo item epar cingente, lapilli aliquo numero inuenti sunt lethales, & grandes, ex ipso epate excisi. *Calculi ex thorace & intestinis expulsi, inuenti etiam in epate, fellis folliculo, & matrice.* Vnum similiter ex intestinis expulsum fuisse, & alium porraceo colore quantitate unius articuli digiti ex fellis uesicula, uelut & è matricis acetabulis duos excisos memini. De tophaceis calculis in utero natis, uide Aetium libro 16. cap. 100. At ab eadem causa in his partibus, qua in renibus uel uesica, generari potuerunt, ea coctionis specie quam ὄπτησιν dicunt, nimirum ab humore crasso, uiscido, terreo, & calore igneo: quandoque uerò & naturali, sed non analogo materiæ, humorem hunc adassante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum uariæ & admirabilis inuenitur formæ. *Lib. 6. cap. 3. de Loc. affect.* Galenus se pilos meiendo excreatos uidisse narrat, & cùm ex colore, tum ex mole credidisse dicentibus eos ex crassa lentaque materia, quam calor calfecit exiccauitque, in uenis consistere, & se longitudinis ipsorum causam ignorare. *Pili & animalcula cum urinis excreta.* In lotijs quoque eorum qui lue uenerea infecti sunt, multoties innatare uidentur minuta animalcula formicis affinia, aut ijs præsertim qui æstiuis mensibus in aqua cœlesti uolutari conspiciuntur.

Li. 2. Anatom. cap. 22. Tradit Alexander Benedictus, mulieres calculis minus affici in uesica, præter calculos setarum, ueluti quædam capillamenta, qui non sine diro cruciatu in- *Calculi mu[illegible]rum.*

nascun-

naſcuntur ex mucoſa materia. additque, aliquibus quædam in ueſica concreſcere, quæ nihilo à conchilijs ſpecie differunt. Simile quiddam ſe uidiſſe in nobili quadam domina adhuc ſuperſtite, indicauit excellentiſsimus medicus Ioannes Evvichius, quę cum longo tempore renum calculo afflicta fuiſſet (nulla enim quantumuis eruditorum medicorum ope iuuari potuit) poſt aliquot annos primùm quidem aliquandiu lanam tenuem, nõnunquam inuolutam, interdum fila longa, alba, duplicata, inſtar eorum quibus utuntur ueſtiarij, & quod fidẽ ſuperat, ſæpe cum nodo, ac ſi ad uſum conſuendi aptata fuiſſent, per urinam excreuit. Deinde uerò, quæ res etiam aliquantulum temporis durauit, arctius cõpactam, uelut ochra commixtam non tam lanam, quàm membranam lanoſam, quali integunt ſeſe illi uermiculi qui ex Seribus inſulis ad nos adferuntur, cum lotio reddidit. Poſtremò non rarò, præter reliqua, pilos longitudine unius digiti, partim utrinque albos, in medio nigros: partim contrà, principio nigros, cætera albos: præterea acutos in una parte tanquam extremitate, obtuſiores in altera quaſi profunditate ac radice (etſi radice carere oportuit) fortiuſculos, durabiles. Atque eiuſmodi materiæ tantum nõ miraculoſæ ipſa ſecum plenam portauit arculam, & pluribus uidendam exhibuit, eiusque partem Evvichio donauit. Sed mea ſententia, ſi res has monſtroſas in renibus uel ueſica non genuerit natura, meienti ægrotæ dubio procul eas ſubieciſſe dæmonem ob incredulitatem certum eſt, maximè ſi illi ſuſpicio fuerit ingeſta de maleficio.

Cum Piſis experientiſsimum medicum & chirurgum D. Gabrielem Fallopium præceptorem ſectaretur collega noſter, ſimulque acceſsiſſent quendam mercatorum internuncium natione Lucenſem, cuius

ius uxor ualetudinaria) colicis subinde doloribus laborabat, tum uerò ijsdem torquebatur grauissimè: post alterum aut tertium curationis diem, à multis remedijs ex arte adhibitis, tandem præter omnium expectationem deiecit pilam, uel tophum potius non admodum grauem, magnitudine maiorem paulò columbæ ouo, à cuius reiectione paulatim desijt dolor, pristinaq; redijt ualetudo. Hęc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius, idem aliàs nobilissimo medico Frisimelicæ doloribus colicis uexato, & cuidam tertio accidisse.

Lutræ & lacertæ in corporibus inuētæ.

Anno 1549. commemorantur in Vngaria circa Thaysæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus absolutæ lutræ & lacertæ essent inuentæ. num uerisimile uideatur, aliorum esto iudicium. licet non ignorem, uermes prodigiosos ex causa naturali quandoque in hominum finibus ingigni. De qua etiam puella suspicio spargeretur falsa, serpentem stomacho inhærere, cruciamenta excitare, & subinde ad fauces conscendere, sub mea fuit cura, belleque iam habet.

Vermis longitudinis octo pedum.

Contigit & ante annos quinque, ut retulerunt fide digni, in insula prope Masecum, rusticum quendam post continuum uentris dolorem, & sumptam aliquando aduersus id mali theriacam, uermem excreuisse octo pedum longitudine, & digiti unius, quasi cornuto ore, non admodum dissimili anatis rostro. Sæpius item uisuntur uariæ formæ lumbrici ore reijci.

Pilas magnas nigras, instar magni pugni, æqualiter orbiculatas, sine sutura, pilis paruis mollib. arctissimè infartas, ex boum iuniorū sanorū lanienę destinatorū uentriculo & intestinis exēptas, aliquot annis penes me habui. Incātatione ingestas has, exclamarent multi: generatarū tamē harum pilarū causam inuestigare natu-

naturalem libet. Vituli adhuc lacte uiuentes materno, si quando alimonia destituti, uel alioqui petulca ætate insolescentes, ad parentem uel aliam accurrũt uaccam, eius suras uel quemcunque contigerint ore locum hirtum, maximè posteriorum coxarum, tam exugunt auidè, ut etiam depilem reddant: piliq́ue ualido crebroque suctu in uentriculum attracti, & frequenti motu saltuq; lasciuo paulatim conglomerati, plerunq; lacte uel chylo obuoluuntur, aut pituitoso succo lento: qui temporis successu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodũ substantia limosa albida statim à sectione uisa est primùm obducta hæc pilarum pellicula: quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiã nigricie assimilabatur. qua una in parte cultro nonnihil excisa, eiusmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorũ locis inueniri cernimus) admodũ cõpacti apparuerũt. Citius huic sentẽtiæ astipulabuntur, fidẽq; habebũt, quicunque ueterinariæ rei assueuêre, & iumentorũ educationem attentius obseruarunt. Ita nihil omnino rationi derogatum uolo, si quando ea in rerum miraculis uel manifestò adesse, aut occultè foueri uideatur. Verùm quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à milleartifice satana, dolo & præstigijs, ut non credentes in suam illiciat nassam, nemine uerè, licet quidem phantasticè cooperante, effinguntur, & incantamenta putantur (quorum nomine frequenter incusantur puniunturq; innocentes) propono, quò ueritas à mendacio secreta cognoscatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atq; sanguini innoxio posthac parcatur: æquioriq; sententia accusatores, peculiaria diaboli mancipia (diuinos alij uocant, mihi uerò erunt malefici) conuersa male inolitæ consuetudinis fori forma exibilentur.

Pila in bonis uẽtriculo unde nata.

Seruat quoq; alius apud se eiusmodi pilã leuem admodum,

modum, oui magni quantitate, sed orbicularem, Pilis extractam ex colo intestino iuuencæ bubulæ: hæc pomo citrio uel aurantio tam erat similis, ut si eo fuisset colore (erat autem nigro) uisu solo discerni non potuisset. Arbitrabâtur quidã tum, ex integro aurantio deglutito eam ita in uentre induruisse, sed arbitrarium hoc & ridiculum: cultro autem uix ægrè cortice una in parte inciso & detracto, inuenta fuit tomenti nigrioris congeries, & suffarcinata, uel potius tota concreta ex pilis. Huius pilæ meminisse uidetur Plinius in hæc uerba: Et in iuuencarum secundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: singulare (ut putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit. Ineptè autem tophum appellat, si de nostra loquatur pila. Ille siquidem inter lapides numeratur foraminulentos: hæc uerò pila ex pilis compacta, nihil habet uel lapideũ, uel arenosum, uel foraminulentum: sed est circũquaque spissíssima, & solidíssima.

Valer. Max. lib. 1. cap. 8. Nec minus admirabile Aristomenis Messenij cor, quod Atheniẽses ob eximiam calliditatem exectum pilis refertum inuenerunt, cum eum aliquoties captum, & astutia elapsum cepissent.

Cap. 9. *Aciem scalpelli chalibeã per uenas tortuosas ascendisse, non mihi fit uerisimile.* Rerũ adhæc miracula alia huc facientia Alexãder describit lib. tertio Anatom. in hęc uerba: Acies scalpelli fracta, dum uenam imprudens chirurgus cuidã incautè secaret, meatus penetrauit diuersos, postque aurem constitit, ubi continuis ferè punctionibus sentiebatur: qua molestia sæpe à nobis leuari uoluit. Supra fidem est, quod ipsi cum in Creta essemus, uidimus. Rusticus in quodam tumultu seditioso sagitta circa dorsum impacta uulneratus fuit: euulsa sagitta, ferrum in thorace relinquebatur. ac uulnus, perquisita frustra † cuspide ferrea, chirurgus sanauit. at post biennium per inferna ea excidit: quæ miraculi gratia, bar-

† Cuspis ferrea in thorace relicta, quæ iuxta aluũ post biennium excidit.

tiâ, barbatæ figuræ duorum digitorum latitudinis oſtentabatur. Secundum enim diaphragma prius mucrone penetrauit, ubi pars carnoſior eſt: deinde ſecundum inteſtina delapſa, iuxta aluum ſenſim podicem ſecuit, uiamque ſibi ad exitum fecit ſemiexeſa: qua de re magna medicorum fuit concertatio. Idem libro 2. Anat. Qui uenarum meſenteriacarum orificia inter inteſtina ampliora putant in uiuente, quę in cadauere delitеſcant, longè decipiuntur: arbitrantur enim, ciborum fruſta per eaſdem fibras tenuiſsimas attrahi poſſe: putantque, uirginem ætate noſtra Venetijs, dum hæc conderemus, quæ crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteque in ſomno deglutierat, per urinam poſt menſes decem maximis emiſiſſe cruciatibus: quoniam in ueſica collectis uiſcoſis humoribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei oui magnitudine: & à uenis meſenteriacis acum prius hauſtam fuiſſe contendunt. Obiter hic adijciam, acus illius per urinam redditæ exemplum plurimos diſſectionis ignaros commouiſſe, qui eam per uenas meſeraicas à ſtomacho ad iecur, ac per uenam maiorem ad renum anguſtias, inde ad ueſicam penetraſſe, falſò arbitrantur, ora fibrarum in uiuentibus patentiora eſſe ad acum ſuſcipiendam putantes. acus enim ſua acie paulatim multoque tempore per inteſtina penetrauit (ſiquidem uiam ſibi facit, quod à natura propellitur) hinc per ueſicam qua parte carnoſa eſt, inde per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem cenſeatur modũ, de ſagittæ ferrea cuſpide, quæ biennium naturæ ductu commodas ſecuit partes: quod & alijs mirabilibus facilè comprobauero exemplis.

Cap. 9.

Acus deglutita, cum lotio excreta.

A' dæmoniacis sæpe falli medicos doctißimos.

Cap. XVII.

Puella à dæmone obsessa.

Medicus irridetur à dæmoniaca.

Cogitationes hominũ ignorat dæmon.

De diffinit. eccles. dogmat.

ILlis porrò dæmonis actionibus sæpius uel peritissimos, & in artis operibus exercitatissimos medicos circumueniri deprehendimus. Exemplum erit memorabile, quòd haud ita pridem, cum melancholia puellam uiginti annorum affici iudicaret clarissimus medicus, noctesque ea insomnes circiter undecim transegisset, hic ex arte pilulas de cynoglossa somnum conciliaturas offerret: quarũ una deuorata, digito alterũ ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quàm nunc dormiam. Mox, à dæmone eá obsidione subiugatá, nec perperá, asserit medicus: à quo se irrideri animaduertit. Cum uerò hinc hominũ cogitatus dæmoniũ pspicere arbitraretur, ꝙ nulli se eas ad somnum exhibiturũ pilulas aperuisset (id quod tamen satanæ puellá obsidenti innotuisse, docuit ironica illa de somno ex pilula exigua deglutita generato, obiectio) inquam ego: Medicum ad obsessæ curationem accitum fuisse nouerat dæmon: quare omni eius instituto curandi hanc modo, & medicamentorũ pręparatione uigilãter obseruata, ut spiritus est, eas somno ꝓuocando destinatas fuisse pilulas, ex ratione naturali ꝓmptè intellexit: quo nomine captata occasione, medicũ illudere, ridereq;, illi non fuit difficile. Nec hominũ cogitationes nouisse dæmonẽ, tradit quoq; Augustinus. In ea etiã puella, horrenda conuulsionũ atrociũ facies, crepitantibus quoq; iuncturarũ compagib. aliquando conspiciebatur. Ad aquæ lustralis aspersionem mirè etiam uidebatur exhorrescere. Hunc fucum quum aliàs detegere conaretur Melanchthon, dæmoniacum accessit, quem lustratis aquæ aspersione mirandum in modum exerceri exagitariq; intellexerat, aquam uerò simplicẽ sub pallio clàm contulit. Iniecta itaque à quodam lustrali aqua, suos cruciatus

confestim mirè ostendit dæmonium. Hinc ex sua pura aqua eundem aspersit Melãchthon, cuius iniectione non minus affici uidebatur energumenus. Proinde is se diabolũ fefellisse aliquando narrare solet, qui antea ipsius actiones, & cuius esset animi, minus obseruarat.

Recenset Langius historiam de quadam muliere, quæ, cum Bononiæ rei medicæ operam ille nauaret, circa pudenda ulcere sanioso, meliceride scilicet, laborabat: simulatq; uerò spem consolidationis maximè læto chirurgo ostentaret, tum repentè nouus ἰχὼρ, humor melli simillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obsidebatur, deprecationibus diuinis expelleretur: tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis uestigio, ulcus sua sponte consolidabatur. *Lib. 1. Epist. medic. epist. 38.*

In hac muliere, quam obsidione constrinxerat dæmon, sua ipsum ostentasse ludibria, & ulceris illius speciem, certum est: atq; allato illitoq; humore melli simillimo, chirurgi oculos fascino delusisse, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanasse crediderit: quem à dæmone inuectum fuisse in ulceris consolidati uestigium, uel in ulcus phantasticum, ipsa momento peracta dæmonij secessu testatur curatio.

Narrat præterea insignis philosophus & medicus Ioannes Fernelius, quòd quum non ita dudum quidam per æstus nocte uehementer sitiret, è somno surgens, potu non inuento, obuium malum fortè prehendit: id mandens, fauces sibi quasi manu præcludi strangularique sensit: simulque à subeunte dæmone iam obsessus, uisus est in tenebris uidere se à prægrandi nigerrimoque cane uorari: quæ postea, restitutus integra mente, ordine recensuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabricie linguæ febricitare, ex uigilijs & mentis perturbatione simpliciter delirare iudicabant. Alios eiusdẽ ordinis uiros doctissimos noui, *De abditis rerũ causis li. 2. A mali esu quidã factus dæmoniacus.*

 qui

qui eas symptomatum laruas conspicati, aliorumque relatui fidentes, uenenum morbi causam esse censuerint, frustraque propinarent antidota, & cauteria imprimerent.

Equestris ordinis quidam dæmoniacus.

Tradit adhæc Fernelius, iuuenem alium equestris familiæ, paucis antè annis, corporis concussione, & quasi conuulsione ex temporũ interuallis laborasse, qua nunc solum sinistrum brachium, nunc dextrum, interdũ etiã digitum unicũ, aliàs crus alterũ, aliàs utrumq;, aliàs corporis truncũ tanta celeritate exagitaret, ut uix à ministris quatuor decumbẽs cohiberetur. Caput aũt inconcussum iacebat, lingua & locutio libera, mens sana, oẽsq; sensus integri, uel in cõuulsionis ferocia. Decies ut minimũ quotidie corripiebatur: in interuallis sanus, sed labore cõfractus. Vera epilepsia iudicari poterat, si mentis sensuũq; læsio accessisset. Peritissimi quiq; adhibiti medici, conuulsionẽ epilepsiæ finitimã à maligno uene natoq; uapore, spinæ dorsi impacto censuerũt: è quo uapor in eos neruos emanaret, q à spina in artus quoquo uersum, non aũt in cerebrũ disseminãtur. Hæc credita causa ut summoueretur, clysteres imperãtur frequẽtes, purgationes generis oĩs & ualidæ, cucurbitulæ infiguntur neruorũ initijs, fotus, unctiones, emplastra primùm quæ discuterẽt, dein quę roborarẽt, uenenatamq; malignitatẽ obtererẽt. His parũ ꝓficientib. sudores ꝓliciuntur balneis, æstuarijs, & Guaiacinæ hebeni decocto: quæ nihilo magis ꝓfuerũt, quoniã oẽs longè aberamus à cognitione ueri. Nam mẽse tertio primùm deprehensus dęmon quidã totius mali author, uoce insuetisq; uerbis ac sententijs tum Latinis tum Græcis (quanquã ignarus linguæ Gręcæ laborãs esset) se ꝓdens. Is multa medicorũ secreta detegebat, ridens, quod eos magno periculo circumuenisset, quodque irritis pharmacis corpus hoc penè iugulassent. Quoties laboran-

borantem pater inuiſebat, is procul à conſpectu inclamabat, Appellentem hunc arcete, & ab ingreſsione propulſate, aut torquẽ è ceruice detrahite. ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more eſt, diui Michaelis imago propendebat. Ad hanc Fernelij narrationem, uelut parentheſi interiecta, reſpondeo: hũc dæmonem ſe Michaelis imaginem uſque adeò uereri ſimulaſſe, ut aſtantes falleret euidentius: quaſi uerò hic ullius exhorreſcat ſimulachrum, qui ne quidem ipſum Chriſtum, expreſſam Dei imaginem timuit, quem aggredi, aſſumere atque tentare auſus eſt: Paulum, uas electionis, colaphis cædere: Iobum iuſtum affligere: Euam in innocentia conſtitutam, uafro affatu fallere. Interrogatus hic (proſequitur ita Fernelius) quis eſſet, aut quo modo, & qua hęc poteſtate moliretur? dixit, multa intus eſſe domicilia, in quibus ſe recondit, & in quiete ad alios commigrare: ſe in hoc corpus iniectum à quodam cuius nomen non efferret: à pedibus ingreſſum in Regia, & à pedibus egreſſurum, cum præſtitutus dies aduentarit.

D. Michaelis imaginem ſe formidare ſimulat dæmonium.

Matt. 4. Mar. 1. Luc. 4. 2. Cor. 12. Iob. 1. 2. Gen. 3.

Confutatio illius, quòd ſe in corpus à quodam iniectum proximè dixerit diabolus, idq; prorſus à nemine fieri poſſe. Cap. XVIII.

HÆc (mea quidem ſententia) mendacij parẽs fingit, libenterque fatetur, non coactè: licet ceremonijs & execrationibus ſe compelli ſimulet, ut alios ludat, à Deo auocet, ſiniſtram de innocente opinionem inijciat, quo authorem iniecti dæmonis mox credant hunc de quo illis uolitet ſuſpicio peruerſa: ita rerum ſuarum ſategiſſe arbitratur, ſi hac quoq; ratione hominum diuellat animos, cædesque ſtruat. Enimuerò ut ne dæmoni quidem licitum eſt, corpo-

Dæmones ne mo alicui imprecando potest immittere.

ra aut hominum aut bestiarum ingredi pro sua libidine aut arbitrio: sic nulli uetulæ, nulli obstetrici (quæ corrupta multorum est opinio) nec ulli homini, quantumuis maligno aut scelerato diaboli mancipio, concessum est, corporibus dæmonas imprecando immittere. aliàs satanæ potentiam exuperaret hominis uirtus maligna, si homo pro corrupta sua uoluntate hîc posset, quod dæmoni denegatum scimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra posse, citra peculiarẽ Dei assensum, ex Sacrarum literarum traditione manifestum sit: quo suffragante, in procinctu stat spiritus ille nequam, opinione celerius corpus uel ingrediens, ual collidens. Hæc unica est eius uoluntas, spes & expectatio: Dei nutum obseruat, & calculum expetit, non uerò maliciosam ullius hominis imprecationem. quæ si tantillum haberet momenti, uix homo in rerum natura superesset, qui non uel dæmonũ myriadib. infarciretur, uel ab ijs auferretur, uel peste tolleretur, uel lue Gallica, aut Iobis ulceribus fœdissimis conspurcatus lugeret: ita domos, cõpita, uicos & urbes, his diris & imprecationib. personare ubilibet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imò seipsos leui de causa pleriq; deuoueant horribiliter, sitq; eiusmodi execrabilis salutatio coniugi à marito plerunq; etiã hora matutina expectãda, & ediuersò. Sæpenumero ira perciti nonnulli, usqueadeò his assuescũt uotis, ut in habitũ ea degenerẽt: & pro decoro tandẽ habeatur, atq; orationis lenocinio, si in familiari colloquio, uel amica salutatione, uel risu iucũdo, horrẽdæ eiusmodi cõcrepent uoces: quas tamẽ nullũ sortiri effectũ in aliũ, palàm cernimus: tantum maledici hominis, olim rationẽ reddituri, nisi pœnitudine conuertatur, lædunt animam. Atqui potius, si quid imprecationes ualere quis urgeat, omnibus erit indubitatè æterna salus expectanda: cum nemo sit,

Malam imprecandi cõsuetudo uulgaris.

cui

cui non aliquis ſalutem precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei uoluntate fit, quemadmodum ex ſatanæ impulſu illa maligna. Si quandoque ex malicioſa parentum in filios imprecatione ſiniſter aliquis euẽtus ſit uiſus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamque parentu n cum filijs ſympathiam, cuius nomine exemplum quandoque horrendum proponere ſolet Deus. Quamobrem Plato quoque, nihil parentis imprecatione filijs cenſet periculoſius. Contrà uerò accidit pijs: quemadmodum in Iacobo, Iſaaco, eiusq; liberis, item Tobia & eius filio apparuit. *Lib. 7. de Leg.* *Gen. 27. 49.* *Tob. 5.*

Dæmoniacarum imprecationum punitarum exempla. Cap. XIX.

SPectacula interim non uulgaria ſubinde oculis noſtris à Deo proponuntur, ut ijs territi, inueteratam malè imprecãdi, uel etiam temerè iurandi, & ſæpe falſo, conſuetudinẽ declinaremus. Sic fertur, militarẽ peditem ante paucos annos iter per Marchã feciſſe: ac nũmoſos loculos cuidã ſuæ hoſpitæ, apud quã decubuit ægrotus, cuſtodiendos tradidiſſe. Poſt dies paucos reſtitutus, pecuniam repoſcit ab hoſpita quę iam cũ marito eã eſſe retinendã ſtatuerat. Se itaq; eã habere negat, iniuriarũ alterũ accuſans. Iratus pedes, hoſpitã uiciſsim infidelitatis inſimulat. Quo audito, cõiugẽ purgat hoſpes, peditẽq; ex ędibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractũ enſem in oſtiũ infligit incõſideratè. Vim ſuę domui fieri ab hoc homine, proclamat hoſpes. Quare à magiſtratu in carcerẽ cõijcitur: agitaturq; ſentẽtia, ob illatã uim, illum gladio feriendũ. Iã extremus dies iudicialis prę forib. erat, ipſiq; captiuo moriẽdũ eſſe, in carcere nũciat dęmon: at ſi ſe ipſi dedere uellet, ut nihil ſit periculi, ſe facturũ pollicetur. In innocentia ſe mori malle, reſpondet captiuus, quàm ea ratione liberari. Propoſita de-

nuò periculi immensitate, ubi se aerem uerberare, & nihil proficere animaduertit dæmon, gratis suam illi defert operam, qua apud aduersarios uindicaretur: consulitque, Quando iudicio sistêris, tuam in causa forensi prætendes inscitiam, præsertim in dicendo; eapropter tibi patronum, quem aduocatum dicunt, concedi orabis: atque me non procul stante pileo cyaneo plumis insignito, postulabis causæ defensorem. Annuit captiuus, qui postridie in iudicium productus, cognita magistratus accusatione & instituto, rogat sibi in extrema illa necessitate permitti patronū: qui conceditur. Multa disputat hic doctor Iuris uersutissimus, & argutè defendit, falsò accusatum esse & condemnari peditem: hospitem enim illi pecunia spoliato uim intulisse, ostendit: rem omnem ordine quo gesta est, & ubi seposita conseruaretur pecunia, aperiens. Hospite uerò audacius inficiante, & se diabolo deuouente, imprecanteque aliquoties, ut ab eo sustolleretur, si pecuniam haberet: destitit tandem à defensione causæ LL. doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hospitem abreptum per forum in aerem auehit, ut ubi manserit, nemo cognouerit unquam.

A diabolo aufertur hospes ob imprecationem maliciosam.

A dæmone auehitur femina, ob nefaria iuramenta.

Anno millesimo quingentesimo quinquagesimoprimo, in Megalopolicis finibus, non procul à Vuildstadia, in Pentecostes ferijs, plebem cereuisiæ poculis indulsisse scribitur: cui mulier intererat, quæ sępenumero diabolum suis immiscebat iuramentis. qui, spectantibus omnibus, eam per ostium in aerem altius sustulit. Reliqui perterriti insequuntur, uisum quò deduceretur femina; cernuntque eam extra pagum in aere aliquandiu pendulam, inde redditam in agro præcipitem compererunt mortuam.

Testes

Testes carmine non adimi, & concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali inuehi. Cap. XX.

ILlorum insuper sensus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perstringi censeo, qui carmine sibi testiculos totaque pudenda auferri existimant: quibus quum aliquandiu orbati uideantur, in integrum postea restituuntur. Hic satanæ potentia & arte nerui testium pudendorumque ad suam conuelluntur originem, quemadmodum plerunque in deploratis morbis uidemus fieri, maleque notę argumentum dicit esse Hippocrates: Testiculi pudendaque retracta, uehementes dolores atque lethale periculum significant. Intermoritur enim facultas uitalis, & nerui uersus originem retrahuntur. In dæmonis uerò operibus minimè illud uitæ naufragium hic pertimescendum: nec naturalis ea subest causa. ille etenim ad tempus fascino obiecto deludit, uel dolosa neruorum retractione fallit. Ita fit, quòd postea, ubi ad uetita consilia tales adegerit, impietatisque reos effecerit, libenter ab opere desistat, coactus minimè: licet se compelli simulet, ut superstitionem qualemcunq; confirmet, aliosque arctius irretiat. Si enim hæc membra uerè adempta fuêre, quando hoc factum est, & quibus medijs? num citra sanguinis effusionem, partium læsionem & uulnerationem, omni adempto sensu id fieri potuit, & uel momento sanari? Et si hoc quoque, licet ἀδυνατον, demus: unde quæso contigit restitutio, si prorsus ea à corpore auulsa, & proinde alimento & uitali fomite destituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuêre? Num satanæ est, & angelorum eius, noua creare: aut ablatis omnino partibus uitali uirtute destitutis, redintegrare pro suo arbitrio uitam, ac ueluti colla eas agglutinare, aut

Clem. lib. 5. Recog.

Testes carmine nō adimi.

Lib. 2. 10. Præsag.

ſua potentia genuino affigere loco: quemadmodum
Lucæ 22. à Chriſto aurem Malchi, à Petro abſciſſam, indubitanter credimus reſtitutam? Minimè gentium.
Antea auditum eſt, nihil planè dæmonem poſſe condere: explicatumque, quid illi ἀμίμητον, uel inimitabile.

Teſtes monacho ſano uoletiq; execti. Cæterùm uerè, non profectò imaginariè auferebantur teſtes, anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimotertio in Iunio, cuidam monacho Hermanno Vuolfratgen Euerfeldenſi, cuſtodi templi in monaſterio Cruciferorum Duſeldorpij. Hic ubi ſocietatis actionisq; Venereæ cum muliere nupta inſimularetur à monachis, qui ea quoq; frui dicebantur, & hinc ſententiam ex actione aduerſus ſe inſtituēda coram Generali, uelut carnificinam grauiter timeret, morbum fingit, nimirū rupturam in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Helter Euerfeldenſis, illuſtriſsimi noſtri Principis chirurgus, malū hoc curaturus. Huic, detecto figmento, animi morbū inſinuat Hermannus, meditaturq; quib. rationibus collegarū manus pœnamq; euitare poſsit. Hinc conuenitur, ut Priori à chirurgo perſuaderetur, rupturā illā non poſſe reſtitui, niſi ægrotus apud ſe Euerfeldi aliquandiu decumberet, ac interea temporis uterq; illi teſtis execaretur: ut ſe in iuuentute fuiſſe caſtratum, & propterea impotentem, falſoque accuſari, quandocunq; eo nomine iudicio coram generali ſiſteretur, conuinceret. Inducitur Prior ab Engelberto, ut ſecū ille tranſigat de mercede duodecim modiorum uulgarium ſecalis, poſt umbilici rupti (ut Priori perſuaſum fuerat) curationem ſoluenda. Inde Hermanno bene ualenti utrunque teſtem illæſum clàm domi execuit Engelbertus, ſoluiturque ex pacto ſecale. Facinus hoc non ſemel cum iactantia narrari à chirurgo audiui, ſed flagello certè dignum. Excuſſa tandem quoque cucculla
poſt

post annos aliquot, duxit adhuc uxorē hic monachus, quæ postea eum reliquit.

Adhæc, quòd incantamētis quidam uinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quasi euirati, reddantur: hoc naturali occasione uarijs de causis usuuenire potest, uitiatis, impeditisúe uel natura, uel ex accidente congressus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Vnde legem de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis usum ineptis, tulerunt Theologi. Propterea non semper erit incantationi imputandum illud uitium, nec statim suspicione aggrauandus insons. A` dæmone tamen ut quidē genituræ instrumēta posse cōcubitui inidonea reddi, fateor: ita quoq; spurcissimæ anus maligna uolūtate & insulsa imprecatione id effici, cōstanter nego: quan quā illa, iniqua à dæmone persuasione inducta, secus aliquādo credat. Eodē authore, aliàs cū certa femina cōgressus, sæpe eidē homini permitti, relictis eius organis liberis, potest: aliàs cū altera uicissim præpeditis ueneræ actionis instrumētis inhiberi, ubi nullo al terius adminiculo illi opus est. Sic in Italia, & cūprimis Romæ, uiros se quoq; impotētes reddere arbitrātur nobilissima ac eadē putidissima scorta, si anterius subligaculi ligamē furtiuè alicui subtractū colligēt: eo etiā reddito, ab ea impotētia se rursus eundē liberare autumant. Idē de lupi uirga in alicuius nomine ligata uel soluta creditur. Si quis itē maleuolus, cubiculi in quo spōsus cū sua sponsa decūbit, ostiū solū pulset, inclametq; infigēs ianuæ cultrū: si ille respōdet, tū abru pta cultri cuspide, atq; in ligno relicta, is qui adornat maleficiū, discedat tacitus, spōsum ea nocte nihil posse in re uenerea fertur. At nugæ sunt. Quidam narrat, quendā cōterraneū suū, uirum nobilē, iurasse ligatum se fecisse, ne cū mulieribus cōgrederetur: ac restitutū dexteritate quadam, qua hic alterius persuasionē con

Impotentia concubitus quomodo efici potest.

Decretal. Greg. 9. tit. 15.

firmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de feminarum informanda speciositate fecerat: legensque locum, ubi eo modo ligati corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum sesamelæo, & ita iuuari. Hoc audito confisus ille Libri uerbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate quis læditur: sic & leuari eadem, credibile est, usuq; obseruatur.

De ludicro incuborum & succuborum cum hominibus cõgressu, prolixè superiori Libro, ubi sagarum discutiuntur ponderanturque actus, egisse mihi uideor.

De ligaturis uarijs. Cap. XXI.

Ligaturæ uariæ. HIc leuiter uelut in Catalogũ reducantur multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amorem uel in odium, in ægritudines & sanitates, & similia: item ligatio furum & latronũ, ut in aliquo loco furari non possint: ligatio mercatorum, ut in aliquo loco emere uel uendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos transgredi prohibeatur: ligatio nauium, ut nulla ui uentorum, etiam infinitis uelis uento obuersis, portum egredi ualeát: item ligatio molendini, ut nullo impetu uolui possit: ligatio cisternæ uel fontis, qua aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicuius loci, ne quid in eo possit extrui: ligatio ignis, ut in aliquo loco accendi nequeat, nec aliquid combustibile admoto etiam igne uehementissimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempestatum, ne noceant: ligatio canum, qua uetatur latratus: ligatio auium & ferarũ, qua uolatus uel fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profectò exuperantia, quæ partim ficta sunt: partim, si euentus eiusmodi spectentur, non impijs imputandi hi erunt ligationibus, sed ad cau-

Vide lib. 4. cap. 17.

sas

ſas naturales, impiam credulitatem, dæmonis colluſionem, uel ad occultam Dei uoluntatem referendi.

Cum aliàs in Gallicano Lucenſium ſub Apennino uerſaretur cum amico D. Solenander, de uia audiebantur acclamationes ruſtici, uulpem uoce perſequentis: ubi illi ſuſpicerent, ecce ad montis latus aſcendit ocyſsimè uulpes gallina præpingui onerata. Ibi Solenandri comes, Quid, inquit, auferam illi prędam? ac mox uerſo non admodum prægrandi lapide, fortè in uia obuio, uulpem firmat, quæ depoſito onere ſubſtitit. Accurrit ille, fugienteque uulpe, prædam aufert. Deinde ſola lapidis uerſione ſe id effeciſſe narrat, quem ablata præda ſemper ponderoſiorem eſſe oporteret: uidebatur tamen in ipſa lapidis euerſione aliquot immurmurare uerba. Cum redirent in Gallicanum, ruſticus cui erepta erat gallina, eam repetit. alter reddere recuſat. uocatur inde in ius, & ablatæ gallinæ accuſatur: qui id quidem non inficiatur, ſed ſe eam optimo ſortitum eſſe iure, quippe è uulpis faucibus ereptam, defendit. Tandem uentilata aliquandiu cauſa, ſententiam pronunciat iudex, ut gallinam ſimul coquerent, eaque unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur. Ioãnes Sohetius Eburo lepidi ingenj medicus, quum aliàs diſputaretur de ligationibus, narrabat ſe aliquoties obſeruaſſe à matre, quando ſub intempeſtam noctem non redirent ad præſepia boues, nec errabunda iumenta inuenirentur, matrem tum arreptã ſecurim obuiam uel quoduis aliud ferramentum proieciſſe per feneſtras, addendo, Ecce pignus pro his aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæſa ſupereſſe credebat. Quibus annumeretur conſcripta ab Olao hiſtoria magi Gilberti nomine, apud Oſtrogothos, ut immobilis maneret, ligati in ſpecu à præceptore Catillo, cui ille inſultare ſolet.

Lib. 3. hiſt. Sept. cap. 20. *Ligatus in ſpecu Gilbertus.*

Porrò

Porrò uariarum eiuſmodi ligationum opinio perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones ſeu philtra, certas deſignatas materies: per alligationes, ſuſpenſiones: per fortes item imaginationes, & animi exceſſus: per imagines, characteres, annulos, lumina, ſonos, numeros: per imprecationes, inuocationes, coniurationes, ſacrificia, conſecrationes, uota, nomina, uerba, perque uaria obſeruationum & ſuperſtitionum deliramenta.

His autem nugis commiſcere ſolent, ſi quæ ex Sacris literis inſtituto accommodari poſsint. quemadmodum in ſerpentum adiuratione, maledictionem
Gen. 3. ſerpentis in paradiſo terreſtri commemorant: item
Num. 21. ſerpentis erectionem in deſerto, aptè admodum, ſi dijs placet: inſuper uerſum illum, Super aſpidem &
Pſal. 90. baſiliſcum ambulabis, &c. Superſtitio etiam hic plurimum ualet, translato ritu aliquo Sacramentali ad id quod uincire uel impedire ſtatuunt. Se quoque ligari ſimulant dæmones: at certè non alijs uinculis, quàm quæ ipſi tradiderunt, mendacijs ſcilicet, ſacrilegijs, adeoque uanis ac obſcœnis rebus, ut eas referri pudor ſit.

Homines ullius rei potentia in beſtias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyßis & Diomedis ſocijs, atque Arcadibus tranſmutatis.

Cap. XXII.

In beſtias nõ transformari homines maleficio.

PLeroſque etiam ſagarum maleficio in beſtias conuerti, uoluit credula ſuperſtitioſaque uetuſtas. Sic quoque Demarchum commemorat Plinius, deguſtatis pueri immolati in ſacrificio extis, in lupum ſe conuertiſſe (meritò uorax dicatur lupus, qui hominis exta uorat) & Circe poculo ſocios Vlyſſis in illo errore diuturno fertur mutaſſe in feras, ut eſt apud Virgilium:

Quos

Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in uulnus & terga ferarum.

Item Eclog. 8.

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta uenena,
Ipsa dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atq; satas aliò uidi traducere messes.

Huc facit Boetij carmen:

Vela Naricij ducis, *Libro 4. de Consol. phil.*
Et uagas pelago rates,
Eurus appulit insulæ:
Pulchra qua residens deá,
Solis edita semine,
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos
Vertit herbipotens manus,
Hunc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente crescit & unguibus:
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uarijs malis
Numen Arcadis alitis,
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant,
Iam sues Cerealia
Glande pabula uerterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.

Sola

Sola mens stabilis, super
Monstra quæ patitur, gemit.
O' leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ ualeant, licet
Corda uertere non ualent.
Intus est hominum uigor
Arte conditus abdita.
Hæc uenena potentius
Detrahunt hominem sibi,
Dira quæ penitùs meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis uulnere sæuiunt.

In dialog. de Asino. Hisce figmentis, & Apuleij in asinum uersi fabulæ, ascribatur Luciani metamorphosis: qui in Thessaliam profectus, ut magicas artes disceret, in hospitiũ fortè diuertit, ubi mulier se unguento illinens, in coruum mutabatur. Lucianus eodem linimento se uolens inungere, in aliud errore incidit, quo, unctus uertitur in asinum. Inductus autem in theatrum uarijs conspersum herbis, ex ancillæ institutione per rosarum esum restituitur.

Herbis & uenenis non sunt uires attribuẽdæ, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarũ substantiam referuntur. his uerò rationibus homines ab illis non transformari in bestias, notum est: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, sequitur. *De Ciu. Dei lib. 18. cap. 18.* Augustini hic audiatur sententia: Si dixerimus ea non esse credenda, inquit, non desunt etiam nunc qui eiusmodi quædam uel certissima audisse, uel etiã expertos se esse asseuerent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarũ partium, ubi mulieres stabularias his malis artibus imbutas, in caseo dare solere dicebant, quibus uellẽt seu possent uiatoribus, unde in iumenta ilicò uerterentur,

rentur, & necessaria quæque portarent: postque perfuncta opera, iterum ad se redirent: nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque seruari: sicut Apuleius in libris quos Aurei asini titulo inscripsit, sibijpsi accidisse, ut ueneno accepto, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicauit, aut finxit. Hæc uel falsa sunt: uel tam inusitata, ut meritò non credantur. Et libro de Spiritu & anima: Dicit humana opinio, quòd quadam arte mulierum & potestate dæmonum homines cõuerti possint in lupos & iumẽta, & quęque necessariá portare, & post peracta opera iterum ad se redire, nec fieri in eis mentem bestialem, sed rationalem humanamque seruari. Hoc sic intelligendũ est, quoniá dęmones naturas non creant: sed tale aliquid facere possunt, ut uideantur esse quod non sunt. Deinde proximo etiam capite de Ciuitate Dei citato subiungit: Non itaq; solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim dæmonũ arte uel potestate in mẽbra uel lineamenta bestialia ueraciter posse conuerti: sed phãtasticum hominis (quod etiam cogitando, siue etiam somniando per rerum innumerabilium genera uariatur, & quum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus) ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci, ita ut corpora ipsa hominũ alicubi iaceant, uiuẽtia quidem, sed multo grauius atq; uehementius quàm somno suis sensibus obseratis. Phantasticum autem illud ueluti corporatum, in alicuius animalis effigie appareat, sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse uideatur, sicut talis sibi uideri posset in somnis, & portare onera: quæ onera si uera sunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim uera onerum corpora, partim iumentorũ falsa cernẽtibus.

Lib. 3. & 4. ubi se à Fotide maga in asinum uersum, & quid tum egerit, describit. at meræ sunt nugæ, ut etiam quæ in reliquis illis leguntur libris cap. 26.

Lib. 18. cap. 18. & lib. de Spiritu & anim. ca. 26.

D Nam

Nam quidam nomine Præstantius, patri suo contigisse indicabat, ut uenenum illud per caseum in domo sua sumeret, & iaceret in lecto suo quasi dormiēs, qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot autem dies eū uelut euigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est: caballum se scilicet factum, annonam inter alia iumēta baiulasse militib. quę dicitur Retica, quoniam ad Retia deportabatur: quod ita ut narrauit, factū fuisse compertū est, quę tamē ei somnia sua uidebātur. Indicauit & alius, se domi suæ per noctē, antequā requiesceret, uidisse uenientem ad se quendā philosophū sibi notissimū, sibiq; exposuisse nōnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluisset. Et quū ab eodē philosopho quæsitū fuisset, cur in domo eius fecerit, quod in domo sua petenti negauerat? Nō feci, inquit, sed me fecisse somniaui. Ac per hoc alteri per imaginē phantasticā exhibitum est uigilanti, quod alter uidit in somnis. Hæc ad nos non quibuscunq;, qualibus credere putaremus indignū, sed eis referētibus peruenerunt, quos nobis non existimaremus fuisse mentitos. Proinde quòd homines dicuntur, mandatumque est literis, à dijs, uel potius à dæmonibus Arcades in lupos solere cōuerti, & quod carminibus Circe socios mutauit Vlysis, secundum istum modum mihi uidetur fieri potuisse, quem dixi, si tamen factum est. Diomedeas autē uolucres, quandoquidem genus earum per successionē propaginis durare perhibetur, nō mutatis hominibus factas, sed subtractis credo fuisse suppositas: sicut cerua pro Iphigenia, regis Agamēnonis filia. Neque enim dæmonibus iudicio Dei permissis, huiusmodi præstigiæ difficiles esse possunt. Sed quia illa uirgo postea uiua reperta est, suppositum pro illa ceruam esse facilè cognitum est. Socij uerò Diomedis, quia nusquam subitò comparuerunt, & postea nullo loco apparuerūt, perdenti-

dentibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis aues occultè ex alijs locis, ubi eſt hoc genus auium, ad ea loca perductę ſunt, ac repentè ſuppoſitæ, ideo credũtur eſſe conuerſi. Quòd autem Diomedis in tẽplum aquam roſtris afferunt & aſpergunt, & quòd blandiuntur Gręcigenis, atq; alienigenas perſequuntur, mirandum non eſt fieri dæmonum inſtinctu, quorũ intereſt, id eſt, ad quos perſuadere pertinet, deum factũ eſſe Diomedẽ, ad decipiẽdos homines, ut falſos deos cum ueri Dei iniuria multos colant: & hominibus mortuis qui nec quum uiuerent, uerè uixerunt, templis, altaribus, ſacrificijs, ſacerdotibus (quæ omnia quum recta ſunt, non niſi uni Deo uiuo & uero debentur) inſeruiant. Hactenus Auguſtinus.

Niſi uerò altius dormientem Præſtantij patrẽ obſeruaſſent, ipſe omnino ratus fuiſſet & narraſſet ea reuera à ſe geſta fuiſſe, quæ tantummodo per ſomnum cognouerat, atque ita ueritatis opinionem apud multos ſortitus fuiſſet rumor falſus. Sed mera ſunt ſomnia & phantaſmata: cui opinioni ſuffragatur D. Thomas, in quæſtione de Miraculis. Pagano quoq; & infideli deteriorẽ eſſe indicant Decreta, qui credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe tranſmutari, aut in aliam ſpeciem uel ſimilitudinem transformari, quàm ab ipſo omnium Creatore. *2. Parte 23. q. 5. epiſc.*

Socios porrò Vlyſsis in beſtias uerſos, & Diomedis comites in aues, atque Arcades ſtagnũ quendam transgreſſos in lupos cõmutatos, fabuloſa eſſe, & poetarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui ſcribit, homines in lupos uerti, rurſumq; ſibi reſtitui, fabuloſum eſſe, cõfidẽter exiſtimari debere, aut credere omnia quę fabuloſa tot ſeculis credimus. Inde ſubiũgit: Mirũ eſt quò ꝓcedat Gręca credulitas. Nullũ tã impudens eſt mendaciũ, ut teſte careat. Hinc illud de Diomedis ſocijs ideo cõfictũ à poetis tradit, quoniã

Li. 8. cap. 22. Li. 10. c. 44. de Diomedis & Vlyſsis ſocijs, atq; Arcadib. in aues & feras conuerſis, fabularũ explicatio.

aues Diomedeæ, à Iuba cataractę dictæ, in ſolo totius orbis loco uidentur in inſula, ubi tumulus & delubrũ Diomedis extant, contra Apuliæ oram, fulicarũ ſimiles. Et quoniam aduenas barbaros clangore infeſtát, Græcis tantùm adulantur, miro diſcrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemq́; eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt, atq; purificant: unde origo fabulæ, Diomedis ſocios in earum effigies mutatos. Sunt qui ea ad mores referát: nimirũ ꝙ Arcades luporũ more uiuebant, ut homines uoraces & immanes, crudis ueſcentes carnibus, & fortè humanis. Idem de mutatione ſociorum Vlyſsis, iumentis aſsimilatorum ob prauitatem morum, intelligi poteſt: quemadmodum quoq; de Nabuchadnezare Babylonis rege conuerſo legitur. *Dan. 4.*

De λυκανθρωπίας morbo, quo ſe in lupos conuerti credunt homines. Cap. XXIII.

Vide li. 3. cap. 10 lib. 6. cap. 22. huius operis.

LIterarum monumentis tradit Guilielmus Brabantinus in ſua hiſtoria, uirum prudentẽ diaboli arte eò perductum fuiſſe, ut aliquibus anni temporibus non ſecus ſciuerit, quàm ſe rapacem eſſe lupũ, qui per loca ſylueſtria & ſpecus oberraret, ac maximè pueros perſequeretur, & eum ſæpè uelut amentẽ per nemora uagari inuentum fuiſſe: qui tandem Dei gratia ad mentem redijt. Adhæc Patauij lupus ſibi uidebatur agricola, Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimoprimo: multoſque in agris inſilijt, trucidauitque. Tandem non ſine multa difficultate captus, confidenter aſſeuerauit ſe uerum eſſe lupum, diſcrimen ſolum exiſtere in pelle cum pilis inuerſa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, uereq; lupi truces, uoraceſq;, tibias & eius brachia gladio feriunt, amputantque, ueritatem rei exploraturi: cognita

Ioh. Fincel. li. 2. miracul.

gnita uerò hominis innocentia, eum chirurgis tradũt curandum, ſed poſt dies non multos expirauit. Hos ea melãcholiæ ſpecie exagitatos fuiſſe dubiũ eſt mini mè, quę Arabibus chatrab dicitur, deriuato nomine à beſtiola, quę irrequieto motu ſuper aquas modò huc, modò illuc abſq; ordine uagatur. Latini, ut quidã uo lunt, tipulam id inſectum uocant, in paluſtribus locis frequens. λυκανθρωπίαν, id eſt hominis in lupum conuer ſionem uocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam appellant ex Marcello, item inſaniam lu pinam: plerique λυκάωνα, alij κυνανθρωπίαν. Eo malo correpti, ex atrę bilis fuligine ſe in lupos, uel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediũtur, potiſsimũ noctu, in cunctis lupos imitati, aut canes. Hi pallent, oculique ijs ſunt concaui & ſicci: craſſè imbecilliterque uident, linguam habent ſiccisſimã, ualde ſitiunt, os ſaliua caret. Tibiæ his ſunt ita ulceratæ ut curari nequeant, propter frequentes offenſiones, & canum morſiones. Curantur hi ſanguinis miſsione uſque ad animi deliquium, uictu boni ſucci, balneis dulcibus, ſero lactis, hiera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Iuſti, theriaca, & reliquis melancholiæ utilib. Caput his ante acceſsionem irrigatur ſoporiferis, nares opio inunguntur. Quandoque & ſomniferum medicamentum propinari oportet. Hoc naturæ uitium & humanæ mentis alienationem fabulæ apud Ouidium ſubminiſtraſſe occaſionem ueriſimile eſt, de Lycaone Arcadiæ rege, quem à Ioue in lupum ob ſua ſcelera mutatum finxit. Interim atræ bilis morbi, lycanthropiæ dicti, adiungit notas, quemadmodũ ridicula poetarum commenta naturales ſæpè ſolent habere cauſas.

Chatrab Auicen. lib. 1. 3. fen. 1. tract. 4. cap. 21.
Tipula.
λυκανθρωπία
Paul. Aegin. li. 3. c. 16.
Aetius li. 6. cap. 11.
Melancholia lupina. Inſania lupina.
λυκάων.
κυνανθρωπία
Lib. 1 Metamorph.

Territus ipſe fugit, nactusq; ſilentia ruris,
Exululat, fruſtraq; loqui conatur, &c.

Plerosq; etiã atra bile uitiatos, ſe leones eſſe, uel dæ-

Auic. lib. 3. fen. 1. Tract. 4. cap. 29.

mones, uel aues, imaginari, annotauit Auicenna. Plinius & Edouardus ſcribunt, cerebrũ urſi deuoratum ingignere imaginationes, quaſi in urſum quis trãſmutatus ſit. Id noſtro hoc ſeculo cuidam Hiſpano nobili oblatũ fuiſſe edendũ traditur, qui per deſerta & montes uagabatur, ſe in urſum eſſe conuerſum phantaſia uitiata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturam, nihil poſſe condere, aut reuera immutare, rationibus, & ex Decretis abundè demonſtratum eſt: & euidentiſsimè conſtat ex eorum qui hæc fuerunt paſsi ludibria, confeſsione, quam lib. 5. cap. 11. deſcriptam, qualicunque explicatione ſum interpretatus.

Part. 2. cauſ. 26. q. 5. epiſc.

De naturali ſexus humani mutatione. Cap. XXIIII.

Naturæ miracula in ſexus immutatione.

Lib. 7. ca. 4.

Gellius li. 9. cap. 4.

Lib. 6. Epidem. part. 8. aph. 45.

CÆterùm quæ mihi fortaſsis hic obtrudere conabuntur alij naturæ miracula, ipſe referam. Plinius: Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in Annalibus, Licinio Craſſo, C. Caſsio Longino Coſſ. Caſini puerum factum ex uirgine, ſub parentibus, iuſſuq; haruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit, uiſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet: nupſiſſe etiam, mox barbam uirilitatemq; proueniſſe, uxoremq; duxiſſe. eiuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe uiſum: ſubditq;: Ipſe in Aphrica uidi mutatum marem nuptiarũ die L. Coſsitiũ ciuem Tiſdritanũ. Liuius lib. 4. ſecund. bell. Punic. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coſſ. uirum ex muliere Spoleti factum, Hippocrates autem ſcribit, Phaetuſæ cuipiam Pythei uxori corpus uirile, & in uniuerſum hirſutum & piloſum fuiſſe redditũ, barbamq; eam emiſiſſe, uocẽ item aſperam fuiſſe effectã. Quod ipſum etiã Namyſiæ Gorgyppi uxori in Thaſo eueniſſe, ſubiungit. Præterea Amatus Luſitanus conſcribit

Centur. 2. conſult. curat. 39.

ſcribit hiſtoriam eiuſdem argumēti,his uerbis: In oppido Esguerra, nouē leucis à Conybrica,nobili apud Luſitanos ciuitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (ſi rectè memini) Maria Pacheca erat: quæ cum ad ætatem perueniſſet, in qua mulieres primùm menſtrua emittere ſolent,uice menſium priapū uſque ad id tempus intus latitantem extrà eiecit. Et ſic ex femina factus eſt maſculus: & uirili toga indutus,ac ſacra aqua reſperſus,Manuel fuit uocatus. Qui ad Indos perueniens,& diues ac clarus factus, poſtea ad ſuos redijt,& uxorem duxit. Sed an liberos genuerit,non ſatis compertū habeo. Conſcij tamen ſumus, imberbem hunc ſemper manſiſſe. Hactenus ille: quæ eo à me adducuntur ſtudio,ut probē non ſolum hanc ſexus permutationē & uerisſimā eſſe, & naturaliū rationum baſi inniti: ſed etiam feminas tranſire in maſculos, ſaltē aduerſus inanem Auſonij aſſertionē, qui duorū exemplorū auctoritate etiam tueri conatus eſt cōuerſionis huius oppoſitionē. Verùm ubi cauſſa incredibilis iſtius effectus fuerit cognita & perſpecta, ilicò cōſequutionis necesſitas alterius falſitatem deteget: quæ ut inueſtigatione acquiratur, duo ponēda ſunt fundamenta demonſtrationi naturæ prorſus cōuenientia. Primum eſt, poſt animantis productionē, uirtutē cōformatricē nō eſſe ocioſam: alterū, particulæ alicuius prærogatiuo iure dotatas mulieres. huius preſentia ſubminiſtrabit generationi materiam,illius cōfesſio efficiētis actionē. Quæ ſi uera ſunt, ut profectò ſunt,oportebit circa pudēdū muliebre latitare aliquod membrū priapi figuræ perſimile: quia ex Phyſicæ ſpeculationis certitudine cōſtat operationē naturę nō exerceri in ſubiecto quolibet,ſed idoneo & prediſpoſito: quēadmodū etiā uis cōformatrix, animāte iam edito in lucem, non procreat de nouo partes, ob materiæ conuenientis & reliquarū occaſionum d[illegible]

ctum,ſed imperfectas adimplere facilè poteſt. Proinde his ita conſtitutis, ſciendum eſt,eiuſmodi particulam reperiri in κολπῷ γυναικείῳ, quæ cunctis mentulę uirilis conditionibus prorſus reſpondet, adeò ut prædita ſit ligamẽtis,neruis,uenis, arterijs, muſculis,prępputio,glande,ne quid omnino deſideretur. Eius exquiſita obſeruatio hactenus ferè fuit neglecta, ob pinguedinis uelamen, à recentioribus: at ab Auicenna deſcribitur ſub nomine Albathara, uel Albandar: & à Ruffo Epheſio κλητωρὶς uocatur,unde obſcœnum uerbum κλητωρίζειν,uel κλητωράζειν deriuatur:nec non Nympha, Myrton, ὑποδερμὶς. Atque exigua hæc caruncula paulatim molis augmẽtatione exurgit tandẽ in priapum omnibus ſuis numeris abſolutum: quod cõtingit præcipuè aut menſtruæ expurgationis initio, aut connubij tempore, quoniam in eo Naturæ impetus incrementum molitur:in hoc uerò,propter primi coitus uehementiam, effringuntur particulæ iſtius carceres,quibus exonerata uirtus formatiua dein elaborat in promptiori expulſione. Ita etiam fit,quòd tunc corpus & hirſutius euadat propter menſium ſuppreſſionem, & robuſtius ob ſexus uirilis ſucceſsionem, Hoc autem mẽbro quum ſaltem mulier dotetur (unde omnes feminæ licet actu tales ſint,potentia tamen maſculos nominarim) neceſſariò elicitur, hunc mutationis ordinem progredi tãtum à ſexu femineo ad maſculum,non econuerſo: quia natura ſemper addit, nunquam demit; ſemper expellit,nunquam reprimit; ſemper mouetur uerſus dignius, nũquam indignius, Itaque Auſonio uanitatis crimen adſtringo, quòd Beneuenti puerum quempiã repentè uirginem factum refert:

Lib. 3. fen. 21. Tract. 4. cap. 23.
Albathara.
Albandar.
Klitoris.
Nympha.
Myrton.

Nec ſatis antiquum,quod Campano in Beneuento
Vnus epheborum uirgo repentè fuit.

Poetas eiuſcemodi fabulas excogitaſſe uel inde liquet,

quet, quòd fingunt Tiresiam uatem Thebanum, cuius suprà meminimus, cum coeuntes angues baculo percussisset, mutatum in fœminam fuisse, postque annos undecim, iterum à se cæsis anguibus, uirilem naturam recepisse.

Horum item miraculorum meminêre Sabellicus & Pontanus. Sed quod abstrusa naturæ operatione contingit, atque in ea metamorphosi, & quidem solius sexus, continuò perdurat, nullum hic meretur locum, ubi tantummodo de fictis momentaneisq; dæmonum formis & præstigijs, quo ad fieri potest, explicandis agitur. *Sabell. lib. 9. cap. 8. de Ostentis.*

Quòd pleriq; putantur dæmoniaci, qui melancholia agitantur, & è diuerso. Cap. XXV.

DE melancholicorũ imaginatione deprauata, & subsequentibus eorum interdum deliris ridiculisque actionibus: nonnunquam etiam grauibus, serijs, horrendisque operibus, suprà lib. 2. cap. 23. satis multa dixi, ut repetitione minus opus sit. hinc tales uel fatui uel à dæmonibus obsessi sæpe iudicantur, quemadmodum quoque energumeni uicissim melancholici interdum dicuntur. Exquisitum itaque desideratur hic iudicium, ut inter utrosque discernatur affectus: qui plerunque etiam complicantur. Humori etenim melancholico, uti materiæ suis ludibrijs consentaneæ, diabolus se, ut antea memini, insinuat libentissimè. Non tamen à dæmonijs cuncti exercentur melancholici: at contrà ferè fit, ut omnes dæmoniaci ob acerbos cruciatus affectusque graues, reddantur melancholici. Mulier quædam Budericiæ singulis annis eiusmodi melancholia, uel potius mania agitabatur, ut septimanas aliquot multas noctu circa sepulchra in cœmiterijs degeret: excurreret e-

 tiam

tiam ſubinde in plateas, effringens huius ianuas, & illius feneſtras perrumpẽs, interdiu aufugeret ad loca ſecretiora & ſylueſtria. Et quia is paroxyſmus maximè incideret in diẽ feſtũ Paſchæ, hoc eſt, tempus uernum, huic morbo ex humorũ motu aptũ: credebatur tum temporis à uulgo, illam à ſpiritu exagitari maligno. Vide item hiſtoriam dæmoniacæ, quæ melancholia infeſtari reputabatur ſuprà cap. 16.

Ficti obſidij diabolici hiſtoriæ memorabiles duæ: alterum autem ad incantamenta relatum. Cap. XXVI.

Obſidij dæmoniaci figmenta.

Mendicus Iuſtus fictè dæmoniacus.

IN hac eorum qui à dæmonum maleficio exagitantur, hiſtorica ſerie, non extra inſtitutum fuerit, recenſuiſſe naturale, rarumque tamen, diabolicę obſidionis figmentum, à me olim Neomagij apud Geldros uiſum, in quodam mendico nomine Iuſto. Hic ut iuſta occaſione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonij in ſe dominium ſimulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat, concidebatq; iacenti uenter: interdum & fugam minacẽ, inſultum uiolentum, & toruam faciei inuerſionẽ fingebat. Cuſtodes latus utrinque claudebant, eius coniunx & ſcortum: quæ proſilienti renixæ, ferramentis appoſitis eum coercendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò inſtructę, ſtrenuam nauabant operam, ut eleemoſynam à populo die Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent uberiorem. Tandem in doloſi machinamenti opinionem uenit magiſtratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio diſcedenti, ſub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus eſt locus, manus inijcerent. nam hic eiuſmodi apprehendiſſe hominem, erat religio, nefasque ducebatur, ob prophanationem loci ſcilicet ſacri. Poſtremò tamen cognito latrocinio

quater

quater perpetrato, abreptus, in uinculis artem cõfessus est, qua uentrẽ, ut pro suo nutu exundaret subitò, relabereturq; continuo uortice, coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul deuorato, quo antea obliniebantur præmuniebanturq; uentriculus & intestina aduersus uim hydrargyri deleteriã, argentum uiuum deglutiebat, quod suo pondere ex uentriculo per pylorum in intestina ferebatur. ubi ob pessulum ostio obditũ, præcisa erat exitus uia: quare quum uehementer id humidum sit, & tenuium ualde partium, ac cognata mobilitate inquietissimũ, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob intestinorum butyro inunctorum anfractus euaporare (etiamsi ea fuisset caloris uehementia) potuit. Hinc ciebatur ualida illa uentris perturbatio, & iactus inæqualis, quam augebat uehemens & uoluntaria uentris succussatio, illæsis interim ob præsumptũ butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris semotis, inquietum dęmonem, captiuũ quippe Mercurium, extracto pessulo liberabat. Hunc tragœdum decimo post editum hoc spectaculũ die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ uidi: ex qua horis duabus pòst descendit, eodem tamen repositus die, strangulatusq;.

Hydrargyrũ ualde humidum & tenuium partium.

Ad hunc numerum referatur impostura, uerè commenticijs ligaturis ascribenda, cuiusdam Ioannis Patris nomine, Germanis Hans Vatter, nati in pago Mellinge, medium miliare dissito à Duringorũ Vuymaria. Hic professione bubulcus, triennium per celebres aliquot Germaniæ ciuitates uagatus est, simulans se ipsis D. Ioannis ferijs hora matutina, quũ boum curam gereret, à Nicolao Gottel, postea ob sua flagitia Vuymariæ exusto, incantatum, pane assumpto cyaneo ex sextuplici sanguine cõfecto, nimirum infantis nondum baptismo initiati, & ab eo occisi,

Ioãnis Patris commenta.
Ligatura ficta.

cisi, serpentis, bufonis, echini, uulpis ac lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo diuexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus confessum fuisse asseuerabat. Hinc dæmonem excruciasse ipsum multifariam ait, ac tam strictè momento colligare manus sæpe in tergo uinculis ex pilis equinis & sericeis lacinijs intortis, ut nisi mox eorum incisione laxaretur, sanguinis subsequeretur eruptio. Coartabatur enim singulari artificio ligaturæ nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore sanguinem è sinistra aure atque ore frequenter effluere querebatur: & inter reliqua, semel Mansfeldia in aere euectum se, & ualido uento Halam ultra muros translatum, ibique catenis argenteis colligatum fuisse narrabat: item Bornæ, ubi in turre inclusus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis leniretur, atque ab eius laqueis tutus conseruaretur, per foramen angustum crassi formicis à diabolo perruptum, se indusio solummodo tectum, à dæmone extractũ fuisse, atque in uastam traductum solitudinem: sed quomodo, se nescire: atque ibi tres noctes sine ulla cibatione humana peregisse. Addidit quoque, se catenis ferreis crebrò à dæmone constrictum fuisse circum corpus, pedes & collum: ac semel ita in patibulo ad hoc spectaculum à satana ex ingentibus lignis constructo, in quodam horreo alligatum fuisse. Admiranda quoque phantasmata, apparitiones & spectra annexuit, nec omnia enarrare breuibus se posse inquit; sed cuncta ordine, uelut seriem historicam, conscripta esse, tandemque per typographiam lucem uisura, ut mundo innotesceret, quanta crudelitate plurifariam à dęmonio excrucietur, dilanieturque. Nec prætermisit suũ in orando, concionibus sacris audiendis, & communicatione Sacramenti corporis & sanguinis Domini singulis quatuor septimanis, studium. Ad resipiscentiam quoque ut populum hortaretur, se impelli affirmabat.

mabat. Poſt diutinam huius tragœdię oſtentationem, Norimbergam tãdem uenit, ubi ijſdem uſus technis, â prudenti & circumſpecto Senatu obſeruari cum uigilanti ſagacitate induſtriaque, ſemotis cuſtodibus ſolitis, iubebatur: & licet primùm abitionem urgeret, deſperationem deinde ſimularet, & neſcio quæ non comminiſceretur ad artis ſuę fucum: eò tamen ad extremum redactus eſt, ut ſe nunquam à diabolo ligatum fuiſſe, ſed ſibijpſi laqueos à ſe paratos, celeriter ſemotis arbitris inieciſſe, ubi item eorum materiem ſuffuratus fuiſſet, fateretur. Vinciendi etiam ſpecimen oſtendebat liberè: & ſuctu ſanguinem ex gingiuis extractum fuiſſe narrabat, quem quoque manu quàm ocyſsimè in aurem ſeorſum inſtillabat. Reliqua item enarrata miracula, mera fuiſſe mẽdacia faſſus eſt: uniuerſamque huc ſpectaſſe fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam cõfeſsionem, ſententiam mitigauit, reumque publico palo in ſpectaculum & irriſionem ad horæ dimidium alligatum, exilio puniuit ampliſsimus eximiæ prudentiæ, iudicij, uirtutis atque authoritatis ordo Senatorius, 9 Maij, Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo-ſecundo. Id uerò diabolicæ uexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem ueram, alius antea epiſtola typis excuſa præmaturè euulgauit, tecto dolo falſus.

Magiſtratus Norimbergenſis prudentia ſumma.

Eiuſdem ſimulatæ obſeßionis iuuantibus ſacrificis hiſtoriæ. Cap. XXVII.

EOdem anno, nimirum ſexageſimoſecundo, in Martio, Duſſeldorpium uenit puella quædam Vuerlenſis, circiter annos uiginti nata, bene habita, ſed uultu torua. Hæc, ut mendicandi ſolennior eſſet occaſio, literis munita teſtantibus, eam à dæmonio obſeſſam, ad D. Hubertum Ardennatem profectionem

Puella Vuerlenſis epileptica, putatur dæmoniata.

ctionem instituerat, ut ibi à satanæ iugo solueretur. Cum patruo & conducticio homine comitem etiam habebat monachum, annum propè trigesimum agentem. In collo, tanquam amuletum contra diaboli scilicet impetum, dependebat stola ecclesiastica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ uiris ornatissimis, ecclesiaste suo, & medicis collegis meis coniunctissimis (qui bona fide rem omnem mihi exposuerunt, tum enim aberam) quicquid id esset negocij, solertissimè inquiri uoluit Princeps noster illustrissimus, quibusuis imposturis non tam faciles, ob non uulgares ingenij dotes, offerens aures. Quantum itaq; ex ægrotæ & aliorum relatu conijcere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quòd ob ecclesiastici uiri præsentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tandemq; eò adacta est, ut illum in eodem secum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à suis exuuijs prorsus nudatum, sed qui indusio adhuc tectus esset. Quum uerò hora quadam matutina è somno excita, patruum, atq; alterum custodem uestitos in lecto secum conquieuisse obseruaret (fortassis uespere præcedēti potu adeò consopita, ut minorē horum concubitorum habuerit rationē) se aliàs eos pedibus è lecto expulsuram minitabatur, si redirent: at nullam patiebatur repulsam monachus. Rogata etiā, quomodo aliæ monachi lupæ aut concubinæ (quas duas illum Vuerlæ reliquisse nō negabat) ipsius peregrinationem ferrent? Ægerrimè, respondit. Monacho quoque iactanti, se tribus uerbis horribile in ea posse spectaculum excitare, quū à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem ualeret, ostendere non grauaretur, nihil omnino potuit.

Obsessionis diabolicæ cōmentū punitum. Maubusæ in Hannoniæ finibus huiusmodi contigit facinus, mihi narratum à uiro cui fidere quis possit, & qui modò mihi affinitate iunctus est, doctus & pius,

pius, totiusq; actus spectator. Nam tum fortè diuersabatur apud urbis illius præpositum, suum consanguineum, quem salutandi gratia conuenerat. ibi subsistens præ foribus, uidit undiq; populum confluere, & uelut agmine facto ad templum concurrere. rogabat quid rei esset? Tum illi quidam: Obsessum à dæmone quẽdam aiebat ibi exorcisari: quod ut uideret, accessit. Ingressus tẽplum, uidit sacrificũ quendã peragentẽ sacrum, & dęmoniacũ altari proximum, qui aspectu horridulo & turbato sedebat tacitus. hunc sacrificus ille per finitimas undiq; regiones circũduxerat, subinde exorcismis tentans dæmonium eijcere. is dum pronũciaturus Euangeliũ, se in illud latus ubi erat dæmoniacus, contulisset, & ad Euangelij locum peruenisset, Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis: tum dæmoniacus, quasi horũ sermonũ impatiẽs, sese cõcutere, agitare, & altùm clamare incœpit. perlecto Euangelio subticuit, donec finita missa, sacrificus illũ suis aggrederetur exorcismis, qui quidẽ & ridiculi fuerũt, & stolidi ac inepti. Subinde inculcabat illud, Maledicte diabole, dic maledicte diabole. At dæmoniacus ad pauca respondebat. Tandẽ exorcista: Dic, inquit, maledicte diabole, quid'nã est omniũ tibi inimicissimũ, maximeq; cõtrariũ? Subticuit aliquandiu, ac tergiuersabatur dæmoniacus. exorcista uerò acriter urgebat atq; instabat: tandẽ dęmoniacus ueluti uictus, clamabat, Aqua lustralis. Tũ ea aqua craterã argenteam impleuit exorcista, ac ori dæmoniaci admotam coegit illũ exhaurire: qui torquere se, & sic grunnire planè cœpit, ut porci solent, dum cultrum iugulo infigit lanio: ac paulo pòst totus intumuit, gutture potissimùm, ita ut supra naturam id contingere quiuis dixisset. Hinc exorcista ueluti præsentissimum alexiterium ad expellendum dæmonem, illius gutturi applicuit D. Gundulæ reliquias, theça argentea recon-

Marc. 16.

reconditas. Tum ille agitare sese, & intorquere, sicque clamare cœpit, ut Stentora illum dixisses uincere, uel quantum Gradiuus Homerus: ut inquit ille. Deinde quasi uictus, ad interrogata respondebat omnia: uerùm quæ sciscitabatur exorcista, talia erant, ut uel ad aliquorum contumeliam, uel uindictam producta uiderentur: certè stolida erant, indigna, minimeque ferenda. Altero die denuò subiectus est exorcismis dæmoniacus: sed ut accessit hic meus affinis, ilico destitit exorcista. Audierat (ni fallor) hunc cum præfecto, & nescio quo alio prudente sene habuisse sermonem de hoc dæmoniaco: & in hanc incidisse illos suspicionem, ut omnia ista fictè agi & fraudulenter crederent. Vnde huic obuiam ueniens ait, idque Latinè, quo uidelicet perspecta esset illius eruditio, & Latini sermonis lepor, ait inquam, Ipse est extra: hominem â dæmone liberatum innuens. Postridiè urbem reliquit. Non ita multo pòst detecta re, palàm fuisse imposturas patuit: quare tandem uterque meritas ob tantum flagitium dedit pœnas.

Eiusdem argumenti eleg ns historia.
Cap. XXVIII.

Historia festiuà figmenti femellæ dæmoniacæ.

ALiud diabolicæ obsessionis & exorcismi figmentum legitur in libello Gallico ante triennium Parrhisijs edito, inscriptoque Narrationes mundi fortuitæ, narratione 32. In pago cuidam arci proximo inter Delphinatus & Sabaudiæ montes, qui à rudiori plebe incolitur, sacrificus magis bibigis agendis quâm parochiæ administrandæ aptus, in pastorem eligitur, quòd lectionis scientia tantummodo reliquos præcellere rusticos uideretur. Et quū ex recepto more nihil ferè in pagis illis citra pastoris cognitionem perficiatur, hic pedetentim apud omnes illius pagi feminas factus est compater: quibus

quum

quum ea occaſione uteretur familiariter, una tamen Liſetta nomine, à curatore magis habebatur in delicijs. Huius maritus, qui in bello Gallico uictum fodiendo aliàs quæritaſſet, & iam ad eaſdem decreuiſſet redire operas, cœpit nonnihil angi ob nimiam parochi cum uxore familiaritatem, eiq́ue omnium ſacrificorum conſuetudine interdixit. Mœrore itaque offuſus paſtor bonus, aliud captat extempore conſilium: mittitq́; ſecretò anum maleficam, cum ſua commatre, quam uocant, conſulturam, quibus modis ad conſuetam amicitiæ uelitatione reuerti tutò poſſent. In eiuſmodi comœdiæ actu exercitata apprimè tetula, Liſettæ aures hoc blando demulcet affatu: Mea filia, te animi admodum eſſe anxiam cõperio: eiſdemq́; doloribus conficitur tuus compater, propterea quòd legitimum ſuum amorem præpediri uideat. cõpatior & ego quidem, quòd iuuencula eandem olim ſim experta aleam, & duram perpeſſa ſortẽ: nihilominus rebus afflictis remedium inuentu facile, ſi prudentiam quis prouidè adhibeat. Auderes'ne fingere te dæmone obſideri? Helas mea mater, reſpondet iuuencula, perſonã hanc non inſcitè induerem, ſi ea ratione proſici poſſe, ſpes affulgeret: quandoquidem in mentem redit, uicinam noſtram, me puero, ſimili uulnere ſauciam, quotieſcunque cum alijs puellis illi obuiá eram, bellè & artificioſè cruciamentũ hoc ſimulaſſe. A ſortilega hac deinde accuratius inſtructa Liſetta, ante tẽplum audita miſſa intorquere oculos, contrahere manus, ſpuma defœdare os, & lupi eiulatũ edere incipit. Accurrens mox uulgus ſtolidum, præcipiti & nouo hoc malo attonitum, eam dæmonio agitari cenſuit. Miſer maritus nõ ita procul ob zelotypiá ſedulò eam obſeruans, haud leuiter turbatus, illam domum reducit, ubi conſolatum uicini confluunt. Sic ille ob grauẽ torturá, qua oppreſſam inopinatò arbitrabatur con-

iugem, suspicionis non immeritò conceptæ oblitus, rectà ad parochi ædes, uelut mentis impos, properat, oratum, ut suis exorcismis tam malitiosum ex uxore spiritum exturbare dignaretur. Dominus Mauricius quanta poterat dexteritate sese continens, mirè exclamat, lugetq; insperatum huius ægræ infortunium, inquiens: Ha ha ha, mi compater, morositas in uxorem nimia, & suspicio ob causam non satis iustá, probum maritum certè decet minimè: siquidem eo nomine in sensus communis errorem quandoq; etiã dilabuntur matronę inculpatissimæ. Inde arrepta stola atq; organis coniurationi idoneis, ægrotam liberè adit, atq; post suffragia infinita occulto murmure deblaterata, interrogat spiritũ, quis'nam esset? Lisetta ꝓbè instituta à uetula, uoce rauca submissaq; respondet: Ego patris huius iuuenculæ spiritus sum, ut hanc pœnitẽtiam decẽ annis ex uno corpore in aliud trãsgressus agerem, condemnatus. Maritus præsens ubi intellexit soceri esse spiritũ, non sine lachrymis in has e uestigiò erũpit preces: Mi pater, per Deum te oro, ut exeas, nec amplius torqueas misellam filiam. Spiritus respondit: Hinc equidẽ egrediar, sed in te cõmutato hospitio rursus cõmigrabo, ubi designatũ pœnitentiæ tempus absoluam. Sabaudus hic horribili ea sententia territus, usq; adeò exhorruit, ut incunctanter stola parochi arrepta cinxerit collum, exclamans: Mi cõpater, mi amice, aliquem'ne modum nosti, quo grauis illa sententia mutari queat, per preces, ieiunia, eleemosynas, uel alia pietatis officia? Tum Lisetta uidens ex uoto succedere institutũ & fucũ, uoce ait ficticia: Amice pauperior es, quàm ut qualia conueniunt euitandæ huic pœnitentiæ bona conferre ualeas, sed horum loco quadraginta inuisere templa, & in quolibet orationes fundere attentas oportet, quibus apud Deum offensarũ remissionẽ impetres: alioqui

qui ordinationẽ cœlestẽ euasurus neutiquã Hæc pœnitentia marito ea ratione imperabatur à Lisetta. ut propter templorũ distantiã in ea peregrinatione, temporis satis furori spiritus extinguendo donaretur. Vt aũt uoti cõpos minus impeditè redderetur, spiritus uoce facticia sermonẽ ꝓsequitur, cum homine expostulans, ꝙ iniqua suspicione suũ aggrauarit cõpatrẽ, uirum scilicet sanctum, cuius preces quoq; Deo apprimè forent gratæ: eo nomine uxoris curã huic cõpatri esse cõmendandam, interea dum religionis ergò peregrè illũ agere oporteret, studiosè hortatus est. Miser hic Ioannes, à purgatorij pœnis se facilè absolutũ fuisse ratus, in genua ante parochũ prouoluitur, ut ignoscat obsecrans. Remissione haud grauatim exorata, ne deterius quid illi contingeret, religiosam ilico exequitur peregrinationem. Interim commissæ sibi Lisettæ qua potuit uigilantia fidelẽ nocte dieq; præstitit operam D. Mauricius, ut ꝓfligato hoc spiritu, alter eius loco successerit, cuius paulatim in uiui infantis imaginem adolescentis, patrem se esse post absolutum pœnitentiæ tempus, credebat maritus.

De ijs qui ueneficium patiuntur. Cap. XXIX

CÆterùm si q ueneno oblato, uel illito, uel eius uapore attracto, à ueneficis infecti sunt, iudiciũ esto penes medicos: qui hîc inter uenena (quorũ uis cæca & delitescens uario symptomatũ cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (q̃ nõ tantũ manifestis qualitatib. sed totius etiã substantiæ dissidio, uitæ nostræ primordia demoliri cõstat) atq; inter morbos alios uulgares, raros, occultos, naturales tñ, secũdũ peculiares quorũcunq; notas, discernẽt. Siquidẽ uenenati, ꝑ pharmaci hausti uel applicati qualitatib. apertis, uel occulta totius substãtiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut stomachi, alui, intestinorũ, ic-

Veneficiô infecti.

Dioscor. li. 6 in Proœmiô.

coris, renum & uesicæ cruciatibus grauiter exerceantur, ut singultiãt, erodantur, cõtremiscant, refrigerentur, obmutescant, conuellantur, pulsus difficilis fiat, ueternus premat, uertigo obuertetur, caligent sensus, sanguis erumpat: ut itẽ strangulentur, siti aut febre cõflictentur, ægrè lotiũ reddant, torminibus uexentur, nausea premantur, crebrò uomant, frequẽs animi deliquium ex nimia cordis angustia sentiant, dysenteria flaccescant, rubescant, tabe putreant, liuore suggillentur, pallescant, desipiant, stertant, uiribus deficiant: imò ex tarantulæ morsu alij perpetuò rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij uigilijs afficiuntur, plerosque uomitiones torquent, nonnulli saltãt, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infestantur: alij alia patiuntur incommoda, & phreneticis, lymphaticis ac maniacis assimilantur: & mirum, quòd auditis continuò musicis instrumentis tripudiantes, donec ueneni uis insensibiliter per cutis meatus & per sudorem discutiatur, liberentur.

Tarantulæ morsus symptomata & curatio.

Venena autem, eorumque tam generalia quàm priuata indicia, præter reliquos, non minus diligenter & exactè, quàm etiã doctè, descripsit Dioscorides: nec segnem in eo opere explicando, exornandoque præstitit operam, solertissimus simplicium inuestigator Matthiolus. Inter ea uerò quæ intrò assumuntur, multo præsentius ac atrocius, quàm quæ contactu, offendunt. At quæcunque contactu lædunt, hebetiora, minusque efficacia sunt: neque in solo spiritu uel in aere, uerùm in humore quodam promouente, uires sortiuntur. Porrò quod halitu ferit uenenum, omnium præsentissimum & efficacissimum est, nec humoris nec crassioris materiæ tanquam uehiculi indigum, ut in nos agat, commigretque. Enimuerò tenuissimum quum sit, spiritu attractum, ocyssimè per pulmones in cor, uiscus uitæ primarium, & in arterias propagatur, in

Li. 6. de Materia med.

Venena intrò assumpta.

Contactu lædentia.

Halitu ferientia.

tur, in uniuerſum denique corpus prorepens : primumque ſpiritus, deinde humores, poſtremò ipſam partium ſubſtantiam uitiat. Morbi, teſte Hippocrate, qui à corporis membrorum ualidiſsimo proficiſcuntur, grauiſsimi ſunt : atque ſi, ubi cœperunt, permanſerint, neceſſe eſt ualidiſsimo membrorum laborante, totum corpus affici. Interim meminiſſe oportet, ex putredine longius graſſata, uel alia abditiore ex cauſa, uirus etiam in nobis prouenire gigniq; poſſe. Hanc quæſtionem ueteres diſputaſſe, docet Galenus : rationibusq; apertiſsimis collegiſſe, eoſdem affectus fieri & à lethalis ueneni hauſtu, & à corruptione quę à corpore ſcaturire poteſt. *2. de Nat. hum.* *Lib. 6. de Locis affect.*

Huc pertinent eorũ notæ, quos φαρμακεία læſit : ubi ſcilicet philtra ad amorem ciendum porriguntur, eſu haurienda, uel potu. Sic in uita Marci Antonij Plutarchus de eodem refert, quòd magicis carminibus & amatorijs poculis deuincta mẽs, amiſſa libertate propria, in Cleopatræ uultu hęrebat infixa, longè redeundi quàm uincendi cupidior.

Pecudes quandoq; uenenis tolli, ſed ut plurimùm peſte. Cap. XXX.

VEneno adhæc propinato, uel ita collocato ut halitu lædat, iumenta pernicioſe affligi quandoq;, inficiatur nemo : ſed ea numeroſa, ſæpius ad internecionem grauiſsima proſterni peſte his peculiari, homines non infeſtante, item præcipitibus alijs morbis in ſuo quæq; genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim pleriſq; pecoribus proprijs, ſubitò tolli, ab optimis agriculturæ & ueterinariæ artis uel mulomedicinę ſcriptoribus tam ueteribus quá recentioribus memoriæ proditũ eſt: qui tamen morbi à uulgaris ingenij hominibus, ne alios nominé, maleficia frequenter creduntur. *Pecudum uenenatio.* *Peſtes animãtium.*

Sæpenumero id contuemur, & superioribus annis contigisse meminimus, ut solos iugularit boues pestilentia quædam. irrepit etiam, quę sues, & quæ oues, alia quæ gallinas interimat. Pecudes ferasque tollentem pulchrè describit Virgilius:

3. Georg. *Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est*
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Discrimen uerò paulo antè expresserat:

Quàm multæ pecorum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt. —

Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, medicinam faciente in Lucensium balneis collega meo, narrabat Franciscus de Pergula, eius loci Lucensium nomine uicarius, ibi circa pagum Menabiam, supra balnea, in fine Maij, morbum quendam inuasisse pecora tam pestilentem, ut statim correpta, tumescentia conciderent mortua: rusticos uerò cum id animaduertissent, quædam subitò affecta, euestigiò mactasse: in quibus id erat obseruatum, ut si horũ infectorũ sanguis nudum contingeret hominis corpus, anthraces procrearet, qui (quod mirũ uidebatur) nõ patefacti, erant innoxij: aperti aũt, & confestim cauterio nõ notati, latissimè serpebãt, & aliquib. mortis erant causa. Caro pecorũ recens læsorũ & mactatorũ cocta, comestaque, nihil inferebat incommodi. at ius carnis, lethale potanti deprehensum est.

Therionarca in Cappadocia & Misia nascente, omnes feras torpescere, quibus fuerit admota, nec nisi hiænæ urinæ aspersu recreari, tradidêre ueteres.

Pestis pecorũ & frugũ sterilitas accidit sæpe ob nostra peccata.

Pestem etiam pecorum, quemadmodum & frugum sterilitatem, interdum à diuina uoluntate ob populi flagitia prouenire, obseruatu necesse est. Sic ob Pharaonis duritiem pestis grassatur in pecus, ulcera in ho- *Exod. 7.*

mines

mines & iumenta, grando item in uniuerſa Ægypto. Et Iohelis 1. Diſsipata ſunt horrea, diſiectæ apothecæ, confuſum eſt triticũ, ingemuit animal, mugierũt greges armenti, quia nõ ſunt paſcua eis, ſed & greges pecorũ diſperierũt. Et Aggæi 1. Ponite corda ueſtra ſuper uias ueſtras, dicit Dominus. Seminaſtis multũ, & collegiſtis parũ: comediſtis, & non eſtis ſaturati: bibiſtis, & non eſtis inebriati. Et infrà: Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factũ eſt minus: & intuliſtis in domũ, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, ſuper uos prohibiti ſunt cœli, ne darent rorẽ: & terræ prohibitũ eſt, ne daret germen ſuũ: & uocaui ſiccitatẽ ſuper terram, & ſuper montes triticũ, uinũ, oleũ, & quæcũq; progignit humus, & ſuper homines iumenta, & omnẽ manuũ ueſtrarũ laborem. Et cap. 2. Percuſsi uos uẽto urente, & aurigine, atq; omnia manuũ ueſtrarũ opera, & non fuit qui ad me cõuerteretur. Itẽ Leuit. 26: Si nõ feceritis mandata mea, dabo cœlũ uobis deſuper ferreum, & terram æneam, & cõſumetur incaſſum labor ueſter, immittamq; in uos beſtiá agri, quæ orbos uos faciet, atque exterminabit pecora ueſtra, & imminuet uos. Si autẽ in preceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum. Reſipiſcẽtibus ijs denuò, hæc ubertatis fit promiſsio, Ioelis 2. Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo, & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinum & oleum, & replebimini in eis: & non dabo uos ultrà opprobrium in gentibus. *Deut. 32.*

Eam autem rerum ſuarum iacturam impatienter quidam tolerantes, non cum Iobo eam Deo acceptam ferunt; uerùm ad diuinos & ariolos, ſacrificos, diabolicarum actionum patronos, quaſi à Lamia, ſatanæ adminiculo, ad eam deuenerint ſtragem iumenta, confluunt: qui inde ementitis uotis, & quacunque

 poſſunt

possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines, in maliciosa opinione semel concepta obfirmant: adhibita etiam non solùm superstitiosa, sed & impia curatione, quam Libro sequenti explicabo: ubi quoque ostendetur, quòd stercore lupi in præsepibus posito, iumentorum maleficium aliquando fingitur. At quo modo in animalium uentriculis ex pilis, iustæ quantitatis pilæ increuerint, paulo antè dictum est.

Matth.8. Marc.5. Luc.8. Gadarenorum porci, satanæ maleficio adacti, in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura docet. Docuisse quoque senem Hilarionem, tradit *In uita Hilarionis eremitæ.* Hieronymus, diabolum hominum causa etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire. atque huius rei proposuisse exemplum, *Iob.1.* quòd antequam beatum Iobum tentare permitteretur, omnem eius substantiam interfecerit.

CVRA-

CVRATIO EORVM QVI LAmiarum maleficio affici, uel dæmonis obsidione subigi creduntur. Liber V.

Vbi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interseruntur: & ligaturarum, characterum, annulorum, periaptorum, & effigierum tam in sanando, quàm in lædendo, siue claustris aperiendis, siue furibus inuestigandis & similibus, uanitas ostenditur.

De curatione præseruante ab hoc mali genere. Cap. I.



VRATIONIS ratio hic partim erit προφυλακτική, exoptatissima medicationis pars, ut à fascino & incantationum ludibrijs quis præseruetur: partim etiam μεθοδική, ut ij quos iam maleficio collisos credimus, ritè legitimoque restituantur ordine. atque erit illa aliquo modo communis, ex Sacrarum literarum fontibus deprompta: non autem magica uel superstitiosa, tantopere à multis desiderata, excultaque. Quum uerò, quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatum est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, laruæ & spectra: contra hunc nos circumquaque ualidis aggeribus, præsidijsq; infallibilibus communiri est operæprecium. Atqui spiritus quum sit, spirituali accingamur armatura: quam ex diuina Pauli exhortatione cognoscere, atque uniuersis complecti neruis decet, qui ita hortatur: Quod superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perque potétiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut aduersus diaboli assultus consistere possitis. Quoniam

Curatio aduersus diaboli conatus præseruans.

Ephes. 6.

non eſt nobis lucta aduerſus ſanguinē & carnem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi dominos, rectores tenebrarū ſeculi huius, aduerſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus. Quapropter aſſumite uniuerſam Dei armaturam, ut poſsitis reſiſtere in die malo, & omnibus peractis ſtare. State igitur lumbis circūcinctis baltheo per ueritatē, & induti thoracē iuſticiæ, & calceati pedibus, ut parati ſitis ad Euāgelium pacis: ſuper omnia aſſumpto ſcuto fidei, quo poſsitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeāq; ſalutaris accipite, & gladiū ſpiritus, qui eſt uerbū Dei, in omni deprecatione & obſecratione, orantes in omni tēpore, in ſpiritu, & ad hoc ipſum uigilantes cum omni ſedulitate. Petrus itē fideliter admonet: Sobrij eſtote, uigilate, quoniā aduerſarius ueſter diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite ſolidi in fide, ſcientes eaſdem afflictiones, ueſtræ quæ in mundo eſt fraternitati conſummari. Hic enim agit in incredulis.

Armatura Dei. *1. Theſſal. 5.* *Gladius ſpiritus.* *1. Pet. 5.* *Epheſ. 2.*

Hic & ſaluberrima Tertulliani exhortatio ſuū habebit locū, qui nos uelut Iobū, fortiſsimū Dei athletā, aduerſus tentationū inſultus pugnare uoluit: itē ſerico ueſtiri probitatis, purpura pudicitię, chlamyde patientiæ. In animū quoq; inducendū ſuadet, cūcta quę dæmon ad noſtræ integritatis euerſionē machinatur, in gloriā cōſtantis caſura: & eius machinamēta in hūc finē à Deo permiſſa eſſe, ut qua cōſtantia perferre aduerſa uelimus, experiatur: quemadmodū apud Hieremiam prophetā quoq; legimus: Dominus exercituū iuſti probator eſt. D. Maximus in lib. de Charitate, dęmones nos infringere interficereq; iubet: atque illud haud dubie perfici, quando cum præceptorū Dei obſeruatione affectus in nobis efferueſcētes uincimus: hoc uerò, quum prorſus affectibus carentes, illis uniuerſam calumniandi occaſionem præſcindimus, cum

prophe-

propheta dicẽtes: Vade homicida, Dominus mecum eſt, bellator fortis: tu cades, & deleberis apud me in æternum. Olympiodorus cap. 10. in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpretatione, omnes ſenſuum aditus occludendos cenſet, ſic ut neque per oculorum illecebras, neque per aurium pruriginem, neq; per nocentis linguæ petulãtiam dæmon admittatur: hoc enim ſignaculum contra dæmones abſolutiſsimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quæ in cœlum ſubuehat affectus: & ſcientia uera, quæ ſalutaribus opinionibus cõmuniat intellectum, & ſuggerat quid ſit orandum, ut ardenter oremus, non hæſitantes. D. Antonius ita ſuos confratres aduerſus dæmonum inſultus munit: Magna, inquiens, dilectiſsimi aduerſum dæmones arma ſunt, uita ſyncera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimeſcit ſatanas rectè uiuentium uigilias, orationes, ieiunia, manſuetudinem, uoluntariam paupertatem, uanæ gloriæ contemptum, humilitatem, miſericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Chriſtum amorem. Nouit teterrimus Coluber ex præcepto Domini, ſub iuſtorum ſe iacere ueſtigijs, qui ait: Ecce dedi uobis poteſtatem calcare ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici. Hic porrò præclara longaque oratione contra quaſcunque dæmonum præſtigias uexationesq; ſuos inſtruit.

Rectè Hermes Triſmegiſtus tradit, unam & ſolam cuſtodiam hominum à dæmonum aſtu, eſſe pietatem. Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum uera fides mirabilia aduerſus diabolum, eiusq; potentiam in credentibus operatur: ſic & falſa credulitas, Deo permittente, euentus cooperante diabolo inauſpicatos interdum gignit, uel potius demeretur. Cum Dauide ergo con- fidenter

Lactant. de Orig. err. l. 2. cap. 16.

Pſal. 117.

fidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non time-
bo quid faciat mihi homo.

Omnium itaque primum tanquam rei caput desi-
deratur, ut in uera doctrina & genuino Dei cultu
instituti, nos totos resignemus, tradamusque ipsius
uoluntati, fide uiua & spe indubitata, nos illi curæ es-
se, sub ipsius patrocinio & tutela securos degere, i-
Esaiæ 9. psius primum gratia progenitos esse, singulariq; nos
Ioan. 3. consectante misericordia seruari: uerè confisos, Chri-
1. Petr. 2. stum in hoc nobis natum, & filium nobis datum, qui
peccata nostra super humeros suos in ligno pertulit:
& per potentiam Patris, à morte suscitatus, mortem
uicit, & satanæ imperium demolitus est, ut hic iam
inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si
sepulti unà cum Christo per baptismum in mortem,
& peccatis mortui, in nouitate uitæ ambulemus, iu-
Rom. 6. sticiæque uiuamus. Si etenim Christo insiti, in illum
1. Petr. 1. atque Patrem eius credimus, illius mandata obser-
uamus, uestigijs insistimus, abnegato dæmone, om-
nibusque eius consilijs, uniuersa denique impietate,
Galat. 5. opera spiritus sectantes, fructusque fidei edentes, in
charitate non ficta erga Deum & proximum, in man-
suetudine, benignitate, lenitate, temperantia, conti-
nentia, castitate, sensuum cohibitione, constanti cu-
iuscunque aduersitatis, iacturæ & iniuriæ tolerantia,
uitæ demum innocentia, puris manibus extensis ora-
tioni assiduæ intenti, peccati inquinamentum ut ue-
neni pernicissimi perditissimique halitum, interne-
cionis periculo repentè nos obijcientem, declinan-
tes: maleficorum profectò minas haud difficulter ca-
uebimus, uel negligemus, uel tolerabimus. Si uerò
1. Ioan. 2. quis peccauerit, inquit Ioannes, aduocatum habe-
mus apud Patrem, IESVM CHRISTVM iustum.
Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro
nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.
Et

Et per hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi iuſſa illius obſeruamus. Qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non ſeruat, mendax eſt, & ueritas in eo non eſt. Qui uerò ſeruat ſermonem eius, uerè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quòd in ipſo ſimus. Qui dicit ſe in eo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Qui committit peccatum, ex *1. Ioan. 3.* diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iuſticiam, non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Hinc Paulus, in Chriſto IESV neque circuncißionem, neque præputium ualere aſſerit: ſed fidem, quæ per dilectionem operatur: cuius fidei loco nouam creaturam, ſequenti capite ad Galatas, lo- *Galat. 5. 6.* cat: & obſeruationem mandatorum Dei, ad Corin- *1. Corinth. 7.* thios, ſupponit.

Vnde ſatis liquet, de qua hic fide loquar: quam amplecti, cuique firmiter inſiſtere oporteat. Non ſimplicem formulæ fidei præſcriptæ enarrationem propono, quam & facile pronunciaret diabolus: non etiam ore iactatam ab ijs quorum cor à Chriſto procul eſt, quæ conſopita, mortua, ſterilisque delitescit, nuſquã ſe prodens, uelut infœcunda arbor excindenda, ignique mandanda: ſed hanc urgeo, quæ totum innouat *Matth 3.* hominem, uirtute uiua ſe in Chriſti membris exerẽs, *Vera fides.* fructificans, efficax potentia Dei ad ſalutem habenti, ſacra ſaluationis noſtrę ancora, prora & puppis, petra *Matth. 16.* contra quamcunq; ſatanæ tempeſtatem impetumq; immobilis: in qua quicquid ſuperſtruitur, inuiolatũ perdurat, imò aduerſus hanc ne quidem inferi portæ præualent.

Auguſtini hic audiatur conſilium: De iſta tota dæ- *De Ciuitat.* monum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc *Dei lib. 18.* legent, fortaßis expectant: quid Chriſtiani agere de- *cap. 18.* beant, quando inter idola gentium miracula fieri aſſerun-

Hierem. 51. feruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita spiritualiter intelligitur, ut de huius seculi ciuitate, quæ profectò & angelorum & hominum societas impiorum est, fidei passibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum uiuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima potestatem dæmonũ maiorem uidemus, tanto tenacius mediatori est inhærendum, per quem de imis ad summa cõscendimus. Hactenus ille. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrij: Aduersarius, inquit, uetus est, & hostis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorũ plenè cõplentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi, & artes atq; insidias deijciendi usu ipso uetustatis edidicit. Si imparatum Christi militem inuenerit, si rudem, si non sollicitum ac toto corde uigilantem, circumuenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis uerò Dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhærens, cõtra eum steterit, uincatur necesse est: quia Christus, quẽ confitetur, inuictus est.

Huic fundamento firmiter insistentes, tantũ abest ut ulla unquã ratione, satanæ artib. siue astutijs à uera in Deum uiuentem fiducia dimoueri possint, ut etiam uarijs ac multiplicibus illius conatibus & insultibus impetiti, exercitati, ac uelut aurũ in fornace examinati, indies seipsis sanctiores iustioresq; euadant. Quare dæmonibus imbecillitatem in eos, quos diuina non destituisset gratia, exprobrare solet D. Antonius, in assiduis suis aduersus illos luctis: & eos expa-

Li. 4. Recog. uescere uerè credentes, asserit Petrus apud Clemen-

Dæmones expauescunt uerè credentes. tem. item iustissimo Dei iudicio, in huiusmodi cogitationum uanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, postea subijciens: Dæmonem, nisi quis uoluntatibus

eius se sponte subdiderit, potestatem aduersus hominem non habere, ut uincat scilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta asiduaque oratione ad Christum cõfugiendum est, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chrysostomo authore, non iuit ad diuinos, non quæsiuit ligaturas, non defectionis reas mulieres: sed omnia reliquit tentamenta diabolica, & uenit ad Iesum. Si enim uolumus Deum sententiam mutare suam, nostram in meliorem mutemus uitam. Ritè hic hortatur Iesus Sirach: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniusticia tua, & nimis odito execrationem, & cognosce iusticias & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis & orationis altisimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, in tribulatione inimicorum consulit Iosaphat rex Iuda: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te Deus. Hic suum habeat locum Psalmus Dauidis 90.

Matth. 15.

Cap. 17.

1. Paral. 20.

Qui habitat in adiutorio Altisimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Dicet Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum.

Quoniam ipse me liberabit de laqueo uenantium, & à uerbo aspero.

Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis.

Scuto circundabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno.

A' sagitta uolante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano, &c.

Saluberrimũ insuper aduersus dæmonũ machinamenta

menta conſilium, in conſcripta hac præſeruationis lege, ſubiungam ex Chryſoſtomo his uerbis: Sicut ſine calceamentis uel ueſtimentis ueſtrûm nemo in forum deſcendere uellet, ita ſine Dei uerbo nũquam in forum prodeas. ſed quum es ianuæ ueſtibula tranſgreſſurus, hoc prius loquere uerbum: Abrenuncio tibi ſatana, & coniũgor tibi Chriſte. Ne unquam abſque hac uoce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: ſic enim non tantum homo obuius, uerùm nec ipſe diabolus te quicquam lædere poterit, cùm his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc teipſum iam hinc doce, ut cùm ſignũ cæperis, ſis miles paratus, & contra diabolum trophæum erigens, iuſticiæ coronam capias, quam nos aſſequi cõtingat gratia & benignitate Domini noſtri IESV Chriſti, per quem & cum quo Patri gloria, ſimul & Sancto ſpiritui poteſtas & honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum.

Homil. 21. de Ornatu mulierum.

Quomodo ab eccleſiarum paſtoribus in maleficio curando ſeducatur populus.

Cap. II.

AD huius fundamenti iacti perpendiculum, ſi recto filo ſuperſtruerent eccleſiarum paſtores, obſtructis quibuſcunque adulterinæ doctrinæ impietatisq; feneſtris, ſaluberrima præcautione ſubditis proſpectum conſultumque foret contra dæmonis artes, præſtigias & ludibria: quibus non uſqueadeò temerè illaquearentur incauti, quemadmodum quotidie cum animarũ iactura uſuuenire cernimus, non modò paſtorum (quorum intererat, munusque poſtulabat præcauere) negligentia: ſed eorum inſtinctu, conſilio, peruerſa doctrina, fallacique operatione, qua imperitum uulgus in rebus afflictis, morbis ſubitis,

Quidã paſtores eccleſiarũ magi.

ſubitis, longis, cognitis, incognitis, ex cauſa naturali uel præter naturã, mox ad inquiſitionem illicitis opis illectant. Imò eam ſæpenumero ijdem promiſſa certa ſalute oſtentare, uenalemque proſtituere non erubeſcunt: homines planè inepti, rudes & indocti, ſacræ medicinę (quam ne à limine quidem ſalutarunt) cognitionem nefandè mentientes (de ijs ſaltem hic loquor, non de uiris bonis, pietatisque nomine ſpectatis) ut uel hac ſuſpenſa hedera, ueluti ſpecioſo pallio actiones ſuas tegant fraudulentas: potiſsimùm quum profeſsione ſint uiri ſcilicet eccleſiaſtici, ſacerdotes uel monachi, de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusq;, in ſiniſtram tantummodo impegiſſe ſuſpicionem nefas ducitur.

Sed fortaſsis hãc artis quaſi per manus traditę prærogatiuam, iure ſibi uendicant hæreditario hi magi: quòd Ægyptiorũ ſacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiã didicerũt) quo quiſque remedio ſanitati reſtitutus eſſet, id ſimul conſcriptũ, Memphis in Hephæſtio, Vulcani & Iſidis ſacrario, deponebant: quemadmodũ & Gręcorum ſacerdotes magiæ antiſtites, ſuas obſeruationes in adytis tẽplorum Apollinis & Æſculapij in Pergamo etiã repoſitas cuſtodiebant, quas uelut Æſculapij oraculo edocti ſacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus ſumma cum fiducia eæ acceptari ſolent. Sancta extat in horũ impudentiã, eximij Hippocratis, quanquam religione ethnici, ſententia: qua non argutè tãtum, ſed & piè hos redarguit, & impietatis inſimulat: Qui, inquiens, luſtrationibus & magicis incantamentis morborum, affectationes depellere ſe iactant, hi uictus indigi, uerba eorum ad dęmonium referunt, ut quiddam ſe amplius ſcire uulgo oſtẽtent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, ſanguine & ſceleribus inquinatos, iniuſtos & intoxicatos, ac ex-

Galen. lib. 5. de Cõp. med. ſec. gen. & li. 6. Epidem. Herod. li. 1.

De Morbo ſacro.

ac expiamenta alia sub terram defodiunt. alia in mare proijciunt: alia ad montes desertos, ne quis ea contrectet, asportant. At Deus, ait, qui maxima & sceleratissima peccata purgat, nostra est liberatio.

Pontifices Romani plerīq; infames magi.

Nec eò impudentiæ illos arbitror dilapsuros in liberioris incantationum usus defensionem, ut mihi obtrudere audeant, plerosq; Romanos pontifices magiam infamem edoctos, eam quæstuosè uoluptuarieque exercuisse: cuiusmodi erat Syluester secundus, qui (teste Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus est: quemadmodum & anno 1032, Benedictus nonus, antè Theophylactus dictus, postea ob maleficia Maledictus nuncupatus: item Ioannes uicesimus, & Ioánes uicesimus primus (authore Bennone cardinale) qui Laurentio, Ioanne Gratiano & Hildebrando, cardinalibus, incantamentorum conscijs, ut & Malfitano & Gerardo Brazuto familiariter usi traduntur. Nam à Syluestre secundo ad Gregorium septimum, magum eximium (qui, ut Benno refert, quando uolebat, manicas discutiebat suas, unde ignis in scintillarum modum dissilijt, ijs miraculis uelut sanctitatis signo simplicium oculos ludificans) omnes pontifices fuisse incantatores, scribitur in eorum Vitis: ubi eius farinæ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum sacrificijs in syluis & montibus dediti, leguntur: quæ silentio sepeliri malui, ne hominum in eo dignitatis fastigio collocatorum flagitia ueneficiaq; commemorasse, in reprehensionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortassis extitêre, maiorem tamen numerum à malis artibus fuisse liberum, nulli in dubium uenit. Non est itaq; quòd hoc pallio se tegant, aut aliud prætexát hi nostri recentiores malefici. Hoc tamen deplorandum, quòd nusquam ullum genus hominum comperies tam iniquũ, impunitumq;, atq; horum plerosq;, qui ubi

qui ubi in aliqua calamitate corporis uel animæ, rebus perditis, uel quacunq; alia aduersitate, in consilium à simplicioribus uocantur, neutiquam eos admonent, hæc à Deo uel immitti, uel permitti, ut tanquam in igne probentur: & propterea ad Deum unicum afflictorum patronum confugiendum, ac diuina & à Deo in nostrum usum iusto ordine instituta auxilia ritè inquirenda: uerùm impietatis incredulitatisque uiam sternunt, ore impudentissimo ac mendacissimo ad maleficium uel incantationem uicinæ alicuius matronæ, quicquid id est mali referentes, fictasq; quasdam notas, quibus mali genitrix dignoscatur, insinuantes, næ sacrilegi perditionis authores. Odij certè plusquam Vatiniani seminariū hoc, frequenter inter proximos quosq; uti pestilentissimum, ita & durantissimum, ut non modò integræ uiciniæ admodum antea pacatæ, hac arte grauibus conturbentur dissidijs, cædibusq; diuexentur, sed & pagorum atq; urbium auita societate unitarum compages disrumpantur, ac inusta familijs calumniarum stigmata in longam propagentur posteritatem. Eius sectæ noui sacrificum, qui (designatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas sagas in oppido minus amplo aut populoso, ubi iam dego, quod fortè ingrediebatur ille, aliàs ipsi incognitum, commorari, mendaciter fingere non erubuit. *1. Petri. 4.*

Quemadmodum ea ratione satanæ regnum accrescit, confirmaturq; : ita Christo summa fit contumelia, iniuriaq;, ac eius Ecclesiæ immedicabilia infliguntur uulnera ab illis, quorum studio ex professo sanari eam sauciam luxatamq; magis decuit. De eius familiæ hominibus manifestò Paulus, ueluti digito commonstrans, suo uaticinatur Timotheo in hæc uerba: *1. Tim. 4.* Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus descifcent quidam à fide, attendentes spiri-

tibus impostoribus,ac doctrinis dęmoniorum,per si-
mulationem falsiloquorum,cauterio notatam haben
tium conscientiam,prohibentium contrahere matri-
monium,iubentiũ abstinere à cibis, quos Deus crea-
uit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus,
&c. Rectissimè igitur à Basilio scribitur: Qui in can-
tatorem audit,illumq́; obseruat,quacunq; pressus est
necessitate,tametsi uerbo dicat in Deum se fidere, re
tamen ipsa ex futilibus uanisq́; rebus auxilium sibi a-
sciscit. nam iusto uerum auxilium Deus est.

Quibus rebus in dæmoniaci mali curatione decipiant magi ecclesiastici. Cap. III.

Sacrilegi huius seculi magi.

PRæter mendacem illam persuasionem, qua uul-
go nimis credulo hi malefici imponũt,ut aliquid
scire præter doctorum hominum cognitionẽ in hoc
inscitiæ theatro illi ἀναλφάβητοι,imperiti & impij uendi-
tent,suis hinc inde emendicatis blasphemis exorcis-
mis, se mendaciorum unicum authorem in speculo
uel urnæ aqua,incantationis conscij imaginem præ
se ferentem cogere,qui rei ueritatem tanquam irrefu
tabilis testis detegat,profitentur: nec minus blasphe
miarũ,multifarijs crucibus sæpenumero scelerata ma
nu consignatis ornatarũ,inter miserorũ hominũ cu-
rationẽ effundere audent,mente reprobi: cum Ianne
& Mambre olim pœnas daturi,nisi maturè resipiscát.

Hic suam sortitur uim aqua extra primã Dei conse
crationem benedicta,uel sæpius inspersa,uel propina
ta: sal item exorcismo expiatus, cereæ Paschalis ea-
dem ui consecratæ particula, uel eiusdem thus, can-
delarum in die Purificationis contra pauidum (si dijs
placet) dæmonem lustratarum incensus, ramorum
& frondium in die Palmarum sacratorum, item her-
barum in ferijs D. Ioannis Baptistæ ante ædes suspen
sarum,

ſarum,uel in ſolennitate aſſumptionis D. Virginis in templo aſpergine luſtralis aquæ ſolenni,ex more,uirtute ex alto aduerſus ſatanæ potentiá maiore, quàm in prima Dei creatione indutarum ſuffumigia, & neſcio quæ non eiuſdem religionis oſtenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant,ſtuporemq; incutiant.

Scribit in hanc ſententiam Martinus de Arles, Theologiæ profeſſor: Multi eius ſunt ſententiæ, ut quando campanæ ipſo die D. Ioannis, uel pridie D. Agathæ pulſantur,nõ ſolum profligare Lemures,ſed & Lamias,ne hinc inde uehi queant,aut etiam nocere credant. Idem in eodem tractatu: Quòd præſtigioſi & pythones & necromantici ſunt iſti,ad quos quotidie populus ſtultus & inſipiens concurrit,ut futura cognoſcat,uel perdita reſtituantur: quibus fiunt, ut uulgò fertur,dæmonũ apparitiones in uitris uel annulis,ubi ueniunt inuocati ad uocata prædicenda, uel ablata manifeſtanda: & ut dicitur, iſti arioli ſemper miſcere conantur ſacra inter ſuas ſuperſtitiones: ut qui ad eos concurrunt,ſimplices hi atteſtantur. Nam & infœlices ipſi eodem die quo ſimilia nefanda perpetrare non uerentur,ſacrificiũ euchariſtiæ celebrare infœliciter audent.quod Magiſter Ioannes Nider in ſuo præceptorio oſtendit,dicens: Malefici inſtrumenta ſuæ maliciæ per Eccleſię ſacramenta, uel per alia diuina contingi uolunt: ut filum trahendo per chriſma ſanctum,imaginem terream ſub pala altaris ad tempus ponendo,& ſimilia faciendo. Nam euchariſtię ſacramento (ut fertur) utuntur in ſuis maleficijs,& plurima talia committunt,immiſcentes res ſanctas ſuis ſuperſtitionibus. Sed ex inſtinctu dęmonis iſta fiunt triplici de cauſa,ut recitat idem doctor. Primò,ut non ſolùm homines talium occaſione perfidi fiant,ſed etiam ſacrilegi,diuina quantũ in eis eſt con- *Tract. de ſuperſtit. num. 8.9 & 14.*

taminando, ut magis creatorem ſuum offendát, & intimius animas proprias cõtaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundò, ut Deus grauiter ab hominibus offenſus, ſecũdum beati Auguſtini ſententiá, dæmoni maiorem poteſtatem in hominibus malis tribuat: cui Deus concedit iratus, quod denegaret propitius. Tertiò, ut ſic ſub ſpecie boni apparẽtis, plures ſimplices facilius decipiát, qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuiſſe, ubi ſolũ grauiora erant cõmiſſa peccata. Hęc ille. In alijs aũt ſuperſtitionibus, quæ fiunt ab iſtis ruralibus, etſi dæmones non expreſſè inuocentur, interſerũt tamen ſe actibus & ſuperſtitionibus, ut hominum decipiantur mentes. Hactenus theologus ille. Et 2. q. 8: Epiſcopi à diabolo captiui tenẽtur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et pòſt: Attende ubi maleficiũ occulto Dei iudicio permittitur, non ad magos & necromanticos & ſortilegos eſt recurrendum pro ſolutione & remedio, ut hac noſtra tempeſtate ad quoſdá nefandos ſacerdotes paſsim iſti uulgares concurrere non uerentur: ſed ad Deum, per humilẽ confeſsionem & deuotam orationẽ: ut habetur 33. q. 1. cap. ultimo. Nec faciẽda mala, ut eueniant bona. Plura ibidem. Idem poſtea: Quare autem ad prædictos necromanticos ſacrilegos & diuinos nullus debet concurrere, ultra hæc quod peccant mortaliter, & participes efficiũtur culpæ & damnationis ipſorũ, ratio eſt: quia ipſi, etſi Deo permittente, aliquádo uera dicunt: eorũ tamen teſtimonio non eſt utendũ, quia ſæpius fallunt & mentiuntur. Patet, quoniam in ſpiritu ueritatis, falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacij, plurimæ quoque ſunt ueritates, ut unica latente falſitate decipiat, ut dicit Gerſon de Probatione ſpirituum: Hac ratione, inquiẽs, prohibuerũt à teſtimonio ueritatis, quàm
Act. 16. fatebantur, Chriſtus dæmoniacos, & Paulus Pythoniſſam.

nissam. Hic Augustinus: Fratres, ait, nostis me supplicasse frequentius, ut consuetudines paganorum & maleficorũ minimè seruare deberetis, &c. ergo apud Deum me absoluo, dum iterum atque iterum admoneo & contestor, ut nullus ex uobis diuinatores aut sortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut causa aut infirmitate interroget. Nam qui ad hos consultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Augustino, 27. q. 7. non obseruabitis, ubi enumeratis multis superstitionibus sic concludit: Qui hanc & quascunq; obseruationes aut facta aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum uadit, aut in domum suam introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam aut baptismum præuaricasse: & ut paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei in æternùm grauiter incurrere: nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. *In Sermone de augurijs.*

Sacræ scripturæ & nominum Dei abusus execrabilis, in curationibus morborum magicis. Cap. IIII.

HVc, ut ἑταῖρα suis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atque in sui amorem emendicato lenocinio, alios cautè illiciat, uerba Scripturæ sacræ pura, uel instituto immixta, item Dei nomina, uelint nolint, cõtorquẽtur: uerùm quàm conuenienter, iudicent illi, qui penitius mysticũ Dei uerbum, eius essentiam ac uiuam uim intelligunt. Sed hunc uerbi Dei abusum prorsus detestabilem esse, & hanc sacratissimi Dei nominis prophanationem, scelus horribile dicendam esse meritò, fateamur necesse est. Nec profectò mendacium auditur impudentius, atque in Deum contumeliosius, quàm ex prolata Scripturæ sententia, aut nomine Dei pronũciato con

tra deſignatum à Deo Scripturæ ordinem, & ſacratiſſimi nominis uſum, in rebus quibuſcunque uel ludicris uel ſerijs, aut contra morbos, nouam exilire uim effectricem, qua id obtineamus quod propoſuimus. Cuiuſmodi hæc ſacroſancta de Chriſti oſsibus à Iudæis non confringendis exiſtit prophetia; Os non comminuetis ex eo. Si quis hæc uerba proferens, dentes cõtingat, dum Miſſa peragitur, dentium dolorem ſedari credunt. Alius ante febris acceſsionem manus cum ægroto lauat, ſecretò ad febris ſanationem Pſalmum illum enarrans, Exaltabo te Deus meus rex. Eſt qui laborantis prehenſa manu dicat: Æquè facilis tibi febris hæc ſit, atque Mariæ uirgini, Chriſti partus.

Exod.12. Ioan.19. Cõtra dentiũ dolorem. Aduerſus febrem. Pſal.144.

Contra eandem. Recipe tres panes Miſſales, in uno ſcribe, Qualis eſt Pater, talis eſt uita: in altero, Qualis eſt Filius, talis eſt ſanctus: in tertio, Qualis eſt Spiritus, tale eſt remedium. Hæ tres hoſtiæ ſic inſcriptæ, dandæ ſunt febricitanti, ut eas ſingulis trium continuorum dierum ueſperis deuoret: ſed ea conditione, ne ijs deuoratis quicquam cibi aut potus eodem die ſumat. Iubetur quoq; ſingulis ueſperis quindecies recitare orationem Dominicam, & toties ſalutationem Angelicam, ad gloriam & laudem ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Aliud aduerſus eandem; Duc ægrotum feria ſexta ante ſolis ortum uerſus Orientem, qui expanſis ad ſolem manibus ſtabit, deinde hæc uerba dicito: Hodie dies illa eſt, qua Dominus Deus ad crucem acceſsit: ſed ſicut crux nunquam amplius ad eum ueniet, ita nunquam amplius ueniat ad te tam æſtus quàm frigus: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † ſancti. Deinde recitato nouies ternas orationes Dominicas, & ternas ſalutationes Angelicas. Hæc ut efficacia ſint, non uno die, ſed tribus continuis diebus perficienda ſunt.

Vt uinum eo anno non peruertatur, uasi inscribit Aphricanus: Gustate & uidete, quòd bonus est Dominus. *Ne uinum inuertatur. Psal. 33.*

Sunt qui ad sanguinem restringendum accipiunt aquæ frigidæ cyathum, cui instillant profluentis sanguinis guttas tres, & inter unamquamque legunt orationem Dominicam, & Angelicam salutationẽ. Hinc patienti propinant, rogando, Quis te iuuabit? Respondetur: Sancta Maria. Tum subditur: Sancta Maria hunc fluentem sanguinem firma. Inscribunt alij laborantis fronti sanguine effuso, Consummatum est. Sunt qui in sanguine sistendo hęc recitãt: Sanguis mane in te, sicut fecit Christus in se: Sanguis mane in tua uena, sicut Christus in sua pœna: Sanguis mane fixus, sicut Christus quando fuit crucifixus. Ter repete. Item, † In sanguine Adæ orta est mors: † in sanguine Christi redempta est mors: † in eodem sanguine Christi præcipio tibi † ô sanguis, ut fluxum tuum cohibeas. *Cardanus de Subt. lib. 18. Ad sanguinẽ sistendũ. Ioan. 19.*

Aliud: De latere eius exiuit sanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem sanguinem cohibere nituntur his uerbis: Christus natus est in Bethlehem, & passus in Hierusalem, sanguis illi turbatus est: dico tibi per Dei uirtutem, & omnium sanctorum auxilium, ut consistas, quemadmodũ Iordanus, in quo sanctus Ioannes Dominum nostrum IESVM Christum baptizabat, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Tene innominatum digitum in uulnere, & fac cum eo tres cruces super uulnus, dic quinquies Pater noster & Aue Maria, & semel Symbolum in sanctorum quinque uulnerum honorem. Hic insignis philosophus Iulius Scaliger ad Cardanum scribit: Declarasti præcantantis fidem magnopere conferre ad efficaciam præcantationis, in tuis Antilogijs: exire à fascinatricis animo facultatem, *De Subtil. exerc. 112.*

atque aerem immutare, cuius corruptione ueneficæ spei finem illa consequatur. Quòd si uerba tua sanguinem sistunt ex incisa uena profluentem, nulla cum eorum robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, propè dixerim, impietas in alia ratione.

Chrysostomus ad seductos ligaturis & incantamentis ob immixtum Dei nomen. Non ligaturas (inquit) tantum, sed etiam excantamenta tibi conducis, uetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubescis, post tantam ad hæc trepidans disciplinam. & quod grauius est errore, quando hæc admonemus & dissuademus, putantes se excusari, dicunt: Christianá esse hanc mulierem excantanté, nihilq; aliud loqui quàm Dei nomé. Propterea enim magis eam odi & auersare, quòd Dei nomine ad contumeliá utitur, dum se dicens esse Christianá, gentiliũ opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, sed tamen erant dæmones, Christoq; ita loquebátur; Nouimus te, quoniam es sanctus Dei. & tamen ipsos increpauit, & eiecit. Propterea obnixè oro, ut uos ab hac fallacia puros conseruetis: & tanquam baculum, Dei uerbum habeatis.

Homil. 21 de Mulier. ornatu.

Luc. 4.

Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis uirum nobilem, librum conscriptum execrabilem, flammis dignissimum, plenum exorcismis, frequenti crucis consignatione, & ex sancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti finitis, contra equorum nõ modò morbos quoslibet, sed & quæcunque eorum impedimenta: ut si uel calceus equo ferreus in itinere excidisset, statim precatione eiusmodi recitata, illæsus ungula ad stabulum progredi crederetur, etiam longissimè dissitum.

Contra uermes equum infestantes, tribus diebus ante solis ortum quę sequuntur, dicito & facito, super

equo: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † sancti, exorciso te uermem per Deum Pa † trem & Fi † lium, & Spiritum † sanctum, ut nec carnem nec sanguinem nec ossa huius equi edas aut bibas, & ut fias tanta patientia, quantus fuit sanctus Iob, ac tanta bonitate, quantus fuit sanctus Ioannes, quum baptizaret Dominum nostrum in Iordane, in nomine Pa † tris & Fi † lij & Spiritus † sancti. Recita deinde ter orationem Dominicam & salutationem Angelicam, in dextram equi aurem, ad gloriam sanctæ Trinitatis:

†	†	†	†
Dominus,	Filius,	Spiritus,	Maria.

O curas hominum, ô quantum est in rebus inane.

Carminibus equos apud Nigritas etiam strenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloysius Cadamustus. *In nauigat. cap. 32.* Interim scelera hæc & blasphemiæ exterminandæ suos habent & admiratores, & cultores: & à quibus impunè exercentur, noui. Atqui uix hæc merentur ut Cabalistarum commentis assimilentur, qui decem Dei ueri nominibus, & angelorum, quorum in sacris Biblijs fit mentio, ea quæ magnificè pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem conniuente, plerunque conficiunt) peragere se asseuerant. Horũ Cabala ligaturis & nefarijs magiæ nugis scatet, fœtetq;: de quib. etiam librum cõscripsit Costa ben Luca apud Hebræos. Verè hic Clemens ait: *Li. 8. Recog.* Vsque ad hoc res denique accessit, ut cum uerbo Dei fugentur dæmones, per quod esse prouidentiam declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem cõfirmandam, quomodo etiam hoc ex cõtrarijs imitetur. Sic * serpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac potestati Dei contrarios inducere sanitates. Angelis quoque Dei

**Serpentes à Nigritis fascinari, scribit Aloysius Cadamustus in nauig. ca. 28.*

Dei contraria reperit ars magica ministeria, animarum suscitationes, contra hæc & figmenta dæmonum ponens.

Magici modi furis inuestigandi, lædendæ sagæ, & maleficij amoliendi, cum blasphemo diuini nominis & sacræ Scripturæ abusu. Cap. V.

Inuestigandi furis modus dæmoniacus.

NOn alienum ab hoc argumento modum inuestigandi furis interseram, quem sic experiendum quidam præscribunt. Conuersus ad Orientem, in crystallo crucem facito cum oleo oliuæ: & sub cruce scribatur, Sancta Helena. Inde puer castus, ex legitimo toro natus, annorum decem uel circiter, capiat manu dextra crystallum. à cuius tergo tu genibus flexis prouolutus, ter summa cum ueneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina sancta Helena, mater regis Constantini, quæ crucem Domini nostri IESV Christi inuenisti, per illam sanctissimam deuotionem & inuentionem crucis, & per illam sanctissimam crucem, per illud gaudium quod habuisti, quando illam sanctissimam crucem inuenisti, & per illam dilectionem quam erga filium tuum regem Constantinum habuisti, & per illa summa bona, quibus frueris perpetuò, ut cõmonstres in hoc crystallo quicquid peto & scire cupio, Amen. Et cum angelum in crystallo uidebit puer, rogabis quæcunque uolueris, & respondebit angelus. Hoc autem facies in solis ortu, cum iam emerserit, & aer serenus clarusque extiterit.

Li. 16. ca. 93. de Rer. uarietate.

Irridere eiusmodi commenta (inquit Cardanus) semper consueueram, quanquam hoc ipsum experimentum à multis probaretur, habereturque secreti loco. Verùm contigit, ut puer quidam contubernalis ac sciolus affirmaret, se uidisse in phialæ collo furem, de

rem, de quo interrogabatur, qui in imum descendisset, nec amplius apparuisse, idemque alios duos spectasse: in aduentu item ipsius quasi fulgur illuxisse, ac manum capiti imaginem admouisse, capitiumq; antè retraxisse. Erat autem phiala uitrea, nitidaque, aqua sacrata plena, in linteo expiato collocata: linteum uerò erat instratum scamno, tres candelæ cereæ accensæ & lustratæ: super os phialæ duo oliuæ folia, transuersè in crucis formam imposita. Perbreuis accedebat coniuratio: Angele sancte, angele candide, per tuam sanctitatem, meamque uirginitatem, ostende mihi furem. & hæc super os phialæ obmurmurant: prius uerò precationem Dominicam, & salutationem Angelicam, singuli genibus flexis proferunt ter, ac singulis uicibus pollicis ungue crucem super phiala signant. Soli astant in obscuro. Videbant integrum hominem, pallium habentem, capite prono, caluum, ascendentem descendentemque in phialæ collo, non aliter quâm solent atomi in sole. Visus est autem fermè ad octauam horæ partem. Totum hoc spectaculum ad tres horas perdurauit: nihilominus, ut author rei ait, fur non est deprehensus, neque inuenti calices duo argentei, qui perierant. Referunt, eum qui sustulit, si ritè hæc peragantur, aliquid pati, dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiundi talia incessit cupido, adfuitque occasio. Mulier quædam contubernalis desiderio uidendi quædam capta, aduocat aliam mulierem admodum eiuscemodi rerum peritam: adornant sacrificium, tres puellæ (ut referebant ipsæ) uiderunt multa: ego tunc temporis aberam. Denuò mulierem aduoco, paratur sacrificium: folia oliuæ non intererant, nulla precatio Dominica, nulla salutatio Angelica, sed tentoriolum solum undiq; cōclusum aditur. Adest & ipsa femina, quæ nō solùm uidebat, sed & puellæ: non in phialæ collo, sed in cono illo

illo qui ſuper eius fundo conſiſtit: non in aqua, ſed uitro: non perfectas imagines, ſed quaſi partem ſolùm ſuperiorem: non magnas effigies, ſed non minores minimi digiti ungue: non deſcendentes è ſuperiore parte, ſed ex imo quaſi con i uacuo aſcendentes, uidere ſe referebant puellæ, puerque ille de quo iam antea dictum eſt, qui & fratrem tunc in Hiſpanijs degentem conſpicere ſe aſſerebat, puellæ alios ſibi cognatos: mira res, ſeu fabula. Cum ab initio filium magę cernerent (is erat puer & monachus) illiusque aſpectu delectarentur, rogabant eam ut dimitteret: negauit ſe facturam, quòd interim ipſius filius torqueretur. Referebat aliquando Ioſephus Niger, harum rerum maximè peritus, dæmonem pueris ſe ſub forma Chriſti oſtendiſſe, petijſſeque ut adoraretur: quod cum polliceretur quidam ſe facturum ea conditione, ſi dæmon eius cogitationes aperiret: inde iratus hic euanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quaſi in extrema erat aquæ ſuperficie (nã phialæ aqua tantum ad collum uſq; , aut paulo altius conſurgebat) hoc ſaga angelum, cum nauicula textoria in manu, eſſe dicebat: puellę illius faciem in uacuo ſe uidere aiebant, tanquam pueruli: puer, ſolum brachium cum nauicula. Hic, ut referebant, perpetuò circumfertur ac uidetur: nam reliquæ imagines ſtatim abeunt. unde anus illa imperare uidebatur, ut pueris ludimagiſtri, unáq; imaginẽ ſtatim poſt aliam euocare. Cũq; ipſa alijs commonſtraret, ſciſcitatus ſum, quo modo ipſa quæ iá filios quinq; pepererat, ſpectaret quæ ego non uiderem: ſe facturam reſpondit ut conſpicerem: uerùm opus eſſe feſto D. Ioannis baptiſtæ, aut Natalis Domini, ait. Iam in foribus erat id feſtum, accedo media nocte, docet arcana: eá erãt ſex uerba, quę multiplici ſenſu explicari poterant, ſed (meo iudicio) in Chriſti contemptum potius maximum, quàm gloriam.

riam. uelut, Iesus transit, significare potest quòd moriatur, quod transeat per uiam, & quòd finem habeat. qui sensus uidetur uerior esse, cum subijciat, Ego sum: deinde, Angele sancte, & reliqua. Deprehendi meras esse fabulas, nec quicquam illam scire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitasset nescio qua arte: ut margaritæ mihi uiderentur, uolebat. Forsitan constanti illa sua intrepidaque opinione puerulos, alioqui faciles, in suam trahit sentētiam: atq; ita se uidere fatentur, quæ minimè uident. Et enim puellas, de quibus dixi, tandem eò adegi, ut nihil se uidisse faterentur: cum multæ, ne uideantur corruptæ, se uidere simulent. Huc usque Cardanus.

Vt in hoc actu blasphemus nominis Dei & Sacrarum literarum abusus euidentius innotescat, exēpla prodēdi furis uel sagę, ex sacrifici libro clàm à me subtracta, annectam. Accede fluentem aquam: inde collectos tot numero lapillos, quot sunt de quibus furtum commissum suspicaris, domum confer, & ignescant: hinc sub limine sepeliantur, per quod ingredi consueuerunt homines, & triduum relinquātur: postea ante solis ortum eximantur: deinde scutella cū aqua imponatur circulo, transuersa obliquaq; mixtim cruce insignito, cui inscriptum est, Christus uincit, Christus regnat, Christus imperat. Scutella adhæc cruce signata, & formula coniurationis per Christi passionem, mortem & resurrectionem adhibita (quam propter impiè curiosos celo) in aquam singuli lapilli in cuiusque suspecti nomine conijciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit uentum, tum calculus tanquam ignitum ferrum, feruorem concitat. Vt insontem grauet, fraudetque, eiusmodi fingere ebulitionem, diabolo non est difficile. *Vt fur deprehendatur.*

Ex oculo excusso sic fur cognoscetur. Primùm leguntur septem Psalmi, cum Letania: deinde formida- *Quomodo furi oculus excutiatur.*

midabilis subsequitur oratio ad Deum patrẽ & Christum, item exorcismus in furem: hinc in medio ad oculi similitudinem uestigio, figuræ circularis nominibus barbaris notatæ: figitur clauus æneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque malleo cypressino, & dicitur: Iustus es Domine, & iusta iudicia tua. Tum fur ex clamore prodetur.

Psal. 118.

Impius modus lædendi furis, sagæ & inimici.

Si furem, sagam, inimicum secus lædere uoles, & malum tolli: ante solis exortum, die sabbathi, ramum auellanæ anniculum abscindes, sic dicens: Ego te ramum huius ætatis reseco, in illius nomine, quem cædere aut mutilare institui. Inde in mensa sternatur tegumentum, additis his uerbis: † in nomine Patris † & Filij † & Spiritus sancti †. ter hæc & sequentia recitẽtur, & incute, droch, myrroch esenaroth † betu † baroch † ass † maaroth. postea dic: Sancta trinitas puni hunc, qui id mali designarit, atque hoc aufer per magnam iusticiam tuam, † eson elion † emaris ales ege: in tegumentum incute.

Vt res furto sublata restituatur, anathema Magicum. Cap. VI.

ANathema hoc S. Adalberti magicum potius ob diuini nominis & sacræ Scripturæ abusum, quàm Christianum, hic ea adijcio ratione, ut occulta eiusmodi actionum plerisque religiosis hominibus usitatarum impietas oculis omnium magis eluceat. Cautionem tamen lucri inde fraudulenter eliciendi nomine adhibent, ut nemo scilicet præsumat anathematizare anathema huius sancti sine licentia prælatorum sancti Adalberti & Diœcesani loci, sub pœna anathematis prædicti, &c. ut ipsi loquuntur. illud autem tale est:

Anathema S. Adalberti Magicũ.

Ex autoritate Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus sancti & sanctæ Mariæ uirginis matris Domini

mini nostri IESV Christi & sanctorum angelorum & archangelorum & sancti Michaelis, & sancti Ioannis baptistæ, & ex uice beati Petri apostoli & aliorum apostolorum, & sancti Stephani & omnium martyrum, sancti Syluestri & sancti Adalberti & omnium Confessorum, & sanctæ Alegundis & sanctarum uirginum & omnium sanctorum qui sunt in cœlo & in terra, quibus data est potestas ligandi atque soluendi: excommunicamus, damnamus, maledicimus uinculo anathematis, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ segregamus illos fures, sacrilegos, seu raptores, operarios, consiliarios, coadiutores, coadiutrices, qui hoc furtum siue malum perpetrauerunt, siue sibi inde aliquid usurpauerũt: sit pars eorũ cũ Dathan & Abiron, quos terra propter eorum peccata & superbiam deglutiuit: sit etiam pars illorum cum Iuda traditore, qui Dominum precio uendidit, Amen: & cum Pontio Pilato, & cum eis qui dixerunt Domino Deo, Recede à nobis, uiarum tuarum scientiam nolumus: fiant filij eorum orphani: sint maledicti in ciuitate, maledicti in agro, in cãpo, mal. in sylua: sint maledicti in domibus, in horreis, in lectulis, in cubiculis: mal. in curia, in uia, uilla, mal. in castro, mal. in flumine, mal. in ecclesia, in cœmiterio, in tribunalibus iudicij: mal. in foro, in bello, morando, loquendo: mal. tacendo, maled. manducando, uigilando, dormiendo, bibendo, mal. palpando, mal. sedendo, iacendo, maled. stando, mal. in ocio, in omni opere, mal. in toto corpore, in tota anima & in quinque sensibus corporis, mal. in omni loco, mal. fructus uentris eorum, mal. fructus terræ eorum, maled. sint omnia quæ eorum sunt, maledictum caput eorum ora, nares, nasus, labia eorum, fauces eorum, dentes eorum, oculi, pupillæ eorum, cerebrum, palatum, linguæ eorum, guttura, pectora, corda, uenter, iecur, uiscera omnia, stomachus. mal. *Anatome homini.*

ſplen, umbilicus, ueſica, mal. crura, tibia, mal. pedes, pedicæ eorum, mal. colla, mal. ſcapulæ, mal. dorſa eorum, mal. brachia, mal. cubitus, mal. manus eorum, digitus, mal. ungues in manibus & in pedibus, mal. coſta, genitura, genua, mal. caro eorum, mal. oſſa eorum, mal. ſanguis eorum, mal. pelles corporis eorum, mal. ſit medulla in oſsibus eorum, maled. ſit ſuperior pars à capite uſque ad plantas eorum: quicquid intereſt, totum maledicatur, ſcilicet quinque ſenſus ſui, uiſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus. Et maledicantur in ſancta cruce, & in Chriſti paſsione, & cum quinque uulnerib. Chriſti, & cũ effuſione ſanguinis Chriſti, & cum lacte uirginis Mariæ. Adiuro te Lucifer cũ omnib. ſatellitib. tuis,[a] cũ Patre & Filio & Spiritu ſancto, & cũ humanitate & natiuitate Chriſti, & cũ uirtute omnium ſanctorum, [b] ut nullam habeas requiem diebus neque noctibus, donec perducas eos ad interitum, ſiue mergantur in fluminibus, ſiue ſuſpendantur, uel deuorentur à beſtijs, ſiue comburẽtur, ſiue interficiantur ab inimicis, & odio habeantur ab omnib. uiuẽtibus. Et ſicut Dominus beato Petro apoſtolo & eius ſucceſſoribus, [c] quorum uices tenemus, & nobis quamuis indignis poteſtatem contulit, ut quodcunque ligaremus in terris, ligaretur & in cœlis: & quodcũq; ſolueremus in terris, ſolueretur & in cœlis: ſic illis ſi emẽdare noluerint, cœlum claudimus, & terram ad ſepeliendum negamus, ſed ſepeliantur in paſcuis aſinorum. Inſuper ſit terra maledicta, in qua ſit ſepultura eorum, pereant in futuro iudicio, conuerſationem cum Chriſtianis non habeãt, neque corpus Domini quum in mortis articulo ſunt, ſuſcipiant: fiant tanquam puluis ante faciem uenti: & ſicut Lucifer abiectus eſt de cœlo, & ſicut Adã & Eua de Paradiſo expulſi ſunt, ſic expellantur de quotidiana luce. Item conſociati ſint cum illis, quibus Dominus dicit in die

Verè indignis.

die iudicij, Ite maledicti in ignem æternum, qui pa- ratus est diabolo & angelis eius: ubi uermis non morietur, nec ignis extinguetur. Et sicut candela de manibus meis eiecta extinguitur, sic opera eorum & animæ eorum in fœtore barathri extinguentur, nisi reddant quod furati sunt, infra certum terminum, Amen dicant omnes: postea cantabitur, Media uita in morte sumus, &c. Matth. 25.

a Præter uniuersam huius impietatis farraginem en quàm conuenienter hic coniungatur Lucifer eiusque satellitium cum Patre, Filio & Spiritu sancto, &c. Quàm profecto hic exclamare lubet, quæ communio Christo cum Belial? 2. Corinth. 6.

b Hinc constat (si quid ualent imprecationes) theologicum anathema mortalibus quæcunque infortunia, morbos & inquietem ciere, non Lamias, quæ ut plurimum nec legere, nec eiusmodi coniurationum portenta ob extremam ferè ætatem, fœmineum sexum, & nimis grauem ingenij stuporem fingere, multo minus usurpare norunt.

c Tam impium hoc esse anathema sentio, ut publici edicti anathemate, eius etiam nomen exulare deceret. Dabo tibi claues regni cœlorum, Petro prædixit Christus, doctrinam scilicet cœlestem, cuius potentia quicquid ligaret, ligatum foret, &c. Non blasphemorum eiusmodi anathematum fulmina concessit, minus multo mandauit. Matth. 16.

Alij quidam uiri Ecclesiastici eodem ferè modo, hoc est, tanquam magico incantamento usi sunt Psalmo 108. secundum uulgarem distributionem, certa persuasione ducti, contra quencunque ardua hæc & dura pronunciassent solum uerba, illum protinus uel interiturum, uel ut longissimè, annū superuiuere

non poſſe. Verùm aliò prorſus ſpectat hic Pſalmus, querelis, lachrymis & ſuſpirijs potiſsimum aduerſus eiuſmodi ſcribas & phariſeos plenus, cuius & genuinam ſententiam ſine negotio capias, ſi eum perſonæ Chriſti applicueris, grauiter expoſtulantis de Iuda proditore, & Iudæorum ſanguinem innocentis ſitientium crudelitate. Ipſa Dauidis uerba aſſcribo, ut quantam uim ſæpe patiatur ſacratiſsimus ille ſermo, nemo non intelligat.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt.

Loquuti ſunt aduerſus me lingua doloſa, & ſermonibus odij circumdederunt me, & expugnauerũt me gratis.

Pro eo ut diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.

Et poſuerunt aduerſum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dextris eius.

Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.

Ioan. 17. Fiant dies eius pauci, & epiſcopatum eius acci-

Act. 1. piat alter.

Fiant filij eius orphani, & uxor eius uidua.

Nutantes transferantur filij eius, & mendicẽt, & eijciantur de habitationibus ſuis.

Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius.

Non ſit illi adiutor, nec ſit qui miſereatur pupillis eius.

Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini, & peccatum matris eius non delea-

deleatur.

Fiant contra Dominum ſemper, & diſpereat de terra memoria eorum, pro eo quòd non eſt recordatus facere miſericordiam.

Et perſequutus eſt hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.

Et dilexit maledictionem, & ueniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem ſicut ueſtimentum, & intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſsibus eius.

Fiat ei ſicut ueſtimentum quo operitur, & ſicut zona qua ſemper præcingitur.

Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala aduerſus animam meam.

Et tu Domine Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia ſuauis eſt miſericordia tua.

Libera me quia egenus & pauper ego ſum, & cor meum conturbatum eſt intra me.

Sicut umbra quum declinat, ablatus ſum, & exculſus ſum ſicut locuſtæ.

Genua mea infirmata ſunt à ieiunio, & caro mea immutata eſt proper oleum.

Et ego factus ſum opprobrium illis, uiderũt me, & mouerunt capita ſua.

Adiuua me Domine Deus meus, ſaluum me fac ſecundum miſericordiam tuam.

Et ſciant quia manus tua hæc, & tu Domine feciſti eam.

Maledicent illi, & tu benedices: qui inſurgunt in me, confundantur, ſeruus autem tuus lætabitur.

Induantur qui detrahunt mihi, pudore, & operiantur ſicut diploide, confuſione ſua.

Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

Qui astitit à dextris pauperis, ut saluam faceret à persequentibus animam meam.

Aduersus uniuersam nimisque inolitam pluribus in locis apud religiosos, anathematis consueti impietatem, hoc sacrum diuini Chrysostomi consilium ex sermone de Anathemate, cunctis amplectẽdum propono: Ea propter uos oro, inquit, ne uobis uerba hæc mente excidant.

Dogmata enim impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet, hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

De sacrilego, itemq; genuino uerbi Dei usu, & impio sanandi maleficij modo.

Cap. VII.

Porrò, quod'nam sacrilegium grauius existimaueris, quàm omni propriæ salutis memoria pertinaciter excussa, tam sceleratè uenerabili Dei nomine abuti, & sacrosancto eius uerbo uim inferre, & rapere intorquereq; ad dæmonij præstigias in Dei contumeliam tegendas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore uictus Dei filius CHRISTVS IESVS deprompsit, promulgauitq; miserorũ & perditorũ hominũ causa: ut hi cùm essent lapsu primorum parentũ à Deo separati, omniq; gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerét, haberentq; certa & expressa diuinę erga se uoluntatis testimonia, quibus se in ueris animorũ cõsternationibus, & ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent: ut prolixius docet Peucerus in suo de Diuinationibus commentario.

Verbi Dei genuinus usus.

De genuino sacrę Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: Omnis Scriptura diuinitùs inspirita, est utilis

2. Tim. 3.

utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iusticia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium est potentia Dei, ad salutē omni credenti. Ad Hebręos 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinq; incidente, ac pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos usus, nimirum ad renouandam hominum corruptam naturam, traditum est Dei uerbum. Hæc præstat fide apprehensum in cordibus credentium, cooperante Spiritu sancto, qui per uerbum efficax est: non, ut mentitur diabolus, à sceleratis & impijs ipsius ministris ore solū prolatum, alias exerit uires, quàm quò destinatum ab initio fuit. Cumq; pronunciet Dei lex: Non assumes nomen Domini Dei tui inuanum: non enim insontem habebit Deus, eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui inuanum: certissimum est, & irrefragabiliter uerum, eos omnes qui eiusmodi incantationum Scripturæ sanctæ fuco uelatarum, ritibus & modis utuntur, atrocissimas manere pœnas. Quare si quis effectus sub horum uerborum pallio, uel uerè uel fascino uideatur consequi, dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit, aut decedit uirtuti uerborū, ab impijs his hominib. pronunciatorū. Confirmat hęc Augustinus, dicēs: Verum est, fratres charissimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Christianum: ut cum interdū per illa sacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipere, & aliquid uerū potuerint agnoscere, facilius diabolo credant. Sed qui totam religionem Christianam desiderat custodire, oportet ut hæc omnia tota animi uirtute contemnat.

Rom. 1. *Deut. 5.* *Sermon. 24. de Tempore.*

Memorandum fallacis curationis maleficij dęmoniaci, cum certa benedictionis formula exemplum,

Cap. 4. ob historię continuatum tenorem, superiori Libro cō scriptum inuenies. Cui obiter adijciatur alter modus superstitione priorem uincens, atq; ex sacrifici libro exscriptus, ut hinc de reliquis eiusmodi sanationibus præiudicium concipiatur. Accipe tres olei uiolacei mensuras: & consistens contra solem, ante eius ortum, exprime nomen hominis læsi, & matris eius, & angelos gloriæ qui stant in gradu sexto, septem diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus sub sole, & oleo uniuersa inungatur caro: hinc coram sole suffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus: deinde istos honoris angelos inscribe in argenti lamia, quæ cum aromatum incenso suffita, in collo suspendetur. Vicesima die mensis hoc fiet cum successu, ut maleficio affectus curetur.

Sacrilegus curationis malefici modus.

Magicæ & superstitiosæ morborum curationes, adhibitis carminibus uel uerbis ignotis, quæ etiam omnino non conueniunt cum imaginibus cœli. Cap. VIII.

HVc pertinent superstitionū & uerborum ignotorum, quibus utrum benè aut malè preceris ignoras, monstra: haud dubiè à malis inuenta hominibus, & pro libidine excogitata, quæ cum Dei contumelia in sacrosanctæ nostræ medicinæ cōspurcationem calumniamque furtim irrepsêre. cuiusmodi hi usurpantur rhythmi contra epilepsiam:

Curationes magicæ, superstitiosæ & impiæ.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum:
Hæc tria qui secum portabit nomina regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Ita antiquitas credebat, uerbascum cum sua radice tusum, uino aspersum, folioque inuolutum, & in cinere calefactum, strumisque impositum, eas abigere, si hoc fecisset uirgo ieiuna ieiuno, & manu supino tangens dixisset: Negat Apollo pestem posse crescere,

re, quam nuda uirgo restinguat. Atque ter hic despuendum putabat. Narrat Beniuenius, quòd ariolus duobus digitis uulneri militis superpositis, & carminibus nescio quibus insusurratis, telum in dextram pectoris partem immissum, ossique sinistræ scapulæ infixum, redire ex osse iusserit. unde (scribit) etsi absque ægroti noxa, non tamen sine utriusque animę dispendio miles curatus est. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludenti, telum extrahere, ut magis alios suis fraudulentis perniciosisque actionibus sibi deuinciret.

De Abditis morb. causis cap. 26.

Adhæc, ut sanguinis fluxus inhibeatur, in usu est: In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Chunrat cara sarite confirma consana imaholite. Hic meritò dixerim: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ concordia Christo cum Belial? Addam, quòd carmine apud Homerum, sauciato Vlysi sistere sanguinē potuit Autolyci filius. Sic Theophrasto ischiadicos sanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daries, dardaries, astararies, & reliqua. Si duo maleficio læsi, mutuo se grauiter prosequantur odio, in pane missali hæc inscribantur uerba: Abrac amon filon. & offeratur utrique edendus panis: hinc perpetuus utriusque subsequetur amor. Contra canis rabidi morsum, pani inscribitur: Irioni khiriori essera khuder fere. inde uoratur. Non infimæ sortis nobilē cognoui, simili curationis ratione celebrē, qui pomi particulæ inscribit, Hax pax max Deus adimax, atque edendam illam uenenato à cane rabido porrigit. A' singulis autem medium stuferum Brabanticū postulare eum audio. qua pecunia congesta, sacellum prope arcem suam extruxit, missis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohonestatum, uti fertur. Vt uerò huic mysterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex sobole uelut iure hæreditario pro

1. Corinth. 6.
Plin. lib. 28. cap. 2.

pagari eam curationis efficaciam, nec ad alios poſſe deriuari, temerè credulis perſuadetur. Similibus diabolicarum uocum portẽtis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculũ quoq; hoc ſcriptum appenditur: Strigiles falcesq; dentatæ, dentium dolorem perſanate. Quidam ad febrem omnis generis intermittẽtem, uirgas duas parallelas uerborum ui medijs partibus committit, ipſoque contactu uincit crucis effigie, quam collo ſubnectit: ſic quidem multos leuat, ſed qui ferè grauius recidant. Contra febres, thoraci lignum rotundum applicant Turcæ, deinde illud alio ſimili ligno percutiunt, neſcio quid ſubmurmurantes. In collo ſchedulam contra eaſdem ſuſpendebant quidam ſuperſtitioſi monachi, iubentes ſingulis acceſsionibus quaſdam effundere preces, & poſt tertiam acceſsionẽ bene ſperare. Quis non animaduertit fucum? In primis plurimùm ualet confidentia, nec in principio conſilium quæritur: deinde in acutis, iã morbo adulto, uix fieri poteſt quin poſt tot paroxyſmos mutetur morbus. Si Dei aut dæmonis uirtute ob ſcriptum euenit ſanitas, cur non eueſtigiò ea ſequitur? Exaratas has uoces, Gibel got gabet, roſtro pulli imponunt: inde ſtylo præacuto huic caput rectà in medio pertundunt, pulluſq; exilit ac uiuit, maximè in æſtate. Ea autem deliteſcit cauſa, quod pulli caput cerebrũq; oſſe utrinq; diuiditur: inter quod in medio diſtinctum, ſtylus quà facilè poteſt, penetrat: nec quicquam, illæſo cerebro, uitæ decedit. Verbis porrò eam ineſſe uim exiſtimat uulgus, earum rerum imperitum. Atqui ab illis ſi uirtus ea promanat, cur transfixo hœdi ſiue hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Conſtantini, in piſcium captura: Iao Sabaoth. Iure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachirum & Bamachium deriſit: ipſisque Dioſcoridem prætulit,

Li. 6. Simpl.

lit, qui non imprecationibus & uerbis superstitiosis, uelut illi, tradiderit medicinam. Idem lib. 10. Sim. Substantia est, ait, quæ suspenditur: non uoces barbaræ, ut quidam præstigiatorum facere assolent.

Illud porrò omnem superat stulticiam, quòd quasdam uoces cum imaginibus quibusdam cœli conuenire, plerique autument: & uerba quæpiam cum solennitate prolata, mutare sensus hominum & brutorum: hinc in speculo consecrato uideri imagines, hinc moueri feminas in amorem, hinc mutari eleméta, terram uariè affici, ignem ab ustione cessare, morbos curari. O' delirium incomparabile. Quæ'ná uis hæc quæso, unde deriuata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœlesti tota uerborũ uirtus, ut Alchindus contendit: cur non ipsa per sese operari id potest, cum sit causa superior? Dicet fortasse, cœlum media & proxima causa, hoc est uerbis agere. At hoc doceat, in sono ne, aut in uoce, an in uerbis exteriorib. operádi uis recipiatur. prior enim natura sonus quàm uox, & uox quàm uerba: hæc enim ex illa, illa uerò ex alio cõficiũtur, cũ uerba uocẽ & sonũ includant, & in definitione uocis contineatur sonus. Sine uoce sonus esse potest, quia natura prior: pari ratione sine uerbis uox. sine uoce aũt & sono uerba non sunt. Si igitur uis in sono recipitur, & qua sonus mouet elementa, omni sono etiam inanimatorũ corporum poterit ea uirtus communicari: quare nec uoce, nec uerbis opus erit. Si autem in uoce, cum ea plerisq; etiá animantibus præterquam homini competat, idipsum poterit à brutis etiá fieri. Si uerò in humanis uerbis tantum recipi dixeris, rogo unde accipiatur uis, in prima'ne syllaba, aut medijs, aut ultima? Si in syllaba, iam non in uerbis: ea uerò mox perit. eadẽ in alijs erit ratio. Quare colligitur, nullo modo uerbis inesse hanc posse uirtutem cœlitùs operantem.

Nullæ uoces cum imaginibus cœli conueniunt.

Fusè de ijs contra Alchindum disputat Ioan. Franc. Picus lib. 7. cap. 6. de Prænot. superstitiosa aduersus magiam.

De ma-

De magica sanatione per ligaturas, periapta, characteres, effigies, annulos uel sigilla. Cap. IX.

Ligaturarũ & periaptorũ uanitas.

HIc ligaturæ magicæ & periapta tum alia, tum ex Sacris maximè literis furtim tracta, suũ habent locum, quibus contra dæmonum studia, incantationes & maleficia homines quoque dementantur. quemadmodum cum primum Euangelij Ioannis caput minutissimis literis in schedula pictum, & Missæ recitatione consecratum, collo alligatur, mirum contra incantamenta & diaboli machinationes creditur esse amuletum. At si chartula hæc alicuius habebitur efficaciæ, prærogatiuam certè singularem aduersus satanæ molimina obtinebunt illi, qui sacram Scripturam ex professo in manibus uel manicis continuò circumferunt. Sed ea nisi animis sit irradicata nostris, ubi uelut à fomite uitali in actum excitetur, mortua permanet litera, etiamsi millies suspendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, inscribatur, sigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, uel etiam uoretur. Cõfirmat hæc Chrysostomus: Quidam, inquiens, sacerdotes aliquam Euangelij partem scriptam circum collum portant. Sed dic sacerdos insipiens, non'ne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita Euãgelia nihil prosunt, quomodo possunt circa collum suspensa seruare? Deinde ubi est uirtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quàm circa collum suspensa. Eiusdem est sententia: Quãdo in grauem lapso morbum, aliqui incantamentis succurrendum esse consulunt, alij rebus collo alligandis, alij aliter: & tu constanti animo, quicquid id est, ob Dei

Verbum Dei non mortua est litera, sed spiritus & uita. Ioan. 6.

Homil 43. in ca. Matt. 23.

Dei timorem ſuſtines, patique fortiter malis quàm eorum aliquid ſectari, hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanaſius quoque, dæmones plurimùm formidare uerba Pſalmi 68, ſi quis ea attentè ex animo oret. Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius, & fugiant à facie eius qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & ſicut liqueſcit cera à facie ignis, ſic pereant impij à facie Dei, & reliqua. *In lib. de Varijs quæſt.*

Hac etiam oratione ſathanam abegiſſe D. Antoniũ in acerbiſsimo illo certamine aduerſus dæmonũ turbas, teſtatur idem. Aliàs & illud Pſalmiſtæ occinebat, Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. *In Vita D. Antonij.*

Minus inſuper momenti habebunt manu efficti characteres, effigies, annuli uel ſigilla, hac illaúe figura delineata, ſculptaúe, uel imaginibus ad certos cœli poſitus hoc momento, & illo loco inſignita. Atque ut nulla aſtrorum uis in ea quæ manibus conficiuntur opera imprimitur: ita etiamſi infinitè diuinis notis, nominibus, aut Scripturæ ſanctæ uerbis ornentur, ſubſtantijs nihil ex figuris quibuſcunque, ueræ uirtutis uel accedit uel decedit: quibus ſingulis mirandas peculiaresq́; uires certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim iam noua ibi inſtituitur qualitatum mixtura: non materiæ, ex prima ordinatione, conuenienti qualitatum temperamento indutæ, noua & eſſentialis forma infunditur: ſed corpori antea conformato, ſua materia & forma, quibus exiſtit, conſeruantur, ſuaq́; adornato temperie, arte duntaxat noua affingitur ſpecies: ad quam nihil ſidera, nihil eo tempore exiſtentes in aere qualitates conferunt: immò, ut ſemel dicam quod res eſt, uniuerſam hanc commenticiarum ſpecierum congeriem, uanam eſſe, & inefficacem, non pudet liberè profiteri. etiamſi hic mihi offundent Thebit philoſophum, & magiæ antiſti- *Characterũ, effigierum annulorum & ſigillorum nugæ.*

antiſtitem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hoſtes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaque edi mentiuntur: cuiuſmodi annulorum commēta Eudemum philoſophum quoque fabricatum eſſe tradunt. Obijcient & Albertum ſui ſemper ſimilem, & horum annulorum ſigillorumque à ueritate ſæpenumero diuaricantē fabrum. Accedet quoq; Marſilius Ficinus, doctiſsimus alioqui philoſophus, & pleriq; alij. Nec Gygis Lydorū regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycij ſponſa: cuius digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philoſopho redarguta, annulus applicetur argēteus, hoc modo intus notatus: † habi † haber hebr †. atque hinc breuiola, quæ uocant, contra febres à quodam nebulone quæſtore ficta, offerantur:

Plato lib. 2. de Rep. Li. 2. Mineral. Tract. cap. 1 & 3. Marſilium Ficinum hoc nomine notat Ioannes Franc. Picus lib. 7. cap 6. Philoſtr. l 3. Breuiola cōtra febres.

Ananiſapta ferit, mortem quæ lædere quærit.
Eſt mala mors capta, dum dicitur ananiſapta.
Ananiſapta Dei, *iam miſerere mei.* Per nuptialem uerò annulum ſponſus mingat, ut ab impotētia ueneris & faſcino ſoluatur, authore Nicolao & Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo: ſi amorē quis diſſolui uelit, in amātis calceo ſtercus amatę collocetur, odorq; perceptus amorē infringet. Cauſam profectò eius uirtutis nimis manifeſtam, nō eſt quòd ad occultam proprietatem torqueas.

De characteribus, imaginibus, figuris, exorciſmis, rebuſq; illicitis, quibus theſaurus inquiritur, clauſtra aperiuntur, capillitio ſuſpenduntur maleficæ, obijciunturq; reliqua diaboli ludibria.

Cap. X.

Magicus theſauri inquirēdi modus.

THeſaurum porrò ſic inquirunt hi magi. Virga auellanæ tribus ſignata crucibus, coniuratur nō modò ſuperſtitioſe, ſed & impiè ac blaſphemè. Addun-

Adduntur characteres cum barbaris nominibus & in fodiendo leguntur Pſalmi, de Profundis: miſſa, Miſereatur noſtri: Requiem, Pater noſter, Aue Maria,& Ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo, Amen. A' porta inferi, Credo uidere, &c. Expectate Dominum, Requiem æternam, cum oratione certa. Et ſi fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur theſaurus.

Vt clauſtra aperiantur, in particula cereæ baptiſmo deſignatę flores uolubilis imprimuntur, liganturque in anteriore induſij parte: ac ubi reſerare uoles, ter inflabis, dicesque hæc uerba: Arato hoc partiko hoc maratarikin tuo nomine aperio hoc clauſtrum, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Amen. *Diabolica clauſtrorum apertio.*

Æthiopidis etiam herbæ tactu clauſa omnia aperiri, quibuſdam ſimul admurmuratis cantilenis, traditur: eôdem referendum, quod cuidam ad laqueum damnato Venetijs, omnes patefactæ fuerint fores, diſiectis ſeris, una tantum admota herba, ſignaculis quibuſdam decantata. At ſi uis ea ineſt herbis, quorſum admurmurantur cantilenæ, aut adhibentur ſignacula? Vel ſi uirtutem hanc obtineant cantilenæ & ſignacula, cur aduocantur herbæ? Si ſimul coniuncta hanc efficaciam ſortiri dicas, meram eſſe ſuperſtitionem, contrà obijcio. rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum uolo, ita eiuſmodi cantiunculis & ſignaculis nil penitus tribuendum eſſe, ingenuè affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur niſi cantionibus & ſignaculis applicatis, conſequẽs eſt, ijs etiã nihil eiuſdem uirtutis adeſſe. Si effectum ſubſequi reſpondes: cõtingit is profectò dæmonis opera hic colludẽtis ratione cãtilenæ uel ſignaculi, ut eiuſmodi ludibrijs incautos alliget ſtrictius, cau- *Plin. lib. 24. cap. 4.*

tiusque fallat, nec ullo modo iuuet. Dicam hic cum Plinio, non satius fuisset Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis claustra per tot annos quærere?

Lib.24.ca.2.

Pro defensione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturque Psalmi, & Orationes, nec non Missæ actum cohonestant, & in arbore clauus figitur ferreus.

Vt mille hominibus uel equis cinctus quis appareat, anniculus salicis ramus unico inflictu abscissus usurpatur cum exorcismo, barbarorum nominum recitatione, & characteribus absurdis.

Imagines damnosæ.

Damnum alicui inferre se credunt, si imaginē conficiant in eius nomine quem læsum cupiunt, ex cera uirginea noua, sub cuius axilla dextra hirundinis cor locetur, & hepar sub sinistra. Item, collo appenditur filo nouo effigies, quæ acu noua in membro lædendo figitur, recitatione uerborum, quæ ob curiosos studio prætermittenda censui. Ea ex ære quandoque apparatur, cuius membra ad diriorem deformationem inuertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis uicissim locum subeat manus, faciesque inuertatur. Ad atrocius malum similis imago adornatur in hominis forma, in cuius capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, Alif cafeil zaza hit mel meltat leuiatan leutatace: ea in sepulchro defoditur. In eundem usum, ut ipsi uocant, in Martis dominio, parantur duę imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi simulachri caput transfigat. In utraque duo inscribuntur nomina, & characteres seorsum peculiares: & certo altera reconditur loco.

In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera uirginea in amatæ nomine: cui

cui character imprimitur, & circa ignem calefit: & inter agendum, cuiusdam angeli memoria in mentem repat. Non absimile monstrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obsequatur.

Vt tandem capillitio suspendatur nostra hæc malefica, & huius nugatorij actus scena tragicum sortiatur exitum, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis; in alterius nomine baptisanda, cui nomen cum charactere inscribitur: hinc osse putido suffitur; & inuerso ordine leguntur Psalmi, Domine Dominus noster, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diuersè locis ea sepelitur. *Imago, ut capillus suspendatur maleficæ.*

Vt periaptorum, characterum, figurarum, annulorum, imaginum, reliquorumque id genus prodigiorum uanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidissimè pateat, formulas has sacrificio surreptas supprimere nolui, quo de cęteris eiusmodi hominum ludibrijs facilius pronunciaretur sententia: quibus si uel ueritatis momentum inesse leui solum cogitatu suspicatus fuissem, eas hauddubiè euestigiò, cui debentur, consecratas excepisset Vulcanus.

Quibus uerbis stupor ac taciturnitas in tormentis & quæstionibus induci creditur, & solui.

Cap. XI.

INueniuntur, qui cum scelus aliquod capitale admiserint, uel antequam subijciantur quæstioni, uel interea dum torquētur, quorundam aut scriptura, aut prolatione uerborum consequi sibi uidentur, ut & tacere possint, & nihil omnino sentire. Id quod tam firmiter sibi persuasum habent, ut fuerint qui hac fiducia ultrò se tum carceri, tum quæstioni obtulerint. A' diabolo enim, cuius interest scelera non puniri, sed indies accumulari, confirmantur in malo, nec solùm *Quomodò tormēta quidam non sentiant.*

 orga-

organis uocis obstructis impediuntur, ne loqui possint, uerùm graui etiam somno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamē his illi penduli uerbis ac uersibus, sanè perquàm ἀπάθησι utuntur:

Verba stuporē & taciturnitatem inducentia.

Imparibus meritis tria pendet corpora ramis,
Dismas & Gestas in media est diuina potestas:
Dismas damnatur, Gestas ad astra leuatur.

Psal. 44. Sunt qui uerba Prophetæ eructent: Eructauit cor meum uerbum bonum, ueritatem nunquam dicam regi. Alij autem hac prece se muniunt: Quemadmodum lac beatæ gloriosæ Mariæ uirginis fuit dulce & suaue Domino nostro IESV Christo, ita hæc tortura siue chorda sit dulcis & suauis brachijs & membris meis. Alij uerò saltem hæc proferunt: IESVS autem transiens, per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo. Et tamen contrarium uidemus euentum. Licet enim αἰσθητήριον ita dæmon occupet, ut nihil sentiant: ossa tamen illis comminuuntur & confringuntur. Qua etiam ratione probari posset, eorum uerborum nullam esse uim: quin ridicula potius esse, quàm credibilia, quæ iam proposuimus. Enimuerò nec diabolo quidem esse permissum ut efficiat aliquid eiusmodi, interea dum ijs ut superstitiosè utuntur flagitiosi, ꝓpter duas mihi causas uidetur. Primò, quòd cum omnis potestas à Deo sit, diabolus nec ipsi nec legitimis ipsius actionibus possit resistere, ut nocentes publicæ eripiat iusticiæ: sicut docet D. Augustinus, & Thomas Aquinas: Secundo, quòd impunitas scelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minimè permittatur: Alioquin institutus ordo & iusticia Dei sibi inuicē repugnarent. Sed tamen hominum impietate sic merente, sæpius hæc accidisse fateor. Testatur enim clarissimus Iuriscōsultus Paulus Grillandus, se bis id & uidisse, & in facto comperisse, his

Luca 4. Ioan. 19.

Diabolus cur nō semper linguam & sensus impediat.

Rom. 13. De ciuit. Dei lib. 10. Thom. q. 5. primæ partis tracta. qq. tit. de miracul. De Sent. excōm. c. ut famæ. l. ita uulnerat 9. D. ad l. Aq. Tractat. de quæst. et tort. q. 4. num. 14.

his uerbis: Primò Pisis dum essem assessor magnifici domini Capitanei illius ciuitatis: deinde Romæ dum essem auditor criminalium causarum reuerendiss. domini Auditoris Cameræ, ubi quidá fur sagacissimus, & duplicis maliciæ reus, contra quem erant examinati quindecim testes super diuersis indicijs magni furti 137. ducatorum aur. habens noticiá quòd curia præfati domini Auditoris procedebat cõtra ipsum, antequam personaliter compareret, accepit nonnulla sortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atq; iterum uidens quòd sufficiebát ad parangonem, quadam die dum ego essem in ædibus turris nouæ ad examinádum quosdam alios reos, ille sponte ueniens accessit ad me, & se constituit in carceribus ipsis, dicẽs, quòd ultrò uenerat ad purgandũ indicia, & notá infamiæ sibi illatæ. Contra quem tamen necesse fuit deuenire ad torturá, tot indicijs contra ipsum laborátibus. In qua dũ erat eleuatus, dormiebat capite cliuo, ac si iáceret in lecto, absq; ulla penitus lamẽtatione, aut clamore: & ad tractus chordę erat tanquã statua marmorea. qui dũ eleuabatur à principio, dicebat quædá uerba submissa uoce, deinde silebat ut dormiens. Statim ego suspicatus fui, ne gestaret aliquod sortilegiũ siue facturam maleficam penes se, aut ex illis uerbis captaret aliquod suffragium: perquisiui quàm diligẽter per omnes partes corporis sui, demumq; reperi in capite, sub scuffia scilicet inter crines, quandam paruam schedulam hæc uerba continentem, uidelicet: † IESVS autem transiens † per medium illorum ibat † os non comminuetis ex eo † cum crucibus ita signatis: quam illico abstuli ab eo. qui licet illa sic ablata satis conquereretur, nihilominus iterum positus ad torturam, & eleuatus iterum, illud idem sicut antè faciebat; & in principio ipsius eleuationis nonnulla uerba submissa uoce dicebat; quæ percipere nunquam potui, nec

Tormentá nil curans fur.

Nihil sentit doloris.

quicquam confeſſus eſt. Demum mutatis tormentis, ſub tormẽto taxilli ſubiectus fuit, & ſimiliter ſpernendo dolores, nihil unquam confeſſus eſt: ſed in ſua negatiua ſemper audacius conualuit, adeò quòd neceſſe mihi fuit eo inſtante, ab inquiſitione eundem abſolue re. Similis caſus occurrit Hippolyto de Marſilijs, dum erat officialis ducis Mediolani.

Hippolyt. de Marſil. in l. repeti. col. 4. ff. de quæſt.

Aliud exemplum.

Iterum ait Grillandus, nec dum eſt annus elapſus quòd audiui alium Romæ poſitum ad torturam, & repetitis uicibus grauiter cruciatum, qui uerba de lacte Mariæ uirginis ſubmiſſa uoce proferebat, & nullum dolorem pati, ſed cuncta ſpernere uidebatur: & dormiebat ſicut alius in tortura, adeò quòd à tribus iudicibus pręſente procuratore fiſcali examinatus, nulla unquam ab eo confesſio extorqueri potuit, licet correus & criminis ſocius id fateretur expreſſè, & illum in ſocium nominaret: cuius proceſſum uidi, illumque cognoui.

Exemplũ mulieris.

Aliud exemplum quod ſimiliter in facto accidit mihi Romæ cuiuſdam maleficæ mulieris, quę antequam eleuaretur in tortura, uerba quædam ſubmiſſa uoce dicebat: deinde eleuata ſilebat penitus uelut mortua, & nigrior apparebat in uultu carbone extincto, oculos extra caput ualde tremendos more illorum qui ſtrangulantur emittens, & nihil penitus loquebatur neque boni neque mali. Vltima autem hæc hiſtoriola minimè noſtro obſtat inſtituto. Nam ſi ex lamijs noſtris illa fuit malefica, quid mirum ſi diabolus linguam ei faucesq; præcluſerit? ne ſcilicet illa ſuã innocentiam probaret, & dæmonis ludibria detegeret.

Carnificis pertinacia.

Superioribus uerò exemplis ſimile nuper habuimus Antvverpiæ, in carnifice eius urbis, natione Gallo: quem cum innumera, eaque notiora flagitia commiſiſſe nemo non ſciret, adigere tamen nullum tormentorum genus, quamuis immane, potuit, ea ut con

fiteretur,

ſteretur, in tantam ſtatim ἀκινησίαν ac ſenſuum penè omnium alienationem incidebat. De qua cum prudentiſsimus Senatus Medicos ordinarios conſuluiſſet, eiuſmodi ſtuporem non niſi pharmacis quibuſdam ſomniferis induci poſſe deprehendit: cuiuſmodi ſuprà Libro ſecundo, capite trigeſimo quarto & quinto deſcripſimus.

Niſi hac ratione induċta ſit ea torturæ tolerantia, ut immenſos ille cruciatus perferret, Deus permittere potuit, quò ijſdem ad reſipiſcentiam tandem cogeretur, uel ut reprobus, acerbiores dignasq; extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cęſus eſt citra ullum pœnitentis animi indicium ebrius, qui multis retrò annis ſe hominum utriuſq; ſexus innumerorū ſanguine inebriarat, quos multifario ſupplicij genere ob fidei confeſsionem, uita ſpoliarat.

Nonnulli tamen, ait Grillandus, dixerūt, quôd aduerſus iſtas coniurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diuerſis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quòd omnes ligaturę & maleficia huiuſmodi diſſoluuntur, & reus grauiſſima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia ſolent dicere uerba illa prophetæ: Eructauit cor meum uerbum bonum, dicam cuncta opera mea regi: &, Dominus labia mea aperiat, & os meū annunciabit ueritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium: &, Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna ſubuertetur. Ex quibus uerbis, precibus & exorciſmis, dicunt maleficia ipſa reſolui, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c. tortura. lo. 3. folio centeſimo decimotertio. & Syluestr. Prior. in Tract. de Strig. demonſt. mirand. libro quarto, capite quinto. Super quibus tamen cogita, quia de uirtute ipſorum remediorum non poſſem quicquam certi at-

Tractat. de quæſt et tort. q. 4. num 16.

An uerbis diſſoluatur taciturnitas & ſtupor.

Pſal. 44. & 118.

Pſal. 50.

Pſal. 7.

Pſal. 9.

ti atteſtari, ex quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus uidi. Ego uerò, licet & D. Grillandus, & mille alij oculis id uidiſſent ſuis: tamen uirtute uerborum ſiue prolatorum, ſiue pictorum, ſiue ſculptorum, fieri nunquam credam.

Enimuerò fur ille etiam ſchedula ſpoliatus, nihil adhuc, crudelius licet diſtractus, cõfitebatur: nec ſubmurmurata uerba inſenſilem habitum inducere queunt. Quare uel ſomnifica re aſſumpta, aut à diabolo, qui cum antea pepigiſſe animo tales, eique ſe deuouiſſe, & etiam traditos eſſe neceſſe eſt, inſenſibilitate illata id fieri ſentio, quum dæmoniacos complures Libro quarto à me enarratos, uarijsque cruciatibus à diabolo exercitos, nihil eorum ſenſiſſe, sed poſtea uelut è ſomno ſurrexiſſe, commonſtrauerim. Cap. 9. 10. 11.

Figurato nullam ineſſe uim ratione figuræ. Cap. XII.

HInc liquet, quantum fidei ſit adhibendum fuco dæmoniaco, ab Hieronymo in uita D. Hilarionis eremitæ deſcripto: Eiuſdem, inquit ille, Gazenſis emporij oppido, uirginem Dei uicinus iuuenis deperibat: qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, ſibilis, & cæteris huiuſmodi quæ ſolent moriture uirginitatis eſſe principia, nihil profeciſſet, perrexit Memphim, ut confeſſo uulnere ſuo, magicis artibus rediret armatus ad uirginem. Igitur poſt annum doctus ab Æſculapij uatibus non remediantis animas, ſed perdentis, uenit præſumptum animo ſtuprum geſtiens: & ſubter limen domus puellæ tormenta quædam uerborum, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit. Ilicò inſanire uirgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis. magnitudo quippe amoris eam in furorem uerterat.

Perduc

Perducta ergo à parentibus ad monasterium, seni traditur, ululante statim & confitente dæmone: Vim sustinui, inuitus sum abductus: quàm bene Memphis somnijs homines deludebam? O' cruces, ô tormenta quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam uirginem. Tu seruares, proditor castitatis? Cur non potius in eum qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, amoris dæmonem? Noluit autem sanctus, antequam purgaret uirginem uel adolescentem, signa iubere perquiri, ne aut solitis incantationibus recessisse dęmon uideretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem: asserens fallaces esse dęmones, & ad simulandum esse callidos. & magis reddita sanitate increpuit uirginem: Cur fecisset talia, per quę dęmon intrare potuisset? Hucusque Hieronymus. Sed puellam magis obsedisse amorem mentiens dæmonium, quàm amorem, mea est sententia. nec uerborũ aut figurarum in lamina incisarum potentia id contigit: sed quòd diabolo occasionem subministrasset, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit potestas.

Dæmonis mendacium, ut illis quisquilijs ipsum detineri persuaderetur alijs.

D. Thomas credit, annulos, uel quicquid est figuratum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neq; ex illa figura maiorem uim recipere à corporibus cœlestibus, quàm non sic figuratum: quoniam quæ ex arte fiunt, non sequuntur materiam, neque formam. Identidem & de uerbis prolatis sentit: quoniam uerba nihil immutant, nisi auditum. Verissimè ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra uel

In libel. de Occultis naturæ operibus.

Figurato nulla inest uis ratione figuræ.

Lib. de Superstit.

alia materia baptiſatas uel adiuratas, conſecratas, imò potius execratas, per magorum artes & ſub certis diebus, uirtutes obtinere mirabiles, in eiuſmodi artium libris recitatas, errorem eſſe ſcribit Martinus de Arles theologus. Et Porphyrij opinionem de talibus conſtruendis imaginibus, fuiſſe falſam, comprobat D. Thomas Auguſtini teſtimonio, libro 10. de Ciuitate Dei. Verum quidem eſt, res naturales, formas ſuas & uirtutes conſequi ex corporibus cœleſtibus: ſed imagines artificiales nullam ab arte uirtutem imbibere, aut aliam aſſequi uim queunt, niſi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem non eſt alterandi uel actionis principium, ideo nec alius uirtutis cauſam habet aurum eius imaginis, quàm aliud alterius figuræ aurum. Atqui ſi alium conſequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium, ſecundum Auguſtinum. Tales itaque imagines aſtronomicæ uim adipiſcuntur per dæmonem: cuius ſignum eſt, quòd illis imaginibus quoſdam imprimi characteres oportet, cùm naturali uirtuti eæ operentur nihil. In hoc tamen à magicis ſimulachris diſcrepant aſtrologica, quòd in magicorum compoſitione fiunt expreſſæ quædam dęmonum inuocationes, unde eiuſmodi effigies ad expreſſa pertinent pacta cum dæmonibus inita. At in aſtronomicarum factura, tacitũ exiſtit cum dæmonibus fœdus per quoſdam characteres & figuras ab ipſis dæmonibus inuentas, ad quorum characterum impreſsionem, facientibus ſuffragantur dæmones. Hactenus ille.

Thomas Aq. in lib. contra gentes, de Fato, de Operibus naturæ occultis, & præcipue in 2. parte Summæ theologicæ.

Scitè igitur à Cardano, philoſopho & medico, ſcribitur: Licet ſigillis uim non leuem tribuant, ut Solis ad magiſtratus honores & gratiam cum principibus, Iouis ad diuitias & amicos, Veneris ad uoluptates, Martis ad audaciam, Mercurij ad ſolertiam, Saturni ad laborum patientiam, Lunæ ad populi fauorem: non

Lib. 18. de Subtil.

non ignoro lapides prodesse, figuram autem nihil. Idem, ubi magicæ stulticię maximi in ea arte Artephij placita enarrauit, ut non solum dolosos, sed etiam mente captos fuisse magos dijudicetur, prodigiosos quoque planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis insignitos, & sigilla monstrosis eorum formis munita delineat. at mox subiungit: Hi sunt characteres dolosa mente excogitati, quorum uirtutem nullam esse certum est. Nam quid his characteribus cum planetis ipsis rotundis commune est? At ne nomina putes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa aut Græca: quòd si etiam essent, quid plus eis inesset uirtutis quàm Latinis? Igitur figmenta mera esse oportet, nulliusque uirtutis: quam si contendas obtinere, non nisi dæmonum pacto fieri potest. Quis etenim talia inuenire ualuit, nisi dæmonũ persuasionibus? At iam dæmones nihil docere constat. Dicent autem, formas esse in Nona sphæra, quæ in India uidentur. Ita siquidem malus ille Aponensis finxit. Sed concedatur: quis uerò postmodum docuit, hunc characterem Solis esse, illum Saturni? Hinc clarè liquet, deridentium hominum hæc pura fuisse commenta. Plura inde magorum delirame͂ta ordine ex Artephio ibidem recitantur.

Libr. 16. cap. 90. de Varietate.

Similia apud Agrippam de Occul. philos. lib. 1. cap. 33. & li. 3. ca. 29. 30. 31.

Si contendant magi, se rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & uerbis, publica alioqui dæmonum commercia abominanti: hinc refellentur, quùm sit apud Aristotelem & omnes naturales philosophos compertissimum, actiuas uirtutes non posse figuris inesse, & literis uel quibuscunque characteribus, cum nihil aliud sint quàm compositio & ordo excogitatus ab artifice seu pingente seu fingente; preterea & materiales imagines ultra suam specie͂ & formam operari non posse, testatissimum est, multo minus admirabiles supra naturæ legem producere effe-

 ctus.

ctus. Signa uerò ſi dicantur, ea quum diuinitùs inſtituta non ſint, quin potius reiecta, & à natura abhorrentia: reſtat ut plus quàm ſuperſtitioſa ſint, & à dæmone inuenta, uel palàm fabricante, uel clàm in malè credulorum phantaſiam ſuggerente. Somnia itē ſunt, quod figuras & characteres in elementali materia impreſſos párere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus alijs excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo cauſarum ſuperiorum influxus commoueant. His adde Porphyrij deliramenta, quibus figuras à dijs maximopere amari, eosque in ſacrata imagine contineri imaginatur: contra Ariſtotelem, atque etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam uerborum ui, ſeparatas mentes ſupra hominem in aliqua materia coerceri poſſe negabunt.

Quapropter ocioſa, patrocinante ueritate, prodigioſorum huiuſmodi figmentorum permanebit fabrica: impiumque eſt comminiſci, ſacra uerba ea pollere uirtute, ſi denuò eò confugiatur, ut notatis ſolis literarum figuris tam mirabiles progignātur effectus. Euangelij efficacia, non in exaratis characteribus, huic figuræ uel illi annulo, ſigillo aut imagini applicatis, uerùm in uirtute myſtica, ad ſalutem credenti, conſiſtit. Verbum Euangelij in corde iuxta uiam ſatum, auditum, & non intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinusque cum gaudio exceptum, radicem, ut in petra ſatum, non habens, continuò euaneſcit: auditum item, & cura huius ſeculi ſuffocatum, ut ſemen inter ſpinas iniectum, infœcundum manet, inefficaxque: ſed auditum & intellectum, firmaque fide apprehenſum, efficax eſt, hominemq; in nouam commutat creaturam, & mentes conſolatur afflictas, aduerſus dæmonis inſultus communiens, ardentique inuocatione in Chriſti nomine inflammans,

Rom. 1. 1. Corinth. 4. Matth. 13. Marc. 4. Luc. 4. 8.

mans, exorante quæcunque petuntur: non autem hoc præſtat chartis illitum uerbum, aut cuicunque materiæ impreſſum inſculptumúe, uel collo alligatum, ſiue ſuperliminari impoſitum, aut ſubtus limen in terra ſepultum. Tantum enim abeſt ut intuitu pictarum aut inciſarum inſculptarumúe Scripturę ſacræ uocum aut ſententiarum, quacunque ſint expreſſæ forma, terreatur, fugetur aut uinciatur diabolus, ut etiam ipſe eandem probè calleat, nec allegare erubeſcat, quò fallat cautius: quemadmodum cùm Chriſtum tentatione impeteret, feciſſe legitur. *Matth 4.* ſed bona conſcientia, uiua fide, ex uera Dei agnitione & Spiritus ſancti inſpiratione prognata, atque uerbi Dei potentia proſternitur ille, profligaturque. *Marc.1. Luc.4. Pſalm.90.* Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat ſchola, iure optimo quoque Auguſtinus reijcit. *Li.2. de doct. Chriſt.*

Formula curandi maleficij ſuperſtitioſa, item alter modus futilis pellendi dæmonis, blaſphemus alius contra febrem.
Cap. XIII.

NOn inconuenientem curandi maleficij modum merè ſuperſtitioſum, quanquam myſterij loco habitum, hic aſſcribam, ut euidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc inſignis doctrinæ, integritatis atque uſus uir D. Ioannes Echtius, *ἰατρὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων*, pro ſuo candore, communicauit: non quòd eum approbaret, ſed riſui unà mecum exponendum arbitraretur: à matre aũt ęgrotę nactus erat, quę ſtudioſe religioſeq; omnia præſcripta ſe obſeruaſſe, filiáq; inde curatá, ſi dijs placet, affirmabat. Hiſtoria, cui annectitur curatio, ſic habet: Clariſsimi iuriſcõſulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quã uocãt) monaſterij nõ procul à Suſa- *Ioa. Echtius medicus.* *Superſtitioſa dæmoniacæ uirginis curatio.*

à Suſato ſiti, maleficio laborare credebatur. nam uenter tumidior erat, ut hydropicam quis iudicaſſet: & cum lotio calculos excernere uidebatur, qui uera erant fragmenta latericia inæqualia, magnitudinis auellanæ nucis, & minora, præcedente ſummo dolore. ad hæc, alterum crus habebat luxatum. quocirca quũ extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur, accerſebanturque duo celeberrimi eius urbis medici, D. Ioannes Echtius, & Hubertus Faber: qui re ad exactam artis trutinam uocata, penſiculataque, dæmonis opus foueri iudicarunt. Ad puellæ itaque curationem adhibebatur quidam ariolus uetulus, nomine Abrahamus, qui hanc ſanandi formulam parentibus præſcripſit. Omnium primò ſacra adminiſtretur ſynaxis. Deinde potionis ſequentis cyathus paruus plenus, uel uitreus, matutina hora & ueſpertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recip. Rhabarbari electi drach. I. radices enulæ, artemiſiam rubram uulgò dictam, centauriũ minus, mentam aquaticam: hæc ſimul, præter artemiſiam, in olla noua indentur, & in honore ſanctorum trium nominum ebulient in uino albo: artemiſia autem in aquæ pinta, quam hic uocamus, circiter uncias duodecim ponderante, decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commendabitur recitatio orationis Dominicæ & ſalutationis Angelicæ, quinquies ſeparatim repetendæ: primę, in nomine puellæ maleficio læſæ, quòd Chriſtus in hortum duceretur: ſecundæ, quòd Chriſtus aquam & ſanguinem ſudarit: tertię, quòd CHRISTVS IESVS condemnabatur: quartæ, quòd IESVS citra culpam in crucem conijciebatur: quintæ, ob Chriſti paſsionem, quòd in cruce expiraret, ut ſagam conuertere, & illatum malum amoliri dignetur IESVS. Præſcripto modo hominem ſimplicem in genua prouolutum, attentione ſumma orare oportet:

Rhabarbarum quidem bilem uacuas, ſed quorſum hoc cum reliquis plantis pellendo dæmonio conferret?

tet: deinde octo diebus continuis Missam audire ægrotum, & consistere ubi recitatur Euangelium: atq; in cibo & potu aquam lustralem, salemque expiatum miscere.

Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dęmonio, eius inspiratione ita liberabatur, ut itinere satis longo & recto singulis ferè passibus in genua procumberet Marcodurum usque, nusquam è uia communi trita deflectens, etiamsi fouea, aquæ, lutum uel excrementa essent obuia, in ijs quoque genibus deuolui oportuit: at in ara sacra D. Annæ (ad quam frequentissimus ibi religionis ergò concursus) missa celebrata, liberationis indicium iri ostensum pollicebatur dæmon. Proinde circa puellam sub missę actione se conspexisse umbram candidam, ait sacrificus: quam quoque puella se obseruasse tanquam certissimam liberationis notam asseruit. En dęmonis fucum, quo εἰδωλομανίαν stabiliat. *Obsessæ curatio futilis.*

Domum à lemuribus turbatam Theophrasti Paracelsi asseclæ uindicant, liberantq; suspensis in quatuor domus angulis, membranis uirgineis, quas uocant, quibus inscriptum est: Omnis spiritus laudet Dominum: uel, Mosen habent, & prophetas: uel, Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius. Si eodem modo suæ artis statuunt principia, quo hanc cõmentati sunt curationem, dæmonesque fugare conantur, non est quòd ueterem medicinam euersum iri metuamus. Absurdè enim prima hæc sacri Vatis sententia in chartulis suspensa, ad dæmones exturbandos usurpatur. Nam omnis spiritus, hoc est, quicquid spiritu & uita fruitur, laudet Dominum: non autem ab impio, multo minus à diabolo, laudem suam celebrari uult Deus. Quomodo etiam instituto respondeant illa uerba Abrahæ, diuiti epuloni reddita, Mosen habent & prophetas, ipsi iudicent. Si tertiam urgeant sententiam, *Paracelsistica dæmonum profligatio.* *Psal. 150.* *Luc. 16.* *Psal. 64.*

tiam, ad Caput octauum huius libri, de Periaptorum uirtute, eos relego.

Blaſphema febris curatio. Huc pertinet curandi ratio cuidam extremè decūbenti nuper à quodam chirurgo contra febrem adhibita, ut mihi eundem ægrotum paulo poſt accerſito referebatur. Tres ille radiculæ partes huic offerebat, ſingulas ſemel mordendas. ad primam inquiens: Vtinam Chriſtus non eſſet natus. ad alteram: Vtinam mortem non obijſſet. ad tertiam: Vtinam nec ſurrexiſſet. Deinde eas collo appendebat, iubens eum bono eſſe animo, ſi illæ perirēt. qui enim eas tolleret, illum ſimul febrem ablaturum prædicebat. Interijt tamen æger hic empyemate, mea quidem ſententia.

Dæmones non aliter ſanare morbos, quàm à læſione ab illis inuecta ceſſando. *Cap.* XIIII.

Fortalitium fidei lib. 5. de Bello dæmonum. SI iam obijciatur fœlix curationem harum magicarum ſucceſſus: reſpondeo, In uita ſancti Bartholomæi legi, dęmonem curaſſe morbos: atque hoc feciſſe non ſanando, ſed à læſione, quam ipſe inuexit, ceſſando, ut tradit Abdias epiſcopus Babyloniæ lib. 8. Certam. apoſtol. in hæc uerba: In idolo Aſtaroth apud Indos dæmon erat, qui ſe curare lāguidos, & cæcos, quos ipſe lędebat, illuminare fateretur. Erāt enim ſine Deo uero homines illi: & neceſſe erat ut à Deo falſo ludificarentur, qui eiuſmodi arte illudit, uerū Deum nō agnoſcētes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datq; reſponſa ut ipſi ſacrificent: & quum à ſe inuecta remouet, tanquam ab ipſo ſanentur, exiſtimant omnes, nimirum ſtolidi: ille autem non ſanādo ſubuenit, ſed à læſione ceſſando. itaq; cum lędere deſinit, curaſſe putatur. Et pòſt: Ipſe diabolus arte reddit homines ægrotos, ijſq; ſuadet uenerari idola: & ut ſibi eorum animas deuinciat, ab

eorum uexatione desistit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus. Et pòst ex Bartholomæi mandato fatetur dæmon, primò carnem hominum à se lædi, uerùm in animas nullam sibi concessam esse potestatem, nisi sacrificauerint. Deinde subdit: At ubi pro corporis sui salute nobis sacra fecerint, ab afflictione desinimus, quod tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaq; à læsione quiescimus, eos curare uidemur, & uelut dij colimur, dæmones interim existentes. Pulchrè id à Tertulliano etiam docetur his uerbis: Habent de incolatu aeris, & de uicinia siderum, & de commercio nubium, cœlestes sapere paraturas, ut & pluuias, quas iam sentiũt, repromittant dæmones, benefici planè & circa curas ualetudinum: lædunt enim primò, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum noua, siue contraria, postquam desinunt lædere, & curasse creduntur. Adiungã quid in hanc sententiã Tatianus Assyrius contra Græcos disserat: Nullus affectus, inquiens, per occultam alterius rei dissensionẽ tollitur, nec ægrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appensis. Dæmonũ istæ aggressiones sunt: & qui ægrotat, uel amat, uel odit, uel appetit ultionem, istos sibi auxiliatores asciscunt. Vtuntur autem dæmones hoc artificij modo. Quemadmodũ figuræ literarũ, & uersus qui inde cõscribuntur, nõ per se possunt indicare, quod scribitur: sed hęc sibi cogitationũ suarum signa homines cõstituerunt, ex certa ipsorum coniunctione, ita ut ordo literarum definitus est, rem intelligentes: sic etiam uariæ radices, & neruorum & osium adhibitio, non sua natura aliquid efficiunt, sed tanquam elementaris institutio sunt improbitatis dæmonũ, qui ad quid singula ualere debeát, præscripserũt. Vbi uerò ab hominibus usurpari uiderint ministeriũ uel curationẽ ipsorum, superueniunt, & eos ad seruitutem redigunt. Et pòst: Non

In Apolog. cap. 22.

Non sanant dæmones, sed dolo capiunt homines: & rectè Iustinus ille maxima dignus admiratione, dæmones latronibus similes esse docuit. Siquidem ut illi uiros aliquos capere solent, deinde pacta mercede familiaribus eos restituere: sic etiam qui à uobis existimantur dij, quorundam hominum membris se insinuantes, deinde per somnum suam in illis gloriam fabricantes, in publicum prodire iubent: & in conspectu omnium, postquam desideratis ex mundo rebus se expleuerunt, ab ægris auolant, & morbum suo dolo productum obliterantes, pristinæ ualetudini homines reddunt. Testatur & D. Hieronymus, licet uirtute magica possunt aliqua fieri miracula, ut illa quæ pertinent ad curiositatem tantum, & uanitatem (sicut Simon magus fingebat statuas ambulare, loqui, ridere, & similia) ea tamen quæ sunt salubria, ut existunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & huiusmodi, non posse artibus magicis siue à dæmonibus effici.

Hinc Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos, ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse cõferre, non animalibus languentibus claudicantibusue, uel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc sunt laqueus & insidiæ antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. & si quis hęc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem ferè in libro de Ciuitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui sine. ubi mortem potius esse dicendam eiusmodi curationem, quàm uitam, docetur.

Ad curationum harum dæmonicarum cognitionem facit, quod Sabellicus scribit: Talis, inquiens, Circensium ludorum fuit pompa, quos tum instaurari contigit, quòd quidam è plebe homo T. Latinus, siue

Ennead. 2. lib. 9.

ſiue Tyberius Atinius, ut alij ſcribunt, à Ioue erat monitus, ut conſulibus nunciaret, non placuiſſe ſibi proximorum Circenſium præſultorem: inſtare urbi periculum ingens, niſi darent operam, ut ſibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum fortè detrectaſſet, ueritus ne, ſi fidem non feciſſet, pro ludibrio abiret in ora hominum: ita accidit, ut paucis diebus quibus ſpecies illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla euidentiore morbi cauſa amiſerit. At tum iterum ſimili oraculo interrogatus, an ſatis magnam haberet ſpreti numinis mercedem? Cæterùm quũ rem adhuc in occulto haberet, ſubita eſt corporis debilitate afflictus. Tum demum propinquorum conſilio uſus, lectica primò in forum ad conſules, mox per illos in curiam delatus, ubi quę per quietem fuerat iuſſus dicere, ordine expoſuit. Miraculo accidiſſe aiunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in ſomnis affuit, qui futurum intelligens, ut paucis diebus ille filium amitteret, ipſeq; aliquanto breuius graui eſſet morbo defuncturus: ubi ſcilicet à ſe affligi deſijſſet, hanc fallẽdi anſam nactus, ut Romanum pop. in maiores adhuc tenebras conijceret, ridiculum illud ludorũ ſchema oculis cæcæ multitudinis offudit.

Fictam eſſe dæmonum ſanationem, & eam quandoque à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum ſæpe efficacem.
Cap. XV.

ITaque liquet, fictam ſaltem ſimulatamque curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento cuius ipſe author extitit, deſiſtendo libenter, cuius rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, ſibique infidelitate ſubiuget ſpiritus in diffidẽtiæ filijs efficax: hoc unum cum primis annitens, Ephes. 2.

ut hi quos defraudarit, eum diuino cultu & honore dignentur: uel Deum, ob contumacem hominum incredulitatem, plerunq; aliqua permittere credimus, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, nec intelligant. uel quo modo ex confidentia in medicum, medicamẽtis plus accrescere interdũ uirium conspicimus: sic ex fide eiusmodi incantationũ uerbis superstitiose adhibita, quanquã ex Scriptura frequenter furto satisq; inconcinnè subtractis, aliquid singularis energiæ accedere, non temerè quis credat. quod nec Galenum latuit: illum plures curare affirmantem, in quem plures confidunt. Tantum habet ponderis, intensa sanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non ueretur, in sanatione acquisita ex ueneratione osſium Diuis ascriptorum, si essent ossa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus subsequeretur sanitas: imò multa corpora ueneratione dignamur in terris, quorum animę patiuntur in inferno, authore Augustino.

Lib. 1. Prognost. ca. 2.

Li. de Incantamẽt. ca. 12.

Imaginatio intensa sanationis efficax.

Ex maiorum historijs recentiq; patrum nostrorũ memoria repetunt pleriq; exẽpla, asseruntq; non paucos ad sola uota sanctis nescio qua credulitate & religione facta, aut ex contactu cõtuitu'ue osſium (non dicam thecarum) quæ de quorundam cadaueribus collecta ac reseruata ferebantur, recuperasse amissam uiriũ integritatẽ, sanitatis restitutione ἀδωλομανίαν stabiliẽte, uniuersi cultus impij authore unico diabolo. Imò inde natã peruasisse in animos hominũ opinionem, auctãq; ætate & roboratã inueterasse aiunt: ut plus ualere, longeq; ualidius obortas corpori ægritudines euellere atq; extirpare sola uota statuis delata, quàm remedia censerentur. Eam inoleuisse consuetudinẽ addunt, ut si quid aduersi accideret, nõ dilitine desiderarẽtur auxilia, sed in subsidium illi inuocarentur sancti, quos talibus præsidere ac dominari

malis

malis persuasum erat: neglectũ ea ratione fuisse Deũ, contemptuiq; & pro nihilo habitam medicorũ operam: preces quoq; Deo ad cœlestiũ mandatorũ præscriptum deferendas, directas fuisse ad sanctos, aut ad statuas: uim item medicatricem diuinitùs remedijs in natura ordinatis inditam, uotis fuisse tributam.

Quantum autem ualeat constans credulitas, apud uulgus propè innotuit. Credulitatem requirit superstitio, quemadmodum fidem uera religio. Tanta siquidem potest obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionib. falsis. Quilibet enim in sua religione, etiam falsa, modò firmissimè credat ueram, spiritum suum ea ipsa credulitatis ratione eleuat, donec assimiletur spiritibus illis qui eiusdem religionis duces sunt, & principes: eaq; uideatur operari, quæ natura & ratio nõ discernunt. Hæsitatio uerò & diffidentia, institutum opus non modò in superstitione, sed etiam in uera religione infirmant: & effectum quæsitum, licet multo usu confirmatum, eneruant. Quomodo autem superstitio imitetur religionem, exempla ostendunt, inquit Agrippa: uidelicet quando excommunicantur uermes & locustæ, ne frugibus noceant: quando baptizantur campanæ & imagines, & eiusmodi plura. Sed quia prisci illi magi, & qui eius artis authores apud ueteres extiterunt, fuerunt Chaldęi, Ægyptij, Assyrij, Persæ & Arabes, quorum religio omnis peruersa erat, & idolorum cultu inquinata: cauendum nobis summopere est, ne permittamus illorum errores supra nostræ religionis Christianæ puram ueritatem dominari. Blasphemum enim hoc esset, & βδέλυγμα.

Constantis credulitatis potentia.

De Occult. phil. lib. 3. cap. 4.

Historijs non illepidis ostenditur, quantum in magicis curationibus ualeat temeraria credulitas.

Cap. XVI.

CÆterùm quid temeraria illa ualeat credulitas, exemplis ostendam ridiculis: & prius non illepidum, à uiro Ecclesiastico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabat is: Ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, casu nebulonem diuertisse, qui sanationẽ oculorum certissimã pollicitus, suspẽsa in ipsius collo schedula, tam cauit strictè, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorsus expectandũ iuuamenti asseruerit, si aliquo hîc modo delinqueretur. Mulier in multã erecta spem cõfidens, à lachrymis se quoq; cõtinuit, quibus antea oculorũ accrescebat malus: atq; hac ratione paulatim cõualuit. Demũ ob adeptam sanitatem schedula negligẽter habita decidit: eiusq;, cui hactenus unicè fidebat, animaduersa dein iactura, redeunt lachrymæ, malũq; recrudescit. Schedulæ interim ab alio inuentæ, reseratæ & lectæ, inscripta Germanico idiomate hæc aiebat fuisse uerba: Der *teüffel kratze dir die augen auß, vnd scheisse dir in die lœcher.* Quod si uerbũ uerbo reddatur, sonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorũ foramina merda sua repleat. Si horum aliqua fuisset uirtus uerborum, euulsi perissent oculi, cauitatibus dæmonis excremẽtis rursus infartis. Nõ omnino absimile, Plinio referẽte, uidetur illud Marci Seruilij Nouiani principis ciuitatis, qui in metu lippitudinis, priusquã eam ipsam nominaret, aliusue ei prædiceret, chartã duabus Græcis literis P & A inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo.

Idem ferè legitur in Libro Germanico de ludicris & serijs, cap. 417.

Schedula ridicula collo appensa.

Si cuidam puellæ terrifico furore interdum à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidẽ in altari Missæ recitatione sacratam scilicet, suspendit eccle-

Chartula inanis collo subnexa.

ecclesiasticæ professionis uir, sanationem pollicitus: ea tamen cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: si schedula neglectui habita periret, eam ad pristinum relapsuram. Idcirco de custodienda uigilãter chartula, singularis omnibus incumbebat cura & studium. Tandem coniunx mea Iudith ad uillicum nostrum diuertit, è quo ubi miserabilem puellæ casum cognouisset, illam continuò uoluit accersiri. Atq; hic illa studiosè pieq; admonita ab uxore, ac rectius instituta, ut fiducia in Deum afflictorũ patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, sacrilegumq́uo sacrifici consilium contemnat: eam mensa apparata cibo quoq; refici iubet coniunx, simulq́ue à collo periapton aufert. Qua re perculsi territiq; procul fugiunt spectatores, relicta cum puella in domo coniuge sola, unà cum Sophia filia: ueriti, ne ob suæ anchoræ sacræ iacturam, cui hucusq; nixa puella minus angebatur, tanquam in portu subsistens, mox exiliret furore percita, insultuq́ue uiolento asſistentes suo impeteret more. Interea admonitioni acquiescẽs, apposito fruitur uictu, citra ullam animi turbati notam, hilaris, ac, ne unquam amplius trãsuersam à uiua in Deum fiducia se auocari sineret, erudita: optimè inde, nostra quidem sententia, habuit. Corio autem conciso, implicata aliquoties chartula inerat sub lutea, plana, sine characteribus: quam confestim Vulcano consecrauit, præsente puella, uxor.

Fallacem, captiosam, & periculosam huiusmodi esse sanationem, nemo non uidet. Ludit sæpe numero sub rerum harum ludicrarum specie diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi malefici persequũtur, ut omnis uis ab eiuscemodi figmẽto proficisci credatur. Rectè itaque Rabi Moses ille Ægyptius, mendaces & stultos esse affirmat, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis lineamentis, solis denique uocibus aere *Libro 1. perplexorum, cap. 72.*

fracto natis, tantam miraculorũ uim & potestatem tribuant. Nec temerè Antoninum Caracallam imperatorem eos condemnare statuisse, tradit Ælius Spartianus, qui cõtra tertianas & quartanas febres periapta gestarent: quæ quoque à Luciano lepidè irridentur. Tales quoque curationum modos, ut superstitiosos, reijcit Augustinus his uerbis: Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens uel ad colendam, sicut Deũ, creaturam, partemúe ullam creaturæ: uel ad consultationes, uel pacta quædam significationum cum dæmonibus placita atq; fœderata: qualia sunt molimina magicarum artium, quæ quidem commemorare potius quàm docere solent poetæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore uanitate, haruspicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atq; remedia quæ medicorum quoq; disciplina condemnat, siue in præcantationib. siue in quibusdã notis quas characteres uocant, siue in quibusdam rebus suspendẽdis aut ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde hæc cuncta uitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudiãda atq; damnanda. Item Serm. de Temp. 215. Et si adhuc uideritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores uota reddere, sortilegos etiam & diuinos uel præcantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas uel succos sibi aut suis appendere, durissimè tanta eorum peccata increpantes dicite: Quia quicunq; fecerit hoc malum, perdit Baptismi sacramentum. Identidem Serm. 241. de Tempore.

In Dial. philosoph.

Li. 2. de Doctrin. Christ. ca. 20. & 27. q. 2 c. illud.

Hic prætermitti minimè oportuit indusium illud necessitatis nuncupatum, Germanis *Nothembd*, tantopere à proauis celebratum, quo induebantur, ut in bellis à quocunque telorum uel sphærularum bom-

Indusium necessitatis. Nothembd.

bardi-

bardicarum ictu & armorum iniurijs liberi perdurarent, & quoduis aliud corporis incommodum declinarent securi. Eo quoque usæ sunt parturientes, ut citius tutiusque fœtum deponerent. Hinc nomen sortitum est, quòd in necessitate usurparetur, & suũ præstaret auxilium. Hoc autem solenni modo adornabatur. In una eademque nocte feriarum Natalis Christi, filum ex lino in nomine diaboli à iunioribus notę castitatis puellis neri texiq;, & indusium consui oportuit. In pectore uerò duo assuebantur capita, in quorum dextro longa propendebat barba, & uelut galea erat imposita: sinistrum autẽ horridum & corona ornatum regis illius magni Beelzebub fuisse diceres. latus utriusq; muniebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem contegit indusium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis uirum uidi, cui à patruo milite strenuo cesserat, qui eo muniri solet, plurimum huic fisus: quemadmodũ pleriq; etiam Cæsares, alijq; principes & magnifici cõsueuêre. Hæc aũt plus quàm superstitiosa, sathanæ doctrinã crassè nimis redolent.

Quòd eximij medici alligationibus, characteribus, carminibusq; usi sint: & de Homerica medicatione, ac Vespasiani miraculo. Cap. XVII.

INterim excellentissimos quosdam medicos hic grauiter impegisse non ignoro, qui non parum fidei his apposuêre nugis. Ex horũ numero est, doctissimus alioqui, Alexãder Trallianus, qui Herculis erecti leonẽ suffocantis, & in lapide medico insculpti imaginẽ annulo aureo inclusam & gestatam, cholicis mederi affirmat: sic & calculosis, podagricis & febricitãtib. cõsuluit nõ solùm alligationũ, sed & characterũ & carminis usu. Galenũ quoq; ab ijs q̃ euidẽter apparẽt, ꝑsuasum tẽporis ꝓcessu, adducit, uim ijs inesse sen-

Lib. 10. ca. 1. circa finẽ l. 9. ca. 4. & l. 11. in fine. li. 12. cap. 9. Hunc eo nomine taxat Ioan. Gerson.

Annulorũ, alligationũ, characterũ, & carminũ usus apud medicos.

Homerica medicatio.

tientem (in tractatu de Homerica medicatione) quã tamen antea negauerat. Inſcriptionis autem ea extitit cauſa, quod Homerus ſuppreſſum uerbis ſanguinẽ, & myſterijs ſanatos morbos tradiderit. Nec Ætium, hærentes in gula & tonſillis ſpinas & oſsicula carmine ſuperſtitioſo excantare puduit. Telum carmine ex thorace retractum, ſuprà ex Beniuenio commemoraui. Marcellus etiam paſsim inculcat carmina; his quoque uſus eſt Octauianus in Euporiſtis: item Q. Serenus, qui uerbum, Abracadabra, chartæ figura à ſe tradita inſcriptum, appenſumque ex collo, à febribus, maximeque ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alij ſuperſtitionibus addictiores medici recentiores, licet primarij, carmina habuêre familiaria, ut etiam ad ſanguinis profluuia, ad comitales acceſsiones, ad partus difficultatẽ, ad febres intermittentes & erraticas, ad lumbricos, uulnera, fiſtulas, luxationes, hernias, & neſcio ad quæ non, haud pauca inuenerint. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius, cuius eruditam ſententiam non inconuenienter hic latius adducam) cum ob oculos poſitam, & tot illuſtrium uirorum autoritate confirmatam uideris, quid facies? Nam ijs quæ ſenſibus expoſita ſunt contrauenire, ſani hominis nõ eſt: doctorum uerò experimenta infirmare, temerarium. Tu uerò (dices) qui hæc inculcas, quid ſentis? Dicam liberè. Neque enim ſuperſtitioſus homo ſum, neque fabularum amans, ſed ueritatis ſtudioſus. In quam cùm toto animo ac ſtudio omni incumberem, prodigioſas quoque has curationes attingere uolui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis huius euentum non è characteribus, non ex carmine promanare: ſed tanta eſt uis animi noſtri, ut ſi quid honeſti ſibi perſuaſerit, atque in ea perſuaſione firmiter perſeuerarit, idipſum quod conce-

Li. 2. method. ca. 11. de Homerica med.

concepit, agat, & potenter operetur: modò alterius, in quem agit, animum non habeat repugnantem, neque diffidentem. Nam si etiam fidentem & coadiuuantem habuerit, citius quod intenditur, perficietur: si neque fidentem neque diffidentem, nihilominus uis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentissima hæc est medicatio, apertè uidere licet. Nam præcantator ita mouet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo submurmurante, uel cum characteribus agente, sensim extinguatur. Quod miraculo non caret. At si fortè æger diffidat, aut planè ridiculum existimet remedium, aut circunstantes habeat qui fidem eleuent, & remediũ coram illo contemnant, præcantanti nulla uis erit, quia persuasioni suæ repugnantem habet alterius animũ. Hic illud interseram, quòd cuidam puellæ nobili dolorem dentis à nobili uiro carmine lenitum meminerim. sed illam redargutam ob impium curationis modum admissum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamen postea euanuit sponte. Qui uerò citra fidem ac persuasionem ad incantandum accesserit, operam suam ludet: nisi fortè tam stupidum alterius nanciscatur animum, qui simulatione se decipi non sentiat. Non sunt ergo carmina, non sunt characteres, qui talia possunt: sed uis animi confidentis, & cum patiente concordis. ut doctissimè à Poeta dictum sit:

Nos habitat, non tartara, sed nec sidera cœli:
Spiritus, in nobis qui uiget, illa facit.

Verùm confidentia illa ac firma persuasio comparatur indoctis animis per opinionẽ, quam de characteribus & sacris uerbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus est externis: sed cognita ui animi, per eam miracula edere possunt, qualia de Apollonio refert Philostratus, cum ab

externis mundanisque negocijs in animi secessum se recepisset. Indoctus ergo animus, hoc est, suæ potestatis & naturæ inscius, per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus uerò, & sibi constans, solo uerbo sanabit: aut ut simul indoctum animum afficiat, externa quoque assumet, non solum quæ uulgo prolata dicuntur: uerumetiam alia quoque à se inuenta, uel quæcunque illi ad manum aut in mentem promptè uenerint. Hactenus ille.

Vt porrò intelligatur manifestius, in illis quæ præter naturæ ordinem adhibentur curationibus, dęmonium sępe operari & colludere in hominum exitium, uerba Antonij Sabellici hic adferam: Mirum, inquit, quantum præstigiorum, ipsius principis & aliorum oculis offuderunt mali dæmones per id tempus, quo Vespasianus Alexandriæ fuerit. Nam & Basilides libertus, qui aberat, uisus est illi sacrificanti ministrare, ut regium nomen futuro imperio omen fecerit: & mox paulò illum pro tribunali sedentem, duo è plebe uiri adierũt, opem sibi orantes à Serapide demonstratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quietem se monitos dicere, fore ut cæco dies illucesceret, si ipsius oculos sputo Vespasianus inunxisset: alterq; firmior fieret, si calce contingeretur. Quum uix fides rei esset, nec res ullo modo successura crederetur, ne experiri quidem à principio Vespasianus ausus est. Ceterùm amicis hortantibus, utrunq; pro concione tentauit: nec defuit euẽtus. Verebatur scilicet dęmon ille, quẽ sub Serapidis nomine colebat Ægyptus, errorũ mater, ne piorum ecclesia recens ibi constituta, ex uetusto illo ipsum exturbaret domicilio: pręuiditque futurum, ut duo ęgri, uterq; sua defuncturus esset clade: impulitq; proinde ambos, ut à Vespasiano opẽ implorarent, ut quum euentus secutus esset, eius fauore qui erat rerum potiturus, oraculi maiestas augeretur,

Ennead. 7. lib. 3.

Vespasiani miraculum.

retur, nec ex ipso Imperij fastigio ad ueræ lucis fulgorem animum intenderet.

De ligaturis, periaptis, & amuletis physicis: item dæmones nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari. Cap. XVIII.

NVllam tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis physicis subtractam uolo. Pleręque enim substantiæ in earum generatione specificæ aut indiuidualis (ut sic dicam) constitutionis ratione, cœlitùs aliqua imbuuntur uirtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarundam actiones inhibeat & liget: unde physicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & alij præsentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu uim succino adimit, ligatq;. *Ligatura physica.*

Oenothora (authore Crateua) collo alligata uel iugo suspēsa, prius uino aspersa, omnium animalium feritates domat.

Periapta adhæc & amuleta uerè physica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum substantia uapores quosdam uelut ἀτόμους defluere, quidam contendunt medici: qui spiratione occultè attracti, morbi causam uirtute sua alterare, corpusq́ue reficere possunt. Hac ratione radicem Pæoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore cōtra epilepsiæ minas suspendimus: stercus item lupi & intestinū, doloris colici cruciatib. afflicto alligamus, nō (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantationis uirtutē, sed causam naturalē (ut dixi) occultam, uel spiritus scilicet harmoniacos, ut Paracelsi sectatores sentiunt. Quocirca Galenus eorū experiētia doct9, periaptis sic cōfidere oportere admonet, ut substātia illorū, & nō incātationis magorū uerba, auxilietur. Eandem sustinuit sententiam Theophrastus; Potius, inquiens, absurda illa puten- *De periaptis & amuletis physicis, uide Theodorum Priscianum medicum ad Eusebiū lib. postremo. Galen. li. 6. & 10. de Simpl. Li. 10. Simp. Li. 9. de Histor. plant.*

putentur, quæ alligata & ueneficiorum aduerſantia uocantur, & tum corporibus tum domibus unicè opitulari creduntur: quæ commenta hominum planè eſſe uidentur, qui ſuas artes magnificare celebrareq; cuperent. Vnde nullam contra malignos ſpiritus antipathiam ineſſe moly uel hypericoni (etiamſi Fuga dæmonum à ſuperſtitioſè credulis nuncupetur: nec alia facultate quàm cœleſtium gratiarum, noxios malorum dæmonum uapores à nobis arcere putetur) uel item luporum capitibus ianuis affixis (uix enim ſcio, an uſquam laxior his ſpiritibus feneſtra aperiatur, quàm ubi portarum cuſtodiam his capitibus demandatam conſpicimus) ingenuè aſſero: quanquam eas herbas in ædibus ſuſpenſas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodum cnebiſij cardui (quem Cuus appellant Ægyptij) uiribus dæmonem in colloquium allici, grauiſsimi pronuncient authores: quibus tamen, extra ueritatis metam non eſt affectu danda fides, quum ijs multo citius imponi à ſimulatis dęmonum artibus potuit, quàm illis qui Chriſtum induti, penitius ſatanæ ludibria cognorunt. Quare etiam rerum & uaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclariſsima illa ueterum ingenia implicita magis, irretitaque fuiſſe perhibent hiſtorię: quæ Chriſti aduentu, multorum teſtimonio, prorſus deſiêre & obmutuêre. Spiritus ſunt dæmones, qui ut nullis alliciuntur plantis uel terrena ſubſtantia, ita nec fugantur: etiamſi plerunq; apud ſuos cultores, ſe aliquarum rerum potentia inuitari, allici, trahi, cogi, uel etiam abigi, ut impia credulitate eos ſibi magis obſtringant, fraudulenter ſimulent. Hic D. Thomas docet (allegans Auguſtinum 21. de Ciuitate Dei) dæmones allici per uaria genera lapidũ, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, ſed ut ſpiritus ſignis, ſi modò hæc

Moly. Hypericon. Fuga dæmonum. Luporum capita. Cnebiſius carduus, Cuus. Dioſc. lib. 3. cap. 37. Plin. lib. 28. cap. 10. Dioſc. lib. 3. cap. 15. Proclus de Magia & ſacrif. Grauiter hic oppugnat Ioannes Franc. Picus lib. 7. ca. 5. de Prænot. ſuperſtit. aduerſus magiam. Auguſt. de Ciuitat. Dei. Euſeb. lib. 5. cap. 1. 8. & lib. 8. cap. 6. Plin. lib. 30. cap. 1.

hæc eis exhibentur, in signum diuini honoris, cuius ipsi sunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus instinctu dæmonis, per pactum inuocationis expressè uel tacitè, uel ad infamandum creaturas Dei, quæ de se bonæ sunt, uel ad maiorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & alijs utuntur ad inuocationem. Non igitur utitur maleficus, immò uerius dęmon, huiusmodi tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium: sed tanquam signis pacti illius inter se & ipsum maleficum, quem iam ut suum cultorem posside tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Posse tamen quædam corpora, uelut melancholica uel cholerica, non tam grauiter à dæmonio exagitata, quibusdam adhibitis rebus uel harmonijs nonnihil immutari, & ab afflictione leuari, inficias ire nolo, quo modo Saulem musica per auditum demulcēte quietiorem redditum legimus.

Plutarch. de Abol. or.
1. Part. q. 115. ar. 5. ad. 3.
1. Reg. 16.

Quibus materijs dæmones & maleficia arceri credebat antiquitas, & ecclesia Romana.

Cap. XIX.

IN eiusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiandum suffitu malos dæmones: quo in purificationib. sacerdotes uti solitos, uelut & asphalto aut ablutione aquæ marinæ, scribit Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumen, aqua uerò marina propter igneam portionem. Hinc Ouidius de Medea:

Sulphur.
Asphaltū.
Aqua marina.
Dæmones expiantia.

Terq; senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc rem usurpāt eam sacerdotes antiqui: quémadmodum & oliuæ ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant oliuam à meretrice plantatam, uel infructuosam perpetuò manere, uel omnino exarescere.

Quæ fascinũ & maleficiũ auferre creduntur. scere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, uerbenam, ualerianá, phu Arabibus dictam, palmam Christi portatam, antirchinon, uel radicem bryoniæ siccam, ac radicis aristologiæ siccæ suffitum, item benedictam, & gariophylatam, scillam quoque in limine domus suspensam.

Tantũ glorię tradiderũt quidá herbę uetonicæ, ut domus in qua sata sit, existimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Morauia nasci fertur rara, quæ spiritus malignos pellat.

Similiter fel canis nigri suffitum, uel eiusdem sanguis linitus per omnes parietes, maximè præstare dicitur tam ad expiandum dæmones malos, quàm maleficia, ubicunque fuerint. Sunt & aliæ antiquis contra fascinationes cõmendata, uelut palmarũ lignum in pomo osseum dente limatum, radix satyrij Orchis cognominati, feminæ scilicet, quæ distinguitur internodijs & ramosiore frutice. Rutam fascini amuletum *Sectione 20. Probl. 34.* esse, tradit Aristoteles. Alissum in domo suspẽsum, salutare amuletũ existere cõtra hominũ quadrupedũq; fascinationes: item rhamni tertij ramum ualuis fenestris'ue impositum, ueneficia omnia depellere, tradit *Li. 3. cap. 89.* Dioscorides. Contra hæc quoque ualere cynocepha- *Plin. lib. 30. cap. 2.* liam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilij testimonio freti, cõtra fascinum singulari pollere uirtute putant: in Bucol.

— Bacchare frontem
Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro.

Resistere & fascino, frontis hyænæ corium legitur. Hac etiam multi lapides tum ex alijs, tum ex Alberto, ut mendacibus diaboli nundinis accedat autoritatis pondus, cõferri queũt. Iaspidẽ empusis & alijs idolis aduersari, refert Dionysius. Corallum rubrum collo infantium appensum, aut armillis insertum, in brachioq; gestatum, uel etiam in domo retentum,

tentum, prærogatiuam habere aiunt contra fascinum. Lyncurius lapis præstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis uisum perstringere, & gestantem inuisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias euocare, synochitides umbras inferorum educere, anachitides diuorum imagines apparêre facere: enectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur. Oleum ex gagate sacratum, dæmoniacis conferre, superstitiose docet Mesue. Dicuntur & pennæ upupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ouum quoq; in lustrationibus acciri solet: hinc oua lustralia dicta sunt. unde Ouidius: *Lib. 3. de Antidotis.* *Oua lustralia.*

Adueniat quæ lustret anus lectumq; locumq;,
Deferat & tremula sulphur & oua manu.

Ligatum adhæc sanare creditur picus auis comesta suffumigium ex dente hominis mortui: si item corpus totum inungatur ex felle coruino & oleo sesamino, ex Cleopatra: uel si argentum uiuum in calamo uel auellanę nucleo uacuo cum cera occlusum, sub puluinari maleficio lęsi collocetur, aut sub limine ostij, per quod is in domum uel cubiculum ingreditur. *Ligatos curantia.*

Hic nostri in primis confugient ad suffimentum prunæ, cui cor piscis & iecur impositum erat à Tobia: ex cuius odore in superiora Ægypti fugisse dæmonium legitur, ubi angelus illud ligauit. at non tam suffumigio fugatum hoc respondeo, quàm Tobiæ iunioris castitate, & attenta ipsius, eiusque coniugis ad Deum misericordem oratione, ex angeli institutione. Narrat & Eusebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios symbola dedisse, quibus dæmones expellerentur: docuisse etiam supplices, quomodo assumptis brutorum figuris insidientur hominibus dæmones: quib. maximè obnoxij fiant, qui cibis subinde distēdātur lautioribus. In sinū despuere, *Tobiæ 8.* *Tobiæ 6.*

aduer-

aduerſus faſcinationes, ueteribus quoque in uſu fuiſſe legitur. Sic apud Theocritum:

ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ouidius:

Deſpuat in molles tam ſibi quiſq; ſinus.

Vehementiore adhæc ſtrepitu & maleolentium graminum fumo diſſolui & ſedari aereorum dæmoniorum inſultum, creditum eſt. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempeſtatibus imminentibus, diri odoris pabula ſub dio comburũt: ſacerdotes autem more Thracum (qui tempeſtate imminente, armati cum ſtrictis enſibus & crotalis, horribilique clamore in nubes fremebant) ad obſtrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, conuolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum inanibus, quàm orationibus & ieiunijs. De ſuis conterraneis ferè quid ſimile ſcribit Olaus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, ſagittas ex arcubus in aera excutientes, oſtendebant ſe opem ferre dijs ſuis uelle, quos tunc ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria ſuperſtitione contenti, inuſitati ponderis malleos, quos Iouiales uocabant, ingenti ære complexos, magnaque religione cultos, ad eum uſum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per uſitatam rerum ſimilitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantique ſonitus uim fabrilium ſpecie imitantes, deorum ſuorum bellis ſic adeſſe, admodum religioſum exiſtimarent. Durabat is Iouialium malleorum uſus uſque ad annum à Chriſto nato 1130.

Lib. 1. cap. 5. Memorab.

Contra tempeſtates.

Lib. 3. cap. 8. de gent. Septentr.

Mallei Iouiales.

Apud noſtros quoque proauos, non ſana parochorum doctrina inoleuit longa annorum ſerie perſuaſio: artemiſiam in ferijs D. Ioanni baptiſtæ ſacris ante domos ſuſpenſam, item alios frutices & plantas, atque

atque etiam candelas facesque, designatis quibusdã diebus celebrioribus aqua lustrali rigatas, uel nescio quo modo expiatas, & quando usus postulat incensas, contra tempestates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim e uestigiò ad omnium campanarum uiolentum continuumque tractum atque pulsum, ut præsentissimum auxilium & anchoram sacram, concurritur) & aduersus diaboli potestatem, opera, & quæcunque maleficia, uelut prȩrogatiua quadam ualere. Quosdam incendere ipso die Ioannis fasciculum lustratarum herbarum, contra tonitrua, fulmina, grandinem, & credere eo suffumigio diabolum profligari, tempestatesque sedari, tradit Martinus de Arles. At ueritati minimè oportet præscribere uetustatis obseruantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ dæmonem exterminat: uerbum item Dei, spiritu efficax. Vetusta huius rei testimonia & exempla, in ueritatis libris sacrosanctis quàm plurima atque irrefutabilia leguntur.

In Tractat. de Superstit. num. 9.

Matth. 4. Marc. 1. Lucæ 4.

Eadem religionis obseruatione in Apennino Italiæ intra Bononiam & Pisas, exorta tempestate mulieres foras procurrunt, eam eleuatis manibus consignantes caseo in die ascensionis Domini presso, decussatimque signato, crucis figura impresso fune, atque ita se fore illæsas arbitrabantur. Eodem in Apennino ouum in Ascensionis festo exclusum adseruant, summoque illigant tecto, atque hoc modo istas ædes à tempestatis iniuria tutas fore existimant. Alij strata mensa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes cerauniam lapidem (*ein donnerbeitel*) is tum sudat, quod ipsis uidetur miraculum: cum tamen non minus natura id fiat, quàm uitrearum fenestrarum sudatio aut tum temporis, aut in hypocausto calente.

In hanc insuper rem uariè quibuscunque substan-

tijs applicantur exorcismi, quibus herbæ ita consecrantur, ut sint utentibus eis sanitas animæ & corporis: fitque precatio, ut ex omnibus hominibus pecoribusque quæ inde gustauerunt, putredo & cuncta diaboli phantasmata expellantur, &c. Ex agendis & obsequialibus hæc nota.

Ex pontificali. *Aqua exorcisata.* Huc pertinet aqua in usum innumerum ab omnipotente creatore condita, quæ nouas scilicet uires induerit ijs uerbis, Exorciso te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine I E S V Christi filij eius Domini nostri, & in uirtute Spiritus sancti, ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, & ipsum inimicum eradicare & explantare ualeas cum angelis suis apostaticis. Alexander I. Romanus pontifex autor fuit, ut huiusmodi lustralis aqua consecraretur ad dæmones pellendos, & ut in templo domique conseruaretur: sed in Græcorum ecclesia, hæc aqua condemnatur ut superstitiosa.

Sal exorcisatus. Habet item uirtutem suam peculiarem sal. Eo quoque Elizæus ex Dei mandato insalubrem aquam Hierichuntis reddidit salubrem: iam autem absq; eo exorcismis redditur sanctior præstantiorque contra satanam hoc modo: Exorciso te creatura salis per Deum † uiuum, per Deum † uerum, per Deum † sanctum, per Deum qui te per Elizæum prophetam in aquam mitti iussit, ut sanaretur sterilitas aquæ, ut efficiaris sal exorcisatus in salutẽ credentium, ut sis omnibus te sumentibus sanitas mentis & corporis: & effugiat atque discedat ab eo loco, qui te aspersus fuerit, omnis phantasia & nequitia uel uersutia diabolicæ fraudis, omnisque spiritus immundus adiuratus, &c. Alexand. I. in epist. Decretal. I. Idem textu, ext. in c. aquam sale conspersam, de Consecr. dist. 3. Huc referatur & nobile illud balsamum uirtutis uariæ, præter in-

ter insignem eius odorem. Quo ut reges & sacerdotes Leuitici inungerentur, in ueræ electionis confirmationem constituit in sua politia Moses, donec hominem indueret æternus Rex & sacerdos IESVS Christus. In ea ecclesia autem Romana grauibus exorcismis & trina expiratione ad crucis modum facta lustratur, nouiesque cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Aue sanctum oleum, ter Aue sanctum chrisma, ter Aue sanctum balsamum: atq; huius ope & præstantia non solum creditur exturbari dæmonium, sed eius loco substitui Spiritum sanctum.

Nulla radice dæmonem extrahi, contra Iosephum: & de radice Baaras nuncupata.

Cap. XX.

CÆterùm quòd Iosephus gloriatur, se præsente Vespasiano Imperatore, uidisse quendam de gente Hebraica Eleazarum, naribus cuiusdam à dæmone obsessi annulum, cuius signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, & dæmonem è naribus odorantis extraxisse: qui cum in terram repentè concidisset, Eleazarum coniurationis Salomonis cantico dæmonium proscripsisse: hic certè fatendum est, Iosephum Iudæum, ut & Vespasianum ethnicum, atque Eleazarum Hebræum, diaboli præstigijs illusos fuisse, qui se radicis Salomoni asscriptæ potentia attrahi simulabat: cum non coactè, sed sponte, Dei assensu, cesserit (simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet) quò plus fidei annulo, uel figmēto radicis, materiæ dæmoni exturbādo ineptæ, adhiberetur, nec ad Deū unicū satanæ propulsorē legitimo cōfugeretur ordine: atq; ut fabulæ exitus cōsimili initijs cōmento absolueretur, nimirū decoro tegeretur pallio actus hic ꝑ se impius: nec in doli quæstionē uocaret, pōdusq; acqreret, Salomoni ars asscribitur,

Lib. 8. antiq. Iud. cap. 2. Crinitus lib. 9. cap. 5.

Annulo inclusæ radicis dæmonem extrahentis historia.

bitur, cuius existimatione quascunque suas stabiliret sanciretq; fraudes diabolus. At hunc diuinum ueræ sapientiæ antistitem, atque à superstitiosa dæmonum magia alienum fuisse constat: & secundum sacras Hebræorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis, à cedro Libani usque ad hysopum: item de iumentis, uolucribus, reptilibus & piscibus. quæ omnia rerum solum naturalium cognitionem, uel si mauis, naturalem magiam præ se ferunt: nisi fortè idololatriæ postea in uxorum gratiam, eum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari uelit.

De bell. Iud. lib. 7. cap. 35.

Fortassis radix illa fuerit, quam idem Iosephus alio describit loco, cuius historiam, ut dæmonis figmenta & imposturæ magis elucescant, non pigebit adiungere: Vallis, inquit, qua Macherus Iudææ ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidá locus Baaras appellatur: ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem assimilis est colore, circa uesperam uerò ueluti iubare fulgurans accedentibus, eamque euellere cupientib. facilis non est: sed tam diu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinam muliebrẽ uel menstruum sanguinem super eam fuderit: quinetiam tunc si quis eá tetigerit, mors certa est, nisi fortè illam ipsam radicem ferat de manu pẽdentem. Capitur autem alio quoq; modo sine periculo, qui talis est. Totam eá circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit cõditum: deinde ab ea canem religant: illocq; sequi eum à quo religatus est cupiẽte, radix quidem facilè euellitur, canis uerò continuò moritur, tanquam eius uice, à quo herba tollẽda erat, traditus: nullus eum postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam, operæprecium est. Nam quæ uocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus, uiuis immersa, eosq; necantia quibus subuentum

Baaras radix.

non

non fuerit, hæc citò, etiamsi tantummodo admoueatur ęgrotantibus, abigit. Hucusq; Iosephus. At minus fidei dabitur radici, si eius colligēdæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur.

Eadem propè scribit Aelianus lib. 14. cap. 27. de Cynospasto herba magica, quæ alio nomine Aglaophotis dicitur, & eadem cum baaras putatur. hæc per diem inter cæteras herbas (à quibus ne minimū quidē differt) delitescit, nec ullo modo agnoscitur, nocte uerò stellæ instar lucēs, & igneo splēdore coruscās, facile in cōspectū uenit: itaq; signo ad radices eius defixo discedunt, absq; eo neq; colorē eius interdiu, neq; speciem cognituri. Nocte iam exacta aduentāt, & herbam ex signo agnoscunt: euellere uerò, aut circūfodere tantum cauent. primum enim qui eius naturæ imperitus, eā attigit, perijsse ferūt. Canem igitur iuuenē adducunt, diei spacio famelicum, & funiculū ualidum arctissimè ad inferiorē herbę stipitē uinctū cani etiā alligant, & carnes assas multas ei obijciūt, quā longissimè interim possunt recedētes. Canis nidore motus, impetu ad carnes fertur, & herbā radicitùs eruit: cuius radices si sol uiderit, canis mox expirat, & secretis quibusdā ceremonijs, utpote in ipsorū gratiā extinctus, sepelitur. Plinius lib. 4. cap. 17. inter magicas herbas à Democrito proditas Aglaophotin commemorat, quæ ex admiratione hominum propter eximium colorē acceperit nomē, in marmorib. Arabiæ nascentem Persico latere: qua de causa & marmaritin uocari: magos utique ea uti, cum uelint deos euocare.

Idem ferè commentum narratur de homunculo illo facticio, ex mandragoræ, harundinum, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus concinnato. Sculpunt enim impostores in his adhuc uirentibus, tam uirorum quàm mulierum formas, infixis hordei & *Homūculus ex radice mā dragoræ.*

 milij

milij granis, ijs in locis, ubi pilos enasci uolunt. deinde facta scrobe, tamdiu tenui arena obruunt, quousq; grana illa radices emittant: id quod uiginti dierum spacio ad summum fieri dicunt. Demum eas eruunt, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantq;, ita ut capillos, barbam, & ceteros corporis pilos referãt. Vulgò autẽ ignaro & simplicibus persuadetur, has radices humanam effigiem repręsentãtes, effodi haudquaquá posse, nisi cum magno uitæ periculo: cane qui effodiat, radicibus alligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes: quòd audita uoce periclitentur, pereantque fossores. Mirum quantum uirium huic facticio homuncioni, quasi ex urina furis suspensi enato sub patibulo, ex uulgi persuasione tribuatur contra tempestates & nescio quas non calamitates. Merę autem sunt nugæ.

Cap. 26 q. 5. episcopi. Memorabile est, quod 2. Decret. legitur: Sẽper diabolus sub uelaminibus latens, prodit se, dum ea confingit quæ hærẽt personis, per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit & dicit, Quomodo eueniunt illa, quę illi diuini prędicũt futura: aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinẽ, si aliquid proprię uirtutis aut potestatis nõ habeant: hoc à nobis accipiat responsum: Quòd ideo quisquã non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prædicunt, aut sanare uidẽtur languidos, aut lædere sanos: quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi qui hæc audiunt uel uident, probentur, & appareat qua
Deut. 13. fide sint uel deuotione erga Deum. sicut in Deuteronomio legitur Moses ex diuino uerbo Dei populo præcepisse: non esse credendũ prophetæ aut somniatori, etiamsi euenerit signum atque portentum quod loquutus est, si à uero Dei cultu is abducat.

Grauißi-

Grauißimus exorcistarum uulgarium sacrificulorum abusus. Cap. XXI.

ADhæc, ad eorum qui maleficio affecti creduntur, uel à satana obsidione pressi, curationem inepti, temerarij & audaculi homines, professione Ecclesiastici, sed uitæ spurcicia nimis mundani (quales in hoc ministerium & scenam postulat fabulæ actor) suis præscriptis exorcismis & formula certarum ceremoniarum obseruata accurrunt, ut morbum soluant, pellantq; dæmonium: quod interdum horum diris & deierationibus cedit uolens & colludens, ut impietatẽ corroboret. Næ incantatorib. iure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hîc ut quasdã eorum obseruationes breuibus enarrẽ, unde (ueluti ex ungue leonem) reliqua metiaris, post confessionẽ illius qui cõiurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisternijs & culcitris, uel sub limine ostij, diligẽti indagatione quæritur, nũ aliqua maleficij materies possit inueniri, mox exurenda. Ab Apostolis sanè uel primitiua Ecclesia, id pmanauit minimè. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integrè quis curetur: quorsum eæ quisquiliæ in angulis reconditæ, uel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde candelam benedictam continet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiã aspergitur lustrali, & collum stola cingitur: ac præter orationes recitãtur Litaniæ uulgares, addendo ad sanctorum inuocationem, Ora pro eo, uel Orate, & Propitius esto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorcismi, qui quoque ut minimum ter in septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis. Hanc formam præscribunt Mallei maleficarũ authores Theologi, contra euidentẽ Christi doctrinam:

ἐξορκισταί.

Superstitiosæ maleficio affecti curatio.

Exorcismorũ abusus.

2. Secũdæ partis. q. 2. cap. 6.

Matth. 11. Ioan. 14. 16. Matth. 6.

ctrinam: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos: Ego sum uia, ueritas & uita: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. itē: Orātes ne sitis multiloqui, sicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. ne igitur efficamini istis similes. nouit enim pater uester, quibus uobis opus sit, priusquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenocinijs nihil aliud dicam, quàm ea quidem pietatis præbere speciem: sed quoniam inania rerum existunt simulachra, non arcent impiorum spirituum assultum: at maioris impietatis quandoque sunt occasio.

Ceremonia inania rerum simulachra.

Præterea extra ordinem exorcista procedere potest per orationes: & si legere nouit Scriptura (sic illi Theologi loquuntur: unde exorcistam quandoq; non nouisse legere, multo minus intelligere quæ legit, manifestum est) legat Euangelia quatuor prima Euangelistarum: item euangelium, Missus est angelus: & pasionē Domini: quę omnia magnam habent uirtutem ad expulsionem operum diaboli. Item, Euangelium sancti Ioannis, In principio erat uerbum, scribatur, & ad collum suspendatur, & sic gratia sanitatis expectetur. Hæc eorum sunt uerba. Hic plura Scripturæ testimonijs conuelli possent: quemadmodum, si exorcista quandoq; non intelligat quæ legit, solumque lingua loquatur, quomodo uerè pronunciabitur Amen? uide Paulum 1. Corinth. 14. Nā breuis esse laboro.

Fusius item hæc in Tractatu de modo exorcizandi maleficiatū, Auenioni excuso, uide paulo pòst.

Commodè hic Augustinum in Ioannis Euangelium me adducturum uideor, qui ita habet: Fingunt spiritus mali umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos qui sequuntur Christum: usqueadeò, fratres mei, ut illi qui seducūt per ligaturas, per precationes, per machinamenta inimici, suis præcantationibus misceant nomen Christi. quia non pos-

Tract. 7.

sunt

ſunt ſeducere Chriſtianos,ut dent uenenum: addunt mellis aliquantum, ut per id quod dulce eſt, lateat id quod amarum eſt, & bibatur ad perniciem, uſqueadeò, ut ego nouerim aliquo tempore illius Palleati ſacerdotem ſolere dicere: Et ipſe Palleatus Chriſtianus eſt. Vt quid hoc, fratres, niſi quia aliter non poſſunt ſeduci Chriſtiani? Ne quæratis ergo alibi Chriſtum, quàm ubi ſe uoluit prædicari Chriſtus. Et quomodo uoluit prædicari, ſic illũ tenete, ſic in cordibus ueſtris ſcribite. Murus eſt aduerſus omnes impetus, & aduerſus omnes inſidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille niſi permiſſus fuerit, aut miſſus. Mittitur tanquam malus, à poteſtate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc, fratres, non fit niſi ut probentur iuſti, puniantur iniuſti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus eſto, quòd te non uult pati, non pateris: quod te permiſerit pati, flagellum corrigentis eſt, non pœna damnantis. Ad hæreditatem ſupernam erudimur, & flagellari dedignamur? Hæc Auguſtinus.

Quare Chriſti nomen precationibus & exorciſmis immiſcent ſeductores.

Quomodo autem ad exturbandum dæmonem, uel opera eius euertenda, ualebit illa Euangeliorum recitatio, cum non ſint inſtituto huic, intellectu conſona? & ubi dæmonia eijcerent Chriſtus, eiuſque diſcipuli, & uiri poſtea ſancti, uerbis huic negocio aptis conſignatiſque loquebantur, & reſpondebant (ut fertur) ad formam. Si etenim in uerborũ inconuenientium pronunciatione ſimplici uirtus conſiſtit deſiderata, non minus, imò maius præſtiterunt quidam è circumeuntibus Iudæis exorciſtis, qui tentauerunt ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, inuocare nomen Domini IESV, dicentes: Adiuramus uos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Erant uerò quidam filij Sceuæ Iudæi, principis ſacerdotum, ſeptem, qui hoc faciebant. At reſpondens ſpiritus ma-

Verbis inſtituto cõſonis opus eſt in eliminando ſatana.

Actor. 19

lus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio, uos autem qui eſtis? Et inſiliens in eos homo in quo erat dæmoniū malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis, qui habitabant Epheſi, & timor incidit ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen Domini IESV. Multi uerò ex ijs qui curioſas exercuerant artes, comportatos libros exuſſerunt coram omnibus, & ſupputatis illorum precijs, pecunię quinquaginta millia repererunt.

Officium adhæc ſuper energumenis, item coniuratio malignorū ſpirituum in hominum corporibus exiſtentiū, prout fit in ſancto Petro Rom. (ſic ſcribitur) prius Romæ excuſa ſunt, poſtea Auenioni anno decimoquinto ſupra ſeſquimilleſimum: ubi inter orationes uarias, & exorciſmos etiam inſulſos, eiuſmodi interſeritur oratio, quæ anatomen corporis humani Chriſto proponit, qui alioqui neſciret, quam eius partem eſſet ſanaturus. Ea ita habet: Obſecro te Domine IESV Chriſte, ut extrahas omnes languores ab omnibus membris huius hominis, à capite, à capillis, à cerebro, à frōte, ab oculis, ab auribus, à naribus, ab ore, à lingua, à dentibus, à faucibus, à gutture, à collo, à dorſo, à pectore, ab uberibus, à corde, à ſtomacho, à lateribus, à carne, à ſanguine, ab oſſibus, à tibijs, à pedibus, à digitis, à planta, à medulla, à neruis, à cute, & ab omni compagine membrorum eius, &c.

Anatome hominis.

Hiſtoriæ memorabiles quorundam exorciſtarum. Cap. XXII.

RAram, ſed memorandam hiſtoriam cuiuſdam exorciſtæ, ex eorum numero qui ad ſe ſolum ſpectare exorciſmis dæmones expellendi officium, perſuaſum habent, prætermittere oportuit minimè.

nimè. Quidá pastoris munere fungens in pago Durweiss, circa Eiuweiler, puellam nomine Helená diaboli obsidione pressam in Loen pago, prope Aldenhouiam sito, in Iuliæ ducatu, suis execrationibus se liberare uelle, elato supercilio promittebat, conuocatis ad huius miraculi spectaculũ solenne aliquot ecclesiasticis uicinis: quorum unus, pastor nimirum in Biecht Ioannes Vuindelius, qui actioni interfuit, rem omnem mihi recensuit ordine, atque ex mea petitione scripsit. Exorcistæ huic aliquandiu suis deierationibus frustra sudanti in exturbando dæmone, hic tandem ait, se mansurum propterea, quòd circa uitrum loco illi illustrando, ut fieri solet, applicatũ uersarẽtur multi eius collegæ, qui ipsum cõfirmarent. Miser ille pastor mendaciorũ authori cõfisus, ad eos per uitrum expellẽdos, quod hic scilicet cõmonstrarat, haud mora conuertitur: atq; ubi se operá ludere uideret, indignabũdus tandẽ in hæc erupit uerba Latina, quæ nõ intellecturũ dęmonẽ fortassis sperabat: Si ullá habes potestatẽ tráſmigrandi in Christianũ sanguinẽ, trans migra ex illa in me. Cui incũctanter Latinè, & quidẽ iuridicè respódit diabolus: Quẽ pleno iure in postremo die possidebo, quid opus est illũ tentare? Postea dæmonis testimoniũ de Missa cognoscere cupiẽs Ioannes Sartorius parochus in Loen, materna lingua rogabat dæmoniũ, quare puella mox ad sonũ campanæ, indicantẽ missę actionẽ celebrandá, semper ab eo cogeretur ad tẽplum: num Missa tam esset bona, aut mala? Ad hanc quæstionem se non respondere posse, sed deliberaturũ, inquit. Actus hic celebratus Anno 1559. circiter 17 Augusti.

Exorcistæ Latinè respondet dæmon.

Si exorcista ille assueuisset lectioni uitæ Francisci, non difficilem dæmonis fugandi modum inuenisset. Cum enim Franciscus in eo pellendo quandoque se aerẽ uerberare intelligeret, Iuniperum Christi nautam

In lib. Conform. Fol. 84. Iuniperus Christi nauta.

nautam ſe miſſurum minitabatur: quo nomine audito, fugam ſine ulla mora arripiebat diabolus.

Fol. 154. 155. In eadem narrationum obſcurarum hiſtoria legitur, Franciſcanum ſuis exorciſmis diabolum compuliſſe ad ueritatis confeſsionem quater alta uoce repetitam, de uirtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicũt, pro pœna & culpa, tam efficacium, ut quiduis in eccleſia remitteretur, etiamſi uniuerſi mundi homines quis trucidaſſet. Querebatur item, earum potentia omnes ſubtrahi animas, quarum antea poteſtatem obtinuerat: & proh dolor, non paucas ex purgatorio euolantes animas ſummam indulgentiarum energiam mirè prædicare: mulierem quoque ea ratione à ſe obſideri, ut maxima earum uis innoteſceret: fatebatur rogatus, earum contemptori conſultius eſſe, ut aſinum cauda traheret Rauenna Mediolanum.

Monachus dæmonem expulſurus, cum numeroſa & ſolenni ſupplicatione, quam Proceſsionem uocãt, ad obſeſſum uenit. Quare huic cœtui illudens ſatan,

Micheæ 6. Latinè ait: Popule mi quid feci tibi?

Superiori adhæc anno, nimirum milleſimo quingenteſimo ſexageſimotertio, quum apud Vueſaliam inferiorem nouerca priuignam annorum circiter duodecim, Gerardam nomine, tam premeret duriter uerbis, uerberibus & fame, ut in morbum illaberetur

Vueſalienſis exorciſta. caducum: dæmonium ex ea pellere conatus eſt exorciſmis, & pixide cum pane miſſali gulæ admota, monachus quidam Vuinandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & uaccæ exorciſmos applicuit, ſtolæque Miſſalis portionem in paſcuis iuſsit fodi, ubi paſcebatur uacca. Demirandum ſanè, tam impunè eiuſmodi dæmonum mancipia tolerari à magiſtratu: ægerrimè etiam hoſpitium concedente pijs quibuſdam, uel certè pio zelo ductis, ſi propoſitæ confeſsionis for-

nis formulæ ſubſcribere grauentur. Qua in re, ut & id genus reliquis, moderationem & iudicium præferre decet conſulis in uenerando illo ordine clariſsimi, D. THEODORI GRONII, ob non uulgarem doctrinam, pietatem, prudentiam ac humanitatem, ſua laude multa citra controuerſiam digniſsimi, quo & coniunctiſsimè fruor, etiamſi rumpantur ilia Codro.

Qui diabolo bellum Coloniæ facit, pater eſt collegij Conuerſarum, nomine Godhardus ab Hagen. Sunt & ex Paracelſi aſſeclis, qui nonnihil ſe hîc poſſe gloriantur: at oculos ſuos uitrioli fumo læſos, dæmonij præſtigijs facilè nimis uinci patiuntur.

Exorciſmi ficti hiſtoria inſignis: item diabolum egiſſe exorciſtam.
Cap. XXIII.

Ficti exorciſmi hiſtoriam aliam ſanè lectu digniſſimam hic ſubiungere placuit, ut aliæ eius generis actiones ex ἀναλογίᾳ penitius dijudicentur. Eſt autem ea ut mihi notiſsima, ita & certiſsima. Nam eo ferè tempore Lutetia Aureliam ueni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piſcinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Franciſci & reginæ Nauarræ, filios duos, Natalem apud ſanctum Lazarum in ſuburbijs Priorem, & Ioannem, item Ioannem Vernetum nepotem, inſtituendos ſuſcepi: quos etiam poſt paucos menſes Parrhiſios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis nō obſcuri nominis uiris, potiſsimùm medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitale Beſumbæo, Ioachimo quodam ex Prouincia oriundo, Michaele Villanouano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Ioanne Sturmio, multijugæ eruditionis uiro, ſimul degebat doctiſsimus ille Ioannes Sleidanus, qui inſtitutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine

Vuierus.
Piſcinarius.
Natalis Ramardus.

ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari.

e Aurelianenſi ſpiritu historia memorabilis.

Anno milleſimo quingenteſimo ſupra triceſimum quartum, Prætoris uxor Aurelię teſtamento cauerat, ut ſine pompa ſepeliretur, atque ſtrepitu. Quum enim è uita quis exceſsit in Gallijs, pręcones funebres ad hoc conducti per urbis loca frequentiora circumeunt, & cymbalis excitato ſono multitudinem conuocant: deinde nomen eius qui diſceſsit, atq; titulos edunt: & hortati populum ut pro mortuo Deum precentur, quando ſit & ubi ſepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi ſolent plerunq; monachi mendicantes, & multa pręferuntur luminaria. certatim iſta fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificẽtior eſt apparatus, eo maior eſt populi concurſus & admiratio. ſed ea, quã dixi, fœmina nihil eorum ſibi fieri uoluit. Maritus ergo qui coniugis memoriam diligeret, morẽ ei geſsit: & Franciſcanis, quorum in templo ſepulta fuit iuxta patrem & auum, muneris loco dabat ſex tantùm aureos, quum illi ſperaſſent multo maiorem prædam. Et cum deinde ſyluam cæderet atq; diuenderet, petentibus illis ligna dari ſibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc ualde grauiter: & cum antea minus illum probarent, ulciſcendi rationẽ hanc excogitabant, ut dicerent, ipſius uxorem in ſempiternum eſſe damnatam. Architecti erant huius tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatenſis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorciſta, totumq; ſuum apparatum in eiuſmodi rebus adhiberi ſolitum, habebat in promptu. rem uerò ſic adminiſtrant. Nouitium quendam adoleſcentem ſupra teſtudinem templi collocant: is intempeſta nocte, cum ad demurmurandas preces illi more conſueto uenirent, magnum excitat ſtrepitum. adhibentur adiurationes & exorciſmi: ſed nihil ille proloquitur. iuſſus edere ſignum, quo declararet, num ſit mutus ſpiritus, denuò tumul-

tumultuatur & perstrepit: id erat loco signi. Eo iacto fundamento, ciues aliquot, & celebres quidem, ac ipsorum studiosos adeunt: narrant sibi triste quiddam accidisse domi, neq; tamen quid rei sit exponunt: sed rogant, ne grauentur adesse nocturnis precibus. Cum hi uenissent, & precationum esset factum initium, ille de superiori loco turbam excitat. rogatus quid uellet, & quis esset, significat non sibi licere loqui: iubetur ergo per signa respondere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotis auribus exorcistæ uocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, sic ut infrà posset exaudiri. Primùm itaque rogatus, num ex eorum sit numero, qui ibi sint sepulti: postea multis ordine recitatis nominatim, quorum erant ibi corpora condita, uenitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato signo, se spiritum eius esse demonstrat. An sit damnatus, & quo nam suo merito seu delicto? num propter auariciam, aut libidinem, aut superbiam, aut non pręstitam charitatem, an uerò propter nuper natam hæresim & Lutheranismum? Dein de quid sibi uelit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepultum effodiatur, alioq; transportetur? Ad hæc omnia sic, ut iussus erat, per signa respondet, quibus aliquid uel affirmabat uel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis suæ causam esse Lutheranam hæresim, & effodiendum esse corpus significaret: monachi petunt à ciuibus quos adhibuerât, ut ijs quę coràm uidissent, dent testimoniũ: & actis, quæ iam erant confecta superiorib. diebus, subscriberêt. Hi, re deliberata, ne Pręto rẽ offenderêt, aut molestiá sibi crearêt, id facere recusant: illi nihilominus panẽ azymũ, quẽ uocant hostiã & corpus Domini, cum reliquijs omnibus diuorum aliò transferunt, & Missas ibi suas peragunt: quod

lege

lege pontificia fieri ſolet, quum locus aliquis propter infamiam & prophanationem eſt expiandus. nam certa quædam eius rei capita ſunt, ipſorum comprehenſa libris. Epiſcopi autem uicarius iudex, Officialem uocant, ea re cognita, ut propius omnia cognoſceret, uenit eò, comitatus honeſtis aliquot uiris, & exorciſmos fieri ſe præſente iubet: ac deligi nonnullos petit, qui ſupra teſtudinem aſcendant, & uideant num ſpectrum aliquod appareat. Ibi Stephanus Atrebatenſis admodum repugnat, & ualde dehortatus ne fieret, aiebat non eſſe turbandum ſpiritum: & quanquam is, quem dixi, uicarius multum inſtabat ut adiurationes fierent, tamen impetrâre nihil potuit. Interea Prætor, ubi reliquos iudices urbanos, quid fieri uellet, docuiſſet: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia ſuis priuilegijs ac immunitatibus freti iudicium monachi declinabant, Rex è ſenatu Pariſino deligit, qui de cauſa cognoſcant: ijsque plenam poteſtatem attribuit. facit idem Cancellarius Antonius Pratenſis, Cardinalis & legatus per Galliam pontificius. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei, traducti Lutetiam, coacti ſunt reſpondere: ſed nulla potuit ab eis exprimi confeſsio. Poſitę ſingulis erant cuſtodiæ ſeparatim, & nouitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi ſenatoris, & ſæpe ſollicitatus nihil uoluit fateri, metuens ne pòſt interficeretur ab illis ob inuſtam ordini maculam, & factam ignominiam: ſed quum iudices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent ut in ipſorum poteſtatem minimè rediret, totam actionem ordine recenſet: & adductus ad illos, idem adfirmat. Illi, quanquā erant conuicti, & in ipſo propè maleficia deprehenſi, recuſabant tamen iudices, ac priuilegia ſua iactabāt: uerùm id fruſtra fuit, & de communi conſilio lata ſententia damnati ſunt, ut Aureliam reducti, & in carcerem

rem conditi, publicè deinde producerentur ad primarium templum, & ad eum urbis locum ubi supplicia sumuntur de maleficis, atque ibi suum scelus ipsi profiterentur. Postea in prouerbium abijsse memini, ubi figmentum aliquod narraretur, Spiritus est Aurelianensis, dici solitum.

De alijs sacerdotibus, simulatum dæmonem exorcismis fallaciter expellentibus, item de simili dæmoniaca muliere sanata: uide capita 26 & 27 Libri quarti. At hoc hominum genus prærogatiuam hæreditariam haud dubiê hic prætendet: adiurabat enim Christum quoque per Deum uiuentem princeps sacerdotum. *Matth.27.*

Exorcismi modum nouit quoque diabolus, eoque adoriri Christum ipsum audet: Adiuro te, dicens, per Deum, ne me torqueas. Sed sua potentia dæmoni uni uel pluribus imperauit Christus: Exi, Abite: & euestigiò ad obedientiam sunt coacti. ut rectè Eusebius ille Cæsariensis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Seruator rebelles potestates, quæ circum hunc qui terris imminet aerem peruolantes, humanis animis insinuabant sese, inuisibili ac diuina potestate, uelut feras agrestes, suarum ouium ceu pastor bonus, procul fugauit. In ipsius nomine egredi dæmones iusserunt paucissimis uerbis Apostoli, & illius discipuli, totius naturæ dominium & imperium omnis abstrusę uirtutis in cœlo & in terra, & spiritum omnipotentiæ ore suo gerentes. *Marc.5.* *Matth.8.* *Marc.5.* *Lucæ 8.* *Actor.16.*

Explosis itaque exterminatisque nostris diuinis, ariolis, magorum occultis antistitibus, & quibuscunque alijs superstitionum collegis uulgaribusq; exorcistis: abijciamus Ægyptiacas disciplinas, feralia carminum arcana, uanos furores, execrandas artes, & philtra uim factura dijs, & Colchicos succos, & dęmoniacas factiones, Plutonica deniq; uolumina, & um-

brarum libros, Stygiasq; coniurationes, atq; Acheronteos ritus membrana chartaúe contentos, Pyriphlegethonti, hoc est, igni focoq; (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in Christo Dei filio, per quẽ uiuimus, mouemur & sumus, sinceriter simpliciterq; spem omnem fixam habeamus. Quare & genuinam maleficij curationem iam proponamus.

Curandi maleficij methodus certißima. Cap. XXIIII.

NObis hic longè alia, quàm inolita iamdudum consuetudine acceperimus, in profligando satana, eiusque sanandis maleficijs, ratio ineunda uidetur, doctrinæ Christi & Apostolorum conformior. Omnium uerò primùm, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo se prodere uidetur, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum est, qui *Ecclef.38.* professione, doctrina atque artis usu celebris, morbos, eorum differentias, signa, & causas penitius dignoscat: nimirum ad bonæ conscientiæ medicum. Enimuerò tam rara sæpenumero & grauia in morbis suboriuntur symptomata, quæ licet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti atq; exiguæ fidei homines: quemadmodum in diuersis conuulsionum speciebus, melancholia, epilepsia, uteri suffocatione, putrescente semine, & multifarijs uenenorum effectibus frequenter apparet. At *Curãdi maleficij methodus certa.* inter hos affectus & accidentia discernens prudens & circumspectus medicus, ubi ea pẽsicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem causarum naturalium indagationem iusto, quoad fieri potest, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egredique, ac satanæ, qui spiritus est, motus actionesque a- *1 Timoth.3.* nimaduertit, in spiritualem medicum, Ecclesiastem *Tit.1.* nempe, aut Ecclesiæ ministrum inculpatum, sanæ do-

ctrinæ,

ctrinę, tenentem mysterium fidei cum pura conscientiá, uitæ innocentia notum, non turpiter lucri cupidum, non uinolentum, cui etiam bonum à pijs perhibeatur testimonium, curationis onus transferet. Interim meminisse operæprecium est, multa non ex maleficio euenientia, sed ex occulta naturę occasione, medicos quandoq; latêre. ut enim rebus inest secreta iuuandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen nõ perpetuò agnoscit medicus.

Tantum tamen operæ à medico hic accedet, si fortè ęger natura, uel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ suis operationibus materiæ non illibenter se insinuare solet dæmonium) aut alio succo maligno grauari uideatur, ut hic prius blandè expurgetur medicaméto. Tradit enim Pomponatius, priscos exorcistas, quos pręcãtatores uocát, ante con urationẽ, obsessorũ corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem geminis ut plurimùm hi infestãtur, corporis nempe, ex melãcholico succo genitis: & ani mi, ut amentia, mœrore, timore, uitę odio, & desperatione, quibus nocte diuq; eiusmodi homines macerat iratus humani generis hostis, & ueluti lugubrib. tentionib. ita uellicat, ut quasi aquila apud inferos Titij cur arrodere uideatur. Obsessos expulso eo humo, nõ amplius mirabilia facere, experiméto se uidisse, expositiõe illius problematis dicit Cõciliator. Vxo m quoq; cuiusdã sutoris à dęmonio agitatã, uariaq; nãtem idiomata, eo modo perfectè curauit Galga ndus medicus, Mantuæ celeberrimus.

Puella quædam in Burgo melancholica, se Virgi spiritu obsessam esse fatebatur, diu coniurata: quod editum est facilius, quia puella simplex, admo m pia, & quæ semper domi latuerat, Hetrusca, af taret exprimeretque Mantuanum, hoc est, Lonbardicum idioma, ut subinde Latinum aliquid so-

naret. Cum nihil proficerent coniuratores, medicus
ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde a-
lijs roborantibus illam optimè per Dei gratiam resti-
tuit. Exonerato itaq; corpore, promptius in reliquam
ſanationis obſeruantiam, uelut à naturali iam impe-
dimento leuatus, ab Eccleſiæ miniſtro inducetur δαι-
μονοφόρητος.

Ille tú de obſeſsi uel maleficio læſi uita & moribus,
item de eius in religione Chriſtiana, inſtitutione, & in
præcipuis fidei noſtræ capitibus, & qua fuerit, uel e-
tiamnum ſit in Deum confidentia, uigilanter inqui-
ret. Qua de re ubi penitius fuerit inſtructus, procli-
uior, & propemodum ſtrata erit reſtitutionis uia. Ete-
nim ſatanę in corruptorũ morum, ſpurcę uitæ, itemq;
diffidentiæ filijs efficaciam & illuſionis potentiá per-
mittit Deus, quorum ſenſus excæcauit deus huius ſe-
culi, ne illuceſcat illis lumen Euangelij gloriæ Chri-
ſti, qui eſt imago Dei. Affectuum quædam requiritur
ἀναλογία, ut ſit, quod dici ſolet, mali corui malũ ouum.

hes. 2.
el. 2.
h. 4.

Vbi ergo uigilanti inquiſitione & artificioſa conie-
ctura, affectus cauſam aliquatenus cognouerit Eccle-
ſiæ miniſter, conueniens huic medicamentum appli-
cet, ut ſi uiſa fuerit antea diſſolutior, ex ſacræ Scriptu
ræ libris admoneatur, corripiatur, exemplis auocetur,
& ad emendationem inuitetur, tandem reſipiſcentia
in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis homi-
nem inſtandum, urgendumq; tempeſtiuè & intempe-
ſtiuè: item redarguendus hic, & iuſto Dei iudicio in
contumaces, ſubinde terrendus. Puſillanimis, & diffi-
dentia deiectus, in ſpem certam & fiduciam indubita-
tam de ineffabili Dei bonitate & miſericordia incom-
prehenſibili erigendus, & undequaq; confirmandus
erit: in quam ſententiam plena conſolationis teſtimo
nia extant quamplurima, quę ſuo loco & tempore ad-
ducentur. Si quoque peruerſa doctrina aut fanaticis
opinio-

opinionibus, uel superstitionum ludibrijs quosdam trāsuersè raptos esse, uelut ansa eo modo dęmoni subministrata, comperiatur: zizania hæc erunt eruncanda, atque salubriora doctrinæ purioris substituta semina cum omni uigilantia sedulò inserenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ orationis & symboli Apostolici secundum literam, contentum esse oportet (tantum etiam posset quiuis maliciosus) uerùm illud uiuum Dei uerbum ita in animis implantetur, ut apprehensum efficaciter, sentiatur potentia esse Dei ad salutem omni credenti, contra quoscunque dæmonum conatus: ut item uiuifica fide inuocare Deum uerum, æternum, omnipotentem, & multæ miserationis parentem, in nomine filij pro nostris peccatis mortui, & ad nostram iustificationem per gloriam Patris, absorpta morte, uicto satana, debellato inferno, patēter exuscitati, ijdem ualeant. Si quis inter nos affligitur, orare iubet D. Iacobus.

Rom.1. *Rom.6.8.* *Iacob.5.*

Quomodo dæmonis maleficio affecti, de eius præstigijs & imbecillitate deinde erunt instituendi. Cap. XXV.

DE diaboli item operibus & præstigijs erudiantur, & quàm eneruatus imbecillisque sit, ut nihil etiam posit, nisi Dei permissu: nec Deum quæcunque permittere, sed in re concessa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Christum profectum in cœlum, sedere ad dexteram Dei, subiectis sibi angelis, potestatibus & uirtutibus: cui si tanta fuit subiugandi potentia, multo magis satanam subegit, coercuitque, ut nihil omnino ualeat, nisi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, non potest esse malum. illi enim cura est de nobis: qui cum omnis gratiæ sit Deus, nos ad æternam suam gloriam per IESVM CHRISTVM

Diaboli infirmitas, qui nihil potest nisi permissus. *1 Pet.3.* *1 Pet.5.*

 uocatos,

uocatos, iam parumper afflictos instaurabit, fulciet, roborabit atque stabiliet. Quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id illi bono commodoque cedit, iuxta illud Pauli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Precationem ergo perpetuam esse decet, quò fiat uoluntas cœlestis Patris in nobis. Quicquid patimur, teste Hieronymo, nostris peccatis meremur. Nõ habẽt dæmones, inquit D. Ioan. Damasc. uirtutes aduersus aliquẽ, nisi à Deo dispẽsatè cõcedatur: sicuti in Iobo, & in porcis. Permissione uerò Dei facta, & fortitudinẽ habent, & transmutãtur & trãsfigurãtur in quãcunq; uolunt figurã secundũ imaginẽ, id est phantasiam. Item Gregorius: Absq; omnipotentis Dei cõcessione nullam habet potestatem contra hominem malignus spiritus: qui etiã in porcos transire nõ potuit, nisi permissus. Rectè quoq; Chrysostomus: Homines nõ quantũ uult, tentat diabolus: quoniã quantum ad se, nunquã cessaret à tẽtatione. neq; enim habet aliũ actum: non enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, nisi ut tentet, fallat & subuertat. Non magis itaq; timẽdam diaboli potestatẽ, quàm Deum impedientem, docet Ambrosius super Lucam. Spiritus enim mali, etiam Dei uocãtur spiritus, quòd eius captiui sint: nec attingere, castigare, tentare quicquã ausi, nisi à Deo concedatur. Iobo ne pilum quidẽ lædere potuit satanas, nisi impetrata permissione, eaq; limitata. Quocirca nõ est formidandus diabolus: sed Deus, qui ursum hunc catenis alligauit captum, ut nihil omnino absque eius singulari nutu ualeat. Hinc Christianus quæcunq; aduersissima à Dei digito excipiet, qui omnia in sua continet manu. Nec Christiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malũ inuectũ, ad Dei uoluntatem id minus referentes. Iobus affligitur à dæmone, at à Dei

1. Petr. 3. *Rom. 8.* *Matth. 6.* *Lib. 2 cap. 4.* *Iob. 1.* *Matth. 8.* *In Dialog. lib. 3.* *Super Matt. lib. 1.* *Iob. 1. 2.*

Dei manu accipit dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut illi placuit, ita factũ est: sit nomẽ Domini benedictũ perpetuò. Non cædentis uirgæ rationẽ ille habet, sed uolentis patris. Virga punit filiũ: at non eam fecisse hic dicit, nisi mente nondum constet: sed patrem, qui uirgam in manu habet, eaq; utitur. Sine eius uoluntate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati sunt: ipse uirgam usurpat, quàm grauiter, & quàm multum, & ubi uelit. *Matth. 10.*

Quomodo ad tolerantiam inuictam erunt excitandi dæmonum maleficio læsi.
Cap. XXVI.

PRopterea æquo patientiq; ferendum nobis erit animo, quicquid afflictionũ acciderit carni, siue id lege naturæ, siue supra naturá contingat. Idẽ quoque faciundum, si animum immẽsus inuadat dolor, angor, mœror, tristicia, tentatio. Ob oculos uelut speculum semper reuocetur exemplum sanctissimi illius Iobi, qui tot exercitatus modis, & tantarum calamitatum ac miseriarum mole pressus, Deum laudibus extulit (quanquam malorum interim pondere impar, in uerba animi parum patientis erupisse uideatur) ac licet nullius malæ occasionis sibi conscius esset, non dæmonem accusat tamen, nec ab illo aut ullo homine tantas sibi inflictas ærumnas queritur: sed ex Dei æquissimi uoluntate sibi ista accidisse agnoscit. ut cum uxor ei exprobraret, Vbi nunc tuus est Deus, cui confisus es? non animum abiecit, sed respondit, Vt fatua loqueris? Si bona à Deo acceperimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione nostra, ad Deum oculos mentemque dirigere decet, & iustissimæ eius uoluntati nos nostraq; placidè summittere:

Qualiscunq; afflictio patienter ferenda.

Iob. 2.

tere: quandoquidem ille nihil uult, nisi quod optimum, quanquam nobis interdum secus uideatur. Quos diligit, castigat: nec peccatoris uult mortem, sed ut conuertatur & uiuat. Suorum famulorum, ut diaboli uel cuiusuis alterius, ministerio utitur, quò nos ob nostra scelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conuersionis uiam reducat: uel etiam sic tentat nos Dominus Deus noster, quemadmodum Deuteronomij 13. legitur, ut palàm fiat, utrũ diligamus eum, an non, in toto corde & in tota anima nostra. Pro summo gaudio itaque ducite fratres (inquit D. Iacobus) quoties in tentationes incideritis uarias: illud scientes, quòd exploratio fidei parit patientiam. Cęterùm patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, nullaque in parte imminuti. Beatum item prædicat uirum, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronã uitæ, quam promisit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D. Petrus: Charissimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentum uestri fit: perinde quasi nouum aliquid uobis obtingat: imò in hoc quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in reuelatione quoque gloriæ eiusdem gaudeatis exultantes. Timotheum hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles IESV Christi. Non enim quis coronatur, nisi legitimè certauerit. Exemplum accipite, fratres mei (monet Iacobus) afflictionis & patientiæ, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini. Ecce beatos dicimus eos qui sustinent. Tolerantiam audistis Iobi, & finẽ Domini uidistis, quòd ualde misericors sit Dominus, ac commiserans, qui pios è tentatione nouit eripere, Petro teste. Iobum totum (excepta illius anima, quam illæsam permanere uoluit Dominus) etiam in suis substantijs & sobole durissimè,

Deo

Prouerb. 3. Hebr. 12. Ezech. 18.

Cur diaboli & angelorũ eius ministerio utatur Deus.

Aug. serm. 24. de Temp.

Iacobi 1.

1. Petr. 4.

2. Timoth. 2.

Iacobi 5.

2. Petr. 2.

Iob 1. 2.

Deo annuente, afflixit ſatan: uerùm poſt inuiolatam illius patientiam, cum multa eius uſura, cuncta illi uberrimè repoſuit Deus: cuius iam non eſt decurtata manus, id ipſum poteſt, & infinitis partibus maiora. Quorſum ergo alicuius hominis, aut etiam ipſius dęmonis, nos terrebit uiolentia aut malignitas? cur ab horum iaculis uſqueadeò expaueſcimus? quæ ſi in nos uibrentur, figanturque, nõ tamen ad internecionem transfigent, ſi conſtanti fide reuerberemus, retorqueamusque. Reſiſtendum diabolo, & fugiet à nobis: nec illi locus eſt dandus: ſed Chriſti uerbo pellendus, Abi ſatana. Fidelis eſt Deus, qui non ſinit nos tentari ultra id quod poſſumus: imò faciet unà cum tentatione exitum, quò ſufferre queamus. Nouit ille, quibus nobis opus ſit, priuſquam petamus. Ne exhorreſcamus, hortatur Dauid, à timore nocturno, tentatione ſcilicet occulta: nec à ſagitta uolante in die, tentatione quippe manifeſta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à ſpectris in tenebris uerſantibus: nec ab incurſu & dęmonio meridiano, quod Paulo nuncupatur angelus lucis, in quem ſe transfigurat diabolus.

Iob 42. *Iacob. 4.* *Epheſ. 4.* *1. Corint. 10.* *Matth. 4.* *Pſal. 91.* *2. Corinth. 11.*

Tolerantia.

Ad tolerantiam inuictam contra dæmonum inſultus, & conſtantem in Deum fiduciam, ita afflicti ſedulò excitandi ſunt patrum quoq; exemplis: uelut Antonij Ægyptiaci, quem in tumulo latitantem tam grauiter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hoſpitium reportarit illum miniſter: ubi nonnihil reſpirans & quaſi reuiuiſcens, clam alijs ad tumulum ſe referri iubet: ibique ex priorum uulnerum dolore proſtratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones prouocaſſet, nec illi cunctarentur, aſſumptisque uariarum beſtiarum & ſerpentum formis, Antonium dentibus, cornibus, unguibusque impeterent, & denuò lancinarent, ſubitò lucis quidam ra-

Antonij Aegyptij lucta cum dæmonibus.

dius dæmones & tenebras fugauit. ſtatimq; ſanatus Antonius, Chriſtum præſentem eſſe intellexit, dicẽs: Vbi eras Ieſu bone, ubi eras? quare à principio non adfuiſti, ut uulnera curares mea? Ex uox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram, ſed diſtuli ob tuum certamen, quod prius obſeruare libuit: iam autem, quoniam ſtrenuum te pugilem præſtiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc in uita S. Antonij ab Athanaſio deſcripta, & è Græco per Euagrium Preſbyterum translata, ubi lucta cum diabolo uaria mireque acerba, & inſignis diuini uiri patientia conſtantiaque legitur.

Anton. Sabell. libro 10. Exempl. c. 13. D. Hilarius Antonio contemporaneus, ſed iunior, à dæmone mirè excruciatus, oratione uincebat. Hic ubi paululum ab oratione quieſceret, mox à dæmone in tergo & lateribus appetebatur, ipſum irridente ijs uerbis: Hordeum iam'ne an paleas feſſo tuo aſino offeres? Nam ſuam carnem nonnihil obſtreperam, antea ſic affatus fuerat: Ego te aſine non hordeo, ſed palea paſcam, ne poſthac recalcitres. Hic uides Franciſcum non ſatis nouiſſe hominis pij uires in toleranda quauis afflictione dæmonis. *In li. Conf. Fol. 42* Legitur enim in eius uita, fratrem Egidium interrogaſſe Franciſcum his uerbis: An diabolus ſic ſit terribilis, quòd homo per unum Pater noſter non poſſet ſuſtinere? ipſum reſpondiſſe, Quòd nullus poſsit ſuſtinere diabolum per medium Pater noſter, quin ſtatim moreretur. Huc referatur Cypriani ſermo de Bono patientię, ubi & impatientiæ exempla proponuntur: itẽ ſermo quartus Chryſoſtomi.

Communium precum in maleficio ſanando efficacia. Cap. XXVII.

Communes preces. VT inſuper maleficio læſorũ fidẽ adaugeat, uulneraq; tortore dæmone eius iuſſu fugato, ſanare dignetur miſericordiarũ pater, cõmunibus

ad eũ ex animi penetralib. fusis confidenter precibus erunt iuuandi. Id ab authore epistolæ ad Hebræos disertè mãdatur: Memores estote uinctorũ, tanquã unà cum illis uincti: eorũ qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore. *Hebr. 13.* Orate pro uobis inuicẽ, ut sani sitis: piè monet D. Iacobus. multũ enim ualet deprecatio iusti efficax. *Iacobi 5.* Helias homo erat similiter obnoxius affectionibus ut nos: & precatus est ne plueret, *3. Reg. 17.* & non pluit super terram annos tres, & menses sex: & rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra produxit fructum suum. Item: Infirmatur quis inter uos? accersat seniores Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Hinc orationum fidei publicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respondentiumq; energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expetiuerat ut eum uelut triticum cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. *Lucæ 22.* Cõtra diaboli astutias ut uigilẽt cũ omni sedulitate & deprecatione ꝓ omnib. sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. *Ephes. 6.* Admonet itẽ Timotheũ, ut ante omnia fiãt deprecationes, obsecratiões, interpellationes, gratiarũactiones pro omnib. hominibus. *1. Timoth. 2.* Fidẽ quoq; Christi operâ sibi augeri orãt Apostoli. Per Mosis orationẽ ad Dominũ, soror illius Maria liberatur à lepra. *Num. 12.* Sic patris oratione, Christo genua flectẽtis, dicẽtisq;, Domine miserere filij mei, quoniã lunaticus est, & misere affligitur, &c. increpatur dæmoniũ, puerq; sanatur. *Matth. 17. Marc. 9. Lucæ 9.* Se aũt credere testabatur hic uir in suis precib. & orabat Christum, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoq; Græca, Syrophœnissa genere, ad pedes Christi ꝓuoluta, rogabat eũ, ut dęmoniũ à quo filia misere cruciabatur, exturbaret: & ob ei⁹ interpellationẽ, *Matth. 15. Marc. 7.*

Iudith.8. exonerabatur filia. Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propositum meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. Actor.8. Petrus & Ioannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum sanctum.

Ieiunij in operibus diaboli uincendis energia. Cap. XXVIII.

Ieiunia. INdicantur etiam ieiunia, si fortè caro, nimia sui indulgentia proteruiens, locum dæmoni dederit: ut hoc restricta freno, in ordinem redeat. Quare Porphyrius tradit, ieiunium & castitatem maximè laudari, non quia ijs placatior in primis efficiatur Deus: sed ut retroagantur qui sanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui posśint his, utentium corpora inuadunt. Matth.17. Marc.9. Lucæ 9. Est enim aliquod dęmoniorum genus, quod non nisi orationibus & ieiunijs eijcitur, Christo authore: incredulitatis, propter quam illud expellere nequiuerunt, discipulos redarguente. Iud.4. Eleachim quoque sacerdos Domini magnus, sic omnem Israelem alloquitur: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces uestras, si manentes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Tob.12. Et Raphael Tobiã docet, bonam esse orationem cum ieiunio.

Lib.8.histor. Scot. Historiam in hanc rem mirè commodam narrat Hector Boethius, in Gareothæ scilicet regionis uico quodam, quatuordecim uix passuum milibus ab Aberdonia disśito, eximiæ formæ adolescentem coram Aberdonensi antistite questum esse palàm, sese à dæmone succuba (ut dicunt) gratisśima omnium quas uidisset forma, multos iam menses infestari, eandemque occlusis foribus noctu ad se ingredi, & blanditijs in suos compellere amplexus: dubia luce eam penè sine strepitu abire, nec ullo se modo, cum plurifariam

fariam tentaſſet, à tanta tamque turpi ueſania liberari. Iubet continuò circumſpectus & pius Epiſcopus, adoleſcentem aliò ſe conferre: & ut ſecundum Chriſtianam religionem magis laudatis ieiunijs & orationibus ſolito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut pijs operibus intento, uictus cacodæmon tandem terga daret. Nec felix defuit ſucceſſus ſalubri conſilio: quòd adoleſcens religioſè exequutus, paucos poſt dies omnino ab illis uindicatur ludibrijs. Sic incubum dæmonem non amplius infeſtaſſe Nauetis mulierem, poſt cōfeſsionem & ſacram communionem, quæ ieiunia & preces comitari ſolent, legitur in uita D. Bernhardi. Hic ieiunij, uti theriacæ præſentiſsimæ, uires & encomium, oculis omnium ſemper opponendum hoc ſeculo diſſolutiſsimo, exulceratiſsimoque, ac animi & corporis morbis dæmonumque inſultui apprimè obnoxio, ex Athanaſio & Cypriano adducam: Ieiunium morbos ſanat, deſtillationes exiccat, dæmones fugat, malasq; cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus ſalubrius, & ad thronum Dei hominem ſiſtit. Et pòſt: Quiſquis igitur ab immundo ſpiritu uexatur, certũ habere debet, hoc pharmaco, ieiunio inquam, ſtatim ſpiritus malos afflictos abſcedere, uim ieiunij metuentes. Valde enim dæmones oblectantur crapula, & ocio corporis.

Ieiunij uirtus & encomium.

Cyprianus de Ieiunio & tentationibus Chriſti: Ieiunium, inquit, ſi diſcretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ ſpoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus uagos diſtringit & ligat. Ieiunium ſi humilitate ornetur, ſeruos Dei contemptores mundi efficit. Ieiunium carnes azymas mundat & ſolidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Ieiunium Scripturarum delicijs paſci-

pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cœlesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moises in monte quadraginta diebus cum Domino perseuerans, & Dei familiaritate colloquium & legis ministerium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abstinens, eremo conuersatur. Et pòst: Efficax est oratio præcedente ieiunio, & sacris studijs antecedentibus non patitur postulatio deuota repulsam. De ieiunij potentia insignes duo sermones Basilij Magni, item unus Chrysostomi 18.

Eleemosynarum uirtus. *Cap.* XXIX.

Eleemosynæ. ACcedat adhæc, pro facultatum ratione, earum communicatio, & in pauperes erogatio, oblatioq;: quem odorem bonę fragrantiæ, hostiam acceptam gratamq; Deo, appellat Paulus ad Philipp. *Philip. 4.* qui Romanos etiam impensè adhortatur ad tolerantiam in afflictione, & precationi ut instarent, necessitatibusq; sanctorum cõmunicarent. *Roman. 12.* *Actor. 10.* Cornelius item cẽturio ex cohorte Italica, religiosus ac timens Deũ, prę̃stás eleemosynas plebi multas, deprecansq; Deũ semper, quá audiuit ab angelo uocẽ: Corneli, orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriá corá Deo. *Tobiæ 12.* Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona est, ait, eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere: quoniá eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quę purgat peccata, & facit inuenire misericordiá & uitá æterná. *Tobiæ 4.* Itẽ Tobias pater ad filiũ, ante mortẽ: Ex substãtia tua fac eleemosyná, & noli auertere faciẽ tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multũ tibi fuerit, abundãter tribue: si exiguũ penes te fuerit, etiá exiguũ libẽter impertiri stude. Præmium enim bonũ tibi thesaurizas in die necessitatis:

quo-

quoniá eleemosyna ab omni peccato & â morte liberat, & nō patietur animá ire in tenebras. Fiducia magna erit corá summo Deo eleemosyna, omnibus faciētibus eam. Apud Lucá ipsa ueritas loquitur: Date eleemosyná, & ecce munda sunt uobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi suasit Daniel, ut eleemosynis redimeret animá. Apud Ecclesiasticū legitur: Vt aqua ignē ardentē extinguit, ita peccatū expiat eleemosyna: cuius Dominus gratiá redditurus, memor erit in posterū, ut author tēpore casus sui adminiculū inueniat. Ná eleemosyna uiri, quasi sacculus cū ipso, & gratiá hominis quasi pupillá cōseruabit, & postea resurget & retribuet illis retributionē, unicuiq; in caput ipsorū. Ergo conclude eleemosyná in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Hic locum habebit Cypriani sermo de Eleemosyna, itē Chrysostomi homiliæ 32. 33. 34. 35. 36. 37.

Lucæ 11. *Daniel. 4.* *Eccles. 3.* *Eccles. 17. & 29.*

Cum multifariam afflictis quàm uariè agi debet, & imitanda diuersæ sanationis exempla. Cap. XXX.

APud ægrum lucida suarum exacerbationum habentem interualla, horum plurima, cum iudicio à prudente Ecclesiæ ministro proponi possunt. Apud hunc uerò qui continuò torquetur, mente læsus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium intercesiones necessitati pręsenti consono sensu applicatæ, ieiunia & egenorum subleuatio, suum habebunt pondus.

Cæterùm si uno in loco, maleficia collidantur numero plures (quemadmodum in monasterijs, potissimùm uirginum, uelut organorum satanæ ludibrijs magis accommodatorum, frequenter usuuenire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut separentur, & unaquælibet ad parentes uel sanguine aut affinitate ꝓximos auehatur, quo singulę seorsim commo-

Vbi plures maleficio læsi simul uno in loco sunt, quid faciundum.

commodius fideliusque inſtitui & ſanari queant, reſtitutionis habito pro cuiuſque neceſsitate delectu: ne uno (quod aiunt) calopodio (quorundam ineptorum, mendacium, impoſtorum, ſuperſtitionis impietatisque antiſtitum more) quis calceare conetur omnes, & diſſolutis præſcriptorum uerborum minus conuenientium formulis, commenticijsque quibuſdam ritibus & ſubſtantijs ad rem minimè facientibus, profligare pergat dæmonem, in ijs ridentem illudentemque, & fugam plerumque ſimulantem egregiè, quaſi compulſum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, ſi uetitis eum medijs fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit ſæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impeditè poſsideat, eisque dominetur. Quæ uerò uirgines arctius occluſæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in eiuſmodi caſu comprobare nequeo: uel quæ in deſignato eo loco clementem Dei manum, patrisque uirgam, cum uera ſui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animũ induxerint, mutuam hic præſtent in ſuorum cruciatuum interuallis operam, ſe mutuò conſolantes, modumque præſcriptum, quoad fieri poteſt, obſeruantes: nec ad huiuſmodi ſpectaculum admittantur iuniores, ne territæ tormentorum raritate & uehementia, quid mali contrahant, cum eis auidè admodum inſidietur diabolus.

Iuniores ad [illegible] ſpectaculum non admittendæ.

Cum aliàs ad piam puellam in cœnobio obſeratã literas dediſſem, quibus uirginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum (quarum ſuperiori memini Libro, cap. 10.) hiſtorias mihi cupiebam deſcribi, ea in hanc ferè ſententiam reſpondit: Duas adhuc ex illis ſupereſſe octogenarias propemodum, à quibus ſæpius audiuiſſet, ne magno quidem ſe uelle graui illa caruiſſe calamitate,

Memorãda hiſtoria curatarũ monialiũ apud Mariæ arborem prope Xanctos.

mitate, ex Dei uoluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ diuinæ donum & illuminationem se consequutas sensissent: nec secus earum testari uitã. Quid Antonio nocuit, seueros in suis ceruicibus tulisse magistros? cui eos secundum Dei uoluntatem perpesso in maius cessit lucrum & gloriam. Scribebat quoq;, missos eo tempore fuisse undecunque uiros doctos, qui terrificorum eorum symptomatum laruas contuiti, eas penitissimè scrutarentur, amolirenturque: sed quo in eiusmodi consilijs confidentius perstitêre, eo malum recruduit grauius, ut tandem Dei opus esse singulare faterentur: à cuius manu cum id exciperent, & se toto corde sub potenti eius brachio submitterent, semet integrè abnegantes, humilitatemque usqueadeò amplexæ, quo etiam cunctis suis affectibus restiterint, eosque uicerint: & breuiter, ad diuini uerbi normam toto animo uitam conformarint, tunc paulatim euanuerunt uniuersæ illæ diræ. Piam epistolæ illius uirginis partem iustis de causis inserere uolui, quod id cõsilium meo instituto prorsus responderet: & ne eiusmodi uirgines usqueadeò à piorum numero alienas esse, quis temerè in animũ inducat, etiamsi adhuc multa in ijs desiderari nõ diffitear, quæ inscia & non sana informatione prætermittuntur.

Porrò monasterium id ingressus, coràm cum altera contuli uetula, quæ id mali decem sustinuerat annos, eo nomine gratias Deo agens quàm maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò ijsdem uelle calamitatum fluctibus obijci asserebat. Hortata autem me est maximopere, ut si in consilium ad ita afflictas accerserer, ne exorcismos admitterem unquã. Quædam in eo tormentorum theatro constituta, à fratre uirgis ex quorundam consilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie cõsulitur,

sulitur; quasi dæmonem profligent uirgæ, & non po-
tius eo modo ille carnificinam procuret. ea rei indi-
gnatione & pudore illa perculsa, contabuit pedeten-
tim, & moritura cecinit. rogata uerò cãtionis causam,
respondit: eo quòd de salute sua æterna minimè hæsi-
taret. Altera quoq; iam diu à dæmonio excruciata, &
morti proxima, se totam attenta oratione Deo offere-
bat, ut cum ea pro suo arbitrio quicquid uellet, in tem
pore & in æternum ageret, dummodo ipsius glorifica
retur nomen, obsecrans: rogabatq; reliquas uirgines,
ut post eius mortem nõ ex more, Miserere mei Deus,
canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis
ueræ exemplum.

Veræ abnegationis exemplum.

Singularem insuper, & suo loco imitandá aliquan-
do curationis eorum quos uexat diabolus, rationem,
ex sequenti colliges historia. Philippus Vuesselich Co
loniensis, monachus abbatiæ Knechtenstein, integer
& simplex, à spiritu referente abbatem macilentum,
ante multos annos mortuum, exagitabatur miserè &
multifariam, circa annum quinquagesimũ supra mil-
lesimum quingẽtesimũ: interdum auehebatur sub te-
ctum, aliàs per ligna transuersa coniunctiora supra
campanam intrudebatur, plerunq; per murum trans-
ferebatur inopinatò. inuentus quandoq; est corpore
super piscinam proiecto, capite autem in terram recli
nante. Tandem se prodit spiritus, diutinæ & multipli-
cis uexationis causam explicás: se nimirum esse illum
abbatem Matthiam Durensem, tot annis sepultum: ac
eo torqueri, quòd suspensam D. Virginis effigiem ex-
quisitè depingi curarit: nec satis fuisse factum pictoris
Nouesiani laboribus & impensis, qui inde iacturam
senserit, ac sibi ipsi uim fecerit: uerum id fuit. Subne-
ctebat hinc solutionis modum, cuius nomine hanc e-
xorsus erat fabulam diabolus: expiari scilicet hoc de-
lictum non posse, aut ulla se liberari ratione, nisi reli-

Curandi dæmoniaci exẽplũ insigne.

gionis

gionis ergò apud Treueros & Aquiſgranum peregrinaretur hic Philippus (quem ob ſimplicitatem accommodatum ſuis ludibrijs organum ratus eſt diabolus) & tres Miſſæ, de trinitate ſcilicet, de domina, & de tempore, in eius aſſertionem recitarentur. Vt hic ſpiritus uoto ſatisfieret, cōſuluerunt Theologi Colonienſes: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui poſtulabant quoq; monachi, à ſuo ſuperſtite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morſenſi: qui ſaniori inſtitutione atque acri increpatione in aliam potius ſententiam Philippum exiſtimauit traducendum, ut uidelicet fide uiua omnis miſerationis Deo patri, & Chriſto aſſertori noſtro unico confiſus, dæmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntique ſpiritui obijceret, ſe non eſſe ſui iuris, at ſub aliorum degere imperio, propterea nec poſſe ob rerum penuriam à ſe obediri eius uotis. Quo facto, ſpiritus reſpondit: Dic Suppriori. de eo enim confirmandi ſui inſtituti ſpem conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perſeuerare, nec monachum illius illuſionibus ſatis confidēter reſiſtere animaduertit, ipſum denuò rectius inſtituit, ſtudioſè hortatus ut reſipiſceret, nec tam pronas offerret ſatanæ technis aures: ſi uerò manes, uti hactenus, audire pergeret, ſe illum flagris, & quidem capitulariter cæſurum, ſeueriſsimè minitatus eſt. Hinc irritos ſuos ſpiritus uidens conatus ob abbatis conſtantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum aduerſus fraudulentia exitialiaq; dęmonij ſtudia, nunquam redijt, alioque migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, quandoque in uſum reuocandam arbitrarer.

Fictæ obseßionis curationes certæ probatæq;. Cap. XXXI.

MVliercula Bartholomæa nomine, quum in pago Vuell, prętex morem sub Missæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelsis Deo, Germanica lingua caneretur, mox uelut dæmonio correpta, in extasin conijci uidebatur, cum maxima hominum perturbatione: in eo tormento semper perdurans, donec absolueretur cantio. Quum ad hunc actum aliquandiu conniueretur, nec tamen desineret fœmella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem uocatur: quæ humaniter & amicè causam rogat, cur sub ea cantilena se ita uinci sineret, quũ eadem essent uerba Germanica quæ Latina, absq; mutatiõe: eiq; hymnum Germanicũ prælegit, & uerba interpretabatur, quibus nihil absonum, nihil impiũ, aut quod ullam offensionis deberet dare causam, inesset. Iubet itaque eam forti esse animo, se iam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & si illa deijci se pateretur, adhibituram se remedium, quod pellendo eiuscemodi dæmonio esse cumprimis usui didicisset, minitabatur. Ita mox in cantionis initio, muliercula loco prius obseruato, quo se prosterne re uellet, in terrã prouoluitur. cui haud mora uestitu prius leuato, domina prudens & cordata matrona, simul cum filia Katarina Bilandia, præclarę indolis fœmina, uirgas imprimit acres, eo quo decuit studio: illa interim retracta manibus ueste, earũ conabatur arcere titillationem. Extremis enim morbis, teste Hippocrate, extrema exquisitè remedia optima sunt. Hoc propinatum pharmacũ, contra huiusmodi dæmonis insultũ existere antidotũ incomparabile, atq; se à doctis uiris didicisse, mulierculę denuò persuadet domina, hortaturq; eam cõfidentiori esse animo, neruũ dę-

Aphor. 6.

monij

monij hoc medicaméto iam esse haud dubiè infractũ: eamq; rursus concinere iubet. Sic dulci modulamine simul repetitur cantilena, finiturq; sine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante ostium obseruato, feminá illi eggressam arripiunt, unaq; hymnum alta uoce canunt: & consilium hoc fuisse exturbando huic satanę ut certissimũ, ita & saluberrimũ compertũ est. Oportet autem habere delectũ in usurpanda hac theriaca. nõ enim omniũ oculis uno medẽdum est collyrio: solũ eius generis dæmonio profligãdo præsentissimum citra ullam morã aut hęsitationẽ erit alexipharmacũ, quod hominẽ inuadit exercetq; pro ipsius energumeni uoluntate, arbitrio & libidine. Se ea ratione fuisse sanatam, à domina in arcem Vuel reuocata Bartholomæa, coram me confessa est. Hic qualemcunq; sortitus fuit effectum Canon 60, de his qui se simulant dæmoniacos, qui ita habet: Eos qui se dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorũ figuram & habitum simulatè præ se ferunt, uisum est omnimodo puniri, & eiusmodi afflictionib. & laboribus eos subijci oportere, quibus hi qui à dæmone uerè correpti sunt, ut à dæmonis operatione liberentur, uerè subijciuntur.

Se uidisse Romæ quendam nomine Iulium, narrat Rondeletius, qui catalepsi putabatur corripi, quoties illa Passionis uerba audiret, Consummatũ est. Voluit *Ioan. 19.* autem probare, num uerè corriperetur, an fingeret. Quũ itaq; simul essent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ professorẽ, & huius uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa uerba, statim sacrificus hic exstasi uidebatur affligi: eoq; uiso, alter baculum adferri iussit, quo morbũ profligaret: proinde haud mora ad se redijt. Auxit suspicionẽ, quod quũ eo malo afficeretur, prius undiquaq; spectaret, ubi suum tutò reponeret caput. Auditũ postea est, illum ob hác simulationẽ

missum fuisse à Venetis in exilium, cum quadam meretrice, quæ simili morbo se prehendi simulabat.

Catalepsis à melancholico sanguine.

Porrò figmentum non erat, sed catalepsis, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupante, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum uigintiquinque, nupta cuidam iuueni quem parum amabat: uixitque tantum dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentum ædes rediit, in quibus tamdiu à malo illæsa permanebat, quàm mariti obliuio duraret: recrudescebat uerò, quum de marito cogitaret, uel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illam insciam maritus fortè ueniret, priusquam eam uel uideret uel audiret. Quòd si in uia aquæ hydriam gestaret, eam quandoque deponebat, aliquot horas in eodem loco sedens uel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quòd uentris & costarum infernarum musculi multum mouerentur.

In concubitus maleficio quid faciundum. Cap. XXXII.

In cap. Si per sort. 33 q. 1.

De naturalis congressus, satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Remensis archiepiscopus: Si per sortiarias atque maleficas artes occulto, sed nunquam Dei iniusto iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur: hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè confiteantur, &c.

Decretum in concubitus maleficio.

In Tract. de Lamiis & Pythonicis.

In controuersia, ubi maritus ad congressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantiensi decretum fuisse scribit Vlricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum

uel

uel frigidum, inſpiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur cauſa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conuiueret, qui ſuas interea temporis experiretur uires: utque eleemoſynas liberalius erogarent, & ieiunijs uacarent, quò matrimonij inſtitutor Deus eiuſmodi malum amoliri dignaretur. Decretum ſanè ad imitationem reuocandum. Huc accerſantur etiam, quæ in cuiuſcunque maleficij curatione hactenus propoſui.

Cæterùm ridiculam admodũ, nimisq; religioſam plerisq; bona fide ne prodant, in aurẽ exemplo inſinuare uolui. Mulier Katharina Lor nomine, cuius mihi nota ſoboles, uiro nupta, hunc in initio comperit impotentem. Quare à uario temerè quæſito conſilio, hæc in ara D. Antonio ſacra Euerfeldi in ducatu Montenſi, ubi degebat, ceream membri uirilis effigiem religionis ergô, ut à ſuo malo leuaretur maritus, ſuſpendit offertq;. Sacrificus rei ignarus canone ad altare demiſsis oculis recitato, ut fieri ſolet, ſuſpicit, priapumque illum cæreum inopinatò intuitus, Tollatur dæmonium illud mox inquit.

Exorciſmi quando, & quomodo, & à quibus adhibendi. Cap. XXXIII.

Porrò ſi dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opusque ſatanę perdurat, eum increpare licet ex Chriſti doctrina Marci decimoſexto, quod credentes per eius nomen dęmonia ſint eiecturi. Eapropter Apoſtolorum & primitiuæ purioris Eccleſiæ exemplo, per Chriſti nomen expellat miniſter, uero ductus zelo, conſcientiæ bonæ teſtimonio fretus, habẽs peculiare illud Spiritus ſancti donũ, eijciendi nimirũ dæmonia: gladio ſpiritus, quippe Dei uerbo accinctus, atq; diuina panoplia circũquaq; munit⁹, aſsũpto ſup omnia fidei ſcuto, quo omnia iacula mali

Quando adhibendi exorciſmi, & quo modo.

Qualem oportet eſſe exorciſtam.

Epheſ. 6.

In cõcilio Carthaginenſi 4. 23. diſt. c. exorciſta. ca. 7. de Cõſec. diſt.

i.e. omne die. ubi de energumenis, id est, obsessis agitur, quibus manus imponebant exorcistæ. mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturam in huius Libri initio ex Paulo proposui) ne cum discipulis Christi dæmonium fugare nequeuntibus à Christo audiat: O' natio incredula & distorta, quò usque tandem ero uobiscum? quò usque patiar uos? firmiter hinc infallibili nitatur promissioni: Amen
Matth.17. dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, &
Marc.9. ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Pa-
Luca 9. trem uado. Et: Quodcunque petieritis Patrem in no-
Ioan.14. mine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per fi-
Matth 21. Marc 11. lium. Si quid petieritis per nomen meum, ego fa-
Luca 20, ciam. Scribit item Lucas, septuaginta reuersos ad Christum cum gaudio discipulos, dicentes: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Ita in
Philip.2. Christi nomine flectuntur genua cœlestium, terre-
Act.4. strium, & infernorum. Nec aliud nomen sub cœlo
Genes.1. Ioan.1. datum est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Solo hoc Patris æterni uerbo creata sunt cœ-
Matth.8.9. lum & terra, & quicquid in eis consistit. Eius nutu in
12.17. præcipitium ruit illa immensa angelorum caterua,
Marc.1.5.9. Ad Christi aduentum imperiumque horruerunt &
Luca 4. 8.9. 11. 13. profugerunt, quotquot arctissimo uinculo in sua cu-
Actor.16. stodia miseros mortales constrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes discipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis spiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca eiecit Paulus his uerbis: Præcipio tibi in nomine IESV Christi, exire ab ea. & exijt eadem
Abdi. lib.1. hora. Sic à Petro iussi sunt dæmones egredi, qui uel
hist. Apost. unicum diem sibi indulgeri, ut in subiugatis perma-
Li 4. Recog. nerent corporibus, rogabant: teste Clemente.

Apud Hieronymum presbyterum in uita Hilarionis Pa-

nis Palæſtini eremitæ, legitur de quodam Conſtantij Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obſederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensque tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nuſquam didicerat dæmoniacus) multiplicem obſidionis cauſam, ei reſpondit uir ſanctus: Non curo quomodo intraueris, ſed ut exeas in nomine Domini noſtri IESV Chriſti impero. In hoc nomine Simon apoſtolus ſimulachrum Solis comminuit: & Iudas Lunæ, dæmonibus inde uiſibiliter Æthiopum forma expulſis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit D. Thomas: draconem ſub mortis ſtatua in Scythia exeuntem profligauit Philippus apoſtolus: ſeptem dæmones ſimilitudine canum inter monumenta commorantes ſecus uiam, prætereunteſque grauiter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio draconem clauſiſſe Sylueſtrem, & Philippum Leuiathan fugaſſe, traditur. *Abdias epiſcop. Babyl. li. 6. Hiſtor. Apoſt. item lib. 9. 10. 13.*

Ioannes euangeliſta ſuperato ueneno, dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta nouem annos commoratum, his uerbis loco expulit: Interdico tibi in nomine IESV Chriſti Nazareni, ne ultrà hic habites: & confeſtim deceſsit Epheſo. Quocirca iuſſu Domitiani in Pathmon inſulam exul deportabatur uir ſanctiſsimus. Hic cum Cynops magorum princeps in Phara oppido contra Ioannis doctriná, & edita in Chriſti nomine miracula, ex falſa ſacerdotum Apollinis in Ioannem criminatione, maleficijs populum dementaret, auocaretque, mortuos etiam ſe excire iactabat: quorum facie aſſumpta etiam dæmones apparuerunt, è mari emerſi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni ſodes ad portum, ut aſpicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum uniuerſa multitudine redijt, præcipiens illis *Ioannis euangeliſtæ in fugando dæmone contra magum Cynopa miracula.*

tribus dęmonibus, qui sub imagine hominum nuper resurgentium comitabantur, ne discederent. Concussis itaque manibus, & terribili maris sonitu peracto, Cynops se, ut antea, dimisit in mare, atque sic ex oculis hominum euanuit: qui clamare non cessabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te. Ioannes interim orabat Dominum, ut inter uiuos ultra nequaquam connumeraretur magus ille. Tum repentè uehemens est pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi se præcipitauit, nusquam apparuit. Et dæmones, qui sub humana figura stabant, quasi iampridem resuscitati à mortuis, adiurabantur ab Apostolo Dei, dicente: In nomine crucifixi IESV Christi hanc insulam exite, nunquam redituri: & statim ab uniuersorum oculis disparuerunt, frustra expectantium Cynopa, si fortè ex freto rèsurgeret. Sic apparet, quantum uerè Christianis magistri nomen profuerit, & imitatio iuuerit.

Cyneps magus submergitur oratione D. Ioannis.

Hæc est coniuratio, hic uehemens fortisque exorcismus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc breuis formula, hi sunt characteres, quibus inuocatur omnipotentia rebus supra communem uitæ rationem agendis: hæc doctrina uera, hoc fundamentum solidum: hic philosophorum lapis, longè quidem exuperans eum, de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis structura firmiter coagmentatur. Hæc sunt diuina testimonia, hæc sacrorum nostrorum monumenta, hæc ueri sacerdotis memoralia, hæc purissima signa, hæ nostræ in exturbandis dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili usu, uili apparatu. Hæc ars cœlo sublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hostis, cõtemptrix laruarum, simulachrorum perosa, nec thuris nec meri indiga, uniuersis mani-

Esaiæ 28. Ephes. 2.

manibus, lemuribus, laruis imperitans, omnia busta, omnia sepulchra & species mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occursacula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam uincens, & quicquid unquam ritè optamus, si modus à magistro traditus obseruetur, indesinenter perficiens, & indeficienter adimplens. Verbo languores uniuersos sanauit, & dæmones expulit Christus. Si ergo securè operari uoles, necessariò illud Pauli consilium ob oculos pone: Quodcunque facitis in uerbo & in opere, ut omne id in nomine Domini nostri IESV Christi faciatis. Hoc est salutiferum medicamentum: quin ipsa panacæa, uel potius hæc salus nostra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defensorio ait, Dæmones adhuc contremiscere, quando Christi nomen inuocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præstigiæ, nulla maleficiorum ostenta, nec ulla dæmonij opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citius euanescunt. Proinde à Lactantio quàm uerissimè dictum est: Dæmones iustos, id est ueri Dei cultores metuere: cuius nomine adiurati, de corporibus excedunt: quorum uerbis uerberati, non modò se dæmones esse cõfitentur, sed etiam sua nomina edunt. Quia nec Deo, per quem adiurantur: nec iustis, quorum uoce torquẽtur, mentiri possunt. Itaque maximis sæpe ululatibus editis uerberari se ac ardere, & iam iamque exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ sacræ fundamento innixæ, nullam erroris suspicionem, nihil idololatriæ, nullam blasphemiæ opinionem foueri, luce meridiana clarius contuemur.

Matth.8.

Coloss.2.

Li. 2. c.16. de Orig. erroris. Idem apud Clem. lib.9. Recog.

Dæmo-

Dæmonia eijciendi modus Ecclesiæ ueteris. Cap. XXXIIII.

CÆterùm ne quis hoc nostrum consilium uelut ab usitata nostrorum hominum ecclesiastico-rum ratione alienum calumnietur, & explodendum decernat, bona fide hic beati Clemētis uerba subiungam, quibus pellēdi satanæ formam in Ecclesia ueteri & puriore familiarem, nostroque præscripto conformem, pulchrò describit lib. 8. cap. 32. de Constit. S. Apostol. Iacobus Alphæi: Exorcista non ordinatur, spontaneæ enim beneuolentiæ est hoc certamen, & gratiæ Dei per Christum superuentione Spiritus sancti. Nam qui accipit charisma curationum, per reuelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ est in ipso. Et lib. eodem cap. 7. Postquam exiuerunt Catechumeni, dicat diaconus: Orate energumeni, hoc est, uexati ab immūdis spiritibus: intentè omnes pro ipsis orate, ut benignus Deus per Christum increpet immundos & nequam spiritus, & eripiat seruos suos ab imperio inimici, qui increpauit legionem dæmonum, & principem malorum diabolum, ipse nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta sua à uexatione ipsius, & purget ea quæ ingenti sapientia condidit. Etiam attentè oremus, Salua & excita illos Deus in uirtute tua. Inclinate uos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Episcopus oret dicens: Qui fortem armatum ligasti, & omnia uasa eius diripuisti: qui dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquā passerem puerulis, quem cuncta pauent & horrent à facie uirtutis tuæ: qui eum deiecisti, sicut fulgur è cœlo in terram, non lapsu locali, sed ab honore in ignomi-

[Margin notes: *Energumeni.* (beside "conus: Orate energumeni"); *Cap. 8.* (beside "accipiatis"); *Lucæ 10.* (beside "facie uirtutis tuæ")]

gnominiam, ob uoluntariam nequitiam: cuius aſpectus ſiccat abyſſos, & minæ liquefaciunt montes, & ueritas Domini manet in æternum: quem laudant *Iob 8.* infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant & adorant angeli: qui aſpicit ſuper terram, & facit eam *Pſal. 103.* tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & ſiccat illud, & omnia flumina deſerta fa- *Nahum 1.* cit: cuius nubes puluis pedum eius: qui ambulat ſuper mare ſicut pauimentum: unigenite Deus magni *Iob. 9.* patris fili, increpa ſpiritus nequam, & libera opera manuum tuarum ab alieni ſpiritus uexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in Sancto ſpiritu in ſecula, Amen.

Iudicium Philippi Melanchthonis de dæmoniacis, ex Epiſtolarum libris. Cap. XXXV.

ETſi ſunt interdum phyſicæ cauſæ furorum ſeu παραφροσύνης ſeu μανίας: tamen certiſsimum eſt, diabolos in aliquorum hominum corda ingredi & efficere furores & cruciatus in eis, uel cum phyſicis cauſis uel ſine eis: quia manifeſtum eſt, tales homines interdũ etiam ſine phyſicis re medijs liberari. Et ſæpe hæc diabolica ſpectacula ſunt prodigia & ſignificationes rerum futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à diabolo, poſt cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna anguſtia in terra, & ira in populo, ἔσαι ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Ante annos ſedecim erat in Marchia puella, cui rapienti pilos à ueſtibus, uertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos deuorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus eius ſubitò extortę, erant ueri nummi, qui adhuc à non-

à nonnullis ſeruantur: ac ſubinde magnos cruciatus ſentiebat puella: ſed à toto illo morbo liberata eſt poſt aliquot menſes, & adhuc uiuit ſana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & conſultò omiſſæ ſunt aliæ ceremoniæ.

In Italia audio fuiſſe mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ quum agitaretur à diabolo, interrogata, qui uerſus Virgilij ſit optimus? reſpondit,

Diſcite iuſticiam moniti, & non temnere Diuos.

De illis miſeris uirginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à diabolis torqueri iudico, & ſignificantur pœnæ Italiæ & aliarum gentiũ. Nec uerò dubito uera piorum precatione tolli id malũ, & expelli diabolos poſſe. Rectè etiam facient, ſiqui homines non Epicurei, ſed uerè inuocantes filium Dei Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, ſeriò præcipiant diabolis, ut ab illis miſeris diſcedant, & de uenturo iudicio filij Dei, in quo malitia diabolorum oſtendetur palàm uniuerſæ eccleſiæ, dicent, & de pœnis diabolorum. Sed hæc fieri oportet ſeriò, & omittendæ ſunt ceremoniæ τ̃ ἀρτολατρείας & luſtralis aquæ & falſarum inuocationum Cornelij & ſimiliũ. Scio plura exempla, in quibus profuiſſe piorũ precationem certũ eſt.

Ineptus maleficij beſtiarum curandi modus uulgaris, tempeſtatis item ſedatio impia.

Cap. XXXVI.

CVius uerò Scripturæ teſtimonio, aut quo exẽplo fulciatur uulgaris illa & aliquãdiu malè in olita maleficij per quẽcũq; ineptũ, & quãdoq; bis cæcum, curandi, & dęmonis eliminandi ratio, me profectò latêret: ubi præter inutilẽ ceremoniarũ congeriẽ, exorciſmos ij homines adhibent diros, ne dicã blaſphemos: Stẽtorea etiã uociferatione, ꝓfuſorũq; uerborũ turbine, uiolẽter abigere dæmonẽ uelle uidẽtur, Euãgelia è ꝓpoſito diſſona, Symbolũ Apoſtolorum,

lorũ, orationẽ Dominicá, salutationẽ Angelicá, & nescio quæ alia, iterum atq; iterũ repetentes. Quorsum hęc ad satanæ expulsionẽ cõferent? ubi mandatũ, ubi exemplum, apud Christum, Apostolos, uel eius discipulos, siue etiam primitiuæ ecclesiæ ministros? Rei propositæ non respondet uerborũ intellectus. Christus, eiusq; imitatores in fugando diabolo cõuenientibus sunt usi uerbis. Illam autem uerborũ recitationem cum instituta actione minimè cohærere, nemo non uidet. At abominabile suũ sacrilegiũ ponderent illi, qui eum modũ nedũ usurpare audẽt, uerùm etiá bestijs & inanimatis rebus, præter subnascẽtis Ecclesiæ syncerioris exemplũ, execrandas cõiurationes & frequentẽ tremendi nominis Dei nuncupationẽ solenniter applicare, item signũ crucis cũ oratione Dominica & salutatione Angelica ter uel sæpius repetita (sic Mallei referũt authores) uaccæ cõsecrare. Hos ut minimũ, ut in secũdi Præcepti transgreßione haud leuiter delinquere, ne quid grauius addá, sentiũt alij.

Bestijs & rebus inanimatis coniurationes superstitiosè applicãtur.

2. secunda part quæst. 2. cap. 7.

Describit præterea Iacobus de Chusa chartusianus, quomodo sal, panis & aqua exorcismis consecrantur, & quomodo panem cum aqua gustari oporteat nouem diebus continuè, quibus etiam recitabuntur tria Pater noster & Aue Maria in honore sanctæ Trinitatis, & sancti Huberti, &c. aduersus quencunque morbum tam hominum quàm pecudum, item insultum satanæ, & morsum canis rabidi. At bonas horas hunc nimis malè collocasse sentio. Alibi eiusmodi sale asperguntur, & thure coniurato suffiuntur homines & bestiæ, & recitantur Letaniæ. Consilium item contra maleficas, ne animalia, &c. ab eisdem inficiantur, sic describitur: Recipe tempore Paschali de candela Paschali benedicta uidelicet, stillas uel particulas à superiori parte collectas, ubi ardebat, & fac de illa

cera candelam paruam: & tunc in die Dominica surge manè, & accende ceram, & accipe lumen illut, ut stillæ aut particulæ cadant super cornua & aures illius animalis, In nomine p. & f. & duplex ſſ & combure illud animal modicum cum lumine illo benedicto infra cornua aut aures,&c. & quicquid residuum fuerit de cera aut candela, affige ad modum crucis circa stabulum supra ianuam aut sub ianua, ubi animalia solent intrare & exire, tunc illo anno animalia tua non inficientur à maleficis.

Benedictioné insuper hanc pecorum, quibus abstrahitur per incubos lac, &c. ut hic scribitur, ita docet libellus. Recipe ramos palmarum, & fac crucem, deinde scribantur hæc nomina, Tetragramaton Adonai, Otheos, Iesus, Maria, Ioannes: & ponantur in modum crucis super crucem præfatam, & tegantur hæc de cera consecrata in uigilia Paschæ: aut scribantur prædicta nomina in cera benedicta ad modum crucis posita super lignum crucis de ramis palmarum prosternatis ante crucem in die Palmarum, & tunc super hoc ponatur in modum crucis parum de corporali & stola benedicta: & illud sui aut inuolui debet panno lineo, imponendo modicum de abrotano & folijs palmarum, & istud ponatur in uasculo, trans quod colari debet lac extractum à bestijs: & debet bestia sumere nouem uicibus de aqua consecrata seu benedicta: & debent in quibus lac funditur, aspergi cum aqua benedicta, ut suprà, &c.

Item, istud etiam ualet cótra omnia maleficia siue sint in braxatura & cultura, tinctoribus & hominibus, bestijs: & sic de alijs, ut infrà.

Item, præscripta nomina contra maleficia scribi debent in cera benedicta, ut prædictum est, & ponatur in ceruisia recenti antequam ascendat, & incipit laborare ad caput, &c.

† IESVS Nazarenus † rex Iudæorum †. Non percuties eos qui signati sunt hoc signo thau T. Istud præscriptum ualet pro hominibus & pecoribus, qui sunt per Pythonicam infecti, & debet dari in ferculis aut potibus eorum, uidelicet in chartula scripta, ut suprà. Hactenus ille.

Idem adhęc hominũ genus in foramen cornu uaccini terebra impressum, contra incantamẽtum quandoque intrudere solet mixturam ex cereæ Paschalis, & eiusdem thuris ac stolæ momento.

Huc accedat lactis uaccini restitutio per consecrationis modum in frequenti usu habitum apud ancillam Theodori Lopers, uicarij in nosodochio Kreueldiensi, tres alentis uaccas: quæ ubi domum reuersæ, non satis lactis pro more redderent, ancilla Christina nomine, uaccas in mille diabolorum nomine egredi, atque suum repetere lac iubebat: inde ad cuiusdam mulierculæ ob maleficium suspectæ ædes progredi, consistereque aliquandiu cum ualido & frequenti boatu illę uidebantur: deinde ad stabulum regressę, lac refundere solitum dicebantur. Nugæ sunt, & mera ludibria. *Ridicula cõsecratio.*

Contra grandines uerò & tempestates, ultra crucis signum, lapilli tres ex grandine in ignem sub inuocatione sanctissimæ Trinitatis conijciuntur, oratio Dominica cum Angelica salutatione bis aut ter recitatur: adiungitur Euangelium Ioannis, In principio erat uerbum: atque signum crucis undiq; contra tempestatem antè & retrò, & ex omni parte terræ subinfertur. Demum quum in fine ter repetierit exorcista, Verbum caro factum est: & toties annexuerit, Per Euangelica dicta fugiat tempestas ista: subitò tempestas, si eam maleficium excitarit, cessabit. Hæc uerissima experimenta, nec suspecta iudicanda, dicũt Theologi illi. Qui sanè illud ipsum uitium cõmittere *Grãdinis & tẽpestatis ex maleficio natæ sedatio superstitiosa. Ab Augustino interdicitur, & legitur 26. q. 7. nõ obseruetis.*

uidentur, quod in alijs emendare cupiunt: &, ut ille canit poeta Satyricus,

Dum stulti uitant uitia, in contraria currunt.

Quantum enim deest eiusmodi coniuratoribus, ut non uerè exprimant rationem præstigiatorum & incantatorum? Et tamen ista & similia non in leuibus solùm experiuntur rebus, sed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in mysterijs & institutis Christi perfidè abutuntur. Sed absurdiora hæc sunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In secundum Decalogi præceptum hic quoq; haud dubiè impingitur, quanquam secus ab illis doceatur.

Atqui si in nomine Dei & Christi pronunciato preces & exorcismos finiri, & exoptatum finem interdũ cõsequi obijciant, Christi ueracis quęso uicissim uerba audiant: Multi dicent mihi in illo die, Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & tuo nomine dęmonia eiecimus, & tuo nomine multas uirtutes præstitimus? Ac tum confitebor illis, Nunquam noui uos. Discedite à me qui operamini iniquitatem. Impiorum itaq; exorcismi uirtute nõ cedit diabolus, sed sponte: ut impietatem cõfirmet, & erroribus alios immergat altius.

Matth. 7.

Rectè itaque D. Thomas de potentia Dei, quæst. 6. art. 10. in solutione 3. argumenti, ait: Si Salomon fecit exorcismos eo tempore, quando erat in statu salutis, potuit esse in illis exorcismis uis cogẽdi dæmones ex uirtute diuina. Si autem tempore illo fecit, quo idola adorauit, ut intelligatur eum per magicas fecisse artes, non fuit in illis exorcismis uis dæmones compellendi.

Si iumenta præter naturam quid pati uideantur, item contra uenena, quid faciundum.

Cap. XXXVII.

SI uerò præter naturam quid pati iumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum, cum sępe in pascuis uenena uel depascâtur, uel spiritus attractu illiciant) primùm omnium his pharmacum cõtra uenena uel similia uitia offerri potest, & reliqua ad doctè copioseque tradit Vegetius de arte ueterinâria uel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cęsar Constantinus, & pleriq; alij ueteres & recẽtiores) usui fore arbitrabimur, successum tolerâter expectantes. Quæ si minus iuuerint, sed morte armentum abripiatur: uelut speculum, mentis oculis opponenda erit Iobi patiẽtia: & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sic uolenti (qui dedit & abstulit, idq; sicut illi placitum est, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos aut diuinos, aut Pythonis spiritu turgidos, contra euidens Dei mandatum, impiè cõfugiendum. qui profectò imitatione sacrilega comprobare uidentur M. Catonis idololatriam in agro lustrando certis ceremonijs, solennibus sacrificijs, uerbis atq; uotis Telluri dicatis, ut insuetas alat arbores: ipsis etiam arboribus exoratis ut transmigrent, & in alieno solo accrescant: rapis quoq; obsecratis dum seruntur, ut sibi & familiæ uicinisq; benignè conferant: precibus Marti fusis, ut ager pecoraq; seruentur.

Columel. de re Rust. lib. 6 & 7.
Cæsar Const. lib. 17. 18. 19.
Iob. 1.
De re Rust. cap. 141.

Suffimentum autem animantium morbis prohibẽdis utile, legitur apud Vegetium. qui licet id quoq;, lustrare animalia, fascinum tollere, dæmones fugare, & grandines inhibere, ab alijs malè persuasus scribit: tamen odore suo, causa quippe naturali, tam hominum quàm animalium morbis resistere, & aerem defecare addit. ita habet:

De Arte uête. lib. 1. cap. 20.

Recip. sulphuris uiui lib. ij. bituminis Iudaici lib. j. opopanacis, achanti, galbani, castorei, irios crudi, an. unc. sex. salis Ammoniaci unc. ij. salis Cappadoces,

cornu ceruini,lapidis gagatis masculi,lapidis gagatis feminæ,an.unc.iij. lapidis hæmatitis,lapidis sideritis, lapidis argeritis,an.unc.j. equuleas,id est,caballiones marinos, caudas marinas,ungues marinos,an.numero septem. uuæ marinæ unc.iij. medullæ ceruinæ, cedrei,picis liquidę,an.pondera iij. ossa sepię numero 7. auri semiunciam,ballucæ siliquam.Hęc uniuersa commisceantur,& succendātur. Sed si memoratos lapides aut inuenire nequiueris,aut enormitate precij ab emptione cessaueris,reliqua efficaciter prosunt.

Pecora doloso maleficio acta.

Interea tamen studiosè inquirendum, num aliquid mōstri alatur,aut fucus alicubi foueatur: quemadmodum à quodam latomo apud Batauos factum memini, qui stabula ingressus, lupi stercus clàm in præsepibus abscōdebat: cuius odore, ut uoracis sui hostis prę sentia,ob antipathiam,ueluti malefico actu,territæ pecudes, ultrò citroque exultare,& insolito concitari furore uidebantur,unde turbati rustici incantamentum esse conijcerent. Quocirca ad fabulæ actorem,uelut è specula hęc obseruantem, atque sanandi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta fascini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur.Sublata enim causa,tollitur effectus. Sic rem qualemcunque ex hac professione faciebat: à uiris tamē bonis admonebatur, ut maturè eiusmodi falsitati renunciaret, ne merita falsarium consequeretur punitio.

Cōtra ueneficium quid faciundum.

Porrò contra quæcunque uenena, oblata philtra aut cupidinis pocula, medicorum imploranda erit opera: ut postquam perspicaci indagine ex relatu, circumstantijs & symptomatibus obortis, si non in ueneni essentiæ absolutam cognitionem, saltem ad eius qualemcunque coniecturam illi peruenerint quàm ocyssimè (in mora enim hic sæpe periculum existit) tum pro eius qualitate deleteria & uehementia, quàm poterunt

poterunt artificiosa & exacta methodo admoliti euestigiò manum, alexiteria, & quæ ars dictabit, ordine administrabunt. Morbi si tolli posset causa cognita, concidet simul effectus. Venena, eorumque assumptorum uel aliàs inficientium indicia, simul & propria antidota, medicorum nouit schola: nec ea hic explicare, nostri est instituti. Si uerò ita affectos, ad temerarios alterius scholæ homines aberrare cõtingat, mortis aleam profectò haud rarò, etiamsi pestifera ueneni uis sit lenta, uirulentia pedetentim accrescente, tandemque cordis uitalem fomitem feriente, experiuntur infelices.

DE MAGORVM INFAMIVM, Lamiarum & ueneficorum pœnis. Liber VI.

Quòd magis infamibus uarijs diuersa sit infligenda pœna. Cap. I.



VOD meam hic sententiam à uulgari, & iam multis annis inueterata dissentientem, uelut appendicem, quatuor superioribus Libris annectã: nõ mihi professione medico, uerti uitio decet, quasi uocationis meę sepes transiliam. Veritatem enim in profundo abstrusam inuestigare licet cuilibet, nec illi uetustatis authoritatem præponderare oportet ullam. Negocium uerò illud dæmoniacum tam inextricabilibus cum sit inuolutum labyrinthis, ut non facilè quis hinc se explicet, etiamsi ducem habeat emunctarum narium Theseum: inde si aliquis pro ingenij modulo ueritatem elicere studeat, non is reprehensione coercendus: at potius iuuandus, suamque merebitur laudem, si uel bonæ operæ momentum præstiterit. Quare autem non con-

cedetur medico, rerum abſconditarum ex profeſſo indagatori, qui huic ſcholæ aliquandiu nauarit operam (quàm uerò felicem, erit penes alios iudicium) in forum prodire, & ſuam proponere opinionem, citra eorum quorum intereſſe agnoſco, præiudicium? Iuriſperito uiciſsim, aut cuiuis alij, nedum non inuidebimus medici, ſed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, ut in re apud nos magis placitis aut longi uſus obſeruantiæ, quàm rationum firmitati nixa, uel alioqui controuerſa, ingenuè ſuam interponat ſententiam: à nobis certè obuijs amplectendam ulnis, ſi in ueri cognitionem aliquo ducat modo: reijciendam autem, ſi à ratione comperiatur aliena.

Cum bona itaque Iuriſconſultorum uenia dicam, magos infames uarios quum ſuprà multo diſcrimine à ſagis & ueneficis meritò diſtinxerim, non eadem debet his ſimul confuſè & indifferenter ſtatui pœna. Quotquot enim magorum nomine dignatus ſum, non ignoranter, aut coactè, ſed ſtudiò ſedulaque uigilantia, factis etiam grauibus impenſis, interdum & peregrinationibus huc inſtitutis, curioſas has inquirunt artes, & blaſphemiarum plauſtra, libros uidelicet execrabiles magno frequentèr ære redimunt, è quibus ſatanicæ ſcientiæ myſteria, ſi dijs placet, exugant diaboli mancipia & nutricij: ut poſt non uulgarem & eximiam ſuo doctori primario præſtitam operam, merita donentur laurea ſtrenui diſcipuli (niſi ex Dei gratia, conſcientiæ aculeo pungente adacti, ſatanæ nuncium remittant, ac maturè reſipiſcant) qua is ſuos cohoneſtare ſolet, quos ſibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit. Eiuſmodi magos olim capitali ſupplicio mulctauit Moſes. Fuiſſe itẽ poſtea punitos, ex Petri uerbis apud Clementẽ liquet. Iſte, fratres, (inquit) quem oſtendo uobis, paulo antè uenit

Magis omnibus non eadẽ debet infligi pœna.

Leuit. 20. Deut. 18.

Li. 3. Recog.

uenit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quomodo ipsam sceleris sui officiná piecerit in profundum, non quasi pœnitentia ductus, sed metuēs ne deprehensus publicis legibus subiaceret. Propterea etiam in Iudęæ Antiochiam fugit territus, putans se à Cæsare quæri ad pœnam. Tradit quoq; Cassidorus, Athalarici regis Gotthorū esse sentētiam: Maleficos, uel eos qui ab eorū nefarijs artibus aliquid crediderint expetendum, legum seueritate puniri oportere. Quia impium est circa eos esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Augustinus, qui ex Ciceronis sententia dicit, in XII Tabulis, antiquissimis Romanorū legibus conscriptum esse: Ei qui has artes exercuerit, suppliciū sit. Magus & ueneficus hic intelligitur, non illusa uetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminant respublicæ omnes bene constitutæ.

Abdi. lib. 1. hist. Apost.
L. 10. Recog.
Li. 9. cap. 15.
Lib. 8. ca. 19. de Ciui. Dei.

Sunt interim plerique magi non ita extremè cum aliorum iactura, flagitio scelereque exorbitantes, qui pro suo nutu ex occulta quadam, quam ex uoluntatis & studiorum consensu cum dæmonibus contraxerunt, societate, recitata superstitiosæ uel impiæ coniurationis formula, uel submurmuratis secretò insulsis uocibus, cuiuscunque formæ requisitæ imaginem aut spectrum, præstricto oculorum acumine, in urna uel speculo uel aere aut alibi ostentant. nihil autem uerè in rei essentia, non phantasticum uel imaginarium, hac ratione præstare hi queunt: quemadmodū omnes Pharaonis magi, eiusdem cum his hominibus professionis & potentiæ, nihil præter rerum præstigiosam exhibuêre faciem. Hoc magorum genus non perinde alijs noxium, ut repudiata dæmonum communione ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendum est. Idem in republica ritè composita circumforaneis illis præstigiatoribus

Exod. 7. 8.
Magorum alios nō ualde lædentium pœna.

& ioculatorijs ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curiosarum rerum studiosæ plebis loculis cautè in posterum insidientur.

Quicunque uerò diris execrationibus, exorcismis, precationibus, blasphemo nominis diuini contra secundum Præceptum abusu, barbaris uocibus authorem prodentibus, quemcunque effectum præter naturę ordinem, aduersus uerbi diuini institutam à Deo rationem extorquere, in rebus serijs uel ludicris satagunt: ij ut curiosarum artium ad propriam perniciem cultores, saniori doctrina primùm instituti, stricta lege coercendi sunt, & ad resipiscentiam cogendi. quòd si præfracti perseuerent, arbitraria esto mulcta, qua constringantur, ne tandem in legem contra blasphemos à Mose latam deliquisse iudicentur.

Leuit. 24.

Magorum religiosorum mulcta.

Cæterùm magorum plurimi professione sunt religiosi, quos uocant, qui occultam mentiti artem, maleficij dignotionem curationemque iactare non uerentur: ut si morbo aliquo contumaci, imperitæ plebi ignoto, nec uulgari quis conflictetur, atque eorum fictę confisus scientiæ, consilium quærat, maleficium esse uel incantationem persuadent morbum ex naturali causa ortum, medicisque doctioribus non obscurum: additis etiam indicijs, quibus uelut digito commonstratur innocens sæpe femina: hi & morbum comminiscuntur, & inuincibilem calumniam insonti impingunt, illusores utroque nomine non modò inter perniciosissimas iniqui quæstus ἀγωγὰς, adulterinæ monetæ (quod pietatis prætextu alios inescent, & dæmonio deuoueant, offerantque) architectos & falsarios reputandi, uerùm etiam illis qui libellos spargunt famosos annumerandi, & uelut ciuilis, ne dicam, publicæ tranquillitatis turbatores censendi, si hoc controuersiarum & atrocissimorum odiorum,

diorum, quibus miserrimè conflictantur intonantq; uiciniæ, pagi & urbes, feracissimum seminarium, ad iustam trutinetur bilancem. Suos tamen hi inueniunt patronos, ob religionis fortè titulum. Hos enim qui tangit Christos, Dei configere pupillam clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimum, ab hoc instituto coercendi sunt, à bonorum fruitione suspendendi, uel etiam exilio puniendi: at pro sceleris enormitate, ijs quorum interest, ne sutor (quod dici solet) ultra crepidam, pœnam decernendi, augendi uel immutandi potestatem relinquo. *Zach. 2.*

In horum magorum albo censendi suo quodam iure, quotquot contra diuini uerbi maiestatem & genuinum usum, in medicinæ, omnium artium & sacratissimæ & utilissimæ non tolerandum despectum, contra quoscunque tum hominum tum bestiarum morbos, salem coniurationibus uerbisque sacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant, uel exorcismis ueræ uirtutis exortibus, aut inconditis incongruisque uerbis, sacro aliquo nomine, uel diuinæ Scripturæ uocibus, scitè fucatis ut dolus lateat, teste Augustino: uel sacris aut alioqui horrisonis sine intellectu dictionibus recitatis aut scriptis, & collo suspensis, aut alicubi alligatis utuntur. Superstitionis limites hos transilijsse fatendum est, & propterea redarguendi acriter refrenandique, ne in immane idololatriæ scelus & sacrilegium utrique, & actores, & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras subire se pœnas, serò querantur. *Magicorum medicorum punitio.*

Quam pœnam arioli, & qui in annulo uel uitro captiuum circumferunt dæmonem, mereantur, & quòd magici libri sint exurendi.

Cap. II.

Diuini & arioli ut Reipublicæ turbatores & falsarij habēdi.

PLerique insuper magi Pythonis spiritu inflati, artem diuinandi profitētur: & res perditas quis suffuratus fuerit, aut ubi eæ recōditæ sint, & alia abdita, uel etiā ancipitia, se manifestare posse iactant. Quum autem hi uel φιλαυτίας fumo inducti, ut aliquo habeantur saltem numero, sibi artem uendicāt occultam, & scientiam quam ignorant: uel propria cōpulsi malicia, ut fraudētis siue auariciæ illecti studio, ut quęstum fraudulēter faciant, etiamsi interdū per satanæ cooperationē nihil aut parū nouerint, gloriētur nihilominus de diuinandi cognitione, siue etiā aliquibus exorcismis, execrationib. uotis & ceremonijs, quod pollicentur, peragant: utriq; mēdacijs & mendaciorū authori, uelut testi certissimo innixi confisiq;, quum furti aut alterius sceleris notam inurant ijs qui hîc ut innocentissimi agnoscūtur, ita & illæsi nominis inter uicinos antea semper uixerunt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in posteritatē multam sustinent, ut hac ratione graui simultate & odio diuellantur conturbenturq; numerosę familiæ, & celebres uiciniæ antea continuò pacatissimæ: discordiæ huius exitialis & calumniarum execrandarū authores non alio habendos esse loco, quàm seditiosos Reipublicæ turbatores & falsarios, equidem sentio. Quibus, ut minimum, cumprimis silentium à magistratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac nisi à maleficio desistant, exilio puniri: quemadmodū in quodam ariolo Ioachimo, ab ornatissimo Senatus Regij ordine apud Geldros, olim prudēter factū memini. Enimuerò

uerò pœnam à Mose, ex Dei uoluntate sub lege ueteri, eius farinæ hominibus constitutam, illis non imprecor. Ea ita sonat: Vir & mulier in quibus Pytho uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, sanguis eorum sit super eos, uel capitali pœna digni sunt. Item: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut.18: Non inueniatur diuinus qui diuinando futura prædicit, nec mathematicus, nec ueneficus, nec maleficus, nec incãtator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis sciscitans. Abominatur enim Dominus quicunq; ista facit, & ob istas abominatiões excindit eos Deus tuus ante te. Sic interijt Ochosias rex Israel, quia infirmus spreto Deo uero, & legitimis medijs, misit ad consulendum Beelzebub deum Accaron. Quapropter à populo Israelitico illos publico edicto designata pœna exulare uoluit rex Saul, qui magos & ariolos abstulit de terra, atq; interfecit eos qui Pythones habebãt in uentre. Nec pœnas idẽ ille euasit debitas, quòd huius familiæ mulierculam in Endor consuluerit. Contra Manassem quoque, & Israelitas, Deus mirè excanduit: grauiterque puniti fuêre, quòd diuinos sustinuerint. 4. Reg. 17 & 21. horum etiam meminit Esaias cap. 19 & 44.

Leuit. 20.

Pœna diuinis, magis & ueneficis à Mose constituta.

4. Reg. 1.

1. Reg. 28.

Suus hic locus quoque debetur ijs, qui, ut ipsis ipsorumque uoluntati obediat, & ad nutum respõdeat, miserum circunferunt dæmonem, in deditionem extremè suffitibus & ceremonijs adactum, & iam annulo ab aurifabro sanè subtili artificiosoque incarceratum: uel qui eum ostentant in duro, nec fragili scilicet crystallo, aut uitro (mirum est, id à diaboli, ex tartaris continuò ardentibus euolantis, calore non colliquescere) tam strictè & irremissè cõcatenatum, ut suis

Eorũ qui in annulo uel uitro dæmonem captiuum circunferunt, pœna.

ut suis solum nunc dominis uelut seruus captiuus & mancipium (quemadmodum ipse naturalis postulat ordo reciprocus, uti dominus serui dominus, ita & seruus domini seruus) suam diuinando, aut res abstrusas detegendo, strenuè præstaret operam. Hi quum animæ suæ consulant malè, & alijs imponant, impietatisque inquinamentum affricent, minimè tolerandi sunt. Præclarum iustæ pœnæ, imitationeque dignissimum exemplum ante paucos annos in huius professionis hominem, Iacobum Iodoci de Rosa nomine, Cortricensem, Arnhemiæ apud Geldros proposuerunt, promulgaruntque Cæsaris authoritate eximij uiri Senatorij: eius ordinis clauum uigilanter gubernante amplissimo doctrina, existimatione & prudentia uiro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus obseruando. Annulum ille circungestabat, in quo exorcismis colligatum putabat dæmonem, quem singulis quinque diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus nouis alijsque consulere cogebatur: libros quoque maleficas artes coniurationesque impias continentes habuit, qua occasione non modò hominum & bestiarum morbos ex maleficio ortos ab alijs discernere, sed & curare uoluit. Quapropter post suos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum solenniter spectatorum corona cinctus, malleo simulatum captiui dæmonis carcerem, annulum uidelicet, posti impositum, sententia ritè lata aperire, atque omnino perfringere cogebatur, eoq; modo captum libertate donare: nisi fortè uiolento mallei impulsu contritum dęmonem credat is, qui annuli solidò munimento illum constringi posse ratus fuit. Accessit quoque, ut libros in ignem idem ille conijceret: astaretque tantisper, donec flammis eos absumpsisset. Exilio insuper puniebatur, post exolutas huius actionis

Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius.

nis causa factas impensas. Actum Arnhemiæ, 14. Iulij, Anno 1548. Eadem ratione erunt crystallus, uitra, & reliqua nefario usui consecrata organa, sententia solenni condemnanda, & palàm infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magistratus arbitrio infligetur pœna.

Annulus, crystallus, uitra, & reliqua nefario usui cōsecrata, solenniter infringenda.

Porrò de curiosarum harum artium libris quid decerni debeat, ne quidem in quæstionem uocandū: quum memorabile & posteris omnibus sine controuersia imitandum hic exemplum legamus in Apostolorum Actis, ubi Pauli apostoli prædicatione Ephesi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æstimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Iacobo apostolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, uolumina combusisse, tradit Athanasius de Humanitat. uerbi. Hos quoque libros prorsus corrumpi uoluit Vlpianus Iurisconsultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ hercis.

Magorum libri palàm exurendi.

Act. 19.

Abdias lib. 4. hist. apost.

Huc uniuersum illud diuinatorum dæmoniacorum theatrum, secundo Libro inter infames magos relatum, accenseatur. Ob necromantiam accusatus est L. Apuleius à Sycionio Æmiliano, coram Claudio Maximo Africæ proconsule: &, ut quidam uolunt, damnatus: licet plerique secus arbitrentur.

August. de Ciuitat. Dei lib. 8. cap. 19.

Quid leges & decreta de magis, & ariolis, eosdemq; consulentibus statuant.
Cap. III.

QVid deinde leges & decreta de tota illa magorum colluuie proposita statuant, subijciendū duxi. Potissimùm uerò, quod ab ijs quoque obijcitur, qui Lamias in tempestate cienda & grandine prouocando nihil posse cōcedunt, illud est.

l. multi.

l. multi. C. de maleficis & mathematicis, multi magicis artibus usi elementa turbare, uitam insontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent uentilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat. Data Non. Decembris Constantino Aug. IX. & Iuliano II consulibus: quorum ille Constantinus secundus dictus, hic non multo pòst Cæsar factus, & tandem Apostata cognominatus.

Aliàs manes accitos.

Lamias autem nostras, ut indoctas, uetulas & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa mouere aut uitiare posse, ut nec ullum hominẽ, item dęmones cogere ut alijs noceant, omnino non posse, satis superque demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ sunt, quæ uitæ hominum insidiantur, eique uim faciunt, ueneno id fieri oportet: proinde etiam ueneficæ tales dicuntur, & sunt: eæ ex hoc edicto puniantur. Item lib. 9. Codicis, Imperator Constan. A. ad Maximia: Nullus aruspex, nullus sacerdos (id est, uetitæ magiæ doctor) nullus eorum qui huic ritui assolent ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam: sed huiusmodi hominum amicitia, quamuis uetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando pòst ademptionem bonorum, qui eum aduocauerit suasionibus uel præmijs. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & uatum praua cõfessio conticescat. Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem uulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas. Idem Imp. Const. A. &c. ad Thaurum præfectum prætorium: Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa uidelicet crimi-

Contra diuinos, magos, sacrilegos, & ueneficos latæ Imperatorũ leges.

Chaldæi, magi et malefici.

crimina quæ legibus demonstrátur, etsi homines magi, in quacunque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt: quoniam tamen qui in comitatu nostro sunt, ipsam propemodū pulsant maiestatem, si quis magus, uel magicis certaminibus assuetus, qui maleficus uulgi cósuetudine nuncupatur, aut aruspex, aut ariolus, aut certè augur uel mathematicus, aut narrandis somnijs occultans artem aliquam diuinandi, aut certè aliquid horum simile exercens in comitatu meo uel Cæsaris fuerit deprehésus: præsidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta nó fugiat. Si uerò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegando, sit eculeo traditus, ungulisq; sulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

Nullus debet consulere diuinatorem, & quilibet à diuinando debet cessare: & contrà faciens punitur, h. d. secundum Salicet.

Nullus debet consulere incantatorem de his quæ futura sunt, nec Chaldæos, nec maleficos: & qui contrà fecerit, ultore gladio capitali pœnæ subiacebit. Viuianus.

Qui dæmones inuocant, uel imagines cereas incantant, puniuntur, h.d. Salicet.

Facientes incantationes ad finem mali, sunt puniendi: de Iure uerò Canonico, etiam si faciant ad finem boni. 26. quæst. 2. cap. illos. & c. ex tuarum extrà, de Sortilegis. & c. fin. d. tit. ubi Glosa. Bart. Salicet.

Vlpianus in l. item apud Labeonem. §. si quis. ff. de iniur. dicit teneri constitutionibus principum eos, qui aliquam illicitam diuinationē pollicentur, iuxta l. nemo habet. C. de Mathemat.

Diuinatio diuinorumq; consulta in Toletano synodo, & in epistolis Decretalibus condemnantur. Grego-

Gregorius,& hab.26.q.5. si quis: Si quis ariolos, aruspices, uel incătatores obseruauerit, aut phylacterijs usus fuerit, anathema sit. Gloss. Phylacteria dicuntur hic chartæ, in quibus continentur incantationes. Idem,& hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores uel aruspices atque sortilegos fraternitatem tuam pastorali uehementius hortamur inuigilari custodia: quòd si emendare se à talibus nolle repereris, si serui sunt, uerberibus uolumus castigari: si uerò liberi, inclusione digni, districtamque sunt in pœnam dirigendi.

Phylacteria.

Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre,&c. Et si quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur.

Idem ex concilio Ancyritano, cap. 34. Qui diuinationes expetunt, & morem gentilium subsequuntur, uel in domos suas huiusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi causa, sub regula quinquennij iaceant secundum gradus pœnitentiæ diffinitos. Gloss. Secundum legem isti concremantur: sed ille in cuius domo hæc fiunt, post publicationem bonorum in exilium mittitur: ut. C. de malefic. l. nullus.

Idem ex concilio Martini papæ: Si quis paganorum consuetudinem sequens, diuinos aut sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inueniant, uel lustrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agant.

Cŏtra nostros incantatores Ecclesiasticos.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 30: Non oportet sacris officijs deditos uel clericos, magos aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarŭ sua-

suarum uincula probantur: hos autem qui talibus rebus utuntur, proijci ab ecclesia iussimus.

Item ex concilio Toletano 4. cap. 30. Si quis episcopus, aut presbyter, uel diaconus, uel quilibet de ordinibus clericorum, haruspices, aut incantatores, aut hariolos, aut certè augures uel sortilegos, uel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes, consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus, monasterij curam excipiat: ibiq; pœnitentiæ perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegij soluat.

Gregor. Hadriano notario: Peruenit ad nos, quòd quosdam incantatores atq; sortilegos fueris insequutus: & omnino nobis solicitudinem zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. studij enim tui sit, solicitè quærere: & quoscunque huiusmodi Christi inimicos inueneris, districta ultione corrigere.

Item ex concilio Aurelianensi: Si quis clericus, monachus, uel secularis, diuinationes uel auguria crediderit obseruanda, uel sortes quas mentiuntur esse sanctorum, quibuscunque putauerint intimandas, cum his qui cum eis crediderint, ab ecclesiæ cōmunione pellantur.

Item ex concilio Carthag. cap. 39. Augurijs & incantationibus seruientem, similiter Iudaicis superstitionibus uel ferijs inhærentem, à conuentu Ecclesiæ separandum præcipimus.

Ex concilio Acquirensi, part. 2. caus. 26. quæst. 5. episcopi: Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeãt, ut perniciosam & à Zabulo inuentam, sortilegam & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquem uirum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inueniunt, turpiter dehonestatum de parochijs suis deijciant. Ait enim Apostolus: Hęreticum hominem post primam & Tit. 3.

secundam correctionem deuita, sciens quòd subuersus est, & is etiam qui eiusmodi est. Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. Canon 61. de sortilegis damnandis: Qui se uatibus tradiderunt, uel ijs qui Centuriones dicuntur, aut ijs similibus, ut ab illis discant, si quid sibi reuelari uelint, secundũ ea quę prius à patribus sunt sancita, Canoni qui est de sexennio subijciantur. Eidem pœnæ subijcere oportet eos, qui ursas aut similes bestias ad lusum & perniciem simpliciorum circumferunt: & eos qui fortunam, fatum, genealogiam, aut similium uerborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eosq; qui nubes fugare dicuntur, & imprecatores & amuletarios & uates. In his autem perseuerantes, nec mutantes sententiam, nec fugientes hæc perniciosa & ethnica instituta, omnino deijciendos ab Ecclesia definimus, sicut sacri Canones dicunt. Nam quæ luci cum tenebris communio? aut quæ concordia Christi & Belial? 2. Corinth. 6.

Hic nulla in legibus aut decretis, Lamiarum à nobis descriptarum, aut attributorum ijsdem scelerum fit mentio.

Quamcunq; item diuinatoriam artem condemnat lex Mahumetica, asseritq; Deum solum arcana & futura nosse, quare à Mahumetanis Inquisitoribus nõnunquam apprehenduntur, conijciunturq; in uincula illius disciplinæ sequaces.

De magorum infamium & diuinorum pœnis edicta Imperialia Germanica. Cap. IIII.

DEcreta adhæc contra magos infames & diuinos promulgata inter statuta Imperij Germanica

manica de Actionibus criminalibus & torturis, hoc loco adiungam, paucis meam subiecturus explicationem.

Artic. 17. Ex indicijs magi infamis uel cuiuscunque alius diuinatoriæ artis, nullus carceri tradetur, aut quæstionibus subijcietur: magus autem ille & accusator pœnas propterea dabit. Si quoque iudex ex eiusmodi accusatione magi processerit, is puniti hominis impensas, cruciatus, iniuriam & iacturam præstare rependereque tenebitur.

Artic. 35. Si quis aliquem docere artem magicam uoluerit, siue eadem alicui fuerit minitatus, & incommodum sequatur: uel idem incantatoribus aut incantatricibus familiariter usus fuerit, uel suspectas eiuscemodi res, modos aut uerba incantationes spectantia usurpauerit: atque idem ille telis magi nomen sustinuerit, indicia hæc uidentur rationi satis consentanea sufficientiaque, ut quæstionibus subdatur.

Via autem qua iam proceditur, multò est alia, dum solum ex maliciosa accusatione, uel falsa aut imperita suspicione ineptæ rudisque plebis, uetulæ à diabolo delusæ & obsessæ, quinimò maleficio à dæmonio læsæ in terribiles latronum speluncas, & cacodæmonum antra à præfectis conijciuntur, & mox crudelibus tortoribus excarnificandæ traduntur, excogitatis multifarijs ineffabilium tormentorum modis tyrannide non toleranda. Nam uelint nolint, sint & innocentissimæ, non tamen à cruenta hac carnificina prius desistitur, quàm delictum illæ confiteantur. Sic fit, ut temporis momento semel inter sanguinarios eiusmodi homines innocētia semel Deo suā offerre malint animā inter flāmas, quàm tragicorum truciumq; tyrannorum Pha-

larides & equuleos continuò ſuſtinere. Si uerò tortu-
rarum acerbitate uictæ inter carnificum manus expi-
rent, uel ſpiritu uitali uiribusq; eouſq; fuerint tormen
tis inter umbras exhauſtę, ut in lucem productæ, mox
exoluantur, animamq; reddant, eho cum iubilo excla
matur, eas nimirū ſibi uim feciſſe (quod & ex crucia-
tuum uehementia & carcerum ſquallore fieri poſſet)
aut dæmonem ijs collum infregiſſe. Sed ubi tandem
is apparuerit, quem nihil latet, ſcrutator cordium &
renum, ipſius abſtruſiſsimæ etiam ueritatis cognitor
& iudex, ueſtri actus palàm fient, ô uos pręfracti tyrā-
ni, ô Phalarides ſęuiſsimi, ô iudices ſanguinarij, ô car-
nifices, tortores & latrones truculenti, hominē exuti,
& cęcitate ab omni miſericordia ꝓcul remoti: ad ipſi-
us extremi iudicis tribunal iuſtiſsimū uos ꝓuoco, qui
inter uos & me decernet, ubi ſepulta & cōculcata ueri
tas reſurget, uobisq; in faciem reſiſtet, latrociniorū ul-
tionem exactura. Tum palàm fiet ueſtra Euangelicæ
ueritatis cognitio, quam tantopere quidam ueſtrûm
eructant: tum experiemini quanti apud uos uerū Dei
uerbum fuerit: tum remetietur uobis eadem menſu-
ra, qua emenſi eſtis. Exemplis manifeſtiſsimis mihi
paſsim in Imperio Romano, ubi hoc promulgatum e-
dictum, obuijs, hæc demonſtrauero haud difficulter:
ſed unico iam deſinam, reliqua præter ea quæ ſparſim
in toto hoc Opere leguntur, mundo ſuo tempore o-
ſtenſurus, niſi ab ea incredibili & pluſquam Turcica
tyrannide ceſſetur.

Comes quidam mihi non ignotus, intra biennium
ob maleficij ſuſpicionē mulierculas duas torturis di-
ſtractas exuſsit, quarum altera cruciatuum acerbita-
te, priuſquam in lucem producta eſſet, expirauit. Ex
unius confeſsione, quæ nobilem uirum ſuo maleficio
ad inſaniam adactum, ſubſidio cuiuſdam uirginis no-
bili matronæ famulantis, præ tormentorum magnitu
dine

dine fatebatur: hæc eadem in carcerem quoq; incunctanter abripitur cum uiro quodam,atq; ea crudelitate excarnificatur uterq; à tortore,ut ipse quęstor à Comite ad me missus, quòd priorum feminarum exustarum confessionem petijssem,suo ore mihi fassus est,se nihil ęquè mirari,quàm quòd incredibilem cruciatuũ sæuitiam sustinere quiuerit. Experimento adhæc in puella hac tentatum fuerat, num aquæ iniecta supernataret:quod & accidit,ut etiam hac nota pronunciaretur Lamia. Falsitatem hoc unico argumento ostendi, quòd nobilis ille nullo maleficio læsus deprehenderetur,sed à dæmone obsessus:quapropter quum sacrificus quidam & monachus in eo abigendo frustra laborassent, nostrum fuit requisitum consilium. Oraui insuper Comitem per eius quæstorẽ & literas ea causa scriptas, ut in domus meæ ministerium ob innocentiæ eius certitudinem destinaretur puella dimissa. post menses uerò multos ea cum uiro à tanta carnificina soluta est. Antea tamen etiam in Comitis familiam (& nisi memoria fallar) in fratrem eius nothum grassatus fuerat suis ludibrijs pręstigijsq; cacodæmõ. Affigitur & iam lecto ipse Comes menses plures mutilus in ætate nondum decrescente.

Nunc ad articulum 42.Constitut.Imperial. Si quis malefícij se reum statuat, inquiretur causa & circumstantiæ (ut prædictum est) quibus uidelicet organis, quomodo & quando,quibus uerbis & quali operatione id perpetratum sit. Si cõfessioni addat, à se aliquid sepultum esse uel cõseruatum,incantationi perficiendæ idoneum,hoc ut inueniatur, curandum erit: si autem uerbis aut alio opere designatum id intelligatur, similiter attendendum erit, num malefica sint, aut eò spectent: quærendum adhæc,à quo incantamenta edoctus sit,& quomodo huc deuenerit:an in alijs quoque eiusmodi maleficio usus fuerit,& in quo, & quod

consequutum inde fuerit incommodum.

Cumprimis hic iubetur, ut prius inuestigatione prudenti inquiratur, qua materia, quibus modis, quo loco & tempore maleficium sit commissum : an ueneficium sit uel ars & ludibrium diabolicum, an etiam in rerum natura existat, & perfici queat : an quoque talibus organis aut medijs : an hæc etiam rei propositæ conueniant : quapropter ab ijs rogandum consilium, qui substantias earundemque uires penitius intelligunt : quid adhæc detrimenti harum ope inuexêre, uel inferre potuerunt, quum eæ ut plurimum res nihili & inefficaces, imò quisquiliæ comperiantur, ut postea Capite septimo fusius docebitur.

Artic. 98. Si quis per incantamenta alicui damnum fecerit, punitor hic mortis supplicio, & quidem flammis.

Qui uerò incantamentis citra alicuius iacturam usus fuerit, pœnas luet pro delicti magnitudine : atque ea in re consilium inquiret iudex, quemadmodum de eo quærendo suprà scriptum est.

Hic in dubium uenire omnino non debet, quin incantamentorum ui hic aliquis iacturam senserit : quod si factum sit, ueneficium fuisse necesse est, alioqui non : quum intuitu, uerbis, imprecatione, aut inepta quauis materia sub ostij uestibulo aut alibi abstrusa, nulla induci posit læsio, quemadmodum in his Libris multifariam demonstratur.

Magis resipiscentibus proponitur Syluestris secundi papæ historia, cui figmentum annectitur de miserabili cuiusdam maleficæ mulieris fine. Cap. V.

Resipiscentibus autem, pontificis Romani 81. Syluestris secundi famosum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Pręmonstratensi, Bennone cardinale, Chronico fratris Martini ordinis prædicatorum, & alijs, proponere uolui. Hic Gilbertus antea uocatus, natione Gallus, malis artibus (ut aiunt) Pontificatum adeptus est. Adolescens enim, in Floriacẽsi cœnobio diœcesis Aurelianæ inauguratus fuit monachus: relictoque monasterio, diabolum secutus, cui se totum mancipauerat, Hispalim ciuitatem Hispaniæ bonarum artium causa profectus est, ubi se philosopho Saraceno magiæ perito insinuat. Apud magum uerò hospitem uiderat librum necromanticum, quem ille clàm surreptum cupijt. Cum autem religiosius cautiusque custodiretur, per hospitis filiam cum qua illi domestica intercesserat familiaritas, tandem secretò ademptum ut perlegeret, impetrauit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionem, periculũ tamẽ ex furto sibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primò quidem archiepiscopatum Remensem, inde Rauennatem nactus: pontificatũ postremò, anno millesimo (ut tradit Petrus Præmonstratensis: ut alij uerò, anno 997) maiore conatu, adiuuante diabolo consecutus est: ea tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cuius fraudibus ad illud dignitatis fastigiũ conscendisset. Quanquam interim artes magicas in Papatu dissimularet, caput tamen æneũ in abdito conseruabat loco, à quo responsa accepit, si quando à spiritu maligno quic-

Syluestris 2. magi historia, eiusq; resipiscentia.

quam postularet. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolum sciscitaretur, quamdiu in pontificatu uicturus esset? respondit humani generis hostis ambiguè, ut solet: Si non attigeris Hierusalem, diu uiues. Dum itaque Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, graui statim correptus febre, fato se moriturum cognouit ex dæmonum strepitu (teste Petro Præmonstratensi) qui pensum sibi soluendum existimarunt. At pœnitentia ductus Pontifex, & scelus magici erroris sui coram populo fassus deplorat: omnesque primò posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene sanctèque uiuendum adhortatus est: deinde unumquenq; rogauit, ut post mortem trũcum corporis sui laceri & disiecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoque loci sepelirent, quo sponte ab equis uectum foret. Inter ipsas uerò mortis angustias supplicat (inquit Benno) sibi manus & linguam abscindi, per quas Deum blasphemasset, dæmonibus sacrificans. Ferunt igitur Dei nutu & prouidentia (ut ait Platina) equos ipsos spontè ad Lateranensem peruenisse basilicam, eoque in loco sepultum eius fuisse corpus: ut scelerati sciãt, apud Deum ueniæ locum sibi relictum esse, si in uita aliquando pœnituerint.

In Spec. hist. li. 26. cap. 26.

Maleficæ & diuinatrici quid à morte acciderit.

Tristiorem maleficæ Anglicanæ finem describit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum esse credam: tamen ut misceantur seria iocis, Lectorem iuuabit fabula, uel historia fabulæ non absimilis. Mulier, inquit, eodem tempore apud Berheliam Angliæ uillam, malefica & diuinatrix, cum quodam die conuiuaretur, cornicula quam in delicijs habebat, uocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, simul & uultus expalluit: eaque diutissimè ingemiscens, in hęc prorumpit tandem

dem uerba: Hodie ad ultimum sulcum peruenit aratrum meum, hodie incommodum grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, aduenit nuncius, eodem die eius filium & totam familiã subita interijsse morte narrans. Ea re intellecta, continuò saucia dolore decubuit: iussitque acciri superstites liberos, monachum & monacham, quibus cum gemitu ait: Ego miserabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hactenus operam nauaui, uitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra, spe tantum uestræ religioni innixa, quum à me ipsa desperarem. nunc itaq;, quandoquidem me dæmones habituram exactores pœnæ scio, quos habui scelerum suasores, per materna uos rogo uiscera, ut mea tentetis leuare tormenta: erit enim de animæ perditione sententia irreuocabilis. Corpus ergo meum in corio ceruino insutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboque constringite, & lapidem ipsum tribus magnis circundate catenis. Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarto die me sepelietis, quanquã terram corpus non admissuram ob mea maleficia uerear. Cantentur pro me Psalmi quinquaginta noctibus, & Missæ celebrentur totidem diebus. Matris uoluntatem exequuntur liberi, at nihil promouerunt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori Psalmos canerent circa corpus, dæmones ostium templi immenso obice clausum, leui negocio cõfringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperũt catenas, media autem operosior permansit illæsa. Tertia nocte circa gallicinium, strepitu eorum qui ostio appropinquabant, totius monasterij fundamenta uidebantur succuti. Vnus autem cæteris uultu terribilior, & statura celsior, ianuas maiori uirtute collisas in frusta deiecit, arrogantiusque funus petit: inclamatoque mortuæ nomine, ut surgeret imperauit. ea mox re-

spondente, Nequeo ob uincula: Soluêris, inquit, & malo tuo, statímque catenam, quæ reliquorum ferociam eluserat, nulla conamine ueluti stupam infregit, thecæque funeralis operculum pede detrusit, & apprehensa manu palàm omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in procinctu stabat equus niger superbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus imposita misera, ab intuentium oculis cum uniuerso comitatu euanuit. Suppetias tamen orantis clamorés miserabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

Lamias hæreticis non esse annumerandas: item de custodiæ & carceris discrimine.

Cap. VI.

QVoniam uerò Lamiæ, quas ita nuncupant, sunt sexu mulierculæ, ut plurimùm uetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè despondentes, exiguæ in Deum fiduciæ: ijs uelut idoneis organis libêtius se diabolus adiungit, ac promptius insinuat, ut earum mêtes uarijs conturbet formis: quarum ludibrijs effascinatæ, se fecisse existimant, fatenturq; id quod ab ipsis fuit alienissimum. Enimuerò si perspicaciori mêtis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi possunt, & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac instrumentis propositis perfici creduntur: à dæmonio, quicquid id est, designatum esse comperies. Vix itaque inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum hoc nomen nemo, nisi semel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, constanter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente non facit hæreticum, sed uoluntatis pertinacia. Quare hæ mente prorsus à satana corruptæ, & falsis imaginationibus distra-

Quomodo Lamiæ delusæ dæmonis opera putent esse sua.

Hæreticus quis. Tit. 3.

distractæ, si nihil aliud ipso actu in alium commiserint, erunt examinandæ, & rectius in præcipuis nostræ fidei Christianæ capitibus instituendæ, ut quod in suæ huius religionis inchoatæ primordijs spoponderint, diabolo renunciantes, atque eius tamen clandestino fraudulentoque inductu (quod primæ parenti Euæ quoque contigisse scimus) postea declinarint incautæ, id iam resipiscentes, ex salubriori institutione præstare per Dei gratiam, omnibus suis uiribus satagant. Quid hic dæmonio minus poterit, suasione contraria fidelis IESV Christi minister? qui ouem satanæ suggestione perditam requiret, atque ad ouile Christi reducet. Facile uerò, facto attentè periculo in ipso articulorum Fidei examine, si fortè alicubi aberrarit malè persuasa, elucescet: & num saniori doctrinæ pertinacius reluctetur melius docta, mereaturque hæreseos notam, an conuersa, & à seductionis uitiatæque mentis ueterno excitata, in Ecclesiæ membrum denuò recipi, & pro se orari ex toto pectore cupiat, obsecretque. Propterea non tam procliues esse decet Christianos, ut fide & mente propter sexum ac ætatem imbecilles uetulas, ex sinistra alicuius maleuoli opinione, suggillationeque, in tetros illos, squalidos, hominũ custodiæ non designandos carceres, horrida cacodæmonũ captos torquentium domicilia, præcipites agant, atque crudelissimo cuiuis tortori immaniter excruciádas quouis etiam atrocissimo tormentorum genere, uelut in Phalaridis tauro cõclusas, in carnificinam, humanitatis profectò affectum omnem exuti tradant: quemadmodũ multis in locis non tam prudenter quàm seuerè fieri constat.

Præter exorbitantium cruciatuum doloris iniquè inflictos, animaduertendum etiam, inter carcerem & custodiam multum discriminis constitui à Iurisperito- *Discrimen custodiæ & carceris.*

ritorum schola: quæ, eorum qui postea plectentur uita, custodiam neutiquã uult esse pœnam: quam à carcere horrido diram irrogari etiam insontibus senserunt, qui præter meritum quandoque in illum fuêre detrusi. Verùm ut æquitatis commiserationisque ratio labefactata negligitur, contemniturque: sic & custodiæ nomen cum usu apud plerosq; propemodum euanuit. Ita fit, ut solitudine diutina, carcerum squalore, caligine tetra, uarijsque dæmonum spectris exhorrescentes misellæ Dei creaturæ, antea nonnihil diaboli assidua suggestione, fascino & delusione, mẽtis sensu luxatæ, & iam denuò torturis uarijs excarnificatæ, dum quæstionibus atrociter subijciuntur, cum morte semel momento acerbissimam eiusmodi uitam commutare malint, quæcunque proposita flagitia libenter confessæ, quàm ferocius in easdem putidissimorum carcerum speluncas & equuleos præcipites retrudi.

Cod. lib. 9. de custodia reorum, l. 1.

Hoc modo factum est, quod haud ita pridem aniculam tormentis eò adegerint, ut iam Vulcano litanda, fateretur se hyemis proximæ anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum, asperitatem incredibilem, frigus extremum, & durantissimam glaciem genuisse. Nec defuêre uiri graues, qui ueris ueriora hæc crederent, quum in uniuersa rerum natura nihil extet insulsius, quemadmodum ad me scripsit D. Antonius Houæus, uir doctrina, pietate, atque existimatione amplissimus, abbas Echternacẽsis, nominibus multis mihi unicè & semper obseruandus.

Experimenta in dignoscendis Lamijs fallacissima. Cap. VII.

CÆterùm quod manibus pedibusque colligatis, uel pollice manus dextræ, magno digito sinistri pedis, & uicissim pollice sinistræ, digito magno

magno dextri pedis transuersè uinculo astrictis, Lamias maleficij reas, aquæ iniectas nunquam submergi, at supernatare, uelut certum experimentum, nec fallax indicium esse, apud magistratum & carnifices in plerisque ditionibus obseruetur: næ illud nimis est ridiculum, mirumque, huic insulsæ persuasioni ullum hominem, uel leuiter rationis sensu præditum, fidei tantillum apponere. Natationis siquidẽ causas, uti leuitatem, raritatem, spiritus sustinentis cõclusionem, corporis uiui habilitatem, idque genus reliquas naturales occasiones, non magis inesse his corporibus, etiam sontibus, ut quidem fateor, ita asserere audeo: si quid eiusmodi præter naturæ ordinem uideatur, id fieri suffulciente feminas, de quibus etiam falsa est suspicio, diabolo, ne submergantur (conniuente Deo ob incredulitatem magistratus, fallax hoc experimẽtum admittentis) quo in sententiã iniquam iudicem tandem inducat hac fraude impostor ille, ab initio sanguinarius. Mulierem quoque rariore carne præditam, & teneriorem esse, quàm uirum, docet Hippocrates. Tradit uerò Philarchus, in Ponto genus Thibiorum esse, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem assignat: nec eosdem posse mergi, ne quidem ueste degrauatos. Id si uerum est, connatum esse oportet.

Natationis causæ.

Li.1. de Morbis mulieb. in initio.
Plin. lib. 7. cap. 2.

Similis temeritatis & superstitiosæ dæmoniacæq; falsitatis experimentum est, quod in Malleo legitur: Die Dominico sotularia iuuenum axungia seu pinguedine porci, ut moris est pro restauratione fieri, perungunt: & sicubi ecclesiam intrant, tamdiu maleficę ecclesiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expressè concedant. Nec absimile erit, quod in hanc dignotionem plerisque in locis obseruatur admodum impiè, ubi ex terra quam ter sparta primùm in sepultura inijciunt

2. Secũdæ partis, quæst. 2. in initio.

pastores

paſtores, portiuncula Miſſæ ſacrificio ſcilicet ſanctificata, calcando templi limini ſupponitur: nec ſagam, ſi in templo ſit, tum poſſe egredi putatur. Item aſſulas ſume ligni quercini, in quo aliquis ſit ſuſpenſus, uel ſe ſtrangularit: inſpergantur illæ aqua luſtrali, collocenturque in templi ingreſſu: nec egredi ea poterit, niſi aſſulas ſummoueris.

In libello Coniurationum Romæ & Auenioni impreſſo ſic legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram nouam, & formulam caſealem nouam, & ſtanneam nouam. & mulge de omnibus uaccis, quas habes, tantum lactis, quod poſsis formare uel facere unum caſeum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta uaſa unum caſeum: & cum factus eſt caſeus, perfora cum armilla acuta totum caſeum: & per hoc denudabitur ipſa malefica in facie, &c. Conſidera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula poſt conſenſum ad delendam ſacram unctionem baptiſmatis, ita ut ſtigma in fronte gerat: id quod tamé ſemper, quantum poteſt, cum peplo uelare nititur. An hoc uerè ita contingat, uide lib. 2. cap. 20.

Præterea regulus apum à Lamijs deuoratus, creditur has ne delictum in tormentis fateantur, confirmare. At eadem hic eſt ratio, quæ in alijs, ſuperſtitioſa nimirum credulitas. Contrà, Achemenidon plantam colore electri ſine folio naſci in Tardiſtylis Indiæ, meminit Democritus, cuius radice in paſtillos digeſta, in diéq; ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uanas numinum imaginationes. Vide & Caput 11. libri huius noſtri Quinti.

Quæ

Quæ in maleficij perpetrati inquiſitione ſunt facienda, & confeſſioni ſoli non eſſe ſtandum. Cap. VIII.

Regulam autem hanc minimè fallacem à quæſtionibus obſeruare decuit, ut de ſingulis illis flagitijs iam confeſsis, accuratè cum iudicio inquiratur, quas alios paſſos dicunt, fatenturque ęrumnas & calamitates à ſe illatas, num ita ſe habeant, uel in rerum ſint natura: & ſi comperiatur quoſdam ita læſos, uel morbos aut damnum perpeſſos eſſe, ut iam ab alijs hæc confeſsis, deſignata huiuſmodi mala putentur: inde quibus medijs, materiebus aut organis perpetrata ſint, penitius inueſtigetur: & num illa media, materies aut inſtrumenta iſtiuſmodi effectibus producendis ſint apta, conſonaque. Vbi naturalium rerum & uirtutum cognitione celebrium medicorum iudicia in conſilium accerſeantur, quemadmodum in alijs quoque caſibus eos ſpectantibus fieri uolunt leges. Vt enim non eſt alicuius melancholici, aut mente uitiati ſtandum confeſsioni: ita etiam ex harum confeſsione non eſt infligenda temerè punitio, niſi ex certis circumſtantijs, & demonſtrationibus euidentibus, indubitatum conſtet ueneficium uel uenenatio, pharmaco uidelicet propinato aut illito: aut eo loci, unde halitu inficere manifeſtũ eſt, depoſito. Oportet ſiquidem probationes luce meridiana eſſe clariores, maximè in actione quam uocant criminali, quæ Iuriſconſultorũ laudabilis eſt ſentẽtia. Nam in hoc maleficij negocio, multa turbulentè, uel ex ſiniſtra opinione aut ſuſpicione, uel malitioſè ex maligno affectu, uel ob morborum difficultatem, aut rerum iacturam, ex incredulitate, quòd non ſatis Dei iuſtę uoluntati ex animo ſe totos quidem tradant, ſubijciantque, dicuntur, multa confuſè de alijs ſpargun-

Confeſsioni mente læſi non eſt ſtandum.

In actione criminali oportet probationes luce meridiana eſſe clariores.

ſparguntur, cõfeſsione item illuſarum à dæmone uetularum ſanciuntur, diabolo frigidam hic ſuffundente, & machinationis clauum fideliter dirigente: ut ſi quis aurem applicet facilè, accuſationem & confeſſionem ratas exiſtimans, ita ſe tandem deluſum ſentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili inuolutus, nunquam ſit exitum inuenturus, ſi ad legum normam & iuris rigorem cuncta ex auditis exequi ſtatuat. Ea ſatanæ ars eſt, res uſqueadeò tricis ſubtiliſsimis implicare, confundereque, ut nec ulla Theſei ſagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic uel in principijs omnino ſubſtitiſſe, & intra metas ſe continuiſſe, aut maturè retrogreſſum eſſe præſtare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut ueritatem dolo falſitateque uitiatam, aperiatur feneſtra, per quam ſe in actiones noſtras inſinuet, ipſa re & uſus obſeruatione comperi. Nec omnem longius graſſandi occaſionem ſatanæ præcidendi, compendioſior unquam erit uia: alioqui mendaciorum, calumniarum falſarum, ueritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atque accuſationum nullus uidebitur modus aut finis.

De Variet. li. 15. cap. 80. Huc Cardani ſententiam adduxiſſe iuuabit. Conſtat has ſæpe meritò plecti, inquit, quòd ſint maleficæ, aut etiam ob impietatem: cæterùm plerunq; ſtultæ ſolum ſunt, nec cõfeſsio integra, nec iudicium, uelut de latronibus ac furibus, reliquiſque ſceleratis hominibus, ad mortis pœnam trahi poſſet. Sed omnia plena uanitatibus, mendacijs, repugnantia, incõſtantiaque. nam illud quod dicitur, conuenire & cõteſtari abſentes, omnino falſum eſt: nec niſi de die congregationis conueniunt, cum uulgata ſit quæ nã ſit. Id uerò argumentum ſi rectè & diligenter examinetur, oſtendit hanc artem eſſe prorſus falſam, & illas

nor

non uerè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere posset, cum illarum muliercularum opinione tot intersint. Verùm non nisi fama agnitas, aut uisu, accusant, quas non ex ludo (sic enim uisionem illam uocant) sed ex auditu & colloquijs agnoscunt: utrùm uerò uigilantes, an dormientes, certum est quòd in utroque tempore. Eadem autem uident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemq; illius rei: uelut Rasis enarrat de illo qui se gallum ob stulticiam existimabat, statis horis gallorum more ad canendum surgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac uisio mutuis inter se colloquijs multum confirmatur. Neque adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. quædam enim uix ter in anno accedere sibi uidentur, nec quidem uolentes: quamuis & hoc persæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio. Hæc ille.

Trium muliercularum ob maleficij opinionem exustarum confeßiones proponuntur, penitiusq; excutiuntur. Cap. IX.

Porrò ut exemplis lucidior euadat res per se obscura, tenebrisque inuoluta, duarum muliercularum in ciuitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exustarumque confessiones, à me requisitas, Consulisque assensu ex codicillis iudicialibus communicatas, hic proponere uolui, quibus subiunxi tertiam. Primùm una quidē fatetur, se à Deo omnipotente desciuisse, & diabolo maleficio adhæsisse, ac amasium suum appellari Bernardum: deinde effecisse singulis uicibus pomo, ut matrona quædam N. sexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, se cuiusdam uiri N. filiam, cereuisiæ haustu per maleficium enecasse: identidem & N. uxorem ita iam lecto tanquam ex morbo affixam, maleficio læsisse.

Primæ muliercula uti Lamiæ confeßio.

P Pro-

Propter hanc confessionem, igni tradendam misellam decreuit magistratus: & quidem non immeritò, si uerè compertum fuerit illa scelera ab ea fuisse designata.

Amabò autem tribus excutiatur confessio uerbis.

Confeßionis refutatio.

Quòd à Deo desciuisse se fateatur, & dæmonio adhęsisse, id in foro ciuili nō erit criminale. Quotusquisq; etenim nostrûm est, qui idipsum non facit? Siquidē omnis qui facit peccatum, seruus est (docente Christo) peccati. Qui cōmitit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, nō est ex Deo: & qui non diligit fratrē suum. Qui non est mecum, ait Christus, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Sed admoniti resipiscere possumus, & pœnitentiæ locus est. Quid ergo uetat, quo minus & illa redarguta, rectiusque instituta, ad sui cognitionem ualuisset reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambijsse quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolū orasse, se illius fore pollicitum, tradito chirographo propria manu, & sanguine cōsignato. Postea pœnitudine ductus, animi morbū fratribus fidis explicuit, qui Missarū pluriū turba dæmonio schedulam excusserunt.

Ioan.8.
1. Ioan.3.
Ex diabolo est, qui peccatum commitit.
Matth.12.
Lucæ 11.

Concubitus cum dæmone imaginarius.
Li. 2. cap. 34.

Quòd se concubitum dæmonis Bernardi passam dixerit, phantasticū & imaginariū prorsus fuisse, ex superioribus liquet: ubi ex professo diluitur illud phantasma, ut minus fidei uel hoc saltem nomine confessioni eius fuerit adhibendum, quæ ex mente hallucinante, erronea quoque censenda est. Quis alius rogo huic proco Bernardi nomen indidit, quàm ipsus sibi: id corrupto auditus sensui uel ui imaginatiuę ingerens, ut edito nomine inter Christianos usurpato, in maiorem confidentiam, mente titubantem mulierculam illiceret, sibiq;

sibiq; deuinciret: nec ob hanc satanæ illusionē, mentis que mulierculæ læsionē, mortis pœna irrogari debuit. Nec pomo interimi potuit fœtus, nisi accesserit uenenum, quod solertius indagandũ erat: quemadmodum quoq;, num ea fuisset illius ueneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut matri hinc nihil aliud inferri potuerit incommodi: & unicum illud uenenũ semel tantummodo exhibitum toties diuersis annis fœtum excuteret: nec solum inualidæ eius confessioni standum erat. Quod etenim ex Dei uoluntate & arcano cōsilio cōtingit, uel diabolo diuinitùs permittitur, id uitiato feminæ cerebro dæmon sæpe ingerit, quasi ab illa designatum sit: cuius tamen sceleris illam planè insontem esse comperiet is, qui singula ad rationis perpendiculum non somnolenter expenderit. Idipsum de filia N. cereuisiæ haustu sublata per maleficium, dicendum est. Quid enim cereuisiæ immissum fuerat, quod interimendi uim deleteriam obtineret, adhibitis in cōsilium medicis, in earum rerum cognitione insignibus, uigilantius erat inuestigandum. Nec minori studio inquirendum, quibus organis aut medijs coniugi N. morbum conciuisset. Nec uulgatæ & odiosæ carminis aut maleficij uoci pronas adeò offerre decuit aures. Enimuerò ubi sola incantatione infortunium quodcunque à se procreatum narrant amentes & inconstantes hæ uetulæ, peruerso dæmonis instinctu id fieri, easque à uera morbi eiuscemodi inuectione tam esse liberas, quàm quemuis alium, deierare non uererer. Vnde cuius se criminis reos faciant, qui tam inconsideratè immaturas effundunt interdum sententias, ipsi uiderint.

Iam alterius quoque eodem in loco igni adiudicatæ confessionem editam audiamus, leuiq; inuestigatione excutiamus. Cōfitetur hæc, quũ ante sexennium

Alterius exustæ confessio.

nium ferè, hora quadam matutina, præ animi despe-
ratione, de ui sibi inferenda cogitaret, ad se accessisse
uirum quendam proceræ staturæ, & formæ non in-
uenustæ, pallio nigro, & reliquo eiusdem coloris ue-
stitu ornatum: qui eius dolorem solatus, inter alia
iussit eam non abiecto, sed confidenti esse animo, suũ
pollicitus patrocinium, seque semper illi res necessa-
rias & pecuniam abundè prospecturum, si modò ui-
cissim ipsius consilio & uoluntati se deuoueret. Atq;
magnum auri cumulum illi ostentabat hic uir. Ea
uerò in ipsius assensit cõsilium, abnegans Deum om-
nipotentem, Mariam matrem IESV Christi, & om-
nes sanctos. Hinc chrisma ei ex fronte exemit uir, at-
que se perpetuum fore concubinum spopondit, no-
men sibi esse Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, cõ-
cubinum quater domi suæ in lecto opus uenereum
secum perfecisse: item, se cuidam cereuisię coctori N.
felicem rerum fortunam carmine subtraxisse, resinæ
uulgaris pauxillo, uasi mancipato huic coctioni, sub-
dito: item, se uectoris N. coniugem ualetudine bona
per incantamenta priuasse, quod alicuius rei dona-
tionem ipsi denegasset: & puerum N. maleficio mor-
bidum reddidisse ac mutilasse.

Confutatio confeßionis. Punienda certè flagitia, si uera sunt. Atqui uides
eam non sanæ mentis mulierculam ad restim prope-
modum uenisse, atq; contractum inijsse uel imagina-
riũ, uel nullius certè momẽti, ut secundo Libro am-
plissimè ostẽdi, cum amasio phantastico, qui ea ima-
ginaria uestitus forma apparuit, quum solum spiritus
esset uestiũ & coloris expers. speciẽ auri præstigiosè
hic protulit, qua illam delusit, non aurum: queẽadmo-
dum quoq; cõcubitu eam exercuit ludibrioso. Chris-
ma præterea eximere simulabat, cuius uirtus qualis
qualis sit, si in externa duntaxat applicatione cõsistit,
uel cõsimili exẽptione perit: iádudũ aqua, qua frons
& reli-

& reliqua toties mūdatur facies, eam omnino absterſiſſet. Baptiſmi autem uis ſecus nos docet, eam minimè in carnis ablutione conſiſtere, ut ſordes abluantur: ſed ut bona apud Deum cōſcientia bene reſpondeat. Fuſiorem omnium refutationem Libro ſecundo cap. 19. 20. & reliquis inuenies. *1. Petr. 3.*

Non plus habebit ponderis, huius mulierculæ in fraudulento contractu abnegatio: quin ſi admonita, fideliusq; inſtituta, eas diaboli cognouiſſet artes, reſipiſcens, erroremq; confeſſa, in Eccleſię ſinū rurſus debuerit admitti. Petr⁹ à Chriſto pręmonitus, ipſum ter, ſana mente & corpore, cōtra animi teſtimonium, abnegauit, etiam præſtito iuramento: quem tamē clementiæ ſuæ oculis Chriſtus uſq; eò non eſt dedignatus, ut ipſum etiam Eccleſię caput conſtituerit. Quid frequentius impunitiusque (apud Italos maximè, ſi quid illis ex uoto minus cedat, præſertim in illicito aleæ luſu) quàm blaſphemis horrendisque uocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenſo, ac facie cœlum uerſus erecta, in eorum deſpectū, Deum & Chriſtum abnegare? *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.*

Num inſuper reſinæ modicum, uaſi ſuppoſitum, habeat eam poteſtatem uitiandi cereuiſiam, in quæſtionem exactiorem uocari oportuit. aliam etenim corruptæ cereuiſiæ cauſam neceſſariò fuiſſe aſſerent, qui rerum naturalium fontes uera ratione ſcrutantur & intelligunt. Nec ſanitate fraudari potuit uectoris uxor, nec puer mutilari, per carmen, niſi acceſſerit uenenatio, cuius hic nulla fit mentio.

Tertia ita habet. Apud Hollandos in oppidis maritimis, Roterodamo & Scheidamo, ex piſcium captura maximè uiuitur. Horum incolæ quum haleces piſcaturi enauigaſſent, & piſcium copia onuſtas reducerent naues Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod inſperatum infortu-

nium maleficio confestim imputabatur. Quocirca mulieri inijcitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis suis artibus id accidisse, & se per uitri foramen (quod ostendebat eius magnitudinis, ægrè ut digitū transmitteret) dum piscibus illi insidiarentur, transuolasse, & in mytuli testa (mosselscolp nostratibus dicitur) se mari commisisse, illudq; traiecisse usq; ad halecum stationem, & ibi incantamentis haleces fugasse, & earum loco subiecisse lapides. Lata hinc potissimum sententia, flammis illa deuoranda traditur.

Tertia confessio ridicula.

Eius refutatio.

In hac confessione expendendum erat, num in rerum natura sit, operante diabolo quomodocunq; pro suo arbitrio & uiribus, per arctissimam uitri rimā, ne digiti quidem capacem, adultum transferri posse hominem, non ex solo spiritu flabilem, aut ex substantia ductili liquabiliúe concretum: sed ex solidis ossibus, tenacibus cartilaginibus, siccis tendonibus, ligamentis, neruis, membranisque præter musculosam carnē, compactum: qui si etiam in flatus resolui potuisset, eorum tamen simul perrumpente ui illud uitrum infringi debuit. Ad rationis item normam oportuit uocari, quomodo in mytuli testula prouectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum aceruo, fretum potuerit sulcare uarium turbulentumque. Sed nec traiectu hoc in testula opus fuit ei, quę mox per uitri angustissimū foramen pernicissimè uolarit. Tam uerò omnis hæc confessio est insulsa, futilis, dissona, absurda & mendax, ut mulierculam hanc uel delirasse, uel melancholia fuisse agitatam, uel alioqui deprauata phantasia ductam, uel à dæmone obsessam, qui uel huius linguam rexerit, uel ex ea uocem ediderit, quilibet non omnino mentis impos dijudicasse ualuerit. Glossas comminiscantur quascunque uolent eiuscemodi iudices, sententiam ita sanguinariam ritè pronunciari posse in re uel incognita, siue extra rationem & rerū naturam posita,

posita, nullis unquam conuincent rationibus. Quare autem non citius proniusq; credam, ex Dei permissu propter hominum incredulitatẽ ut ij punirentur, aut etiam probarentur, si adsint, fideles, diabolum qui potuit, eos inuexisse lapides ut deciperet, quod illi peculiare est, quam admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit, ea perpetrasse? Si cum dæmonis subsidio, illam fecisse occlamatur, & id quidem constanter nego: si etenim diabolus uel milies hoc uellet & conaretur, per exiguam rimam posset neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidisse, illa confessa est. Si hoc merum esse delirium, nugas & mendacium obtinuero, mi patres conscripti, quæ reliquis eius farinæ nænijs debebitur fides.

Eodem modo infinitæ possent recenseri confessionum formulę ex publicis magistratuũ codicillis, quas si penitius expenderis, ἀδυνατίαν uel imposibilitatem, (si ita loqui liceat) in constantiam, uanitatem, mendacia ueritate fucata tectaq;, uarietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

Alia confeßio explicata: & uerbis aut imprecatione neminem posse lædi: item Lamias esse amentes. Cap. X.

HAud ita pridem quædam in uinculis detenta, se plurimas uirgines religiosas in cœnobio uarijs tetani cruciamentis exercuisse, indita oleribus mixtura ex aspide, bufone & sanguine mẽstruo simul cõfusis, fatebatur. Hîc omniũ primũ diligenter inquirendũ erat, num ex horũ uenenorũ cõmixtione, eiusmodi resultent effectus, uel morbi, uel symptomata. Tandẽ illa publico iudicio flãmis tradẽda, in hoc extremè perstitit cõstãter, illá calamitatẽ à se atq; matre ægrotis illis uirginibus irrogatam quidẽ, mortemq; perpeti uelle: hoc autem se palàm cõfiteri, ne tantil- *Integram historiam lege lib. 4. cap. 11.*

lum unquam à se illis per os illatum fuisse. Quo igitur modo diram hanc induxisset sortem, rogata: se mente & imprecatione eam inuexisse fassa est. Quibus uerò medijs tolli posit illatum malum, deinde interrogata, respondit: matre & me prius è medio sublatis.

Mente & imprecatione infortunium aut dæmonē alteri non posse inuehi, demonstratum est Lib. 4. cap. 18.

Vnicum hoc dæmonis ab initio homicidæ studiũ est & machinatio, ut quàm plurimis fundatur sanguis. Vtraque enim exusta, nondum desijt horrendũ spectaculum: sed à priore sacrifico secundus demum exorcista accesit cęcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugá simulantia abegisse putabatur, à quibus tam atrociter antea fuerant quibusuis conuulsionum speciebus excruciatæ: necdum remisit se hæc pestis, at longius hinc in proxima prosersit oppida. Hic post muliercularum exustionem, se produnt morborum authores: num uerò illæ uirginũ corporibus dæmones cogitatu imprecationeûe immittere ualuerint, Libro tertio decisum est. Eiusmodi hominum impotentiam penitius nouerat Imperator Fridericus primus, Barbarossa nuncupatus, in cuius exercitum contra Mediolanenses ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fridericum ueneno tolleret: qua re cognita, Arabem cępit Imperator, punijtq;. Ac licet Arabs magus grauiter Friderico minitaretur, se illũ uerbis enecare, nisi dimitteretur, uelle: nullo tamen modo cõmouebatur Imperator, uerbis tantam non inesse uim sciens, propterea & acerbas alter dedit pœnas. Verè itaq; uidetur dicere Aristoteles, incantamenta esse muliercularum figmenta.

Lib. 8. de Histor. animal. cap. 24.

De Varietate lib. 16.

Cardani uerbis & historiæ suus hic erit locus, qui de Lamijs sic scribit: Sunt deformes, pallidæ & subobscurę, atram bilem ipso intuitu prę se ferentes. Sunt taciturnæ, amentesq;: ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in suis opinionibus, atque adeò firmæ, ut si solum ad illarum uerba respi-

Lamiæ melãcholicæ, amẽtes, à dæmoniacis parũ differentes, opinionum tenaces.

cias, quàm intrepidè, qua constantia ea referunt, quæ neque unquam fuerunt, neque esse possunt, tamẽ uera illa esse existimes. Vnde nil mirum ab his moribus, ijs qui philosophię expertes sunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum uictus ratio, tum aeris qualitas, tum forma atque effigies ipsa uultus & corporis, tum uerba ipsa stulticiæ, & (ut ita dicere liceat) impossibilitatis plena, ipseq; toruus in dicendo aspectus, tum casus quidam qui Philippi uicecomitis Mediolani principis ætate contigit, declarant. Res uerò ita gesta est, ut pater meus retulit. Dánatus erat profanæ huius artis uillicus quidá nomine Bernardus: alioqui uir simplex & frugi, ob idq; domino percharus. Sed quia nec minis nec persuasionibus adduci poterat, ut pœnitere uellet, ad ignis pœnam poscebatur à iudicibus. Dominus, cuius pigebat, quique principi gratus erat, obtinuit, ut fideiussione data, quanquam illis reluctantibus, liceret hominem apud se uiginti diebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus, sed ut rusticum nobilis amicus. quatuor oua recentia manè, totidem uesperi, tum uinum dulce atque iucundum suppetebat, carnes quoq; & iura pinguia. Postmodum ubi uidit hominem ex longo ueterno resipiscere, hortatus est, ut omissis falsis atq; absurdis periculosisque persuasionibus, Ecclesiæ adhærere uellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusque Christianus factus, usq; ad mortem absque aliorũ querela perseuerauit: quem atrocitas iudicum immeritò crudeli supplicio affecisset.

Quidam à iudicibus igni deuotus ob maleficium, resipiscit ab amentia meliori uictu.

Confeßio eorum qui se in lupos fuisse transmutatos crediderunt. Cap. XI.

HOc loco subiungam eorum confessionem, qui se in lupos aliquoties fuisse cõuersos, arbitrati sunt: quam in hoc meo instituto sæpius obiecêre uiri alioqui cordati & magnæ existimationis, eamq; ue-

lut ex Tripode prolatâ cum summa religione & singulari fiducia, tanquam ueracem obseruant, quibus fortè coràm à me non esse factum satis uidebitur. Vt itaque illis, & quibuscunque alijs, mentis oculi nitidius contra eiusmodi prestigias abstergantur, nec usqueadeò temerè illudi se, oculisque nebulas offundi sinant, neque uelut cæcæ talpæ, in sordibus à dæmone obtrusis perdurent, sed ab oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant sanari à medico, qui præsens hoc collyrium gratis offert cuicunque lucidos & à præstringente spiritu liberos oculos cupienti: historiam hanc raram uagamq́ᵹ, nec minus admirabilem, ex Sabaudia finitimisq́ᵹ ditionibus in Flandriam, Brabantiam, Geldriam & regiones alias translatam, atque à me in qualemcunque ordinem breuiter ea fide ex Gallico scripto contractam, ut iure nihil quod alicuius est momẽti, desiderari debeat: deinde excussam, & uelut ueritatis lapide Lydio exploratam, proponere uolui.

Ad quæstiones M. Ioannis Bom, doctoris Theologiæ, prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquisitoris fidei, ordinati in diœcesi Besanconnensi, confessio Petri Bourgoti, nuncupati Magni Petri, & Michaelis Verdung, captorum ob maleficij hæresin, uarijs diebus in Decembre extorta, Anno millesimo quingentesimo uicesimoprimo, sed maximè coram multis & spectabilibus testibus repetita postremo eiusdem mensis die.

Confessus est Petrus, ante annos circiter nouendecim, ipso die nundinarum Polignensium tam ualidam procellosamque defluxisse pluuiam, ut non solum nundinę disturbarentur, sed & armẽta quibus ille custodiendis tunc præerat, ita disijcerentur, ut ubi requiri possent, planè ignoraretur. Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes uariè quęsitum collectũq́ᵹ abiret,

abiret, & solus alicubi aberraret, tres equites nigros, atroque indutos uestitum habuit obuios, quorum postremus rogabat: Amice, quo abis? uideris esse turbatior. Verum est, respondit Petrus. id autem euenit ob pecora ex sæuo tempestuosoque nymbo dissipata, & perdita: & cum nullam ea recuperádi rationem uideam, animum equidem prorsus despondeo. Bono hunc animo esse iussit eques ille, pollicitus, si modò fidem ipsi daret, magistrum se donaturum, a quo instituteretur, ne in posterum ipsius armentum a lupo uel quauis alia bestia impeteretur, aut ullum sentiret damnum, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipsum redderet confidentiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec desideratum iri ullas: pecuniam adhæc se daturum spopondit. Conditionem hic acceptat, se in eundem locum post quatuor aut quinq; dies reuersurum promittens. Hinc cum uillicorum comitatu indagatum pergit, armentumq; quærendũ inuestigat, & post quatriduũ eódem ad equitem mox agnitũ redit. Quærit ille, num operá suam ipsi locare decreuisset Petrus? quo uicissim interrogáte, quis ná esset? respondit: Seruus sum magni inferorũ diaboli: sed ne metuas. Tum ea lege suam dæmoni operá addixit Petrus, si promissis ille in conseruando pecore & beneficijs conferendis staret. Inde Deo, D. uirgini Mariæ, omnibus sanctis & paradisi incolis, baptismo & chrismati renunciare iubetur: quo facto, illi exoscu landá manũ porrigit sinistrá, nigrá, uelut mortuá, frigidamq;. hinc in genua ꝓuolutus alter, aperto capite honoré sathanæ defert, eum appellás dominũ. Ne quoq; fidei symbolũ recitaret, inhibebatur. Perstitit itaq; in diaboli ministerio circiter bienniũ non prius templũ ingrediens, quàm in fine Missæ, uel saltẽ post aquæ lustralis cõsecrationẽ, qua illũ noluit aspergi: sic quoq; mandarat ipsius præceptor, cuius etiam nomen tum adhuc

Spiritus carnem & ossa non habet. Lucæ 24.

adhuc latuit, ſed poſtea ſe Moyſet appellari ſignifica-
1 uit. Interim non erudiebatur Petrus, quomodo iu-
mentum tutari poſſet: ſed hoc officium conſeruandi
pecoris ſolum præſtare uidebatur diabolus, ſi quan-
do conſpicerentur lupi, qui tum nihil iniuriæ infere-
2 bant. Pòſt uerò paſcendi pecoris cura exonerata, fa-
cilè diabolum neglexit, frequentans templa, fideique
confeſsionem recitans, annos circiter octo uel no-
uem: donec à Michaele Verdung denuò in ſui magi-
ſtri obedientiam dicto in loco excitatus, ea aſſenſerit
conditione, ſi pecuniam ex promiſſo ſuppeditaret
præceptor.

3 Ita ſimul in partibus Chaſtel charlon ueſpere quo-
dam conuenitur in nemore, ubi ab alijs ignotis cho-
reas duci concurrique uiſum eſt. Cernebat autem
Petrus in cuiuslibet manu candelam uiridem, flam-
mam cyaneam ſubobſcuram euomentem.

Aliàs illi à Michaele proponebatur, ſi modò fidem
adhiberet, effecturum ſe, ut quantacunque uellet le-
uitate procurreret. Conſenſit Petrus, modò ſerua-
rentur promiſſa, pecuniaque donaretur: alioqui ſe
1 fraudem uereri ait. Pecuniam ſe curaturum abundè,
4 pollicetur Michael: qui exutum Petrum nudum lini-
mento inungit, quod ſecum ferebat, unde hic ſe mox
in lupum uerè mutatum autumabat, & quatuor ſuos
pedes lupinos ac pilos intuitus exhorruit: ſed tam ce
leriter, quàm uenti flatus prouolat, ſe concurriſſe aſ-
ſeruit. nec id fieri potuiſſe, niſi uehentis ipſum ma-
giſtri opera, qui continuò in eiuſmodi excurſionum
uolatu aderat: quamuis eum nō prius uideret, quàm
humanæ reſtitutus formæ. Michael itidem inunctus,
unà tam pernici ferebatur curſu, quàm optaret, cele-
ritate etiam uiſum præuertens. Vbi eam fuiſſent paſ-
ſi metamorphoſin horam unam aut alteram, rurſum
5 à Michaele illiti, opinione citius in priſtinam rediêre
figu-

figuram. Vnguentum utrique donabatur à magi- 6
ſtris, Guillemin ſcilicet Michaelis magiſtro, & Moy-
ſet Petri.

Vbi de ſua laſsitudine poſt eiuſmodi curſum, ut 12
ſe difficulter quandoque erigeret, apud magiſtrum
quereretur Petrus, nihil id eſſe, reſpondit ille, & mox
curatum iri.

Contigit quoque Petrum ex Michaelis inſtitutio-
ne inungi, & conuerſum in lupum, ſex uel ſeptem an-
norum puerum maſculum dentibus comprehenſum
occidere: quem tamen ob clamorem & eiulatum re-
linquere coactus, ad ſuas ueſtes confugit, ubi ſe her-
bis ex Michaelis doctrina fricans, in humanam reuer
tebatur faciem. Simile quiddam Michaelem cũ ipſo
aliàs tentaſſe fatebatur, & quodam die in luporum i-
magine enecaſſe fœminá piſa colligentem: ſuperue-
niſſe autem dominum de Chuſnee, cui etiam nocere
uolentes, aliquoties inſultabant fruſtra.

Confeſſus item eſt uterque, ſe in ea lycanthropia 7
trucidaſſe puellam circiter annos quatuor natam,
eamque totam deuoraſſe, excepto brachio: ac Mi-
chaelis palato placuiſſe carnem, licet parum come-
diſſet: non tamen ad Petri identidem uorantis ſto-
machum ita feciſſe. Quandam item puellam ſe iugu-
laſſe, eiuſdemque exuxiſſe ſanguinem, & collum uo-
raſſe, faſsi ſunt: ſimiliter tertiam perdidiſſe, eiusque
orificium uẽtriculi comediſſe ob famelicas Petri fau-
ces. Aliàs etiam in horto puellam interemiſſe octo
uel nouem annorum, cui dentibus collum infregerat
Petrus, quòd rogatæ ibi eleemoſynæ repulſam ali-
quando fuiſſet paſſus: & hoc perpetrato facinore, e-
ueſtigiò eleemoſynam in Dei honorem ibidem oraſ- 8
ſe. Hic inſuper confeſſus eſt, ſe capram iugulaſſe pro- 9
pe agrum magiſtri Petri Bongre: eá ſcilicet momor-
diſſe, & guttur ſecuiſſe cultro.

Michael

10 Michael in lupum transfigurabatur uestitus, Pe-
13 trus uerò exutus: qui etiam se ignorare quò pili de-
uenirent, quando desineret esse lupus, retulit.

11 Lupas etiam se iniisse, & cum tanta uoluptate qua-
si cum uxoribus congressi essent, confessioni ad-
didère.

6 Aliquando transmutationis tempus designatum, opinione & uoto breuius erat.

14 Confessioni tandem subiunxerunt, puluerē quoque coloris uelut cinerei sibi traditum fuisse, quo cōfricatum brachium sinistrum, & manus, quodcunque animal contingerent, interiret.

15 Hos autem interrogatos, diuersè in eodem facto, & controuersè nonnunquam respondisse, operæpretium est meminisse.

Confeßio sigillatim explicata, & confutata. Cap. XII.

IAm conuellendæ huius confessionis usqueadeò hactenus celebratæ, periculum pro uirium nostrarum imbecillitate facere aggrediamur.

In hoc rei cardo uertitur, num tota illa confessio sit uera. Spero autem me, suffragante ope diuina, ostensurum manifestè, eam in præcipuis capitibus ueritati claræ aduersari: & proinde non modò erroneam, sed & falsam prorsus existere, imaginesque rerum per insomnia tantum cognitarum, uel præstigiosè oculis obiectarum, pro ipsis rebus proponi: sic ei nullum deberi locum in concilio sano, sed exibilari potius oportere, ut ueternosi uel cataleptici fabulam, liberè fateor.

Confessio erronea.

Primùm de stipulationis factæ mutua manu uanitate, nihil dicam: nec anxiè contendam de promissa toties pecunia, & nunquam soluta: ut nec de custodiendi illæsè pecoris arte ex pacto non tradita, cum tamen

tamen fœdus fuerit initum illis legibus, ut pecuniam subministraret, & armenti à bestijs defendédi artem doceret dæmon. Illam ut non habet nisi imaginariam, sic nec hanc tradere ita potuit aut uoluit, quum luporum simulachris, quæ pro suo arbitratu offundere quiuit, Petrum solummodo territum circumuenire, & in officio continere, sagacius conaretur: quibus, ut rebus nihili, euanidis, nec ullam relinquẽtibus noxam, ille dæmonij studio & industria pecudes seruatas esse consideret.

Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertiæ huius Operis libro, ubi sagarũ historiam describo, copiosius differuerim: id tamẽ adhuc leuiter hoc loco aspergere placuit, fœderis cõpedes tam omnino fuisse inualidos & exigui momenti, ut quum Petrus à sua pascendi pecoris functione desisteret, cõtractumq; dæmoniacũ negligeret, octo aut nouem cõtinuis ferè annis in ueteri religione piè uixerit, unde citius delusi phantasticiq; hominis stultá fuisse persuasioné dixerim. Dum enim pastorem ageret, & in campis solitudinibusq; seorsim uersaretur, ubi diabolo promptior erat præstigijs illudendi occasio, eiusmodi exercebatur idolis, non adeò renunciationis ratione, quàm solitudinis. Proinde & luporum species quandoque euocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quòd nec poterant, ut nudæ rerum formæ: uel si ueros demus extitisse lupos, illos eò & egisse & abegisse sathaná credibile est, fabula in eum finem ab eo instituta, ut deliris suis inductionib. sibi Petrum arctius deuinciret. quod postea cum hic non amplius ea frequentaret loca, relicto pastoris munere, non ita potuit commodè.

Cap. 3. 2 1

Sic Anno quadragesimosecũdo supra millesimum quingentesimum, apparuit Constantinopoli luporũ ingens turba, incolis usqueadeò infesta noxiaque, ut in-

Ioh. Fincel. lib. 2. Mir. 4.

ut inuiti domos egrederentur. Turca itaq; prius muris ciuitatis præsidio munitis, postridie cum magno comitatu equestri pedestriq; urbem circuiuit, tãdemque lupos circiter centũ quinquaginta ad muri eius angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum euestigiò simul transiliri uidebantur, nec ullus postea in urbe aut uicinia apparuit.

3 Chorearum item & candelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuisse, & solum fictè oculis apparuisse, uel in somno tantum fuisse cognitas, ex Augustino, Decretis, atq; ipsis rationum fontibus, Libro secundo, tertio, & alibi satis superq; demonstraui: ubi quoq; uniuersam illam λυκανθρωπίας fabulam, mera extitisse somnia ostenditur.

Lib. 3. cap. 9. lib. 4. cap. 23.

Cęterùm admirari satis nequeo, ullũ mortaliũ saltẽ leuiter mẽtis sensu tinctũ inueniri, qui eò demẽtiæ sit dilapsus, ut hominẽ ad Dei imaginẽ & similitudinem creatum, cõformatumq; ex corpore, anima & spiritu Dei & Spiritus sancti templum, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimen, erectum, & ad cœli quasi cognationis domicilijq; pristini conspectum, excitatum, imò μικρόκοσμον, cui Deus omnia subiecit, oues, boues, campi pecora, uolucres cœli, & pisces maris, eaq; propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem uoraginemque, siue in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia uel uirtute manifesta, occulta aut specifica, uerè transmutari credat. Ordinis enim diuini prouidentia non admittit, occlamant Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atq; ratio minimè patiuntur. Si itaque obtinuero, illam metamorphosin non reuera fuisse factam, quòd etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionẽ, atq; hac in parte falsam: quam fidem quæso merebuntur reliqua,

Homo Gen. 1. 1. Thess. 5. 1. Corint. 3. 6. Lactant. li. 2 cap. 12. inst. diu. & de opificio Dei uel formatione hominis cap. 2. 8. Seneca ad Lucilium epist. 77. Cic. de Leg. & 1. Offic. Aristot. 1. Metaphys. & lib. 2. Physic. Psal. 8. Chrysost. super Matt.

reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia: quæ in ea transformatione & larua lupina solum fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, iam in confessum uenit. At mera profectò sunt deliria, & plusquam nugæ, immò insania. Dolendum sanè, prudentium uirorum oculos hactenus tam densa caligine fuisse obductos, ut sibi uel fidei momentum in his ludibrijs extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimùm seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus crassè nimis, ridiculè & nocentissimè collusit ueterator ille. Vtinam animo cuiuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum ex immensa Dei misericordia insonet dulcissima illa uox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potenter prolata, *Marc. 7.* surdo aures aperiebat, ueritati inde conuertendas: & linguæ uinculum soluebatur, qua porrò ueritatem prædicaret: ita & ex hac gratia luminis diuini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ ueritatis conspectum & cognitionem citra prestigiarum impedimentum rectà peruenire possit. Ne uerò quis à me eludi obiectiones criminetur, paucis reliquum huius fabulæ commentum excutiam.

Linimentum quo ungebantur lupum induturi, 4
haud dubiè somniferum erat: quale etiam Libro secundo, capite trigesimoquarto descripsi: quod suam sortiebatur uim, quum nudis partibus corporis illineretur, illiceretur que à natiuo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra cõuersionis eorum in lupos uagabundos, alijs insilientes, puellas iugulantes uorantesq;, cum lupis item coeuntes, & quæcunque id genus alia idola ingerebat mille artifex: hinc & pernix ea subsequebatur uelocitas, qualis imaginatiõe, cogitatu uel somno haud difficulter per-

ficitur. Vbi deinde post horá, uel lõgius, unguenti soporiferi uirtus elanguesceret, periretque, tunc uelut ex graui ueterno expergefacti, se homines esse uidebant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantij patre: libro huius Operis tertio, capite decimoseptimo & decimooctauo: ubi ex professo argumẽtum id fusius agitatur, explicaturq;, λυκανθρωπία etiam morbus describitur.

5 Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri se inungebant, uel phantasticum fuit, & in somno usurpari uisum, uel contra unguenti somniferi nocumenta facere potuit, uel etiam nihil efficere, ut eo tantum suos clientes illuserit dæmon, quasi id peculiare quippiam in ea metamorphosi ualeret.

6 Quòd etiam citius quandoque in hominum formam redirent, quàm tempus erat constitutum, id euenit, quòd minus linimẽti soporiferi illitum fuisset, uel id ipsum non satis penetrasset: ac propterea celerius uis fatisceret, somniumque redderetur breuius.

Quomodo insuper hæc cohærent, quòd se horam unam aut alteram, uel eo amplius in lupos conuersos, in fine puellam cum osſibus deuorasse fasſi sunt,
7 & mox hominum conditioni restitutos fuisse: in quo sinu amabò, aut uentre, ipsis tam subitò in homines reuersis delituêre illa puellæ caro & osſa? Adhæc, si integram puellam dempto brachio deglutierint, quomodo se parum comedisse, eidem confesſionis articulo adiungunt? Superuixisse præterea eas adhuc, quas à se iugulatas fatebantur, compertum forsitan fuisset, si uigilanter fuisset inquisitum: uel si quæ mortem oppetijssent, eam citra controuersiam quacunque alia occasione naturali accidisse, fuisset deprehen
8 sum. Deinde quomodo in Dei honorem eleemosynam orare potuit diaboli mancipium, suo hero Dei iuratisſimo hosti ex fœdere obligatum? Si item uer[illegible]

in lupi

in lupū conuersus erat Petrus, quarum rogo manuū ope in resecanda capræ gula usus fuit? 9

Licet quoque Michael uestitus loca ueneno som- 10
nifero in actiones perducendo commoda, ut temporum & manuum arterias, illinire ualuerit: non minus quàm Petrus nudus, quomodo in suis uestibus oberrare, homines mordicùs apprehendere, morsuq; trucidare potuit ut uerus lupus?

Porrò de uenerei congressus cum lupa uoluptate, 11
hoc tantum subijciam, eam imagines somnorinas in illa somni profundioris ex linimento somnifico, illusione admodū temerè ciere: quemadmodū etiá quotidie usuuenire in sanis obseruamus, quibus ex eiusmodi idolis uoluptas tanta pro obiecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione seminis subsequatur quandoque effusio. Infinitis partibus citius faciliusq; in his hominibus id euenire potest, quorum phantasiam procliuem seruilemq;, quibuscunq; uult imaginibus, imbuit soporis spiritus. *Esaiæ 19.*

Ad fatigationem à metamorphosi relictam, quæ 12
memoriæ propemodum exciderat, respondeo, ab eo facilè intelligi, quam lassitudinem pariat grauis & inquietus somnus, maximè pharmaco uiolenter cum teterrimis insomnijs impressus: qui incubum in solo inuadentem somno nouit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & uelut ingruentis alicuius detentio: uox etiam supprimitur, aut incerta indiscretaq; editur: plerique tam inanibus afficiuntur imaginibus, ut se opprimentes audire credant. Lassos certè reddit tanta facultatis animalis exagitatio.

Laruarum rursus somnorinarum uanitatem am- 13
plius ostendit, quòd ubi pili post humanæ formæ restitutionem manserint, se dixerint ignorare.

Num quoque puluerem illum dæmon uerè exhi- 14

buerit, uel acceptus ille tantæ etiam fuerit uirtutis, dubium est: quum illos eo fuisse usos, non posset conuinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram se morsu & cultro iugulasse confessus fuit Petrus, nec alîus interempti meminit. Deinde si tantæ erat uenenositatis puluis, ut si uel manus eo confricta quandocunque, animal etiam pelle crassa densaque, & pilis longis compactisq; communitum solo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præsentissimi malicia tuti esse potuerunt hi dementati uiri, affrictionem pulueris in brachio sinistro, arteria & manu, unde ad cor proximè celerrimeq; penetrare ualuit, tam innoxiè tolerantes?

His ad extremum adde, auditam in confessione Gallica fuisse inconstantiam controuersiamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

Si eiusmodi æquilibrio expenderentur singulæ confessiones, tormentis crudelissimis frequenter extortæ, uel etiam, si uoles, spontè à captiuis editæ, grauiorem profectô indies tyrannidis suæ iacturam sentiret funestissimus ille homicida: Christi autem, qui ueritas & uita est, gloria plurimùm accresceret: suam item functionem ex Dei uoluntate prouidentius obiret magistratus: in meliorem quoque usum conuerterentur ligneorum fascium acerui, quibus insontes crebrô exuruntur, & parceretur sumptibus in carnificum mercede soluenda faciendis. Nunc porrò filum orationis eò ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominum genere emendando utendum censeam, intelligatur.

Exempla mulierculárum innocenter ob maleficij opinionem punitarum.

Cap. XIII.

AD de his, celebre apud nostrates existere, prætorem quendam ex arioli indicio, delusas i[...] genus

genus mulierculas comprehendisse quàm plurimas, easq; incendio puniuisse: tandē ariolum uel Pythium hunc uatem, cui hactenus ille fidem apposuerat, ad prætorem accessisse, adhuc unam maleficij ream indicaturum, nisi iniquè ferret. Prętore haud difficulter annuente, eius uxorem quoq; insimulat index: ac ne quid hac in re hæsitaret, palàm se id demonstraturum adducit: horamq; præfigit, qua eam reliquarum sagarum conuentui & choreis interesse, suis ipse maritus testaretur oculis. Consentit prætor: qui statuta hora quosdam amicos & cōsanguineos in eadem mēsa secum & cum cōiuge cœnare uoluit, suppressa interim conuocatæ societatis causa. Hinc designata ab ariolo hora, è mēsa surgit, iubetq; omnes simul cum uxore permanere: nec prius loco dimoueri, quàm ipse rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is uoluit, lamiarū cœtum, choreas, & nescio quas alias uoluptatū illecebras, quibus ipsius intererat coniunx, reliquarū delicias sectata, nō obscurè uidebatur spectare. Mox domum reuersus, amicos uocatos eo quo reliquerat ordine, unà cum sua uxore, lætos mensæ assidere cōperit. Et cum studiose, num stationem deseruisset coniunx, percunctaretur: eam eidem affixam fuisse loco in ipsius absentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaq; rem omnem aperuit prætor, ob inflictam innocentibus pœnam serò pœnitudine ductus: & si rectè memini, Pythium accusatorem morte mulctabat.

Prætoris uxor falsò maleficij accusata.

Sic in arce Mindensis ditionis Raed nuncupata, de quibusdam fœminis ob maleficiū, paucis ab hinc annis extremum fuit sumptum supplicium, ex accusatione mulieris Margaritæ Mindensis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in castro Huisberch, circa Visurgim sito. Eadem postea in oram & ciuitatem Verdensem uocata, quandam denuò accusauit ea lege, ut nisi illa uinculis tradita maleficium confiteretur, se

ream fore uouerit: nec certè fœlix defuit successus. Nam altera constanter in carcere flagitium negante, & ex grauissimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in uincula iubetur accusatrix, quæ furibunda tanquam uenenum & ignem euomens, tortorem & quoscunque alios exterruit, abegitque: donec quidam rationum præfectus, cui penitius innotuerant eius technæ, manus inijceret, aliosq; ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quęstionibus subiecta, crimen quod alteri confidenter inficianti impegerat, ipsa luit. Hâc etenim falsa criminatione detulisse alteram in carcere defunctam, atque alias antea flammis absumptas, constanti spargebatur rumore.

Malefica accusatricis falsæ pœna.

Nostra memoria Marcoduri, ubi hortorũ olera ex grandine dissipata forent, illęsis proximi horti cuiusdam uetulæ plãtis, qui sæpius esse solet tẽpestatũ tractus, uetula maleficij accusata in carcerẽ pertrahitur: & quũ maxima tyrãnide dirissimis subiecta torturis, ad nullius criminis cõfessionẽ impelli posset, sed penes se nõ esse, tẽpestatẽ ciere uel aerẽ cõturbare, Deique solius id opus esse, ualdę diceret prudẽter, eá per trabẽ suspẽsam, & onerosis ponderib. utrinq; pẽsilib. distractá, iáq; animá agentẽ, relicturus in illis cruciamẽtis præses, carnificẽ ut secum simul abiret potatũ hortatur: uetulá, ubi redirẽt, alia fassurá inquiẽs. Tum illa miserabiliter excarnificata, ut prius accerseretur cõfessionarius, quá ille pocula sequeretur, præsidem suppliciter orat: qui irridens discessit. Postea aũt reuersus, eá ita adhuc suspẽsam offendit mortuá, mentitus eam sibi manus interea dum abesset intulisse. Nec multo pôst tempore tyrannus hic in eiusmodi incidit maniam, ut ipse lacerandis uestibus, & excrementis faciei suæ illinendis, uim sibi faceret.

Iniqui iudicis pœna.

Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi nulla carnifici-

nificina ad sceleris alicuius confessionem adigi nequiret capta ob maleficij opinionē muliercula, hanc blandis adoritur uerbis sacrificulus, ut se nō amplius torturis ita distrahi fineret hortatus: at leuiter solummodò cōfiteretur delictum, inde se eam aqua lustrali à maleficijs expiatam, & uelut sartam tectam Deo restituere uelle promittebat. Hæc ita à sacerdote inducta, circūuentaq; blanditijs, se fortè quædam huiusmodi mala designasse fassa est, ea ratione quéadmodum persuaserat sacrificus, se sperans euasuram. Ob eiusmodi confessionem fallaciter & dolosè eblanditam, ut Vulcano ea litaretur, lata fuit sententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit surdos misera femina. *Confeßio fallaciter eblandita.*

Prope Elten pagum, miliare medium ab Embrica, in ducatu Cliuensi dissitum, circa uiam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmoniū uiatores miris uarijsq; exercebat modis, cędens, uel ab equis deijciens, seu uehicula subuertens: nec aliud unquā uidebatur, quàm manus effigies. Eckerken huic nomen indebatur. Vicini increduli, nec satis hoc dæmonij ludibriū exercitiumq; dignoscētes, ad Lamiæ maleficiū referūt id facinus: quare manus mulieri Sibyllę Duiscops nomine, seruitutis iure Comiti Montēsi mancipatæ inijcitur: eaq; tandē exusta, desijt uexatio. nō ea causa, quòd illa pręstigiosi actus fuerit rea: licet quoq; ob crudelē carnificinā, uel etiā incredulitatē à dæmonio illusione in facti cōfessionē induci potuerit: uerùm ab eiusmodi diuexatione à diabolo solū inuecta, hic destitit ultrô, & quidē libēter, ut homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos sanguinarię sentētię redderet, quā cūprimis in insontib. auidè appetit, ut ab initio homicida. Si etenim industriè obseruatū, inqsitūq; solerter fuisset eisdē horis, quib. man⁹ imagine hoc cerneretur lu- *Eckerken.* *Sybillæ Duiscops.*

 dibri-

dibrium. Sibylla domi dormiens ut plurimùm, uel aliud agens fuiſſet procul dubio deprehenſa. Si confeſsionem urgeas: eam fuiſſe à lictore extortam, uel à uitiatæ phantaſiæ muliercula editam, reſpondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum eſt, ut crebræ repetitionis tædeat.

In accuſatione ob maleficium, ſingularis quorundam principum prudentia. Cap. XIIII.

PОrrò ut eiuſcemodi Syrtes & perpetua animarum naufragia prouidentius declinentur, memoria & imitatione dignißimam ſententiam, quam haud ita pridem circa quadrageſimam anni ſexageſimitertij ſupra ſeſquimilleſimũ, pronunciauit illuſtriſſimus Princeps noſter D. Guilielmus dux Cliuiæ, Iuliæ, &c. cunctorum oculis uelut ſpeculum proponere uolui. Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numeroſo locuples, cuius uaccæ ſolito minus lactis aliquantiſper reddidiſſent, ad ariolum confugit, capturus conſilium: qui haud mora, ſe Lamiam eius iacturæ autricem oſtenſurũ pollicetur. Hinc ad uillici huius ædes comitatus, filiam ex priori eius coniuge adhuc uirginem apprehendit, huic lactis maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illuſa, malè perſuaſa & inducta, uerum eſſe fatetur: ſed ſe non ſatis eſſe maleficij peritam ſubiungit, ſimul fœminas ſedecim accuſans, quas ea in arte abſolutè doctas eſſe affirmauit. Illuſtriſsimo principi hęc ilico ſignificantur à ſatrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere conſuluit. Ne tamen alicui hic man⁹ inijceret, grauiter inhibuit Princeps: ſtrictè etiã mandans, ut quocunq; modo aut inſidijs in uincula per traheretur ariolus ille. Puellam uerò ab eccleſiæ miniſtro acciri uoluit eius Celſ. & in præcipuis

Guilielmi ducis Cliuiæ, etc. prudentia.

In Imperial. conſtit. de action. criminal. artic. 21.

cipuis fidei Christianę articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illusione doctrina saniori ad mentem reduci: eamq́; cautiorem ea ratione à satanæ strophis redditam, fideiussoribus constitutis, si modò eos consequi posset (ut magis in officio contineretur) sin minus, tum propria fide interposita, cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas hoc falsæ criminationis cauterio à corruptę mentis uirgine inustas, nulla omnino re grauari permissum est. Ac prudentissimo hoc consilio desijt hic fabulæ actus, & lac uaccarum qua solet copia fluxit. Vtinam hoc salubri exemplo moniti alij, principijs harum tragœdiarum quibuscunque legitimis pijsq́; rationibus irent obuiam deliberatiores: non profecto in re, ubi parum certi posset statui, uelut inextricabili labyrintho implicati, ex simplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus, unde tandem nullus uidetur euadendi aut finiendi modus. Eiusmodi telæ genus solerter contexere nouit, consueuitq́; ueteratorius ille textor.

Sed maximoperè dolendum est, in ijs qui principibus sunt à consilijs, uel magistratum gerunt, aut rempublicam gubernant, desiderari quandoq; maturam deliberationē, discretionem, & absolutam rerum intelligentiam: unde fit, ut præcipites nimis plerunque ferantur ad sanguinis effusionem tum in hoc negocio dęmoniaco, tum in causis quibusdam alijs non ita diffinitis. Quanta autem consiliorum maturitate ac prouidentia contra has dæmoniorum artes, sine innocētium carnificina, cuncta administrentur in amplissimo regno electoris Palatini D. Friderici, principis (quod citra palpum dictum uolo) sapientiæ insignis, memorandæ pietatis, & modestiæ incóparabilis, pręterquam quòd res ipsa nō obscurè docet, & testantur insignia edicta iam promulgata: accedit id quoq; in primis, quod D. Christophorus Probus, Ll. doctor

Palatini electoris Friderici prudentia.

Christophorus Probus cācellarius Palatini.

cõſultiſsimus, & cãcellarius uigilãtiſsimus, nuper in proximo Bingæ deſignato conuentu principum electorum Rheni, ubi huius mei operis fortè incideret mentio palàm diſertè ac prudenter ſuam de harum offuciarum & dæmoniacæ tragœdiæ controuerſia ſententiam explicuerit.

Comes Niuuenarius Hermãnus. Optimo iure in hunc referendus erit catalogum generoſus & illuſtris Comes à Niuwenar D. Hermãnus, uir profectò linguarum peritiſsimus, doctrinæ multijugæ, memoriæ fideliſsimæ, & ingenij rari: qui haud ita pridem induſtriè admodum Lamiam, quæcunq; flagitia fatuo huic hominũ generi aſſueta, ſed imaginariè ſolum nota cõfeſſam, exilio punijt, quòd huius mulierculæ uicinos hoc incredulitatis faſcino adhuc detẽtos, eã minimè toleraturos uideret. Confeſsionẽ mihi ab eius clemẽtia cõmunicatã ipſe legi.

Guilielmus comes Montenſis. Suam quoq; hic laudem meretur generoſus comes Montenſis Guilielmus, qui quum haud ita pridem in uinculis detineret uetulam octogenariam, ob incantamentorum ſuſpicionem (quo nomine antea quoque capta fuerat, & quæſtionibus ſubdita: cuius etiam mater ea ratione inter tortoris manus interijſſe perhibebatur) ad illam ingreſſus, ſtudioſe ſingula perquiro, licet mendacijs eam onerari, naribus minimè obſtructis odorarẽ. Quum uerò obiectum eſſet, filium matri captæ, curruiq; ut aueheretur, inſidenti globum terreum, cuius potentia ſe à uinculis liberaret, porrexiſſe: eundem quoque matrem promiſsi admonuiſſe: quod ſiniſtrè etiam torquebant accuſatores, quaſi effecturam ſe ne ea ratione finem uitæ faceret, pollicita fuiſſet mater. Hos articulos tam acriter apud Comitem urgebant alij, ut niſi ualidiore rationis neruo, atq; adeò ipſa rei ueritate ſeriò reſtitiſſem, eam flammæ poſt dies non multos deuoraſſent. Inter colloquendum in animi deliquium quandoq; incidere

dere uidebatur, quare à me eius os aperiebatur, contrectabantur & manus, & arteriæ motus pensiculabatur: inspiciebã item linguam, donabam postremò pecuniolam, quod uulgò feratur, Lamias uirus suum eiaculari posse in eũ à quo aliquid fuerint cõsequutę.

Cæterùm huiusmodi responso obiectionẽ priorẽ scitissimè diluit, à filio scilicet non globum terreum, sed in eam formam inuoluta lintea matri fuisse suppeditata, quibus exulceratas grauiter tibias curaret, easque mihi ostendit tantopere defœdatas crudelitate tormentorum aliàs ob eandem suspicionem in carnificina toleratorum, quum oleum quippe feruidum in tibias ut extorqueretur falsa confessio, infunderetur. En accusationis impudentiam, qua calamitatis huius extremæ facies deformatur.

Alteram partem, quòd nimirum pollicitationis recordaretur mater, ita explicuit, quòd filijs suis in assidua illa uulgi sugillatione ob maleficij famam, addixisset, si fortè ad supplicium eapropter abriperetur, se mortis suæ authorem ad æquissimum Christi iudicis iusti tribunal prouocaturam, ut tricesimo die à suo interitu se ibidem sisteret, sententiæ latæ rationem redditurus. Si itaque effectus consequeretur, argumentum fore non obscurum innocentiæ, filiosque matrem extra culpam esse intellecturos, quum insontes orantes exaudiat Deus iusticiæ uindex unicus, qui ad fictas eiusmodi preces obsurdescit. Proinde Comes à me admonitus, & rectius in eo delusionum diabolicarum genere institutus, pauperculam causa prius uigilanter discussa dimisit. Nec prætermittendus hic eius leuir insignis, Dominus Adolphus, comes à Nassau, qui studij multum impendit apud Danos in bello contra Suecum Anno 1564, ut ab his præstigijs heroum oculos uindicaret.

Adolphus comes à Nassau.

Pia &

Sentẽtia pia.

Pia & laudabilis omnibus seculis sententia, suum apud hos principes & amplissimos uiros pondus & locum habet: Consultius nimirum esse decem nocentes dimittere, quàm insontem unum punire.

De seductis errore, & hæreticis non interficiendis, sententiæ Patrum.

Cap. XV.

Qvum uerò horum plurimos mente corruptos esse, erroreque à satana seductos, iam satis demonstratum sit, ut citius hæreticorum pœnam, quàm uoraces mereantur flammas: qui rectius instituti, si conuertantur, corporali punitione minimè afficiendi sunt, sententias summorum patrum paucas adducere placuit. Augustinus ad Donatum, proconsulem Aphricæ: Ex occasione, inquit, terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicij pœnas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi uolumus, nec supplicijs quibus digni sunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compesce, ut sint quos pœniteat peccauisse. Quæsumus igitur, ut cum Ecclesię causas audis, quálibet nefarijs iniurijs appetitá uel afflictá esse cognoueris, potestaté occidendi te habere obliuiscaris, & petitioné nostrá non obliuiscaris. Non tibi uile sit, neq; contemptile, fili honorabiliter dilectissime, quòd uos rogamus, ne occidátur: pro quib. Dominũ rogamus, ut corrigátur. Idẽ ad Marcellinũ: Pœna illorũ, quáuis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ad eundem Epist. 159. Imple iudex Christiane, pij patris officium: sic succense iniquitati, ut consulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem,

Epist. 127. De seductis errore, & hæreticis nõ enecandis sententia Patrum.

Epist. 158.

sed

sed peccatorum uulneribus curandi adhibeas uoluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione seruasti: quando tantorum scelerum cõfessionem non extendente eculeo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed uirgarum uerberibus eruisti.

Et contra epistolam Fundamenti capite primo, Dominus per seruos suos regna subuertit erroris: ipsos uerò homines, in quantũ homines sunt, emendandos esse potius quàm perdendos iubet. Nec est quòd de conuersione fratris in hæresim prolapsi desperemus. Nisi enim qui eiusmodi est, per gratiam Domini posset conuerti, prorsus inanis esset Iacobi admonitio. Sciebat hoc Augustinus, ideoque se totum conuertendis hæreticis mancipabat, atque id iuxta Apostoli monita cum magna lenitate ac mansuetudine spiritus, nec absque pij laboris fructu. Sic enim in Epist. 48. ad Vincentium scribit: De multorum iam correctione gaudemus, qui tam ueraciter unitatem catholicam tenent atque defendunt, & à pristino errore se liberatos esse lętantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cumprimis autem Christianum magistratum hæc decet moderatio, ut à sæuitia & crudelitate abstineat. Omnino citra dissimulationem me inter eos esse fateor, quibus admodum displicet, quod ubi interficiendi sunt errores, interficiũtur homines. Nullis bonis, inquit idem noster Augustinus, in catholica Ecclesia hoc placet, si usque ad mortem in quenquam, licet hæreticum, sæuiatur. Et libro primo contra literas Petiliani, capite uigesimonono: Diligite homines, interficite errores, sine sæuitia pro ueritate certate. Iterum contra epistolam Fundamenti: Illi in uos sęuiant, qui nesciũt cum quo labore uerum inueniatur, & quàm difficile caueantur errores. Illi in uos sæuiant, qui nesciunt

quàm

quàm rarum & arduum ſit carnalia phantaſmata piæ mentis ſerenitate ſuperare. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt cum quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, ut poſsit intueri ſolem ſuum: non iſtum quem colitis cœleſti corpore oculis carneis & hominum & pecorum fulgentem atq; radiantem: ſed illum de quo ſcriptum eſt per prophetam, Ortus eſt mihi iuſticiæ ſol: & de quo dictum eſt in Euangelio, Erat lumen uerum, quod illuminat omnem hominē uenientem in hunc mundum. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt quibus ſuſpirijs & gemitibus fiat, ut ex qualicunque parte poſsit intelligi Deus. Poſtremò in uos illi ſæuiant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali uos deceptos uident: & cætera. Ergo ſæuire in hæreticos, etiam admodum deteſtabiles, quales erant Manichæi, quibus Auguſtinus ita ſcribit, nō uidetur eſſe piorum hominum, qui ſciunt quanto cum labore uerum inueniatur, & quàm errores difficulter caueantur, quibusq; ſuſpirijs & gemitibus fiat ut ex qualicūque parte poſsit intelligi Deus.

Ex libro Quæſtionū Euangelij ſecundum Matth. capite 13. Hinc eſt quod ſerui dicunt: Vis imus, & colligimus ea? Quibus ueritas ipſa reſpondet: Non ita hominem conſtitutum eſſe in hac uita, ut certus eſſe poſsit, qualis quiſque futurus ſit poſtea, cuius in præſentia cernit errorem: uel etiam quid error eius conferat ad profectum bonorum: non eſſe tales auferendos de hac uita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, quod fortè futuri ſunt: aut bonis obſit, quibus & inuiti fortè utiles ſunt. ſed tunc opportunè fieri, cum iam in fine non reſtat uel tempus computandæ uitæ, uel proficiendi ad ueritatem, ex occaſione atq; comparatione alieni erroris. Ibidē quæſt. 11. Nec tamen conſequens, ut omnis hæreticus uel ſchiſmaticus corporaliter ab Eccleſia ſeparetur. Mul-

Marc. 4. Luc. 13.

tos enim tales portat Ecclesia, quia non ita defendũt falsitatem sententiæ suæ, ut intentam multitudinem faciant: quod si fecerint, tunc pellantur. Idem de Vera religione, cap. 8. Vtamur igitur etiam hæreticis, nõ ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, uigilátiores & cautiores simus, etiamsi eos ad salutem reuocare non posśimus. Idem, & habetur 24. q. 3. dixit: Dixit Apostolus, hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita, quia subuersus est huiusmodi, & peccat in semetipso damnatus. Sed qui sententiam suam, quamuis falsam atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis peperint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Chrysostomus homilia quadragesimaseptima, in caput Matthæi decimumtertiũ: Vis igitur abeuntes colligimus ea? Dominus autem prohibet ne fortè simul cũ zizanijs herbá etiá tritici euellant: qđ dicebat, ut bella & effusioné sanguinis prohiberet. Ná si trucidarentur hæretici, absq; fœdere pacis atq; inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationib. prohibuit: altera, quia fruméτis parũ noceret: altera, quia nisi sanarétur, extrema supplicia nó euaderét. Quare si puniri eos uultis, & frumentis nequaquá officere, opportunitas téporis cógrua expectáda uobis est. Quid aũt est, quòd eradicabitis simul cũ ipsis etiá fruméta? Certè aut, quia si arma capietis inquit, necesse est quum hæreticos trucidatis, multos sanctorũ simul interimere: aut quia ab ipsis zizanijs multa cõmutata, in fruméti conditioné se ipsa cóuerterét. Si ergo pręueniétes euellatis, ea fruméta deperibunt, quę à cõmutatis zizanijs prouenirét. Nõ prohi-

Hæreticorũ conciliabula dißipari poſ-ſunt. prohibet autem conciliabula hæreticorum diſsipare, ora obſtruere, libertatem loquendi concidere: uerùm interficere & trucidare. Ex Homilia octaua, in caput Geneſeos ſecundum: Hæretici ſimili modo adfecti ſunt, ſicut hi qui morbo laborant, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi enim ob oculorũ ſuorũ infirmitatem ſolis luci aduerſantur, & ob aduerſam corporis ualetudinem etiam optimos ſaluberrimosq; cibos aſpernantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen ueritatis reſpicere non poſſunt. Idcirco noſtro fungentes munere, manus eis porrigamus, magna eis mãſuetudine loquamur. Nã & beatus *2. Timoth. 2.* Paulus ita nos admonuit, dicens: Vt in manſuetudine erudiantur aduerſarij, ſi fortè det eis Deus pœnitẽtiam in agnitionẽ ueritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipſo in illius uoluntatem. Vides quomodo uerbis declarauit, ꝗ quaſi ebrietate obruti ſint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quaſi laqueis irretiti ſunt. Vnde & nobis gemina opus eſt manſuetudine & longanimitate, ut poſsimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & reſipiſcite pauliſper, aſpicite lumen iuſticiæ, &c. Idem in ſermone de anathemate: Dogmata impia, & quæ ab hęreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro ſalute ipſorum orandum.

Athanaſius ad Antiochenſes tomo duodecimo: Omnes qui uobiſcum pacificè agere uolũt, in primis autem illos qui in ueteris eccleſiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicite ad uos, eosq; ut patres aſſumite, & ut magiſtri & tutores recipite, coaptantes uos interim dilecto noſtro Paulino, eiusq; ſocijs: nihilq; amplius ab illis exigatis, quàm ut execrentur Arrianorum hęreſim, confiteanturqu ſanctorum patrum in Nicęa fidem. Seuerus Sulpitiu quoqu

quoque D. Martinum noluisse hæreticos puniri, scribit in eius uita, Libro 3. his uerbis: Maximus Imperator pridie ex episcoporum sententia decreuerat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis uitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depopulatura esset. Sed Martino illa præcipua erat cura, ne tribuni cum iure gladiorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat sollicitudo ipsi, ut non solum Christianos, qui sub illa occasione erant uexandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret.

Quomodo cum hæreticis agendum, sententia Erasmi. Cap. XVI.

IN Apologia aduersus articulos aliquot per monachos quosdam in Hispanijs, exhibitos, hæc scribit Erasmus ad Alfonsum Mauricum archiepiscopũ Hispalensem, titulo quarto sic à monachis distincto, contra sanctam Hæreticorum inquisitionem. In Paraphrasi Matthæi 13: Serui qui uolunt ante tempus colligere zizaniam, sunt qui Pseudapostolos & hæresiarchas gladijs ac mortibus existimant è medio tollendos, quum paterfamiliâs nolit eos extingui, sed tolerari, si fortè resipiscant, & è zizanijs uertantur in triticum. Quòd si non resipiscant, seruentur suo iudici, cui pœnas dabunt aliquando. Hæc ille.

Ad hunc articulum abundè responsum arbitror in supputationibus ad Beddę propositionem 32. respondi & Latomo, qui nonnullis uisus est obliquè me suggillare, ut superuacaneum sit hic eadem repetere. Quoties mecum reputo, quam execranda res sit hæresis & schisma, non possum damnare legis licet durum cauterium: rursus ubi considero qua mansuetudine Christus plantarit, aluerit, prouexerit, stabiliritq; suam Ecclesiam multis seculis, uix reperio quo-

modo tuear exẽplum quod hodie uidemus in nonnullis, qui opiniones scholasticas ilico pertrahunt ad carceres & incendium: ueluti nunc exuri uidemus sacerdotes, qui puellam quicum habent consuetudinem, malunt appellare uxorem, quàm concubinam. Equidem talibus mederi soleo, non patrocinari, nec in hoc hæc mihi dicuntur, quòd tales uelim esse impunitos: tantum illud admiror, quomodo tanta seueritas conueniat cum ecclesiastica mansuetudine. Non est meum probare aut improbare principum mundanorum leges, habent suum ius, habent sua cõsilia, habent suum iudicem, cui reddituri sunt rationem. Mea paraphrasis Euangelicæ parabolæ sensum explanat, qui si uerus est, si Christo dignus, si probatis orthodoxis interpretibus placuit, si multis seculis usu ecclesiæ comprobatus est, quur reprehenditur? aut si reprehendendus est, quur non pariter in ius uocentur & illi? Vsque ad ætatem Augustini, hoc est plus quàm quadringentis post Christum natum annis, nusquam legimus orthodoxis implorasse Cæsaris præsidium aduersus hæreticos, quum id frequentissimè factum esset ab ipsis hæreticis. Nunquã tamen hoc exemplum imitari uisum est orthodoxis, donec Donatistarum & Circumcellionum huc perpelleret pernicax & insanabilis insania, nimium diu tolerata. Nam præter schisma, quo non aliud exitiabilius si processisset, agitabant, uulnerabant, iniecta in oculos calce aceto temperata exoculabant orthodoxos, alios occidentes, alios ad homicidium metu mortis adigentes. Nec mitiores erant in seipsos quàm in alios, ultio sibi uel gladio: uel si gladiorum non esset copia, præcipitio necem accersentes. Quid multis? tanta erat rabies, ut nec ab ethnicis principibus tolerari debuerint: nec à Christianis, etiamsi nulla fuisset hæresis, aut schismatis crimen.

Per hos quum nulli liceret esse quietum, nec ullus esset insaniendi modus aut finis, tandem inter episcopos agitatum de implorando Cæsaris præsidio aduersus Donatistarum intolerabilem improbitatem. Mansuetioribus, inter quos fuit diuus Augustinus, non placuit imploratio prophanæ potestatis ad negocium Ecclesiasticum, existimantibus non decere episcopos alijs armis uti, quàm uerbo Dei, precibus: & si malum foret insanabile, anathemate, hoc est, separatione à communione. Hoc erat tum extremum ecclesiæ supplicium, & sicut apud Iureconsultos, ciuilis mors dicitur exilium: ita apud Apostolos & horum successores, pœna capitis erat ab ecclesiæ consortio submouisse. Ad hanc sententiam non solum inuitabant exempla Christi, apostolorum & martyrum: uerum etiam metus propellebat, considerantes fore periculum, ut si ageretur terroribus, pro hæreticis fictos haberent Christianos, maiore Christiani gregis pernicie. Verùm ubi uicisset aliorum sententia, resque bene cessisset multis hac seueritate correctis, qui uel inuiti manserant in ea factione, uel ambigui, uel errore modò seducti, fortiter probauit Augustinus, quod prius improbauerat. Sed tamen aduersus tam furiosos latrones ac sicarios uerius quàm hæreticos, lex meo iudicio nimium mitis lata est, quæ primum nec corpus cuiusquam attingeret, nec quenquam facultatibus excuteret: sed tantum ecclesiarum hæreticarum facultates ad orthodoxorum ecclesias transferret: ad quas qui transire uellet, & ijs quas prius habuerat, & ijs quas inueniebat, uti frui posset, tanta mansuetudine, ut nec clericis & episcopis resipiscentibus suus honos adimeretur, tandem & mulcta cæteris indicta non admodum graui: qui quum essent pauci, nollent resipiscere. & adeò nihil

tentatum est de occidendis tam immanibus beluis, ut quum prius edictum Macedonij (ni fallor) præsidis sic ambiguis uerbis esset propositum, ut hæreticis uideretur minari necem, ni resipiscerent, Augustinus illum diligenter admonuerit, ne quẽquam interficeret, quum hoc ius ex cõstitutionibus Cęsareis haberet, laudetq́; quòd edicto posteriore uerborũ ambiguitatem explicuisset. Idem admonet præter alios Dulcicium tribunum, ne quem capite plectat. Ex his satis liquet, quantum illorum animus abhorruerit ab hac confiscationum, carcerum, suppliciorum, incendiorum sæuitia, quæ nunc quibusdam & nimium & sola placet, præsertim ex eorum numero, qui perfectionem Christianæ pietatis profitentur, quorũ omne studium esse decebat mederi potius quàm interimere, & legum sinceritatem sua intercesſione mitigare. Nunc etiam ultra principum edictum sæuitur ab istis clementiæ magistris. Cæsaris edictum habet, legitimè conuictis, quàm hoc interdum fiat legitimè, mea nihil refert: tamen multis incognitum non est. Nam hoc hominum genus ferè nullis legibus paret, nec ecclesiasticis nec prophanis: sed quicquid uolunt, sanctum est. Mihi nulla placuit unquam hæresis, nec ulli unquam faui, faueo, fauturus'ue sum hęretico, nisi spe medicandi, ne quis me suspicetur hæc mea causa dicere. Nullum abstractum ab ecclesia caulis adiunxi mihi, sed ipse constantisſimè persistens in ecclesiæ consortio, nonnullos ad illius societatem reuocaui. Tantum loquor de quorundam sæuitia, quos oportebat esse mitisſimos, etiamsi principes terrerent gladio, si qui episcopi pro sua autoritate potestatem ad improborum terrorem exercerent. Nunc contrà fit, ut illorum sæuitiæ monarcharum ac præsulum autoritas cogatur frenum imponere. Eoque huius negocij principatus summis ecclesi-

proc-

proceribus delegari ſolet, ne iſtis liceat, quicquid libet. Quid autem quorundam ſeditioſis apud populum uociferationibus, ſæuitiaque profectum ſit, res ipſa loquitur. Fortaſsis è longinqua regione nonnunquam ſcribunt principi quod uolunt: ille reſcribit, Si ſic habet res, ſumatur ſupplicium. Hoc reſcripto non liberantur, ſed onerantur illorum conſcientiæ. Præterea quum iudex laicus pronunciat ex illorum relatione, non ex cognitione cauſæ, totum iudicij pondus in ipſos recidit. Iam mihi confer epiſcopos ecclesiæ proceres cum monachis, confer ſicarios Donatiſtas cum his qui forte dixerunt monachorum ordines non eſſe neceſſarios eccleſiæ, aut in concionibus Chriſti ſpiritum inuocari decentius, quam uirginem matrem, aut ſe dubitare, an horum temporum confeſsio ſit inſtituta ab ipſo Chriſto, & an ſacerdotum cœlibatus ſit iuris diuini: confer lenitatem Cæſareæ conſtitutionis uix impetratæ à Theodoſio, & confer atrocitatem ſuppliciorum, quibus nunc agitur cum idiotis, etiam in qualemcunque inductis errorem, deſiderabis planè in nonnullis exemplum eccleſiaſticæ manſuetudinis. Sed poſtea, inquiunt, ex non ſine cauſa lata eſt ſeuerior. Non damno auterium, tantum doleo tam aſperum remedium Chriſtianorum peccata meruiſſe: & parricidarum applicijs indoleſco, tamen hunc dolorem publicæ ranquillitatis reſpectu conſolor. Eodem modo ſum ffectus erga illos, qui quoniam ſanari non poſſunt, eceſſariò tolluntur, ne plures trahant in luem. Quicuid agit legum fortaſſè neceſſaria ſeueritas, certè ıcerdotum & monachorum eſt ſtudere ſanandis otius, quàm extinguendis. Principum conſtituones nunquam improbaui, quanquam & ipſos portet legum rigorem ad Chriſtianæ moderatios lenitatem, quatenus licet, deflectere.

Multum enim intereſſe debet inter principem ethnicum & Chriſtianum : rurſum plurimum intereſt inter prophanum principem & eccleſiaſticum. Poſtremò nonnihil intereſt inter præſulem autoritate publica præditum, & monachum aut theologum, quorum eſt cum omni manſuetudine docere. Quale eſt autem, olim nullis theologiæ ſcholis inſtitutis, ſolo Dei uerbo feliciter pugnatum eſſe cum hæreticis: nunc quum orbis celebribus Academijs ſit plenus, articulis & faſciculis rem tantum geri? Quid autem reprehendi poteſt in Paraphraſi, niſi quòd non meminerit de Conſtitutione monarcharum poſterioribus annis inuenta? id non licuit, eo quòd illic Euangeliſtam facio loquentem, qui conſtitutionem illam non nouerat? niſi debui ſic illum inducere loquentem, Vſque ad annos octingentos Chriſtus neminem hæreticum uult occidi, ſed poſt illud tempus exorietur alia lex, ut exurantur. Ineptè nimirum imaginantur, ſermonem hunc à me dici his temporibus, quum dicatur ab Euangeliſta priſcis eccleſiæ temporibus. Neque Chriſtus illic agit de gladio principum, quum eccleſia tot à Chriſto paſſo ſeculis egerit ſub principibus ethnicis: ſed de ſtudio loquitur Apoſtolico cũ manſuetudine pertrahẽdi omnes ad ſalutem, exemplo ſummi paſtoris, qui uenerat non ad perdendas animas, ſed ad ſeruandas. Ita fit, ut hęc mea interpretatio non officiat principum conſtitutioni. Nam illa docet manſuetudinem euangelicam, non adimit principi ius gladij: illa præſcribit quid illi congrueret tempori, non quid in fine ſeculorum exactura eſſet hominum improbitas. Nonnullę principum leges ad terrorem eduntur ueriusquàm ad exemplum. Atque ut prophani iudicis eſt eximere gladium interdum, quo unius interitu ſeruet multos: ita quoties error, aut caſus, aut ętas excuſat

ſat crimen, & ſpes eſt correctionis, debet meminiſſe Chriſtianæ clementiæ. Quin & illud inſpiciendum, an monarchæ ius habeant, ob quoduis delictum, capitis pœnam indicere. Tum illud etiam uidendum, an principes uoluerint ob quemuis errorem, qui uideri poteſt hæreticus, hominem tradi flammis. Etenim ſi certus eſt error, nihil hic opus eſt theologis, quum tantum ſit cognitio facti: ſi dubius eſt, non eſt cuiuſuis theologi, ſed Romanæ ſedis potiſsimum de Articulis fidei dubijs iudicare. Multo durius eſt ob articulos non ſolum dubios & controuerſos, uerum etiam leuiculos hominem flammis tradere. Sed multo duriſsimum ob titulos, quos ipſi ſuo arbitrio confingunt ſubinde nouos, hoc eſt contra doctores ſcholaſticos, hoc eſt ſuſpectum, hoc ſcandalodes, hoc contra laudabilem conſuetudinem, hoc malè ſonans ut iacet, hoc impertinenter dictum, & huiuſmodi innumeros, ut nihil ſit, quod non aliquà pateat calumniæ, ſi maleuolus acceſſerit animus: & interim tamen diſputant, an eccleſia poſsit condere nouũ articulum fidei, quũ iſti quoties commodum eſt, gignant eos in ipſa cognitione, nonnunquam & poſt editam ſententiam. Res agitur per relatores, deputatos, ac iudices monachos, nec ſincerè, nec legitima iuris forma, pronunciant in carcere tres priores, monachis duobus teſtibus, & apparatur rogus. Hæc neſcit princeps, cuius lex prætexitur, priuato quorundam odio ſeruiens, quum in publicam utilitatẽ ſit edita. Hęc quoniam fieri compertũ eſt, admonendi erant principes: quæ tamen admonitio nec hæreticos ueros & inſanabiles ſubleuare, nec ſinceros inquiſitores grauare debet. Conſtitutio quæ in Cod. libro primo, tit. de hęreticis Manichęis & Samaritanis fertur octaua, ſolos libros & chartas iubet exuri: doctores tãtũ capite

 plecti,

plecti, diſcipulis decem librarum auri mulcta dicitur: eos uerò qui non ſolum audiuit illos, uerum etiam contemptis principum legibus, libros illorum apud ſe ſeruant, manifeſtum hæreſeos fauorem præſeferẽtes, in exilium deportari iubet. Nec hæc tantum conſtitutio ferit quoslibet hęreticos, ſed nominatim Manichæos, Apollinariſtas, & Samaritanos, qui manifeſtam docebant blaſphemiam. Huiuſmodi ferè ſunt quæ præcedunt eodem titulo, quæ iubent inquiſitionem etiam uſque ad capitis pœnam extendi: ſed exprimunt certas hæreſes. Similiter eodem libro, titulo de ſumma Trinitate, &c. Arianos exprimit. At hi ſpoliabant Dei filium, & multo magis Spiritum ſanctum ueritate diuinæ naturæ. Quemadmodum Apollinariſtæ uerum hominem negabant, detrahentes illi meliorem hominis portionem, nimirum animam humanam: Donatiani furioſi latrones erant, non ſolum peſtilentiſsimi ſchiſmatici. Non hic agebatur, an hæc confeſsio ſit inſtituta à Chriſto, an conſtitutio hominis pura obliget ad crimen, an ſymbolum ſit fruſtulatim editum ab Apoſtolis, an Apoſtoli calluerint linguam Gręcam: ſed de maieſtate Chriſti, deque ſumma Chriſtianitatis. Iam per pontificum conſtitutiones, quæ ſunt in Decretalibus libro 5. titulo de Hæreticis, & in ſexto eodem numero ac titulo, conuicti, & in errore perſiſtentes, aut in hæreſim abiuratam relapſi, tantum iubentur tradi curiæ ſeculari: quanquam hic Gloſſematographi de ſuo adiecerunt, Aut comburantur. Quando Pelagianis aut Iouinianis ex Cæſarum edictis dicta eſt mulcta. Nunc ad ignem pertrahitur, qui dubitet, an Romanus pontifex ius habeat in purgatorium. Et olim in ſynodo epiſcoporum hæretici, citati reddebant ſuæ doctrinæ rationem: conuictis libera erat optio, utrum mallent ipſi in ſuum dogma pronunciare anathema, an

ſimul

simul cū dogmate feriri anathemate: hoc est, à communione separari. Nam hæc tum erat pœna ecclesiæ grauissima. Berengario qui non de confessionis origine, neque de purgatorio postulatus erat, sed de ueritate corporis Christi: ne tum quidem uis est adhibita, quum semel dimissus in eundem errorem esset relapsus. Nunc interdum monachi uanum spargunt rumorem, mox ueluti suspectum pertrahunt in carcerem: ibi disputant suo more, notantur articuli, & parantur fasciculi.

Linum fumigans non extinxit Christus, nec arundinem quassatum confregit. Ouiculam ab initio persequutus est lupus, illa artem semper tolerantia uicit. *Esaiæ 42.*

Censura insignium Iurisconsultorum de Lamijs, quæ pœnitentes, pœnas euitant corporales: nec in criminalibus soli standum esse confeßioni. *Cap.* XVII.

AT in sagarum patrocinium annectam censuram eximij iurisconsulti Pauli Grillandi de Sortileg. 10. uolumine Tractatuum, quæst. 7. fol. 44. pag. 235. Nota, ait, unum ualde singulare, quòd istorum apostatarum duæ sunt species. una est, quæ simpliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam dæmonis: altera est, quæ postquam Christi fidem abnegando reliquit, & deiecit ex corde suo, iterum se baptizat expressè in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit, licet utraque species sit damnata: prior tamen, si peccatū suum reuocat, admittitur ad pœnitentiam, & euitat pœnas corporales: sicut hæretici. ut l. Manichæos. C. de hæreticis. Identidem theologi authores Mallæi, in tertiæ partis initio, quæstione 35. his uerbis docent: *Lamiæ pœnitentes euitāt pœnas corporales.*

Ex corde uerò apostatę si nolūt resilire, ut hęretici impœnitētes, tradentur curię seculari. Si aūt uelint, recipiuntur prout hæretici pœnitētes. iuxta c. ad abolendam. §. pœnitēti. de hæreticis lib. 6. Concordat Raymun. tit. de apostolica. c. reuertentes. ubi dicit: Quòd reuertentes ab apostasiæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi: & hic sumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decretorum, caus. 26. quæst. 5. episcopi. Ex præmissis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruspices, incantatores & sortilegi, atque cæteri huiusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminandi: & nisi resipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quod in ultimo Acquirensi capitulo, ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de Ciuitate Dei idē uidetur asserere, ita dicens: Quæ magorum præstigijs fiunt, non uera, sed phantastica esse probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

Si urgeatur hic denuò propria earum confessio: cum D. Ioanne Francisco Ponzinibio Placentino, Tractatuum uolumine decimo, de Lamijs, respondere audeo: Cum tales personæ sint illusæ, ut dictū est, ergo debere dici, earum confessionem etiā esse erroneam, nec admittendam. l. error. & l. cum post. C. de Iuris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de Interroga. action. Confessio enim debet continere uerū & possibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de confess. per gloss. in c. fi. de confess. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed ista respuunt ius & naturam. ergo non sequitur: Istæ mulieres sic cōfitentur, ergo sic est. Nam confessio longè distat ab actu (uel actus possibilitate) & quicquid est contra naturam, deficit in suis principijs, ergo naturaliter est impossibile. Præterea in criminalibus regulariter non statur

tur soli confessioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. 1. C. de confess. & dicam infrà in 2.no. Nec obstat, quod dicit Bald. in d. l. si quis non dicam rapere: quia eius dictum procedit in hæresi, in quantum perficitur in sola mente & cogitatione: quo casu bene, ut inquit ipse: quia cogitatio mentis, quam solus Deus nouit, non potest aliter probari, quàm per confessionem: ideo statur soli confessioni. sed confessio, de qua in casu nostro, continet actum ab extra, & minus possibilem de iure & natura, ac etiam minus uerisimilem: & ideo potest dici, quòd licet, quoad ea quę credunt, sit standum confessioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & uoluntate, non tamen quo ad hoc, ut quia sic sit, uel sic fiat, sicut asserunt. Hactenus ille. Nec est quòd hic lex Cornelia de siccarijs & ueneficis mihi obtrudatur, quæ suũ paulo pòst sortietur locum, ubi de ueneficorum pœnis agetur

In criminalibus non est stãdum soli confessioni.

Præclara eximij Iurisconsulti Alciati sententia, & ex Grillando historia de Lamiarum innocentia.
Cap. XVIII.

NArrat item D. And. Alciatus, hæreticæ prauitatis (ut uocant) inquisitorem in sub alpinis uallibus, aduersus hæreticas mulieres, quas ueteres Lamias, nos Striges uocamus, inquisiuisse, & supra centum flammis consumpsisse: quotidieque ceu noua holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucę helleboro potius quàm igne purgandæ uidebantur: donec rustici arreptis armis uim illam inhiberent, & negocium ad episcopi iudicium deferrent. Et pòst: Et quamuis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseuerarent eo potissimùm tempore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse

Lib. 8. Parergon iuris, cap. 22.

fuisse dicebantur, se exploratum habere, in lecto potius secum fuisse: tamen respondebatur, non illas, sed cacodæmonem potius, uxoris forma assumpta marito illusisse. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illam uerò cum marito fuisse, præsumis? Cur uerum corpus in ficto lusu, phantasticum in uero lecto cōminisceris? Quid hic opus est usque adeò augere miracula, & non tam Theologum quàm τερατόλογον agere, sæuioremque partem in pœnis eligere? Constabat ex illis actis, semel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine IESV appellato, omnem illum apparatū, omnes saltatrices cum amasijs suis repentè euanuisse: quî fieri id potuit, si uera fuissent corpora, & nō phantasmata, & Tantali horti? quod apud Philostratū libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus censuit: & apud Plutarchum in Bruti uita C. Cassius. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariq; ludificationi tribuūt: unde Ephialtici, afflati, superstitiosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamē medicamentis curantur: uidenturq; hæc esse quæ Plinius & alij ueteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaq; herba emendari censuerunt: ut etiam harum plerasq; curari posse sit uerisimile, nisi quòd pauperes & femellæ omnes sunt, quibus talis facultas non suppetit. Ego certè magis iuri Pontificio, cōmuniq; nostratium doctorū interpretationi hac in quæstione, quàm Theologis istis tribuerim, maximè in re à synodo decisa in concilio Anquirens. cap. 1. ubi talia phantasmata mentibus à maligno spiritu irrogari ait. & rursus: Infidelis, inquit, non in animo, sed in corpore euenire opinatur: quis enim in somnijs & nocturnis imaginibus non extra seipsum deducitur? Quæ etiam uidetur fuisse Augustini sententia libro 18. de Ciuitate Dei, cap. 18. ubi: Verū, inquit,
corpus

corpus nulla arte dæmonũ conuerti poteſt, ſed phantaſticum: quod etiam cogitando ſiue ſomniando per rerum innumerabilia genera uariatur: & cum corpus non ſit, corporum tamen formam capit, ſopitis aut oppreſsis corporeis ſenſibus, ita ut uera corpora alibi iaceãt, ſenſibus obſeratis. Nec refert quòd ibi Herodiadi aut Dianę honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

Paulus Grillandus de Sortil. 10. uolum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinenſis habebat uxorem maleficam ſiue ſtrigam, ut uulgò dicunt. De crimine autem ſolum erat ſuſpicio, non certa noticia. Nam quum aliquoties à marito rogaretur, num eius eſſet profeſsionis, negabat conſtanter. Creſcente porrò rumore, & uiris fide dignis apud maritum eius flagitij uxorem inſimulantibus, quòd ea familiariter uteretur alijs mulieribus huius criminis ratione cognitis, cum quibus etiam ſe turpibus miſcere ſceleribus, & nocturnos agere cœtus uidebatur: decreuit maritus ipſam in eiuſmodi operibus obſeruare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè inuigilare. noctesq́; circiter duodecim egerat inſomnes, attendens ſtudioſè, num illa aliquò ad dæmonum luſum uel aliud maleficium noctu euagaretur, & num penes ſe in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conſcendiſſet: nihilq́; unquam fraudis comperit, ſed manibus illam ſemper in lecto contrectauit. Quum uerò poſt dies paucos unà cum quibuſdam alijs de eodem crimine accuſatis in carcerem conijceretur, ſubdereturq́; quæſtionibus, confeſſa eſt demum, ſe tali interfuiſſe luſui unà cum alijs mulierculis incarceratis, flagitijq́; huius reis, tali die, undecimo menſis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebátur & aliæ. Maritus uerò in coniugis patrocinium aſſerebat præſtito iuramento grauiſsimo, eam illa nocte deſignata, & maximè illa hora, ſecum decubuiſſe in eo-

in eodem lecto: & se eam tum studiose non semel tantum tetigisse, sed pluries, ac cum ea loquutum fuisse.

Pœna, qua Lamias afficere solent Bononienses. Cap. XIX.

SOlent Bononiæ maleficos utriusque sexus, quorum damnatæ incantationes generi humano, uel uitæ bestiarum minus nocuissent (quos muliebri in sexu lingua uulgari le strige Itali appellant) nudos ad umbilicum usque ueteri ex palatio educere, asino impositos inuerso corpore, ita ut ligatis manibus caudam asini, quem lento ductu præibat lictoris minister, retinerent. Capiti imponebatur mitra chartacea, in qua terrifici cacodæmones, qui forcipibus suis ignes infernales mouerent, depicti erant. Interea dum solenni hoc progressu circumducuntur, à lictore comitante uirgis egregiè in pectore & dorso cæduntur. Cum uerò è foro publico peruentum esset in cœmiterium ædis Dominicanæ, nobilis sepultura gentis Germanicæ, deponebantur ex asino, & à carnifice in conclaue quoddam superum deducebátur, cuius pergula firmata cancellis ferreis, ijsque raris, cœmiterium uersus spectaret: quæ destinata pœnæ hæreticorum à monachis monasterij illius, inquisitoribus hæreticæ prauitatis, perhibetur. Hinc capite galeato sedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impositi, ter in pergulam prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem consistebant. Interim à spectante foris turba, ridente, clamanteque lapidibus impetebantur: frustra tamen ferè, ob interpositos cancellos ferreos. Tandem uinculis soluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabantur in exilium.

Infinitis certè modis præferri decet hanc moderationem magistratus Bononiensis, quæ nonnihil adhuc

huc uetustatis Italicæ prudentiam sapere uidetur, præ aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocaustum præcipites nimis feruntur: eoque non minus affici, quàm innocentis sanguinis effusi fumo dæmones, uidentur:

O' *cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.*

Mulieres minus puniendas esse uiris. Cap. XX.

DIci solet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minusque puniendas esse quàm uiros, cæteris tamen per omnia paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenij. l. sacrilegij pœnam, in prin. D. ad legem Iul. pecul. & l. si adulterium. §. stuprũ, & §. fratres, & §. incestam. D. ad legem Iul. de adul. & c. sicut dignum, in prin. extrà de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. ubi scribitur: tanto grauius uiros puniri oportere, quanto magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exemplo regere fœminas. Et facit text. in l. quisquis. §. ad filias. C. ad. leg. Iul. maie. ibi: Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus, &c. Et quod uoluit Bald. in l. quicunque. col. 3. uersic. sed pone statuto. & uersic. & in summa. C. de ser. fug. In quam sententiam apud Saxonem historię Danicæ libro 6, Ericius uir quidam multæ prudentiæ contendit, muliebribus erratis sæpius ignoscendum esse, nec pœnam infligendam, nisi correctio culpam corrigere non potuisset. Et illud Æneæ apud Virgil. libro 2. Æneidos.

—*Nullum memorabile nomen*
Fœminea in pœna est.

Plinius libro 8. Natur. hist. scribit, leonem, ubi sæuit, in uiros plus quàm in fœminas fremere: ueluti natura eum docuerit, mulieres mitius quàm uiros, esse tractandas. Aristot. lib. Problemat. 29. capite 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius, sit,

ſit, quàm uirum, quanquam naturæ ratione mas fœmina præſtantior eſt? an quia mulier imbecillior eſt, minusq; proinde iniuriam facere poteſt: etenim eniti aduerſus id quod longè infirmius eſt, nihil uirile, imò ſtolidum atq; iniquiſsimum eſt. Hęc ille, quę tam ad animum quàm ab corpus referri poſſunt. Tradit Vopiſcus, Aurelianum imperatorem, cum Zenobia ad pœnam uocaretur à militibus, quòd ſibi Imperium uſurpaſſet, illam uita donaſſe: quòd indignum exiſtimaret, mulierem interimere. In quá ſententiam Euripides in Hecuba, ὡς ἀποκτείνειν φθόνος γυναῖκας: Quam inuidioſum interficere feminas? Quandoquidem, ut idem in Hercule furēte ſcribit, mulieres quodammodo ſunt maſculis miſerabiliores.

τὸ θῆλυ γάρ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων. Cui aſtipulatur Bald. conſil. 96. factum tale eſt: Carolus lib. 2. quòd mulier miſerabilior eſt uiro.

Quomodo Lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ ſint reducendæ, & quæ eis ſtatuenda pœna: nec omnem uoluntatem eſſe puniendam. Cap. XXI.

QVum ergo errore & phantaſia Lamiæ deluſę & ſatanæ peruerſa inſtitutione ſeductę cognoſcantur: nec alicui ab ijs malum reuerà, at ſolum imaginatione illatum eſſe ſciatur: ſaniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonij ludibrijs, Chriſto ſacramentum rurſus præſtent, atque ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura reſtituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem myſteriorū Dei diſpenſatorem eniti deceret, ut ad Chriſti ouile reduceretur ouis perdita, nemo nō nouit. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & cōmunes preces ex animo fuſæ. Admodum piè hic D. Iacobus admonet: Fratres, ſi quis inter uos errauerit à ueritate, & conuer-

Iaco. 5.

conuerterit quis eum, sciat quòd qui conuerti fecerit peccatorem ab errrore uię suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Nec hæresis solùm in errore, quòd quis dæmoniorum doctrinæ adhęret, figitur: sed in sui confidentia quoque, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim, seductionemq; mentis cófessus hæreticus, semper remissionem, ueniamque, ex Patrum consensu & Christiana mansuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, penè est innocens. & apud Ecclesiasticum legitur: Pœnitentibus dedit uiam iusticiæ. Eiusmodi itaque malè à dæmonio persuasę, & resipiscenti feminæ, rectiusq; iam in Christianæ fidei sanctissima basi confirmatæ, pecuniarum quoque (si eius res ferant) mulcta in pauperũ subsidium imponi potest, & quæcunque alia arbitraria, non tamen uitæ pœna, pro delicti ratione & magnitudine. Vel si iniungere uoles mulctá eiusmodi feminæ irrogatam à Romanis pontificibus in taxa sacræ pœnitentiariæ, ut ipsi uocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierem incantatricẽ, postquam superstitiones abiurauit, in quolibet supradictorum casuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiam ex usu ob reipublicæ tranquillitatem conseruandam uidebitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec uitæ innocentia uerè se conuersam esse, & fidelem, persistereque comprobet, ac deinde libertate hospitij pristina rursus donetur, non contraierim. Eiusmodi esto pœna temeritatis, quòd dęmoniacæ suggestioni & ludibrijs non satis constanter restiterit, immò etiam consenserit fatua.

In Thyeste.
Eccles. 17.

Quòd si quis contentiose uoluntatem seuerius puniẽdam defendat, is primùm distinguat inter uoluntatem hominis sani perfectam, quæ in actum uerè dirigi cœperit: & inter uitiatæ mẽtis sensum, uel (si uo-

Non omnis uoluntas punienda.

les) corruptam amentis uoluntatem : cui suo opere, quasi alterius esset, colludit diabolus, nec alius insulsè uolentem subsequitur effectus.

Tale uoluntatis uitium impingi etiam possit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut uel hæc uel alia se designasse mala falsò imaginentur, fateanturque : qui tamen à Deo renes & corda scrutante, non æquè plecti permittuntur, ac alij mentis compotes : multo certè minus ab hominibus id fieri oportuit. De ijs quid sentiam, qui elementa commouisse, aerem turbasse, grandinē acciuisse calamitosum in frumenti & uinearum perniciem, & rerum aliarum stragem, creduntur, Lib. 2. cap. 30 explicui: ubi argumētum ea de re prosequi, ut continuum filum, ad certiorem intelligentiam malui, quàm eo diuulso Lectorem suspendere.

Apoc. 2. *Luca 12.*

Confutatio sententiæ Georgij Pictorij, qua Lamias crudeli morte puniendas esse, defendit.
Cap. XXII.

Argumenta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunarib. dæmonibus, defendit, Lamias inclementer uel igne uel alio quouis tormēto esse tollendas, sparsim in his nostris libris tam solidè confutata esse arbitror, ut superuacaneum certè iudicem, illi uel paucis respondere, uel plura his adijcere. Enimuerò earum phantasiā à dæmone uitiatam esse, ut neminem nisi opinione læserint, satis superque demonstratum est. quemadmodū etiam manifestè ostendi, dæmonem, uti spiritum, ossibus & carne, quæ in actum uenereum requiruntur, carentem, cum femina cōgredi neutiquā posse. Quod tamen Pictorius hic negat, & se Augustini & Conciliatoris sententiæ præferre ait cuiusdam Marci testimonium, qui insignis satanæ cultor, in Chersonneso uitam

uitam egit solitariam, Michaeli Psello familiaris: atq; dæmones genitalia habere, & fœcundos esse semine, docuerit: quod hi salaces istis deformosissimis peco-ribus (sic Lamias appellat) generandi studio in locel-los infundunt, & proles excitant, sed nostris dissimi-les, & nanos fermè simias referentes. Vnde hęc Mar-cus nouisse potuit, nisi quod, dum familiariter dęmo-num cōsortio uteretur, in ea forma ab ipso descripta, oculos illius deluserint, & præstigijs umbram pro re obiecerint, aut eius phantasiam, ut & Lamiarum, hu-iusmodi suggestione uitiarint. Debuit adhæc, ut phi-losophus, cōsiderasse, omne semen generare suū simi-le. Quorsum ergo nani ex dęmonū, qui spiritus sunt, semine gignentur? quæ eorum similitudo? in quibus cōueniunt? in quantitate'ne, aut in substātia? simias-ne itidem referūt in generando dæmones, qui formā norunt mentiri quamcunq;, etiam angelorum lucis? Si procreandi his potētiam tribuere uoles, malos gi-gnent genios uel spiritus. analogiam etenim rerū hic statuere oportet. Accedet quoq; immortalitas, qua ra-tione à creationis primordijs in tam numerosam ex-creuerint sobolē ad hoc usq; seculum, ut nihil præter has laruas nostris sedulò obuersari oculis, nec usquā hominem ab harum infinitis myriadibus securum fore, non mirum sit. Hanc sententiam qui conuellere uolet, rationes adducat, quibus, ut nugis his, imò a-pertissimis mendacijs credam compellar. Demiror sanè, doctum uirum hic sibi illudi, sensusque perstrin-gi sinere. Aliam insuper punitionis occasionem nimis friuolam adiūgit, quòd harum Erynnarum numerus in tam immensum excresceret pelagus, ut ab earū in-cantationibus tutus degeret nemo, nisi combureren-tur. Imò nusquam ab harum læsione securius ui-uitur, quàm ubi hæc uictima locum habet nullum, nec eæ igni mandantur, nimirum ubi diaboli dolus

artes & præſtigiæ, quibus nocte diuque in ſuam illi-
cere naſſam homines incredulos,uel modicæ fidei ſa-
tagit, innotuêre: ubi in cunctis afflictionibus Deus
omnipotens,iuſtus & miſericors cognoſcitur implo-
raturque: ubi ad Chriſtum unicum diaboli ſupplan-
tatorem, eiuſdemq; regni ſtrenuum euerſorem con-
fugitur,ubi ordinata à Deo media non negliguntur:
ubi quod ſolius diuinæ maieſtatis eſt, ſatanæ aut ma-
leuolæ anui non attribuitur.

Ad Ludouici Milichij cẽſuram de Lamiarum pœ-
nis, uti quoque ad Iacobi domini in Lichtenburch
iudicium, quemadmodum & illi qui legem Impera-
toriam in concione allegauit, & Moſem cap.22.Exo-
di,abundè toto hoc Libro reſponſum eſſe exiſtimau',
ut frequentiori repetitione minimè opus eſſe ſen-
tiam.

Veneficarum pœnæ. Cap. XXIII.

Veneficarum pœnæ.

NOn aliò torquenda erit lex Cornelia, quàm in
ueneficas. Quæcunque enim feminæ morbos,
ſiue mortem,aut iacturam, alicuius ueneni po
tentia cuiquam induxerunt, Veneficarum nomen &
punitionem merentur: atque his,pro criminis quali-
tate pœnam uel aggrauant, uel moderantur leges.
Quemadmodum ſi quæ philtro uel amatorio poculo
apud procos, aut alios, amorem extorquere conten-
dunt, eoſque interim uel dementant, uel morbis ex-
cruciant, non tamen uita orbant: ijs noxæ magnitu
dinem & uoluntatis ſtudium, pœnæ grauitatem ue
moderationem præſcribere iuſtum eſt.quod de quo
cunque illato rerum diſpendio dictum ſemel uolo
Hic lex Cornelia de ſicarijs & ueneficis celebratur

Lex Cornelia.ff.lib.46. tit.8.

Qui uenenum malum necandi hominis cauſa fec
rit,uel uendiderit,uel habuerit,plectitur.Eiuſdem le
gis pœna afficitur, qui in publicum mala medicam
ta uẽdiderit, uel hominis necandi cauſa habuerit. I

ex Senatusconsulto relegari ea est iussa, quę non quidem malo animo, sed malo exemplo, medicamẽtum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ conceperat decesſit. Alio Senatusconsulto effectum est, ut pigmentarij temerè cicutam, salamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid lustramenti causa dantes, pœna teneantur eiusdem legis. Hic Mosis quoque edictum habet locum, φαρμακοὺς ὀυκ ἐπιβιώσετε, aliàs περιβιώσετε. sic legis uoluntatem explicuerũt Septuaginta interpretes: Veneficos non patieris uiuere: aut, si mauis, ueneficas (genere feminino) ut uolunt Hebræorum interpretes. Eæ certè non aliæ erunt intelligendæ, quàm quas Moses & illud seculum nouit: Sagas autem uulgò nobis dictas, & à me descriptas, ne quidem Christi tempora norunt, multo minus Mosis. quorum uerò incantatorum Scriptura meminit, omnes sunt magi infames.

Exod. 22.
Pœna ueneficarũ à Mose constituta.

Porrò feminas ab initio ad ueneficium fuisse procliuiores uiris, grauisſimi testantur authores. Refert Diodorus libro quinto de Antiquorum gestis, Hecatem feminam omnium primùm aconitum inuenisse, & ad uenena mortifera conficiẽda summum studium operamque impendisse. Quin apud Romanos feminæ ueneficijs primùm usæ sunt, ut testantur Liuius libro 8. & Valerius libro 2. tit. de Institutis antiquis. & nonnihil D. Augustinus libro de Ciuitate Dei 3. capite 17. Plinius autem libro uigesimoquinto, capite secundo scribit, scientiam feminarum in ueneficijs præualere. Quid enim (ut subdit) non repleuêre fabulis Colchis Medea, aliæque? in primisque Italica Circe, dijs etiam asscripta? Sed & præter istas, apud Horatium nunquam non uidebis magas & ueneficas mulieres memoratas: Gratidiam, quam & Caniliam appellat, Saganamque & Veiam Neapolitanas,

Feminæ ab initio ad ueneficium procliuiores.
Exod. 7.
Leuit. 19. 20.
Deut. 18.
Es. 8. 29. 47.
Psalm. 57.
2. Paral. 33.
Eccles. 12.

Foliam Ariminensem, & alias: uiros autem neutiquã. Quin & apud alios scriptores, plures etiam alias reperies: Mycalen scilicet, Erichthonen, Dypsadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illam Parysatis matris Cyri famulam, Martinam quandam Cornelio Tacito memoratam libro secundo Annalium, & Locustam apud eundem, ad fin. propemodum lib. duodecimi, & alias ferè infinitas. Vetus est prouerbium de mulierum ueneficijs, Θετταλικὴ γυνὴ, id est, Thessala mulier, Suidæ memoratum, quo scilicet utimur in ueneficas mulieres: quoniã ea gens, & præsertim fœminæ, præ cæteris hoc nomine sunt notatæ. Quintilianus lib. 5. Orator. instit. tit. de Argumentis: Latrociniũ, inquit, facilius in uiro, ueneficium in fœmina credam.

Ouid. in epi. Sapphus.

In Perside ueneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerent, rursusq; alio superinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid autem hic statui debeat de ijs, qui uenena in hominum uel pecorum perniciem appararint, siue mares siue feminæ sint, prudentis Magistratus æquitati & iudicio relinquendũ censui: ne sibi extra professionis meæ limites quicquam præiudicari queratur ille, cuius ordinationem à Deo esse testantur literæ Sacræ. Sententiam tamen incomparabilis prudentiæ Atheniensium Areopagitarum raram, consilioq; certè maturo pronunciatam aduersus ueneficam, tanquã iudicij deliberati discretique exemplum, colophonis loco ex Aulo Gellio subiungere uolui: cuius hæc sunt uerba: Ad Cn. Dolabellam, proconsulari imperio prouinciã Asiam obtinentem, deducta mulier Smyrnæa est. Eadem mulier uirum & filium, eodẽ tempore, uenenis clàm datis, uita interfecerat. Atque id fecisse confitebatur: dicebatque se habuisse faciendi causam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filiũ mulieris ex uiro priore genitum, adolescentem optimum & innocentissi

Lib. 12. ca. 7. Val. Publiũ.

tissimũ, insidijs exceptũ occidissent. Idq; ita factum esse, cõtrouersia non erat. Dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquã ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat, quòd & confessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitũ uidebatur: & digna tamen pœna in homines sceleratos uindicatũ fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores, exercitatioresq; reiecit. Areopagitæ cognita causa, accusatorem mulieris, & ipsam quæ accusabatur, centesimo anno adesse iussérũt. Sic neq; absolutũ mulieris ueneficiũ est, quod per leges nõ licuit: neq; nocens damnata punitaq; est, quæ digna uenia fuit. Ex Valer. Max. libro 8. cap. 23. scripta hæc historia.

Anacephalæosis de Lamijs. Cap. XXIIII.

IAm tandem Lamias earum rerum omnium quæ illis ascribuntur passim nec naturali ratione, nec in facto causas esse, comprobatum satis arbitror. Nam si quid eiusmodi efficiunt, utiq; possunt etiam. actus enim præsupponit potentiam. Si uerò posse concludere uolumus, definiendum omnino prius est quo modo, quaque ratione posint. At neque per se, neque per incantationes, neque per dæmonem, neq; dæmones per ipsas ea præstare queunt.

Lamiæ non possunt, quod creduntur facere.

Per se quidem ipsas non posse, triplici ratione demonstrau mus. Quæ enim ad omnem actionem, siue simplex illa sit, siue certo fine fiat, requirũtur, agentis nimirum facultas, aptitudo patientis & subiecti, conueniens & posibilis applicatio, tribus his planè carent. Nam quod ad ipsas spectat, mortales sunt: quorum omnis facultas cum ex analogia consonantiaque corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil nisi intelligere & uelle: illo uerò tantũ possunt, quantum terrenorum sensuum termini patiuntur. Itaque

Per se non possunt.

Agentis facultas.

nec ad superiora sua potentia pertingunt, nec quicquam omnino possunt operari, quod sensibus nō respondeat. Sicut enim diximus, ad efficiendum aliquid, uel ad effectum producēdum in aliquid, necessaria prorsus est uirtus ac potentia causæ efficientis, haud secus atque πρός τι. Quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipsa ratione fieri non potest ut terram concutiant, nubes dissoluant, grandines prouocent, uentos cieant, imbres inducāt, fulmina euocent, tonitrua eliciant. Nullus enim uel noster esse potest actus, uel alterius agentis, nisi in patiente apto, beneque disposito. Non est autem ea aut uniuersitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea uel agere posint, uel ea ratione posint qua lamię creduntur, ut superioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multo minus hæc consequentur. Nec uerò causato, ut loquimur, plus uirtutis inesse potest, quàm ab influxu beneficioque suæ causæ proficiscitur. Incantationum carminumque causę sunt lamiæ, & ij qui ijs utuntur, quēadmodum uerborum omnium, quorum quis sit effectus, Aristoteles in secundo de Anima subtilisimè docet. Lamias autem hęc augendi nullá habere uim, nullam facultatem, iam ostendimus. Ergo nec incantationes talium effectuum sunt causa, nec lamiarum potentiæ suffragatur illa regula: Quicquid est causa causæ, etiam est eius causa quod causatum dicitur. Etenim licet priora duo quæ in omi actione requirūtur, non deessent, tertiū tamen hic deficere uidemus, Incantationes enim non esse mediū aptum inter homines & corpora cœlestia, multis in locis docuimus. Itaque uel hoc ipso totum negocium non solum impediretur, sed nec iniitui posset. Medium enim inhabile & inconueniens, impedit ut extrema uel coniungantur, uel in agendo quid consentiant. Nisi fortè cum

Subiecti ineptitudo.

l. si adrogator. D. de adopt. l. iurisperitos. §. cum oriundus. D. de excus. tut. l. pupill. D. de tut. & cur. Alex. Cons. 128. uol. 1. l. in omnib. 2. D. de oblig. et act. l. 1. C. de her. instit. l. si ego 1. D. si cert. pet. c. 1. §. hoc autē. qui feud. dar. poss.

l. etsi amicis. D. ad l. Iul. de adult. Doct.

l. fi. D. de flu. l. qui sella. §. fi. D. de seru. rust.

tè cum Platonicis constituamus, mundum hunc esse quoddam animal quod etiam sentiat, & aures oculosque habeat: cumq; Pythagora, cantibus eum delectari & moueri. *Macrob. in Som. Scip.*

Sed nec per diabolũ eas hæc pręstare ostẽdemus. Nam ut concedam etiam, quòd aut diabolum incantationibus suis posśint cogere, aut diabolus hęc sponte faciat, cum inuocatur ab illis: tamen nec ad id agendum compellere, nec illud per ipsum possunt efficere, quod in eius potestate non est. Licet enim ipse & omnia quę cõmemorauimus, & multa alia possit, quæ nobis miracula modò sunt, modò uidentur esse: non tamen ea præstare potest, quæ uel ipse, uel homo uellet: nec eo momento, quo uel ipse cuperet, uel clientes optarent & iuberent: sed ea quæ uult summus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, si quando post incantationes id quod uolunt consequatur, quia non ex libito, imperioque dæmonis aut illarum procedit, sed ex uoluntate iubentis aut permittentis Dei, quę nullius aut spiritus aut hominis nõ solũ in potestate, sed etiã in scientia est: fortuitũ id & hominib. & dæmonib. esse oportet. Quare nec magis eorũ causa sunt, quàm omniũ rerum quæ non à nobis fiũt, sed fortuito nobis licet optantibus accidunt. Nec deniq; diabolicæ naturæ uis obiectionem illam nobis subministrat, idem esse siue per se, siue per ipsum ea quæ ipsis attribuuntur, faciant Lamię: nec differre, utrum effectum producant, aut causam immediatè præbeant. *l. is damnum. D. de reg. iur l. 1. §. deieci se. D. de ui & ui arm. l. nihil interest. D. ad l. Cornel. de sicar.*

Postremum est, quod dici posset, dęmonẽ per anus hasce quæcunque suprà diximus operari, ut miseræ Lamię causę sint iustrumentales. Quasi uerò mille artifex earum egeat opera? Sed ut hoc non sit, quis non uidet inepta prorsus ad cœlum, aerem, nubes ac uentos commouendos edentulas anus esse organa? Ne

igitur illos nequam spiritus tantæ putemus & insipientiæ & inertiæ esse, ut has adeant: & naturam eò recidisse, ut per eas moueatur. Ad agendum enim aliquid, instrumenti conuenientia requiritur, & habilitas. Quanquam, etiam Lamiæ dæmonum ad ea quæ Deus opt. max. ijs permittit efficienda, necessaria essent, aptaq; organa, quá inde pœnam mererentur misere? Primùm enim hoc eas pati uideremus: Ergo minimè facere. Simul enim hæc non concurrunt. Tum etiam certum est, ex causa instrumētali actiones non censeri, nec finem eorum quæ fiunt ab organo dependere. argumento l. qui mihi donatum. D. de donat. Finis autē in maleficijs tantummodo punitur. l. diuus. D. ad l. Cornel. de sicar. Atque his propemodū rationibus fusius explicatis, firmissimisq; argumentis stabilitis, per naturam rerum, testem ueritatis optimam, fieri non posse declarauimus, ut quicquam eorū quæ dicta sunt, Lamiæ uerè possint. quòd primū est argumentum, eos quoq; nihil eiusmodi facere.

l. 1. §. ceterū. D. de Acq. poss.

l. Vranius. D. de fideiuss.

l. testium. C. de test. Bald. 7. col.

Secundum erat ex facto petitum, quod optimum ueritatis fundamentum est: quia ueritas est certæ rei noticia, habita maximè per usum. Vsu autē ipso deprehendimus, hos effectus falsissimè Lamijs tribui. Non solùm enim illæ calamitates, quarum causæ dicuntur esse, durant, atq; adeò redeunt, postquam iam è medio sublatæ in cineres redactę sunt: sed ibi quoq; tam crebræ tamq; uehementes quandoq; sunt, ubi lamiarū nec potentia nec nomē cognita sunt. Effectus autē non debet ascribi causæ: qua remota, idē nihilominus contingit. l. conditionib. pupillus, in pr. D. de condict. & dem. argumento l. antep. D. ex quib. causis maior. Cessante enim causa, necessariò quoque cessat effectus. Cum ergo ex facto habeamus, lamias neque per se neque per alium hæc efficere: sed alium absque

Experientia docet Lamias id non facere, quod ijs imponitur.

gl. in Auth. de mistr. cautei. in prin.

l. adigere. §. quamuis. D. de Iur. patrō. c. cum cessāte. ext. de appell.

illis,

illis, hoc est uel Deum ἀμέσως, uel diabolum, summi & omnipotentis Dei permissu: profectò nec æquum est, ut aut ex facto alieno onerentur, aut ibi pœna sit, ubi noxa non est. l. sancimus. C. de pœn. Satis est ut unusquisq; ex suo admisso sorti subijciatur. Cum uerò natura sit impossibile, ut nō modò lamiæ, sed & reliqui homines eiusmodi rerū causæ sint efficientes: nostrū sanè nō est, in præiudiciū alterius id esse possibile defendere. Neq; uerò de iure qd est possibile, quod natura sit impossibile. l. 1. gl. l. filius, D. de condit. instit. Et nihil est certius, quàm defectū potentiæ non solū actū, sed etiā actus præsumptionē impedire. Quā etiā ob rē non quæ qs aut uoluisse dicitur, aut potuisse ꝓbatur, attendūt iudices: sed ea quæ quis cōmisisse & fecisse demōstratur, quæq; ꝑ naturā rerū tā in potestatē quàm uoluntatē hominis cadūt. Quod adeo uerū est, ut etsi qs uel spōte uel aliter cōfiteretur delictū, quod aut simpliciter cōmittere nō potuit, aut certis de causis naturaliter cōmisisse nō uidetur: tamē ex eo puniri nequeat. Confessionē enim & uerū & possibile cōtinere debere, suprà docuimus. l. inde Neratius. D. ad l. Aquil. c. fin. de confess. in 6. & ibi gl. l. 1. C. de confess. ibi Bal. Et Angelus cons. 116. uol. 4. refert, mulierem quandam confessam, se marito uenenum propinasse, ex eoq; illum interijsse, ex tali confessione condemnari non debere: quia iudicio medicorum non erant lethalia pharmaca, quæ se dedisse confitebatur. Anno quoque 1563, uiderunt filij mei Patauij puerum rapientem in foro poma ab inuita muliere, leuiter uirga in dorso percussum, statim concidisse mortuum. Non tamen uerisimile erat, ex eo mortuum. difficillimum namque medicis uidebatur. Impossibilium autem & ualde difficilium idem propemodum est in iure iudicium. l. apud Iulianum. §. constat. D. de leg. 1. Quod etiam ad lamiarum spectat patrocinium,

l. in causæ. D. de procur.

l. crimen paternum. D. de pœn.

l. multum. C. si quis alter uel sibi.

Nil nisi possibile punitur.

nium. Vt enim fieri posse per eas concedamus, quæ posse creduntur: quid tamen ijs ipsis homini esse posset difficilius? Vix igitur etiam uero sunt similia. At quod uerisimile non est, attendi non debet. c. quia uerisimile. de Præsumpt. l. fin. in prin. D. quòd metus causa.

Causæ finales calamitatum quæ Lamijs imputantur c. cætero. de homicid. gl. 1. & Panor.

Adhæc quum de causa calamitatum earum, quas lamijs impingimus, certò non constet, hoc unum miseras etiam excusaret, quòd multiplices ac uariæ earum possint esse occasiones & causæ. Effectus enim qui multiplici ex causa colligi potest, iustiori semper asscribitur. c. estote. de reg. Iur. in antiq. Nec in dubio delictum omnino præsumitur. l. 1. C. ad l. Corn. de sicar. Iam uerò cum & de remota constet, & de propinqua, quæ propriè causæ appellatione continetur, non solum innocentes affligerentur respectu nocentis, quo nihil est periculosius. (l. fin. infr. C. de his qui latr. l. prægnantis. D. de pœn.) sed ipsi quoque Deo summá iniuriam inferremus, si manum eius nõ agnosceremus: hoc est, si quæ nobis uel ad pœnam, uel ad probationem, uel ad monitionem immittit, ea uel ab alio quàm ipso, uel ob alias causas quàm eas, uel per alia media quàm quibus à mũdi primordijs usus fuit, proficisci, & nobis imponi crederemus.

Iniuria Deo quomodo fit.

Bart. Cons. 6.

Ratio anima legis.

Non obstat igitur l. eorum. nec l. multi. C. de maleficis & mathematicis. nec earum auctoribus Diuo Constantino Constantioq; fit iniuria, licet alioquin legum emendationem summè uitandam esse non negemus, l. præcipimus. infr. C. de appellat. Nam cessante ratione legis, cessat lex. l. quod dictum. D. de pact. l. adigere. §. quamuis. D. de Iur. patron. Ratio enim est anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. c. ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationem accipit. l. cum pater. §. dulcissimis, D. de leg. 2. Doctores ibi. In l. multi, dicitur, multos

tos

tos artibus magicis elementa turbare, uitam insontium labefactare, manes accire posse: In l.eorum, dicitur maleficos morbos, imbres, grandines, uentos & remouere posse, & auertere: nec eos esse puniendos, qui incantationibus utuntur ad finem boni, sed eos qui ad finē mali. Bart. & Salyc. in sum. Atqui iam & ratione, & experiētia, & auctoritate probatum est, nihil istorum uerè per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correcta mihi uidetur lex. gl. ord. in l. 1. in uerb. prouidentia. D. de legit. tut. & in l. qua ratione. §. literæ. uerb. directam. D. de acq. rer. dom. Rationes autē non leues, quòd tempestates & aerem commouere non posint Lamiæ, Libro tertio, cap. 16. adduximus.

Leges de maleficis an locū habeant.

Experientiam suprà attigimus, nec certiorem habere possumus, quàm è Libro quarto, quem ex meris prope composuimus exemplis eorum qui cùm uel dæmoniacis, uel naturalibus morbis ac uitijs laborarent, maleficio tamen Lamiarum affecti credebantur. Sed & illa clarisima est, quòd quæ posse uidentur inducere & accire, nulla ui remouere posint, atque abigere. Sicut in magis Pharaonis notauimus, qui nec ranas nec cyniphes pellere, nec cauere sibi potuerunt, quin ulceribus affecti, suarum artium uanitatem detegerent. Vt enim facere uidetur, qui cum posit, non prohibet: l. adigere. in prin. D. de Iur. patr. ubi gl. ita non facere, qui cum uelit, nō potest. Per spiritū Dei non poterant. Quod si per ipsos stetisset quo minus abigerent, potuisse non inficiaremur. Idē hoc est, aliquē posse, uel stare per ipsum quo minus posit.

Exod. 9.

l. si bonæ fidei. D. de nox.

Restat autoritas, quam habemus maximam ex cōcilio Ancyrensi, 26. q. 5. c. episcopi. nec minorm à sanctis patribus, eorumque canonibus. 26. quæst. 2. c. illos. c. ex tuarum. c. fin. ext. de Sort. ubi Glossæ, & Doctores: qui omnes expressè testantur, hęreticum esse,

qui

qui credat huiusmodi per magos ac sortilegos fieri posse. 26. quæst. 4. c. igitur. & c. accusatus. §. planè. de hæretic in 6. quia tribuit creaturæ, quod uni soliq́ue Deo conuenit. 26. quæst. 2. c. qui sine Saluatore. Ioan. And. in rub. ext. de Sort. & c. 1. eod. Panor. Andr. Sic. in cons. 55. Oldr. in cons. 210. Quæ cum ita sint, legum illarum uerba non eò sunt torquenda, quasi Christianus Imperator, uel ipse crediderit, uel alios credere uoluerit, eiusmodi siue miracula siue calamitates ab hominibus per malas magicasúe artes edi ac perfici: sed ita potius accipienda, quasi desumpta & scripta ex opinione uulgi, & secundum communem loquendi formam: quam quidem obseruant & retinent plerumque legumlatores. Id quod ex l. nullus. eod. tit. alijsq́ue ll. optimè patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l. uni. C. de inoff. dot. Quanquam si authoritatem spectemus, quis est qui ambigat, in hoc negocio iuri diuino summam tribuendam & fidem & reuerentiam? In causis enim definiendis, ijs præsertim quæ spectāt ad animum, cuiusmodi nostra est, dicta Patrum & Canonum, legibus sunt preferenda Panor. in c. super illa. de secundis nuptijs. neque leges ipsæ dedignantur sacros Canones imitari. Auth. ut cleric. apud propriũ episcop. in fine.

Cæterùm aduersus ea quæ diximus pro defensione duarum istarum ll. instabunt fortasis & Molitor & alij, licet Lamias nihil eorum quæ dictæ ll. exprimunt, aut posse aut efficere concedatur, cupere tamen & uelle efficere: eadem autem seueritate uoluntatem sceleris, qua exitum, esse puniendum. l. quisquis, in prin. D. ad l. Iul. maiest. l. si quis non dicam. C. de episcop. & cleric. Illud uerò primùm exceptione clarissima possem elidere, quòd nullam aliam ob causam miseras & insontes anus uel capi

Voluntas Lamiarum.

tel

uel plecti fateantur oportet, quàm quòd eiusmodi quid uel fecisse uel procurasse credantur: alioquin proprio se iugularent gladio. Nec enim aliter legitimè non modò condemnari, sed etiam torqueri possent. Secundò respondeo, illam iuris regulam, In maleficijs uoluntatem spectari, non euentum. l. diuus. D. ad l. Corn. de sicar. præterquam quòd uarias habeat limitationes, hic quoque non adduci posse. Est enim uoluntas illa, potentia facto proxima: & maleficium nihil aliud, quàm malum hominis factum. At facit, qui facere potest: & id facit demum, quod fieri per ipsum potest Vnde nihil aliud illa definitio denotat, quàm paria esse, delinquere, uel delictum attentare. dictis ll. l. is qui cum telo. C. de sicarijs. Lamias uerò nostras hæc nó posse, satis credo sæpe multumq; demonstrauimus. Itaq; nec facere quid eiuscemodi (defectus enim potentiæ impedit actum) nec uelle censendum est. Neq; uerò quis id uelle uidetur, quod non potest. l. Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. si tibi. §. unius. D. de opt. leg. c. cũ à nobis. de sentent. excom. Quæ igitur horum facinorũ uoluntas in Lamias cadit, si modò uolũtas iudicanda sit, nó nisi uana esse potest & debet. Inanis enim est uolũtas, nisi facultas adsit, & potentia. l. nolle adire, in prin. D. de Acq. her. & ibi notat Alex. l. pater Seuerinam, in prin. D. de cond. & demonst. Nihilq; est aliud quàm uel puerilis animi persuasio, uel fallax opinio, uel simplex destinatio, quæ in uiuentiũ actionibus sola nihil efficit. l. si nondum. C. de furt. Vel cogitatio tantũ, qua cum nihil sit liberius, eius nemo pœná patitur. l. cogitationis. D. de pœnis. c. cogitationis. dist. 1. de pœnit. l. si fugitiuus. l. sępe, in fin. de uerb. sig. d. l. inficiádo, in pr. de furt. Propositũ enim in méte retentũ, nihil operatur aut in publicũ, aut in priuatũ alicuius detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorũ quorũlibet impunita manet,

d l. multum. C. si quis alt. uersib.

Voluntas, destinatio, cogitatio maleficij.

manet, quæ quis & aggredi & perficere potest. Bal. in l. non ideo minus. C. de accusat. cum suis terminis contenta est. c. cogitatio non meretur, dist. 1. de pœnit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter impossibiles sunt, & in nullius hominis potestatem cadere possunt? Enimuero huiusmodi cogitationes ac desideria non hominis sani, sed amentis reuera sunt. Sanæ mentis uoluntas, rei possibilis est uoluntas. In ea paria sunt, nolle, & non posse. l. 3. C. de her. inst. l. 1. §. usus. D. de procur. Amens aũt & ratione caret, & uoluntate. Itaq; nec dolus in eo præsumi, nec culpa quidẽ ei qui suæ mentis nõ est, imputari potest. l. sed etsi. §. 1. D. ad l. Aq. Lamijs autem nostris tum ætatem decrepitam, tum ex miseria desperationem, tum phantasiæ uitium, tum pharmaca furorem inducentia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentem docuimus, ut quæ nec fecêre, nec potuêre, fecisse tamen se confiteantur, seque ipsas in apertam præcipitent sua sponte mortem. Quod nemo sanus, quantumuis fortis, unquam fecerit: quia uoluntas eius talis est, qualis esse debet. Est autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furiosorum illud est, amẽtium, ac infantium. His nullum omnino delictum imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de sic. Non si committant quod perduellionis & maiestatis rei. l. famosi. D. ad l. Iul. maiestatis. Cur ita? quia iudicio carent: hoc est, ea uoluntate quæ in maleficijs spectatur & punitur. l. qui iniuriæ. l. fin. l. uerum est. D. de furt. Quam etiam ob causam ut maximè Lamiæ nostræ possint quæ facere creduntur, & faciant quæ posse dicuntur: nihilo tamen magis puniri possent, quàm ill, quia non minus illa uoluntate carent malefaciendi, quæ pœnam meretur in maleficijs tantum, dictis ll. l. si seruus, §. etsi puerũ. D. ad l. Aquil. l. si quis testamentum

Lamiæ confitentes ea quæ sibi impenuntur, amentes sunt.

Bald. in l. 1. col. 5. C. de sac. eccl.

Aristot. in Ethic.

mentum.in fin.D.de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

Veruntamen,quoniam initium cuiusq; rei spectandum est,l.Pomponius.D.de neg.gest.& causa : nodus hic alter inijcietur;originem scilicet & causam huius siue uitiatæ uoluntatis,siue amentiæ attendi. Nam etsi necessitatis esse uideatur,tamen ab initio uoluntatis fuit.Deo etenim relicto, cum diabolo contraxêre, eumq; secutæ sunt lamię, deuiantes à tramite Catholicæ religionis : quod non solum hæreticum est,l.2.in fin.C.de hæret.& Manich.sed apostaticũ etiam l.3.in prin.C.de apost.Deniq; delictis semper obligatio naturalis inest ex tacito consensu delinquentis : quia delinquendo ipso facto sequenti pœnę consentire, ad eamq; se obligare uidetur.gl.in l.1.§.fin.D. de postul. & in l.si seruus. D. qui not. inf. l.Impp. D. de iure fisc. uers.tu huic pœnæ te subdidisti. Et sanè nulla potest misellis alia imputari culpa,nullaq; iustior earum puniendarum causa uel à Grillando uel à Molitore uel ab alijs Iureconsultis assignatur.Atqui rationibus innumeris ostendere possem,contractum ac fœdus hoc nullum esse : itaq; nihil in alterutram partem operari posse,nihilq; huc facere regulam,uniuscuiusque contractus initium spectandum esse,& causam l.si procuratorem,in prin.ff.mandati.l.1.§.non solum.depos.l.si tamen.ad Maced. Ac primo quidem ratione personarum : quia inter quos nulla est communio, inter eos quoq; nullum potest esse ius, nullus naturaliter contractus.Ratione rerum : quia quæ dari fieriue nec de iure nec naturaliter possunt,eorum nulla penitus est obligatio.Ratione conditionis adiectæ stipulationi, pactoue : quia nec in stipulantium est potestate, nec ita in casu posita ut natura sit possibilis. Ratione formæ : quia non ea fit quæ dat esse rei, cuiusq; omissio uitiat actum.Ratione dissensus : quia semper & de a-

Fœdus inter dæmonem & lamias nullum.

l. non solum. de act.& oblig.

l.cum hi.§.si prætor.D.de trans.

lio & aliter ſentit dæmon, quàm homo. Poſtremò nõ niſi imaginarium eſt uniuerſum negocium. Quæ autem in ſpiritu tantum fiunt, eorum per teſtes ueros ac certos, hoc eſt oculatos, non poteſt haberi ueritas. Itaq; fœderis huiuſmodi noticiam per experientiá, & ex facto conſequi nequimus. Eorũ enim quę nõ apparẽt, quęue nõ ſunt, nulla qualitas eſt. l. eius qui in ꝓuincia, ꝟ. D. ſi cert. pet. l. fin. D. pro ſoc. Cæterùm quoniã nõ id ſolum Libro ſecundo ſatis declaratũ eſt: ſed etiã ipſas aniculas, quæ plerunq; lamiæ dicuntur, dolo circumuẽtas, ui coactas, metu cõpulſas, errore inductas, ignorátia deceptas in hác credulitatis temeritatẽ incidiſſe: ꝓfectò nec hoc obijci miſeris poterit, ꝙ in cõtractibus attẽditur, quæ ab initio ſunt uoluntatis, ex pòſt facto fiunt neceſsitatis. l. ſicut. C. de act. & oblig. nec illud quod in hæreſi, delictum hoc ſola uoluntate, & in mente cõmitti. c. excõmunicamus. ꝟ. credentes. de hæret. Bal. in l. ſi qs nõ dicã. C. de epiſc. & cler. & alij doctores. Nam ubi nullus eſt cõtractus, ibi nec contractus initium: ubi uerò dolus, uis, metus, error, ignorantia, ibi neq; uoluntas, ut dixi ſuprà, neq; conſenſus eſſe poteſt: quare nec hæreſeos, nec alterius delicti, quod à ſolo animo pendet, ſuſpicio, aut pœna. Sunt. n. ea omnia uoluntati cõſenſuiq; cõtraria: in primis dolus ac uis. l. & elegáter. D. de dolo. l. in cauſæ. ꝟ. 1. de minor. l. 4. de reg. iur. l. 1. ꝙ metus cauſa, ibi: Propter neceſsitatẽ cõtrariã uoluntati. Labeo. n. dolũ eſſe definit, calliditatẽ, fallaciã, machinationẽ ad circũueniendũ, fallendũ, decipiendũ alterũ. l. 1. §. 1. D. de dolo. Quid aũt ad hæc tria grauius efficaciusque lamijs ſimplicib. accidere põt, q̃ dæmonis tẽtatio: cui lib. Primo docuimus nec uoluntatẽ deeſſe, ut totũ orbẽ terrarũ ſeducat: neq; diligentiã, qa alium actũ nõ habet: neq; technas arteſq; quibus circumuenire, fallere decipere non modò fœminam, ſed cõſtantiſsimum prudentiſsi-

1. de har. inſtit. l. 4. §. fi. de act. empt. l fin. de coll. bon.

l. in cõmodato § ſicut. D. cõmodati l. ſi quis argentũ. §. cum empt. C. de don.

Lamiæ nihil uoluntate, ſed omnia coactæ & deceptæ faciunt.

Apoc 12. 1. Pet. 5. & epheſ. ſuper. Matth. lib. 1.

dentissimumq; quemque hominum potest. 3. Sent. dist. 19. q. 3. num. 22. 23. uerba S. Bonauenturæ. His illum nostris mulierculis imponere, mentemq; earum capere, tum Canones docent, tum secunda libri secundi pars: partim intrinsecus, cum mala pro bonis, bona pro malis proponit, suadetq; miris & in uisibilibus (ut diuus Aug. ait) modis, per illam substantiã suorum corporum, miserrimarum corpora non sentientium penetrando, seq; cogitationibus earum miscendo: partim uerò extrinsecus, cũ per imaginũ simulandarũ callidam operationẽ, ut idẽ inquit, se corã illis in angelum lucis transformat, & Deum mentitur. Quare quomodo sæpe homo hominem dolo inducit ad aliquid instituendum, quod alioquin ne cogitaret quidem: ita mirũ nõ est, inquit Grillandus, ut mulier ex se pudica, dæmonũ tentationibus ad eam quã alioquin odit, delabatur impudicitiã. Illecebras enim oẽs & intus suggerũt, & foris ostentãt, ut in Libro primo demonstrauimus.

Gen. 3.
26. q. 5. epist. De lamijs.
Lib. de diuin. dæm. 3. & 5.
De Spirit. & anima c. 28.
36. q. 4. c. sciẽdum.
Ad Simplic. lib. 2 q. 3. d. c. episcopi.
2. Cor. 11.
Tract. de sortileg. q. 5. nũ. 5.

Veniamus ad uim, quæ maioris rei impetus est, qui repelli non potest. l. 2. D. quòd metus causa. Quid aũt dæmonis impetu uiolentius? quo cũ repentinos & extraordinarios animæ infligat excessus, ut inquit Tertullianus, primùm mentem harum muliercularũ ita subiugat, captiuamq; ducit, teste concilio Ancyrano, & D. Augustino, ut credant ei quod nec est, nec esse potest. deinde corpus uniuersum ita obsidet, ut cõtra corporis naturã moueatur: deniq; linguam earũ sic occupat, ut non nisi quando uult ipse, nec aliud quàm quod ipsi placet, eloqui possint. Suppetit illis, ait Tertullianus, ad utramq; substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multũ spiritualibus uirib. quas uel eo magis attẽdere debem9 in hac quęstione, q & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareãt, eodẽ teste in Apologet. cont.

d. q. 26. De ciuit. Dei lib. 2. c. 10.

gent.c.22. Itaq; neq; culpa sua, neq; uolentibus hęc accidunt, quæ uel in mente, uel ope corporis, uel in lingua committuntur. Primùm enim, cui uolenti fit uis ac iniuria? deinde quis ui resistere potest? l. ex conducto. §.1.V. Seruius. D.lati, Deniq; qua custodia consequi posset hominum quisquam, ne damnum iniuria dari posit? l. sed de damno. d. tit. l. si ea. de act. empti.

l. 1. §. filij. de iniurijs, l. cũ donationis. C. de transact.

Metus.

Tertium erat metus: qui quid aliud est, quàm instantis uel futuri periculi causa, mentis trepidatio? l. 1. D. quod metus. At suprà docuimus, ea omnia quorum metus merito & in homine constantissimo cadat, l. 6. d. tit. pericula, cruciatum corporis, mortem & uiolentam & naturalem, l. interpositã. de transact. partim reuera miseris aniculis dęmonem intentare ac minari, partim ipsis etiam captis ac circumscriptis earũ mentib. ut ait Tertullianus, tanto terrore obijcere ac inferre, ut cum eorum omnium sibi potestatem esse fingat, eas facilè quiduis uideri facere ac pati cogat. Nam & præsentia mala quib. premuntur ac exercentur, paupertatem, odia hominum, calamitates uel se mentitur immisisse, uel etiam Deo permittente immittit, uel ita delusis earum sensibus imprimit: ut licet nihil eorum patiantur, tamen quasi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum ostentás, aut successuum meliorum spem inijciens, fidem ac obsequiũ misellis extorqueat. Hic est certè illatus timor. l. metum autem. d. tt. Enimuero quoscunque superat dæmon, per mœrorem superat, teste Chrysostomo libro 3. de Prouident. Timor autem, & tristicia quædam est. Omnes enim ex malo æquè timemus, si immineat, ut affuturũ: & dolemus, si præsens iam sit, & lædat. Nam quod lędit, naturæ contrarium, ac uoluntati est. Quicquid autem fit occasione alicuius inuoluntarij, inuoluntariũ & est & dicitur l. qui leuandæ. D. ad l. Rhod. Hoc est, propter quod credulitatis temeritatem in la

7. Ethic. Aristot.

mijs perfectæ uoluntati nequimus imputare.

Restat error & ignorantia. Clarum autem est, errantis nullam esse uoluntatem, & ignorantis nullum consensum, l. si per errorem. de iurisd. omnium iud. l. sed hoc. D. de public. & rect. Quin & hunc inuito simi lem esse, l. qui potest. §. 1. de reg. iur. & furioso l. si à furioso. D. si cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictũ est suprà. In lamijs autem nostris, error mentis ac cæcitas uoluntatis primum à morbo pendet naturæ, cuius factum æquo animo ferendum est, l. in summa. §. apud. de aqua plu. arc. Melancholicis enim morbis tam grauiter omnes plerunq; uexari, nos Lib. secũdo, & Alciatus suprà singulari capite, docuimus, ut nec ap prehendere, nec dijudicare quicquam rectè possint, multo minus eligere, quodq; electionem consequitur uelle, quòd omnino liberum denotat arbitrium, l. fideicommissa. §. quanquã, de leg. 3. Tanto maius mentis uitium est quod patiuntur, quàm amoris furor: quo tamen nihil esse uehemẽtius, dicitur in Aut. quib. mod. eff. leg. §. illud quoq;, minusq; puniendum. Secundò, in tantam mentis alienationem incidunt diaboli ludibrijs quibus diximus & mentem earum capi, ut nesciant quid agant, & oculos perstringi, ut scilicet uideant credantq; quod non est. Adeò facti quoq; nõ alieni modò, uerum etiam sui, quod mirũ est, probabili certaq; laborant ignorantia. quo magis diuini iuris ignorantiam in ijs præsumendam & excusandam censeo. Nam si corruptum sensum omnib. animantib. communem habent, si deprauatam phantasiam & apprehensionẽ, si diaboli tum internis tum externis fit ludificationib. ut idipsum quod & agunt, & uelle uidentur, nesciant: qui uel intelligẽt, quale sit id ipsum, in quo consentiunt: uel dijudicare poterunt, faciendum sit, an secus? Adhæc ut nec morbus uitiatæ rationis, nec tantæ fraudes quãtas adhibet dæmon in-

Error.

cap. 18.

Ignorantia facti propria in lamijs.

teruenian t: fit quandoq; per neglectam diuini iuris ac sermonis tum promulgationẽ, tum interpretationem, eorumq; culpam ad quos eæ pertinent, ut in hãc credulitatis temeritatẽ incidant: nonnunquã ætatis infirmitate: semper aũt sexus tum imprudentia, tum imbecillitate: cui ꝓpter eas causas quas Lib. tertio retuli, specialiter indulgeri & faueri, suprà singulari capite docuimus, præterquam quòd generaliter deceptis subueniatur. l. & primo. §. uerba ad Vell. & impotentib. l. non enim. D. ex quib. caus. maior.

Cap. 20.

Nunc igitur satis arbitror constare, in animum harum mulierculaꝛum delictum omnino, quod in sola mente cõsistit, ac uoluntate, nulla ratione cadere posse: nec eandem earum in fide rationem esse, quã aut hæreticorum, aut apostatarũ. Hæreticũ enim schisma facere, & ꝑtinaciã uoluntatis suprà docuimꝰ: apostatã uerò spontanea ac uoluntaria animi malicia reddit.

Quæcunq; uerò iam summatim diximus, eò recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor Lamias animo cõmittere, & uoluntate facere uolunt, potius in mẽte pati, quàm facere, uideamus. Nihil enim agit in seipsum. l. ille à quo. §. tempestiuum. D. ad Trebell. Nihil autem magis differt inter se, quàm agens & patiens. l. Vranius. D. de fideiuss. argumento l. prætor. de tut. & cur. Quare cõmiseratione potius quàm pœna dignæ sunt, omniq; potius auxilio, quòd dolum, uim, metum passis, furiosis, deceptis, ignorantib. impotentibus aut ipso iure competit, aut ratione suadente tribuitur. Neq; uerò pœna pœnæ potest esse, nec afflictionem afflicto addere debemus. l. nauis onustæ. §. cum autem. D. ad l. Rhodiam. c. ex parte. de cler. ægrotan. §. quod si uis fluminis. Instit. de rer. diuis. & 7. q. 1. c. cum percussio.

Lamiæ commiseratiõe dignæ, nõ pœna.

Eccles. 4.

Atque hæc sanè naturalis est ratio, cur neq; furiosi, neq; phrenetici puniendi sint ex aliquo delicto, quòd satis

satis suo furore torqueantur, & sua calamitate puniantur. l. diuus. D. de off. præs. l. pœna. §. sanè. D. ad l. Pōp. de parric. Itaq; fati ut illos, sic & nostras, infœlicitas excusat. Animo enim illi ac rationis ui destituti sunt, nec ullũ habent aut mentis aut uoluntatis cōsensum, ut satis est superq; dictũ. l. 2. C. de cōtrah. empt. Atqui neq; delictũ sine consensu potest cōmitti, ac ꝓposito. l. 1. ff. si quadrupes paup. fec. dic. neq; iniuria inferri sine animo iniuriandi. l. illud. §. sanè. D. de iniur. Ergo nullo modo ex delicto uel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neq; leges suis pœnis. l. infans. ff. ad l. Corn. de sicar. nullo modo ob parricidium cōmissum culeo insuuntur. d. l. pœna. §. fin. nullo modo inferunt iniuriá, sed eam patiuntur, d. §. sanè. nullo modo tenētur Aquilia, ob damnũ datũ. l. sed etsi quēcunq;. §. igitur iniuriá. ff. ad l. Aquil. nullo modo eorũ factis leges uel prēmiũ uel pœná ꝓponũt: sed ꝑ talibus habēt, ac si fortuita sint, in q̄bus nullius spectari posit hominis uel deliberatio, uel actio, uel cōscientia. l. fin. in fin. ff. de administ. tut. At & nostras, de quib. agimus, animo (sine quo delinq, usucapi, possideri neq̄t) itē mēte, uolũtate, rōne, cōsensu, deliberatiōe, βουλήσει, cōsilio carere, iá ad nauseá ostēdim⁹. Quid igit̃ grauius delinquũt, q̃ furiosi, quá phrenetici, quá dormiētes, q illis ęq̄parát: c. maiores. §. si. ext. de bapt. Neq; ꝑfectò absimiles sunt nostrarũ muliercularũ actiones, seu poti⁹ pasiōes, illis dormientiũ, quas Bart. in l. ut uim. ff. de iust. & iur. recenset, & Cardin. Zabar. in d. Clem. un. de ijs q de nocte surg. hom. cōmis. Et tñ ille legum Coryphæus, talia cōmissa rectè excusat, tanquá ea hominis peracta operatione, quę sensu, quę uolũtate careat. Dd. l. pœna. ff. ad l. Pōp. de parr. nō sec⁹ atq; à furiosis ac insipidis patrata. l. fluminũ. §. uitiũ. ff. de dá. infect. l. q occidit. ff. ad l. Aql. Cur ergo nostrę quarũ similis est rō, magis peccēt illis q dicunt nō pec

care. gl. in c. testamentũ. 6. dist. Quid magis illarũ urgetur confessio, quàm furiosorũ, quibus calamitate nõ pares, sed superiores sunt: cum tamen illorum confessio nulla sit, uti ꝓbauimus ex l. in negocijs. D. de reg. iur. l. 2. §. furiosus. D. de iur. codicil. c. fin. ext. de succes. ab intest.

Nisi fortè replicent, eas pro meritis uolũtatum diuino iudicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipientibus eas præuaricatoribus angelis, ut ait D. Augustinus lib. 2. de doct. Christ. c. 23. Atqui fateor, diuinam iusticiam generaliter hominis meritum præsupponere, diuerso tamen effectu: quia sanctis afflictiones, post peccatorum remissionem, certamina sunt, & exercitationes, ut probentur: reprobis, sine remissione supplicia, pœnæq; iniquitatis. Itaq; non solum improbi & in corpore & in anima affliguntur, sed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex uirga Dei flagellantis aliquem, præsumendum statim est facinus aliquod eius, quod etiam ab hominibus puniri debeat. Nam ea ratione dæmoniacos quosque maiori pœna esse aggrauandos à magistratu diceremus. Sed illa sibi relinquenda esse, uel uno hoc innuit Deus, quòd ipse puniat ac exerceat eos. Quod enim à magistratu puniri uult, id ipse uicissim illi detegit & relinquit, cuius opera sunt misericordia & iudicium. Etenim cum tribus tantum modis peccare possimus, quorum Primus complectitur omnem interiorẽ motum ac conceptum in intelligentia uel affectibus, etiamsi uoluntas non consentiat: Secundus tum incidit, quoties uoluntas cum motibus & affectibus consentit: Tertius, quoties re exequi conamur, quod cogitamus & uolumus: magistratus non ulterius procedit ad animum aut uoluntatem puniendam, quàm si emerserit & constet: Deus autem in illa secretiora, inque animum ipsum ac cogitationem hominis animaduertit.

Augustinus lib. 2. de Pecc. mort. & remiss. c. 33. Iob. 23.

Magistratus in quæ animaduertat.

Quæ Deus sibi reseruarit punienda.

maduertit. Ea enim solus Deus cognoscit. In Clemēt. exiui. §. quáuis. de uerb. signif. Scrutator enim cordiū ac renum est: & tota intelligentia, tota anima, toto corde uult à nobis diligi. Nos uerò animum probamus uerbi factiúe præsumptione, nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. diuus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de sup. leg. l. reprehendenda. C. de instit. & subst. Neq; iudex uel uoluntatem uel maleficium punire potest, nisi consideret prius, & habeat factū quod animo metitur. Alber. in l. aut facta, uers. qualitate. de pœn. Breuiter, non nisi extrinseca inter homines puniuntur. Per ea intrinseca probantur. l. fin. infrà, C. de sicar. & passim Dd.

Sed illud etiam omittendum non est, etiamsi uim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere posse quod pati miseras uidemus: nec ex eo quod non uoluntate faciunt, & animi iudicio, sed ex ipso præcedenti delicto puniendas esse. l. nec timorem. D. quod metus causa. Quin cum dæmon etiam nihil eiusmodi rectè posit inferre sicut magistratus, l. 3. d. tit. uers. succurrendum illis esse potius, ex eo uidetur. Nam & contra dæmonis dolos officium sacerdotum sancti Patres in concilio Ancyrano requisiuêre, ut probēt ea omnia esse falsa, quæ miseris persuadet: tum etiam singulorum Christianorum, ut cōmune faciant se inuicem de tanti hostis fraudibus & potentia ac profunditatibus, ut uocantur in Apocal. c. 2. Contra uim autē habemus in primis panopliam Christianam, quam suprà descripsimus Lib. quarto, c. 1 & 2, dein uerò preces & obsecrationes tū publicas, quibus Deus moueri se confirmat, tum priuatas. Multum enim ualet oratio iusti, & oratio humilis penetrat cœlos. Contra morbum, medicorum opera, qui postquam unxerunt afflictas, hoc est, postquam adhibuerunt ea quæ oportet, commendant eas Deo, sicut

Quomodo lamiæ sint restituendæ.

26. q. 5. cap. episcopi.

Coloss. 3.

Ephes. 6.

1. Tim. 2

Matth. 18.

Iacobi 5.

Eccles. 35.

Vide suprà libro 5. cap. 27.

De Nat. & grat. c. 26. præcipit D. Auguſtinus: Oratio fidei ſaluabit infirmum, hoc eſt S. Iacobi conſilium. Contra metũ diligens ad tolerantiam & conſtantiã admonitio, ut reſiſtamus diabolo, quemadmodum Lib. quarto, c. 23. pręſcripſimus. Contra errorẽ prædicandus ſermo, inſtandum tẽpeſtiuè, intẽpeſtiuè, arguendũ cũ omni lenitate & doctrina. Semp aũt orandus eſt Deus, ut ipſe intellectũ earũ aperiat, cum proficiſcuntur in Emaus: hoc eſt, cum in hos errores animi iudicijq; delabuntur. Contra ignorantiam aũt, magiſtratus officiũ poſtulandũ, ut paſtorũ ſomnolentiã excutiat: ut quo tales oues & debiliores ſunt, & incautæ, magis propter ætatem delirã, & ſexũ fœmineum: hoc diligentius ac melius ijs caueant à lupis, easq; inſtruant de inſidijs eorum. Hac demum ratione in integrum reſtituendæ ſunt.

Iacob. 5. *Iacobi 4.* *1. Tim. 5.* *Auguſtinus in Ioan.* *Iacobi 1.*

Epheſ. 6. *Sexus, & ætas lamiarũ.* Etſi quoq; nec aſsidua ſpiritualium aſtutiarũ tentatio, nec tanti aduerſarij ineuitabilis impetus, nec tam iuſtus metus, nec tantũ corporis mentiſq; uitiũ miſeras omni uoluntatis culpa liberaret, licet uel hæreſi uel apoſtaſia laborare concederẽ: unica tñ aut ætatis infirmitas, aut ſexus ſimplicitas, uel id ipſum pręſtaret illis, uel pœnam certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorãtia quadam, imperitia, uel ſimplicitate, an uerò dolo, malicia, pertinaciaq; delinquat: ut ijs pſpectis, officio iudicis pœnæ tẽperẽtur. l. reſpiciendũ. l. aut facta. D. de pœn. l. quid ergo. de his qui not. infam. Dd. in l. 1. §. diuus. l. in lege Cor. D. ad l. Cor. de ſicar. l. pen. D. ad l. Põp. de parr. Quarũ aũt fœminarũ cauſam agimus, ſecundum plerũq; ſenectutis gradũ, & eã attigère partẽ, q̃ decrepita dicitur & eſt. l. 3. §. ignoſcitur. D. ad Sylon. & c. ult. diſt. 80. &c. quæ & ipſa morbus eſt, ut Menander ait, & ferè ſemper cum animi delirio & iudicij lapſu naturaliter

turaliter coniuncta est. Itaq; remouetur à republica gerenda, honoratur tamen. tit. C. qui se ætat. excus. l. maiores. l. semper, in prin. de iur. immun. l. nō tamen, in prin. de mun. & hon. & in criminibus pœnæ relaxationē & ueniam meretur, ut quos premit, eos & culpę suspicione liberet. d. §. ignoscitur. & tormētis eximar, Bart. in d. l. & in l. de minore, in princ. de quæst. Angel. in tractatu Malefic. gl. fama publica. uers. quæro quæ. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst. Anus autē nostræ non modò tum delirant, cum uiri, hoc est, in secundo ac extremo senectutis gradu: sed etiā quia mulieres sunt, magis repuerascunt: uel certè non minus in primo, quàm uiri in secūdo & ultimo. Primùm igitur uix est, ut crimen in mente ac uoluntate magis committant, quàm pueri, quiq; iudicio animi destituti sunt. Deinde uerò, ut tantum fauoris ac excusationis, ætatis lapsus non præstet: propter eū tamen nec torqueri debent, ut nunc fit: nec ea pœna affici, qua pessimus qu libet mulctatur.

Quod etiam ad sexum pertinet, cuius ut Libro secundo diximus, tanta est tum simplicitas tum lubricitas, ut in eodem grauius peccet uir quàm mulier. l. in multis, de stat. hom. 32. q. 6. c. indignantur. & c. seq. c. forus. de uerb. sig. Itaq; leniorem etiam meretur pœnam: ut in adulterijs, uir ut sacrilegus punitur. l. quāuis adulterij. C. ad l. Iul. de adult. fœmina castigata uel mulieribus incarceranda datur, uel in monasteriū condemnatur ad biennium. ext. de testam. c. Rainutius. & Aut. sed hodie. quæ est. C. de offic. ciuil. iud. & Nou. ut nulli iudic. §. adulteram uerò §. necessarium. Aut. sed nouo iure. quæ est l. quamuis. C. ad l. Iul. de adulter. sed & in crimine maiestatis: subuenitur enim simplicitati & ignorantiæ. l. 3 de iur & fact. ignor. l. iuris ignorantia C qui admitti. Dd. & Bartolus in l. si quis id quod. de iurisdict. omnium iudic. latissimè docent, *Sexus.*

docent, quomodo propter ætatem & sexum muliebrem doli præsumptio cesset, etiamsi in iure ciuili errent. Alex. cons. 103. uol. 1. Cepol. cons. 21. col. 6. & cõs. 24. Bald. in l. error. C. de iur. & fact. ignor.

Nec obstat hisce fauoribus ętatis ac sexus, primùm quòd longè grauius sit æternam quàm temporalem offendere maiestatem, l. hi qui sanctam. C. de hæred. Aut. gazaros, c. ubicunq;. de pœn. Secundò, quòd eá ob causam nulla sexus aut ætatis habeatur ratio in hęresi. Dd. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. Canonistæ in c. uergentis. de hær. in antiq. & in c. tum secundum leges. eod. tit. lib. 6. Tertiò, quòd in crimine maleficiorum ac sortilegiorũ specialiter excipiantur. l. etsi excepta. C. de mal. & math. quia in ijs omnes sine exceptione torqueri, notat. Hippol. in l. edictum. 3. col. D. de quæst. Nam ut à posteriori incipiam, magis ac ueneficis hic aduocatus nõ sum: sed delusis lamijs, quas multum tũ à magis infamibus, tũ à ueneficis distare declaraui Libro secundo. Ad alterum primò respondeo, quòd illi textus specialem prærogatiuam sexus & ætatis limitant tantum, quoad torturam, ut & in crimine læsæ maiestatis, l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. nõ etiam causam criminum. Semper enim hoc manet, qui iudicio animi caret, eum malè facere nõ posse. Secundò respondeo, satis magnum inter lamias & hæreticas esse discrimen, quòd singulari capite demonstrauimus. Demũ cum Oldrado dico, quòd etiam in his quæ formaliter, ac secundum leges canonesque non sunt hæretica, licet hæresim sapiant, detrahendum sit ob eam quam diximus mulierum simplicitatem & lubricitatem, l. 1. C. de iur. & fact. ign. l. ult. §. fin. de iure delib. l. pen. de his quæ sibi ascr. Et hoc, etiamsi in articulo fidei errent, ut idiotæ ac rustici. Sufficit enim ijs, ut loquuntur, implicita fides, & ne pertinacia contumaciaq; quadam errorem suum defendant. Bald. in l.

Lib. 6. c. 6.

Consil. 110.

error

error. C. de iur. & fact. ign. Atq; hac etiam ratione prima cadit obiectio. Quanquam ut grauius esse non inficior, in maiestatem diuinam delinquere: sic illud quoq; sciendum est, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere. Incomprehensibilis est enim, & longè à nostris remota sensibus, illa æterna, infinita ac spiritualis maiestas ac uoluntas. Quare qui in terrenis negocijs lyncei sumus, in spiritualibus & ijs quę ad Deum spectant, talpæ statim efficimur: non secus atque ij qui cum summa se putent oculorum acie prę ditos, quando in terris ea quæ sensu percipi possunt, acerrimè contuentur: si solem aspicere uelint, omnē illam aciem, extremam esse præ tanto fulgore sentiūt caliginem. Duabus igitur de causis facilior hominū in spiritualibus est lapsus, primùm, ob diuinorum naturam omni cogitatione humana superiorem: deinde, propter nostræ tum intelligentiæ cæcitatem, tum uoluntatis deprauationem. Quare si quis hac in parte delinquat & erret, mitior esse debet pœna, ac iustior uenia: & id quidem eò magis, si mulier, magisq;, si decrepita muliercula cadat.

DETERMINATIO PARISIIS FACTA PER *almam facultatem Theologicam, Anno Domini 1398. super quibusdam superstitionibus nouiter exortis.*

VNiuersis orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius ecclesiæ Parisiensis, & facultas Theologiæ in alma uniuersitate Parisiensi, matre nostra, cum integro diuini cultus honore spem habere in Domino, ac in uanitates & insanias falsas non respicere. Ex antiquis latebris emergens nouiter errorum fœda colluuie, recogitare cōmonuit: quod plerunq; ueritas catholica apud studiosos in Sacris literis apertissima

ſima eſt, quæ cæteros latet: nimirum cum hoc proprium habeat omnis ars manifeſtam eſſe exercitatis in ea, ſicut ex eis conſurgat illa maxima, Cuilibet in ſua arte perito credendum eſt. Hinc eſt Horatianum illud, quod Hieronymus ad Paulinum ſcribens aſſumit: Quod medicorum eſt, promittunt medici, tractant fabrilia fabri. Accedit adhæc in Sacris literis aliud ſpeciale, quod nec experientia & ſenſu conſtant ut aliæ artes, nec poſſunt ab oculis circumuolutis nube uitiorum facilè deprehendi. excæcauit enim eos malicia eorum. Ait ſiquidem Apoſtolus, quòd ꝓpter auariciam multi errauerunt à fide. Propterea non irrationabiliter idolorum ſeruitus ab eodem nominatur: alij propter ingratitudinem, qui cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, in omnem idololatriæ impietatem (ſicut idem commemorat) corruerunt. Porrò Solomonem ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira Cupido. Alios poſtremò miſera timiditas tota ex craſtino pendens in obſeruationes ſuperſtitioſiſsimas impiasq; depulit: quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeij Magni, & apud hiſtoricos de plurimis notũ eſt. Ita fit, ut recedens peccator à Deo, declinet in uanitates & inſanias falſas, & ad eum qui pater eſt mendacij tandem impudenter palamque apoſtatando, ſe conuertat. Sic Saul à Domino derelictus, Pythoniſſam, cui prius aduerſabatur, conſuluit. Sic Ochozias Deo Iſrael ſpreto miſit ad conſulendum deum Accaron. Sic deniq; eos omnes qui fide uel opere abſque Deo uero ſunt, ut à deo falſo ludificentur, neceſſe eſt. Hanc igitur nefariam, peſtiferam, mortiferamque inſaniarum falſarum cum ſuis hæreſibus abominationem plus ſolita noſtra ætate cernentes inualuiſſe, ne forſan Chriſtianiſsimum regnũ, quod olim monſtro caruit, & Deo protegente carebit, in-

bit, inficere ualeat tam horrendæ impietatis & perniciosissimæ contagionis monstrum, cupientes totis conatibus obuiare, memores insuper nostræ professionis, proque legis zelo succensi, paucos ad hanc rem articulos damnationis cauterio, ne deinceps fallant incogniti, notare decreuimus, rememorantes inter cætera enumerata dictum illud sapientissimi doctoris Augustini de Superstitiosis obseruationibus: Quòd qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt aut interrogant, sciant se fidem Christianam & baptismum præuaricasse: & paganum & apostatam, id est, retro abeuntem, & Dei inimicum, & iram Dei grauiter incurrisse, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. Hæc ille. Neque tamen intentio nostra est in aliquo derogare quibuscunq; licitis & ueris traditionibus, scientijs, & artibus: sed insanos errores atque sacrilegos insipientium & ferales ritus, pro quanto fidem Orthodoxam & religionem Christianam lædunt, contaminant, inficiunt, radicitùs quantum fas nobis est, extirpare satagimus, & honorem suum sincerum relinquere ueritati.

Est autem primus Articulus, quòd per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non sit idololatria.

Error: quoniam dæmon aduersarius, pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur: nec est honoris uel dominij cuiuscunque diuini uerè seu participatiuè uel aptitudinaliter susceptiuus, ut aliæ creaturæ rationales non damnatæ, nec in signo ad placitum instituto, ut sunt imagines & templa, Deus in ipsis adoratur.

Secundus articulus, quòd dare uel offerre uel promittere dæmonibus qualemcumq; rem, ut adimpleat

desiderium

desiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid osculari uel portare, non sit idololatria. Error.

Tertius, quòd inire pactum cum dæmonibus, tacitum uel expressum, non sit idololatria, uel species idololatriæ, uel apostasiæ. Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa: cuius effectus non debet à Deo uel natura rationabiliter expectari.

Quartus, quòd conari per artes magicas dęmones in lapidibus, annulis, speculis, aut imaginibus nomine eorum consecratis, uel potius execratis, cogere & arctare, uel eas uelle uiuificare, non sit idololatria. Error.

Quintus, quòd licitum est uti magicis artibus uel alijs quibuscunque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunq; bono fine. Error. quia secundum Apostolum, Non sunt facienda mala, ut eueniant bona.

Sextus, quòd licitum sit aut etiam permittendum, maleficia maleficijs repellere. Error.

Septimus, quòd aliquis cum aliquo possit dispensare in quocunq; casu, ut talibus licitè utatur. Error.

Octauus, quòd artes magicæ & similes superstitiones, & earum obseruationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibitæ. Error.

Nonus, quòd Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Decimus, quòd thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, sint ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blasphemia, quoniam Deus aliàs non puniret uel prohiberet.

Vndecimus, quòd talibus & taliter uti non est sacrificare seu immolare dæmonibus, & ex consequenti dam-

ti damnabiliter idololatrare. Error.

Duodecimus, quòd uerba sancta & orationes quędam deuotæ & ieiunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & alijs, & missarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiunt pro exercendo huiusmodi artes, excusent eas à malo, & non potius accusent. Error. Nam per talia sacræ res, imò ipse Deus in Eucharistia dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat dæmon: uel quia uult in hoc honorari similis Altissimo, uel ad fraudes suas occultãdas, uel ut simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Tredecimus, quòd sancti Prophetæ & alij sancti per tales artes habuerunt suas prophetias, aut miracula fecerunt, aut dæmones expulerunt. Error & blasphemia.

Decimusquartus, quòd Deus per se immediatè uel per bonos angelos talia maleficia sanctis hominibus reuelauerit. Error & blasphemia.

Quindecimus, quòd possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad uoluntatem seu desiderium alterius. Error: & hoc conari facere, est impium & nefarium.

Sedecimus, quòd ideo artes præfatæ bonæ sunt, & à Deo, & quòd eas licet obseruare: quia per eas quandoque uel sæpe euenit, sicut utentes eis quærunt uel prædicunt, uel quia bonum quandoque prouenit ex eis. Error.

Decimusseptimus, quòd per tales artes dæmones ueraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita se cogi fingunt ad seducendos homines. Error.

Decimusoctauus, quòd per tales artes & ritus impios, per sortilegia, per carminationes & inuocationes dæmonum, per quasdam insultationes & alia maleficia, nullus unquam effectus ministerio dæmo-

num subsequatur. Error. Nam talia quandoq; permittit Deus contingere: ut patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries: uel quia utentes seu consulentes propter malam fidem & alia peccata nefanda, dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illudi.

Decimusnonus, quòd boni angeli includantur in lapidibus, & consecrent imagines uel uestimenta, aut alia faciant quæ in istis artibus continentur. Error & blasphemia.

Vicesimus, quòd sanguis upupæ uel hœdi uel alterius animalis, uel pergamenum uirgineum uel corium leonis & similia habeant efficaciam ad cogendos uel repellendos dæmones ministerio huiusmodi artium. Error.

Vicesimusprimus, quòd imagines de ære, plumbo uel auro uel de cera alba uel rubea uel alia materia baptisatæ, exorcisatæ & consecratæ, seu potius execratæ secundum prædictas artes & sub certis diebus habeant uirtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide & philosophia naturali, & astronomia uera.

Vicesimussecundus, quòd uti talibus, & fidem dare, non sit idololatria & infidelitas. Error.

Vicesimustertius, quòd aliqui dæmones boni sunt, alij benigni: alij omnia scientes, alij nec saluati, nec damnati. Error.

Vicesimusquartus, quòd suffumigationes, quæ fiunt in huiusmodi operationibus, conuertuntur in spiritus, aut quòd sint debitæ eis. Error.

Vicesimusquintus, quòd unus dæmon sit rex Orientis, & præsertim suo merito: & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridiei. Error.

Vicesimussextus, quòd intelligentia motrix cœli influit in animam rationalem, sicut corpus cœli influit in corpus humanum. Error.

Vicesi-

Vicesimusseptimus, quòd cogitationes nostræ intellectuales & uolitiones nostræ interiores immediatè causentur à cœlo, & quòd per aliquam traditionem magicam tales possunt sciri, & quòd per illam de eis certitudinaliter iudicare sit licitum. Error.

Vicesimusoctauus, quòd per quascunq; artes magicas posimus deuenire ad uisionem diuinæ essentiæ, uel sanctorum spirituum. Error.

Acta sunt hæc & post maturam crebráq; inter uos & deputatos nostros examinationẽ: conclusa in nostra congregatione generali Parisius apud sanctum Mathurinum de mane super hoc specialiter celebrata Anno Domini M. CCC. XCVIII. die XIX mensis Septembris. In cuius rei testimonium, sigillum dictæ Facultatis præsentibus literis duximus apponendum. Originale huius determinationis est sigillatum magno sigillo facultatis Theologiæ Parisius. Ego inueni subiectam in fine Mag. sententiarum.

Epilogus Operis.

Non dubium mihi est, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunq; præstita reposituros: quorum pleriq;, ut iniquorum est iudicum, id quod non intelligunt, criminabuntur: alij, opinioni longa annorum serie, hominum animis irradicatæ, & uelut iure consuetudinario obfirmatæ, quacunque ratione patrocinari uolent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine insolescentes ex more, mordendi occasionem auidius quærent. Ad causas naturales quarumcunq; rerum miracula & monstra referent pugnaces Peripatetici: ac sacrosanctæ Scripturæ religioni, Aristotelis Platonisque rationes præscribere, uehementi pertinacia cõtendent. Hic Petri Pomponatij Man- *Epilogus.*

tuani, summi & clarissimi suo tépore philosophi, de Naturalium effectuum causis, siue de incantamentis Opus, abstrusioris philosophiæ plenum, requiretur, accuratiusq; euoluetur, ut oppugner, pessumq; eam: nisi in inuictis Christianæ philosophiæ fundamentis constabilitus, sermonis probabilitatem con-
Coloss. 2. temnam: ex D. Pauli, uasis electionis, cõsilio, qui studiosè præmonuit, uidendum esse, ne quis sit qui nos deprædetur per philosophiam, & inanem deceptionem, iuxta constitutionem hominum, iuxta elementa mundi, & non iuxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Pomponatium quoq; ante redditum spiritus extremi halitum resipuisse ex singulari Dei miseratione, nec per mansisse ἄθεον, sperare uolo. talem etenim fuisse, à clarissimo medicinæ ornamento D. Helidæo Foroliuiensi, eius olim discipulo, non semel auditum est.

At sibi iniuriam fieri à medico, quædam Scripturæ sacræ loca excutiente, & suæ uocationis metas transiliente, acclamabunt morosiores plerique Theologi: Ne sutor ultra crepidam, mordacius oblatrantes. His nihil aliud respósum uolo, quàm, D. Lucam euangelistam medicum Antiochensem fuisse: ac me ex eorum esse numero, quorum huc spectat studium,
...acer- ut si quo modo tãdem ex immensa Dei misericordia
...im. atque ineffabili Christi gratia, ad regale illud sacer-
...t. 2. dotium pertingere queant, cuius D. Petrus aposto-
...ia 61. lus & propheta Esaias meminerunt.

Quòd maleficij quosdam Ecclesiastici collegij homines impuros insimularim, si quoque ægrè ferant, id non debui non facere, argumenti ratione: atque apertius etiam nominibus eorum expressis potuissem, nisi modestiam hanc ex Theologia edoctus, hos Christianæ fidei euersores ac reipublicæ sedatæ turbatores, ut adhuc desistant, statuissem præmonere.

Cum

Cum magicorum flagitiorum reis mihi controuersia est, non cum uiris pijs, quos unicè ueneror & colo, ut si quis alius. Si iniustè se traductos illi conquerantur, ut in theatrum palàm mecum prodeant, suamq; tueantur causam, non detrecto.

Doctioribus quibusdam nostri ordinis uiris, uel etiam delicatioribus, si à me non sit factũ satis (quod equidem libenter fateor: quàm sit mihi curta supellex, non ignarus) ijs tamen rem exactius perpendendi, altiusque perscrutandi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, uerbis aptioribus, & ueritatis argumentis ualidioribus describendi, qualemcunque subministrasse occasionem pro ingenij tenuitate (quam certè magnã agnosco) uideor. à quibus si alicuius lapsus etiam admonear, conuincarque, plurimum à me reportabunt gratiæ: quemadmodum reliqui omnes, eodẽ me prosequuti studio: nec me errata retractasse pudebit unquã. non mihi usq; adeò Suffenus sum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Est aliquâ prodire tenus, si non datur ultrà.

Quòd contra legum duodecim Tabularum authoritatem, de ijs qui messes excantarunt, à uulgari opinione & Poetarum figmentis dissentiam, si grauiter tolerant Iurisperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia: quòd ueritatis in hoc argumẽti genere ab alijs inquirendæ, & criminalis sententiæ hic non secundum placita cæci in religione Christiana seculi, uerùm ex ipsis ueritatis mysterijs, debito ordine eruendæ, pronunciandæq; ansam porrigere qualemcunque uoluerim. Enimuerò si alicui in legitima sua uocatione præiudicandi animus mihi fuerit, temerarij hominis notam meo quodam merito haud recuso. Cæterùm si hac mea purgatione non contentis mordacibus inuidisque ingenijs, me conuicijs proscindere, imperitię redarguere, flagitij iniquè insimulare,

& calamum petulanter in me stringere lubeat: ea me Deum omnipotentem cõfirmaturum tolerantia confido, ut quoscunq; aduersariorum dentes & insultus, patiendo sim exuperaturus.

Irritas præterea suas apud me uident machinationes impij sacrilegique magi, quorum nec præstigijs, nec terriculamentis culmum quidem latum moueor, etiamsi me diris suis imprecationibus aut diabolicis exorcismis transformare studeant, aut ἐς κόρακας, uel (si malint) cloacas execrandis suis artibus compellere nitantur monstrifici malefici. Delphica in me diuinorum oracula, quibus nihil non sinistri mihi in Pythij templo cacanti, & ob id à Pisistrato tyranno statutæ pœnæ subijciendo, uaticinabũtur homines perditi, prorsus cõtemno. Incassum me nocturnis lemuribus, aut defunctorum manibus uel laruis terrebit tenebricosus necromantes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ lustralis asperginem, uel tædarũ ignem iuxta sepulchra arcesso: suis hi spectris me neutiquam fatigabunt. Tartarearum uocum barbarie aut murmurũ ludibrijs si me lacessat nefarius exorcista, non mihi curæ est. Incantatorum ligaturas, quibus prodigiosos accersere morbos, congressum impedire naturalem, imò eius organa pro suo arbitrio auferre & restituere posse credũtur, ne pili quidem facio, rideoq;. Si quid maligna imprecatione aut uitiatæ uoluntatis affectu in me possunt deliræ sagæ, eis & permitto, & remitto. breuiter, ut Horatius ait:

Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentaq; Thessala risu
Excipio. —

Vnicam solummodo ueneficarum pertimesco artem, quæ suis uenenis uel propinatis, uel admotis, uel spiritus attractione ferientibus plurima uerè, non phantasticè inferre nocumenta ualent: harum

causam

caufam defendendam hic cœpi minimè,fed iufta magiftratus cenfura difcutiendam decidendamque relinquo.

At ex labyrintho præftigiarum dæmoniacarum incantamentorumq; nonnihil extricatus,finem dicẽdo faciam de monftrofis his ludibrijs: excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriufque;facræ & phyficæ, ueritatem obfcurent, atq; maleficas diaboli artes occultẽt,ueftiantq;,quæ Domino Deo βδελύγματα fiue abominationes funt:has auerfemur,fugiamus & execremur, quacunq; etiã artificiofa proponãtur fpecie, Repugnemus & earũ illecebris & occafionibus obiectis, quę prima fronte blandiri & allubefcere uidẽtur. Nec folũ corpora noftra, non fponte mancipia & domicilia fatanæ faciamus:uerùm etiam illi,licet aftutiffimo καὶ πανουργοτάτῳ, uera fide & uitæ fanctimonia omnes adoriundi nos aditus pręcludamus, auxiliũ à Dei filio afsiduè ardentibus uotis implorãtes,nosq; uiuo Dei uerbo & Spiritus fancti ope uigilanter, ueluti in excubijs fedulò cõftituti,ita muniẽtes, quò etiã fi huiufmodi munimẽto tãquã firmifsimo uallo undiquaque obfeptos audacius infultet iuratus ille hoftis, nõ tamen ualida hæc fepta perfringat,expugnetq;.

Qualefcunque etiam afflictiones nobis impofitas, æquo animo cum Iobo fortiter toleremus, aduerfus Deum neutiquã cum gentibus fremẽtes,nec uetitam opem cum Saule inquirẽtes. Neq; etiam curiofi, cum Ephefijs,uel lafciui,quę nouiffe nos aut non intereft, aut nõ licet,fiue minus expèdit,anxiè indagemus: uel ex ijs,à quibus exquiri feuerè inhibuit Deus, fcifcitemur: fed illis quas Euangelij ueritas cõmonftrat, femitis infiftamus,inhæreamusq;,furiofas diaboli præftigias & lubrica triuia declinantes, ne quemadmodũ Iamnes & Mambres refiftebant ueritati, nos quoque Dei præcepto recalcitrantes, cum his qui à finiftris

erunt, horrẽdum olim Christi sententiam audiamus: Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Nihil autem hic ita assertum uolo, quod æquiori judicio catholicæ Christi ecclesiæ non omnino submittam: palinodia mox spontanea emendaturus, si erroris alicubi conuincar.

FINIS.

CENSVRA QVORVNDAM DO-*ctorum piorumq; uirorum de hoc Opere, explicata literis ad* D. Ioannem Vuierum *datis. quarum hæc prima Theologi cuiusdam eximij est, & abbatis doctrina, uirtute atque existimatione clarißimi: cuius nomen supprimere, ob quorundam qui se Theologorum nomine pallio pileoq; exornant, morositatem, malui.*

SAlue uir, ut eruditissime, ita multis nominibus mihi commendatissime.

Miraberis, sat scio, quid mihi in mentem ueniat, quòd cum te ne de facie quidem nouerim, aliquid ausus sim ad te literarum dare. Verùm non te lateat uelim, me huc uel inuitum, ac manibus pedibusque reluctantem esse adductum, ingenij tui pulcherrimis monumentis: quæ profectò eiusmodi sunt, ut uel saxa muta, nedum bruta animalia, in amorẽ pariter ac admirationem tui raperes. Nam liber ille tuus de Dæmonum præstigijs, Deus bone, quantum habet solidæ doctrinæ, acris ingenij, ac iudicij consummati? Quis putaret tam longè lateque patêre uestram Physicam? Nunquam mihi magis arrisit de uobis, quàm in præsentia, grauissimum Homeri testimonium:

Vir medicus multis alijs præstantior unus.

Certè

Certè librum illum nescio quo cum fructu, summa cum animi uoluptate, non tam legi, quàm penitus deuoraui. Quem equidem uideo talem esse, ut haud dubiè nomen tuum immortali cum gloria ad posteros transmittat. O' fœlicem Cliuiam, quæ tantos habet literarum heroas: fœliciorem, quæ, ueluti eam decet, eos amplis stipendijs alit, meritissimisque auget fortunis: fœlicissimam, cui præest Princeps non modò doctus, pius, ingeniosus: sed etiam doctrinæ, ueræ pietati, nobilibusq; ac fœliciter natis ingenijs mirè, & utroque (quod aiunt) pollice fauens. Nam quanquá hic princeps ob præstantes cùm corporis tum animi dotes, ubiq; terrarum optimè audit: tamen inter cæteras clarissimas eius uirtutes, clarioré existimo nullam, quàm quòd ut ipse doctus est, ita ad euehendos, quos singularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus uideatur, iuxta illud clarissimi uatis:

Principis est uirtus maxima, nosse suos.

Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te diuine uir primum hanc glaciem perfregisse, & miseras aniculas ab atroci quadam tyrannide uindicasse. Cardanus quidem nonnihil uelitatus fuerat in sycophantas illos: tu autem apertis uelis eos ipsos inuasisti:

Macte ô ingenio, macte uirtutibus istis:
Ritè Vuierus eris, nunquam tua fama peribit.

Crede mi Vuiere, non modò hac opera multos sani iudicij uiros, quasi Herculeo nodo tibi deuinxisti, sed optimè de religione Christiana meritus es. An non erat in detrimentum nostræ Reipublicæ, plus concedere diabolo, & nescio quibus malis genijs, quàm unigenito filio Dei? Paulus, ut uir prudens ac circumspectus, non audet se dicere, cum ad tertium 2. Cor. 2. usque cœlum à Deo esset sublatus, raptum extra cor-

pus: sed siue in corpore, siue extra corpus, inquit, nescio: Deus scit. & hoc in spiritu tantummodo accidisse, uel Lucas amplissimus in Gestis Apostolicis est testis. At nostri maiores (si dijs placet) credebât ope dæmonum mulierculas uolitare per aera, ingentia corporaliter spacia regionum transmittere, subinde in feles mutari: atq; adeò, sit honos auribus, cum ipsis malis genijs actu uenereo cõgredi, ac quasi permisceri.

Dißerit hac de re plurimis D. Hieronymus, in prologo Danielis.

O caecas hominum mentes, ô pectora caeca.

Quis fascinauit quæso insensatũ hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nuda ueritate aberrarent? Sed dicet mihi quispiam: Num tu H. credis, quæ ipsæ tormentis exagitatę, ingenuè confitentur? Certè tormentis fidem non esse adhibendam, doctissimi atque grauissimi quique dicunt. Nam in torminibus mentitur qui pati multa potest, mentitur qui nihil pati potest: dum hic non uult fateri quæ fecit, alter plura fatetur se perpetrasse quàm unquam uel per somnium cogitauit. At quid sentiendum quæso, de mulierculis illis, quæ ea se fecisse aiunt, quæ in rerum natura sunt nusquam? Accidit hic intra triennium, huius ferè rei memorabile exemplũ. Omnes monachi ex uino pessimo & pendulo, quo nimium sese ingurgitauerant, ad unum intra annũ ferè perierunt. Sacrificulus quidá persuasit prędecessori, ut uocát, meo G. in causa esse paupercu lam quandá aniculam, quæ certis sub gradibus posuisset pręsentissima ueneficia, ubi monachis semper esset in coro standum. Quid multa? creditum est impostori, coniectaque est misęra anicula, Vulcano litáda, in uincula. Statuit ueterator ille ciuibus diem, quando locus esset ab omnibus perlustrandus. Conuenerunt statuto die multi mortales: euolutoque lapide, mira manuũ celeritate è manicis eius quædá emor-

Cum dæmones spiritus sint, spiritusque, ipsa ueritate teste, carnem & oßa non habeat. Lucæ 24.

emortuæ ranæ, lacertæ, quas è campis in hunc usum selegerat, ac limaces ceciderunt in foueam. Fuissentq; hæc omnibus credita, condemnataque ad ignem fuisset anicula, nisi uir quidam acri iudicio fucũ ac strophам sagacibus oculis cõsiderasset: qui tandem effecit, ut tota tragicocomœdia in fumum euanesceret: parũq; abesset, quin prestigiator cum suis quisquilijs, putrib. ouis à pueris & colu à mulierculis impeteretur. Verùm de his satis superq;. Clarissimo uereq; generosissimo Principi tuo me cõmendabis, atq; in unico cõseruatore nostro perpetuò ualebis. Celerrimè, E. tertio calendas Iulias, Anno 1563.

Tui nominis amantissimus
A. H. H. A. E.

CAROLVS GALLVS, EC-
clesiastes Hammonensis.

S. P. Per Christum. Vt tui codicis doctrinam diligentius perlegerem, singulaq; accuratius pro iudicij mei tenuitate examinarẽ, ponderaremq;, effecit horribilis ea Satanæ rabies, quæ superioribus annis in hac ecclesia Hammonensi grassata est, & multos aliquátisper exercuit. Nosti mi Domine Vuiere, uir prestantissime, huic malo multiplicia excogitata adhibitaq; esse remedia, uariaq; de eo iudicia, tam in nostra Republ. quàm inter moniales uirgines uicini monasterij Kenterpen, unde hoc ipsum initio ad nos dimanauit. Interposuit suũ iudiciũ quidã Simon exorcista cecus infœlicissimẽ, q mox à ppria cõiuge demoniaca miserabiliter interfectus, suæ impiæ audaciæ pœnas dedit. Ad eundẽ modum quidã senex monachus Franciscanus, cui nomen frater Lindemannus, tentauit confidenter suis exorcismis: sed & ipse mox, dum etiam instructus ad Missam celebrandam iret, repentina morte percussus, interijt. Hos secuti sunt & alij duo

duo eiusdem ordinis in hac ciuitate fratres, palàm in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicam tragœdiam, longè omnium terribilissimam, cuius historiam te accepisse arbitror. Nec defuit quidam suffraganeus episcopi, cum pastore quodam, adiunctis etiam medicis, omnes ab antiqui serpentis solertia delusi. Tandem etiam per Vulcanum ablatę sunt, quę has dæmonum laruas suis incantationibus peperisse credebantur. Sed neque hæc seueritas medicamentum, quod expectabatur, attulit. Quod etiamnum præsens calamitas inter uirgines eiusdem cœnobij Kenterpen heu nimium testatur. Porrò tuus codex mirum in modum exprimit Satanæ naturam, ingenium, solertiam, curam, studium & rabiem, quibus grassatur mille artifex, fallax & potens in incredulis: quorum aspectibus, uarijs artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego sanè iam experientia compertum habeo, eius generis diabolicis præstigijs & dementationibus, non aliter quàm iuxta sententiã in tuo libro pulchrè expressam occurrendũ. Nam nostri energumeni omnes, nempe quindecim numero, iam Christo propitio liberati sunt, nõ exorcismis, aut externis ceremonijs elementorum: sed uirtute fidei in Spiritu sancto, per fidelem uerbi Dei instructionem, per assiduas preces & ieiunia, quibus ceu ueræ ad Deum conuersionis optimis medijs usi fumus sedulò. Huc accessit manifestissima experientia de incantationum uanitate, quam etiam in tuo libro urges argumẽtis grauissimis, & meo iudicio demonstrationibus certissimis, quantumuis illę à communi ueterum sententia dissentire uideantur. Ego namque iam aliquoties deprehendi ex ipsis lamijs & sagis, artes, quas præsertim de carminibus & impossibilibus incantationibus & fascinationibus iactitare solent, meras esse ineptias, delirationes, & somnia, quibus se admi-

admiſcet Satan. Et anno ſuperiori cognoui multas ineptias ex priuata confeſsione cuiuſdam uetulæ incantatricis, quæ cum audiſſet in mea concione explicari locum ex Actis apoſt. cap. 19. quòd multi Epheſiorum, ex eis qui curioſas artes exercuerant, cõportatos libros exuſſerunt coram omnibus, &c. protinus acceſsit animo planè conſternato: & cum lachrymis arcana ſui pectoris in ſinum meum effundens, inſtitutionem Chriſtianam admiſit. & cum diabolicarum impoſturarum uanitatem Dei beneficio intellexiſſet, & apertis oculis ſpectaſſet, facilè relictis mendaciorum fumis, ad ueritatis lucem cõuerſa eſt. Nec ſemel, admiſſa ueritate, ſibi meridiana luce clarius eam apparere, ſatanamq; ſuorum mancipiorum oculos tantum perſtringere, & nihil in ueritate geri confeſſa eſt conſtantiſsimè, cum deteſtatione diabolicæ ſuæ artis. Huius exempli hiſtoriam contexere plenius cum ſuis circunſtãtijs fortè operæprecium foret: ſed non ita tutum, propterea lubens ſuperſedeo. Vno uerbo dicam, me ſatis experientia didiciſſe, bonam partem incantationum mera eſſe inſomnia. Quod cognoſcit clarius, quiſquis ſaltem uel doctrinam de inſomnijs penitius introſpexerit. Probatur ex Ariſtotele, Hippocrate, Galeno, alijsque philoſophis, imò & quotidiana experientia conſtat, inſomnium naturaliter eſſe in homine ſimul & brutis, & uiſa uerſari plerunq; circa phantaſiam: quod maximè præ cæteris experiuntur uel cæci, uel dormientes, uel melancholici, uel phrenetici, & alij qui ſunt in ſenſu communi & mente uitiati. Quòd ſi uerò Sacras literas de inſomnijs tradentes inſpexerimus, deprehendemus etiam præter naturam ſæpiſsimè immiſſa eſſe inſomnia: idque uel per bonum ſpiritum, uel malum, aliquando obſcurius, interdum clarius. Et aliquoties in ijs tam manifeſtas uiſiones, imagines & ſpectra obijci, ut etiam ſanctè iurares,

rares, omnia ſic uiſibiliter, corporaliter, & in ueritatē agi. Obſcurius & extra naturæ ordinem à Deo propoſitas habuerunt rerum futurarum formas Pharao, & eius pincerna, & piſtor, nec nō Nabucadnezar Babyloniorum rex, Ioſepho & Daniele eorundem interpretibus. Euidentiores autem formas & ſpecies conſpexerunt Ieremias, cui olla feruens oſtenditur ad Aquilonem conuerſa, & alia quàm plurima. Item Ezechiel, & impius Baltzazar, ſucceſſor Nabucadnezar, dum cernit in pariete manus ſcribentis articulos. Omitto inſomnia & uiſiones ſanctorum in nouo Teſtamento, Ioſephi uiri Mariæ uirginis, Petri, Pauli, Ioannis, coniugis Pilati, & aliorum. Porrò cacodæmon imitatur Deum ceu ſimia, in ſuis mācipijs: quod præter quotidiana noſtrarum Lamiarum exempla, etiam priſcorum ethnicorum monumēta abundè teſtantur. Nunquid Satan olim ſua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda inſomnia & uiſiones pernoctabant? quale fuit Amphiarai, Amphilochi, Trophonij & Æſculapij: ꝑfectò ijs in locis dormiētibus malignus ſpiritus monſtrabat pharmaca & remedia, quibus iuuarētur infirmi, ſimulq́; de alijs negocijs reſpondebat. Et ad obtinendum huiuſmodi inſomnia & uiſiones mandabantur ſciſcitantibus neſcio qui delectus ciborum, & ſecubationes, & puri quidam caſtiq́; dies. Pythagorei fabis abſtinebant, eo quòd turbulenta ſomnia gignant. Hæc & ſimilia, mi Domine Vuiere, quiſquis exactè conſiderauerit, intellexeritq́;, facillimè iudicabit lamiarū artium uanitatē, probabitq́; tuum iudiciū. Manet enim ſatan ſemper ſui ſimilis, & quas olim inter infideles operatus eſt illuſiones, & dementationes, eaſdem etiamnum exercet: perpetuos nempe fumos, & uaniſsimas umbras, ſomnia rectè dixeris, pro ueritate uendens. Habes breuiter, mi Domine Vuiere, ſententiam meam.

Probo

Probo diuinum collyrium tui codicis, quo multorũ caliginofos oculos purgafti. Diuinitùs hoc datũ effe, facilè iudicabũt, obuijsq; ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum fano iudicio legerint, & intellexerint. Vale per Chriftum. Datũ Hammonæ, 26. Decembris, Anno 1565.

D. BALDVINI RONSSEI MEdici, *doctrina & artis ufu celeberrimi, iudicium.*

O Porinus ille nofter, homo iuuandis ftudijs natus, proximis nundinis Francfordianis ad me mifit fragmentum operis tui (nondum enim, uti fufpicor, fupremá manum iam impofuerat) de Dæmonum prę ftigijs: quod certè multo mihi gratifsimum erat, tum quòd D. Daniel nofter Brouchufius Reipub. Gorcomienfi à medicinis, aliquãdo eius apud me mentionẽ feciffet, & fingularem fupra communem hominum conditionem ingenij tui dexteritatem prædicaffet: tum quòd fperarem, aliquando detectis huiufmodi muliercularum neruis, idolomaniá, quæ multis abhinc feculis hominum mentes occupauit, penitus eradicatum iri. Nam quantũuis annis abhinc uiginti Iacobus Sauagius, Andouerpianus medicus, eiufdem argumenti mihi adhuc dum iuueni librum communicaffet, quem aliquando, ni mors inopina uirum inuafiffet, typis commendare decreuerat: non uidebatur tamen is effe talis, qui infitam iamdudum opinionem euellere poffet. fiquidem, etfi phyficis quibufdam demonftrationibus deliramenta quædam effe declararet: concefsit tamen multa, quæ tu argutifsimè & maxima cum ratione refellis, neque is (ut bona uenia uiri alioqui doctifsimi dicá) ufqueadeò Scripturæ facræ teftimonio innitebatur,

tur, ut qui ſua profeſsione contentus, medicis phyſiciſque argumentis tantum ſtabat. Tu contrà, antiquiſsimorum Theologorum, Iuriſperitorum, atque eorum qui de Magia ſcripſerunt (ut interim medicos taceam) argumentis innixus, quum aliquid ſe iam egiſſe putant, nihil prorſus iam actum conuincis, & ut habet Græcorum diuerbium, κυκλωποδρίλλεις. Dignum meherculè cedro opus, dignum quod omnium manibus ſceleratiſsimo hoc tempore circumferatur, dignum quod omnium mentibus imprimatur, &c. Scriberem aliquāto accuratius, ni Brouchuſij noſtri propera quædam feſtinatio, dicere ſimul ac ſcribere coegiſſet. Vale in eo qui cuncta poteſt. Goudæ, nonis Maij, Anno 1563.

D. IOANNIS EVVICHII, MEDICI
& eruditiſsimi & excellentiſsimi,
ſententia.

QVantum uoluptatis cæperim ex tuis libris de Præſtigijs dæmonum, ὦ ἀγαθεῖς κλιὸς ἐσθλὸν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ Vuiere, uix ſatis uerbis explicare poſſum. Video enim ſingularem in ijs prudentiam, iudicium ſolidum, copiam rerum neceſſariarū, ordinem mirificum, ſedulitatem incredibilem, deniq; animi pietatem (abſit adulationis ſuſpicio) & religionis Chriſtianæ puritatem: eamque paſsim propugnandi aduerſus omnes impiorum hominum inſultus, & dæmonum fraudes animoſitatem infractam. Deinde non ſolum, quod ipſe ſæpe mecum cogitaui, ſed etiam quod unicè & optaui & expectaui, in illis abundè ſum conſecutus. illud autem eſt præcipuè, quid de Lamijs (quas uocant) noſtri temporis ſentiendum ſit, quid uanæ illarum incantationes efficere poſsint: & tandem, an pœna illarum ad mortem uſque extendi debeat. Quę tria tam uelim hodie omnibus eſſe rectè cognita, perſuaſaque, quàm plerunque

que indoctis doctisq; temerè credita. Pudet autē me propemodū nostri seculi, quòd tanto ueterno sopitū res tam utiles necessariasq; non diligentius inuestigarit, & maturius in lucem ediderit. Omnes enim ferè tam Medici quàm Iurisconsulti & Theologi (quorum tamen maximè intererat, hæc ad unguē cognoscere) contenti maiorum consuetudine, nimis faciles aures præbuerunt fabulis: nimisq; temerariè, ne dicam iniquè, de uita morteq; multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatem nostram in illis obseruatum esse, qui iudicabantur hæretici (scilicet quòd à Rom. ecclesia in interpretatione quorundam articulorum doctrinæ, uel usu ceremoniarū, nulla seditione dissentirent) quorum tamen, uel aduersarijs testibus, mens Deo deuota uitaq; inculpata fuit: minus mirum uidetur, quòd in hac Lamiarum causa, quæ plena semper fuit tenebris & dæmonū ludibrijs, cæcutiant, cæcutiendoq; insontes sæpe feriant. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunque institutione, usuque, res humanas cœpi intueri, ualde semper deplorare soleo hominū ignorationem. Nam ea mihi causa uidebatur uniuersi mali, quod tam multiplex in uita nostra grassatur. Quod etsi ipsus maximè adhuc ignorans, Dei tamen gratia cognouerim & defleuerim: nihilominus communi cæcitate impeditus in præsenti materia, oculos altius adhuc attollere, & ueritatem ipsam intueri nondum potui. Quare quando ingenij mei exiguitatem probè scirem, nec negare nec asseuerare statueram. At nunc iudicio tuo confirmatus, lucem mihi uidere uideor, & qua eundum & ubi sistendum sit, satis intelligo: agoque immortali Deo gratias, quòd tua opera eas res nobis patefecerit, quæ non eruditis modò & titulo doctoribus, sed etiam omnibus hominibus, multò uerò maximè Christianis cognitu

necessariæ sunt. Proinde nequicquam credam posthac illis, qui ita præsenti cuicunque usui inhærescendum putant oportere, ut nullo modo aliorum quamuis piorum eruditorumque uirorum modestè propositam sententiam audiendam, cognoscendam, recipiendamque esse uelint: longè à principis illius consilio dissentientes, qui cum necessitas postularet, Νῦν δ' εἴη ait, ὃς τῆσδέ γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι, ἢ νέος ἠὲ παλαιὸς, ἐμοὶ δὲ κεν ἀσμένῳ εἴη. Nam cũ, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorantia oriatur, & hæc primùm à peccato, peccatum porrò à diabolo (qui est uerè pater tenebrarũ, falsitatis & confusionis) principium suum ducat, meritò omnis boni causa uideri debet sapientia & cognitio: quippe quæ lucem, ueritatem, & ordinem in tota uita & omnibus actionibus nostris pariat, cõseruetq;. Facessat ergo omnis pertinacia & morositas: sitque libera ut audiendi, ita & dicendi scribendique facultas: eatenus tamen, ut is labor utriusq; Reip. insignem utilitatem spectet, & ad Christi Seruatoris nostri regnũ propagandum, diaboli uerò & Antichristi tyrannidem labefactandam præclarè faciat. Vale clarissime Vuiere, monstrosarum opinionum nostri ęui non minimè Hercules. Vale inquã: & perge porrò esse, quod fœliciter gloriosęque cœpisti, πατρί τε σῷ μέγα χάρμα πόληΐ τε, παντί τε δήμῳ, δυσμενέσιν μὲν πῆμα, κακοῖς δ' ἄχεα δαίμοσιν αὐτοῖς. Duisbergi, Anno 1563. ipsis Calend. Iunij.

CLARISSIMO VIRO BARTOLO *Richio, LL. Doctori, ac Illustrißimi Principis Henrici Ducis Brunsuicensis ac Lunenburgensis consiliario, Domino suo obseruando, Caspar Borcholt S.*

CVm nuper, clarissime uir, de Lamiarum uel sagarum fraude, quas ueteres Striges uocabant, quæ iam à Migistratibus sine discrimine ad flam-

flammam rapiuntur, inter nos ſermo erat: tua excellentia uerè grauiterq́ue iudicauit, magnam in hoc maleficio dijudicando prudentiam adhibendam, ne temerè ac leuiter in pœnis infligendis aliquid ſtatuamus: cum & leges ciuiles proniores ad lenitatem nos eſſe iubent, ita ut etiam in grauioribus pœnis benignitatis reſpectum habeamus. l. reſpiciendum. & l. abſentem. de pœnis. Quàm uerò in hoc maleficij negocio multa nunc confuſè, turbulenterq́ue, ex ſiniſtra, fanatica ac peſtilenti ſuſpicione agantur, ex hoc liquet, quòd laudabile illud diſcrimen inter prophanos uel infames magos, Lamias, & ueneficos, qui ueneno uel propinato, uel illito, uel in eo loco ubi terram inficiat poſito, beſtias & homines lædunt, & propterea meritò lege Cornelia gladio feriuntur, ſit confuſum, & hactenus confuſè de his actum & pronunciatum. Vt autem præclarius hæc differentia, unde pro qualitate delicti pœna infertur, magis magiſq́ue tuæ excellentiæ innoteſceret: promiſi me tranſmiſſurum tibi librum clariſsimi hominis, doctoris Ioannis Vuieri, ante annos aliquot de Præſtigijs dæmonum, incantationibus ac ueneficijs, tam ingenioſè, acutè & doctè ſcriptum, ut ab omnibus doctiſsimis uiris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur. Ego profectò quoties præſtantiſsimi huius æui Iuriſconſulti Iacobi Cuiacij, olim præceptoris mei Biturigibus in Gallia, mihi omnibus modis obſeruandi, recordor (recordor autem ſæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum maiori cum uoluptate percurriſſe: & nænias fabulasq́; noſtros legum Gloſſatores, ſi poſito affectu cum hoc ſcriptore cõferantur, nobis reliquiſſe, quoties hoc negociũ tractandum ſuſceperunt. Cum autẽ & tuam excellentiá optimi iudicij eſſe nõ ignorem, peto, ut quantũ temporis

 publi-

publicis negocijs suffurari queas, huic libro præsenti perlegendo impendas. Et mihi per occasionem tuam de hoc libro sententiam, quæ magni apud me ponderis est, rescribas. Si uerò quid toto hoc Libro perlecto ad propositam quęstionem de sagis uel lamijs non ita sine discrimine crudeliter comburendis, quod nunc tanta contentione in Republica agitur, rectè iusteq; dictum inueneris: tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium sanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc sanguinolento negocio animum Princeps gererent, qualem Illustrissimus, experientia ac literis doctissimus Princeps GVILHELMVS Iuliæ & Cliuiæ Dux: cuius Principe uiro digna sententia de Lamijs, in Proœmio libri annexa est. Non etiam uereor, cum sis (uti Cicero de Catone refert) librorum helluo maximus, ut tædium aliquod in legēdo tibi obueniat. nam ita historijs, & iucundis narrationibus liber est refertus, ut uix ullum librum hoc iucundiorem extare, affirmare ausim. Vale. Datum in castro Sturuuolt, 7. die Augusti, Anno 64.

FINIS.

E GEORG. BVCHANANI SCOTI eximij poetæ Satyra, quam Franciscani nomine inscripsit, descripta.

NOstra licet super has sit secta extructa columnas
Præcipuè, non pauca tamen, nec parua supersunt:
Sed propè iam uulgata, nec artis egentia nostræ,
Nec uocis: sed quisq; sibi quæ tradat, & usu
Addiscat, thalamos ceu conciliare iugales,
Aut malè coniunctas causando soluere tædas,
Aut ubi deprehenso rupta est concordia mœcho

Vxori à duro ueniam impetrare marito.
Illa tamen patribus seges olim uberrima nostris
Fingere nocturnos lemures, Manesq; uagantes
Lustrali compescere aqua, magicisq; susurris,
Frigida nunc tota est: postquam nasuta iuuentus
Pectora craßorum malè credula ridet auorum:
Nec credit nisi quæ scriptura teste probaris:
Coniurata licet magnis Sorbona sigillis
Figmenta affirmet. Verùm melioribus annis
Hæc thalami clausas frangebat machina portas,
Hæc testamenti tabulas mutabat, & ibat
Vir peregrè Romam, aut Solymam, dum tædia mœchum
Iam sibi permißi caperent lecti: ast ubi diues
Vmbra oblita sui paucas in funera Missas
Legarat, potiusq; suis bona linquere natis
Duceret excedens, quàm nostros ungere caules,
Non impunè nefas soliti id perferre Priores.
Is dolor arma dedit generosis fratribus undam
Ad Ligeris, quâ diues agri, quâ diues Iacchi
Ostentat longè formosa Aurelia turres.
Et nisi cauta parum pietas in fraude paranda
Inter tot uigiles Argos deprensa fuisset,
Partus honor nostræ foret & dignatio sectæ.
Sæpe quidem nobis facimus mala multa: uelut cùm
Alter in alterius damnum sese ordinis armat:
Berna nouum sibi Franciscum iam finxerat, & iam
Stigmata clara pedum, & manuum confixa patebant:
Ni uicina dolens augescere commoda liuor,
Ficta renudasset magno ludibria risu,
Nec damno leuiore. Italæ sapientia maior
Illa oræ, quæ Senensis tacitè Catharinæ
Vulnera dißimulans pensat mendacia quæstu,
Barbaricumq; ad sese his artibus attrahit aurum.

Sed tamen hoc æuo temerè miracula fingi
Noluerim, nisi monticolas inter crassosq;
Pastores: nec pastores iam spernere tutum est:
Quando etiam in solas migrat sapientia syluas,
Quis rigidos Scotos gelidi sub uertice cœli
Aut animum, aut aures, oculosúe habuisse putasset?
Et tamen ille catus uetularum Langius auceps
Cùm teter locus errori, & nox cæca faueret,
Non potuit celare piæ ludibria fraudis.
Campus erat latè incultus, non floribus horti
Arridens, non messe agri, non frondibus arbos,
Vix sterilis siccis uestitur arena myricis:
Et pecorum rara in solis uestigia terris:
Vicini deserta uocant. ibi saxea subter
Antra tegunt nigras Vulcania semina cautes:
Sulphureis passim concepta incendia uenis
Fumiferam uoluunt nebulam, piceoq; uapore
Semper anhelat humus, cæcisq; inclusa cauernis
Flamma furens, dum luctando penetrare sub auras
Conatur, totis passim spiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatu.
Teter odor, tristisq; habitus, faciesq; locorum:
Illic sæpe animas torqueri Langius, illic
Sæpe queri, & longas in fletum ducere uoces
Audijt, aut uoluit credi audiuisse frequenter,
Et uitulabundos Cacodæmonas, & per arenas
Caudarum longos sinuatim ducere tractus.
Sæpe etiam infernæ (quoties ieiunus adibat
Antra) sibi uisus nidorem haurire culinæ.
His ubi iam uulgi stolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorcismum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra spacio breuiore minores:
In medio stabat palus, iuxtaq; catinus
Plenus

Plenus aquæ, ſed cui cineremq́; ſalemq́; ſacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec ſine anhelis
Flatibus. hoc poſtquam ſcena eſt inſtructa paratu,
Langius ipſe pater ſacro uenerandus amictu,
Circum omnem irrorat ſetoſi aſpergine ſceptri,
Verbaq́; præcipiti contortuplicata rotatu
Conuoluens, cœlum ac terras adiurat, & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cauernis.
Et iam nox aderat ſecreti conſcia ſacri,
Iamq́; è uicinis populus conuenerat agris,
Matres atq́; uiri, pueri innuptæq́; puellæ,
Scire auidi quò tanta cadant promiſſa, niſi ille
Conſcia ſecreti formidans lumina & aures
Eſſe procul magna iuſsiſſet uoce profanos:
Quiúe ſacerdoti non illa luce diſertè
Cuncta ſuſurraſſet tacituram crimina in aurem.
Laica ne trepidi fugiant commercia manes,
Neúe inhians prædæ uel ieiunus Cacodæmon
Inuolet, & laceret ſceleratorum unguibus artus.
Ducitur ad palum uelut hoſtia Ruſticus ipſe,
Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
Attonitus, quàm ſi Stygia egreſſurus ab aluo
Aſpiciat nudas mandentem Cerberon umbras:
Siue animo timor à puero conceptus, aniles
Fabellæ haud modicus pueris plorantibus horror:
Siue locus fumo, & cæca caligine opacus,
Et uelut infernæ terrebat imago culinæ.
Cætera ſubmoto clam cuncta peracta popello:
Sed tamen audiri gemitus, uocesq́; minantis
Dæmonibus, mixtæq́; preces, nulloq́; rogante
Interdum reſponſa dari: nunc tollere uultus
In cœlum, nunc figere humi, nunc plangere pectus
Langius, & ſacra templum conſpergere lympha,

Donec auis lucis prænuncia spectra moneret
Cedere, & in ueterem se denuò condere nidum.
Tum templo egreßi, dicenda tacenda referre
Largius, umbrarum pœnas, flammæ rapidam uim
Lustralis, quot carnifices Cacodæmones ollas
Admoueant, uerubus quot figant, fluctibus umbras
Quot mersent gelidis, quot Mißis cuiq; leuetur
Pœna, uelut ciuis Stygio uixisset Auerno,
Ordine cuncta recensebat, neq; credula deerat
Turba homini: purgatricis rediuiua fauillæ
Gloria crescebat multùm indignante Luthero:
Et creuisset adhuc, nisi uel formidine captus,
Vel precio uictus, uel uino rusticus ille
Anormis comes, Exorcismi proditor eheu,
Cuncta reuelasset taciti mendacia sacri.
Ex illo fluere, & retrò sublapsa referri
Spes prædæ, & nimium uiuacis gloria ueri
Crescere. Quapropter moneo dehinc fingite parcè
Somnia, nocturnos lemures, miracula, ni fors
Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
Americosúe, aut Aethiopas, calidoúe sub axe,
Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis,
Vnde aderit nemo, qui testis dicta refutet.
Forsitan externos solertia fugerit hostes
Callida, sed pestem natam intra uiscera, & ipsis
Hærentem uenis hominum uix ulla cauebit
Cura: nisi nostros uis prouida numinis olim
Respexisset auos, iamdudum Funiger ordo
Proditus à proprijs miserè perijsset alumnis.
Si quis erit fratrum, qui suasu dæmonis ausit
Efferre in uulgus mysteria condita, fraudes
Occultas, ritus nocturni arcana, negatum
Depositum, cæsas post stupra nefanda puellas,

Quicquid & extinctis Frater patrare lucernis
In fratres solet imberbes: hæc prodere si quis
Audeat, extemplò scelerato sanguine pœnas
Soluat, & æterna compostus pace quiescat.
Hæc sunt, quæ nostro liceat sermone monere.
Et iam plena epulis mensarum fercula fumant,
Latrantemq́; fame stomachum propè uerba relinquunt.

RERVM ET VERBORVM IN *libris I. Vuieri de Præstigijs memorabilium* INDEX.

Aaronis liber 139
Abacuci prophetæ uera per aerem translatio 242.243
Abaddon 105.107
Abbaris magus 135
abbates tres amatorio poculo necati 344
Abdiæ Babylonij locus 494
Abelis cædes 38
Abelis liber 139
Aben Ezra 126
Aberdonia 540
Abirion 43
abnegationis ueræ exemplum 546
abominatio desolationis 106
Abracadabra uox magica 504
Abrahæ liber 139
Abrahamus Nino contemporaneus 135 eius gaudium 118
abysſi angelus 106.107
Accaronitæ 41
in Accusatione ob maleficium, singularis quorundam principum prudentia 616
accusator sanctorũ fratrum 106
achemenis herba 154 eius uis 590
Achillis larua 85
Actorum Apostol. locus 129
acus deglutita cũ lotio reddita 401
acus deglutitæ noxa 355
Adæ angelus 146
Adæ liber 139
adamantis herba 155
Adolphus comes à Nassau. 619
Adonis idolum 43
adorationem à Christo petit diabolus 62
Adramelech idolum 41
D. Adrianus Marius 572
Adrianus Traiani successor 181
aduersarius noster diabolus 105

adulterij deluſorij exemplū 315
Aegeria nympha Numę conſultrix 112 (137
Aegyptij natura ſuperſtitioſi
Aegyptiorum dij 43.44
Aegyptiorum mos 449
Aegyptiorum ſacrorum numerus 46
Aegyptus errorū mater 506
Aegypti ſpiritus 106
Aeliani locus 517
Aeneæ necromantia 172
Aenobarborum cognomen unde 159
Aepytidarum familia 48
aereæ poteſtates 115
aeris poteſtatem ſe habere iactitantes, impij 203. ius 209
aerem turbari à lamijs non poſſe 262
aerem turbari diuinitùs 271. 272
æthiopis herba 479
Aethiopum dij 44
Aetij ſuperſtitio 504
afflictio qualiſcunque patienter ferenda 535.536
cum Afflictis uariè, uariè etiam agendum 543
Aganice Hegetoris cur lunam cœlo deducere credita 212
agentis facultas 647
aglaophotis herba 154.517 unde dicatur 517. cur marmoritis uocetur. ibid.
Agnan dæmon 113
agrorum luſtratio impia 563
agrum à Lamijs excantari aut lædi non poſſe 263
ἀκρομαντεία 177
Aiæ rabini de Samuelis apparitione ſententia 169
albę mulieres, dæmonum ludibria 112
albandar 424
albathara. ibid.
albedilon Auicennæ quid 282
Albertus Teutonicus 140
Alberti annuli 478
Alberti ſcholiaſtæ error 311
Albucas chirurgus Arabs 294
alcaibum 282
Alchindus magus 135 Arabs 490
Alciati ſententia, de Lamiarum innocentia 635
ἀλκμὰν Nereus 45
Alcoranus Franciſcanorum 87
Alcoranus qua ratione ſacrum uolumē eſſe credatur 99
alcratum Auicennę quid 292
Aldenhouia 523
aleæ inuentor dæmon 115
ἀλεκτρυομαντεία 179
ἀλευρομαντεία 177
Alexandri Benedicti locus 400.401
de Alexandro M. uaticinia 59 & prodigia. ibid.
Alex Trallianus etiam magicis curationib. uſus 503

Alfon-

Alfonſus Mauricus 625
aliſſum 510
ἀλιτήριος dæmon 108
Almadal magus 135
alratica 244
Alrunæ à Faunis compreſſæ 305
amatoria pharmaca quæ 341
amatorium poculum 339
amatoria pocula citius furorem inducere, quàm amorem cõciliare 342. & mortem 343
amatoriæ incantationes uaniſsimæ 344
Americorum dæmon 113
amor amore conciliandus, non philtris 345.346
amor an arte magica concilietur *344
amoris cõciliandi modus magicus 480
amoris cõciliandi uera philtra quæ 346
amoris uis ac precium 305
amoris uis in pingendis imaginibus 231
amori diſſoluendo magicum remedium 478
Amorrhæorum ſimulacra, nymphæ ſanctæ 43
Amphiaraus Bœotorũ deus. ibid. terræ hiatu abſorptus 141
Amphion magus 136
Amſterdamũ Hollandię emporium 371
amuleta phyſica 507
anachitides 411
anagallidis uis 507
Anamelech idolum 41
anathema 627
anathema S. Adalberti magicum 464
anatome hominis 465.522
Andreas Maſius 126
Andreas Theuet 113
And. Veſalius 285
Androgei cædes quomodo expiata 49
angelus abyſsi 106.108
angelus crudelis 106
angelus Domini. ibid.
angelus lucis 557
angelus uel nuncius ſatanæ 106
angeli boni à malis quomodo diſcernantur 117
angeli quid, & quando creati 33.34
angeli, qui & Heroes 205
anima noſtra finita 248
animas beatorum cieri magorum carminibus non poſſe 166
animi iudicia 664
animalia nulla ex ſe concipere 300
animalia perfecta alia, alia imperfecta 299.300
animalium à maleficis non inficiendorum ratio quæ. 560
animantia quomodo lædant uenefici 347
animantium morbis prohibendis ſuffimentum utile 563

animantium pestes 437
Anna à Virmont 458. eidem uenenum propinatum 335
Anna Lemgou monialis dæmoniaca 379
Annebergius dæmon 110
annulo inclusæ radicis dæmonem extrahentis historia 515
annulorum nugæ 477
ex Annulis diuinatio 175. 176
Anselmus Parmensis 140
anseres in Scotia ex arboris fructibus nasci 300
ἀνθρωπομαντεία 51
Antichristi spiritus 106
Antiochus, diaboli typus 108
antiquitatis superstitio 173
Antonius Houæus 588
D.Antonij assidua aduersus dæmonas lucta 446.537
D.Antonio profuisse diabolorum tentationes 545
Antonij Beniuenij locus. 293
Ant. Caracallæ de Periaptis sententia 502
Antonius Pratensis 528
Antonius Sucquetus 324
Anubidis amor in Paulinam simulatus 306
in Apenino superstitiones ad arcendam tempestatem. 513
Aphion 279
Aphricæ sacrificia humana 49
Aphrorum deus Mopsus 44
Apollinaristæ 632
Apollo Delphis cultus 44
Apollonia Dirrhachio uicina 314
applicatio inconueniens 648
Apollonius Tyaneus magus 136 eiusdem necromantia 172 tráslationes 106 uaticinia 134
de Apollophane S. Dionysij iudicium 150
ἀπολλύων. ibid.
ἀποφθέγγεσθαι 128
apostatarum duæ species 633
apostematum uaria contenta 395
Appionis Grammatici magia 140.173
aproxis herba 154
L.Apuleius magus 136 necromanticus 573
Apuleij asinæ nugæ 417. de deo Socratis liber 111
Apuleij locus 158.189
Apuscorus magus 135
aqua cribro hausta 158
aquæ baptismatis ad magica abusus 150
aquæ exorcisatio 514
aqua lustralis dæmoni inuisa 603
aquę lustralis cōsecratio 514. usus 452
aquę in sanguinē mutatæ miraculum Mosis quale 161
aquam sacratam se formidare simulat diabolus 69.441
Arabum dij 44

Arcadum in lupos mutatio 418.420.
Arcadum ſacrificium 164
arena per aluũ mulieris reddita 369
Areopagitarum ſententia in ueneficam 647
Areſcuſa in Areſcontem uerſa 422
Arfaxatis magi interitus 141
argentũ uiuum ab uxore marito datum 335
argentum uiuum humidum, & tenuium partium 427
argenti uiui ad ligatos uſus 411
Ariani 632
ariolorum pœna 570.571
de Ariolis quid leges & decreta ſtatuant 573
Ariſtæi anima ex ore euolare uiſa 73
Ariſtodemi in patriam amor 48 interitus cum filia. ibid.
ariſtologiæ radix 410
Ariſtomenis Meſſenij cor quale 400
Ariſtophanis Veſpæ à Turnobo explicatæ 184
Ariſtot. locus 294
Ariſtoteli dæmones eſſe nullos in rerum natura 33
armatura Dei 442
Arnoldus de Villa noua 140
ars Almadel, Artephij, Bulaphiæ, Notoria, Paulina, Reuelationum, magicæ omnes 153
arſenicum uino iniectum 334 in iure exhibitum 335. inde
Arſinoes crocodilorum oraculum 63
artemiſia rubra 492
artemiſiæ ſuperſtitioſus uſus 512
Artephius magus 136. 140 eiuſdem incantationũ ritus 158
Artephij ars 153
arteria aſpera 353
ἀρυθμαντεία 179
Aſima idolum 42
aſini mira docilitas 97
in Aſinũ mutati iuuenis figmentum 237
Aſmodæus 104
aſphalti uſus 509
aſpis pro diabolo 107
aſpis ſurda 128
aſſeſſores dæmones qui 109
Aſſur, diaboli typus 108
Aſſueri regis lex 10
de Aſſyriorũ monarchia diaboli prædictiones 59
Aſtaroth idolum 42. etiam urbis nomen. ibidem. 61. 494
Aſtarte idolum 42 Syrorum dea. ibid.
ἀστραγαλομαντεία 178 eius diuinationis ſuperſtitio unde orta 179
Athanaſij doctrina ab Arrianis ſuſpecta reddita 98
Athanaſij locus 52.61.477
Athenagoræ de dæmonis tenta-

tentatione sententia 101
Athenarum dea Pallas 44
Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus 78
Athribitarum idololatria 44
Atrebati quid horrendi olim acciderit 256
ἀτρῆται 294
Auerrois locus 311
Augerius Ferrerius 504
augurari 128
auguria obseruare. ibid.
augurijs fides quo'nā à diabolo paretur 59
Augusti Cæsaris oculi 331
Augustini de diabolo sententia 35
Augustini locus 58. 86. 101. 312. 409 de dæmonis imposturis & tentationibus, &c. 520. de uero Samuele à saga non euocato sententia 169.171. mansuetudo 627
Augustini Steuchi de filijs Dei sententia 294
Auicennæ locus 286
auis pro diabolo 108
Aureliana necromantia 308
Aurelianensis spiritus, prouerb. 529
Aurelianensium monachōrum exorcistarum historia 526.527
Aureliani in Zenobiam clementia 640
Ausonij error 423.424
autoris libellus supplex 21
ἀξινομαντεία 176

B

BAal idolum 41
Baalberith 43
baalim. ibid.
baaras radix 516
Babylonica meretrix 106
Babylonis rex, diaboli typus 108
Babyloniorum idololatria 44
bacchar herba 410
Bacchus Aethiopum deus 44 & Arabum. ibid.
Balis herba 173
balsami consecratio 514.515
baptismi abusus 53
baptismi sanctificatio ac uis 217
Bartholomæus Pauen. 367
βασκαίνειν 133
basiliscus pro diabolo 107
Basianus Landus 334
Beb Elloch suburbium 97
βδέλυγμα 165
Beclerbecus 277
Beddæ propositio 625
Beelphegor idolum 41
Beelzebub. ibid. Accaronitarum idolum, demoniorum princeps. ibid.
Behemoth 104
Bel, Babyloniorū deus, quid 41
bella donna herba 277
Bellona dea 45 eius sacra 49
Bellonij obseruationes 279

bene

benedictæ radix 410
benedictionis formula uulgò in maleficij curatione usurpata 362
Benedictus Berna 322
Benedictus VIII. Pont. equo nigro post mortem uehi uisus 86
Benedictus IX. Pont. Roman. magus 450. Maledictus postea dictus. ibid. à diabolo iugulatus 86
Beniuenij superstitio 504
Berengarij error 633
Berith idolum 61
Bernicla auis 300
Bernatium monachorum tragœdia uenefica 280
bestia habens septem capita 106
bestiarum maleficij curandi modus uulgaris ineptus 558. 559
bestiola ex militis dormientis ore egredi, rursumque ingredi uisa 75
Biecht 523
blasphemia, frequens aulis uitium, Cliuensi duci exosa 11
Boccatij fabella de Lombardo quodam nobili 245
Boethij carmen 415
Bœotorũ deus Amphiaraus 44
Bononienses qua pœna lamias afficere soliti 638
Bontenbrouch arx 367
Bothnici 156
βοτονομαντεία 177
boum pestis 438
breuiola contra febres 478
Brigittæ sacræ uirgines dæmoniacæ 377
Brisiacum opp. 214
M. Bruti contra diaboli spectrum magnanimitas 80
bruti dæmones 111
Bruxæ 240
bryoniæ radix 410 (uis 335
butonis in hydrope curando
bufonis usti puluis ueneno- sus. ibid.
Bulaphiæ ars 153
Busciducis puella à dæmona uexata 285
Bythiæ fascinatrices 330

C

Cabala à magia infami conspurcata 139
cacodæmon 105
cacodęmon Casio Parmensi apparet 79. item Dionysio tyranno, & M. Bruto 80
Cælij Ludouici locus 184
Cæsaris dictatoris exta qualia 67
ceremoniæ, inania rerum simulacra 520
Cæsonia uenefica 343
Caini fratricidium 38
Calchantis uaticinia 48
calculus tussi eiectus 396
calculi ex thorace & intestinis expulsi. ibid.
calculi mulierum fetarum instar

instar. ibid.
Caldenbroc arx 68
Calechut Indiæ emporium, eiusq; dæmon 113
Caligula Imp. ab uxore philtro potionatus 343
callicia herba 154
Callisthenes ueneficus 343
cameli saltatio 98
campanarum baptismus 53. 54
campanarum cõsecratio inter grauamina Germaniæ à Maximiliano Imp. numerata. ibid.
campanarum pulsu non profligari dæmones 453
campanas non baptizatas à diabolo auferri 54
Canadæ dæmon 113
candela ardens in quibus locis appareat 93 eius ratio. ibid.
candelarum consecratarum superstitio 513
candelarum Purificationis festo consecratarum usus 452
Canidia uenefica 465
canis nigri fellis & sanguinis usus 410
canis rabidi morsus curatio, an diuis adscribenda 101
canis rabidi morsum curandi modus magicus 472
cannabinus puluis 279
cantharidum uenenum 335
capillorum globi in uentriculo inuenti 373
carceris & custodiæ discrimen 587.588
Cardani contra Duffi historiam sententia 253 de fure inuestigando per incantationem, locus 460
Cardani locus 322
cardui cnebisij usus 508
Carlorũ nomen per contemptum obijci solitum 11
carmen 133
carminum superstitio & celebribus medicis usurpata 504
carnibus uesci dieb. à pont. Rom. prohibitis quando liceat 221
carnifex artis suæ quale specimen ediderit 347 qua ratione breui diues euaserit. ibi. eius pœna. ibi. 485.
carnificis mulier trium uirorum capita detrũcare ausa 337
carnificis pertinacia 484
Caroli Bouillide Steganographia Tritemij sentẽtia 150
Carpocrates Gnosticorum autor 223
Casalis urbis ueneficium 333
caseo tempestatem arcendi superstitio 513
Cassiani locus 315
castitatis laus 540
Castor & Pollux quale meteorum 93
catalepsis exemplum 550
cataractæ 420
M. Catonis idololatria 563

causa

causa sublata tollitur effectus. Canon. 374
celsitudo quæ extollitur aduersus cognitionē Dei 105
Censura doctorum quorundā de hoc opere 680. inde
de Cerasorum nucleis ē muliere pharmaco expulsis cōmentum 193
ceraunia lapis 513
Cerdoniani hęretici 140
cerei paschalis usus 452
ceremonijs occidi pueros nō posse 218
cerua Q. Sertorij numine afflata 112
Cethim terra, Macedonia 59
Chaldęi magi & malefici 574
Chaldæorum religio philosophica 137
Cham Noæ F. qui & Zoroastres 134
Chami execratio 39
Chamos idolum 42
Chanan 43
Chananææ mul. fides 447
channes piscis an ex seipsa cōcipiat 301
characteres astronomici & magici 488. 489
characterum nugæ 477. uanitas in imaginibus magicis. 489
charadrij uirtus 331
Charoibes dæmoniorum sacerdotes 113
Charondes magus 135
chartula inanis collo appensa 500
Chasaph Hebræis quid 126. 127
chatrab melācholicę species. 421
chirocineta herba 154
chirurgorum inscitiam & errores temere diuis imputari 195
cholerae morus 354
chrismatis uim, si qua est, nō posse externa exemptione tolli 217
Chrysostomi locus 182. 223. 448. 458. de animarum spectris sententia 166. de uerbi Dei abusu locus 477
D. Christophorus Probus Palatini cancellarius 617
Christus à diabolo in pinna templi constitutus 243
Christus ad quid missus 52
Christus qua mansuetudini ecclesiam suam aluerit 625
Christus diabolici regni euersor 644
Christus quomodo clausis ianuis ad discipulos suos ingressus 248
Christus solus ex uirgine absque uiri semine natus 301
Christi miracula diabolo impossibilia 123 mansuetudo 630
Christi nomen dæmonibus horribile 555
Christo nato cessarunt oracula 52
Christum aggredi, assumere & tentare ausus dęmō. 405

Christũ,& ad quid esset missus, prius nouisse dæmones, quàm Apostolus 60.62
Christum etiam perdere conatur diabolus 62
Christum quare tentarit diabolus. ibid.
Christũ tentare cur permissum diabolo 120
χρυσαλλιμανλέα 175
Christus unicus diaboli supplantator 644
chymia non leuis medicinæ pars 197.200
Ciceronis locus 138
Cicchus Asculus 140
Circe uenefica 207.210.414.645. Vlyssem arte sua retinere nequit 211
Circes incantamenta 164
Circenses ludi 496
circulatorũ præstigiæ 95.390
Circumcellionum incurabilis insania 626
Citretæ dæmones 314
Claudius Imp. quãdiu regnarit 180
Claudiani locus 187
claustrorũ aptio magica 479
clausura uteri 294
clauus ferreus, sub illæ sacute latẽs, cuidã uiuo exectus 372
Clemẽtis locus 59. de diabolorũ studijs sentẽtia 99
Cleopatræ liber 412
Cliuensis ducis de lamiarum potestate sententia 9. pietatis studiũ 10. tẽperantia 17
Cliuiæ principis laus 681
Cliuensiũ ducũ uetustas 319
cnebisij cardui usus 508
κοβάλοι dæmones 108.111
cum Cœli imaginib. an ullæ uoces conueniant 475
cœlibatum cur è Rep. sua Plato exterminarit 299
cogitationes hominũ dæmoni incognitæ 402
colicis dolorib. medẽtia 507
Colimãnus Franciscanus 526
collationum inter doctos fructus 6
columba Mahometi 98
Comethonis immolatio 48
comitis cuiusdam pœna 581
cõmixtionis diabolicæ figmẽtum cõprobãtes historias, oẽs esse fabulosas 316
communes dij 46
Conciliator 140
cõcubitus cum dæmone imaginarius 594. eiusdem uanitas 284
concubitus impotentia quomodo efficiatur 411
concubitus impotentiã à dæmone etiã naturali modo inuehi 409
de Concubitus maleficio decretum 450
in Cõcubitus maleficio quid faciendum. ibid.
confesſio debet continere uerum & posſibile 634.635
confesſio eorum qui se in lupos esse mutatos crediderunt 601. inde
confesſio fallaciter à sacrificulo

culo elicita 615
confeſsioni mente læſi non eſſe ſtandum 591
confeſsioni non ſoli ſtandum in criminalibus 633.635
in Confeſsione celare crimina 222
confeſsiones trium muliercularum de maleficio ſuſpectarum 589
confidentiæ uis in morborū curatione 498.505
Conformitatum liber 87
coniurationes ſuperſtitioſæ beſtijs & rebus inanimatis adhibitæ 559
coniurationum libellus 590
Connubialis lex 346
conſecratio ridicula 561
Conſentes dij 45
Conſtantinus à Lyskerken Colonienſ. conſul. 384
Conſultius eſſe, decem nocentes dimittere, quàm inſontem unū punire: præclara ſententia 620
contrariorum eſſe medicinā 363
Conybrica urbs 423
coraceſia herba 154
coralli rubri uis 510
Cornelia lex de ſicarijs & ueneficis 644
D. Cornelij caluaria 379
Cornelij eleemoſyna 542
H. Cornelius Agrippa Vuieri præceptor 147. falſò eidē inſcribi lib. 4. de Occulta philoſophia. ibid. & 327
Cornuti cuiuſdā à Petro Brabātio decepti hiſtoria 185. 186
Corona roſacea, ſpecus Annebergæ 110
corpus quid 249
corpus nōniſi per iuſta ſpacia ferri, nec eodē tēpori diuerſis in locis exiſtere poſſe 247
ſine Corpore an dæmon corpora ferat 243
corpora per aerem ferre, & quomodo, & quando poſſit diabolus 242
corpora quomodo tranſportet dæmon 244 & quando, & an lamiarum 247
corporum penetratio 248
coruini fellis inūctio 511. uis 412
coruus, diabolus 107
Coſmas Slotena principis Iuliacenſis chirurgus 199
L. Coſsitius ex fœmina in marem mutatus 422
Coſta ben Luca de ligaturis 459
Craca ſaga 259
creare, ſolius dei eſt 121.163 (410
creare nihil dæmonem poſſe
creaturā poſſe fieri aut mutari ab alio quàm creatore, qui credit, eſſe impiū 124
credulitas, deceptionum mater 225
credulitatis cōſtantis efficacia 499 500.505.506
Creontis F. uictima 48

Cretæ dea, Diana 44
cribro hausta aqua 158
in Criminalibus non standũ soli confessioni 633.635
criminatores dæmones 115
de Crœso diuinationes diaboli unde 60
crux ab Aegyptijs etiã inter hieroglyphica relata 360
crux Christi à S. Helena inuenta 460
crux cœlestium fortitudo Arabibus philosophis 359
crucis finis 372
crucis sermo, potentia Dei. ibid
crucis signi abusus 360
crucis signaculo frons muniri solita 360
non Crucis signum, sed ipsam crucem timet dæmon 359
crucem calcare secretò 222
in Crystallo furem inuestigandi modus 460
cultri è latere puellæ execti historia, eiusdem explicatio 386.387
cultri in uentriculo inuenti. 373
Cupidinis cum psyche uenerea uelitatio 317
curationis eorum qui maleficio afficiuntur ratio 441
Curtio Rufo dæmon mulieris forma uisus 77
cuspis ferrea in thorace relicta, post biẽnium iuxta aluum excidit 400
custodiæ & carceris discrimen 587
Cuus 508
Cybele 44
Cygnea turris Cliuensis 319
cynocephalorum idololatria 44
cigni nauiculam argentea trahentis catena, fabula. ibid.
cynocephalia 510
de Cynoglossa pilulæ 402
Cynops magus 140. eius interitus 141.554
Cynopis magi cum Ioanne euangelista conflictus 5[illegible]
Cynospastus herba magi[illegible] 517. eius uis. ibi[illegible]
Cynospasti eradicandi modus. ibid.
Cypriani liber magicus 139
Cypriani locus 100
Cyprij, terra Cethim 59
Cyri nominatim Esaias meminit 60

D

DΑκτυλιομαντεία 175
Dæmogorgõ magus 135
dæmon. Dæmonium 104. uide Diabolus
dęmon cur benedictionis formula à sagis recitata, cedat 364. cur concubitum exercere nequeat 121
dæmon idem incubus & succubus an transferre semen possit 310
dæmon ludimoderatori apparet 144
dæmon malus, βλαβερώτατος 105

dæmon

dæmon militi apud iudicem patrocinatus 407.408
dæmon monacho apparet 83. 86
dæmon mulieris forma Curtio Rufo apparet 77
dæmon nullum ſimulacrum metuit, qui Chriſtũ ipſum etiam tentare, Paulum colaphis cædere, Iobum affligere, &c. eſt auſus 405
dæmon quatenus Dei miniſter 122. quomodo profeſſionem illuſerit 524
dæmonis adiurandi modus. 186
dæmonis congreſſus cum muliere imaginarius 281
dæmonis idolo infamis domus Athenis 78
dæmonis inſtitutum præcipuum quale 600
dæmonis ludibrijs qui magis expoſiti 239
dæmonis pellendi modus futilis 491. methodus certiſſima 530.547
dæmonis proprietas, & hominis, diuerſa 267
dæmoni corpora ingredi pro ſua libidine, non licitum 406
dæmoni licere ſe in angelum lucis transformare, nedum animarum defunctorũ ſpectra effingere 167
dæmonem captiuum circunferentes quã pœnam mereantur 570.571
dæmonem etiam ordinis eccleſiaſtici uiris illudere 70
dæmonem nihil poſſe condere 410.422
dæmonem nulla radice extrahi 515
dæmonem ſub iuſtorũ reliquijs iacere 443
à Dæmone maleficio affectorum exempla 348.349.350
dæmones an homines uehere per aerem poſsint 275
dæmones bruti qui 111
dæmones cur ſe hominũ corporibus inſerere cupiant 99. quomodo locus eis ad hoc detur. ibid. & 100
dæmones familiares cuiuſmodi 111
dæmones ficticij & poetici 109
dęmones hominib. familiares cuiuſmodi 112
dæmones in rerũ natura nulli, Ariſtoteli & Peripateticis 33
dæmones latronibus ſimiles. 496
dæmones montani quales 111
dæmones quomodo curent morbos in maleficio affectis 494.495.497
dæmones quomodo pręſidere locis, tanquam dij tutelares, uoluerint 40
dæmones quomodo pro dijs haberi uoluerint 40. eorũque nomina 41
dæmones quomodo terrenis rebus

reb. se allici aut fugari ſimu lent 508
dæmones rogati nomina ſibi dant ridicula 114
dæmones tres uiſi 82
dæmones unde res tam admirandas, & uaticinari etiam poſsint 57.58
dæmonum bonorũ & malorum diſtinctio 116
dæmonum cultus apud Aegyptios 137
dæmonum diſtinctio ſecundum Theologos & philoſ. 114.115. inde
dæmonum diuinationes unde 58
dæmonũ gradus nouem 114
dæmonũ illuſionibus qui homines magis expoſiti 223
dæmonum inſultum ſtrepitu & maleolentia etiam arceri 512
dæmonum lapſus etiam philoſophis aſſertus 35
dæmonum ludibria ante renatũ Euangeliũ crebriora 112
cõtra Dæmonũ inſultus quomodo animus ſit muniendus 443
contra Dæmonum machinamenta conſilium ſaluberrimum 448
dæmonum maleficio pellendo ſtultarum ceremoniarum uſus 453
dæmonum malorum natura qualis 116
dæmonum miracula cuiuſmodi 496
dæmonum nomenclaturis ſtudia eorundem prodi 41
dæmonum nomina ex actionis uarietate 108. inde. ex officijs 109
dæmonum operatio, hominis euerſio 69
dæmonum origo 34
dæmonũ ſanatio ficta, & cur à Deo interdum admittatur 497.501
dæmonum præſtigiæ 418
de Dæmonũ ſtudijs, patrum ſententiæ 99
dæmonum uaria apud diuerſos diſtinctio 115
dæmonibus quatenus in magos poteſtas data 146
dæmonas alicui imprecando immittere, nemini licitum 406
dæmones eſſe ſpiritus, carnem igitur & oſſa non habere 682
dæmones expaueſcere uerè credentes 446
dæmones metuere iuſtos 555
dæmones non coire 297
dæmones quib. materijs arceri crediderit antiquitas 509
contra Dęmones ſignaculum abſolutiſsimum 443
de Dæmonib. Platonicorum ſententia 53
dæmoniacæ naturæ uis 104
dæmoniacæ puellæ hiſtoria mirabilis 358
dæmo-

dæmoniacarum actionum exempla 77.inde.
dæmoniacarũ imprecationũ punitarum exempla 407
dæmoniacarũ uirginũ Vuerteri occlusarũ historia 374
dæmoniacus apud Gadarænos maleficio affectus 350
dæmoniaci curandi exemplũ insigne 546
dæmoniaci ferè oẽs melancholici 425
dæmoniaci ficti stulta exorcisatio 441
dæmoniaci omnes maleficio correpti 352
dæmoniacorũ, qui à lamijs affligi credebantur, historiæ 366
dæmoniacorũ translationes 159
à Dæmoniacis sæpe falli medicos etiã doctissimos 402
dæmonium meridianum 537
dæmonij simulati remedium opt. quale 448.449
dæmoniorum genus quoddam ieiunio tantum & precatione eijci 540
dæmoniorum sacerdotes uel uates 113
dæmoniorum spiritus 106
dæmonia eijciendi modus ecclesiæ ueteris 556
Dagon idolum 42
δαίω, δαίμονες 104.105
Damasci dij 46
Damigeron magus 136
Danae à Ioue compressa 305
Danielis ieiunium 542
Danielis liber 139
Danielis locus 127
δαφνημαντεία 177
Dardanus magus 136
Darij somnia 59
Dauidis larua 85
Dauidi insidiatus diabolus 40
Decius Mundus 305
decreta de magis & ariolis 573.574.inde.
Decretorum locus, de præstigijs magorum 164
defensionis parandæ modus magicus 480
δείκηλον 108
Delphis Apollo cultus 44
Delphicum oraculũ per Pythiæ pudẽda edi solitũ 129
delusionis uenereę diaboli historiæ 322
delusiones diaboli quomodo inuestigandæ 329
Democritus magus 136. eiusdem magiæ studiũ. ibid.
Democriti dictum 7
dentis mortui hominis suffitus 511
dentium doloris remedium magicum 456
ad Dentium dolorem incantatio magica 474
Desuat 43
Deumus dæmon qualis 113
Deus cur nos tentet 584
Deus huius seculi 105
Deus quæ punienda reseruarit 664
Deus ueræ essentiæ fons 121

Deus unus ubiq; est 248
Dei filij apud Mosen qui 294. 295.296
Dei nominis per incantationes abusus sacrilegiũ 470
Dei nominum abusus in curationibus morborum magicis 455
Dei uoluntati in omni tentatione acquiescendum 534. 535.536
Deo quomodo iniuria fiat. 652
à Deo defectio, crimen nõ lamijs tantum, sed omnibus ferè hominibus nimis cõmune 594
Deum ab impio gloriam suá prædicari nolle 363
Deum ex homine non nasci, & contrà 299
Deum nihil pmittere, quod in suo ordine fieri nequeat. 121
Deum sibijpsi non aduersari. ibid.
dij alieni 47
dij consentes, selecti, communes, geniales, indigetes, præstites, patrij, penates, tutelares 45.46
dij Damasci 46
dij filiorum Seir. ibid.
dij gentium, dæmonia. ibid.
dij inferiores 45
dij maiorum gentium 45.46
dij populorum, terrarum, terræ, montium 46
dij prouinciarum 43
deorum cõmenticiorum numerus 46
deorum gentilium series 45. cultus à diabolo institutus. ibid.
deorum libidines ab eorum sacerdotib. exerceri solitæ 307
deos ac dæmones non coire 297
diabolus 94. uide Dæmon.
diabolus an proijci ab alio in alterius corpus possit 405
diabolus cur Christum tentarit 62
diabolus, mille artifex spiritus 167
diabolus monstrosa specie uisus 100
diabolus non formidandus 534
diabolus qualis aduersarius 446
diabolus quare & quomodo Euam deceperit, & mundum corruperit 36
diabolus quid 38. unde 35. quid in Nohæ sobole sit machinatus 39
diabolus quomodo & qua substantiæ commoditate tam uaria machinetur 74
diabolus quomodo rerum futurarũ prescius ludibria faciat 110
diabolus quomodo uaticinetur 65. aut uaticinari uideatur 234
diabolus simia Dei 242

diaboli

diaboli cibus 102
contra Diaboli conatus præseruans curatio optima, qualis 441.442
diaboli cultus in cuiuſcunq; materiæ uel nominis idolis 53. etiam in uero Dei templo 37
diaboli deluſiones quomodo inueſtigandæ 329
diaboli diuinationes ex prophetis deſumptæ 59.60
diaboli è cœlo caſus 34.35
diaboli erga Deum odium immedicabile 36. inde
diaboli & angelorum eius miniſterio cur Deus utatur 536
diaboli fallacia 403
diaboli filij, qui peccant 594
diaboli futurorum prædictiones quatenus ueræ 170
diaboli imbecillitas 533.534
diaboli lingua uenenata & fallax 100
diaboli lingua eos loqui, quorum corpora is ſubintrauit 359
diaboli ludibrijs etiam pios infeſtari 53
diaboli machinationes 103
diaboli membra & expreſſæ imaginationes 108
diaboli memoria, acumen ingenij, & rerum prudentia unde 58.61
in Diaboli nomine nihil boni fieri 363
diaboli nomina, ipſius ſtudiũ prodentia, quibus nuncupatur in ſacris literis 103. 104.105
in Diaboli permiſſa à Deo potentia quid potiſſ. conſiderandum 120
diaboli potentia 63.66. inde 69. uoluntate Dei limitata 535
diaboli præcipuum ſtudium cuiuſmodi 389.391
diaboli præſtigiæ 125
diaboli ſimulationes 69. ſtudia 56
diaboli ſtudia & opera multa breuiter comprehenſa 63
diaboli tentationes 100.101
diaboli uates 51
diaboli uim neminem poſſe per dimidium pater noſter ſuſtinere, D. Franciſci dictum 538
diaboli unus idemq; cultus etiam in longè diſsitis regionibus 53
diabolo impoſsibilia quæ 123
diabolo quare Deus multa permittat, conſtitutis limitibus 119
diabolo quatenus liceat uerum dicere 171
diabolo reſiſtendum, nec locus ei dandus 536
diabolo unde illudendi neruus accreſcat 361
diabolum cur homini aduerſarium conſtituerit Deus. 103
diabolum etiam egiſſe exor-

ciſtam 525.529
diabolum etiam miracula edere 56
diabolum in omni opere humano zizania ſeminaſſe 57
contra Diabolũ M. Bruti magnanimitas 86
diabolum nihil poſſe, niſi à Deo permiſſum 119.534
diabolum nõ ſemper corpora per aerem ferre poſſe 244
diabolum per ſe maleficia operari, neq; lamiarum opera opus habere 351
diabolũ prius Chriſtũ nouiſſe, quàm Apoſtolos 60
diabolum ſuos pollicitationibus ditare 257
diaboli cur ueritatem interdum confiteantur 61
diaboli quales ſpiritus 57
Diana Cretæ dea 45
Diana Epheſiorum dea. ibid.
Diaſares Arabum deus 44
Didij Iuliani catoptromantia 175
die mar ryden 282
diffidentiæ uis 499
digitus Dei 164 ſathanę. ibid.
diluuio mundus interijt 39
Diomedes pro deo cultus 44
Diomedea inſ. ibid.
Diomedis aues. ibid. 418.419
Diomedis ſocij quomodo in aues conuerſi 419
Dionyſiaci dæmones 108
Dionyſius Syracuſanus dæmonis ſpectro territus 79
S. Dionyſij de Apollophane iudicium 150
Diophanes diuinus 189
diuinatoria ars lege Mahumetica condemnata 578
diuinandi ars apud Turcos profiteri ſolita 189
diuinare 128
diuinatio ex mactatorum hominum uiſceribus 51
diuinationis ſpiritus 106
diuinationes dæmonum unde 58
diuinationes magicæ 177
diuinationum impoſturæ 190
diuinus 130
diuini quam pœnam mereantur 570.571
diuis non aſcribenda morborum curatio 101
diuis temerè imputari morbos quoſdam 196.203
Dodanim Noæ F. 39
Dodana, Epirus. ibid.
Dodonæum oraculum 39.63
dolus quid 658
Dominicæ diei ieiunium 220
Dominicani inquiſitores hæreticæ prauitatis 254
L. Domitio barba quomodo mutata 159
domus dæmonis idolo infamis quomodo purgata Athenis 78
Donatiani, furioſi latrones 632
Donatiſtarum peruicax inſania 626
Doneualdus 251
dormienti teſtes execti 277

Dorpij mercatores 336
draço pro diabolo 107
draco magnus. ibid.
Druidæ Bardi 49
Druides Gallorum. ibid. earum religio 138
Duffi origo & autoritas 255
Duffi regis historia 250
Dusij dæmones 312
Dypsas uenefica 645

E

EBaudus Henrici Remensis archiepiscopi cubicularius 75
Eboracensis liber magicus 139
ebrios intrepidius periculis sese obijcere 278
ecclesiæ extremum suppliciũ 627
ecclesiæ grauissima pœna quæ 633
ecclesiæ minister in maleficij suspicione consulendus: & qualis 530.531.532
Eckerken 615
ecnephias 247
ἐκστατικοὶ 239
effascinare 133
effigies astronomicę quid differant à magicis 488
effigies damnosæ 480.481
effigierum nugæ 477
Elath 43(543
eleemosynarum uirtus 542.
Elementa emagica Petri de Abano 149
elephas, diabolus cur in Iobo dictus 104
elgadum 282
Elicius Iupiter 43
Elsa Kamensis 380.381
Elten pagus 615
Empedoclis de dæmonum lapsu sententia 33(136
Empedoclis magiæ studium
Empedusæ 109
ἐμπροσθότονον interdũ à diabolo cieri 68
empusa 108
enectis lapis 511
Enchadarum ludus 49
ἐγγαστρίμυθοι. ἐγγαστρίται 129. uiri quomodo uaticinentur 184
ἐγγαστρίται mulieres quomodo uaticinentur 183
energumeni 556
Engelbertus Holter chirurgus 410
Enochi liber 139
enthusiastæ 51
ἐπᾴδειν 128. 133. ἐπαοιδή. ibid. ἐπαοιδοὶ 130
Ephesiorum dea Diana 45
ἐφιάλτης 282
ephialtici. ibid.
epilepsia, morbus sacer 102
epilepsia morb. nulla ratione diuinior cæteris 204
epilepsiæ curandæ rhythmi magici 472
epilepsiæ curatio diuis non adscribenda 202
epilepsiæ remedium 507
epilepsię uarias species uarijs diuis perperã adscribi 203

Epirus, Dodona prius 39
ἱππωδὴ 133, ἱππώδης 132
ephimerus auis 300
ephimeri etymon 301
Ephphata Christi uox 609
ἱππῆσις 396
episcopi arma 627. cuiusdam de M. Lutheri ortu, concio qualis 302
equæ in Lusitania Fauonio obuersæ an concipiant 301
de Equo furto subtracto, Pythij cuiusdam sacrifici falsa assertio 194
ad Equorum morbos incantationes 458
equestris ordinis quidam dæmoniacus 404
Erasmi ad Alfonsum Mauricum epistola 625
Erici & Rolleri historia ex Saxone Grammat. 258.259
ericius diabolus 107
Erichtho uenefica 172
Eriphia uenefica. ibid.
error 660
de Errore seductis non interficiendis, patrum sententiæ 620
Esaiæ locus 34
Esau à diabolo de fratris cæde sollicitatus 40
Esguerra opp. 423
Esuueiler 523
Ethauil quid Arabibus significat 187
Eua quare & quomodo à diabolo decepta 36. inde 405
Euam cur potius, quàm Adamum, aggressus sathan. 225
euangeliũ, Dei potentia 533
euágelij efficacia ubi, & quomodo 476.490
Euangelij Ioannis superstitiosus abusus 476
Euangelio renato sublatæ lemurũ præstigiæ 112
Euchetarum sacra nefanda 222
Eucharius Rosenbader 373
Eudemi annuli 478
Eudoxus magus 135
Euerfelt 551
eugion 287
Eurycles magus 139
ἐυρυκλῆται. ibid.
exorcismi ficti historia insignis 525
exorcismi in obsessis non adhibendi 545
exorcismi quando, quomodo, & à quibus adhibendi. 551
exorcismorum abusus 519. superstitio 513
exorcismis cur Christi nomé admixtum 520
exorcista qualis esse debeat 551
exorcistæ 519
exorcistæ prisci principiò ab atra bile obsessos euacuare soliti 531
exorcistarum quorundam historiæ memorabiles 522
exorcistarum sacrificulorum abusus

abusus grauissimus 519
expiationi conuenientia 510
expiationum in morbis ratio 202.203
exploratores, dæmones 115
exta duplicia Cæsari immolanti apparere 81
extorum obseruatio apud ueteres 67
extensa mulier dicta lamijs Maria 214
exterminium meridianũ 107
Exurgat Deus, &c. Psalmi uerba, quatenus contra diabolum efficacia 477

F

FAmiliares dæmones quales 111
familiarum clarissimarũ obscura initia 319
contra Fascinationes quibus usi antiqui 510
fascinum, fascinatio, fascinare 133
fascini per oculos aut linguã in certis familijs ratio cuiusmodi 239.330
Faunus Arcadum deus 44
Fauni 46. incubi 312
Faunorum ludibria 282
Faustiniano impressa Simonis magi imago 237
febris curatio magica 494
febri curandæ remedium magicum 456
ad Febres incantatio 474
felis cerebrum, philtron 341
è Fellis uesicula lapilli excisi 396
fœminæ in equam uersæ, & à diuo Machario restitutæ historia 237
fœminæ ab initio ad ueneficium procliuiores 645
fœminarum in mares uersio. 238
è Fœminis mutari in mares, an fabulosum 422
fœminei sexus credulitas & fragilitas 224
feritas animalium quomodo donanda 507
Ferdinandus Corthesius 50
Feretrij dii 45
Fescæ tria diuinorum genera 188
fidelibus omnia cedere in bonum 534
fides uera qualis 445
fidei aduersus diabolum uis. 444 & qualem eam esse oporteat 445
fidei Christianæ abnegatio. 217
fidei scutum 552
fide dæmonem exturbari 513
filij Dei ad filias hominũ ingressi, apud Mosen qui. 294.295.296
Filunirus rex 302
figurato nullam inesse uim ratione figuræ 486. 487
Finnorum superstitio 156
Florina dæmon 322
Folia uenefica 645
S Fontainus theologus 304
folleti 109
Forres oppid. 251

Fortali-

Fortalicium fidei liber 240
fortes uiros spectra nō uidere 230
S.Franciscus dæmonis quoq; præstigijs delusus 368
S.Francisci in fugando dęmone modus 524
Francisci sanctitas 87.locus in cœlis cuiusmodi 87.88
S.Francisci uita qualis historia 524
S.Franciscum luciferi sedem occupare,& Christum uexilliferum agere 87
S. Franciscum non satis nouisse pij hominis uires in toleranda dæmonis afflictione 538
in S.Francisco unde quinque uulnerum Christi stigmata appareant 88
Franciscanorū Alcoranus 87
Franciscanorum cœtu nullū ordinē monasticum Christo esse uiciniorem. ibid.
Fran.de Pergula 438
Fran.Mirandula 322
Friderici Electoris Palatini prudentia 617
Frigga Gothorum numen 46
Frisimelicæ medico colicis doloribus laborāti tophus deiectus 398
Froe, Vpsalensis deus 50
fruges excantari à lamijs nō posse 262.263
frugum sterilitas ob peccata nostra 48
Fulgentij de Heroibus sententia 398
funambuli 96
funerum apparatus in Gallia 526
furis inuestigandi modus magicus 460.463
furis lædendi per incantationem modus 464
furi quomodo oculus excutiatur per incantationem. ibid.
furiæ, dæmones 115
C.Furij Cresini præclarum factum 264
furoris uasa, dæmones 115
furorum causæ 557
furto res sublata ut restituatur, anathema magicum 464
futura præsagientes uitandi, & cur 191
futurorum prædictio solius Dei opus 190

G

Gabirus Macedonū deus 44
Gabriel Fallopius anatomicus 285.398
Gadarenorum porci 440
è Gagate oleum 511
Galacia 109
Galeni dictum 10 superstitio 504
Galeno etiam derisæ incantationes 474
Galgarandus medicus 531
galguli auiculę occulta uis 331
gallina uulpi erepta 413
gallinarum pestis 438

Galli sacerdotes cur cybeles dicti 183
Gallorum superstitio 49. uictimæ humanæ. ibid.
gariophylata 510
Gasparis Peuceri de diuinationib. liber 174
γαστρομαντεία 175.182.183
Gaudentius Merula 512
Gehennon uallis 47
Gellij locus 191
gelotophyllis 279
gemma stuporem inducens 278
Geneuæ ueneficium tentatũ 334
gemmarum uires 510.511
Geniales dij 45
genii. ibid.102
genii mali 109.115
gentium minorum dii 43.44
Georgiana fodina 110
Georg. Agricola. ibid..336
Gerardus Faber Cadurcanus medicus 525
Gerardus Strailgen Morsensis abbas 547
Germa magus 136
de S. Germano historia 249
Gigantes unde 296. & qui 297
Gilbertus magus in specu ligatus 150
Gisbertus Horstius medicus 335
gladius spiritus 442
γνωστὸς 130
Gnostici 140
Gnosticorum nefanda sacrificia 223
Godhardus ab Hagen exorcista 524
γόης 132. γοητεύειν. γοητεία. 133. 134
Gog magus 136
Gomorrhæ exitium 40.136
Gordiani imp. interitus 180
Gordonij superstitio 504
Gothorum dij 46
Græcorum idololatriæ 44
grãdinis ex maleficio ortę sedatio superstiosa 561
Gratidia uenefica 645
grauedo 282
Grauia Vuieri patria 337
grauidarũ mulierum imaginationis uis 230
Gregorius 7. pont. Ro. magus 450
Gregorij de diabolo sententia 119
Grigri dæmonium 113
Grugnæ Stryacis Carossæ libri 210
Guilielmus Brabantinus 420
Guilielmi ducis Cliuiæ, &c. prudentia 616
Guilielmus Malmes 136
Guilielmus Meineri Clatsii famuli dæmoniacus 367
quomodo curatus 368
Guilielmus Montensis Comes 618
Guil. Turnerus 300
Guineæ dæmon 113
D. Gundulæ reliquiæ quales 441
guteli dæmones quales 111

Guthru-

Guthrune uenefica 645
Gyge uenefica. ibid.
Gygis annulus 478
Gyraldus Hyberniæ ſcriptor 300
γυρομαντεία 186.187

H

HAbar quid Hebræis 128
Hadrianus Nicolai, cancellarius 371
Hadrianus Turnebus 184
hæreticus quis 586
hæretici ex magis orti 140
hæretici lippientibus ſimiles 624
hæretici quid à lamijs diſtēt 18
hæreticorũ conciliabula diſſipanda 624
hæreticorum pœna 627
cum Hæreticis quomodo ſit agendum 625
de Hæreticis non interficiendis, Patrum ſententiæ 620
hæreſeos execratio 625
Hammonenſes ciues dæmoniaci 482
Hammonis oraculum 39
Hans Vatter ficte dæmoniacus 427
hariolari 127
hariolus 130
Hartumim quid hebræis 131
Hebræorum deliria qualia 130
Hebraicæ uoces rem magicã ſpectantes, quæ & quot 126
Hecate Enodia 203. uenefica 645
Hecates inſidiæ 203
Hecatæa terriculamenta 108
Hectoris Boethii de Duffo rege hiſtoria 250 à Cardano refutata. ibid.
Hectoris Boethij narratio de ſuccuba quadam 540
Hectoris larua 85
S. Helena Conſtantini Imp. mater: eiusque in furis inueſtigandi magico modo inuocatio 460
Heliæ Thesbitæ ieiuniũ 542. preces 539
Helidæus Foroliuienſis 676. & Paduanus medicus 334
Helinandi locus 75
Heliogabali diuinatio ex mactatorum hominum uiſceribus 51
Heliotropius lapis 511
Heliſæi miraculum quale 123
D. Heinricus Barzius Olislegerus 12
Heinricus Inſtitorius 8.310. 344
Henricus medicus 184
Heinricus Vueſius LL. Doctor 261
Hephæſtium Memphis quale 449
Heptamerō libri uanitas 149
herbæ maleficijs efficatiores cur ad lunæ lumen lectæ 209
de Herbarum facultatibus ſuperſtitio uetuſtatis 173
herbarum in ferijs diui Ioannis

nis cõſecratarum uſus 452
herbis an uis inſit magica 480
Hercules cõmunis deus cur dictus 299
Hercules Boethij fabuloſa narratio 316.317
per Herculem iuramentum 299
Hermánus comes à Ninvuenar 618
Hermanno Vuolfratgen monacho teſtes quomodo execti 410
Hermolina dæmon, amaſia ſacerdotis 322
Hermes magus 136
Hermetis libri magici. ibid.
Hermippus magus. ibid.
Hermogenes magus 573
Hermotimi Clazomenij anima relicto corpore errare ſolita 76
Heroes 109.298 unde dicti 295
Heſus Gallorum idolum 50
Hetruſcorum faſcinatrices 330
hieran luc puluis 279
Hieremias Brachelius 277
Hierichuntis aqua quomodo ſalubris ab Elizeo reddita 514
Hieronymus Lucheſinus 395
Hieronymi liber magicus. 139
D. Hieronymi locus 113.486. 487
D. Hilarij cum dæmonibus lucta 538
Hipocus magus 135
Hippocrates de epilepſiæ curatione dijs non adſcribenda ſententia 202
Hippocratis de incantationum uanitate locus 211
Hippocratis in ſacerdotes magos ſententia 449
Hippolytus de Marſilijs 484
hippomanes 339. unde dictum 340
hippomanes furorem citius inducere, quàm amorem conciliare 342
hippophanas herba 155
ex Hirundinum pullis philtrum 341
Hiſpani uirginitatis ſigna diligentius obſeruare ſoliti 287
hiſtorię uarię cur huic Operi inſertæ 7
Holithæ herbę uis 510
Holleri magi interitus 142
Homeri locus 180.181
Homerica medicatio 504
homo, Dei hoſtis ex inobedientia factus 37
homini cur aduerſarium conſtituerit Deus diabolum 103
homines in beſtias transformari nullius rei potentia poſſe 414
hominũ in beſtias transformatio phantaſtica 236
hominum corporibus cur ſe immergere cupiant dæ-

mones 99.100 & quomodo id consequantur. ibidem.
homicidia ab initio 106
homunculus ex mandragoræ & alijs radicibus quo pacto effingatur 715
Honorij liber 139
Horatij locus 181.211.208.209.670
Hornuar dæmon 114
hospes in militem iniurius, & diabolo se deuouẽs, ab eodem abreptus 408
Houel pagi dæmoniaci 382
Houiouliira dæmon 114
Hubertus Faber medicus 492
ad D. Hubertum Ardennatem dæmoniaci duci soliti 429
Huisberch castrum 613
Hunnorum ortus 302
hyæna an sine mare pariat 301
hyænæ frontis corium 510
hyænæ uteri philtrum. 341
hydrargyrum, humidum & tenuium partium 427
ὑδρομαντεία 176
hydropis curatio ex bufonis usti puluere 246
hyems aspera 588
hymen 285.287 membrana aliàs crassior & ualidior, aliàs fragilior 288
hymen ne omnes uirgines dotatæ 284.286.288
hypericon herba, fuga dæmonis nuncupata 198
hypericonis uis 508
Hyppanis fl. 301
ὑποδρομὴς 424

I

IAcobi de Chusa locus 70.71
Iacobi de rosa magica pœna 572
Iacobi liberi domini in Leuchtenburch libellus 304
Iacobi locus 536
Iacobus Ruffus 321
Iacobus Sprenger 8.310 344
Iuda, & Iadua quid Hebræis 129
Iamblichus magus 136 eiusdem de dæmonibus sententia 116.161.316
iaspidis uis 510
ibis, diabolus 107
Idanthresus Gotth. rex 302
Ide liberta Mundi 305 necata 307
idola nationum 46
idolorum diuersa nomina 41.42 inde
idololatria in populo Dei 46
idololatria, Nohæ ætate 39
ieiunium & oratio coniuncta 220
ieiunij in operibus diaboli uincendis energia 540
ieiunij uirtus & encomium 541.542
IESVS Christus in sacerdotũ ordi-

ordinem apud Iudæos cooptatus 291
IESV Christi nominis ad expellendos dæmones uis 552.553
Iesu Syrachi autoritas 168
Igmarus Remensis 450
ignis cultus apud Persas unde 127
igni damnatus quidam pro malefico, resipiscit ab amentia meliore uictu 601
ignorantia facti proprij in lamiis 661
Iidoni quid Hebræis 130
Iidoniim. ibid.
imaginatio formarũ per sensum conceptarum thesaurus 231
imaginatio intensa sanationis efficax 498
imaginationis uis ac ratio 229.230
imaginatricis facultatis corruptio in melancholicis cuiusmodi 227.228
imagines damnosæ 480
imagines, earum rerum nominibus, quarum imagines, appellari solitæ 171
imaginum superstitio uana 488
immundus spiritus 106
ab Impio gloriam suam prædicari Deum nolle 363
imposibilium, & ualde difficilium, idem in iure iudicium 651
impostor spiritus 106
imprecandi mala, consuetudo uulgaris 406
imprecationis bonæ maiorem esse uim, quàm malæ, debere & cur 406
imprecationis malæ exemplum horrendum. 408
imprecationem neminem posse lædi 599
imprecatione parentis nihil periculosius filiis 407
imprecationem dæmonicarum punitarum exempla. ibid.
incantamẽta muliercularum figmenta 600
incantamentorum labyrinthus 15
incantare 128
incantare. incantatio 133
incantationis uis 208 eiusdem uanitas 210. 211
incantationum Artephii ritus 158
incantationum opinio nõ minima religionis ueræ pestis; fœcundissima calamitatum mater 4
incantationum uarii modi 153.155.156
incantationum uerba nihil posse 263
incantatores diuini quando dicantur 174
Incubus dæmon 281
morbus 281
incubi dæmoniaci illusio 281

incubi dæmonis uexatio per ieiunium & precationem ſublata 541
incubi & ſuccubi dæmonis præſtigiæ 310.312
incubi illuſionem infeſtare quandoque probas etiam matronas 314
incubi imaginari paſsio, in ſomno 318
incubum dæmonem approbantes hiſtoriæ omnes fabuloſæ 316
incubum in ſomno patiētes, quales euadant 617
incubum paſsi ſacrificí hiſtoria 282
induſium neceſsitatis 502
indigetes dij 45
infans qualis Romæ genitus 174
infantes è ſepulchris effodi à lamijs, uanum 218
ignis fatuus 93
inimicus 106
iniquitatis uaſa 115
initium cuiuſque rei ſpectandum 657
inſidiatores dæmones 107
inuidus 106
Ioannes ab Ettenſtet 373
Ioannes Altenanus 384
Ioan. baptiſtæ portæ Neapolitani Magia naturalis 274
Ioan. baptiſtæ in utero matris exultatio 118
Ioan. Brachelij carmen 24
Ioan. Bom 602
Ioannes Echthius medicus 334.384.492
Ioannes euangeliſta in Pathmon relegatus 553
Ioannis euāgeliſtæ in fugando dæmone cōtra magum Cynopa miracula. ibid.
Ioannis Euuichij medici carmen 23 epiſtola 688
Ioannes Fernelius medicus 405
Ioan. Fernelij de ſpectris in ſpeculo exhibitis teſtimonium 155
Ioan. Fauſtus à ſacellano cur mitius tractatus 143 ubi magiam didicerit 142 eius patria. ibid.
Ioan. Franciſcus Picus 8
Ioan. Franc. Pici de Prænotione libri 190
Ioan. Franc. Ponzinibius I. C. 241
Ioan. Langius medicus 372. 403
Ioan. Legereti hiſtoria 252
Ioannis Leonis Africæ deſcriptio 186
Ioannes Lithodius medicus 315
Ioan. Luder, M. Lutheri pater 304
Ioannes Maria Betthus medicus 334
Ioannes Nider 453
Ioannis Patris commenta, & ficta ligatura 427.428
Ioannes Reuchlinus 141
Ioannes Sertorius 523

Ioannes Sleidanus 525
Ioannes Sohetius Eburo medicus 413
Ioannes Sturmius 525
Ioannes Tritemius 8
Ioannis Tritemij Stegano-graphia 150
Ioannes Vernetus 525
Ioannes xx. & xxi pontifex Romanus magi 450
Ioannes Vindelius 523
Iacobus à dæmone afflictus 405
Iacobus maleficio affectus 349
Iobi à diabolo tentati exemplum diligenter expendendum 534. 535. 537
Iobi patientia uelut speculum, mentis oculis proponenda 563
in Iobum sæuire quatenus diabolo permissum 120
Ionibus peste laborantibus humana uictima litandum respondet oraculum 48
Ioseph Israelis F. an magiæ peritus fuerit 139
Iosepho insidiatus diabolus 40
Iosephi locus refutatus 515
Iosephus Niger 462
Iosuæ assistere ad dextram cur permissum diabolo 120
Iouiales mallei 512
Iphigeniæ uictima 48
pro Iphigenia mactanda, cerua supposita 418
Irmengardis comitissa cuiusmodi uocem ex imaginis ore audierit 46 eius peregrinatio. ibidem uita. ibid.
iræ spiritus 106
iræ uasa, dæmones 115
Isigonus 329
Isis Aegyptiorum dea 43
Isidis sacerdotes lenones 306
Isidis sacerdotes in crucem acti 307 & statua in Tyberim mersa. ibid.
Israelitarum idola 47
Issim 298
ischiadicos carmine sanandi modus 473
Italorum blasphemiæ 597
Italorum fascinatrices 330
Iuba, Maurorum deus. 44
Iudas, diabolus Christo dictus 108
iudex quando Christianæ clementiæ meminisse debeat 630.631
iudicis iniqui pœna 614
Iudith puella à dæmone uexata 484
Iudith Vuieri uxor 501
Iulianus apostata magus 140
Iuliani catoptromantia 175
Iulij Obsequentis locus 80
Iulij simulachrum C. Casio interfectori suo apparet 79

Iulius Scaliger 316 eiusdem locus 457 de maleficijs sententia 273
iumentum pro diabolo 108
iumenta si quid præter naturam pati uideantur, quid faciendum 563
iunioribus magis insidiari diabolum 544
Iuniperus Christi nauta 523
Iuno 109 Sami culta 44 Spartæ culta 45
Iunonis Monetæ responsio 64 templum. ibid.
Iupiter 109 Aethiopibus cultus 44 cœlo præfectus 45
Iupiter Elicius. ibid.
Iouis Hammonis oraculum à Chamo deductum 39. 65
Iupiter imbre aureo Danaæ congressus 305
ob Iuramenta nefaria mulier à dæmone abrepta, item hospes quidam 408
iurandi temerè consuetudo uitanda 406
Iurisconsultorum insignium censura de lamijs 633
Iustini de Iosephi magia locus 139
Iustus mendicus fictè dæmoniacus 426
iusti deprecatio efficax 539
iusti, ueri Dei cultores, diabolo sunt formidini 555
Iuuamen palatium 319
Iuuenalis locus 339.340
iuuenis parentibus immorigeri, & ab ijsdem execrati, insigne exemplum 82. 84
ἰχθυομαντεία 177

K

Karentiæ urbis obscœnum diaboli ludibrium 56
Kasam quid Hebræis 127
Katarina Bilandia 448
Katarina Lor qua ratione marito suo impotenti succurrere uoluerit 551
κατοπτρομαντεία 175
Kentorpium cœnobium 114
Kentorpij monalium uexatio diabolica 379
κεφαλαιονομαντεία 177
κηρομαντεία 178
κητεῖοι 59
Kimhi rabinj de Samuluelis apparitione sententia 169
κληρομαντεία 177.178
κλητωρὶς. κλητωρίζειν 424
Knechtenstein abbatia 54
κοσκινομαντεία 176
κυνανθρωπία 421

L

Labani dij 46
lacertæ in hominum corporibus inuentæ 398
lacertæ philtrum 341
lac ductile & filatum siccum etiam absque incantatione quomodo fiat 382.383
lactis tres substantiæ. ibid.
Lactantij locus 55.101.102. 103.297
lachas quid Hebræis 128

lamia delusa 131
lamia diabolus 107
lamiæ non possunt, quod cre duntur facere 647
lamiæ opera usum dęmonem in affligendis hominibus, nusquam in toto Bibliorum opere reperiri. 351
lamiæ 15 quid à magis infamibus differant. ibid. 16.17
lamiæ commiseratione dignæ, non pœna 662
lamiæ de maleficio suspectæ non statim in tetros carceres abijciendæ 687
lamiæ hæreticis non annumerandæ 586
lamiæ in quos uirus suum eiaculari posſint 619
lamiæ mentis errore affectæ, & nulli noxiæ, quomodo puniendæ 684
lamiæ qua pœna apud Bononienses affici solitæ. 638
lamiæ quales esse plerunque soleant 600
lamiæ quomodo delusæ dæmonis opera putent esse sua 586
lamiæ quomodo & quare à dæmonio demententur, ut quæ non potuęre, fecisse se fateantur & credant 239
lamiæ quomodo in aere concitando illudantur dæmone 262
lamiæ quomodo sint restituendæ 665
lamiarum appellatio 132
lamiarum confeſsionem esse phantasticam 235
lamiarum dignoscendarum experimenta fallaciſsima 492
lamiarum doctor, corrupta phantasia 326.327
de Lamiarum innocentia Alciati sententia 635
à Lamiarum læsione quodo securius uiuatur 643
lamiarum phantasiam quomodo regat dæmon 260
de Lamiarum potestate concepta opinio, fœcundiſsima calamitatum mater. 4
lamiarum profeſsio diluitur 215.
lamiarum profeſsionis modus ineptus, nec cohęrens 213
lamiarum sexus & ætas 666. 667
lamiarum stulta phantasia 258
lamiarum uana de sua potentia persuasio 9.15
lamiarum uires 122
lamiarum unguenta 274
lamiarum uoluntas 654
lamijs quæ calamitates imputentur 652
lamias delusas à dæmone, sua opera illum usum false credere

dere 351.352
lamias esse amentes 599
inter Lamias & diabolum fœdus nullum 657
lamias in spiritu, non corpore equitare 241
lamias naturalibus interdum pharmacis deludi à satana 273
lamias nemini nocere posse 9
lamiarum uires 122
lamias nihil uoluntate, sed omnia coactas & deceptas facere 658
lamias non esse domi simul, & alibi 249
lamias non facere quod ijs imponitur 650
lamias nō inuehere eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse 250
lamias pœnitentes euitare pœnas corporales 633
lamias puniendi modus 18
de Lamijs anacephalæosis 647
lapillus, tussi reiectus 353
lapilli ex epate excisi 396
lapidum pluuia 247
lapsus hominum in spiritualibus duabus de causis facilior 669
lares 45.109 lares familiares 109
lares familiares Vuiero in paternis ædibus obseruati 110
larium familiarium præsignificationes rerum futurarum 109.110
laruæ 84.109
laruarum genus puerperis & infantibus lactantibus potiss. infestum 112
laruarum uariæ formæ exempla 77
larynx 353
Latij deus Mars 45
latinè respondet exorcistæ dæmon 523
T. Latinus 496
Latopolitanorum idololatria 44
Laurus cur Apollinea dicta 178. item Delphica & Fatidica. ibid.
λεκανομαντεία 174
legio 105
Lemni Vulcanus deus 44
Lemures 46.109
Lemures quomodo pellant Theophrasti Paracelsi assectæ 493
Lemurum choreæ 112
Lemurum præstigiæ renato Euangelio sublatæ 113
Leo pro diabolo 107
Lenocinij pœna 307
leonem in mulieres minus quàm in uiros sæuire 639
lepores an sine mare gignant 301
Leuenstet pagus 385
Leui Gersonis F. Hebræus philosophus 127
Leuiathan 104
lex duodecim Tabularum de a-

de agro non excantando 263
legis rigor ad Christianæ moderationis lenitatē deflectendus 629
leges imperatorum cōtra magos & ariolos 573.574
leges quasdam magis ad terrorem, quàm ad exemplum edi 630
Λιβανομαντεία 177
liber Naxi deus 44
libri huius argumētum theologicum, philosophicum, medicum & iuridicum 7
libri huius argumentum, & suscepti operis occasio 14. 15
libri magici palàm exurendi. 573
Liuia uenefica 343
ligatos curantia 511
ligaturæ physicæ 507. uaria earum ratio 412. 414
ligaturarum usus magicus 476
lignum in uentriculo inuentum 373
linguam cur non semper diabolus impediat 482
linteaminum peste infectorum contagio 334
lipparis suffitus 511
lippitudinis oculorum curatio magica 500
Lissettæ ficta dæmonis obsessio 433
locale loco suo conuenire debet 247
locusta uenefica 645
locustæ pro diabolis 107
Loen pagus 523
lolij usu amentiam & somnum induci 276
loliorum seminator 106
Lothi ebrij incestus cum filiabus 40
Lothi uxor in salis petram conuersa 125
Lucani locus 50.81.208.210
Lucas euangelista, medicus 197.676
Lucani metamorphosis 416
lucifer apud Esaiam quis 34
Lucilla Lucretij uxor uenefica 343
Lucretius amatorio populo interemptus 342
Lucretij locus 297
L. Lucullus philtro necatus 343
ludi inuentor dæmon 115
Ludouicus Milichius 420
Ludouicus Rom. patricius 113
lunam cœlo deduci carminibus non posse 212 & unde hæc opinio nata. ibid.
lunaticus in Euangelio, maleficio affectus 350
lupi stercus in præsepi positum 440.564
lupi stercoris & intestini usus 507
lupi stercore aut cauda in præsepi positis iumenta exagitari 347

lupi uirga,& è cauda pilus,amatoria pharmaca 341
lupi uirgæ uis 411
in Lupum conuersionis modus 604
lupi Liuonici ex hominibus conuersi 237
luperum capita ianuis affixa 508
in Lupos conuerti homines se putare,morbus 420
eorum qui in Lupos se mutatos crediderunt, confessio 601
lupina insania, & melancholia 421
ante Lustralis aquæ consecrationem sagas ingredi templum, die Dominico 222
Lutheranismus ab exorcista monacho inuisus redditus 527
Lutherus ex patris instinctu factus monachus 303
quando & ubi natus 304
quo artificio orationem Dominicam explicuerit. ibid. de eiusdem ortu commentum dæmoniacum 302 mater 304
Luthero cur Martini nomen impositum 304 spectrum monachi specie apparet 92
lutræ in hominum corporibus inuentæ 398
Λυκάνθρωποι 237 λυκανθρωπία morbus 228.420.421
λυκάων morbus. ibid.
Lycaonis fabula ibid.
Lycapolytanorum idololatria 44
lyncurius lapis 511

M

Macaronicorum libri 210
Macedones κυτᾶοι. Macedonia,terra Cethin 59
Macedonum deus Gabirus 44
Macodoniũ de hęreticis decretum 628
Machassephin 127
Magdalena famula Constantiæ à dæmone compressa 288.321
magarum fœderis cum dæmone uanitas 218
magia. magia infamis. magice. magica ars 133
magia Aegyptiorũ duplex 132
magia Cabalistica 139
magia Græcorum quorundam qualis 134
magia infamis quando cœperit 39
magia naturalis quid, & eius commendatio 138
magia uenefica 332
magiæ artes quædam 153
magiæ infamis cultores 140 eorumque interitus. ibidem.
magiæ præstigiis & Theologia & Medicina conspurcatæ 138
magiæ origo 134 primi eius

ius cultores 135
magica organa etiam peſſundanda 573
magica res ſeptem uocib. apud Hebræos expreſſa, & quibus 126
magicæ diuinationes 174
magicæ morborum curationes ſuperſtitioſæ & impiæ 472
magicarum artium uanitas 204. 205 à Moſe interdicta. ibid.
magicarum deluſionum ratio ac modus cuiuſmodi 240
magicis actionibus quatenus colludat & cooperetur dæmon 154
Magicus dæmon, liber Germanicus 394
magici libri 139. 146 improbatæ lectionis & igni abſumendi 153
magici libri patribus falſò inſcripti 134. 139
magicorum medicorum punitio 569
magicorum uatum oraculis non eſſe credendum, nec eos adeundos 12.
magus homicidij reus Vulcano conſecratur 145
magus, qui & Python 129
magus à dæmone oppreſſus 145 à ſerpente necatus 146
magus illuſor 131
magus infamis quid. ibid. 132 inde à lamia & uenefica quid differat 131
magi cuiuſdam medicina 144 honorem Dauidi denegantis reſponſio 85
magi nomine quem hoc ſcripto intelligat Vuierus. 132
magi uiui diabolo ablati exemplum 145 (165
magi, qui & malefici uulgò
magi celebriores qui 136
magi Chaldæis, qui Græcis ſophi 137
magi eccleſiaſtici quibus rebus in dæmoniaci mali curatione decipiant 452
magi infames 15 quid à lamiis differant. ibidem. 16. 17 quibus nominibus in ueteri Teſt. ſignificentur 125
magi infames uarii non eadem omnes pœna afficiendi 565. 566. 567
magi malefici 55 profani 139
magorum alios non ualdè lædentium pœna 567
magorum artem omnem aſpirationibus dęmonum conſtare 133
magorum carminibus non obedire animas defunctorum 166
magorum funeſtus interitus 141. inde.
magorum inſanium pœna 578. 579
magorum libri palàm exurendi

rendi 573
magorum Persarum religio 138
magorum Pharaonis actiones præstigiosæ 160
magorum præstigiæ non ueræ, sed phantasticæ 634
magorum puniendorum modus 18
magorum religiosorum mulcta 568
magis quomodo Christi natiuitas deprehensa 138
magis resipiscentibus proponitur Syluestris II pont. historia 583
magos benedicere non posse, cui 363
magos trásferri etiam interdum 159
ex Magis hæretici orti 140
de Magis quid leges & decreta statuant 573
magistratus in quæ animaduertat 664
magnetis uis quibus impediatur 507
Mahometus quomodo commento se regem fecerit 99
maiorum gentium dij 45
maleficæ accusatricis falsa pœna 614
maleficæ capillis suspésę modus magicus 481
maleficæ corrigendæ ratio 590
maleficæ & diuinatrici quid post morté acciderit 584
maleficæ Fessæ quales 309
maleficę lege Mosis tolli iussæ 126
maleficarum mutua coniunctio 308
maleficorum circumstantiæ inquirendæ 581
contra Maleficia remedia 560.561
maleficium 55
malefici 126. 133. 655
maleficij amoliendi modus magicus 470 & sacrilegus 472 formula superstitiosa 491. 519. inquirendi ratio 581. 582 methodus certissima 530.533.547
maleficij materies 210
in Maleficij perpetrati inquisitione quæ facienda 591
malefici uoluntas 655
maleficio affecti qui 348. 349.350
maleficio affecti, quomodo post restitutionem de dæmonis præstigijs & imbecillitate instituendi 533 & ad tolerantiam excitandi 535
maleficio læsa mulier clauos & acus uomit 366
maleficia quibus materijs arceri crediderit antiquitas 509
de Maleficijs leges an locum habeant 653
in Maleficijs uoluntatem spectari, non euentum 655

malleus diabolus 107
Malleus maleficarum qualis liber, eiusque autores 13. 214 eiusdem fabulæ 329
mallei Iouiales 512
malus. malus ille 106
mali esu quidam factus dæmoniacus 403
mali Genij 104
Mammona 106
Manassis flagitia 134
mandragoræ radicis homunculus 517
manes 109
Manichæi 632
manium ciendorum & interrogandorum consuetudo nostra etiam ætate usurpata 173. 174
Manilij locus 208. 210
καρτεύεσθαι 127
Marcelli medici superstitio 504
Marcionistæ 140
mares cum fœminis canum more cohærere apud Karentinos, diaboli ludibrio 56
Margareta comitissa Burensis 376
Margarita Henningi Achillis F. maleficio affecta 385
Maria Christi mater lamijs extensa mulier dici solita 214
Maria etiam post partum & Iosephuum mortuum, uirgo 290
Maria Patheca in marem uersa 423
Mariæ arbor cœnobium monialium prope Xanctos 544
marinæ aquæ ablutio 509
Marmaridius magus 135
marmaritis herba 154
Mars, Baal 41
Mars Latij deus 45
Marsi 330
Marsilij Ficini locus 229
Martina uenefica 645
Martinus de Arles 310. 314
Masschlach 279
materies uaria & dura uomitu eiecta cuiusmodi 365
materiam corporeá nõ subijci potentiæ dæmonis, quantum ad formæ mutationem 161
materies duæ quomodo in corpus à diabolo per lamias ingerantur 394
materias ore reiectas, non omnes fuisse in corpore 352
Matisconensis comitis à diabolo abrepti historia 145
matrimonia inter collegas, ob functionum communem usum, contrahi interdum solita 339
matrix mulieris ualde attractiua 311
Matthæus Curtius medicus 334

Mathias Durensis abbas. 547
Matuta 109
D. Maximi de Charitate liber 442
Maurorum deus Iuba 44
Mechasiepha quid Hebræis 126.127
Mechtheldis cuiusdam facinus audax atque impudens 337
Medea uenefica 645
Medeæ incantationes 208. 209.210.211
medicina artium uetustissima 193
medicinæ hactenus traditæ euersores, Theophrasti Paracelsi sectatores notātur 196
medicus à puella dæmoniaca irrisus 402
medicus qualis in maleficij suspicione consulendus 532
medici etiam eximij alligationibus, characteribus & carminibus usi 503
medicorum magicorum punitio 569
medicis potissimum infesta illa de lamiarum potestate persuasio uulgi 45
medicos etiam doctissimos à dæmoniacis sæpe falli. 402
medicos indoctos in maleficium & diuos referre inscitiam & errores suos 195
medicos multa etiam in morbis ex occulta naturæ occasione euenientia, latère 531
medioxumi dij 298
Medius fidius. ibid.
melancholia agitati pleriq; dæmoniaci, sed non omnes 425
melancholia ante exorcismos euacuanda 531
melancholia lupina 421
melancholiæ remedia. ibid.
Melanchthonis amitæ duo spectra apparent 92
Meliinge pagus 427
melancholicus humor diabolo conuenientissimus 388 425.531
melancholicorum deprauata imaginatio 227
Melchom idolum 42
Meleager Atalantæ amore capta 265 eius exustio. ibid.
Meinerus Clatsius 367 quomodo dæmonem è famulo pellit 368
Memphites lapis soporifer 278
Memphodorus 329
Menepia pag. 438
menais herba 154
Menalippæ uictima 48
Menandri sententia 346
mendaciorum spiritus. 115

mendax, pro diabolo: item pater mendacij 106
mendax spiritus 106
Mendesiorum idololatria. 44
Menippus Lucius delusus à sua sponsa 158
è Mẽstruo muliebri philtrũ. 341
Mercurius Trismegistus magus 136
Mercurio humanis uictimis litatum 49
meretrix Babylonica 106
Merlinus falso dæmonis & uirginis filius creditus. 302
Merlini natiuitas fabulosa. 318.319
Mesraim Chami F. magus 134 qui & Zoroastres ibid.
Messenijs humana uictima oracula præcepta 48
metallici dæmones quales. 111
Methodii liber περὶ ἀνάστ. 182
Methotin magi interitu 141
metus quid 660
Mnei bouis oraculum 63
Micale uenefica 645
Michael Villanouanus medicus 525
D. Michelis imaginem se formidare simulat dæmon 405
Michaelis Verdung confessio 602
militia cœli 43
militis ab hospite iniuria affecti historia 407
miluus, diabolus 107
Minerua cur sine matre nata fingatur 226
Minerua Scytharum dea 44
minorum gentium dij 45
miracula dæmonum qualia 496 diabolo impossibilia quæ 123.124
miracula etiam à diabolo edi 56
miracula in brutis 97
miracula manuum dexteritate circulatoribus edi uidentur 95
miracula quomodo discernenda, à bono an malo dæmone sint profecta 117
Misraim magiæ infamis autor 39
missa super uirginis malè affectæ uentrem celebrata. 194
sub Missa uerba proferre inutilia 212
missæ ad magica usus 149
de Missæ bonitate rogatus dæmon, responsum differt. 523
Mithridates aruspicum iussu puellam Fariis immolat 50
Mycenis culta Iuno 45
myrton 424
mytulus 598
mœstitia dæmonis occasio 660

mœsticia dæmonis tentationi magis obnoxia 223
molæ mulierum 302
Moloch idolum 47
moly herbæ uis 52
monacho oblatus dæmon 83.86
monachi, mentiti dæmones à G. Sabino carmine depicti 88
monachorum Bernatium tragœdia uenefica 280
monachorum diuinationes magicæ 192
monachis currus onustus 91
moniales iuniores ad obsessorum spectacula non admittendæ 544
moniales, organa satanæ ludibrijs magis accómoda 543
monialium dæmoniacarum historia 374. 377. 378. 383
montani dæmones quales 111
Montaniani 140
Mopsus Aphrorum deus 44
morbus sacer epilepsia 201
morbo naturali etiam interdum dæmonem præstigijs suis illudere 370
morborum curatio an diuis adscribenda 201
morborum curationes magicæ & superstitiosæ 472
morbis extrema remedia optima 448
morbos magicis artibus non curari 496
morbos maleficio affectorũ quomodo curent dæmones 494.498
morituri cantio quid significet 546
mortis uasa, dæmones 115
mortui conficta de purgatorio querela 184
à Mortuis non quærenda ueritas 165
Moses diuinę Maiest. legatus & scriba 34
Moses magiæ à Plinio & Tacito insimulatus 139 itẽ aliorum in eundem calumniæ 140
Mosis ieiunium 514
Mosis locus declaratus 284. 285.287 de filijs Dei ad filias hominum ingressis explicatus 294
Mosis miracula uera, nó pręstigiosa 160.161
cum Mose Deus facie ad faciem locutus 34
mosselscholp 598
Muhazzimin 186
mulier à diabolo agitata Gręcè & Latinè loquitur 557
mulier à mollicie dicta 225
mulier ob iuramenta à dæmone abrepta 408
mulier rationale an brutum animal sit, dubitatum Platoni 226
mulieres masculis miserabiliores 640

mulie-

mulieres infirmius uasculum cur dictæ Petro 225
mulieres minus puniendæ, quàm uiri 639
mulierum calculi 396
mulierum propriū decipi 225
muliercularum innocenter ob maleficii suspicionem punitarum exempla 612. 616
mulieribus cur tutores & curatores dari legibus soliti 226
muliebris sexus cur dæmonis insidiis uirili magis pateat 126
muliebris sexus fragilitas & credulitas 225
muliebri pudendo adesse mēbrum priapo simile 424
mundus an animal 648
mundi domini 105
mundi interitus per diluuiū 39
Mundi & Paulinę historia ex Iosepho 305
muriū generatio an lambendo constet 301
mustelæ similis bestiola ex militis dormientis ore egredi, rursusq; ingredi uisa 75

N

Nabuchodonozor maleficio dęmonis uexatus 349
in Nabucadnezarem quatenus diabolo sæuire permissum 120
Nahas quid Hebræis 128
Namysia in mare mutata 422
naphthæ uis 331
naribus se extrahi simulat diabolus 69
Narrationes mundi fortuitæ, libellus Gallicus 433
Natalis Ramardus regis Gall. medicus 525
natationis causæ 589
naturæ cursum diuinitùs institutum impedire diabolum non posse 124
naturæ miracula in sexus immutatione 422
naturam semper addere, nunquam demere, & uersus dignius semper moueri 424
naturales res τοῦ μικροκόσμου 94
Naucratitarum deus Serapis 44
Naxi deus Liber. ibid.
Nazaret monasterii Coloniæ uirgines dæmoniacæ 383
necessitatis indusium 502
necromantia quid, & qui ea fuerint usi 172
νεκυομαντεία 166. 172
negocium perambulans in tenebris, quid 537
Nembroth 43
Neomagii monialium dæmoniaca uexatio 378
Nephilim 295. 298
Neptunus mari præfectus 45
Nereus deus. ibid.

Nergal idolum 42
Nero etiam magicarum artium uanitatem expertus 205
Nibbas idolum 42
Nicolaus Gottel maleficus 427
Nisroch idolum 42
noctis ludibria 281
Noha ebrius, à filio Chamo irrisus 39
Nohæ ætate idololatria statim à diluuio. 40
in Nohæ sobole quid machinatus diabolus 39
Nonhertic cœnobium 379
Noricorum deus Tibilænus 44
Norinbergensis Senatus prudentia summa 429
Nothemd 502
Notoria ars 153
Numa Pompilius magus 136
Numæ consultrix Aegeria nympha 112
nuncius satanæ 106
nuptiarum ratio & causa naturalis quæ 299
nympha muliebris 424
nymphæ sanctæ Amorrheorum 43
nympharum cohortes 45
Nymphæum 34

O

OB quid Hebræis & Oboth 129.130
obsessæ monialis morituræ, abnegationis suæ & à dæmonis tyrannide liberationis certum testimoniũ 546
obsessis pluribus uno in loco morantibus quomodo succurrendum 543
obsessos duplici morbo corporis & animi infestari 531
obsessionis diabolicæ commentum punitum 440
obsidij diabolici figmenta 426.429
Occultæ philosophiæ liber quartus an sit Corn. Agrippæ 9. eiusdem uanitas 147. 148
Ochosias rex deum Accaronem consulit 670. eius interitus 571
Oceanus 109
Octauiani Euporistica, & superstitio 504
oculorum contagio naturalis 330
oculorum fascinum 133.330
Oddonis magi interitus 142
Odhen Gothorũ deus 46. 50
œnothoræ uis 507
œsophagus 354. neruosus. ibid.
ohlim, diabolus 107
οἰωνίζεσθαι 128
Olai Gothi locus 156.157. 413.512
oliuæ ramorum usus. oliuæ puritas 509
Olympiæ erga pellicem humanitas 345

Omni-

Omnicolor tibicen 85
Onen quid Hebræis 127
onocentaurus diabolus 107
onocrotalus diabolus. ibid.
ὀνομαντεία 197
ὀνυχομαντεία 176
Ophis 35
Ophitæ 140
Opilij Macrini interitus 181
opinionis prauæ ſine ratione pertinacia, inexpiabilis tinctura 5
Opis 109
ὀπισθότονον à diabolo interdum cieri 68
opium optimum quale 279
opij collectio 278.279.& cultus tritici loco. ibid.
opij eſus apud Turcos & Perſas frequens 278
opium comediſti, Prouerb. apud Turcos 279
oracula à dæmonibus excitata, diuinis contraria 40
oracula Chriſto nato conticuiſſe 52
oracula edere 128
oracula uarijs locis celebria, quibus illuſit hominib. dæmon 63
oraculorum ambiguitates 59
oratio & ieiunium coniuncta 220
orationis cum ieiunio uis in eijciendis dæmonibus. 540
orationis formula 71.522.556
orationum publicè à fidelibus ad rem præſentem accommodatarum efficacia 538.539
ὀρνιθεία 179
Orpheus magus 36
Oſchanes magus 135
Oſyris Aegyptiorũ deus 43
Othinus magus 142
ouum deglutiens ſuffocatur 353
oua luſtralia 511
Ouidij locus 44 45.182.207.208 209.335.340.342.345.509.511.512.
ouium peſtis 438

P.

PAconiæ radix 507
Pages dæmoniorum ſacerdotes 112
παλαμναῖος dæmon 108
Paletheoborum gentes faſcinatrices 330
Pallas Athenarum dea 44
palma Chriſti 510
palmarum die ſacratorum frondium uſus 452
Paphi Venus culta 44
Paracelſi ſtercus muris 198
Paracelſi aſſeclæ quidam exorciſtæ 525
Paracelſiſtæ cuiuſdam impoſtura 199
Paracelſiſtica dæmonũ profligatio 493
πάρεδροι dæmones 100
Paris de Puteo 455
Pariſiẽſis determinatio qualis 669
Paſetes ludificator magi-

cus 158
pastores ecclesiarũ quidam magi 448
à Pastoribus etiam ecclesiarum in curando maleficio populum seduci. ibid.
patrii dii 46
patrum exẽpla fiduciæ & tolerantiæ contra dæmonũ insultus 537.538
Paulina ars 153
Paulinæ & Mundi historia ex Iosepho 305
Paulꝰ Grillãdus I.C.364.482
Paulus à dęmone colaphis cęsus 405
Pauli liber magicus 139
diui Pauli locus 133.217.220.221.240.451.536
Pausaniæ locus 181.313
peccandi tres tantum modi 664
peccatoris in uanitates declinatio unde 670
peccatum mutum 378
peccati autor 106
peccatum qui facit, ex diabolo est 594
pecora à diabolo etiam propter odium hominum affligi 440
pecudes quandoq; etiam uenenis tolli, sed plurimum peste 437
per Peluim diuinatio cuiusmodi 174
penates dii 45.109
Penelopes proci quomodo prodantur 176
pentaphylli uis 509
perdix, diabolus 107
de Perdicibus falsa opinio 312
Periapta physica 507. eorundem uanitas 476
periaptis quatenus fidendũ 507
Peripateticis nulli in rerum natura dæmones 33
apud Persas ueneficorũ pœna 646
pestis in tenebris grassans 107
pestis pecorũ ob nostra peccata 438
peste infectorum linteaminũ contagio 334
Petrinorum familia Bononiæ. ibid.
Petrus Aponensis, Conciliator 140
Petrus Brabantius, eiusq; impostura 184
Petri Bourgoti cõfessio 602
Petrus Damianus 237
Petri de Abano Elementa Magica 149
Petrus de palude 310
Petri Lombardi de magica arte sententia 146
diui Petri locus 442
Petri triplex abnegatio Christi 597
Petrum cribrare non permissum diabolo 120
Phædræ in Hippolytum priuignum amor 345
Phaetusa in marem mutata 422

ta 422
phantasia corrupta, lamiarũ doctor 326 327
phantasię uis,& quomodo ui tietur 229.230.235
phantasiæ quatuor effectus 229
phantasiã hominũ quõ corrumpat diabolus 233
phantasiam lamiarũ quomodo regat dæmon 241
phantastica trãsformatio hominum in bestias 236
phantastici uulgo qui, item phantasia 260.261
Pharao, diaboli typus 108
Pharaonis magi 653
Pharaonis magorum actiones præstigiosæ 160.inde
Pharaonis pertinacia 167
pharmaca in locis remotis sepulta non posse lædere 328
φαρμακὸς. φαρμακεὺς. φάρμακα 126
φαρμακεύεις. φαρμακεύται. φαρμακεύτριαι 16.332
Phauorini philosophi de genethliacis sententia 191
Phegor idolum 41
Pherecidi etiam assertus dæmonum lapsus 35
Philippaldus Hispanus medicus 334
Philippus ab angelo translatus Azotum 243
Philippi Melanchthonis iudicium de dæmoniacis 557
Philippus Vuesselich Colonienfis 546
philosophi, Chaldæis magi 137
φίλτρον 339
philtra uera quæ 346
philtra citius furorem inducere, quàm amorem conciliare 342. & mortem 343
Phimosis 294
Phorcis 109
Phu Arabicum 510
Phut 43
phylacteria 576
Picatrix Hispanus 140
pici auis esus 511
pietas unica hominum à dæmonum astu custodia 442
pietatis uim qui abnegarũt, circa fidem reprobi 217
pila in bouis uentriculo nata unde 399.400
pili meiendo excreti 396
Pinneti amasia, Florina dęmõ 322
Pirithoum primum lunã cœlo deduxisse 212
piscatio medicamentis facta inutilis mensæ 346
piscium captura per incantationem 474
planipes dæmon 114
Plato an ex uirgine & Apolline natus 302
Platonis de dæmonibus sententia 116
Platonis magiæ studium 137
Platonẽ philosophiã suàm ab Aegyptijs hausisse 116
Platonicorum de dæmonibus

bus

bus sententia 33.116
Plinij error 312
Plinij locus 76.77.400.414.422
Plotinus magus 136
Plumifascis dæmon 114
Pluto δαιμονάρχης 41. inferis præfectus 44
Plutonis galea 77
pluuia an cieri à maleficis possit 273.329
πηγαλίων 282
poculorũ certamen Assueri regis lege interdictum 10
Pœnorum deus Vranus 44
poetarũ assertio uel contradictio parui ponderis in sagarum negocio 200
Politiani locus 343
Pomponatius ἄθεος 676
Pomponatij de obsessis principio ab atra bile euacuandis sententia 531(95
Pomponatij liber 676. locus
πονηρός 107
Pontifices Rom. pleriq; infames magi 450
porci Gadarenorum maleficio affecti 350
πόρκος Nereus 45
πόροι 396
pororum angustia 394
Porphyrius magus 136 eius delyria 490. de dæmonibus sententia 116. theurgia 133.134
Portumnus 45
possibile solum puniri 650
potamantis 280
potestates 105
potestates aereæ 115
præcantatores, exorcistæ 551
præcones funebres in Gallia 526
præsagia 127
præseruatiua ratio opt. medicationis pars 441
Præstátij pater equũ se factũ putat 418.419
præstigiæ 127.133. magorum Pharaonis 160
præstigiator cum equulo in aere cõscendere uisus 160
præstigiatores, dæmones 115
præstites dij 45
prætoris uxor falso maleficij accusata 613
precationis uis 558
precum communium efficacia 538.540
Priapus 41
princeps cui potestas est aeris 105
princeps huius mundi. ibid.
principis Christiani & ethnici discrimen 630
principis uerè pij imago Cliuensis dux 10.11
principis uirtus maximè quę 681
principatus 105
proba materia, si probũ nacta sit artificem: prouerb. 20
probationes in criminalib. claras esse debere 591
Proclus philosophus, magus 136. eius de sacrificio & magia

gia liber. ibid.138
prodigiorum fides quomodo à diabolo paretur 59
προμάντις 182
Propertij locus 177.340.345
προφῆται apud Aegyptios 132
προφυλακτικὴ optima medicationis pars 441
Proserpina 41
προστροπαῖος dæmon 108
prouinciarum dij 43
Psal. locus 128.537
Psellus Christianus, eiusque de dæmonibus sententia 74.116.315
ψευδόθεοι dæmones 114
Psyches uenerea cum Cupidine uelitatio 317
Psylli 330
puella, amoris dęmone obsessa 487 epileptica, pro dæmoniaca habita 429
puellæ cuiusdā pili in numos marchicos uersi 557
puer in uirginē mutatus 424
pueri dæmoniaci Amsterodami quales 371
pulli caput quomodo citra noxā stylo ptundatur 475
pupillæ oculi spirituū copia 331
pupillæ binæ quibusdam fascinatricibus 330
Pyrrhoniæ disputationes 137
Pythagoræ magię studiū 136. translationes 159
Pythia mulier 182
Pythiæ 51
Pythiæ puellæ de Paulo & Barnaba testimonium 61
Pythiam pro Samuele, diaboli spectrū excitasse 165.167
Pythius cur Apollo 155
Pythius spiritus 106(182
Pythiū oraculū unde dictū
Pytho. ibid.
Python. Pythonicus spiritus 129

Q

QVæ ligauit, eandē quoque soluere necesse est: Canon, an uerus 362. inde
in Quæstionib. siue tormentis stuporem ac taciturnitatem inducendi modus magicus 481.483

R

RAbi Mosis de magicis miraculis sententia 501
radix Solomonis quæ 516
radice nulla dæmonem extrahi 515
Raed Mindensis arx 615
è Rana uiridi philtrum 341
ranæ Aegyptiæ 163
Raphaelis angeli liber 146
ratio, anima legis 652
rationi quantum in rerum miraculis tribuendū 399. 400
rattos incantandi ratio 128
Razielis angeli liber 146
rectores tenebrarum huius seculi 105
regale sacerdotium 676

regina cœli 43
Remmon idolum. ibid.
remora pisciculus philtron 341
Rempha idolum 43
Renerus Solenander medicus 277.405.413
res monstrosæ ore reiectæ, an fuerint in corpore 352
res naturales corporib. innasci, quæ ad maleficia quandoq; referuntur 395
res naturales in magno mundo 93
res naturales & artificiales quandoq; iudicari dæmoniacas. ibid.
res plerunq; esse ridiculas, quibus lamiæ lædere creduntur 327.328
reuelationum ars 153
in Reuelationibus & apparitionibus quib. hominibus interesse expediat 73
rex super omnes filios superbiæ 105
rhamni ramus 510
Rhodigium Italiæ opp 184
rituum uarietas pro deorum multitudine 46
Robertus Anglicus 140
Rodicofani fabula 262
Sogerius Bachon. 140
Rolleri & Erici historia ex Saxone Grammat. 258
Romani sacrorū ritus à Grecis mutuati 47
Romanorum dii 45. religionis studium quale 137. superstitio multifaria 46
rosearbor dæmon 114
Rudolphus Erfurtensis episcopus 87
Rugianorum superstitio 56.57
rusticus horarū ictus in corde sentiens 372
ruta fascini annuletum 510
S
SAadiæ rabini de Samuelis apparitione sententia 169
Sabellici locus 313.332.496
sacerdos magus à dæmone oppressus 145
sacerdotes Aegypti & Greci medicinæ studiosi 449
sacerdotes pro diis suis & comedere & coire 308
sacerdotes uictimarum humanarum à Tiberio suspensi 49
sacerdotum Beli fraus 308
sacerdotum fucus in adulteriis 307
sacrifici Moguntinensis dæmonium familiare cuiusmodi 112
sacrificorum quorundam magica diuinatio 192
sacrificiornm numerus apud Aegyptios 150
saga unde dicta 206. & quæ, ibid.
sagæ lædendæ per incantationem modus 464
sagæ ne Christi quidem tempore, nedum Mosis, cognitæ

tæ 645
ſagæ tales,quales noſtra ætate comburuntur,priſcis ignotæ 206.207
ſagarum uocis abuſus apud Germanos 131
Sagana uenefica 646
ſagitta uolás in die 107. quid Pſalt. 537
ſagittæ in aera eiaculari imminente tempeſtate apud Gothos ſolitæ 512
Sahacat 309
Saitarum idololatria 44
ſalis conſecrati uſus 452
ſalis uirtus 514. exorciſatio. ibid.
Salomonis idololatria 670
Samaritani 632
Samiorum dea Iuno 45
Samuelis apparitionem fuiſſe illuſionem, etiam Hebræis uideri 169
pro Samuelis imagine,diaboli ſpectrum à Pythia excitatum 165.167
de Samuele uero non euocato, Auguſtini ſententia 169.171
ſanctorum inuocatio in morbis 598
ſanguinis fluxum inhibendi modus magicus 473
ſanguinis humani uictima 47.48
ad Sanguinem ſiſtendum ſuperſtitioſum remediũ 457
in Saræ uirginis uiros ſeptẽ cur ita ſęuire diabolo permiſſum 120
Satan. Satanas 34.105
ſathanæ angelus 106. nũcius. ibid.
ſathanæ inſtituta omnia malè cohærere 213
ſathanæ limites torquendi à Deo præfigi 384
ſatanæ membra 108
ſatanæ profligandi methodus certiſsima 530.547
ſatanæ in quos homines maior poteſtas à Deo permittatur 532
Saturnus 44.109
Saturni adulterium ab eius ſacerdote adminiſtratum 307
Saturno infantes oblati 49
Saturninus 305
ſatyrus animal 313. diabolus 107
Satyrus an dæmones 313. dii 46
ſatyrii radix 510
Satyrides inſulæ 313
Saul pythoniſſas conſulit 670
Saulis reprobatio 171. præuaricatio 168
ſaxea moles Coloniæ 247
Saxonis Grammatici locus 56.258
Saxones à Sclauis cæſi 107
ſcalpelli acies fracta per uenam ingreſſa,&c. 400
ſchedula ridicula collo appenſa contra lippitudinẽ 500

schismatis execratio 625
σκιομαχοῦνται 166
scorpio, diabolus 107
Sergius monachus Mahometi præceptor 98 quo commento propheta factus. 99
serpens antiquus 34. tortuosus. ibid. & 107. diabolus. ibid.
serpentes à Nigritis fascinari 459
serpentum incantatio. ibid.
de Seruatii Sasseni puero historia 277
M. Seruilii Nolani superstitio 500
Seruius Tullus laris filius falsò creditus 302.312
Q. Sertorii cerua, Dianæ sacra, consultrix 112
Seth filii, angeli appellati 295 & filii Dei 296
Seuaruaim Assyriorum urbs 42
Seueri Sulpitii locus 66
sexus humani mutatio naturalis 422
Sibylla Duiscops 615
Sibyllæ Erythrææ de diuinationis uanitate sententia 189
Sibyllæ, à dæmone uelut cōductæ 51
Sibyllæ albæ 112
sigillorum astronomicorum & magicorū uanitas 477. 488.489
signa quomodo à malóne, an bono dæmone facta, sint discernenda 117
Simon magus è uirgine se natum mentitus 302.319
Simonis magi fascinum 133. imago Faustiniano impressa 237 prestigiæ 112.223. statua 140. interitus. ibid.
simplicia sensus turbantia & auferentia 276
simplicitas est diaboli illusionib. organum 547
simulachrum nullum exhorrescere dæmonem 405
simulachrorum miracula per dæmonē fieri solita 65.66
in Sinum despuendi superstitio 511
Snebergius dæmon 101
Sodomæ exitium 40
solani furiosi radix 280
solis cursus miraculose impeditus 124
Solomon à superstitione magica alienus 516
Solomonis liber 139. radix 515 quæ 516
somnifera lamiarum unguenta cuiusmodi 274.275
somniorum obseruatio 127
somnorinæ imagines 232
somnus grauis & inquietus lassitudinem parit 611
sophi, qui Chaldæis magi 137
Sophia Vuieri filia 501
soporis spiritus 106
sortes uariæ unde 187
sortium etymon 181
sortilegi qui Isidoro 178. unde di-

de dicti 181
Sosigenes Alexandri præceptor 94. eius locus. ibid.
sortilegium 177
Spartæ dea Iuno 45
spectrum mirũ 81. quo dicto uictus abierit 93
ectri syllogismi 92
spectra cur fortes uiri nõ uideant 230
Spira unde dicta 88
spirituales astutiæ in cœlestibus 105
spirituales naturas cũ fœminis coire nullo modo posse 315
spiritus agens in filijs contumacibus 105. Antichristi. 106. Aegypti. ibid. dæmoniorũ 105. Dei malus 105. diuinationis 106. immundus. ibid. impostor. ibid. iræ. ibid. mẽdax. ibid. mendaciorũ 115. mutus & surdus, Pythius, soporis, timoris 106. uertiginis. ibid.
spiritus ad uindictam creati. ibid. an posſint corpora transferre 242. Imperatores, Duces, Comites, Serui, &c. qui 151. immundi & mali unde 36. mali, etiam Dei spiritus dicti 534. mundi 105. quales substantiæ 248.
spirituũ immundorum subtilitas & fraus 224. in Steganographia partitio 151
spuere in terram eleuationis tempore 222. (237
stabulariæ fœminæ. stabulũ
Statores dij 45
Steganographia Ioannis Trithemij 150. eius ordo 151
stella Christi natiuitatis index, qualis 138
stella lunaria 94
stellio philtrum 341
Stephanus Atrebatensis monachus 526. 528
stercus muris Paracelsi 198
stercora non habere philtri uim 344
στερνομαντεία 183
stincus philtrum 341
stipes fatalis 256
strigæ. striges aues 206. unde dictæ 275
strumis abigendis curatio superstitiosa 472
struthio diabolus 107
stupor in tormentis quomodo dissoluatur 485
stuporem in tormentis inducentia uerba 482. 483
subuersi qui 578
succini uis quibus impediatur 507
Succot Benoth idolum 41
succubæ, dæmonis exemplũ 320. 321
succubi & incubi dæmonis præstigiæ 310. 312
Sueciæ regis in exercitu lamiæ circumductæ 268
Suidæ locus 289
sulphuris uis 509
Sumanus 45

ſuperſtitio quomodo religionem imitetur 499
ſuperſtitiones pellendis dæmonũ inſidijs exerceri ſolitæ 454
ſuppreſsiones 281
ſuum peſtis 438
Syluani 46. qui & incubi 312
Sylueſter ij. pont. Rom. magus 450. Gilbertus antea 583. de eodē hiſtoria. ibid.
ſynochtides 511
Syrorum dea Aſtarte 44

T

Taciturnitas in tormētis quomodo diſſoluatur 485. eandem inducentia uerba 482.483
Tages 81
Tamerani 113
tarantulæ morſus ſymptomata & curatio 436
Tatiani de dæmorum tentatione ſententia 101
Tatiani locus 37.495
Tauricorum ſacra 49
taurus Mahometicus 98
taxilli tormentum 484
Telchines faſcinatores 331
τελεταὶ 134
teli extrahendi modus magicus 473
Temixtitarum ſacra 50(561
tēpeſtatis ſedatio impia 558.
tēpla ingreſsi cur ſe reſpergere ſoliti etiā apud ueteres 204
in Tenebris cur aliqua collucere uideantur 94
tentationis cauſa 362
in Tentatione omni acquieſcendũ uoluntati diuinæ 534.535.536
tentatores dæmones 115
τεφρομαντεία 178
terniſtratores dæmones 109
terrei uirunculi. ibid.
Tertulliani locus 49.56.58. 69.159. exhortatio 442
teſtes monacho ſano nolentiq; exectí 410
teſticulos incātatione nō adimi 309
τέτανον à diabolo interdũ cieri 68(110
tetrici familiares dæmones
Teutates Gallorũ idolũ 50
thaninim diabolus 107
Thamuz idolum 43
Thartac idolum 42
Thayſa fl. 398
theangelis radix 280
Thebanorũ idololatria 44
Thebit annuli 477
θελητὴς 129
Theodorus Byzantinus 230
Theodorus Gronius conſul Vueſalienſis 525
Theodorus iuriſc. 96.184
Theodoſij Iudæorum principis cum Philippo argentario colloquium 289
Theophraſti Paracelſi lemures pellendi modus 439. eiuſdē Paragramon: item eiuſdem ſectatorum impudentia 196
therianarcæ uis 438

thesaurum inquirēdi modus magicus 478(645
Thessalica mulier, Prouerb. θεουργία 133
theurgicæ cōsecrationes 134
Theutus dæmon apud Platonem 115
Thibiorum gens 330. in Ponto, non posse mergi 589
Thilo à dracone interfectus, herbæ ui restituitur 173
θηλύτεραι cur Homero dictæ mulieres 225
Thomæ liber magicus 139
Thor numen 46
thus 510(452
thuris è cereo Paschali usus
Tiberij Cæs. oculi 331
tibicinis Omnicoloris Hammelæ historia 85
Tibilenus Noricorū deus 44
Tibulli locus 208
timor nocturnus 106
timoris spiritus. ibid.
timorem fortes imagines gignere 230
à Timore nocturno nō metuendum quid 537
tipula 422
Tiresiæ uaticinia 48. uatis in fœminam mutatio 425
Tiridates magus 205
Tobiæ angelus 146
Tobiæ castitâte, & ad Deum oratione fugatum dæmonium 511
in Tobiam nihil permissum diabolo, cur 120
togarum species quando Romæ uisæ 80
tolerantiæ exempla 537:538
Tonantes dij 45(396
tophacei calculi in utero nati
tophus 400 à colico laborante deiectus 398. in iuuencarū uentre reperiri solitus, qualis 400. itē in iuncturis morbo articulari laborantium 396
tormenta quomodo quidā non sentiant 481.483
tormentis fides non adhibenda 682
in Tormentis stupor & taciturnitas quomodo dissoluatur 485
Triballorū fascinatrices 330
Trismegistus Mercurius magus 136. eiusdem de dæmonū lapsu sententia 35. item de spirituum nominibus tractatus 147
Tritemius magus 150. eiusdē Steganographia. ibid.
Troianorum dea Vesta 45
Trophonij oraculum 93
trulli dæmones quales 111
Tuccia uirgo Vestalis 158
Tulli Hostilij interitus 141
Turcæ cuiusdam miranda 95
Turcarum magica diuinatio 189
tutelares dij 46
Tyberius Atinius 497
typho 246
Tyranni sacerdotis adulterium 307.308
Tyri interitus ab Esaia prædictus

dictus 59

V

Valentiniani hæretici 140
Valeriana 510
Valerij Max. locus 64.181
Varronis commenticiorum deorum numerus
uasa iniquitatis, & furoris, dæmones 155. item iræ mortis. ibid.
uates diaboli cuiusmodi 51.52
uectes portarum ueneno infectæ 333
Veia uenefica 645
uenator, diabolus 106
uenefica magia 332
ueneficarũ appellatio 131. ars sola pertimescẽda 678. pœnæ 644.645 (nis 131
ueneficus pro mago Germa-
uenefici 16. lege Mosis tolli iussi 18.126. qui propriè dicendi 332. quomodo lædant animãtia 347. ratio 9.
ueneficorum puniendorum modus 18. (dũ 564
contra Veneficum quid agen
uenefici genus quo pecus perit, uariæ 345
ueneficio infecti quales 438. eorũ symptomata. ibid.
ad Veneficia fœminæ uiris procliuiores 645.646
ueneficiorum memorabilia exempla 332
uenena intrò assumpta 436. cõtactu lædentia, itẽ halitu. ibid.
Venetianello funãbulus 96
uentriculi dolores 354
uentriculi orificium neruosum, & ualde sensile. ibid.
uentriloqui 129. qui Aug. 183
uenti uenales 157
Venus Arabum dea 44. Paphi culta. ibid.
Veneris impotentiæ remedium magicum 478
in Venerea lue laborantiũ lotio animalcula quædã innatare 396
uerbena 510
Verbum Dei non mortua litera, sed spiritus & uita 476. spiritu efficax 513
Verbi Dei abusus 455.464. 470. genuinus usus. ibid.
uerba nihil immutare nisi auditum 485.487. stuporẽ & taciturnitatẽ in tormentis inducentia 482.484.486
uerbis imprecationũ neminem posse lædi 599.600. instituto consonis in eliminando satana esse opus 521
uerbascum 472
ueritas, certæ rei noticia 650 in profundo abstrusa 7. nõ quærenda à mortuis 165
ueritatẽ posse etiã à diabolo, licet mendace dici 171
uermis octo pedum longitudine à rustico eiectus 398. equum infestantis curatio 458.459
uermes prodigiosos interdum in hominum finibus nasci.

nasci. ibid.
uertiginis spiritus 106
Vespasiani miraculũ 503.504.
506
Vesta Troianorum dea 45
ueterinariæ artis autores 563
ueronicæ herbæ gloria 510
uictimæ humanæ à diabolo excogitatæ 56
uictimæ sanguinis humani 47.48
Victoria dea 45
Vincentij fabulosæ narrationes 318.319
ne Vinum inuertatur, superstitiosum remedium 457
Virg. locus 43.66.128.180.181. 207.209.211.271.301.340. 345.415.438.510.639. spiritu se obsessam puella quędam fassa 531
sine Viri semine cur multi nati fingantur 304.305
absq; Viri semine pręter Christum, nemo natus 301
uirgo religiosa apud Hollandos ob incubũ dæmonem præcipuè exusta 276
uirgines omnes hymene do tatæ 284. inde 285.288.
uirginitatis indicia, ex Mose declarata 284.287
uirunculi montani 111. terrei 109
...is quid 659
Vitalis Besumbæus medicus 525
...ituli aurei adorati 43
...itulorum adoratio 47
Vlricus Molitor 8.320
Vlricus Neusesser 372
ululæ, diabolus 107
ultores scelerum dæmones 115
Vlysis sociorum mutatio. 418.420
uoces an ullæ cum cœli imaginibus conueniant. 475
uolucres cœli 107
uoluntas non omnis punienda 640.641
Vortigernus rex 318
upupæ pennæ 511. ouum. ibid.
ὑρανοπεταῖ dæmones cur Empedocli 35
Vranus Pœnorum deus 44
ursini cerebri esus 422
in Vtero nati tophacei calculi 396
Vualdath deus 43
Vuell pagi dæmoniaca ficta 448
Vuerteti occlusarum monialium dæmoniacarũ historia 374
Vueruuolf 237
Vuesaliensis exorcistæ historia 524
Vuieri cognomen Latinum Piscinarius 525. cō[illegible] diaboli conatum uires 68 parentes 109. fratres 110
Vuiero lares familiares in ædibus parentum suorũ obseruati. ibid.
Vuildstadia 408
Vuinandus monachus exorcista

cista 524
Vulcanus Lemni cultus 44
uulturum partus 301
Vuolfenbutel arx 387
VuymmariaDuringorũ opp. 427

X

Xanthus historicus 173
Xurguminæ 240

Z.

Zabulus magus 135
Zachariæ Babylonij liber 139. prophetæ locus 52
Zairagia ars difficillima 186
Zantesæ mulieris specie diabolus de S. Francisco mentitus 87
Zamolxis magus 135
Zaratus magus. ibid.
Zarmocenidas magus. ibid.
Zarois magi interitus 141
zauberer 131
Zenobia ab Aureliano cur dimissa 640
Zoroastres Persa Oromasi F. 135. magię repertor. ibid. idem qui & Mesraim. ibid.
Zijm, diabolus 107

FINIS.